This is a digital copy of a book that was preserved for generations on library shelves before it was carefully scanned by Google as part of a project to make the world's books discoverable online.

It has survived long enough for the copyright to expire and the book to enter the public domain. A public domain book is one that was never subject to copyright or whose legal copyright term has expired. Whether a book is in the public domain may vary country to country. Public domain books are our gateways to the past, representing a wealth of history, culture and knowledge that's often difficult to discover.

Marks, notations and other marginalia present in the original volume will appear in this file - a reminder of this book's long journey from the publisher to a library and finally to you.

Usage guidelines

Google is proud to partner with libraries to digitize public domain materials and make them widely accessible. Public domain books belong to the public and we are merely their custodians. Nevertheless, this work is expensive, so in order to keep providing this resource, we have taken steps to prevent abuse by commercial parties, including placing technical restrictions on automated querying.

We also ask that you:

+ *Make non-commercial use of the files* We designed Google Book Search for use by individuals, and we request that you use these files for personal, non-commercial purposes.

+ *Refrain from automated querying* Do not send automated queries of any sort to Google's system: If you are conducting research on machine translation, optical character recognition or other areas where access to a large amount of text is helpful, please contact us. We encourage the use of public domain materials for these purposes and may be able to help.

+ *Maintain attribution* The Google "watermark" you see on each file is essential for informing people about this project and helping them find additional materials through Google Book Search. Please do not remove it.

+ *Keep it legal* Whatever your use, remember that you are responsible for ensuring that what you are doing is legal. Do not assume that just because we believe a book is in the public domain for users in the United States, that the work is also in the public domain for users in other countries. Whether a book is still in copyright varies from country to country, and we can't offer guidance on whether any specific use of any specific book is allowed. Please do not assume that a book's appearance in Google Book Search means it can be used in any manner anywhere in the world. Copyright infringement liability can be quite severe.

About Google Book Search

Google's mission is to organize the world's information and to make it universally accessible and useful. Google Book Search helps readers discover the world's books while helping authors and publishers reach new audiences. You can search through the full text of this book on the web at `http://books.google.com/`

Slav 7028.244 (1)

HARVARD COLLEGE LIBRARY

Bought with the income of
THE KELLER FUND

Bequeathed in Memory of
JASPER NEWTON KELLER
BETTY SCOTT HENSHAW KELLER
MARIAN MANDELL KELLER
RALPH HENSHAW KELLER
CARL TILDEN KELLER

VE RI TAS

7 vol. 125.-

nice set in half bindings

vii, 274; 273; 263; 319;
172; 227; 350 p., ill.

$\frac{369}{358}$

POSVÁTNÁ MÍSTA
KRÁLOVSTVÍ ČESKÉHO.

Dějiny a popsání
chrámů, kaplí, posvátných soch, klášterů i jiných pomníků katolické víry a nábožnosti v království Českém.

Sepsal

Dr. ANT. PODLAHA.

Rada první:

ARCIDIECESE PRAŽSKÁ.

Díl I.

Vikariáty: Českobrodský, Černokostelecký, Mnichovický a Prosecký.

Knih »Dědictví Svatojanského« č. 97.
Podíl údů »Dědictví Svatojanského« na rok 1907 č. 4.

V PRAZE 1907.
Tiskem k. a. knihtiskárny. — Nákladem Dědictví sv. Jana Nepomuckého.

Slav [illegible] (1)

HARVARD
UNIVERSITY
LIBRARY
MAY 11 1964

Imprimatur.

Ex archiep. Ord. Pragae, die 28. Novembris 1906.

N. E. 15.373.

Fr. Brusák.
Vicarius Generalis.

Jeho Eminenci

nejdůstojnějšímu Pánu Pánu

Leonu kardinálovi Skrbenskému
z Hříště

knížeti arcibiskupu Pražskému,
apoštolskému legátu, primasu království Českého
atd. atd.

v nejhlubší úctě věnováno.

Předmluva.

Když r. 1883 a 1884 nákladem »Dědictví sv. Jana Nep.« vydán byl záslužný spis Fr. Ekerta »Posvátná místa král. hl. města Prahy«, vysloveno bylo nejednou přání, aby jako pokračování jeho vydáno bylo podobně zpracované dílo o posvátných místech v Čechách vůbec.

Teprve nyní přistupuje »Dědictví« k uskutečnění tohoto přání.

Přítomný svazek jest počátek obsáhlého díla, o jehož důležitosti a potřebě zajisté není třeba se zmiňovati. Bude to církevní místopis, jakýž již mnohé jiné země dávno mají, kdežto Čechy dosud ho postrádaly.

Při sestavování díla užito bylo nejen všech pramenů tištěných, nýbrž i mnohých rukopisných; látka z nich čerpaná musila ovšem zpracována býti v přiměřené stručnosti, aby dílo nad míru nevzrostlo.

Popisy byly veskrze pořízeny z autopsie, to jest z vlastního názoru spisovatelova, jenž všechny popisované svatyně navštívil a ohledal.

Popisy posvátných budov a vnitřního jejich zařízení jsou podány jen stručně, poněvadž zevrubný jich popis, provázený hojnými vyobrazeními, uveřejňuje se v krásném díle *»Soupis památek historických a uměleckých v království Českém«*, vydávaném nákladem archaeologické kommisse při české akademii císaře Františka Josefa pro vědy, slovesnost a umění*).

Fotografie k obrázkům zhotoveny byly zvlášť pro naše dílo.

Práce byla spisovateli velice usnadněna příkladnou ochotou, s kterouž všude se setkával.

***) Dílo to vychází ve svazcích, z nichž každý obsahuje jeden politický okres.**

Jest jeho povinností vzdáti především nejhlubší díky Jeho Eminenci nejdůstojnějšímu pánu *Leonu kardinálovi Skrbenskému*, knížeti arcibiskupu Pražskému, jenž dal nejen svolení k vydávání přítomného díla, nýbrž i dovolil, aby k němu čerpáno bylo také z bohatého archivu arcibiskupského.

Dále vyslovuji vroucí díky za účinnou pomoc P. T. pánům: Msgru *Dru Janu Sedlákovi,* jenž nemalou o to má zásluhu, že toto nákladné dílo v pěkné úpravě a s množstvím obrázků mohlo vyjíti; kanovníku *Karlu Hodinářovi,* děkanovi v Plaňanech, jenž mi dal k volnému užití rukopis důkladných svých dějin Černého Kostelce; *prof. Dru Vinc. Oehmovi,* kterýž poskytl mi bohaté své výpisky k starším dějinám posvátných míst vikariátu Českobrodského a Proseckého; provinciálu řádu piaristského *B. Kabrhelovi,* far. *B. Čenskému,* far. *Kašp. Iblovi* a kapl. *Oldřichu Kozovi* za monografie a důkladné zprávy jimi sepsané, red. *Jos. Miškovskému* v Č. Brodě, za dobrotivé zapůjčení bohatých výpisků archivních; dále *Jos. Tachecímu,* továrnímu úředníku v Praze, *Vojt. Ždichyncovi,* úředníku v Kamenici, a *Fr. Antonínovi,* řídícímu učiteli v Kamenici, za výborné fotografické snímky.

Neskonalými díky pak zavázán jsem *všem veledůstojným duchovním správcům* posvátných míst v tomto svazku obsažených za velikou ochotu a laskavost, kterou mne při práci podporovali.

Při množství jmen a dat vloudilo se do díla tu a tam zajisté nějaké nedopatření, a také snad leckterá důležitá zpráva mi ušla. Prosím tedy snažně, aby mi opravy a doplňky laskavě byly zasílány; uveřejním je na konci dílů přištích.

V PRAZE, dne 30. listopadu 1906.

Dr. Ant. Podlaha.

Opravy hrubších omylů tiskových.

Str. 5. ř. 4. zdola čti „oltářníci“ místo „oltářnici“.
„ 13. „ 19. shora „ „Halík“ místo „Havlík“.
„ 25. „ 22 shora „ „Manderšeidu“ místo „Mandšeidu“.
„ 33. „ 11. zdola „ 1358 místo 135S.
„ 35. „ 2. zdola „ „Schnitzar“ místo „Schnitzer“.
„ 39. „ 1. shora „ „Braitenberka“ místo „Poraitenberka“.
„ 44. „ 9. zdola „ „Dobročovického“ místo „Dobrovického“.
„ 54. „ 5. shora „ „oltář“ místo „olář“.
„ 57. „ 9. zdola „ „Moren“ místo „Woren“.
„ 62. „ 21. zdola „ „Sanktusníkem“ místo „sankturníkem“.
„ 92. „ 16. zdola „ „600 marek“ místo „6000 marek“.
„ 108. „ 10. zdola „ „Jana Hübnera“ místo „Josefa Hübnera“.
„ 115. „ 8. zdola „ „byla“ místo „jest“.
„ 141. „ 20. shora před „Vosnice“ vlož „část“ a v ř. 21. vypusť „27 d.“
„ 144. „ 10. zdola čti „Česlickému“ místo „Čestickému.“
„ 185. „ 6. zdola „ „Nemám“ místo „Namám“.
„ 188. „ 5. shora „ „Vidovic“ místo „Violovic“.
„ 188. „ 15. shora „ „křížovou“ místo „křižovou“.
„ 195. „ 9. zdola „ „1901“ místo „1900“.
„ 215. „ 14. shora „ „stranách“ místo „stravách“.
„ 220. „ 19. shora „ „kostela“ místo „kestela“.
„ 220. „ 10. zdola „ „Schunke“ místo „Schenke“.
„ 222. „ 2. shora „ „A. Q.“ místo „A. L.“
„ 237. „ 13. zdola „ „Remigius“ místo „Rmigius“.

I.

VIKARIÁT ČESKOBRODSKÝ.

Kostel sv. Gotharda v Č. Brodě.

I. Vikariát Českobrodský.

V tomto vikariátě jsou 2 děkanství a 14 far; při nich jest 7 míst kaplanských a 1 místo katechetské.

Celkem jest ve vikariátu Českobrodském 33.575 obyvatelů, z nichž jest 32.231 katolíků, 989 evangelíků a 355 židů.

1. Brod Český, děkanství.

Patronem beneficia jest Jeho Veličenstvo císař a král spolu se zastupitelstvem obecním, jež při uprázdnění děkanství navrhuje tři kandidáty, z nichž císař pán děkana presentuje. Patronem kostela jest město. Duchovní správu vede děkan s jedním kaplanem a jedním katechetou. Na osadě Českobrodské jest 4011 katolíků, 124 evangelíků, 93 židů a 5 osob bez vyznání.

Ve městě jsou školy: 3tř. měšť. chlapecká, 3tř. měšť. dívčí, 5tř. ob. chl., 5tr. ob. dívčí.

Brod Český, jenž jest nyní městem královským, byl původně vsí trhovou, která patřila k biskupství pražskému; proto nazýval se Brod za oněch časů »Biskupským.« Správu v Brodě a v celém okolním panství vedl ve jménu biskupů pražských úředník zvaný purkrabí, jenž měl k ruce místopurkrabí, písaře a jiné služebníky. Arcibiskup Arnošt z Pardubic propůjčil r. 1360

Brodu táž práva, kterých požívala města na statcích královských, zvláště pak právo, by smělo ohraženo býti zdmi a baštami, které také ihned byly vystavěny. Mimo to založil arcibiskup Arnošt ve městě špitál pro 12 chudých při bráně Kouřímské s kostelíkem sv. Mikuláše a sv. Maří Magdaleny. Kdy byl v Brodě nynější kostel sv. Gottharda založen, není známo. Stalo se tak zajisté někdy po r. 1131, neboť toho roku přineseny byly ostatky řečeného světce do chrámu sv. Víta v Praze. — Když po upálení mistra Jana Husa 6. července 1415 vznikly bouře proti protivníkům Husovým a když i část šlechty hlavně nižší k vzbouřenému lidu se přidala, snažilo se duchovenstvo, aby získalo sobě obránce mezi panstvem. Dne 1. října r. 1415 sešlo se v Č. Brodě několik pánů, z nichž vynikal zvláště nejvyšší sudí Hynek Berka z Dubé, s arcibiskupem Konrádem a učinili mezi sebou úmluvu, že věrně státi budou při církvi. Také obyvatelstvo Č. Brodu zůstalo věrno církvi. Proto přitrhli husitští Pražané a spojení s nimi Táboři dne 17. dubna r. 1421 k městu, jež hájeno bylo královskou posádkou německých žoldnéřů. Po tuhém boji, který trval několik hodin, opanovali husité příkopy a slezli hradby, při čemž mnoho lidu z obojí strany bylo pobito neb raněno. Potom došlo ke krvavému boji v ulicích. Obránci města uchýlili se posléze do kostela a na zvonici, ale zahynuli tu v plamenech, neboť husité kostel zapálili. Také 18 kněží, kteří se byli do Brodu utekli, spolu s farářem městským zahynulo dílem ohněm, dílem mečem. — Pražané zmocnili se panství nad Brodem a uvázali se v nich ve všechny příjmy, které dříve náležely arcibiskupovi. Po porážce Pražanů u Malešova r. 1424 octl se Český Brod v rukou Žižkových, po jehož smrti zůstal v moci Sirotků až do bitvy u Lipan r. 1434. Po válkách husitských povýšil císař Zikmund r. 1437 Č. Brod na město královské, čímž byl vyňat z moci arcibiskupů pražských.

Jména farářů Českobrodských z dob nejstarších se nezachovala. Teprvé r. 1361 připomíná se v listinách farář Ondřej. Po něm následoval Bohunko (do r. 1380) z rodu vladyk Zásmuckých, jenž byl dříve farářem v Bubovicích u Březnice. Nepochybně z touhy, aby byl blízko svému rodišti, vyměnil si faru Bubovickou za faru Českobrodskou. Otcovský svůj podíl odkázal na zřízení oltářnického místa v Zásmukách. Po jeho smrti stal se v Č. Brodě farářem Bartoloměj*).

---

*) Tehdáž bylo v kostele Brodském několik oltářů takovým nadáním opatřeno, že možno bylo při nich vydržovati zvláštní kněze ke sloužení mší sv., tak zv. „oltářníky“. Byly to oltáře: 1. sv. Bartoloměje založený r. 1389 od Beneše Řeháka a Maříka Vlčaty, měšťanů Českobrodských a kněze Jana řečeného Orendy, jenž se stal i prvním oltářníkem (1389—1404); po něm následoval Martin z Vlašimi. 2. Oltář Navštiveni P. Marie zal. r. 1392; byl to prvý oltář v Čechách pod tímto titulem založený (byltě svátek Navšt. P. Marie nařízen od apoštolské stolice r. 1389). Jako zakladatelé jmenují se měšťané Českobrodští: Zalczer, Ondřej, Havel Halaš a Blahut. Prvním oltářníkem byl Mikuláš z Č. Brodu, jenž r. 1408

Po válkách husitských stálo město k straně pod obojí. Z té strany byl tu farář r. r. 1459 Jan Vítův z Poděbrad, jenž byl pro svěcení dojel sobě do Italie; udělil mu je r. 1452 biskup v Narni Jakub de Mansuetis.

Roku 1512 utrpělo město velikou pohromu ohněm, jímž i kostel byl zachvácen. Č. Brod měl účastenství ve vzpouře proti Ferdinandovi I. r. 1547; za to byly městu odňaty všecky statky, z nichž však zádušní byly vráceny. R. 1558 byl tu farářem kněz Jiří. Roku 1560 vystavěn byl na hřbitově městském kostel nejsv. Trojice. Tím časem klonilo se duchovenstvo strany podobojí vždy víc a více k luteránství. Směru toho byli nepochybně i další faráři Českobrodští, z nichž známi jsou tito: 1582 Havel Horský, 1590 Jiří Syrus Hořický, 1591 Jiří Tesák Mošovský*), 1595 Jiří Agricola, 1601 Jeremiáš Denhart a 1606 Ondřej Jacobides.

V Č. Brodě bylo dvojí bratrstvo »literátů« pro zpěv chrámový: latinské a české. Bratrstvo to mělo veliký český kancionál krásně psaný a malbami ozdobený z let 1557—1570, jenž se nyní chová v universitní knihovně v Praze, kamž po zrušení literátských bratrstev byl dán.

V letech 1578—1580 vystavěna byla nynější zvonice.

Po bitvě Bělohorské zkonfiskovány byly Českobrodským všechny statky a prodány r. 1622 knížeti Karlu z Lichtensteina. Ani statky zádušní nebyly jim ponechány, takže katoličtí kněží, kteří v Brodě měli obstarávati duchovní správu, neměli dostatečné výživy. Benediktin Ondřej, jenž r. 1627 farářem se stal, vzdal se z té příčiny svého úřadu. Nástupcem jeho se stal dominikán Benedikt z Fulstyna, jemuž k snadnější výživě přidány byly ke správě fary Tuklatská, Ouvalská, Stolmířská, Přistoupimská a Vitická. K nařízení císaře Ferdinanda byly zádušní statky od dědice knížete Karla z Lichtensteina obci Českobrodské vráceny, neboť císař prohlásil, že by byl nikdy nepotvrdil prodej statků těch, kdyby byl býval upozorněn, že jsou to statky zádušní. R. 1628 zničil veliký požár téměř celé město. I kostel byl ohněm zachvácen; shořely tři jeho věže se čtyřmi velikými a třemi malými zvony, jakož i se dvěma cimbály a novým orlojem. A opět r. 1638 švédský vůdce Torstenson zapálil město na čtyřech stranách a obrátil je v rum a popel.

Rokem 1632 počínají se nejstarší matriky Českobrodské.

---

směnil místo své s farářem Bylanským Petrem. Po něm byl oltářníkem kněz Václav, který postoupil místo své faráři Mikulášovi v Semicích. 3. Oltář Těla Kristova, o jehož založení paměť se nezachovala; r. 1397 ustanoven byl při něm oltářníkem kněz Velík z Mochova, jenž r. 1404 směnil místo své s Janem, farářem v Drahobudicích. R. 1408 vzdal se Jan toho místa a ustanoven oltářníkem Jan Moravs, kanovník pražský, sběratel příspěvku pro komoru papežskou a dřívější farář ve Světlé. 5. Oltář sv. Barbory „pod novou věží“, zříz. 1402; oltářníci: 1402 Velislav, 1406 Mikuláš z Předměřic, 1409 Václav, farář v Semicích, směnou s Mikulášem.

*) Sepsal několik náboženských knih.

V duchovní správě vystřídali se v letech 1632—1656 tito kněží: Albert Domažlický, Martin Sudoreti (byl rodem Polák), Mikuláš Ignác Frank*), Šebestian Bartoloměj Krišpín (Crispin), Cyrill Menšík, Tomáš Juřica, Jan Adam Vícha Táborský ze Pchova a Kotenburku**), Jan Těšín, Matěj Salamelada, Štěpán Kaminský. Byli to většinou faráři a kaplani jiných blízkých far (Plaňan, Vitic, Kouřimi, Kostelce, Sadské), kteří zároveň i v Českém Brodě jako administrátoři duchovní správu konali. V letech 1656 – 1662 byl v Brodě děkanem Štěpán Zikmund Krupský, po něm pak až do r. 1666 Václav Vojtěch Palaczky z Kerinsteinu, výborný duchovní správce, jenž i literátskou družinu, tehdáž v úpadku se nalézající k nové činnosti povzbudil. Dále následovali děkanové: Ondřej Košina (—1674), Václav Matouš Tauš z Pilsentraunu (—1675), Zachariáš Aug. Bernard Kletzar z Ružokvětu (—1677), jenž vydal tiskem život sv. Gotharda, Jan Šeb. Felix (—1680), Tomáš František Košina (—1694), Jan Mikuláš Mísler (– 1696), Jiří Jos. Gregor (—1702), Petr Ant. Spatzio (—1729).

Královským městům odňato bylo pro vzpouru za Ferdinanda II. právo podací; císař Karel VI. vrátil jim r. 1708 toto právo, vyjímaje Tábor, Beroun, Kouřim a Č. Brod, poněvadž opomenuly s ostatními městy o to se ucházeti. Teprve r. 1710 bylo od cís. Josefa I. těmto městům dovoleno, aby na uprázdněné beneficium navrhovaly tři duchovní, z nichž jednoho jmenovati císař si vyhradil.

Roku 1730 oddělena byla od děkanství Českobrodského Přistoupim s filialním kostelem v Tismicích, čímž příjmy děkanské tak byly ztenčeny, že nástupce Spatziův Jindřich Antoni (—1760), ač byl na děkanství presentován, musil po 6 let zůstati pouhým administrátorem, nemaje důchodů zákony církevními pro faráře předepsaných; děkanem stal se teprve r. 1757, kdy mu konsistoř vymohla užívání polí zádušních a podporu ze solní pokladny.

Poněvadž staré děkanství požárem zničené leželo v ssutinách, neměli děkani po dlouhou dobu vlastního domu, nýbrž magistrát poskytoval jim příbytek v domě radním. Když pak i radnice r. 1740 shořela, najímán byl pro ně v domech měšťanských příbytek, až posléze r. 1743 zakoupen byl ze jmění zádušního dům nynější. Kaplana nebylo; na neděle a svátky vyžadoval sobě děkan k výpomoci řeholníky, hlavně františkány ze Zásmuk. Zbožní měšťané pamatovali odkazy na fundování kaplana; tak odkázal Daniel Havlata, bývalý zemský knihvedoucí 2000 zl. a měšťan Václav Vrabec zřídil fundaci na poděkování za vítězství, jehož rakouské vojsko dobylo nad Prusy u Křečhoře 18. června 1757 (jedna mše sv. v den výroční ke cti sv. Michala, t. zv. „Svatomichalská“).

Do Č. Brodu přicházela k uctění sv. Gotharda každého roku processí z celého okolí: z Čelakovic, Kounic, Kostelce, Škvorce a Poděbrad.

---

*) Roku 1635 uvádí se tento kněz v nejstarší matrice Brodské jakožto „farář Plaňanský, Vrbčanský, Vitický a toho času místo-děkan Českobrodský“.

**) V nejstarší matrice Brodské nazývá se r. 1638 kanovníkem Staroboleslavským, děkanem Kouřimským a Českobrodským.

Roku 1746 zřízen byl při bývalém špitálním kostele sv. Maří Magdaleny (jenž byl v letech 1711—35 z dobrovolných sbírek obnoven) klášter neboli hospic kapucínský (3 kněží a 1 bratr laik).

Po smrti Antoniově († 1760) stal se děkanem Josef Schreiber (—1794). U kostela sv. Gotharda byly od starodávna dvě dosti vysoké věže, které tou dobou již byly velice chatrné takže musily býti r. 1765 do výše klenby kostelní sneseny. Potom vystavěno bylo v letech 1765—1772 nové průčelí s novou nízkou zděnou věží uprostřed, a celý kostel opraven. Práce ty řídil pražský stavitel Jos. Wirch. R. 1781 zřízen nový hlavní oltář.

Roku 1775 Magdalena Waldprechtová, vdova po řediteli panství opočenského, která v Č. Brodě u dcery své za poštmistra provdané žila, odkázala kostelu 500 zl., a to 400 zl. na věčné světlo a 100 zl. na tři mše sv.: za duši svou, dcery své a syna, jenž byl proboštem kláštera Zderazského v Praze. Pohřbena byla v kostele děkanském před mřížkou presbytáře nedaleko lampy, kterou tak štědře byla nadala.

Roku 1786 byl klášter kapucínský zrušen a i s kostelem prodán.

V úřadu děkanském po Schreiberovi následovali: Jindřich Hill (—1813), muž velice zasloužilý, na nějž osadníci dlouho s chválou vzpomínali, Tomáš Mikovec (—1816), Jan Staněk (—1822), Frant. Palleček (—1860).

Plukovník pěšího pluku č. 11. Frant. Xav. Brunner v Č. Brodě na odpočinku žijící, jenž celou válku francouzskou byl prodělal, daroval r. 1830 děkanskému kostelu na památku manželky své Barbory rozené Vrabcové stříbrné konvičky mešní s táckem, r. 1833 oltáři Bolestné Rodičky růženec z jantaru a stříbra uměle pracovaný, jejž byl v Nizozemí na bojišti od anglického vojáka koupil, r. 1835 dal obnoviti pacifikál a opraviti vnějšek kostela nejsv. Trojice na hřbitově.

R. 1857 opraven byl děkanský kostel péčí administrátora Jana Suchánka, jenž mezi obyvatelstvem k tomu účelu sebral 1000 zl. stř. I dělníci cukrovarští usnesli se na tom, že každý z nich věnuje půldenní mzdu, čímž se sešlo 109 zl. stř. od lidí, kteří sobě vezdejší chléb v potu tváře vydělávají. Tehdáž pořízeny byly nové obrazy od J. Hellicha: obraz sv. Gotharda na hlavním a obraz bolestné P. Marie na postranním oltáři.

V letech 1860—77 byl v Č. Brodě děkanem Josef Zimmermann, spisovatel český; po něm nastoupil Jan Nep. Gürcke (—1895), za něhož r. 1880 opraven kostel děkanský nákladem 9927 zl. ze jmění zádušního, jakož i z dobrovolných darů, pořízeny nové varhany r. 1895, na něž sebráno 3800 zl., a založena »Farní Cyrillská Jednota« r. 1885. Po smrti děkana Gürcke, jenž zemřel jakožto jub. kněz ve stáří 81 let, administroval děkanství delší dobu (1895—8) Karel Janda, načež stal se r. 1898 děkanem Alois Kašpárek, tou dobou farář v Oloví, jenž byl před tím po devět let vojenským námořním kaplanem.

Chrám sv. Gotharda stojí v jihovýchodním rohu náměstí.

Původní gotická stavba byla trojlodní s dvěma věžemi v průčelí. Z ní zachoval se presbytář, zdivo lodí, pilíře s hrotitými oblouky hlavní loď od bočních dělící, část klenby v lodi jižní, zdivo věží a z věže severní

i klenutá kobka přízemní; mimo to pod střechou část štítu presbytáře. Vše ostatní přestavěno a dílem i přistavěno bylo v různých dobách století 17. a 18. v nejjednodušších tvarech slohů tehdáž obvyklých.

Celá stavba jest 37 *m* dlouhá a 21·5 *m* široká. Průčelí jest barokní, dvěma oblými sloupy ozdobené; nad průčelím uprostřed nízká věž, jejíž jehlancovitá, dole vydutá helmice z cihel jest vyzděna. Celá trojlodní stavba kryta jest společnou střechou. V bočních zdích kostela, pilíři opřených, jsou okna polokruhovitě sklenutá a nad nimi menší ze čtyř oblouků složená, na empory vedoucí. Presbytář o třech klenbových polích zakončen jest třemi stranami osmiúhelníka; žebra klenby vybíhají z oblých přípor s hlavicemi. Hlavní oltář barokní se sochami sv. Petra a Pavla po stranách jest od dvorského řezbáře Ignáce Platzera z r. 1781, a obraz sv. Gotharda od Jos. Hellicha z r 1857. V pravo od oltáře stojí u zdi kamenná vížka uměle tesaná z prvé pol. XVI. stol., v níž se chovala nejsv. svátost oltářní.

Vnitřek kostela v Č. Brodě.

U vchodu do sakristie stojí při vítězném oblouku náhrobní kámen rychtáře Matěje Brodského z Většína († 1590). Na stěnách presbytáře visí tři obrazy z bývalých oltářů: „Křest Pána Ježíše“ na dřevě malovaný z poč. 16. stol.; „Sv. Jeronym“ z druhé pol. 17. stol., a „P. Maria se sv. Václavem a Vojtěchem“ z počátku 18. stol.

Presbytář jest od lodi oddělen hrotitým obloukem, u něhož v levo stojí kazatelna, v pravo křtitelnice, obě souměrně upravené a pěkně ve slohu empirovém ze dřeva řezané, z konce 18. stol.

Nad křtitelnicí jest podobná stříška jako nad kazatelnou. Pod stříškou v kolmé stěně při zdi jest na kazatelně polovypukle vyřezávaný obraz pádu prvních rodičů, pod stříškou pak křtitelnice souměrně podobný obraz představující měděného hada na poušti. Na víku křtitelnice stojí sousoší znázorňující, kterak sv. Jan P. Ježíše křtí.

Hlavní loď o třech klenbových polích má klenbu segmentovou renaissanční s oblými žebrovými pruty vycházejícími z volutových konsol zdobených andílčími hlavinkami. Po stranách do bočních lodí otevírají se nízké hrotité oblouky spočívající na osmibokých nízkých pilířích. Nad bočními loďmi jsou empory plochými stropy kryté.

Nad vítězným obloukem visí kříž s Ukřižovaným v životní velikosti z 18. stol. Nad emporami na bočních stěnách hlavní lodi rozvěšeny jsou na plátně malované obrazy sv. Anděla Strážného, sv. Krištofa, sv. Kateřiny, sv. Barbory, sv. Floriana a sv. Michala, vesměs z druhé pol. 18. stol.

Na kruchtě stojí veliké varhany od Em. Š. Petra s 19 rejstříky a 2 manuály; bohatě zlacená a polychromovaná skříň jejich zhotovena jest dle nákresu arch. Mockra.

Jižní loď, do níž z presbytáře prolomen jest hrotitý oblouk, sklenuta jest jednoduchou klenbou renaissanční s prutovitými žebry; toliko jedna část klenby bývalého trojstranného zakončení zachovala se z doby gotické.

U východní zdi lodi stojí pěkný, ale nedobře obnovený oltář bohatých tvarů rokokových. Na něm stojí kopie sošky Cellenské. — U zdi jižní jest zpovědnice v empirovém slohu s pěkným sousoším na stříšce: Marie Magdalská u nohou P. Ježíše. — Dále stojí barokní oltář Nejsv. Trojice s hadovitě vinutými sloupy a se sochami sv. Floriana a Vavřince po stranách. Obraz nejsv. Trojice jest umělecky bezcenná malba z 18. stol. Na stole oltářním uprostřed stojí soška Jesulátka v pěkně vyřezané skřínce. — Na stěně západní obraz bolestné P. Marie s vetknutým do srdce mečem z 18. stol.

Severní boční loď jest o něco kratší nežli loď jižní, poněvadž část její jest oddělena a slouží za sakristii. Klenba jest podobná jako v lodi jižní. K západní její části přiléhá tmavá goticky klenutá kobka, jest to přízemí bývalé věže.

Při zdi východní stojí jednoduchý barokní oltář, na němž jest obraz sv. Jana Nep. od Viléma Kandlera z r. 1820, výše pak malý oválový obraz sv. Prokopa. — Na severní stěně nad zpovědnicí visí pěkný obraz znázorňující sv. Františka Xaverského z konce 17. stol. — U posledního pilíře na straně západní stojí dovedně ze dřeva řezaná socha Krista P. nesoucího kříž, v životní velikosti.

V sakristii jest pěkný malý obraz Tváře Kristovy z 18. stol. Z ostatních věcí tu chovaných zasluhuje zmínky mešní roucho bílé barvy, zlatem vyšité; roucho to jest nové až na krásně vyšitý obraz Panny Marie s Ježíškem asi ze stol. 15.

Kostel Českobrodský má krásné ciborium s rytými renaissančními ornamenty ze stol. 16., pěknou monstranci z r. 1677 a kalich darovaný arcibiskupem Salmem.

Vně kostela na straně severní stojí náhrobní kámen měšťana Řehoře Nemastila († 1614).

Ve věži nad průčelím kostela visí tři malé zvony, z nichž umíráček jest z r. 1716 a t. zv. „dušičkový“ z r. 1729. Mimo to jsou tu hodiny s dvěma cimbály ulitými r. 1698 a 1702 od zvonaře Antonína Schönfelda v Praze.

Opodál kostela k severu stojí zvonice, dosti vysoká věž hranolová, krytá nízkou sedlovou střechou se dvěma makovicemi. Vystavěna byla v letech 1578—80.

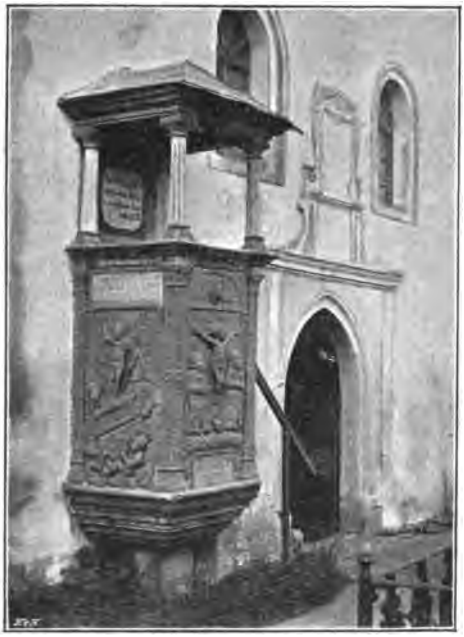

Kazatelna na hřbitově v Č. Brodě.

Ve zvonici visí tři zvony: 1. největší „sv. Gothard“ z r. 1688, 2. „sv. Václav“, ulitý roku 1689 od Jeremiáše Schroettera v Náchodě, a 3. „P. Maria“, taktéž z r. 1689.

Děkanský chrám Českobrodský má býti v nejbližší době důkladně opraven; k tomu účelu daroval kníže Liechtenstein 80.000 K.

Hřbitovní kostelík nejsv. Trojice uprostřed starého hřbitova v Pražském předměstí, vystavěný roku 1560. Malé, (19 *m* dl., 9·8 *m* šir.) jednoduché staveníčko obdélníkové s trojbokým presbytářem.

Loď krytá valenou klenbou z prken nápodobenou a omítnutou. V presbytáři jednoduchý barokní oltářík s obrazem představujícím nejsv. Trojici v oblacích, dole klečící sv. Aloise a sv. Annu a v pozadí Brodské kostely. Obraz tento maloval roku 1864 Kouřimský malíř František Riegel nákladem Aloise a Anny Křepinských.

Před vchodem do kostelíka stojí v levo z kamene uměle tesaná kazatelna s polovypuklými obrazy Ukřižování a vzkříšení Páně a s českými nápisy. Zhotovil ji r. 1585 nákladem vdovy sladovnice Marty Valšové sochař Wolf Schulthes z Plavna. — V levo stojí kamenný stůl oltářní, nad nímž býval na zdi malovaný obraz Panny Marie Bolestné, a na němž pod širým nebem mše sv. sloužena býti mohla. — Na jižní a severní straně kostelíka zasazeno jest do zdi několik náhrobních kamenů osob v 16. stol. zemřelých (dvou dcer rychtáře Jana Kříže z Vostrova, které zemřely r. 1598 a 1599, dále Evy Valšovy zemř. 1582*) a j.

Vedle kostelíka stojí o sobě nízká neúhledná zvonice dřevěná na podezdívce; v ní jsou dva zvony, menší asi ze 16. stol. s nápisem českým

---

*) Byla to dcera zmíněné Marty Valšové.

„kdož miluje Pána Boha svého, všecky věci nápomocny jsou jemu k dobrému“ a větší z r. 1724 ulitý Valentinem Lissiackem v Praze.

Kaple sv. Prokopa v okresní nemocnici. Na pozemku bývalých zeměbraneckých kasáren vystavěna byla s použitím staré budovy r. 1904 nová okresní nemocnice. Ošetřování nemocných obstarává 5 milosrdných sester sv. Karla Borom. z mateřského domu v Praze pod Petřínem. Jeden pokoj v druhém poschodí zřízen za útulnou kapličku.

Jest tu pěkný oltářík ve slohu renaissančním se sochou sv. Prokopa uprostřed a s pěknými polovypuklými řezbami ze života téhož světce po stranách. Oltářík ten, zhotovený řezbářem Štěpánem v Pardubicích, zakoupen byl na Pardubické výstavě.

Kaplička sv. Gotharda v polích na jižní straně města poblíž potoka Žembery. Malé polokruhové staveníčko. Uvnitř soška sv. Gotharda. Pod kapličkou v pravo studánka.

Zrušený kostel sv. Marie Magdaleny, při němž, jak již řečeno bylo, nalézal se špitál a později klášter kapucínský, jest přeměněn k nepoznání v stavení obytné.

Na levé straně vchodu zazděna jest deska s latinským nápisem, jenž hlásá, že papež Řehoř XI. stvrdil zařízení arcibiskupa Jana Očka z Vlašimi, aby totiž špitál spravovali konšelé Českobrodští, ale tak, že zavázáni byli arcibiskupovi skládati účty.

Na náměstí stojí pěkné sousoší sv. Rodiny z 18. stol. Na podstavci jest polovypukle znázorněno zasnoubení P. Marie.

V dřívějších dobách stávala na náměstí před budovou c. k. úřadů také socha sv. Jana Nep. R. 1900 přenesena byla do výklenku nově postavené zdi před chrámem sv. Gotharda na místo staré školy. Jelikož však stará socha byla již sešlá, dala pí. Mathilda Weidenhofferová zhotoviti sochu novou.

2. **Břístvi, fara.**

Patronem jest kníže z Liechtensteinu. Duchovní správu vede farář s jedním kaplanem. Na osadě jest 2036 katolíků, 21 evangelíků a 2 židé.

Do farnosti Břístevské patří: obec Bříství (63 d., 497 ob., š. 2tř.), městys Mochov (1 h., 93 d., 799 ob., š. 3tř.) s fil. kostelem sv. Bartoloměje, obce: Velenky nebo Velenka (1 h., 77 d., 467 ob., š. 2tř.) s fil. kostelem sv. Petra v okovech, Staré Vesce ($^1/_4$ h., 39 d., 260 ob.) s mešní kaplí sv. Václava; samoty: Chudomel ($^1/_2$ h., 21 ob.) a Obora ($^1/_2$ h. mlýn a hájovna, 15 ob.).

Bříství byla jednou z těch vsí, které sv. Vojtěch z otcovského dědictví svého daroval klášteru Břevnovskému. Kdy tu farní kostel byl založen, není známo; první zmínka o něm děje se v listině z r. 1318. Zdá se, že založen byl nedlouho před tím, a to klášterem Břevnovským, který při něm také vykonával duchovní správu svými kněžími. Statek Břístevský zastaven byl r. 1437 Jindřichovi ze Stráže, ale kostel a fara zůstala i nadále pod patronátem klášterním. Z farářů-benediktinů známi jsou: Václav (do r. 1394), Heřman, jenž po něm nastoupil, a Zikmund

(r. 1456), jenž tu byl nepochybně na onen čas posledním farářem katolickým, neboť Břístevští přilnuli ke straně podobojí a byli také opatřováni kněžími jejími.

Z těch připomínají se: Jan (r. 1527), Jiří (1534), Lukáš Vilímovský (1562), Havel Lisský (1582) a Cornix (1603).

Po bitvě bělohorské byli všichni nekatoličtí kněží vypovězeni. Poněvadž však duchovenstva katolického byl nedostatek, zůstaly mnohé fary neosazeny a duchovní správa přidělena některému z farářů sousedních. Tak tomu bylo i v Bříství. Teprve r. 1665 obnovena tu fara a přiděleny k ní i bývalé farnosti Kounická a Vyšerovická. Panství Kounické, k němuž i Bříství příslušelo, náleželo tehdáž hr. Václavu Morzinovi.

Farní kostel v Bříství.

Pořad farářů: 1. Václav Vojtěch Abstorfský po 32 let zbožně a chvalitebně zastával úřad pastýřský († 1697). 2. Jan František Karel Skřivan (—1707) pořídil křtitelnici a ciborium, na návsi postaviti dal sochu sv. Jana. Jeho jmění, když žádný dědic se nepřihlásil, připadlo kostelu. 3. Karel Ignác Heisler (—1722). 4. Jan Jiří Summer (—1749), dobrý hospodář, později děkan v Ml. Boleslavi; za něho vystavěno bylo 1722 nové průčelí kostela. U něho byl tu kaplanem jeho bratr Václav, muž zbožný a svědomitý, ale churavý, jenž tu i zemřel 1741 a pochován byl v kostele. 5. Matyáš Václav Jan Nep. Kupšina (—1765) vynikal jako výborný kazatel a horlivý kněz, byl i českým spisovatelem*), veršoval po latinsku a po německu, ale o hospodářství se nestaral. Utrpěl mnoho za válek pruských. Proti hospodářským úředníkům panským ujímal se utiskovaných poddaných. Za něho odděleny byly r. 1761 od Bříství Kounice a Vyšerovice a založeny tam samostatné fary**). 6. Jan Ant. Novák (—1775), kněz horlivý; vystavěl 1765 novou sakristii a kostnici, 1766 vížku na střeše chrámové a j. Jmění své, jež byl svěřil klášteru cyriackému v Praze, odkázal kostelu Břístevskému; jelikož však klášter ten sám do nouze upadl, neobdržel kostel ničeho***). 7. Václav Halík (—1782), muž velice zbožný, jenž všechen volný čas pobožnostem a modlitbám věnoval. Když byla r. 1781 prohlášena svoboda náboženství a nařízeno, aby i jinověrci pochováváni byli na hřbitovech katolických, vzpíral se tomu farář Havlík, i byl za to rozkazem vládním úřadu svého zbaven. R. 1786 přivtělena byla k farnosti Břístevské ves Velenka, dříve přifařená k Sadské. 8. Onufrius Wiesinger (—1806), horlivý a učený kněz; byv raněn mrtvicí žil jako deficient v Č. Brodě, kdež † 1809. 9. Karel Moucha (—1856), muž srdce dobrého, účinný a laskavý, ochotně pomáhající těm, kdož toho potřebovali. Vystavěl r. 1843 novou zvonici a pod ní sakristii, v níž zřídil hrobku, ve které sám první byl pochován. 10. Jan Zwik (—1865), byl kn. arc. vikářem a předsedou hospodářského spolku v Č. Brodě. 11. Jan Křt. Košák (—77). 12. Petr Matiak (—1890)†) a 13. Karel Schneider.

Farní kostel Nalezení sv. Kříže stojí uprostřed vsi na nepatrné výšině. Má v půdorysu tvar kříže. Stará jeho gotická část skládá se z presbytáře třemi stranami osmiúhelníka zakončeného a ze dvou menších rovněž tak zakončených kaplí bočních. V této části jest klenba původní se žebry z pískovce tesanými. Jen v jediném okně zachovala se gotická kružba. Loď v době pozdější přistavěná jest obdélníková, plochým stropem krytá. Celý kostel jest 27·7 *m* dlouhý a 7·3 *m* široký. K presbytáři přistavěna jest velmi nízká zvonice, takže se zdá, jakoby kostel byl bez věže (střecha její nedosahuje ani výšky střechy lodi). V přízemí zvonice jest sakristie. Uprostřed střechy kostelní jest lucernovitá vížka s cibulovitou bání.

---

*) Před tím než do Bříství přišel byl farářem v Kruhu (1729—40) kdež sepsal české kázání o sv. kříži (vyšlo tiskem 1731), a v Doksech (Hirschbergu, 1740—1749), kdež sepsal český spis na obranu víry katolické proti jinověrcům (rukopis jest v knihovně kláštera augustinianského u sv. Tomáše v Praze).

**) Stalo se tak přičiněním vévodkyně Marie Teresie Savojské, roz. kněžny Liechtensteinovy, kteráž r. 1759 panství Kounické koupila a velice štědře kostely na panství svém podporovala. Když pak r. 1772 zemřela, zdědil statky její kníže Frant. Josef z Liechtensteina.

***) Za vzbouření selského r. 1775 vpadli dne 22. března kolem 6 hod. večerní do fary Břístevské sedláci poddaní Poděbradští ze Sadské, žádajíce s velikými pohrůžkami všechnu čeleď mužskou, jídlo, pití a peníze. Což když obdrželi, vzali s sebou jednoho čeledína farského a ze vsi všechny mužské přinutili, aby šli s nimi, načež odešli do Kounic, kdež na zámeckých úřednících žádali, aby jim domnělý patent císařský o osvobození od robot vydali; když se tak nestalo, byl ředitel Vojtěch Doubrava od nich zbit a přinucen jíti s nimi. Následujícího dne přišli na faru i jiní vzbouřenci a mocí vynutili sobě několik bochníků chleba, něco piva, sýra a peněz. Vzali s sebou ostatní čeledíny i hocha ministranta.

†) Za něho byl tu kaplanem Tomáš Šobr, spisovatel český, jenž tu 1889 zemřel; osadníci postavili mu náhrobek.

Ve zdi presbytáře jest výklenek s kamenným sedadlem nahoře třemi kružbami ozdobený. V takovýchto výklencích sedávali za starých dob duchovní při slavných službách Božích.

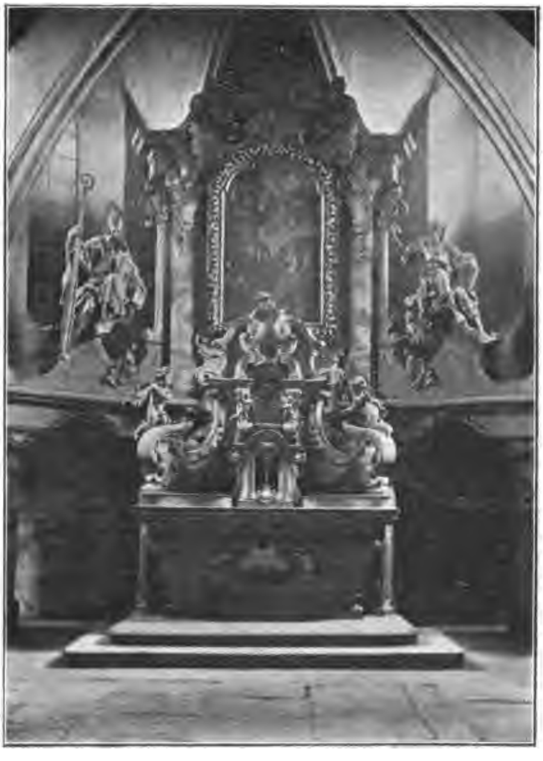

Oltář v Bříství.

Hlavní oltář, zajímavých tvarů barokních, byl sem darován roku 1789 z kostela sv. Vavřince na Petříně v Praze. Obraz sv. Vavřince nahražen byl tehdáž obrazem Nalezení sv. Kříže, jejž vymaloval Vojtěch Kandler roku 1789. Na oltáři stávala také pěkně ze dřeva řezaná soška P. Marie Montseratské (Bezdězské) z r. 1742, která nyní umístěna jest na jedné ze čtyř kamenných konsol u bočních kaplí. V bočních kaplích při východních jejich stěnách stojí staré kamenné oltářní stoly. R. 1893 odkryty byly v obou kaplích pod omítkou starobylé nástěnné malby z 15. stol. Litovati jest toho, že r. 1905 malby v severní kapli byly zamalovány bezcennými obrazy novými (Narození Páně a příchod sv. Tří králů do Betlema) a malby v jižní kapli (1. Ježíš mezi apoštoly; 2. Sv. Jan Křtitel káže zástupům; 3. Sv. Ambrož káže skupině mužů a žen; 4. Sv. Václav s mečem v ruce; 5. P. Maria přijímající pod svůj ochranný plášť zástupce rozličných stavů lidských) přemalovány tak, že byly původního rázu svého pozbaveny.

V lodi visí proti sobě na stěnách obrazy sv. Vojtěcha a sv. Vavřince v uměle řezaných rámcích 18. stol.

Křtitelnice cínová má nápis: „Nákladem dvojíctihodného kněze Jana Františka Karla Skřivana, faráře Břístevského z odkazu l. P. 1707.“

Vně kostela jsou tři staré náhrobní kameny (Jiřího Malovce, purkrabí Přerovského † 1568, dvou dcer utrakvistického faráře Havla Lisského z r. 1582, paní Johanky ze Stráže, manželky Jana Šelenberka z Kosti a na Přerově, nejvyššího kancléře království Českého † 1597).

Ve zvonici visí dva zvony: větší asi z 15. stol. má český nápis: „Ke cti a k chvále Pánu Bohu a sv. Petru Jakub slil jest.“ Menší, původně od mistra Bartoloměje r. 1500 slitý, pukl r. 1858 a byl r. 1865 od zvonaře Karla Bellmanna přelit.

Kolem kostela rozkládá se hřbitov.

Na návsi poblíž hřbitovní zdi stojí kamenná socha sv. Jana z r. 1702.

Na západ při cestě k mlýnu Oboře stojí z pískovce tesaný kříž z r. 1816 s nápisem: „Pro čest Boha Karel Maucha, tehdáž farář postavil.“ Kříž tento stával dříve při cestě k Starým Vescím; na místo nynější byl přenesen r. 1904.

Zříceniny kaple Povýšení sv. Kříže u Bříství.

Nedaleko od Bříství na nevysokém pahrbku stojí zříceniny bývalé kaple Povýšení sv. Kříže, zbudovaná z dobrovolných sbírek r. 1714. Vyhořela r. 1818, když chasa dne 30. dubna pálila na pahrbku »čarodějnice« a jeden čeledín hodil hořící chvoště nedopatřením na střechu, která byla šindelem kryta.

Filialní kostel sv. Bartoloměje v Mochově připomíná se r. 1360 jakožto kostel farní.

Z farářů jsou známi: Oldřich Nymburský (1360—1367), Zdeněk (—1377), Vlastibor (—1396), Martin ze Stříbra (—1407), po němž následoval Theodorich.

V dobách husitských fara zanikla.

Kostel stojí na pahorku severozápadně od Mochova uprostřed hřbitova již zrušeného.

Jest zbudován ve slohu gotickém asi v druhé pol. 14. stol. Délka jeho obnáší 20·4 *m*, šířka 10·2 *m*. Presbytář zakončen jest třemi stranami osmiúhelníka a sklenut jest klenbou žebrovou. Ve stěně východní zachovalo se okno s pěknou kružbou.

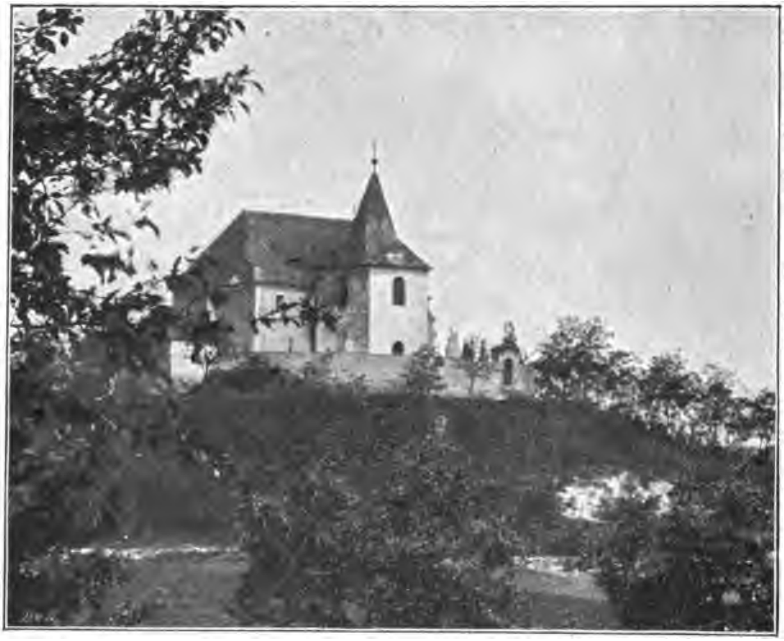

Filialní kostel v Mochově.

K presbytáři přiléhá na severu malá kaplička gotická na východní straně třemi boky zakončená, plochým stropem krytá, nyní za sakristii sloužící. Opěrné pilíře kapličky ozdobeny jsou nahoře vytesanými listy; jeden z nich hrubě vytesaným poprsím lidským. Uvnitř kapličky stojí starý kamenný stůl oltářní. Z presbytáře chrámového vede do této kapličky portálek hrotitý, jehož nadpraží ozdobeno jest pěkně tesaným znakem Mochovských z Mochova.

Loď obdélníková kryta jest plochým stropem. Osvětlena jest se strany severní dvěma úzkými, do hrotu sklenutými okénky a jedním později prolomeným oknem širokým; podobné okno jest i ve zdi jižní.

K jižnímu boku lodi přiléhá nízká, ale rozložitá zvonice jehlancovitou střechou krytá. V jejím přízemí jest předsíň, kterou se přichází ke hrotitému vchodu vedoucímu dovnitř chrámu.

V předsíni zazděn jest do levé stěny náhrobní kámen Václava Přerosta.Klatovského, staršího sládka Přerovského († 1603) a dcery jeho Lidmily. Na kameni tom jsou podoby obou zesnulých vytesány.

Ve zvonici visí dva zvony: větší s českým nápisem, jenž oznamuje že byl r. 1749 přelit „nákladem v pánu zesnulého pana Václava Kleinera, bývalého císařského pixmistra“, a menší z r. 1466.

Na všech třech oltářích uvnitř kostela se nalézajících jsou pěkně řezaná orámování na způsob bohatých spletí lupenových. Na hlavním oltáři (z r. 1695) jest obraz umučení sv. Bartoloměje, často přemalovaný a umělecky bezcenný. Na bočním oltáříku stojícím na straně epištolní v lodi u vítězného oblouku jest obraz Křtu Páně stejné hodnoty; na oltáříku strany evangelijní jest dobrá kopie obrazu P. Marie Karlovské. Oba oltáříky jsou z prvé polovice stol. 18.; první postaviti dal Mochovský krčmář Jan Kraus, druhý ženy Mochovské.

Zajímavá jest kazatelna kamenná z druhé polovice 18. stol., stojící u vítězného oblouku na straně evangelijní; na ní jsou nepříliš uměle vytesány tyto posvátné výjevy: Zvěstování P. Marie, Ukřižování a Vzkříšení.

Před kazatelnou pod kostelními lavicemi jest ve dlažbě náhrobní kámen Matouše Borty, písaře důchodního z Přerova († 1591) s českým nápisem a tímto veršováním:

V ten den posledního soudu,
když anděl zatroubí v troubu,
řka: Vstaňte mrtví z hrobu svého,
před soudce spravedlivého,
s počtem shotoveni jsouce,
skutky své s sebou nesouce,
potká vás odplata hojná,
věky věkův nevýmluvná.

Kruchta byla r. 1868 nově sklenuta; téhož roku postavil nové varhany varhanář Malý ze Starého Přerova.

Na náměstí Mochovském byl okrašlovacím spolkem r. 1898 postaven nový kříž místo starého, jenž postaven byl směrem k Čakovicům, kde bývá zastávka křížových dnů.

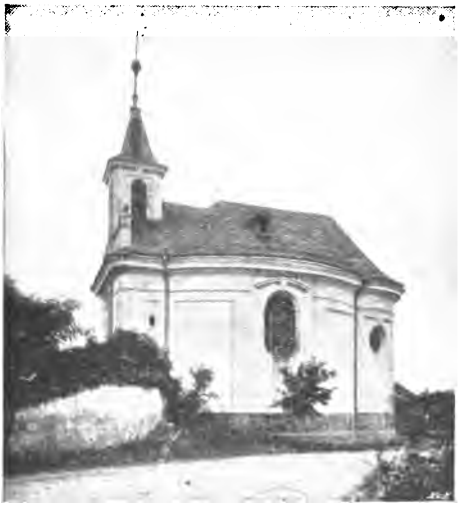

Filialní kostel ve Velenkách.

Filialní kostel sv. Petra v okovech ve Velenkách býval kostelem farním. Z farářů známi jsou z listin tito: Radislav (—1354), Ondřej (—1380), jiný kněz téhož jména (—1408), Velík (Velico —1409) a Václav. Nyní opět vyjednává se o to, aby tu fara byla zřízena. Patronem kostela Velenského jest arcivévoda Ludvík Salvator Toskánský.

Nynější kostel byl vystavěn r. 1734, jak letopočet vytesaný v nadpraží vchodu hlásá. Jest to úhledná stavba 18·3 *m* dl., 12·4 *m* šir.; v půdorysu má loď tvar vejčitý, presbytář polokruhový (apsida).

V presbytáři jest oltář s velikým tabernakulem uprostřed. V pozadí presbytáře nad oltářem zavěšen jest veliký, pěkně malovaný obraz z 18. stol., znázorňující, kterak anděl sv. Petru v žaláři se zjevuje. — V lodi na straně epištolní jest pěkný oltářík sv. Vojtěcha z konce 17. stol. s obrazem, znázorňujícím mučednickou smrt světce toho, nepříliš dovedně provedeným; za to pěkný jest obrázek v hořejší části oltáře, představující Pannu Marii v oblacích s Ježíškem, jenž v pozvednuté vzhůru levici věneček drží.

Varhany o 10 rejstřících zhotoveny byly r. 1874 od pražského varhanáře Vocelky.

V průčelí kostela jest vížka s jehlancovou plechem pobitou stříškou; v ní jsou dva zvony: větší s polovypuklým obrazem sv. Václava přelitý od Karla Bellmanna r. 1828, menší s obrazem sv. Maří Magdaleny z r. 1790 a nejmenší od K. Bellmanna s obrazem Neposkvrněného Početí z r. 1867.

Mešní kaple sv. Václava ve Vescích vystavěnabyla r. 1870 nákladem obce. Jest to malé obdélníkové staveníčko s absidkou a malou vížkou nad průčelím; uvnitř jest prostičký oltářík s obrazem sv. Václava.

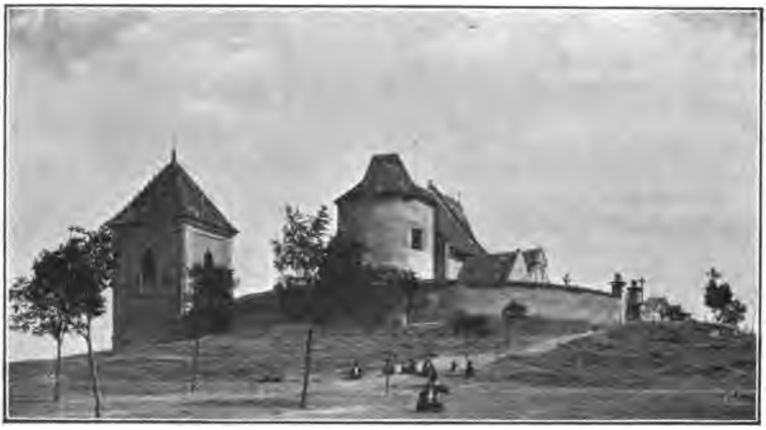

Kostel na Hradešíně.

3. Hradešín (Radešín), děkanství.

Patronem jest kníže z Liechtensteina. Duchovní správu vede děkan s kaplanem. Na osadě jest 3032 katolíků, 66 nekatolíků, 21 žid a 16 bez vyznání.

Do farnosti Hradešínské patří: obec Hradešín (60 d., 376 ob.), městys Škvorec ($^1/_2$h., 129 d., 988 ob., š. 4tř.) s filialním kostelem sv. Anny; dále obce: Doubek ($^3/_4$ h., 63 d., 396 ob.), Doubravčice (1 h., 60 d., 362 ob., š. 3tř.), Horka n. Horky ($^1/_2$ h., 20 d., 142 ob.) s filialním kostelem sv. Petra a Pavla, Masojedy ($^1/_2$ h., 35 d., 248 ob.), Přišimasy ($^1/_2$ h., 49 d., 361 ob., š. 3tř.). Skřivany ($^1/_2$ h., 40 d., 262 ob.).

Staré toto památné místo na nejvyšším bodu mezi Prahou a Kolínem s dalekou vyhlídkou bývalo asi dříve pohanským božištěm, na jehož místě postavena byla pak záhy po zavedení křesťanství románská okrouhlá kaple, která ponechána byvši při stavbě nového kostela tvoří nyní zadní část jeho. Kdy fara tu vznikla, není známo. První zmínku o ní nalézáme r. 1367; tehdáž náleželo podací právo k ní pánům Olbramovicům ze Škvorce.

Na konci 14. a na poč. 15. stol. byli tu faráři: Damián (—1367), František (Frenclinus), syn Lva z Lípy (—1373), Křišťan, bývalý kaplan kaple Všech Svatých v domě Olbramovském v Praze (—1387), Albert ze Škvorce (— 1418), Zikmund z Přibyslavi.

Ve válkách husitských fara zanikla a Hradešín patřil k farnosti Tuklatské. Teprve r. 1734 vévodkyně Marie Teresie Savojská zřídila tu faru samostatnou. K nové faře přiděleny tehdáž i Ouvaly.

Prvním farářem stal se Vojtěch Pokorný, kaplan Plaňanský, muž bohabojný a příkladného života, avšak churavý, jenž zemřel již r. 1736. Po něm následovali Karel Podivín Horník (—1746), Frant. Ant. Frantz (—1757), jenž za pruské války od obou vojsk na majetku svém tak velikých ztrát utrpěl, že z rozčílení mrtvicí raněn byv zemřel; Jan Antonín Novák (—1765)*). Ignác Löw (—1774), Jan Vorel (1774, zemř. téhož roku), Ant. Košat (—1776), Frant. Veyda (—1780), Václ. Meltzer (—1802), Jos. Šimek (—1813), Karel Peche (1814, zemřel téhož roku), Frant. Brabec (—1820), Vojt. Knappe (—1851), Jak. Liška (—1857), Jos. Suchan (—1871), Matěj Bláha (—1888), Václav Čermák (—1894), Em. Kulhánek (—1901), Frant. Pavel Kahoun (—1905).

Roku 1857 odděleny byly od Hradešína Ouvaly, kdež zřízena byla fara samostatná.

Když r. 1905 obec Hradešínská oslaviti hodlala tisíciletou památku svého založení, podala spolu s přifařenými obcemi ke kníž. arc. Ordinariatu žádost, aby fara Hradešínská povýšena byla na děkanství. Žádosti té Jeho Eminencí nejdp. arcibiskup Leo kardinál ze Skrbenských vyhověl vynesením ze dne 21. srpna 1905. Prohlášení tohoto povýšení stalo se s velikou slávou dne 8. září.

Tak stal se dosavadní farář Frant. Kahoun prvním děkanem Hradešínským. Ale ještě téhož roku odešel na faru do Uhřiněvsi. Nástupcem jeho jest Aug. Ulrich.

Děkanský kostel sv. Jiří jest malebná skupina budov z různých dob. Nejstarší část její tvoří zmíněná již okrouhlá románská kaple ze stol. 10., od níž později ve stol. 13. odbourána byla apsida a místo ní přistavěna pak k východu obdélníková loď rovným stropem krytá a gotický klenutý presbytář.

---

*) R. 1758 zemřel zasloužilý kaplan Hradešínský Frant. Prach, jenž byl tu kaplanem 11 let, nakaziv se při zaopatřování nemocných vojínů ležících v lazaretu v zámku Škvoreckém zřízeném.

Vnitřního prostoru oné okrouhlé kaple užito bylo jednak jako pokračování lodi, jednak jako kruchty. Schodiště na kruchtu z venčí přistavěno bylo r. 1888.

V presbytáři stojí malý oltářík s pěkně ze dřeva řezanými rozvilinami listovými po stranách asi z konce 17. stol. Obraz sv. Jiří, znázorňující světce stojícího a o meč se opírajícího, pochází z r. 1870. Po stranách stojí pěkné sošky sv. Kateřiny a sv. Terezie z 18. stol.

V jižní stěně presbytáře jest výklenek (bývalé sedadlo pro kněze). Ve výklenku tom zasazena jest ze železa litá náhrobní deska Evy Reynalovy roz. Čejkové z Olbramovic († 1638), manželky Jiljího Reynala ze Stašic, hejtmana panství Škvoreckého.

Prostičké oltáříky postranní a kazatelna koupeny byly r. 1864 z prozatímní kaple v Karlíně*). Odtamtud pochází též pěkná kropenka mramorová a několik obrazů, z nichž nejpěknější jest obraz sv. Barbory, kopie dle nějakého vlaského mistra zhotovená od baronky Marie Malovcové r. 1852**).

Severozápadně od kostela stojí čtyřhranná zvonice, v níž visí dva veliké zvony: jeden z r. 1494 a druhý z r. 1902***).

Kolem kostela jest hřbitov. Vedle vchodu na hřbitov stávala kaplička sv. Jiří, v níž v den sv. Jiří bývala mše sv. sloužena, a vedle ní byla zděná kazatelna, s níž poutníkům bývala kázání konána. Obojí zbořeno bylo r. 1897; polovypukle vyřezávaný obraz sv. Jiří z kapličky uložen jest na faře.

Kaplička sv. Jana Nep. na kraji Hradešína u cesty vedoucí do Škvorce. Pochází ze stol. 18.; byla r. 1850 důkladně opravena, r. 1905 dána do ní nová socha sv. Jana Nep., zhotovená řezbářem V. Mrázem.

Při cestě mezi Hradešínem a Škvorcem stojí oblý sloupek s křížem; na podstavci jest nápis: „Tento kříž vystavěn jest ke cti a chvále Boží, též ke cti nejsvětější Rodičky Boží Marie Panny nákladem Václava Šlaise též manželky jeho annó 1739.“

Filialní kostel sv. Anny ve Škvorci, založený péčí Marie Terezie vévodkyně Savojské. Základy byly k němu položeny r. 1759, ale stavba pro válečné svízele protáhla se až do r. 1767, kdy teprvé stavba byla dokončena a vysvěcena. Zamýšlelo se zpočátku přenésti k tomuto kostelu faru Hradešínskou, ale sešlo s toho.

Jest to dosti úhledná a prostorná (nejprostrannější ze všech tří kostelů na osadě Hradešínské) stavba s nízkou, cibulovitou bání krytou věží nad průčelím.

Nad hlavním oltářem v pěkném starém rokokovém rámci z 18. stol. jest novější obraz (sv. Anna stojíc pozvedá pravici k nebesům; vedle ní klečí dívenka Marie pohlížejíc tam, kam matka její ukazuje; dva andílci se jí klečíce koří; jeden z nich podává jí bílý věnec); maloval jej r. 1866 zdarma Karel Fišer, pensionovaný herec něm. zemského divadla v Praze, který se tehdáž v Dobročovicích zdržoval.

U pilířů oblouku presbytář od lodi dělícího stojí veliké, v nadživotní velikosti ze dřeva řezané sochy sv. Mikuláše a Augustina z 18.

---

*) Kaple ta, dřevěná, byla vystavěna r. 1850 a zbořena r. 1864, když nynější velikolepý chrám Karlínský byl zbudován. Srovn. Ekert, „Posv. místa kr. hl. m. Prahy“ II, 299.

**) Na obraze samém jest český nápis: „Marie Malovec z Malovic v Praze roku Páně 1852“ a znak Malovecký.

***) Zvon tento, jenž váží 986 kg, přelit byl nákladem 1626 K 31 h od zvonaře Arnošta Diepoldta ze zvonu, jenž r. 1668 ze staršího ještě zvonu byl přelit.

stol., které r. 1861 ze zrušeného klášterního kostela Obořištského byly zakoupeny.

V lodi na straně evang. jest oltářík s pěkným obrazem sv. Rodiny, jejž kníže Alois Liechtenstein r. 1846 daroval. Naproti stojí oltářík s obrazem P. Marie Pomocné z 18. stol.

Ve věži visí dva zvony: jeden z r. 1766 zhotovený zvonařem Janem Christianem Schunkou a druhý r. 1895 od Arnošta Diepoldta přelitý.

Mezi starým a novým zámkem Škvoreckým stojí pěkně tesaná socha sv. Prokopa z r. 1795.

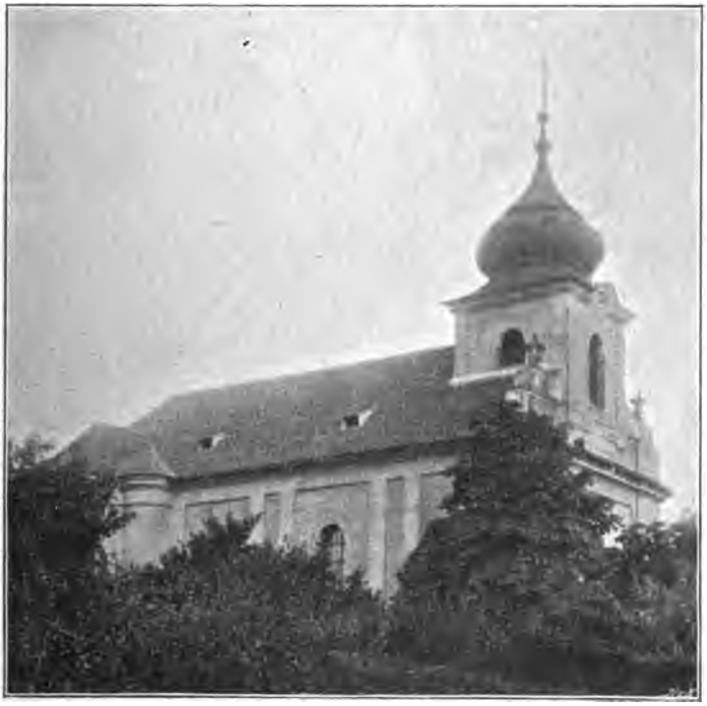

Filialní kostel sv. Anny ve Škvorci.

Filialní kostel sv. Petra a Pavla v Horkách býval před válkami husitskými kostelem farním.

Z tehdejších farářů jsou známi tito: Budislav (—1354), Mikuláš, jenž stal se r. 1361 oltářníkem kaple Všech svatých v domě Olbramově v Praze; po něm stal se v Horkách farářem Mikulaš, dříve rektor školy sv. Jiljí v Praze, ale ještě téhož roku resignoval, načež následoval Vilém Znatův ze Záp. Do r. 1392 byl tu farářem kněz Matěj, po něm pak nastoupil kněz Jiří, před tím oltářník metrop. chrámu v Praze, r. 1401 kněz Jakub, jenž směnil své místo s Tomášem, farářem ve Všejanech u Poděbrad, potom kněz Matěj a po něm r. 1418 mistr Ondřej z Třebonína. R. 1422 bylo od Pražské konsistoře v Žitavě tehdáž se zdržující dáno potvrzení na faru v Horkách knězi Václavovi z Biskupic Olomoucké diecése.

Po válkách husitských byli tu kněží strany pod obojí; z nich připomíná se r. 1532 kněz Duchek.

Z původní stavby gotické ze stol. 18. zachoval se presbytář se sakristií; v obou jest žebrová klenba. Loď jest obdélníková, plochým stropem krytá a v průčelí jest široká, ale nízká věž s novou, r. 1895*) zřízenou nevkusnou jehlancovitou střechou lucernovitou plechem pobitou.

Hlavní oltář z r. 1680 černě natřený a částečně zlacený, jest proveden v pěkném pozdně renaissančním slohu. Zdařilý nový obraz oltářní, představující loučení se sv. Petra a Pavla, malovaný od malíře Eichlera, jest dar knížete Liechtensteina.

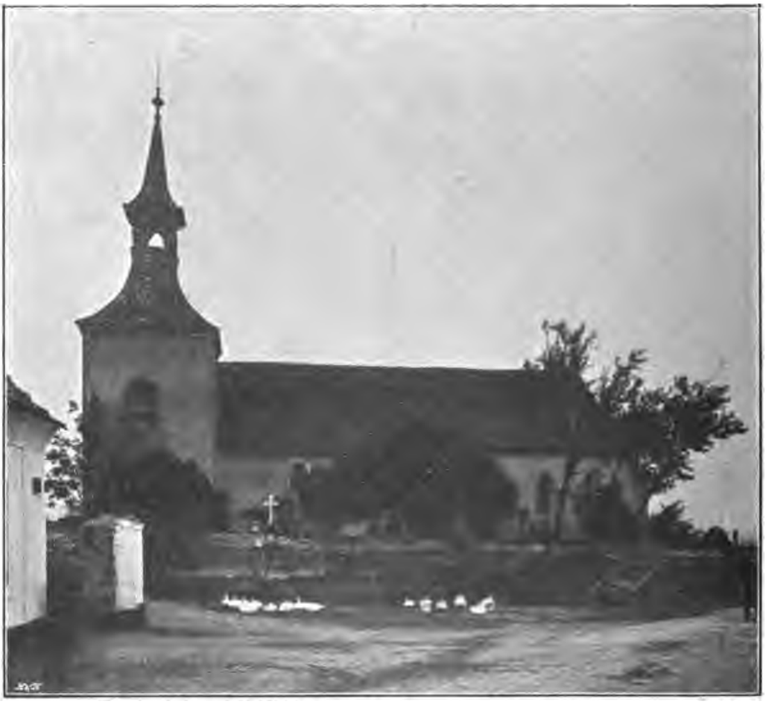

Filialní kostel v Horkách.

Při bočních stěnách lodi jsou malé oltáříky barokní se sloupky a vyřezávanými rozvilinami po stranách; nepříliš zdařilé obrazy (sv. Floriana a sv. Jan de Deo) na nich se nalézající jsou nové (od E. Weisse z r. 1893).

Ve věži jsou tři zvony, z nichž největší slil r. 1590 slovutný zvonař Pražský Brikcí z Cimperku, druhý původně r. 1409 ulitý byl r. 1864 u Karla Bellmanna, c. k. dvorního zvonaře v Praze přelit, a třetí nejmenší jest ze stol. 15.

V kostnici jsou trosky bývalé kamenné kazatelny s polovypuklými podobami Pána Ježíše a sv. Petra, jakož i s českým napisem, z něhož se dovídáme, že kazatelna ta r. 1575 byla zhotovena.

---

*) Toho roku totiž ze dne 7. na 8. září při nastalé bouři udeřil blesk do střechy věžní a zapálil ji.

Na křižovatce cest z Hradešína do Ouval a ze Škvorce k Přišimasům stojí v poli pod lípami kamenná socha sv. Donata*).

4. Kounice (Konice), fara.

Patronem jest kníže z Liechtensteinu. Duchovní správu vede farář sám. Na osadě jest 1757 katolíků, 55 evangelíků a 34 židé.

K farnosti Kounické patří: městys Kounice (165 d., 1263 ob., š. 4tř.), obce Chrást (1 h., 107 ob.) a Manderšeid (1 h., 62 d., 400 ob.); samoty: Horka (1/2 h., 31 ob.), Tejnice (1/2 h., 41 ob.) a Vinice (1/4 h., 4 ob.).

Farní kostel v Kounicích.

Fara v Kounicích připomíná se již ve stol. 14.

Z té doby jsou známi tito faráři: Beneš (—1354), Petr (—1358), František, syn Petra z Chotiše. Na počátku 15. stol. byl tu farářem kněz jménem Petr, r. 1422 kněz Mikuláš.

Po válkách husitských byli i tu faráři strany pod obojí.

Z nich jsou známi toliko tito: Petr (kolem r. 1529), Jan Laetus Čáslavský (1582—91) a Václav Jakeš (od poč. stol. 17. do r. 1622).

---

*) Vévodkyně Savojská ze zvláštní úcty k tomuto světci dala r. 1765 na všech svých panstvích postaviti kamenné sochy jeho k vydržování každé z nich určila kapitál 10 zl.

Když r. 1665 fara v Bříství byla obnovena, přiděleny k ní i Kounice, až pak r. 1761 zřízena tu fara samostatná. Prvním farářem stal se Jan Růžička (—1772).

Za něho vystavěna byla r. 1769 na věži*) nová střecha, poněvadž stará prý »nebyla pěkná, majíc tvar nějaké věže městské, jako v Brodě brány«. Když nová střecha byla dostavěna, byl na ní tažen kříž za hlaholu bubnů, trub a za střelby z hmoždířů. Potom, když byl na vrchol střechy vsazen, připil tesař v závratné té výši na zdraví vévodkyně Savojské, faráře, úředníků a sládka. Po každém přípitku hodil pak sklenici dolů a kromě jedné žádná se nerozbila.

Dalšími faráři Kounickými byli: Václav Joachym Meltzer (—1780), rodem Němec, dříve kaplan na Hradešíně, Filip Kratochvíle (—1794), Tomáš Strnad (—1802), Frant. Skalický (—1814), Alois Gloss (—1838).

Roku 1834 byl starý kostel zbořen a nový vystavěn nákladem 10.000 zl. Jen věž nechali sice státi, ale uvnitř ji úplně přeměnili, aby se v ní získalo místo pro kruchtu. Při tom ohledány byly její základy a shledány trochu mělké; z toho vznikla řeč, že se brzy sřítí. Nicméně sešlo se v den posvěcení dne 6. listop. 1836 veliké množství lidí a bez bázně do chrámu na služby Boží vešli. V polou mše sv. však zvolal kdosi, že věž se již kloní, ač to pravda nebylo. Tu nastal veliký zmatek; každý se tlačil ven; na štěstí nikdo při tom o život nepřišel.

Na stropě starého kostela byl tento nápis: »Chudoba činí pokoj, pokoj činí bohatství, bohatství činí rozbroje, rozbroje činí války, války činí chudobu, chudoba činí pokoj atd.«, zase od počátku až do nekonečna. Tím trefně naznačen ustavičně se opakující koloběh tohoto světa.

Nástupcem faráře Glosse byl Filip Wolf (—1858). Z doby jeho farářování zajímavý jest tento zápis v pamětní knize: »Dne 12. a 13. června 1848 konala se v Kounicích volba kandidátů neboli deputovaných pro konstituční sněm v Praze. Odevzdávání hlasovacích lístků dálo se ve farním kostele, protože v kanceláři zámecké nebylo k tomu dosti místa. Jakožto komissaři byli přítomni: JUDr. Ant. Strobach, krajský komissař Ant. Helfert a děkan Ouřiněvský Jan Moravec. Volby se súčastnili sedláci, kteří neměli na svých statcích žádných dluhů a jinak v dobré pověsti byli.«

Dále následovali faráři: Karel Starosta (—1864), Frant. Janda (—1867), Frant. Tittl (—1895) a Josef Pacák.

R. 1866, kdy naše vlast vydána byla v šanc libovůli nepřítele, dorazili pruští vojínové již čtvrtého dne po porážce u Hradce Králové do Kounic. Dne 7. července ráno přišlo jich 15, usadili se ve »velké« hospodě a vypisovali rekvisice. Když se jim dalo několik set bochníků chleba, několik sudů piva, doutníků, tabáku, vína, něco ovsa, odjeli téhož dne v pokoji dále.

---

*) Při tom byla věž o jedno patro snížena.

Přišli pak ještě několikráte, žádajíce obilí a jiné věci, ale vždy nechali s sebou smlouvat. Když pak po uzavření míru Pražského pruské vojsko Čechami nazpět se ubíralo, přišlo do Kounic dne 5. srpna 1866 oddělení pruských hulánů v počtu asi 500 mužů; ve faře ubytoval se rytmistr a jeden důstojník, mimo to dva sluhové a čtyři koně. Podruhé dne 15. srpna v den Nanebevzetí P. Marie přišlo do Kounic přes 600 mužů pěchoty pod velením prince Würtenberského, který ještě se dvěma princi Radzivillem a Croyem ubytovali se v zámku. Na faře uhostili se plukovník zákopnictva a evangelický vrchní kazatel s kostelníkem, písařem, dvěma sluhy a čtyřmi koňmi. Druhého dne na to přitrhlo od téhož sboru asi 400 vojínů; na faře ubytován byl katolický polní kaplan s kostelníkem, sluhou a dvěma koňmi. Chování pruských vojínů jak důstojníků tak i prostých vojínů bylo mravné, slušné a přívětivé. Míru všech strastí dovršila r. 1866 zhoubná nemoc cholera, která řádila krutě i na osadě Kounické. Dne 30. září zemřel tu na strašnou tuto nemoc první, od toho dne pak až do 11. listopadu zuřila tak zhoubně, že po celý den a noc nebylo jiného na práci než zaopatřování nemocných a pochovávání zemřelých. O posvícení dne 21. října pochoval farář 12 zemřelých, a to 10 z Kounic a 2 z Mandšeidu. Celkem zemřelo na choleru v osadě Kounické 68 lidí.

Farní kostel sv. Jakuba apoštola Většího jest prostého zevnějšku s věží v průčelí.

Loď jest téměř čtvercová, z každé strany jediným velikým oknem polokruhovým osvětlená; presbytář dvojitým obloukem od lodi oddělený zakončen jest polokruhovou apsidou. Loď opatřena jest plochou klenbou spočívající na prostých přízedních pilířích.

Hlavní oltář z r. 1877 ve střízlivém slohu románském; navrhl a provedl jej pražský štafír Gustav Kubeš. Obraz představující sv. apoštola Jakuba před soudcem malován byl od akad. malíře Zapletala.

V presbytáři jest nová křtitelnice z červeného mramoru. Mezi oběma oblouky dělícími presbytář od lodi stojí na straně evang. oltářík P. Marie Lourdské, naproti pak oltářík sv. Jana Nep. se sochou téhož světce novější a se dvěma staršími sochami sv. Víta a sv. Václava z 18. stol. po stranách.

V lodi na straně epištolní pod oknem na konsole umístěna velmi pěkná socha sv. Jakuba z 18. stol. v životní velikosti ze dřeva řezaná. Světec znázorněn stojící s pravicí vztýčenou, an na levém kolenu má velikou rozevřenou knihu, kterou levicí přidržuje. Socha tato bývala ve starém kostele nad oltářem.

Ze zvonů na věži visících má největší tento nápis: „Urozený vladyka pan Jachym Vachtl z Pantenova a na Konicích jakožto milovník náboženství křesťanského a kostela sv. Jakuba v Konicích dal jest tento zvon pro poctivost a nákladem všech osadních k témuž kostelu náležejících udělati skrze Brykcího zvonaře v Novém městě Pražském leta Páně 1570“; druhý menší jest z r. 1803, a umíráček z r. 1729.

Mezi kostelem a zámkem jest socha sv. Jana Nep.; na silnici ke špitálu sloup se sochou neposkvrněného Početí P. Marie; obě z druhé polovice 18. stol.

Kaple špitálská. Na východním konci městyse při cestě do Bříství jest špitál pro 14 chudých žen z panství Liechtensteinského.

Založil jej hrabě Arnošt Ferdinand Leopold Suys r. 1677, po jehož smrti započaté dílo dokončila r. 1680 manželka jeho Klára Františka roz. hr. Thunová. Ale špitál přišel o všecko jmění r. 1760, když tehdejšímu majiteli Kounic Františku hraběti Morzinovi panství pro dluhy bylo prodáno. Vévodkyně Marie Teresie Savojská, která panství to koupila, ukázala i tu šlechetnost a obětavost svou: r. 1763 listinou zbožným duchem prodchnutou špitál obnovila a štědře nadala.

Špitál jest stavení přízemní; jedna síň jeho zřízena jest za kapli. Jest tu jednoduchý oltářík.

Po straně u zdi jest na plátně malovaný obraz Růžencové P. Marie jakožto pomocnice duší v očistci v bohatém rozvilinovém vyřezávaném rámci z konce 17. stol.; jest to patrně svršek oltáře odněkud sem přenešený. V koutě stojí na novém kamenném podstavci z pískovce ozdobně tesaná křtitelnice s nápisem: „Nákladem urozeného pana Jindřicha Albrechta ze Šentalu a z Kerska leta Páně 1671.“ Křtitelnice ta bývala kdysi v kostele Kounickém.

5. Lstiboř (Elstiboř), fara.

Patronem jest kníže z Liechtensteinu. Duchovní správu vede farář sám. Na osadě jest 1292 katolíků, 20 evangelíků a 7 židů.

K farnosti Lstibořské patří obce: Lstiboř (50 d., 434 ob., š. 2 tř.), Bylany (1 h., 58 d., 463 ob.) s filialním kostelem sv. Bartoloměje, Chrášťany ($^3/_4$ h., 41 d., 422 ob., š. 1 tř.).

Ve Lstiboři byla fara již ve 14. stol.

Z farářů tehdejších jsou známi tito: Ondřej (—1352), Tomáš z Kutné Hory (—1364), Jan z Křešic, Ježek (—1406), Matěj z Mimoně (—1408), Mikuláš, Petr z Mnichovic (—1419), Zdeněk ze Zásmuk.

Po válkách husitských byli i ve Lstiboři faráři pod obojí a později evangeličtí.

Z kněží pod obojí znám jest Mikuláš Čínovský, jenž r. 1573 odešel za děkana na Mělník; z evangelických Jiří Tesák Mošovský kolem r. 1577, později farář českobrodský.

Po bitvě Bělohorské fara zanikla a Lstiboř přifařena k Plaňanům; teprve r. 1752 byla fara znovu zřízena. Prvým farářem byl Jakub Jan Tůma, jenž zastával úřad svůj po dvacet let až do své smrti (1772). Po něm následovali: Pavel Josef Kurže (—1779), Václav Petr Skřivánek (—1782), Frant. Jan Wolf (—1789), Tomáš Strnad (—1814), Frant. Skalický (—1814), Ant. Václ. Ettl (—1839), Tobiáš Em. Hübesch (—1858), Filip Wolf (—1871), Jos. Suchan (—1878), Kajetan Mika (—1880), Frant. X. Suttner (—1899), Hynek Matějovský.

Z pamětí farních vyjímáme zprávu, kterou napsal farář Frant. Skalický o visitaci vykonané ve Lstiboři r. 1817 arcibiskupem Václavem Leopoldem Chlumčanským: »Hned ke konci měsíce dubna přišla od slavné pražské konsistoře zpráva, že tohoto roku, a to v měsíci květnu v kraji Kouřimském kanonickou visitaci konati bude nejdůstojnější a osvícený kníže pán pan Václav Leopold z Boží milosti arcibiskup Pražský, rytíř Chlumčanský z Přestavlk a Chlumčan, království Českého primas atd. První visitace začala se hned po svatém Janu Nepomuckém dne 17. května, jenž byl den sobotní, na Prosíku. Tam odtud den po dni vždy na jiné a jiné faře visitace se konala a na každém místě nic déle než 24 hodin trvala; totiž na každou takovou faru, kde kníže a arcibiskup chtěl visitaci konati, přijel tam obyčejně v 6 hodin na noc a druhý den zase v 5 hodin odjížděl. A tak zde ve Lstiboři ta visitace na den 25. května ustanovena byla, a jak se konala, následovně ve známost uvádím. Nejprve vědět přísluší, že dne 24. května konal kníže arcibiskup visitaci v Kounicích, a tam odtud jeho cesta že byla sem do Lstiboře a že byl den sobotní a vigilie svatodušní. Aby tedy ten nejvyšší v království Českém duchovní pastýř od svých ovcí náležitě poctěn a přivítán býti mohl, tedy sebralo se dohromady 8 zdejších sousedů, všichni v stejných pláštích na koních, k nimžto se připojili ještě dva písaři z Ko-

Farní kostel ve Lstiboři.

stelce a pan důchodní v kočáru, a po třetí hodině odpoledne jeli v příslušném pořádku přes Klučov a podle Klučovské vinice až skrz Kounický háj a tam zůstavše státi na mezích, na toho z Kounic odjíždějícího nejvyššího pastýře očekávali. A jak k nim se přiblížil, když mu slušnou poklonu učinili, s ním se v pěkném pořádku ke Lstiboři ubírali. Když již k zdejší obci se blížil, začalo se z moždýřů stříleti, na věži se zvonilo, lidi jej očekávající ve dvě řady se postavili, totiž na jednu stranu mužští a na druhou ženské, pak v témž způsobu i školní děti stojíce skrze ně jedoucímu knížeti arcibiskupu činíce poníženou poklonu při bubnování a troubení jej až do fary vyprovodili. Když nejdůstojnější pastýř z kočáru vystoupil, já jakožto farář s Kouřimským panem vikariusem Josefem Fričem k němu přistoupiv a jemu se pokloniv kratičkou řečí jsem jej přivítal a po mně dvě školní děvčata čistě ošacená na místě všech školních žáků také přivítání jemu složila, jimžto on za ně také náležitě se poděkoval. Pak ohlédnuv se na ty, kteří na koních proti němu jeli, když jim za tu zdvořilost poděkování učinil, zrovna do fary vešel. Já jda s ním nahoru, když jsem jej do pokoje jemu připraveného uvedl a s panem vikářem, když také za námi důstojný pan Neumann, canonicus a latere a spolukanovník na hradu Pražském, pak arcibiskupský ceremoniarius a kostelecký p. duchodní do téhož pokoje vešli, tu kníže arcibiskup stoje s námi a o rozličných věcech s námi rozmlouvaje as po $^1/_4$ hodině nás od sebe propustil a od té doby už žádný jej více nespatřil až ráno, když do kostela se ubíral. On nic nevečeřel, jen kousek suchého chleba a jednu sklenici piva. Ráno, jenž byl hod Svatodušní, v 5 hodin měl jsem ranní mši sv., po mně měl mši sv. P. Neumann, canonicus a latere, po něm P. vicarius a pak P. ceremoniarius, a poněvadž k té slavnosti ze všech stran lidu veliké množství se hrnulo, tak také všichni mši svaté jedni po druhých pohodlně přítomni býti mohli. K té visitaci byli také povoláni páni velební pastýřové se svými osadníky k biřmování připravenými, totiž: Tuklatský, Přistoupimský, Českobrodský a Tismický, kteří také časně ráno již zde byli. A poněvadž byl den pěkný a teplý, sešlo se takové množství lidu, že o mnohem více stálo jich na hřbitově, než jich bylo v kostele. Když bylo tedy 7 hodin, my duchovní stáli jsme již ustrojení v jídelně. A tu když pan arcibiskup vyšel ze svého pokoje, učinili jsme mu poklonu, načež on se nám poděkoval. Potom vedli jsme jej z fary při zvonění, bubnování a troubení a hlučné střelbě v procesí do kostela, kdež v předsíni, když jsem jej dle způsobu incensoval a on lid pokropil, šli jsme k oltáři. Tu on kleknuv na připravené sobě klekátko, modlil se. Když jsem já na straně epištolní obyčejné verše a modlitby za něj vykonal a odzpíval, on vstav z klekátka a přistoupiv k oltáři, když u něj jednu modlitbu odzpíval, vzal infuli na hlavu a počal hned biřmovati, totiž zrovna od oltáře přes celý kostel klečící mužské až pořád ven z kostela a do kola po celém hřbitově biřmoval. Potom biřmoval ženské, a než všichni byli biřmováni, čtyřikrát jsme hřbitov kolem obešli. Ze zdejší Lstibořské osady bylo biřmováno mužských 109, ženských 150; z Českého Brodu, z Přistoupími, Tismic a Tuklat dohromady 535, celkem tedy všech 794. Po vykonaném biřmování když kníže pán a arcibiskup příslušnou modlitbu vykonal a biřmovaným požehnání udělil, začal se u oltáře strojit ke mši pontifikální, čímž zajisté veliká čest pro zdejší osadu se stala, poněvadž jest to neobyčejné, aby Pražský arcibiskup, který mimo hradu Pražského v žádném Pražském farním aneb klášterním kostele nikdy nepontificiruje, ve farním kostele na vsi pontificirovati měl. Při té pontifikální mši sv. byla muzika slavná a od nejvýbornějších Českobrodských a tehdáž vyhlášených muzikantů hrána. Po kterėžto mši sv. když kníže arcibiskup z pontifikálního oděvu se svlékl, sednuv před velkým oltářem na sesli, učinil v českém jazyku řeč o účincích, darech a milostech Ducha svatého těm, kteří svátost biřmování v milosti Boží jsouce postaveni hodně byli přijali. Pak poručil svému ceremonáři, aby začal dítky katechisovat, kterážto katechisace přes $^3/_4$ hodiny trvala. Po katechisaci rozdával sám kníže arcibiskup knížky menší i větší těm, kteří nejlépe při té katechisaci odpovídali. Když se to skončilo, šli jsme s processím na hřbitov do kostnice, a když se tam přináležející modlitby za mrtvé vykonaly a celý hřbitov se obešel, navrátili jsme se zpět do kostela. Tu konala se v něm visitace, totiž Svátosti oltářní, svatých olejů, křtitelnice, sakristie a všech mešních oděvů. Po kterėžto visitaci šli jsme všichni duchovní zase z chrámu Páně, ustrojení v komžích a dalmatikách, s berlou, s křížem a svícny v řadě při zvonění, bubnování, troubení a hlučné střelbě do fary až k pokoji, kde kníže arcibiskup bydlil, a když se dvéře za ním zavřely, tu teprv co nás duchovních bylo z komží, dalmatik a pluviálů jsme se svlékli a sobě tak po té práci, která bezmála celých 7 hodin trvala, sobě poodpočinuli. Zatím ale mezi tím, když jsme my sobě odpočívali, byli ještě povoláni k panu arcibiskupovi do pokoje z Tuklat, z Tismic, z Přistoupímě a ze Lstiboře rychtářové a konšelové, pak před nimi napřed Českobrodský purkmistr, jeden radní, kostelecký důchodní a škvorecký pojezdný jakožto komisaři města a panství k tomu deputirovaní. A když knížeti arcibiskupovi na některé otázky strany spokojenosti se svými pastýři duchovními a strany školního učení náležitou odpověď dali, byli propuštěni. Po rychle odbytém obědě odebral se pan arcibiskup do svého pokoje a asi za půl hodiny já domácí farář první a ostatní jeden po druhém po mně byli jsme k němu voláni, kdež on matriky přehlížel a podpisoval, při tom dávaje také jednomu každému rozličné otázky, aneb co by k napravení bylo, nařizoval. Potom k večeru kníže pán a arcibiskup při zvonění, troubení a bubnování a hlučné střelbě od těch zase samých jezdců, kteří před tím proti němu jeli, zase až na silnici a sice na tak jmenovanou ‚Kubšovku' doprovozen byl, kdež již zase jiní jezdci z Plaňan na něj čekali.«

Farní kostel Nanebevzetí Panny Marie vystavěn byl r. 1747 nově téměř od základů. Jest to stavení neveliké (22 *m* dl., 8·8 *m* šir.) a prosté.

Presbytář jest půdorysu obdélníkového s kupulovitou klenbou. Hlavní oltář, zhotovený r. 1780 od řezbáře Jana Kabourka z Prahy, jest malý. Nad ním jest barokní rám s obrazem Nanebevzetí Panny Marie, jejž dal kníže Liechtenštein vymalovati r. 1781 dvorním malířem svým Josefem Reinischem za 12 dukátů dle originálu slavného mistra Petra Pavla Rubense. R. 1877 opravil a přemaloval obraz ten Adolf Liebscher. Po stranách nad brankami za oltář vedoucími stojí pěkné barokní sochy sv. Jachyma a sv. Anny. — V presbytáři jest cínová trojnohá křtitelnice z r. 1551, která náležela původně kostelu v Kozojedech, odkud r. 1682 k záduší Lstibořskému byla koupena.

Vnitřek kostela ve Lstiboři.

Loď jest obdélníková, plochým stropem krytá. Na straně evang. u oblouku presbytář od lodi dělícího jest barokní kazatelna se sochou sv. Pavla kážícího na stříšce. U bočních zdí lodi jsou zcela stejné barokní oltáříky, které i s kazatelnou od řečeného již řezbáře Jana Kabourka r. 1780 zhotoveny byly. Na oltáři stojícím na straně evang. jest obraz sv. Barbory od J. Kramolína a menší obrázek sv. Václava; na oltáři strany epištolní jest kopie Sázavského obrazu sv. Prokopa a nahoře obrázek Panny Marie Staroboleslavské.

Varhany, zhotovené Schiffnerem nákladem 1300 zl. jsou z r. 1881.

K severnímu boku presbytáře přiléhá nízká věž s cibulovitou, plechem krytou bání. V ní jsou tři zvony: 1. Panny Marie, ulitý r. 1718 malostranským zvonařem Valentinem Lissackem, s nápisem: „Ke cti a slávě nejsvětější Panny Marie na nebe vzaté zvon tento nákladem záduší Lstibořské zhotoven jest l. P. 1718 dne 1. prosince. — Maria Panno, požehnaný hlas tvůj ať zní v čas lidu vzkříšení, když soudit bude Kristus, by duše hříšné přijal milostivě k oslavení“; 2. sv. Jana Nep. z téhož roku a od téhož zvonaře jako předešlý. 3. umíráček.

Filialní kostel sv. Bartoloměje v Bylanech býval ve stol. 14. farním.

Z tehdejších farářů jsou známi: Florián (—1364), Jan, dříve farář v Mokropsech (—1373), Jan, dříve kaplan král. kaple Všech Svatých na hradě Pražském (—1375), Petr, dříve farář v Sánech (—1408), Mikuláš, dříve oltářník P. Marie v Českém Brodě.

Kšaftem z r. 1714 zřídila paní Kateřina Susana ovdovělá Schofmanová roz. Talacková z Ještětic při tomto kostele, kdež přála si býti pohřbena, fundaci 1000 zl. rýnských, ustanovivši, aby každého téhodne, totiž v sobotu mše sv. za duši její, též rodičův a přátel jejich byla sloužena.

Kostel byl r. 1770 od základu nově vystavěn. Posledně byl důkladně opraven r. 1904.

Filialní kostel v Bylanech.

Jest to prostá ale přívětivá svatyňka. Presbytář jest čtvercový, sklenutý, loď obdélníková, rovněž jednoduše sklenutá. Oltář jest nový, zhotovený r. 1904 nákladem Ant. Formánka, majitele velkostatku Bylanského, od bratří Bušků ze Sychrova; jen pěkný obraz sv. Bartoloměje od Adolfa Liebschera z roku 1879 byl ponechán z oltáře dřívějšího. Malovaná okna s obrazy Srdce Páně a P. Marie od J. Kryšpína věnována roku 1906 od manželů Antonína a Marie Formánkových.

Do vnější zdi kostela vsazeny tři náhrobní kameny dříve v kostele samém se nalézavší; na prvním z nich jest nápis: „Leta 1613 v podzim usnuly v Pánu panny dcery urozeného p. Samuele Trojana Bilana z Rosfelldu, totižto Kateřina Eliška v neděli před sv. Kateřinou a Maria v sobotu po sv. Lucii a tuto jsou pochovány“; ostatní dva kameny jsou již otřelé*).

Nad presbytářem zvedá se nízká věž s cibulovitou střechou. Ve věži jsou tři zvony: 1. ulitý r. 1771 od Jana Christiana Schuncke v Praze,

---

*) V chrámě Bylanském byli pohřbeni: Václav Dobřichovský z Dobřichova († 1570), ryt. Jiří Chlumčanský z Přestavlk († 1626), ryt. Jan Jiří Celenský († 1635), ryt. Pavel Malovec z Malovic († 1650), ryt. Vilém starší Talacko z Ještětic († 1663). pí. Alžběta Talacková († 1675), ryt. Volfgang Haugvic z Biskupic († 1675), ryt. Krištof Schofman a výše zmíněná již paní Kateřina Susana Schofmanová († 1715).

2. z r. 1673 slitý od Fridricha Michaela Schönfeldta v Praze s nápisem: „Tento zvon jest odlit ke cti a chvále svatého milého Jana“. 3. umíráček.

Kolem kostela jest hřbitov.

6. Ouvaly (Úvaly), fara.

Patron beneficia: Náboženská matice. Patron kostela: kníže z Liechtensteinu. Duchovní správu vede farář.

Na osadě jest 1250 kat., 19 evang., 23 židů.

K farnosti patří: městys Ouvaly (104 d., 1182 ob., š. 4tř.); Hodov ($^1/_2$ h., 5 d., 54 ob.); dvůr Hostín ($^1/_3$ h., 5 d., 50 ob.); samota Obora (6 ob.).

Ouvaly bývaly přifařeny ve stol. 14. k Horkám, později pak k Hradešínu, až teprve r. 1856 zřízena byla fara samostatná.

Pořadí farářů: K. V. Kratochvíle (1857—61), Frant. Soukup (—83), Jan Turek (—84), Frant. Ser. Holada (—93), Vojt. August Šrámek (—1906), Alois Dostál, spisovatel český.

Farní kostel v Ouvalech.

Kostel Zvěstování P. Marie byl r. 1724 přestavěn a nová věž k němu zbudována.

Kostel jest 28·9 *m* dlouhý, 10·7 *m* široký, prostého zevnějšku; věž v průčelí stojící kryta jest cibulovitou bání. Presbytář zakončen jest rovnou zdí; po stranách jeho jsou empory. Loď jest půdorysu čtvercového.

V lodi na stropě ve štukovém rámci namalováno korunování P. Marie.

Pěkný hlavní oltář s točenými sloupy a sochami postaven byl r. 1719 nákladem Jiřího Doubravy. Uprostřed jest socha Panny Marie s Ježíškem, nejvýše nejsv. Trojice s anděly, po stranách sochy sv. Josefa a Joachima.

Dříve bývaly na oltáři dva obrazy na dřevě malované: větší „Zvěstování P. Marie“ a menší „Bůh Otec žehnající v oblacích“, nyní na stěně v lodi a pod kruchtou zavěšené.

Boční oltáříky jsou barokní s hladkými korintskými sloupky a řezaným listovím po stranách; obrazy na nich jsou nové, nepříliš zdařilé (Bolestná P. Marie a sv. Jan Nep.).

Zvony: 1. „Marie“, ulitý r. 1868 nákladem 495 zl., jež sebrány byly dobrovolnými příspěvky; J. V. císař František Josef daroval 300 zl. Nápis na zvonu zní: „Milostivým darem Jeho Veličenstva krále českého Františka Josefa a příspěvky osadníků ulit tento zvon ke cti Rodičky Boží r. 1868 v slevárně dcery Karla Bellmanna, Anny v Praze.“ 2. asi z 15.

století s nápisem: „Caspar, Melchior, Baltasar“. 3. dva menší „Barbora“ a „Jan“ z r. 1851.

Na náměstí jest kamenná socha sv. Jana Nep. s německým nápisem, z něhož se dovídáme, že ji postaviti dal r. 1701 Jiří Doubrava.

V blízkém Hostíně narodil se dle mínění některých*) slavný arcibiskup pražský Arnošt z Pardubic (1343—1364). R. 1864, kdy připadalo 500 výročí smrti jeho, vznikla myšlenka postaviti mu u Hostína pomník. I konány byly sbírky po celé zemi. Pomník zhotoven byl sochařem Jindřichem Čapkem za 2100 zl. a slavnostně odhalen dne 30. června 1869 u přítomnosti kardinála Bedřicha ze Schwarzenbergů. Slavnostní řeč měl kanovník V. Bradáč. Pomník stojí mezi Ouvaly a Hostínem u železniční trati uprostřed malého sadu.

Pomník arcibiskupa Arnošta z Pardubic u Ouval.

7. Poříčany, fara.

Patron: kníže Liechtenstein. Duchovní správu vede farář. Osada Poříčanská čítá 1290 katolíků, 24 evangelíků, 8 židů. K farnosti patří: Poříčany (111 d., 851 ob., š. 5tř.) a Klučov (1/2 h., 46 d., 471 ob.).

Fara byla tu již ve 14. stol.

Z nejstarších zdejších farářů známi jsou: Perhard (—1358), Petr z Křešic (1394), Mikuláš z Kostomlat (—1416), Hynek z Biliny.

Po válkách husitských dostala se i fara Poříčanská do rukou utrakvistů. Z kněží té strany připomínají se: Jiřík (1531) a Severýn (1552).

Po bitvě bělohorské odevzdány Poříčany ke správě faráři v Škramníku.

Starý kostel**) byl r. 1750 zbořen a nový od základů nově vystavěn od stavitele Tomáše Vojtěcha Budila; stavbu vedl syn jeho Václav Antonín Budil. A druhý jeho syn František Salesius Budil stal se r. 1754 prvofarářem při kostele jím zbudovaném. Farář Budil zemřel r. 1772. Nástupcem jeho byl Josef Vojtěch Sperling, jenž r. 1781 odešel na faru Tuklatskou. Po něm stal se farářem Matyáš Arkadius Svoboda, muž velmi horlivý, ale samoty milovný. K domluvě svých přátel ucházel se o kanonikát metropolitní kapitoly v Praze, i byl skutečně r. 1790 zvolen. Obdržev však o tom zprávu ochuravěl a jat byl neklidem a steskem, že by opustiti měl milou sobě osadu. Nepřijal tedy hodnosti, na kterou byl zvolen a zůstal v Poříčanech. I uzdravil se, byl nadále pokojné mysli a spravoval osadu do své smrti r. 1799. Roku 1796 v měsíci září přijal pohostinu po sobě sedmnácte kněží francouzských, kteří za krutého pronásledování katolických kněží ve Francii do ciziny utéci se musili. Po Svobodovi následovali faráři: Petr Kvítek (—1808), Václav Šimek († 1813), Ant. Šembera (—1814), Václav Čapek (—1819), Jan Schnitzar, jež vzdal se duchovní správy r. 1837 a žil v Č. Brodě; duchovní správu místo něho vedli administrátoři: Jan Schederle (—1847), Jakub Liška (—1851), František Moravec (—1853), Jan Zwik (—1856) a Kajetan Mika (—1857). Po smrti faráře Schnitzara r. 1857 stal se farářem v Poříčanech někdejší admi-

---

*) Dle jiných stalo se tak v Hostinném (Arnau).

**) Byl prý podoben nynějšímu kostelu ve Škramníkách a obrácen byl presbytářem k východu, kdežto nynější k jihu směřuje.

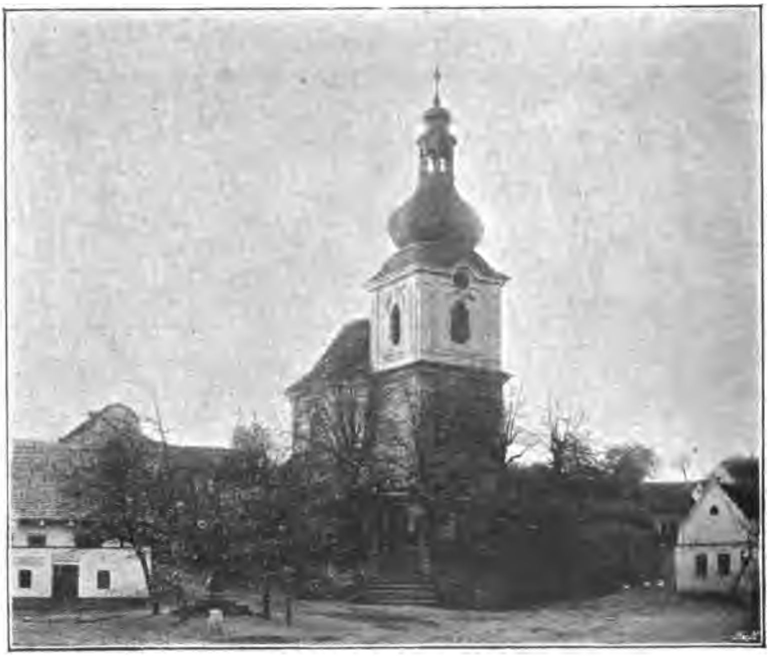

Farní kostel v Poříčanech.

nistrátor Jakub Liška († 1884), a po něm Vojtěch Polanecký († 1906), jenž činností svou velikých zásluh sobě získal.

Kostel Narození P. Marie v pěkném slohu barokním vystavěný stojí uprostřed hřbitova na vysoké kamenné terasse.

Presbytář jest polokruhový, loď čtvercová; v průčelí věž s cibulovitou lucernovitou bání. Okna jsou barokně vykrajovaná. Na hlavním oltáři dobrých tvarů barokních jest veliký obstojně malovaný obraz představující narození Panny Marie. Po stranách nad brankami za oltář vedoucími jsou sochy sv. Václava a sv. Ludmily.

Na klenbě presbytáře vymalován uprostřed Bůh Otec; na straně epištolní pád prvních lidí; na straně evangelijní Panna Maria potírající hlavu hadovu. Na klenbě lodi znázorněno rozeslání sv. apoštolů. Malby tyto provedl r. 1787 Vojtěch Kandler; byly však několikráte od té doby přemalovány.

Ve čtyřech rozích lodi jsou výklenky se sochami čtyř sv. evangelistů. Sochy ty vyřezal r. 1784 Josef Drexler, sochař z Kocerad, muž osmdesátiletý. Od téhož sochaře pocházejí i oba postranní oltáříčky v lodi se soškami zbičovaného Pána Ježíše a sv. Jana Křtitele. Obrázky sv. Barbory a sv. Jana Nep. na oltařících těch se nalézající, původně od zmíněného Kandlera malované, nahraženy byly nedávno novými, zhotovenými malířem Preisem.

Pod kruchtou visí veliký krucifix ze dřeva řezaný, jenž stával kdysi ve starém kostele pod obloukem presbytář od lodi dělícím na příčném trámu.

Zvony: 1. porouchaný (bez srdce) z r. 1508, slitý od mistra Bartoloměje v Novém Městě Pražském. 2. z r. 1603 s českými nápisy a erby Tobiáše Štefka z Koloděj, Zikmunda Smiřického ze Smiřic a Hedviky Smiřické z Hasemburku. Nahoře ozdoben jest zvon tento výjevy z podobenství o marnotratném synu. 3. slitý původně 1590 od Brikcího z Cymperku a přelitý r. 1866 nákladem faráře Jakuba Lišky v továrně dcery Karla Bellmanna Anny v Praze*).

V kostnici jsou po stranách narovnané lebky a hnáty. Uprostřed na oltáříku pěkná dřevěná socha představující klečícího Krista Pána v zahradě Getsemanské (z 18. stol.)**). Na stěnách chatrné již obrazy na plátně malované s výjevy ze života P. Marie s českými nápisy („Početí P. M., Zasnoubení P. M., Zvěstování P. M., Navštívení P. M., Očišťování P. M., Utíkání P. M., Blahoslavené usnutí P. M.“). Vždy čtyři a čtyři bývaly ve společném rámu, nyní jsou čtyři z nich již bez rámu. Visívaly původně v kostele. Zhotoveny byly r. 1695 nákladem dobrodinců.

Před kostelem stojí železný kříž na kamenném podstavci s nápisem: „Roku 1840 postavila obec Poříčanská kříž tento pamětliva slov Kristových: Kdokoli mě vyzná před lidmi, vyznámť i já jej před Otcem svým, jenž jest v nebesích. Math. 10, 32.“

8. Přerov nad Labem, fara.

Patron: arcikníže Ludvík Salvátor Toskánský. Duchovní správu obstarává farář.

Na osadě jest 1809 katolíků, 14 evangelíků, 10 židů.

K farnosti patří: městys Přerov nad Labem***) (119 d., 711 ob., š. 3tř.), Přerov Nový (1/4 h., 42 d., 254 ob.) a Semice s filialním kostelem sv. Maří Magd. (1 h., 87 d., 805 ob., š. 3tř.).

---

*) Přelití stálo 566 zl. 18 kr.

**) Stávala dříve naproti kazatelně v kostele; daroval ji kostelu farář Schnitzer.

***) Dříve zván Přerovem „Starým“; r. 1903 byl stanoven nynější název.

Před válkami husitskými byl Přerov majetkem benediktinů Břevnovských, jimž byl odevzdán zároveň s Břístvím a Vykání od sv. Vojtěcha.

Zachovala se pověsť, že obyvatelé Přerovští, tehdáž ještě pohané, týrali sv. Vojtěcha vracejícího se z Libice do Prahy. Pověst dokládá, že od té doby Přerovští za trest vždy každoročně v něčem nedostatek trpěli. Aby vinu předků svých odčinili, usnesli se Přerovští r. 1680, že k poctě sv. Vojtěcha vystaví kapli. Císař Leopold I., jenž toho roku Přerovem ze zámku Brandýsského do Vídně jel, daroval jim k tomu účelu 8 dukátů a všechno potřebné stavivo. Na potřeby nové kaple zavázali se Přerovští pro všechny časy budoucí skládati po třech kopách míšenských do zvláštní pokladnice. Základní kámen položen byl v den sv. Prokopa r. 1681; roku následujícího byla stavba dokončena a vysvěcena.

Farní kostel v Přerově nad Labem.

V Přerově zřízena byla roku 1781 lokalie*) a r. 1856 samostatná fara. Prvním farářem stal se dosavadní lokalista Jan Paleček († 1857). Po něm následoval Antonín Homolka. R. 1858 musil býti kostel Přerovský zavřen, poněvadž byl již tak sešlý, že hrozil sesutím. Služby Boží konány byli v Semicích. Se stavbou kostela nového započato však teprve r. 1865; během roku byla stavba skončena a dne 29. října benedikována. Ze starého kostela ponechán byl presbytář; loď a věž byly od základu vystavěny. R. 1882 odešel farář Homolka na faru do Dřevčic; po něm následovali: Karel Landa († 1886), Jos. Horák (—1894), Jak. Přecechtěl (—1903), Jos. Ptáček.

---

*) Lokalisty tu byli: Frant. Veindl (—1786), Karel Minsinger (—1807), Jos. Jeřábek (—1824), Ant. Meulder († 1828), Matěj Holeček (—1830), Frant. Beer (—1841), Jan Paleček.

Patronát farního kostela měla až do r. 1894 obec Přerovská; toho roku převzal jej Jeho cís. Výsost pan arcivévoda Ludvík Salvátor, jenž byl již patronem fary od jejího počátku.

Farní kostel sv. Vojtěcha, jednoduché stavení s věží v průčelí.

Presbytář jest poloviční kuplí sklenut. Hlavní oltář jest malý, barokní; na něm nalézá se obraz na plátně malovaný: sv. Vojtěch stojí a žehná; dole po straně anděl s veslem, nahoře anděl držící věnec. Obraz tento obnoven byl r. 1857 od F. Krátkého.

V lodi plochým stropem kryté jsou po stranách malé oltáříky ve slohu pozdně renaissančním s novými obrazy (na straně evang. sv. Václav, na straně epišt. Korunování P. Marie).

Cínová křtitelnice trojnohá jest z r. 1788.

Zvony: 1. Původně ulitý r. 1789 pukl r. 1899 když zvonili jím na poplach při požáru a byl r. 1903 přelit zvonařem Arn. Diepoldem. 2. z r. 1667, ulitý Mik. Löwem původně pro kapli zámeckou a později sem darovaný, 3. původně r. 1688 slitý péčí obce Přerovské, pukl r. 1867, načež teprve r. 1900 Arn. Diepoldem byl přelit.

Před kostelem přes cestu u zdi zámeckého parku jest kaplička sv. Jana Nep.

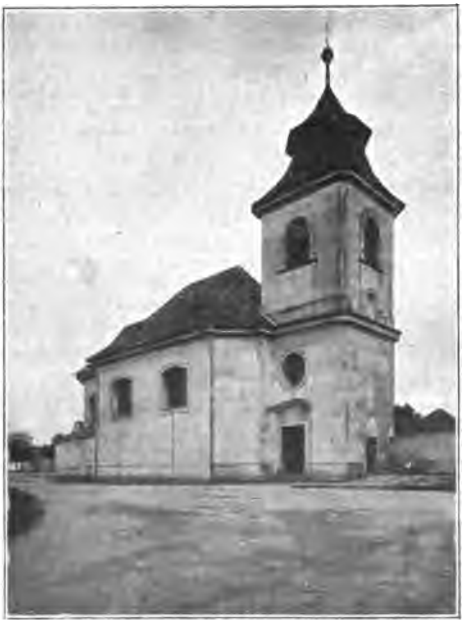

Filialní kostel v Semicích.

V přízemí arcivévodského zámku jest **kaple nejsv. Spasitele**, jejíž presbytář tvoří nárožní čtyřboký arkýř a loď prostranná přiléhající síň s povalovým stropem.

Tato kaple byla r. 1880 obnovena a novým gotickým oltáříkem se sochou P. Ježíše opatřena.

U Přerova jest tak zvaná „**studánka sv. Vojtěcha** s kapličkou, která r. 1897, kdy slavena byla památka 900-stého výročí mučednické smrti sv. Vojtěcha, byla obnovena a novým, na plechu malovaným obrázkem sv. Vojtěcha ozdobena.

Filialní kostel sv. Máří Magdaleny v Semicích býval ve 14. a na poč.

15. stol. farním; tenkráte byly Semice statkem proboštství kapitoly Svatovítské.

Tehdejší faráři: Jan (—1359), Jaxo (Jakub, —1361), Bohuněk (—1364), Jan (—1365), Přibyslav (od r. 1365), Jan (—1409), Václav (1409), Mikuláš (1414), Václav.

Po válkách husitských fara zanikla. Původní kostel byl r. 1731 úplně přestavěn.

Kostel Semický jest zevnějšku prostého. V průčelí jest věž, jejímž přízemkem do kostela se vchází. Nad vchodem vytesán letopočet 1731.

Presbytář polokruhově zakončený s předloženým pravoúhlým chorem jest snad zbytek původní románské stavby.

Na klenbě presbytáře vymalováno jest čtrnácte sv. pomocníků.

Hlavní oltář jest barokní; na něm v rámu anděly neseném obraz na plátně představující sv. Maří Magd. na poušti rozjímající.

V lodi jsou oltáře sv. Vojtěcha a sv. Jana Nep.; hořejší část těchto oltářů jest malována na zdi.

V sakristii jest na plátně malovaný obraz náhrobní Petra Wirdta, polního trubače tělesné stráže císařské († 1679), s nápisem německým.

Zvony: 1. z rozraženého a u Jakuba Lechnera r. 1756 již přelitého zvonu přelitý od Arnošta Diepolda r. 1900; 2. zvon z r. 1492 s nápisem: „Léta Božího tisícího čtyrstého devadesátého druhého slit jest tento zvon po Narození matky Boží;“ 3. ulitý r. 1800 od Jana Václava Kühnera v Praze.

9. Přistoupim, fara.

Patron: kníže z Liechtensteinu. Duchovní správu vede farář s kaplanem.

Na osadě přistoupimské jest 1849 katolíků, 123 evangelíků a 25 židů.

K farnosti patří: Přistoupim s dvorem Chrástí a samotou Oborou (69 d., 723 ob., š. 3tř.), Dolení Kšely s mlýnem Hrstkovem a samotou Uhlíkovem (1/2 h., 46 d, 364 ob., š. 1tř.), Liblice se samotou Chodotínem n. Hodotínem a býv. mlýnem Nouzovem (3/4 h., 27 d., 414 ob.), část Předhvozdí (1 h., 136 ob) a Tuchoraz (1/2 h., 28 d., 360 ob.).

Lidová pověsť odvozuje jméno „Přistoupim“ od slova „přistoupiti“, poněvadž prý na tomto místě setkala se vojska sv. Václava a nepřítele jeho Radslava Kouřimského. S touto událostí uvádí lid v souvislost také rozsáhlé hradiště nad Přistoupimí, nazývaje je „šancemi sv. Václava“, jakož i název blízkého úvozu „Klečky“, kdež prý Radslav před sv. Václavem poklekl.

V Přistoupimi byla již ve 14. stol. fara; později zanikla a teprve r. 1730 byla obnovena.

Z farářů doby předhusitské známi jsou: Mikuláš (—1360), po něm jiný kněz téhož jména; Vlastibor (—1374), po něm Macharius; r. 1383 místofarář Řehoř; Martin z Úterý († 1404), Mikuláš ze Znojma; Václav (—1408), Prokop, dříve farář v Kojeticích směnou s předchůdcem.

V letech 1562—1563 probošt metropolitní kapitoly Pražské vedl spor o podací právo k faře Přistoupimské s Eliškou Svitákovou z Landštejna, která nechtěla řádného faráře probotem ustanoveného na faru pustiti. Jak spor ten se skončil, není povědomo. Svitákové z Landštejna byli horlivými podporovateli kněží bratrských i luterských. R. 1575 připomíná se v Přistoupimi utrakvistický kněz Jan.

Rokem 1589 počínajíc skládali „kostelníci“ (t. j. správcové jmění kostelního neboli zádušní úředníci) účty zástupcům probošta kapitoly Svatovítské Jiřího Bartolda Pontana z Poraitenberka jakožto kollatora, a to onoho roku i za leta předešlá (od r. 1585).

Roku 1706 prodal probošt Daniel Josef Mayer vsi Přistoupim a Kšely knížeti Adamovi z Liechtensteinu.

Dle pamětní knihy děkanství Brodského byl v letech 1628—1632 v Přistoupimi farářem kněz Jan Pontini, r. 1634 pak kněz Alexander Matyáš. Později byla osada Přistoupimská pod správou děkanů Brodských, kteří nazývají se „spolu faráři Přistoupimskými“, až do obnovení fary.

Prvním farářem stal se r. 1730 Stanislav Tichý.

Roku 1744 dne 1. listopadu přitrhli od Černého Kostelce nenadále do Přistoupimi Prusové kolem hodiny deváté, právě když se ke mši sv. sezvánělo. Lid strachem zachvácen rozběhl se domů a ani mše sv. sloužena býti nemohla. Také kaplan, jenž šel do Tismic, aby tam služby Boží konal, musil se vrátiti, potkav Prusy. Hned po příchodu svém obsadil nepřítel hřbitov, zdi pobořil a kolkolem děla rozestavil. Na hřbitově pak učinil jatky na dobytek, jejž z celé vsi pobral. Z kostela učiněno skladiště chleba a v kostnici ubytoval se setník. Ale z kostela až na několik kousků svíček nic se neztratilo. Na den Dušiček nemohla býti sloužena mše sv., poněvadž kostel byl pln vojáků a jejich zásob. Ve faře ubytoval se kníže Brunšvický a dva generálové s velikým počtem služebnictva, kteří strávili vše, co v domě k snědku bylo.

Po faráři Stanislavu Tichém († 1762) následovali: Karel Ferdinand Monse († 1772), Václav Jan Roháček († 1794), jenž kostel uvnitř nově upravil za pomoci kaplana svého Jana Svobody, jenž byl dovedným malířem, řezbářem a pozlacovačem; Filip Kratochvíle († 1796), Václav König († 1799), Jos. Skalický († 1800), Frant. Braum, vyznamenaný titulem osobního děkana († 1815); Jos. Loos, bývalý vikář a okresní školdozorce, jenž pro churavost odešel roku 1847 do Prahy; roku 1848 zvolen byl od voličů kouřimského volebního okresu do říšského sněmu a súčastnil se zasedání jeho v Kroměříži až do jeho rozpuštění, načež se zase uchýlil do života soukromého do Prahy; duchovní správu v Přistoupimi vedli místo něho až do jeho smrti roku 1860 administrátoři (Ant. Štika do r. 1851, Vinc. Bradáč do r. 1852, Frant. Janda do r. 1860); Jos. Fenzl († 1867), kněz velmi vzdělaný, horlivý a obzvláště dobročinný k chudině; Frant. Janda, kn. arc. vikář, okr. školdozorce a papežský komoří, jenž r. 1892 stal se kapitolním děkanem Karlštejnským; Jos. Kebrle, kn. arc. vikář, nesídelní kanovník Vyšehradský, na slovo vzatý pěstitel včelařství, jenž prakticky i literárně v oboru tom pracuje.

Když dne 18. června 1860 Jeho Eminence nejd. pan kardinál arcibiskup Bedřich kníže ze Schwarzenbergů v Přistoupimi sv. biřmování udělil, odebral se odpoledne o 6. hodině v procesí do Kšel, aby tam dva nově postavené kříže posvětil. Průvodu súčastnil se nesčíslný zástup lidu z dalekého okolí. Nejd. arcipastýř posvětil nejprve kříž postavený nákladem Dolnokšelského mlynáře Václava Kolenského podle cesty z Přistoupimi do Kšel vedoucí a potom ubíral se dále k svěcení druhého kříže na návsi ze sbírek katolíků Kšelských a z příspěvku knížete z Liechtensteinu postaveného. Před obcí Kšelskou, kdež r. 1851 vystavěn byl nový kostel evangelický, čekal tamější pastor a spolu vikář evangelický Jos. Kubeš, jenž v čele svých osadníků uvítal jeho Eminenci latinskou řečí, na kterou Jeho Eminence též po latinsku takto odpověděl: „Přicházím do této obce, abych oslavil toho, který pro nás na kříži umřel a mé srdečné přání jest, bychom všickni v jednu církev byli spojeni.“

Potom při hlaholu zvonku katolického jakož i zvonů evangelických a při střelbě z hmoždířů průvod pohyboval se zvolna dále k sv. kříži, kdež po kázání, jež měl administrátor Přistoupimský Frant. Janda, nejd. arcipastýř kříž posvětil a pak se vrátil pěšky do Přistoupimi.

Farní chrám sv. Václava jest dosti prostorné, ale neozdobné stavení půdorysu obdélníkového, zbudované r. 1694—95 na místě kostela starého. Nový kostel vysvěcen byl dne 24. srpna r. 1695 od světícího biskupa Jana Dlouhoveského z Dlouhé Vsi, jak hlásá nápis na mramorové desce nad sakristií.

Farní kostel v Přistoupimi.

Ale stavba ta byla velmi chatrně provedena, tak že klenba hned po dokončení jevila povážlivé trhliny. Musila býti několikráte opravována a železnými kleštěmi svírána, až posléze r. 1869 musilo býti nové klenutí zbudováno.

Hlavní oltář v nynější svou podobu upraven byl za faráře Roháčka (1772—94). Tehdáž byl krásný rozvilinový ze dřeva řezaný rám z konce 17. stol. pocházející opraven a do něho vsazen nový zdařilý obraz sv. Václava malovaný od Nymburského malíře Václava Kramolína; pod tabernakulem umístěn byl relief P. Marie Staroboleslavské pod baldachynkem ze dřeva vyřezaným a přidělány postranní branky za oltář vedoucí se sochami sv. Michaela archanděla a sv. Floriana.

Z téže doby pocházejí postranní oltáře sv. Vojtěcha a sv. Anny.

K presbytáři na straně epištolní přiléhá malá kaplička. Nad vchodem jejím vsazena jest bronzová deska se znakem probošta Jiřího Bartolda Pontána z Braitenbergu z r. 1609. Uvnitř jest zajímavý oltářík sv. Václava zřízený r. 1668 nákladem probošta metropolitní kapitoly Václava Celestina z Blumenberga. Uprostřed jest větší oválový obrázek představující sv. Václava provázeného anděly; kolkolem pak jest osm menších obrázků s výjevy z jeho života. — V postranní této kapličce stojí cínová křtitelnice s nápisem „Léta Páně 1599 ke cti a chvále Pána Boha všemohoucího urozená paní Volpra Deznarka z Deznu a Přistoupimi, Jakub Plachta*), Anna manželka jeho, dali jsou tuto křtitedlnici nákladem svým pro budoucí památku slovutnému Bartholomějovi zvonaři z Cimperku v Novém Městě Pražském udělati kostelu sv. Václava. Z toho buď Pán Bůh pochválen na věky Amen.“

---

*) Jakub Plachta byl od r. 1595 úředníkem záduší.

Na stěnách lodi visí proti sobě v rokokových pěkných rámcích na plátně malované obrazy sv. Barbory a sv. Leonarda, pozůstatky bývalých oltářů z konce 18. stol.

Ve špaletě dveří chrámových uvnitř zasazeny jsou dvě desky z bývalé kamenné kazatelny zřízené kolem r. 1590 se znaky Fridricha z Wildštejna a Jiříka Kubky.

Opodál kostela stojí čtyřboká zvonice s hrotitými gotickými okny, šindelovou střechou krytá. Na ní zasazeny jsou dvě desky; na jedné čteme: „Léta Páně 1590 v středu po svatém Jiljí tato věže jest vystavěna na náklad záduší přistoupimského pro čest a slávu boží. J. R.“; na druhé: „Úředníci téhož záduší Jiřík Kubka svobodník a Matouš Zedník krčmář 1591 Anno.“ Zvonice tato vyhořela dne 5. května r. 1732 a byla r. 1736 znovu uvnitř zřízena a pokryta.

Zvony: 1. s nápisem německým, oznamujícím, že slit byl r. 1737 za Marie Teresie Felicity vévodkyně Savojské od Valentina Lissiacka v Praze, 2. menší s týmž nápisem, 3. nejmenší s nápisem: „Ke cti a chvále R. B. Marie Panny věnovala chrámu Páně v Přistoupimi l. P. 1737 Marie Teresie vévodkyně Savojská rozená kněžna z Liechtensteinu. Přelit byl l. P. 1896 nákladem záduší za panování J. J. knížete Jana II. z Liechtensteinu. Arnošt Diepold, zvonař v Praze.“

Na návsi jižně od kostela stojí sloup se soškou sv. Václava z r. 1686, a severně od kostela sloup se sochou P. Marie Tismické, postavený r. 1780 od faráře Roháčka.

10. Sluštice, fara.

Patron: kníže z Liechtensteinu. Duchovní správu vede farář. Na osadě Sluštické jest 2723 kat., 50 evang. a 17 židů.

K farnosti patří: Sluštice (63 d., 408 ob., šk. 5tř.), Dobročovice s kaplí sv. Isidora ($^1/_2$ h., 31 d., 305 ob., šk. 2tř.,) Květnice ($^1/_2$ h., 26 d., 268 ob.), Střebohostice n. Třebohostice ($^3/_4$ h., 40 d., 219 ob., šk. 3tř.), Zlatá ($^1/_2$ h., 20 d., 134 ob.), Březí n. Bříza s fil. kostelem sv. Bartoloměje ($^3/_4$ h., 40 d., 304 ob.), Křenice n. Chřenice ($^1/_4$ h., 55 d., 418 ob.), Pacov (1 h., 301 ob.), Sibřín n. Síbřina ($^1/_2$ h., 60 d., 433 ob.).

V Slušticích byla fara již ve 14. století.

Z farářů zde působivších ve 14. a na poč. 15. stol. jsou známi: Ondřej († 1363), po něm jiný kněz téhož jména († 1366), Jan z Brém (—1373), Jan, dříve farář v Nové vsi, směnou s před. (—1380), Jan z Krásné Hory († 1400), Pezold z Nové Plzně (—1405), Havel, dříve far. v Dobroměřicích.

V rozbrojích náboženských fara zdejší zanikla*) a osada spravována byla do r. 1707 faráři Tuklatskými a potom faráři Říčanskými. Zásluhou vévodkyně Marie Teresie Savojské byla fara r. 1754 opět zřízena

Prvním farářem byl Ignác Hallík (—1759), který později stal se arciděkanem Plzenským. Po něm následovali: Jan Schiller (—1788), Václ. König (—1797), Frant. Koblížek († 1797), Jak.

---

*) Po válkách husitských byla v rukou utrakvistů; z utrakvistických kněží zdejších připomíná se v aktech konsistoře pod obojí Matouš Pražský r. 1578.

Braum (—1824), Kašpar Kukla († 1846), Jos. Fenzl (—1852), Karel Würfel (vedl pouze rok duchovní správu, načež odebral se na odpočinek do Chotěboře; místo něho obstarávali pak duchovní správu až do jeho smrti 1871 tak zv. administrátoři »in spiritualibus« t. j. »ve věcech duchovních«; v úřadě tom vystřídali se: Frant. Kimla —1860, Petr Matiak —1867 a Matěj Bláha —1871); potom následovali po sobě faráři: Frant. Suttner (—1881), Jos. Vejchar (—1887), Jos. Kebrle (—1892), Jan Šlégr († 1898), Vendelín Honěk.

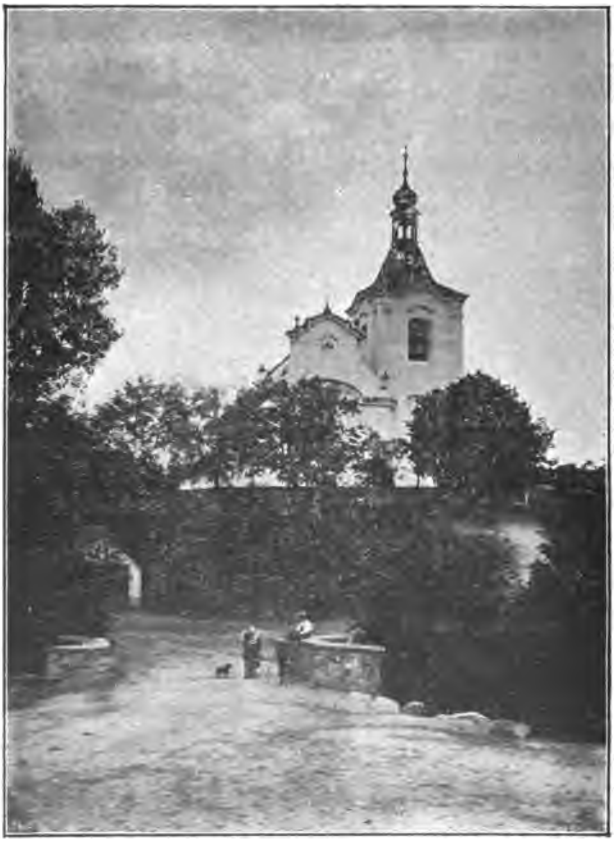

Farní kostel ve Slušticích.

Farní kostel sv. Jakuba apoštola Většího stojí na výšině uprostřed ohradní zdi bývalého hřbitova. Byl v letech 1746—1749 nově vystavěn; ze staré budovy ponecháno nepochybně jen zdivo presbytáře, jenž zachoval svoje původní trojboké zakončení. Na staré opěrací pilíře nasazeny voluty barokní.

Ostatní části budovy vyzdobeny jsou dosti bohatě štukovými pilastry, římsami, obrubami a p. Nad průčelím jest v kameni tesaný dvojznak Savojsko-Liechtensteinský. Loď jest klenuta kopulovitě.

Místo starobylého dřevěného oltáře hlavního byl dán r. 1764 oltář nový s malovanou na zdi částí hořejší. Nynější oltář pochází z r. 1875. Jest na něm obraz sv. Jakuba od Jana Umlaufa a po stranách nad brankami ze dřeva řezané sochy sv. Václava a sv. Jana Nep. z 18. stol.

Podobné, pěkné sochy z téže doby (sv. Jana Křtitele, sv. Maří Magdaleny, sv. Markety a sv. Alžběty Durinské) stojí na konsolách v rozích lodi.

V pozadí kazatelny jest pěkný na dřevě malovaný obraz z mrtvých vstavšího Vykupitele.

V lodi stojí při zdech proti sobě rokokové dobře řezané oltáříky z konce 18. stol. V hořejší části jest na jednom vyřezána skupina nástrojů umučení Páně, na druhém monogram sv. Josefa. Obrazy na nich (P. Marie ustavičné pomoci a sv. Josefa vedoucího Ježíška) jsou nové, zhotovené r. 1897 malířem J. Weissem.

Křtitelnice z konce 18. stol. pocházející, ze dřeva vyřezávaná, má podobu veliké rokokové vásy; nahoře jest malé sousoší představující křest Páně.

Filialní kostel v Březí.

K jižnímu boku kostela přiléhá massivní věž cibulovitou bání krytá. Původní věž vyhořela r. 1716, při čemž zvony se rozlily. Z kovu po požáru nalezeného ulity byly r. 1722 od Valentina Lissiacka v Praze dva nové zvony, jež oba mají stejný nápis: „Skrze oheň zkázu jsme dostaly leta 1716, a zase jsme obživily roku 1722 nákladem vlastním záduší Sluštického za času hejtmana Ouřiňoves a Škvoreckého urozeného pana Vilíma Prokopa Obstzieraer a duchovního správce neb faráře Říčanského velebného pana pátera Jana Daniele Beránka rodilého z Bezna.“ Třetí zvon ulit byl r. 1748 od Jakuba Konráda Lechnera. Umíráček jest z r. 1771.

Filialní kostel sv. Bartoloměje v Březí leží nad vesnicí o samotě uprostřed hřbitova na lesnatém návrší. Jest to prostinké obdélníkové staveníčko kryté šindelovou střechou, na níž jest malá sanktusová vížka.

Kostel tento býval před válkami husitskými farním.

Z farářů jsou známi tito: Budko († 1358), Albert, syn Petra z Kadaně († 1360), Augustin z Loun († 1363), Stibor z Dubu (od r. 1363), Ulrich, rodák z Břízy, dříve farář v Cesticích (od r. 1370), Tomáš (—1414), Theodorich z Hostivař (od r. 1414).

Nynější staveníčko chrámové jest z r. 1733. Presbytář má křížovou klenbu, loď strop rovný. R. 1777 zřízen byl nový oltářík zhotovený Říčanským řezbářem Janem Ulikem. Oltářík ten jest barokní s obrazem sv. Bartoloměje sedícího v oblacích a se sochami sv. Vojtěcha a sv. Prokopa po stranách.

Osamělý kostelík několikráte byl oloupen zločinnými lidmi, kteří jednou dokonce i zvony odnesli. I byly r. 1850 pořízeny dva nové zvony s nápisem: „Nákladem společného záduší kostelů Auřinoveských leta Páně 1850 lité od Karla Bellmanna v Praze.“

R. 1891 byl kostelík v Březí opraven.

Na návsi v Březí stojí stará kamenná socha sv. Jana Nep., darovaná sem r. 1889 Janem z Liechtensteina.

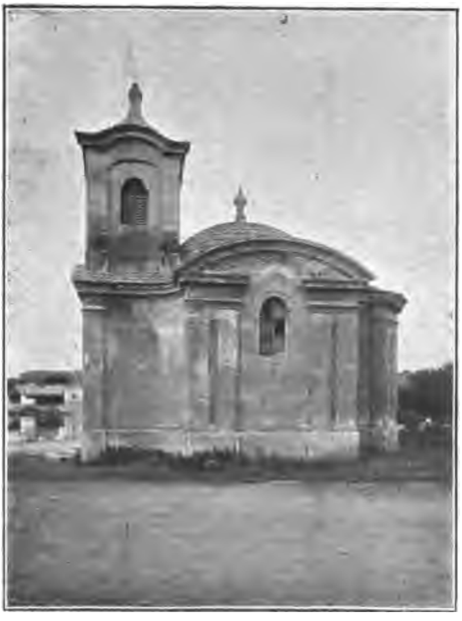

Kaple sv. Isidora v Dobročovicích.

Kaple sv. Isidora v Dobročovicích zbudována byla zbožnými sedláky tamějšími za doby moru kolem roku 1700. Původně bylo to staveníčko malé, které jedva šest lidí pojmouti mohlo. Když pak kaplička ta během času sešla, byla r. 1771 nákladem vévodkyně Marie Teresie Savojské vystavěna nynější kaple prostrannější.

Jest to úhledné staveníčko s polokruhovým presbytářem, s kupolovitě sklenutou lodí a s malou vížkou v průčelí. Kopule lodi jest přímo na zdivu pokryta šindelem a na vrcholu ozdobena kamennou vásou.

Na oltáříku jest zasklenná skříňka s ostatky svatých; nad ní pak obraz sv. Isidora u pluhu stojícího a se modlícího, malovaný r. 1863 Emanuelem Vondráčkem, synem tehdejšího starosty Dobrovického, Kryštofa Vondráčka, jenž se svou rodinou vůbec dbal o opravu a výzdobu kaple. On daroval jí také sochu sv. Jana Nep. ze dřeva řezanou v životní velikosti, kteráž při povodni do Prahy připlavala a od něho zakoupena byla.

Ve vížce visí zvon ulitý r. 1738 zvonařem Valentinem Lissiackem, ozdobený polovypuklým obrazem sv. Isidora.

R. 1889 byla kaple Dobročovická opravena obětavostí rodiny gruntovníka Václava Martince a knížecí správy velkostatku Uhřiněvského.

Kaplička v Střebohosticích.

V Střebohosticích zřídila si r. 1841 obec malou kapličku malé vížce podobnou.

11. Škramníky (Škramnik, Skramníky), fara.

Patron: Kníže Liechtenstein. Duchovní správu vede farář s kaplanem.

Osada Škramnická čítá 3698 katolíků, 91 evangelíků a 33 židů.

K farnosti patří: Škramníky (30 d., 201 ob., šk. 3 tř.), Hořany ($^1/_2$ h., 36 d., 386 ob.), Žhery ($^1/_4$ h., 21 d., 169 ob.), Chotouň s filialním kostelem sv. Prokopa ($^1/_2$ h., 54 d., 506 ob., šk. 2 tř.), Chotutice ($^3/_4$ h., 110 d., 805 ob.), Tatce ($^1/_4$ h., 91 d., 676 ob.), Chválovice n. Chvalovičky, Chvalovice nad Radimí (1 h., 96 d., 748 ob.) a Milčice ($^3/_4$ h., 35 d., 331 ob., šk. 1 tř.).

Mezi statky darovanými nově založenému klášteru na Sázavě od knížete Břetislava jmenuje se r. 1052 i ves Škramníky. Opatové Sázavští vykonávali od té doby také podací právo k farnímu kostelu, kterýž také asi od nich byl vystavěn.

Z farářů 14. a 15. stol. známi jsou: Bartoloměj (—1356), Jan, syn Henlinův z Prahy (od r. 1356), Matěj, syn Petra z Chrástu, později kanovník Pražský a gen. vikář (—1387), Antonín z Kácova (—1397), Oldřich ze Žlutic (—1407), Mikuláš řečený Kakabus (—1414), Hašek (od r. 1414).

Po válkách husitských byli ve Skramnících faráři utrakvističtí. Z nich známi jsou: Jiřík (1528), Václav (1549), Jakub (1562), Matouš (1571), Fridrich Bohdanecký (1585) a Akanthido Mitis (1614—1622).

Po bitvě bělohorské osazována byla fara Škramnická zase faráři katolickými, kteří zároveň spravovali i farnosti Štolmířskou a Pořičanskou. Kolem r. 1653 byl tu farářem Jan Křt. Václav Janovský; v letech 1659—1673 pak Jiří Maximilian Nicolai; po něm následoval Jan Fridrich Ambrosius 1673 † 1707, jenž vystavěl oltář sv. Jana Nep. a rozličnými obrazy kostel ozdobil. Potom vystřídali se tu ve stol. 18. tito faráři: Florian Josef Mikulovský († 1746), Karel Podivín Horník († 1754), Jakub Ign. Zelenka (—1783, zemřel na odpočinku v Praze 1791), František Ant. Puchler, doktor filosofie a titulární kanovník kathedr. kostela Petinského v Istrii († 1809).

R. 1756 postaven místo starého hlavního oltáře oltář přenešený sem z Tismic, kdež kněžna Marie Teresie Savojská dala zbudovati oltář nákladnější.

Farář Zelenka žil v době, kdy prohlášena byla za císaře Josefa II. náboženská tollerance, i těžce nesl odpad některých svých oveček. Aby zbloudilé poučil a ostatní ve víře utvrdil, vydal spisek, jehož titul zní: »Otázky katolické, v kterých se základové katolické víry pro duchovní ovčičky Škramnické osady vysvětlují, sepsané a vydané od Jakuba Hynka Zelenky, též osady na ten čas faráře r. 1784.« Když pak viděl úpadek úcty svatých obrazů, vydal na poučenou spisek: »List o užívání a ctění svatých obrazů pro bratry evangelickéno náboženství, sepsaný a na světlo vydaný pro ovčičky Škramnické fary.«

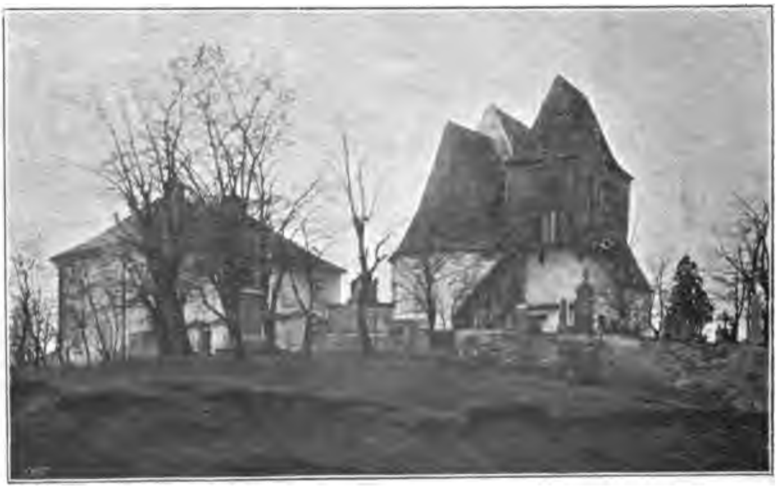

Farní kostel v Škramníkách.

R. 1787 přidělena byla k faře Škramnické Chotouň, která dříve k Sadské náležela.

Po kanovníkovi Puchlerovi následovali tito faráři: Václav Zakora (1835), Jakub Neubauer (—1839), Vojt. Wolf (—1859), Vinc. Bradáč, kterýž však jen krátký čas zde pobyl, neboť r. 1861 zvolen byl za metropolitního kanovníka u sv. Víta v Praze, Matěj Kur (—1895), Karel Hejhal (—1902), Jos. Lev.

Při novém rozdělení vikariátních okresů r. 1851 byla fara Škramnická od vikariátu Kolínského oddělena a k vikariátu Českobrodskému přidělena.

Farní chrám Stětí sv. Jana Křtitele stojí na severním kraji osady na návrší uprostřed hřbitova. Jest to starobylá, vetchá již stavba nevelkých rozměrů. Presbytář jest třemi stranami osmiúhelníka zakončený a žebrovou klenbou krytý; loď obdélníková. K severnímu boku přiléhá nízká zvonice, v jejímž zděném přízemí jest sakristie a v hořejší dřevěné části visí zvony.

Stav kostela byl již tak chatrný, že r. 1906 musil býti uzavřen a vrchní část zvonice musila býti snesena. Služby Boží konají se zatím ve filialním kostele Chotounském.

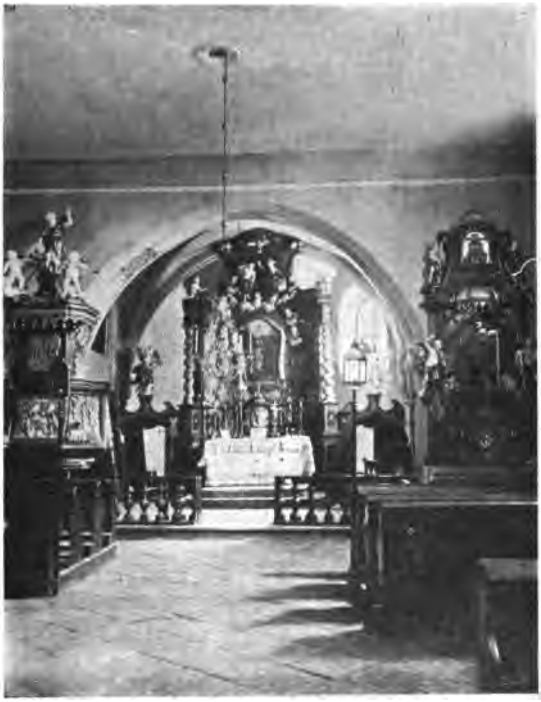

Vnitřek kostela Škramnického.

Zevně na jihovýchodním boku presbytáře jest pod střechou do zdiva zasazena hrubě tesaná lidská tvář. Na barokním hlavním oltáři s hadovitě točenými sloupy po stranách jest nahoře ze dřeva řezané sousoší nejsvětější Trojice, uprostřed pak obraz Stětí sv. Jana od J. Heřmana z roku 1885.

Na severní stěně presbytáře visí pěkný obraz sv. Rodiny na plátně z 18. stol.

Loď jest plochým stropem krytá. V ní po stranách oblouku presbytář od lodi dělícího stojí na straně evang. barokní kazatelna a na straně epišt. barokní oltářík sv. Jana Nep. se soškou téhož světce.

Při severní boční stěně lodi stojí malý oltářík, nad nímž v pěkně vyřezávaném rokokovém rámci jest dobře malovaný obraz P. Marie Bolestné z r. 1759.

Do jižní stěny lodi vsazen jest náhrobní kámen vladyky Vilíma Blanického z Blanice a na Cerhynkách († 1584), jímž rod ten vymřel.

Vedle jest oltářík se soškami sv. Václava a sv. Lidmily a s obrázkem sv. Anny s Pannou Marií a Ježíškem, jejž maloval r. 1885 Plzenský malíř Herzog dle obrazu Dürerova.

Nad oltářikem visí v barokním rámci pěkný obraz „Ecce homo“ („Ejhle člověk“), malovaný r. 1887 malířem Adolfem Liebscherem.

Na kruchtě uloženy jsou sešlé již obrazy čtyř učitelů církevních ze 17. stol.

Zvony: 1. veliký, od slovutného zvonaře Brikcího r. 1585 krásně ulitý, s českým nápisem oznamujícím, že slit byl „nákladem pobožných Skramnické fary osadních, když kněz Fridrich Bohdanecký kazatel evangelický, tehdáž byl v Skramníku farářem,“ a se znaky Jaroslava Smiřického ze Smiřic, tehdejšího majitele panství Černokosteleckého a manželky jeho Kateřiny. 2. prostřední z r. 1503 ulitý Ondřejem Ptáčkem na Horách Kutných s nápisem latinským. 3. nejmenší míval tento německo-český nápis: „Zur Ehre Gottes bin ich geflossen, Valentin Lissiack hat mich gegossen. Tento zvon jmenovitě na den sv. Prokopa, velkého patrona českého leta 1739 zvoněním proti bouřce roztlučený, kteréhož dne Boží posel do Hořanský vesnice uhodil i celou v popel obrátil. Protož také toho roku zase ke cti a chvále Boží a sv. Prokopa a sv. Floriana patronů proti ohni za nejslavnějšího panování nejosvícenější kněžny paní Teresie ovdovělé vejvodovej Savoje a Piemontu, paní panství Černokosteleckého a Škvoreckého, za času velebného a vysoce učeného pana Floriana Mikulovského meritirovaného*) faráře loci, též urozeného a statečného

Socha sv. Jana Nep. Škramníkách.

---

*) t. j. zasloužilého.

vladyky pana Václava Josefa Chaura toho času meritirovaného hejtmana panství Černokosteleckého nákladem záduší Skramnického přelit jest.“ Roku 1856 zvon tento pukl a r. 1857 Karlem Bellmannem znovu byl přelit. Před dveřmi sakristie pochován jest vzorný český sedlák a spisovatel František Vavák z Milčic (†). Do zdi nad hrob dal r. 1860 vnuk jeho zasaditi mramorovou desku s nápisem složeným od faráře V. Bradáče.

Na kopečku před hřbitovem stojí pod stromy krásná socha sv. Jana Nep. zhotovená r. 1715 na slovo vzatým sochařem Janem Brokoffem nákladem faráře Floriana Mikulovského. Na podstavci vytesán nápis: »Svatý vlastenče náš, vzpomeň na nás! Ke cti muže božího sv. Jana Nepomuckého, cti a dobré pověsti ochrance mocného postavil dvojíctihodný Florian Mikulovský, farář Škramnický. Posvětil velebný Anton Molinari, děkan Nimburský, na den stětí sv. Jana Křtitele 1715. Fecit Joannes Brokoff.«

Chotouň, ves památná tím, že se tu na konci století 10. narodil sv. Prokop.

Chotouň náležela v pradávných dobách ke statkům biskupství Olomouckého. Ve válkách husitských zmocnili se panství nad Chotouni pánové z Kunstatu na Poděbradech, jimž ji potom císař Zikmund r. 1436 zapsal. Od té doby patřila pak Chotouň k panství Poděbradskému.

V Chotouni byl prastarý kostel sv. Petra a Pavla, který před válkami husitskými býval farním.

Z farářů tehdejších jsou známi: Matěj r. 1354, Mikuláš († 1358), Václav do r. 1364, kdy se stal arcijáhnem hradeckým, Matěj (1378), Henslin z Litic (1382), Ondřej z Č. Brodu (1403), Oldřich řečený Kanček (—1404), Jan, dříve far. v Nahořečicích (—1415), po něm Václav, dříve far. v Šlapánově.

Roku 1816 byl kostel tento již tak sešlý, že musil býti zbořen. Jen věž ponechána, ale i ta r. 1900 byla zbořena. Na hřbitově, jenž býval kolem kostela, přestalo se pochovávati r. 1886; r. 1900 byl i hřbitov zrušen a ostatky zemřelých přeneseny byly na hřbitov nový. Nyní stojí v místech těch uprostřed ohraženého prostranství kamenný jehlan věnovaný obcí Chotouňskou r. 1902 a nápisy svými připomínající, co tu kdysi bývalo.

Kostel sv. Prokopa stojí opodál bývalého farního kostela, a to v místech, kde dle podání stával rodný statek sv. Prokopa. Zbudována tu majiteli statku toho na konci 16. stol. malá kaple; na jejím místě vystavěli asi ke konci 17. stol. Berkové z Dubé, jimž statek ten až do r. 1706 náležel, nynější prostrannější kostel, jehož vnitřní úpravu však teprve pozdější majitel statku Jan Ignác Mladota ze Solopisk kolem r. 1715 dokonal.

R. 1786 měl býti kostel sv. Prokopa zrušen, neboť dle nařízení císaře Josefa II. v místech, kde bylo více kostelů, měly býti kromě kostela farního zrušeny všechny ostatní a jmění jejich přivtěleno k matici náboženské. Ale když tehdejší majitel statku prokázal, že svatyni tu dlužno pokládati za jeho kapli zámeckou, bylo dekretem gubernialním r. 1787 dovoleno, aby kaple nebyla zrušena.

Pozdější držitelé statku Chotouňského však se jměním kostela sv. Prokopa špatně hospodařili až z něho nic nezbylo, a oni ochuzelou svatyni chtěli prodati. Zamýšleli ji koupiti okolní židé, chtíce ji proměniti v synagogu. K tomu však nedošlo přičiněním obce Chotounské, která ji r. 1808 sama koupila.

Když pak r. 1814 výše zmíněný kostel sv. Petra a Pavla měl býti zbořen, nabídla obec Chotounská patronátnímu úřadu poděbradskému kostel sv. Prokopa, aby k němu záduší i právo kostelní přeneseno bylo, což se i stalo.

Kostel sv. Prokopa jest úhledná stavba barokní.

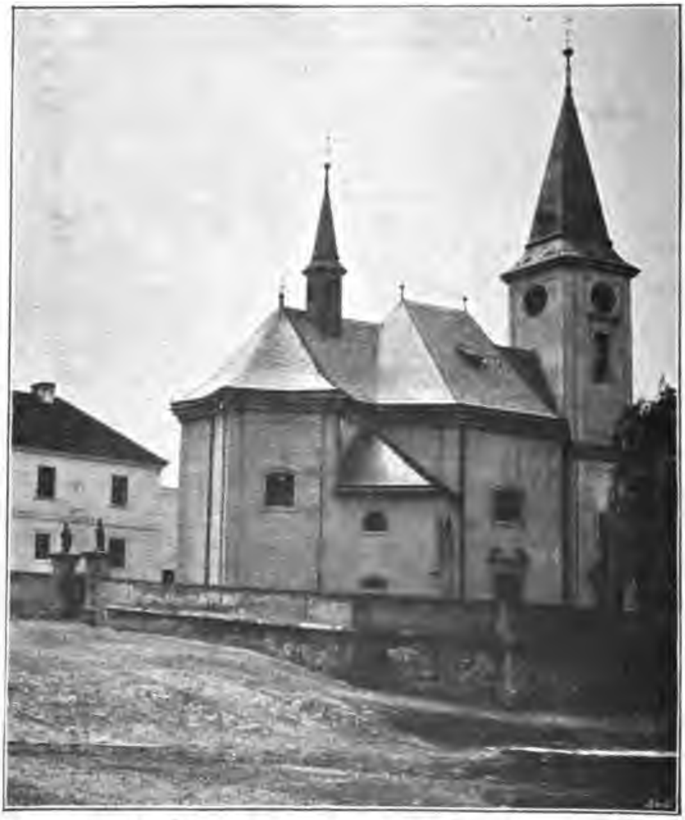

Filialní kostel v Chotouni.

Loď má v půdorysu zevně podobu podélného osmiuhelníka, uvnitř pak podobu oválu a jest kopulí kryta. Presbytář jest pětiboký; strany jeho jsou dovnitř vyduté.

V průčelí vystavěna byla r. 1900 nová věž, když zmíněná výše věž bývalého kostela sv. Petra a Pavla byla zbořena. Ze zbořené věže přeneseny byly zvony na novou věž. Tehdáž byl kostel opraven a břidlicovou střechou pokryt.

Nad vchodem do přízemí věže, které tvoří zároveň předsíň chrámovou, jest v kameni tesaný znak Berkův, jenž se původně nalézal nad západním vchodem do chrámu.

Oltář ve slohu románském, nepříliš zdařilý, zhotoven byl r. 1863 od Kouřimského mistra truhlářského Antonína Doležala. Na něm po stranách stojící sochy sv. Cyrilla a Methoděje jsou od Pražského sochaře Friče; obraz znázorňující sv. Prokopa an káže, vymaloval Josef Hellich.

Na stěnách kolkolem rozvěšeno jest šest obrazů ze života sv. Prokopa, rovněž od Hellicha: Křest sv. Prokopa; přijetí jeho do škol; sv. Prokop podává Oldřichovi vodu ve víno proměněnou; Oldřichovo vidění ve snách k stavbě kláštera, sv. Prokop uzdravuje slepého; smrt sv. Prokopa.

Ve výklenku okenním na straně evang. jest kopie Liškova obrazu Kristus na hoře Olivetské, darovaná Jos. Suchým, bývalým kaplanem Škramnickým.

V lodi na straně evang. stojí kazatelna velmi pěkně řezaná z poč. 18. stol.; dole anděl klečící drží řečniště; na řečništi polovypuklé sochy sv. evangelistů; v pozadí řečniště vyrůstají listy a květy a splétají se ve stříšku z květů, na níž stojí odznaky víry, naděje a lásky.

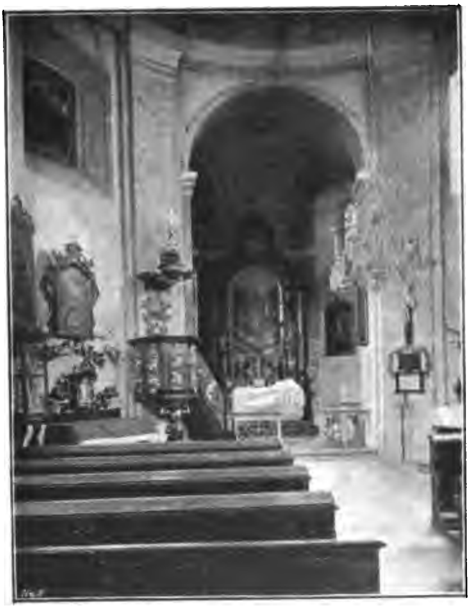

Vnitřek filialního kostela v Chotouni.

V lodi stojí po stranách malé oltáříky P. Marie bolestné a P. Ježíše zbičovaného s obrazy od Viléma Kandlera.

Nad postranním vchodem na straně evang. zavěšen jest veliký, na plátně malovaný dobrý obraz sv. Petra a Pavla z poč. 18. století, jenž visíval na hlavním oltáři v někdejším kostele sv. Petra a Pavla. Sv. Pavel sedí u knihy, pod níž vyčnívá jilec meče; za ním stojí sv. Petr a ukazuje na klíče, jež andílek drží. V pozadí na skále stavení — církev. Obraz tento pochází nepochybně od malíře Raaba, jenž byl členem řádu jesuitského.

Na poprsí kruchty zavěšeny jsou dva pěkné, na plátně malované obrázky z druhé pol. 17. stol.: sv. Josef při práci tesařské a P. Marie předoucí.

V pilíři na straně epištolní zasazena jest mramorová deska s nápisem: „Za vlády Boleslava II. 967—970 narodil se zde v Chotouni na tomto místě sv. Prokop. Okolo l. 1032 učiněn opatem na Sázavě, kdež i dne 25. března 1053 v Pánu zesnul. Dne 4. července 1204 za svatého vyhlášen, i 28. máje 1588 na hrad pražský v kapli všech svatých přenešen.“ Deska tato zřízena byla r. 1860 nákladem pražského měšťana a mydláře Václava Popeláře; text sestavil bibliothekář V. Hanka.

Zvony: 1. ulitý Mikulášem Löwem nákladem Chotounského usedlíka Jiřího Opolského r. 1664 s lat. nápisem. 2. přelitý od téhož zvonaře a téhož roku jako předešlý, rovněž s nápisem latinským. 3. s nápisem: „Zvon tento zasvěcený sv. Janu Nepomuckému ulit byl 1900 u Roberta Pernera v Plzni, když byl patronem kníže Filip Arnošt z Hohenlohe-Schillingsfürstů v Poděbradech.“

Na návsi před kostelem za rybníkem jest studánka sv. Prokopa s kamennou obrubní, na jejíž zadní straně na podstavci stojí kamenná neumělá soška sv. Prokopa. Vzadu na podstavci jest nápis: „Všecko ke cti a chvále sv. Prokopa. Z nákladu Chotounských sousedů tato studánka nově opravena leta Páně 1831.“

Nedaleko studánky stojí kamenný kříž postavený obcí Chotounskou (r. 1849)*).

Na návrší nad vesnicí jest veliká homolovitá mohyla, na níž stojí kříž postavený r. 1808. U homole končí se daleko táhnoucí se příkop, o němž pověst dí, že jest to ona brázda, kterou sv. Prokop vyoral**), maje zapřaženého ďábla do pluhu, a opodál stojí uschlý dub, jenž prý vypučel z otky, kterouž světec do země byl zarazil.

R. 1870 oslaveno 900 výročí narození sv. Prokopa slavnými processími z okolí, a dne 10. srpna zvláště velikolepým processím z Prahy, jehož se súčastnil i sám kardinál Schwarzenberg, jenž z Brodu do Chotouně pěšky s ostatními putoval.

Mohyla nad Chotouní.

R. 1904 dne 10. července konala se v Chotouni památka 700 výročí svatořečení sv. Prokopa. V předvečer slavnosti po kázání a litaniích vypálen byl skvělý ohňostroj. Obec sama věnovala mnoho péče a obětí k uctění svého svatého rodáka a oděla se v háv slavnostní. I domky nejchudších obyvatelů byly okrášleny a prapory ozdobeny. Z okolí dostavilo se hojně kněží sousedních s četnými průvody věřících, takže Chotouň byla v pravém slova smyslu přeplněna. Slavnostní kázání konal pod širým nebem děkan Poříčanský Vojtěch Polanecký a slavnostní služby Boží měl k. a. vikář Českobrodský a kanovník Vyšehradský Jos. Kebrle.

---

*) Na zadní straně čte se: „Na této nesmrtedlné památce pracoval Franc Kysela, mistr kamenický z Černého Kostelce.“

**) Jest to však nepochybně příkop, jenž ohraničoval župu Kouřimskou.

12. Štolmíř n. Stolmíř, Žitomíř, fara.

Patronem jest kníže z Liechtensteina. Duchovní správu vede farář. Na osadě jest 681 katolíků, 15 evangelíků, 7 židů,

Do farnosti Štolmířské patří: Štolmíř (40 d., 433 ob., šk. 1tř.) a Černíky s kaplí sv. Václava ($^1/_2$ h., 35 d., 270 ob.).

Kostel Štolmířský byl králem Janem Lucemburským přivtělen kolem r. 1330 ke kapitule Vyšehradské, tak aby se příjmy z něho dostávaly jednomu z kanovníků na Vyšehradě sídlících s vymíněním toliko jisté výživy pro stálého kněze-zástupce ke správě kostela, jejž kanovník ten jako patron dosazoval.

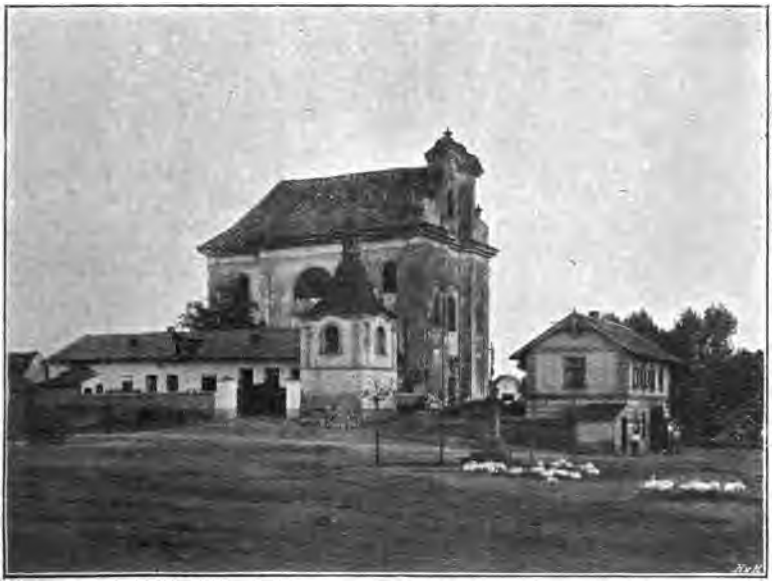

Farní kostel ve Štolmíři.

Z kanovníků prebendy Stolmířské jsou známi: Petr (1328—1350), Vítek z Černčic (1379—1380), Václav Kolínský (1383) a Bohunko z Jemniště (1402).

Ze správců kostela vyskytují se ve starých záznamech tito: Petr (—1379), Štěpán († 1380), Václav, syn Vítka ze Stránčic (—1383), Vavřinec (—1387), Mikuláš (—1402), Bohuta (1402), Petr (do r. 1411), Slávek, kanovník Boleslavský (od r. 1411), Blažej (1415), Martin (1416), jiný kněz téhož jména (do r. 1419), Václav (od r. 1419).

Po válkách husitských fara spravována byla kněžími nekatolickými (z nich připomíná se r. 1572 kněz Petr), po válce bělohorské pak zanikla. R. 1700 náležel Stolmíř k faře Skramnické, později k Tuklatům, až pak r. 1754 zřízena tu fara samostatná.

Prvním farářem stal se Jak. Ign. Zelenka, kterýž ještě téhož roku odešel na faru Škramnickou. Po něm následoval Václav Alexander Czipa, jenž r. 1756 ze Sázavy přivezl s osadníky svými veliký oltář a varhany na 36 vozech. V Sázavském klášteře stavěli tehdáž olář a varhany ještě velikolepější, i prodali dosavadní oltář a varhany kostelu Štolmířskému. R. 1757 přitrhli Prusové od Brandýsa; kostelu sice neuškodili, ale za to faru úplně vyplenili. Farář Czipa, kněz horlivý a u osadníků svých velice oblíbený, zemřel r. 1763. Uprázdněnou faru obdržel Frant. Bartoloměj Boskovský (—1765); potom pak následovali: Frant. Ant. Radda († 1771), Frant. Herczig († 1797), Václ. Sadílek († 1820), Frant. Bihan († 1827), Frant. Xav. Klary, jenž odešel r. 1838 na odpočinek; místo něho vedl duchovní správu administrátor Matěj Wenz, kterýž se pak po jeho smrti r. 1846 stal farářem, ale již po dvou letech zemřel. Po něm vystřídali se tu faráři: Jos. Jan Mazánek († 1853), Jan Suchan († 1859), Václ. Vokoun († 1863), Karel Starosta († 1900), Jan Sucha.

Farní chrám sv. Havla v Štolmíři jest neobyčejně vysoká stavba (asi 28 *m*), ale bez věže; velmi nízká zvonice stojí opodál.

Kostel počal stavěti r. 1710 dílem ze jmění kostelního, dílem z vlastních příspěvků kníže Jan Adam Liechtenstein; dokončen byl však teprve roku 1750 za jeho dcery Marie Teresie vévodkyně Savojské. Neobyčejná výška kostela zavdala podnět k doměnce, že vystavěn byl v takové výšce k vůli oltáři ze Sázavy převeženému. Ale oltář ten byl získán pro Štolmíř, jak jsme již podotkli, teprve r. 1756, tedy když již kostel stál.

Průčelí kostela ozdobeno jest hladkými pilíři s jonskými hlavicemi a vysokým štítem. Nad vchodem jest v kameni vytesaný znak Liechtensteinský.

Oltář jest opravdu velikolepý; zaujímá téměř celou výšku presbytáře; ušlechtilé sloupy, oblamované římsy a dovedně provedené sochy jej zdobí. Na oltáři jest letopočet 1688, udávající dobu, kdy byl pro klášter Sázavský zhotoven. Tehdáž byl opatem Benedikt Graser. Tabernakl jest novější; jest na něm letopočet 1713.

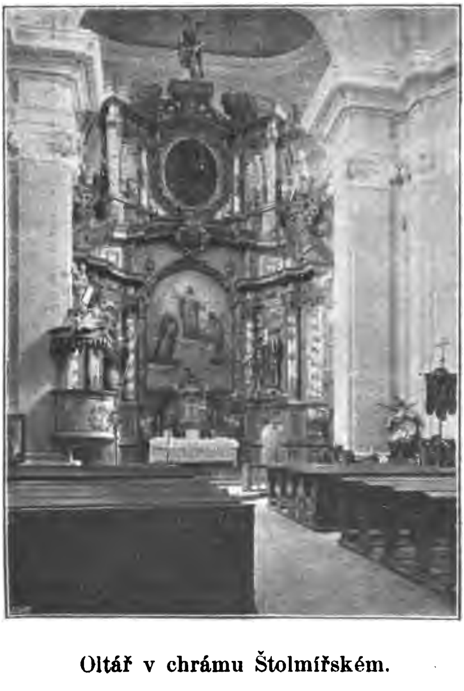

Oltář v chrámu Štolmířském.

Obraz na oltáři, nepříliš zdařilý, vymaloval r. 1891 Vídeňský malíř Karel Geiger nákladem knížete z Liechtensteinu. Představuje uprostřed Krista Pána a po stranách sv. Havla a sv. Jana Nep.

Také obrazy (Kristus P. na kříži a P. Maria s Ježíškem) na obou bočních oltářích, pocházejících ze stol. 18., jsou nové, od téhož malíře.

Cínová křtitelnice jest z r. 1615.

Krásné jsou varhany v témž slohu zhotovené, jako hlavní oltář; pocházejí rovněž ze Sázavy a i na nich jest letopočet 1688.

Na střeše kostela bývala vížka, která však byla r. 1904 snesena.

Socha sv. Jana Nep., stojící v lodi na straně epištolní, ze dřeva řezaná v životní velikosti a ze stol. 18. pocházející, byla sem r. 1857 darována z kostela sv. Klementa v Klementinu v Praze.

Ve zvonici visí dva zvony: větší z roku 1682 s nápisem českým a menší z roku 1778 s nápisem latinským.

Kaplička sv. Václava v Černíkách vystavěna byla r. 1760 nákladem sedláka Václava Kadeřávka; vévodkyně Marie Teresie Savojská darovala pak k podané žádosti obnos 60 zl. k vydržování jejímu.

Jest to klenuté staveníčko s velmi pěkným vysokým štítem nad průčelím. Uvnitř v apsidě jest zděný oltářní stůl a nad ním obrázek sv. Václava.

Kaplička sv. Václava v Černíkách.

13. Tismice, fara.

Patronem beneficia jest matice náboženská; patronem kostela kníže Liechtenstein. Duchovní správu vede farář.

Farnost Tismická čítá celkem: 1059 katolíků, 71 evangelíků, 7 židů a 1 bez vyznání.

Náležejí k ní: Tismice (63 d., 464 ob., šk. 3tř.), Mrzky n. Mrzka (1/2 h., 54 d., 381 ob.) a Vrátkov n. Vratkov (1/2 h., 47 d., 293 ob.).

V Tismicích byla fara nepochybně již mnohem dříve, ale první o ní písemné záznamy vyskytují se ve stol. 14.

Z té doby známi jsou tito duchovní správcové: Hynek (Hinco —1362), Václav († 1414), Martin (od r. 1414). Na počátku 15. stol. byli v Tismicích mimo faráře dva kaplani.

V rozbrojích náboženských fara tismická zanikla; osada připojena byla k Českému Brodu, r. 1730 pak k Přistoupimi.

Za císaře Josefa II. zřízena byla v Tismicích lokalie. Lokalisty neboli lokálními kaplany tu byli: Ant. Silvester Meder, bývalý cisterciák z kláštera Plasského (1790—1808), Jos. Loos (—1810), Frant. Seraf. Bolzer (—1812), Václav Zahořanský (—1815), Jos. Sladký (—1825), Václ. Tomíček (—1830), Ant.

Piskáč (—1834), Jan Jankovský (—1847), Václav Koubek (—1854), Václav Voháňka.

Kostel Tismický byl po dvakráte (r. 1829 a 1836) od svatokrádců noční dobou oloupen.

Lokalista V. Koubek přišel do Tismic v bouřlivé době roku 1848. Zmiňuje se o ní v pamětní knize takto: „Přišed na místo svého budoucího účinkování nalezl jsem mysli osadníků pobouřené, toužící po úplné svobodě neb lépe řečeno po bezuzdnosti a nezákonnitosti. Vlídná a mírná napomínání nic nezpomáhala, nýbrž spíše rozhořčovala. Dne 12. června vypuklo pobouření v Praze, které toho samého dne zde již známo bylo a rozjitření veliké způsobilo. Dne 14. na to mnoho ozbrojených gard po železnici ke Praze se ubírajících v Českém Brodě se zastavilo. Gardisté vybízeli Českobrodské i okolní obyvatele, aby táhli ku Praze. Tu násilně mnozí na věže kostelní se dostavše zvonem svolávali lid. Ale mužští

Farní kostel v Tismicích.

rozprchnuvše se opustili příbytky, manželky i dítky a uschovávali se v obilí a blízkých lesích.“

Za lokalisty Václava Voháňky byla lokalie Tismická r. 1857 povýšena na faru. V duchovní správě vystřídali se tu od té doby tito kněží: Václ. Voháňka (—1869), Bedř. Hingst (—1878), Ant. Čížek (—1882), Václ. Reissner.

Kostel Tismický náleží k nejkrásnějším stavitelským památkám slohu románského v Čechách. Vystavěn byl nepochybně ve století 12.*), Jest to trojlodní basilika tvarů velice ušlechtilých s třemi apsidami a dvěma průčelními věžmi. Lodi jsou od sebe odděleny střídavě pilíři a oblými sloupy.

Velice pěkný dojem činí i samo zdivo kostela svou přirozenou barvou; jsou to kvádry hnědého pískovce, jehož barva přechází do různých tónů barvy červené. Původní uzoučká okénka románská byla r. 1755 v nynější podobu rozšířena. Hlavní loď jest sklenuta, boční lodi mají však jen rovný strop.

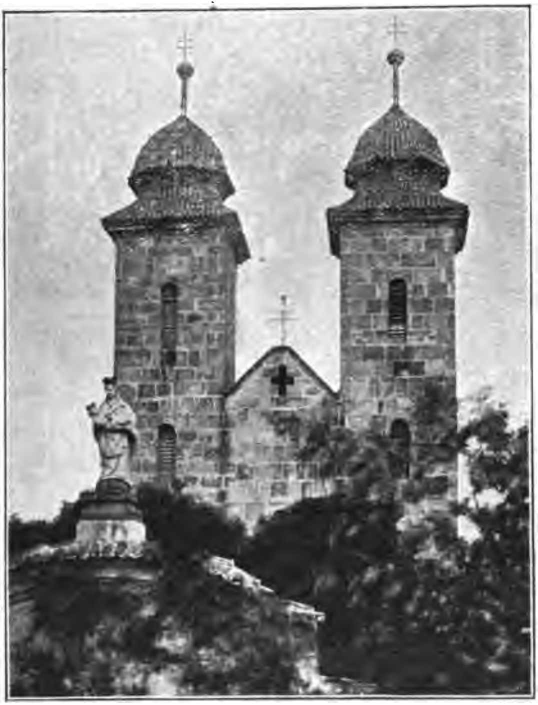

Průčelí kostela Tismického

V jižní zdi vede do postranní lodi pěkný portálek gotický z druhé pol. 15. stol.; nad ním jest zasazen dovedně v červeném pískovci tesaný erb, ve kterém jest poprsí muže stojícího mezi dvěma bůvolími rohy.

Vedle tohoto portálu jsou zasazeny do zdi kostelní dvě náhrobní desky erby ozdobené vedle sebe, jedna Václava Ryntera z Woren a na Vratkově z r. 1552 a druhá z r. 1609 s nápisem českým již nečitelným; dole jest erb se zkříženými klíči.

---

*) Na základě starších zpráv domnívali se někteří, že kostel Tismický pochází ze století 10. Ale zprávy ty zpočívají na omylu. Kaplan a pozdější farář Přistoupimský Karel Ferdinand Monse († 1772) zaznamenal, že při stavbě nového oltáře r. 1752 „na tři lokte pod oltář se kopalo, žádného nikde znamení se nenalezlo, až když kamenná kazatedlnice, která u samého téměř oltáře stála, novému však překážela, rozbořiti

Na hlavním oltáři stojí překrásná, ze dřeva řezaná, 1·48 *m* vysoká socha Panny Marie s Ježíškem, pocházející ze století 14., z doby Karla IV.

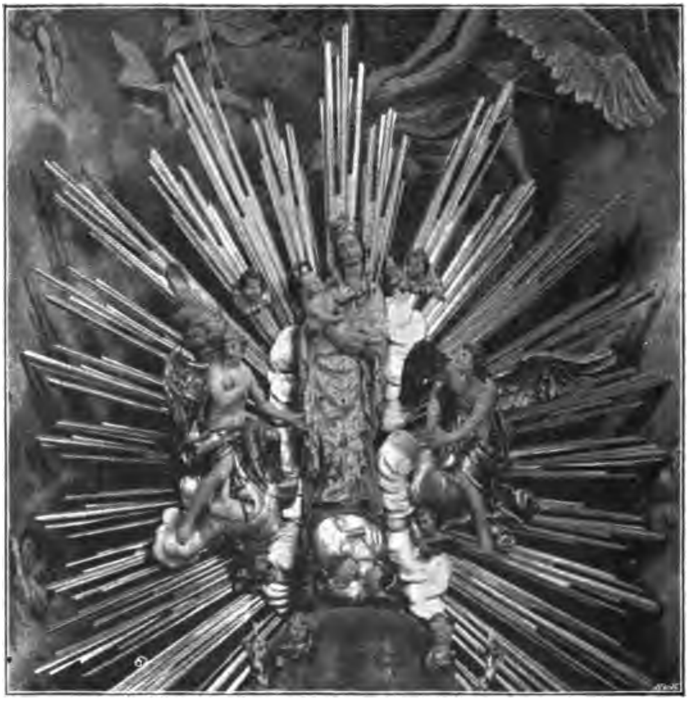

Socha P. Marie v Tismicích.

Panna Maria Tismická požívala za dřívějších dob veliké úcty od okolního lidu. Zvláště od r. 1730, kdy Tismice k Přistoupimi byly přiděleny, počet poutníků rok od roku vzrůstal. Při slavnostech marianských

---

se dáti musila, tehdy na nejspodnějším půldruhaloketním kamenu když se vápno dobře setlouklo a setřelo, nějaké písmo se spatřilo, a když se tak jak se mohlo opucovalo, gotickými literami v češtině jen nějakou červenou barvou psané se nalezlo a vyrozumělo, že by ten chrám Páně okolo r. 905 vystavěný býti měl; totiž hned na vrchu téhož kamena stálo: Aô ſ∂5 tento ... ku czti a Chwale blahoſlawene Panny Marie w Ciſmiczych za Aurzednika ... wiſtaw n geſt a od Miſtra ...“. Monse ovšem nevěděl, že onen nápis nemůže býti tak starý, jak on se domníval. Čeština a sloh nápisu má ráz konce století 16.; onen záhadný letopočet dlužno čísti 1ſ∂5 t. j. 1565 a týká se nepochybně oltáře tehdáž vystavěného, takže mezeru za slovem „tento“ vyplniti dlužno slovem „oltář“. Podobně má se to asi s domnělým letopočtem 975 nalezeným prý r. 1841 ve východním štítu vedle vyhloubeného kříže.

na sedm až osm set lidí k sv. přijímání přistupovalo, takže farář Přistoupimský se svým kaplanem, kapucín z Českého Brodu a kaplan Tuklatský již den před svátkem Marianským kajícníky zpovídati musili.

I za našich dnů okolní lid do Tismic přichází uctít Rodičku Boží. Nejvíce lidu jest zde na svátek Navštívení Panny Marie, na který přichází processí z Českého Brodu a z Černého Kostelce. Na svátek narození P. Marie přichází processí ze Sázavy.

Jest zaznamenáno i několik milostí, které si lidé trpící před sochou Panny Marie Tismické vyprosili.

R. 1760 zřízeno bylo v Tismicích Bratrstvo P. M. na nebe vzaté.

Kostel Tismický nemohl často ani pojmouti nával poutníků; poněvadž však vzhledem ke krásné stavbě své rozšířen býti nemohl, dala vévodkyně Savojská svým nákladem r. 1767—68 vystavěti na hřbitově ambity, v nichž byli čtyři oltáře a dvě zpovědnice.

Oltář, na kterém socha stojí, dala zhotoviti r. 1755 vévodkyně Marie Teresie Savojská. Stůl oltářní jest z černohnědého, černého a bílého mramoru. Socha P. Marie stojí na tabernakulu a jest obklopena svatozáří a výborně ze dřeva vyřezávanými anděly.

Tento nákladný oltář byl postaven, ač tři léta před tím, r. 1752 František Pečený, farář Tuklatský, nový oltář tu byl zřídil z pobožného odkazu a poslední vůle své matky Veroniky. Tento zánovní oltář byl pak dán do kostela Škramnického.

Na stěně apsidy nad oltářem vymalován jest Bůh Otec a Duch sv. v oblacích; v bočních apsidách nad postranními oltáříky vymalován jest na straně evangelijní modlící se svatý Jan Nep., na straně epištolní sv. Anna s knihou na klíně, při ní dívenka Marie a v pozadí sv. Joachym. Na stropě lodi v jednotlivých polích vymalováno: 1. Monogramm marianský anděly obklopený, 2. korunování P. Marie, 3. P. Maria jakožto útočiště v různých potřebách, 4. P. Maria oroduje po boku P. Ježíše v nebesích za dítky o přímluvu ji vzývající, 5. nad kruchtou: P. Maria Tismická v oblacích; dole Tismický kostel s blížícím se processím. Malby tyto byly kolem r. 1775 provedeny (maloval je prý tehdejší kaplan Přistoupimský Jan Svoboda) a v novější době nepříliš šťastně přemalovány.

Zvony: 1. s nápisem: „Ke cti boží a panny Marie zvon lit jest leta 1445“; 2. z r. 1705 ulitý od Ant. Schönfelda; 3. z r. 1724 ulitý od Valentina Lissiacka.

Křtitelnice cínová jednoduchá pochází z r. 1786.

Nad vchodem do hřbitova stojí kamenná socha P. Marie Tismické; ke vchodu vede kamenné schodiště, na jehož poprsní zdi stojí kamenná socha sv. Jana Nep. mezi dvěma anděly.

Uvnitř v ohradní zdi hřbitova znáti jest pilíře bývalých, později zbořených ambitův.

O kostele Tismickém zaznamenal Přistoupimský kaplan Monse r. 1755 tyto pověsti: „Když chrám ten stavěti se počínal, na druhém přes cestu o něco výše ležícím kopečku byl vyměřen a potřebné k stavení věci tam vozeny byly; avšak vždy co ve dne se tam přivezlo, vše přes noc na témž kopečku, kde nyní kostel stojí, se ocítilo, což když několikráte se přihodilo, přinuceni byli na nynějším místě kostel stavěti.“ — „K přivážení těch štuk neb čtverhranných kamenův starci devadesátníci vypravují, že od svých dědův a pradědův slýchávali, že prý jeden oslíček ze skály, která není daleko od kostelíčka, všecho to kamení odnesl, ale když poslední donesl, na místě že zhynul, přes noc však z toho místa se ztratil, že žádný nevěděl, kam se poděl. V jednom každém tom štukovním kamenu i v tom nejspodnějším nachází se vytesaná pro hák díra, tak jak na hácích oslové nosí.“ — „Při témž chrámu Páně toto paměti a podivení hodné se pozoruje, že když nějaké neštěstí se vyskytnouti a přihoditi má, vždycky nějaké znamení předchází; buďto hlavní dvéře se samy od sebe otevrou, nebo zvon sám od sebe zvoní a tak neštěstí oznamuje.“

Zvonička ve Vrátkově u Tismic.

O soše P. Marie pak zaznamenal mimo jiné: „Jakkoliv ta milostná figura jen toliko vodními barvami malována jest, aniž pamětníka slyšeti jest, aby její milostná tvář kdy přemalována byla, přece tak krásná jest, že čím více člověk na ni patří, tím krásnější se býti zdá, ano seznáno jest od mnohých jak duchovních tak světských, že když déle se na ni patří, ta svatá tvář často se mění.“

Obrázek zvoničky ve Vrátkově u Tismic pojali jsme do přítomného díla jako ukázku nesčetného počtu oněch sloupkových zvoniček, jež nalézáme uprostřed na návsi téměř v každé naší vísce. Jsou to skromní, ale významní svědkové zbožnosti těch, kteří ve statcích a chatách kolkolem seskupených přebývají. Třikrát denně ozývá se hlas zvonku, vybízeje k modlitbě, on zní, když kněz s Nejsvětějším k nemocnému přichází, a on oznamuje zvukem svým i úmrtí těch, kdož s tímto světem se rozžehnali.

14. Tuklaty n. Tuklety, fara.

Patron: kníže z Liechtensteinu. Duchovní správu vede farář s kaplanem.

V obvodu farnosti Tuklatské žije celkem 2245 katolíků, 103 evangelíci, 13 židů a 4 bez vyznání.

K farnosti patří tyto obce: Tuklaty (41 d., 360 ob., šk. 2tř.), Břežany ($^3/_4$ h., 71 d., 750 ob., šk. 2tř.), Limuzy ($^3/_4$ h., 44 d., 379 ob.), Nová ves (1h., 28 d., 278 ob.), Roztoklaty n. Chroustoklaty s filialním kostelem sv. Martina ($^1/_2$ h., 40 d., 316 ob., šk. 3tř.), Tlustovousy ($^1/_4$ h., 30 d., 283 ob.).

Fara byla v Tuklatech již ve století 14.

Z tehdejších farářů jsou známi tito: Řehoř (—1358), Jakub z Plané (—1375), Filip (od 1375), Jan (do 1404), Pavel z Vinařic (od 1404).

Později dostaly se i Tuklaty pod správu duchovních utrakvistických.

Z těch jsou nám povědomi; kněz Jiřík řečený Starý (před r. 1553), Matouš z Opočna (1572), na nějž byly žaloby, že nechce konati obvyklých obřadů, Vít Phagellus (do r. 1610).

Po reformaci katolické byl tu kolem r. 1629 farářem Stanislav Bernatovič a v letech 1663—1682 Jakub Josef Suchetius, jenž opravil poněkud starobylý kostel Tuklatský. Po něm následoval Norbert Ferdinand Schop (— 1688) a když se svého úřadu vzdal, nastoupil Jakub Pečený.

V těch dobách byla farnost Tuklatská velice rozsáhlá; náležely k ní farní kostely Sluštický a Hradešínský a jakožto kostely filialní: Ouvalský, Roztoklatský, Horecký a Břízský*).

Farní kostel v Tuklatech.

Farář Jakub Pečený získal sobě horlivou činností velikých zásluh. Vystavěl znovu vlastním nákladem kostel Tuklatský. Založil v konviktu sv. Bartoloměje nadaci pro dva studující, věnovav k tomu účelu 4500 zl.; mimo to i ve Znojmě při semináři sv. Michaela zřídil fundaci pro jednoho studujícího, složiv jistinu 1000 zl. V rodném svém městě Poličce zřídil věnováním 2000 zl. fundaci mešní za duši svou a přátel svých, a při špitálu v témž městě založil jistinou 1000 zl. místa pro dvě chudé osoby. Resignovav r. 1715, zemřel již téhož roku, odkázav ještě na opravu kostela v Ouvalech 2000 zl. a pro věčné světlo 200 zl.

Po zasloužilém tomto muži následoval synovec jeho Václav Pečený, jenž řídil se dobrým příkladem svého strýce. Dal r. 1717 postaviti před farou krásnou sochu P. Marie, r. 1729 vystavěl novou pěknou farní budovu dílem ze jmění kostelního, dílem z příspěvků vévodkyně Savojské a dílem i z vlastních svých peněz. Vlastním svým nákladem zřídil v kostele Tuklatském r. 1726 oltář sv. Jana Křtitele, r. 1736 oltáře P. Marie a sv. Jana Nepom., jakož i novou kazatelnu, r. 1740 nové varhany. R. 1743 dal poblíž věže postaviti sochu sv. Jana Nep. R. 1745 daroval kostelu svému veliký stříbrný kalich a pěkné mešní roucho. Vykonav ještě mnoho jiných dobrých skutků, zemřel roku 1746.

---

*) R. 1708 oddělena byla od Tuklat fara Sluštická a v náhradu přidělen k nim kostel Štolmířský; r. 1734 oddělena byla farnost Hradešínská, r. 1754 farnost Štolmířská a r. 1857 posléze farnost Ouvalská.

Faru obdržel pak příbuzný a kaplan jeho František Ign. Pečený, jenž rovněž mnoho učinil pro kostely sobě svěřené.

Mimo jiné zřídil r. 1750 v kostele Tuklatském oltář sv. Františka Xav.; obraz na oltáři tom zhotoven byl dle milostného obrazu téhož světce v kostele sv. Salvatora a posvěcen rektorem kolleje jesuitské*).

Když r. 1757 po nešťastné bitvě u Prahy Prusové celé okolí plenili, často i Tuklaty navštěvovali a vše na faře pobrali. Jednoho dne, když farář byl zaopatřovat nemocného, přinutili Prusové na smrt nemocného kaplana Antonína Fendricha, aby vstal a kostel jim otevřel; Prusové vzali ze sakristie krásné velum a drahocenný kalich. Po několika dnech zemřel ubohý kaplan, kněz velice horlivý a zbožný.

Pro zásluhy své zvolen byl farář Frant. Pečený r. 1760 za nesídelního kanovníka Vyšehradského; zemřel r. 1774.

Dále následovali po sobě faráři: Ign. Löw († 1770), Frant. Wegda (—1782), Jos. Sperling († 1790), Ign. Müller († 1803), Frant. Ser. Babor († 1811), jenž pokládal se za potomka starobylého, ale schudlého šlechtického rodu Bavorů ze Strakonic; Cyrill Gela († 1821), rodilý ze Slezska, u něhož r. 1817 nějaký čas pohostinu dlel piarista Kassian Hallaschka, professor fysiky na universitě Pražské, zabývaje se zevrubným astronomickým měřením zeměpisné polohy Tuklat**); Jan Arnošt Finger, os. děkan, kn. arc. vikář († 1849); Jan Kinzl, os. děkan, kn. arc. vikář, jubilovaný kněz, velmi dobrosrdečný, horlivý a ode všech milovaný pastýř duchovní († 1873), Matěj Choděra (—1881), Václav Jinger († 1887), Jos. Vejchar, tit. kn. arc. kons. rada a rytíř řádu císaře Františka Josefa.

Farní kostel sv. Jana Křtitele jest neozdobené obdélníkové stavení s prostým volutovým štítem v průčelí. Střecha jest šindelová s lucernovitým sankturníkem. Opodál, na valech bývalého tvrziště stojí prostá hranolová zvonice s jehlancovitou taškovou střechou.

Mnohem příznivější dojem činí pěkně upravený vnitřek kostela.

Po stranách presbytáře jsou oratoře.

Na hlavním oltáři slušných tvarů barokních se sochami sv. Václava a sv. Lidmily po stranách jest obraz „Křest Páně“ od Jana Umlaufa, malovaný r. 1877.

Po stranách vítězného oblouku stojí pěkné skříňovité oltáře barokní se středem zasklenným; v jednom jest socha sv. Jana Nep., ve druhém P. Maria s mrtvým tělem P. Ježíše na klíně.

Do poprsní zdi kruchty nad středním pilířem zasazen jest v kameni tesaný znak vladycké rodiny Měnických z Černěvsi. Z tohoto rodu byla ve chrámě Tuklatském pochována Alžběta Měnická, majetnice dvoru v Tlustovousích. Náhrobní její kámen byl při opravě r. 1880 novou dlažbou přikryt.

---

*) Oltář tento, již sešlý, byl r. 1880 odstraněn a obraz na stěnu v lodi chrámové zavěšen.

**) Hallaschka sám do pamětní knihy farní průběh i výsledky svého měření zapsal.

Zvony: 1. slitý mistrem Bartolomějem r. 1506 s nápisem latinským, 2. slitý od Jakuba zvonaře Mělnického v Mladé Boleslavi s nápisem českým, 3. ulitý r. 1695 od Antonína Schönfeldta.

Filialní kostel sv. Martina v Roztoklatech býval dříve kostelem farním.

Ve 14. stol. byli tu faráři: Kryštof (—1358), Bohuněk (1358), jenž téhož roku směnil místo své s Petrem, kanovníkem u sv. Jiří v Praze, Hanušek (—1393), Jiří, jenž stav se r. 1393 officiálem generálního vikáře Jana z Puchníka pronajal faru svou, až pak r. 1400 směnil ji za faru u sv. Petra pod mostem v Praze s farářem Mikulášem, kterýž zemřel r. 1403; potom ve dvou letech vystřídalo se rychle po sobě pět kněží: Dominik z Budějovic, Petr, Mikuláš, Odolen a Vavřinec.

Pod panstvím pánův Smiřických ze Smiřic obrácen byl kostel Rostoklatský k bohoslužbám utrakvistickým.

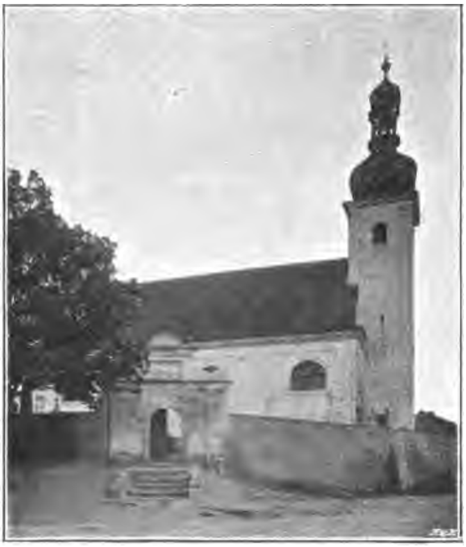

Filialní kostel v Roztoklatech.

Jest to prosté obdélníkové stavení s věží báňovitou střechou krytou v průčelí. Z původní stavby gotické zachovalo se pouze zdivo věže s úzkými střílnovitými okénky hrotitými. Ostatek byl za vlády utrakvistů v nynější podobu přestavěn. Z té doby pochází kamenná kazatelna z roku 1574, jakož i kruchta, do jejíž poprsní zdi vsazeny jsou kamenné tabule s českými nápisy, připomínajícími tehdejšího majitele panství Albrechta Jana Smiřického ze Smiřic (1614—1618), utrakvistického duchovního správce, rychtáře, kostelníky (= správce kostelního jmění), sousedy vsí ke kostelu příslušejících a j. Kamenné tyto desky byly spolu s kruchtou obíleny; nápisy byly sice potom černou barvou oživeny, ale velmi neuměle. Dvě desky byly při nedávné opravě ze střední části kruchty vyňaty a do dlažby vsazeny. Nahraženy byly dřevěným zábradlím, aby prý lépe bylo od varhan viděti k oltáři.

Presbytář, po jehož bocích jsou oratoře, jest sklenut klenbou křížovou, loď jest rovným stropem kryta.

Hlavní oltář zřízen byl r. 1682 ve slohu pozdně renaissančním; na něm jest pěkný obraz na dřevě malovaný, představující sv. Martina na koni, an mečem přetíná plášť svůj, aby polovici dal žebrákovi. V hořejší části oltáře jest menší obrázek korunování P. Marie.

V lodi jsou menší pozdně renaissanční oltáříky s hladkými sloupky a vyřezávanými listovými rozvilinami po stranách. Jsou na nich dole obrazy „Nanebevstoupení Páně“ a „Nanebevzetí P. Marie,“ v hořejší části menší obrázky sv. Zikmunda a sv. Vojtěcha.

Mimo to jest na straně epištolní při zdi oltářík s polovypukle řezaným obrazem P. Marie Klatovské.

Zvony: 1. z r. 1479, 2. z r. 1682 ulitý Fridrichem Schönfeldtem a 3. z r. 1773, jejž ulil Jan Kristian Schuncke.

Zvonička v Limuzích.

Jako zvoničku ve Vrátkově, podobně i kapličku v Limuzích uvádíme zde jako zástupkyni přemnohých zvoniček, které zároveň ozdobeny bývají svatým obrázkem ve výklenku umístěným.

15. Vitice, fara.

Patron: kníže z Liechtensteinu. — Duchovní správu obstarává farář.

Farnost Vitická čítá celkem: 2064 katolíků, 82 evangelíků a 27 židů.

K farnosti náležejí: Vitice (71 d., 414 ob., šk. 3tř.), Hřiby ($^{1}/_{4}$ h., 13 d., 158 ob.), Horní Kšely ($^{1}/_{2}$ h., 10 d., 75 ob.), Lipany ($^{1}/_{2}$ h., 40 d., 311 ob.), Chotejš n. Chotýš ($^{3}/_{4}$ h., 49 d., 365 ob., šk. 2tř.), Dobropůl n. Dobré Pole (1 h., 91 d., 534 ob., šk. 3tř.), Močedník n. Močidník ($^{1}/_{4}$ h., 18 d., 127 ob.), Sineč $^{3}/_{4}$ h., 10 d., 98 ob.); samoty: Ledce ($^{1}/_{4}$ h., 24 ob.), Hájovna 1 h., 5 ob.), Nouzov (1 h., 14 ob.), Sedliště (1 h., 18 ob.).

Fara ve Viticích byla již ve stol. 14.

Při kostele byla tehdáž kaple sv. Kateřiny, při níž r. 1388 Mikuláš Vrbík z Tismic založil kaplanství.

V letech 1373–1377 byl tu farářem Kuneš (Cunsso) ze Třebovle, doktor církevního práva. R. 1377 vyměnil si faru svou s Ondřejem, kanovníkem Boleslavským. R. 1401 směnil sobě místo své kaplanské ve Viticích kněz Mořic s Mikulášem, kanovníkem král. kaple na Karlšteině; ale Mikuláš ještě téhož roku vzdal se svého místa ve Viticích. R. 1424 zemřel ve Viticích farář mistr Jeník (Jenco); po něm stal se farářem Zikmund, dříve farář u sv. Jana Křtitele na Újezdě v Praze a oltářník sv. Jana Křtitele a sv. Doroty u sv. Mikuláše na Malé Straně.

Ve století 16. byla fara Vitická v rukou strany pod obojí. Z kněží té strany připomíná se k r. 1576 Venceslaides z Německého Brodu a k r. 1589 kněz Adam Enopolius Brodský.

Po reformaci katolické spravovali faru Vitickou opět kněží katoličtí: r. 1633—1635 Mikuláš Ignác Frank, jenž byl spolu místoděkanem Českobrodským a farářem Plaňanským, a v letech 1671—1677 Zikmund Fodor, jenž spravoval zároveň i farnost Plaňanskou.

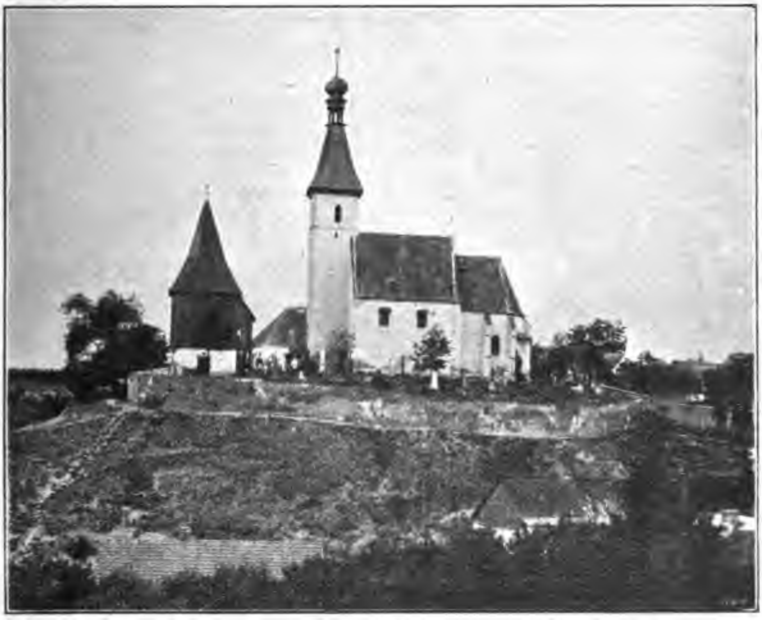

Farní kostel ve Viticích.

Farář Fodor byl prý v běhu tak rychlý, že nejen dohonil koně tryskem uhánějícího, nýbrž dohoniv jej v běhu naň vskočil a na něj se posadil. Před smrtí svou, když znamenal na těle již mdlobu, nedav ničeho znáti před svými domácími, druhého dne časně z rána sobě přivstav odebral se do Kouřimi, tam se vyzpovídal a mši sv. odsloužil, načež domů se vrátil, ulehl a do večera zemřel.

Po smrti Fodorově pro nedostatek duchovenstva byly Vitice spravovány od farářů černokosteleckých, až teprve r. 1754 k popudu vévodkyně Savojské staly se opět farou samostatnou. Zároveň byl k Viticům jako filialka připojen kostel ve Volešci, oddělený od farnosti Krutské.

Prvním farářem na nově zřízené faře stal se Leopold Karel Frölich, kaplan Černokostelecký.

R. 1757 Prusové utábořili se kolem kostela na hřbitově a vše zpustošili.

Po Frölichovi († 1797) následovali faráři: Ant. Šembera (—1813), Ant. Ettl (1813—1819), Vojtěch Kinzl (—1821), Ant. Altenhof (—1827), Jos. Mazánek (—1849), Karel Würfl (—1853), Frant. Moravec (—1860), Kajetán Mika (1861—78), Vojtěch Polanecký (—1885), Hynek Matějovský (—1899), Karel Grossmann.

Kostel sv. apoštolů Simona a Judy stojí na vysokém návrší uprostřed hřbitova.

Presbytář jest gotický s klenbou žebrovou; loď obdélníková, plochým stropem krytá. K severozápadnímu rohu průčelí přiléhá štíhlá věž se střechou jehlancovitou, šindelem krytou lucernovitou vížkou zakončenou. Tato střecha věže byla r. 1904 nahražena novou jehlancovitou, plechem pobitou.

K jižnímu boku presbytáře a lodi přiléhala výše zmíněná kaple sv. Kateřiny. Byla obdélníková, o dvou klenbových polích. Zbořili ji r. 1773. Pouze malý zbytek žeber ze zdi vybíhajících zachoval se na jižní straně kostela.

Dříve býval v lodi táflovaný strop r. 1669 zřízený, na němž vymalováno bylo třicet obrazů ze života a umučení Páně s českými nápisy.

Kruchta byla dřevěná a na líci jejím byly na dřevě malované obrazy sv. patronů českých: sv. Václava, Vojtěcha, Jana Nep., Ivana, Zikmunda, Norberta, Prokopa a Víta. To vše bylo odstraněno při opravě kostela r. 1853—1860.

Barokní hlavní oltář z r. 1665 má od r. 1901 nové obrazy od Zikmunda Rudla malované: sv. Šimon a Juda na plátně a menší obrázek nejsv. Srdce P. Ježíše na dubovém dřevě se zlacenou půdou.

Oba barokní oltáře postranní pocházejí ze zrušeného kapucínského kláštera v Č. Brodě; na jednom jest obraz sv. Antonína Pad. klečícího před Jesulátkem, na druhém pak obraz sv. Felixe z Kantalicia, an přimlouvá se za nemocné dvě dítky, líbaje ručku Ježíška, jejž P. Maria drží. V hořejší části obou oltářů jsou menší obrázky dvou světců ze řádu kapucínského: sv. Fidelise ze Sigmaringu a sv. Vavřince z Brindisi. Všechny tyto pěkné obrazy zhotovil r. 1750 malíř Felix Antonín Scheffler, c. k. dvorní malíř v Praze († 1760).

V jihozápadním rohu hřbitova jest zvonice, jejíž přízemek jest zděný, hořejší část dřevěná.

V přízemí věže zřízena umrlčí komora; starobylé železem obité dvéře do ní vedoucí bývaly dříve ve hlavním vchodu do kostela.

Zvony: 1. s českým nápisem: „Kdož miluje pána Boha svého, všecky věci nápomocny jsou jemu k dobrému. 1560. Samému a nejmocnějšímu pánu Bohu budiž čest a chvála na věky věkův. Amen.“ 2. asi ze století 15. s latinským nápisem. 3. s nápisem: „Zvon tento od Valentina Ziziana*) v Praze r. 1739 ulitý a od J. J. vévodkyně M. T. ze Savojen kostelu ve Viticích věnovaný, byl za panování J. J. knížete z Liechtenšteinu r. 1893 přelit ke cti a slávě sv. Jana Křt. a sv. Jana Nep.“

Ve zdi hřbitovní u zvonice jest náhrobní kámen paní Anny Mirkové († 1599).

16. Vyšerovice n. Vyšehořovice, fara.

Patron: kníže z Liechtensteinu. Správu duchovní vede farář.

Na osadě jest celkem 1435 katolíků, 11 evangelíků a 28 židů.

---

*) Správně má býti „Lissiacka“; kdo opisoval starý nápis, špatně četl!

K farnosti patří: Vyšerovice (66 d., 456 ob., šk. 2tř.), Velké Horoušany (1/2 h., 47 d., 342 ob.), Kozovazy (1/4 h., 27 d., 191 ob.), Vykáň s filialním kostelem sv. Havla (3/4 h., 74 d. 485 ob., šk. 2tř.).

Ve Vyšerovicích byla fara již ve 14. stol.

Tehdáž byli tu faráři: Bohunko (do 1361), Jaxo (—1367), Mikuláš (—1372), Jindřich († 1379), Hanuš syn Unkonův ze Soběšína (—1380), Děpold (od 1380), Jan (—1418), Havel (od 1418), Jan Hostek (1423).

Zaniklá později fara obnovena byla r. 1761. Prvním farářem stal se Jan Kouřil, jenž odebral se na místo své v listopadu r. 1762; pro válku tehdáž zuřící měl býti však installován teprve dne 13. listopadu 1763. Ale právě v ten den onemocněl tak, že installován býti nemohl; zemřel již po několika dnech.

Farní kostel ve Vyšerovicích.

Další faráři byli: Václav Jan Nep. Roháček (—1772), za něhož vystavěn byl nový kostel, Václ. Frant. Hallik (—1776), Václav Skřivánek (—1779), Onufrius Wisinger (1782), Ign. Müller (—1790), jenž mnoho vykonal k ozdobě kostela, Jos. Skalický (—1799), Václav Šimek (—1809), Ant. Neugebauer (—1811), Jan Arnošt Finger (—1813), Vojtěch Maternus Vaněk (—1818), Jan Nep. Sturm, Němec z Plzně rozený, jenž teprve jako kněz česky se naučil († 1829), Jan Nep. Kinzl (1849), kterýž s příkladnou horlivostí působil, maje velikou péči o náboženskou výchovu školní mládeže a jsa velice dobročinným, tak že z lásky k chudým často i na sebe zapomínal; Jan Rautenkranz (1850), kněz velice zasloužilý, jehož působení ve Vyšerovicích nebylo však dlouhé, neboť když v srpnu 1850 cholera tu zuřila a on neunavně nemocné zaopatřoval, byl konečně sám, ač před tím zdráv a silen, cholerou zachvácen a zemřel po osmihodinné nemoci dne 2. září téhož roku jakožto oběť svého povolání; Vít Škoda († 1855), Václav Vokoun (—1860), Jos. Malý († 1870), Václav Jinger (—1881), Jos. Dyškant (—1897), Jos. Kurka.

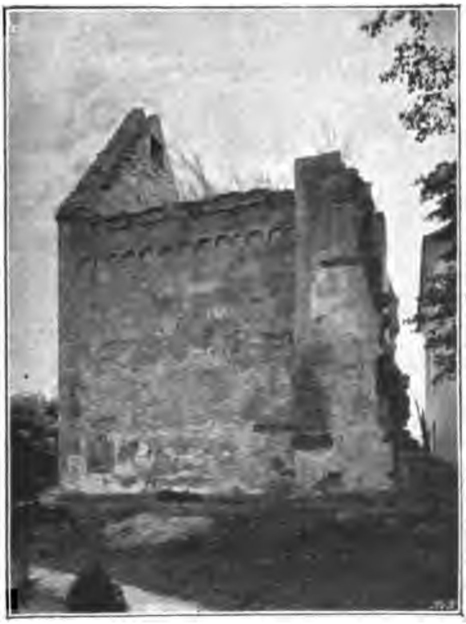

Zříceniny starého kostela ve Vyšerovicích.

Kostel sv. Martina bisk. vysvěcen byl dle staré listiny v oltáři nalezené od Přibislava biskupa Sadaronského, světícího biskupa pražského r. 1329. Vystavěn byl ve slohu přechodním, to jest: nesl na sobě známky slohu románského (obloučkové podřímsí) i gotického (hrotitá okna a j.). Tento starý kostel během času velice sešel, takže farář Roháček pomýšleti musil na stavbu kostela nového. K jeho žádosti, aby jmění kostela zcela se nevyčerpalo, přispěla vévodkyně Teresie Savojská r. 1769 ze svého 4463 zlatými.

K nové stavbě položili základ dne 15. října 1769. Stavbu řídil stavitel Václav Budil, měšťan a primator městečka Říčan, muž vzorného života, jenž během stavby zemřel; budovu dokončil synovec jeho Jan Budil r. 1770, načež chrám dne 14. října byl benedikován.

Na štěstí nechali tehdáž státi presbytář starého kostela, jenž ač ve zříceninách, přece jest vzácnou památkou umění stavitelského.

Starý tento presbytář, křížovou klenbou bez žeber sklenutý má v severní zdi výklenek pro nejsv. Svátost. Na straně východní jest úzké hrotité okénko s kružbou a ozdobnými listy v ostění hrotu.

Ze staré stavby ponechali věž, k níž nový kostel výminečně směrem k jihu přistavěli.

Nový kostel jest jednoduchá stavba uvnitř $21^1/_2$ *m* dlouhá a $8^1/_2$ *m* široká. Presbytář půdorysu čtvercového má plackovou klenbu, na níž neuměle namalován výjev, kterak sv. Martin křísí mrtvé.

Oltář a kazatelnu zhotovil r. 1776 řezbář Frant. Adámek z Benátek. Oltář sám jest nízký; po stranách tabernakulu umístěny (r. 1905 nové) sochy kořících se andělů, nad brankami za oltář vedoucími jsou sochy sv. mučedníků Jana a Pavla v kroji římských vojínů. Na stěně nad oltářem v rámci dvěma anděly neseném jest dobrý, z 18. stol. pocházející obraz sv. Martina na koni, usekávajícího polovici pláště aby ji daroval žebrákovi. Kazatelna ozdobena jest na řečništi polovypuklými řezbami znázorňujícími sv. evangelisty, na stříšce pak sochou P. Ježíše.

Loď jest sklenuta klenbou plackovou o třech polích; roku 1887 musily býti dány pod klenbu silné železné spony neboli kleště, poněvadž se jevily v ní trhliny.

V lodi po stranách vítězného oblouku stojí poboční oltáře zřízené roku 1893: P. Marie (dřívější shořel 21. června 1892) a sv. Jana Nep. (dar cís. rady Jos. Srnce). Na tomto posledním oltáři umístěny r. 1905 dobré barokní sochy sv. Václava a sv. Víta, jež ležely pohozeny na faře.

Zvony: 1. s nápisem: „Nákladem Jeho Jasnosti knížete pána Jana z Liechtensteinů za patronátního komissaře p. Karla Pollaka a za faráře Jos. Dyškanta ulit jsem byl l. P. 1890 od Jos. Diepoldta v Praze.“ 2. ulitý roku 1842 Karlem Bellmannem.

Opodál kostela ve dvoře farním stojí zpustlá široká gotická věž s renaissančním nástavkem. Vyhořela r. 1677.

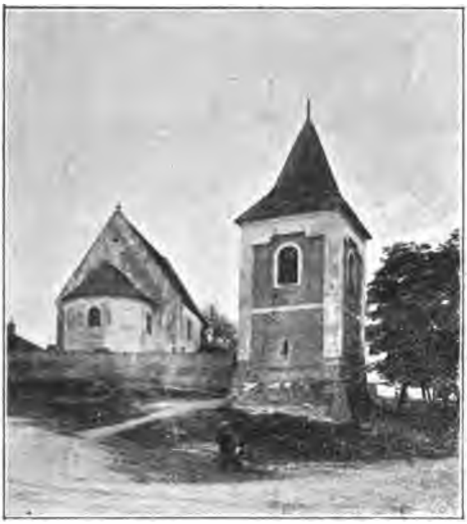

Filialní kostel ve Vykáni.

Filialní kostel sv. Havla ve Vykáni na nepatrném návrší uprostřed hřbitova. Prosté stavení asi z 15. století, $17^1/_2$ *m* dl., 9 *m* šir. Presbytář jest třemi stranami osmiúhelníka uzavřen a výsečovou klenbou kryt; loď má strop rovný. Okna jsou polokruhově sklenutá.

Hlavní oltář jest jednoduchý barokní z r. 1777 s obrazem sv. Havla uprostřed a se sochami sv. Vojtěcha a sv. Prokopa po stranách. Postranní oltáříky jsou pouhé zděné tumby, nad nimiž na stěně zavěšeny obrazy: na straně evangelijní sv. Anna s dívenkou P. Marií a na straně epištolní sv. Jan Nep.; oba obrazy zhotoveny byly r. 1862 malířem Vil. Weissem.

Před hřbitovem severovýchodně stojí o sobě nízká, jehlancovitou šindelovou střechou krytá zvonice z 18. stol.; v ní visí dva zvony: větší z r. 1691 (slil Jan Kryštof Walter v Praze) a menší r r. 1769 (slil Jan Kristian Schuncka v Praze); oba s nápisy německými.

Na rozhraní silnic k Mochovu a Vyšerovicům u zahrádky při nové hospodě stojí kamenná socha sv. Donáta z r. 1765.

II.

VIKARIÁT ČERNOKOSTELECKÝ.

II. Vikariát Černokostelecký.

V tomto vikariátě jest 14 far; při nich působí na ten čas 14 farářů, 4 kaplani, dva katecheti; mimo to jsou dvě místa zámeckých kaplanů.

Počet obyvatelstva dle vyznání: 34.498 katolíků, 425 evangelíků a 623 židů; celkem 35.546.

1. **Hrusice, fara.**

Patron: kníže Khevenhüller-Metsch. Duchovní správu obstarává farář. Na osadě jest 1691 katolík a 11 židů.

Farní kostel v Hrusicích.

K farnímu okrsku patří: Hrusice (68 d., 406 ob., šk. 3tř.), Léňsedly n. Lensedle ($^3/_4$ h., 33 d., 194 ob.), Mirošovice ($^1/_2$ h., 60 d., 402 ob., šk. 3tř.), Senohraby ($^3/_4$ h., 47 d., 254 ob.), Turkovice ($^1/_2$ h., 25 d., 162 ob.), Třemblato n. Třemblaty, Štřemblato (1 h., 41 d., 237 ob.); samoty: Hrušov ($^1/_2$ h., 24 ob.), Hubáčkov ($^1/_4$ h., 10 ob.), Ježov ($^3/_4$ h., 5 ob.) a Maškov ($^3/_4$ h. 8 ob.).

V Hrusicích připomíná se r. 1205 mezi statky kláštera Ostrovského kaple sv. Vojtěcha, fara pak tu byla již ve 14. stol. Podací právo měli tehdáž pánové z Dubé na hradě Zlenickém vládnoucí. S hradem tím dostaly se Hrusice r. 1444 k panství Komorního Hrádku.

Faráři ve 14. a 15. století, o nichž se nám zachovaly zprávy, byli: Václav († 1359); Václav, syn Václavův z Benešova († téhož roku), Václav z Kovařovic († 1383); Petr († 1394); Jakub z Dubé (od r. 1394); Zikmund z Brozan (od r. 1434).

Později až do katolické reformace byli tu faráři utrakvističtí; potom připojen kostel Hrusický jako filiálka k Mnichovicům.

R. 1787 byla v Hrusicích zřízena lokalie pod patronátem náboženské matice. Prvním lokalistou se stal Bohumír Postřechovský, kněz ze zrušeného cisterciánského kláštera Zbraslavského. Po něm následovali: r. 1794 Tadeáš Beran, kněz ze zrušeného cisterciáckého kláštera Plasského; r. 1808 Jeronym Pivonka, za něhož r. 1811 převzal patronát lokalie Hrusické majitel panství Komorního Hrádku kníže Karel Khewenhüller-Metsch; r. 1819 Vojtěch Vilém Kramerius*), jenž r. 1831 vyznamenán byl titulem osobního faráře a r. 1837 děkanem v Mnichovicích se stal; roku 1838 Ant. Jaroslav Stradiat († 1864), za něhož r. 1856 lokalie Hrusická na faru byla povýšena. Potom vystřídali se tu faráři: Karel Ponc (—1884), Jos. Růžička (—1899), Jos. Brhovský.

Portál kostela v Hrusicích.

Jak oblíbený býval kdysi v kostelích hlahol trub a bubnů, o tom svědčí tento záznam Kramериův v pamětní knize Hrusické: „Dne 13. dubna 1824 byly pro svatováclavský chrám Páně v Hrusicích a pro potěšení veškeré kolatury zjednány v ceně 105 zl. 30 kr. r. m. krásné, pevné, veliké dva bubny a tři nové polnice k oslavení služeb Božích. Ferdinand Schüller, obchodník v musikálních nástrojích v slávorodé Praze jest těchto kostelních instrumentův tvůrce. Dne 17. dubna u večer, na Bílou sobotu, při památce vzkříšení Páně, když duchovní správce onu srdcebudnou píseň „Vstalť jest této chvíle“ byl započal, zavzněl poprvé v svatyni Hrusické k velikému potěšení veškerého stáda Božího radostný hlahol těchto nových kostelních bubnů a trub.“

---

*) Syn zasloužilého spisovatele prostonárodního a knihtiskaře Václava Matěje Krameria.

Kostel sv. Václava byl dle zpráv ze 16, 17. a 18. stol. zasvěcen sv. Mikuláši biskupovi, ale pouť slavívala se vždy na sv. Václava, a zdá se, že původně tomuto světci byl zasvěcen; obnovením duchovní správy v Hrusicích byl chrám tedy zase postaven pod ochranu tohoto světce.

Kostel Hrusický pochází dle úsudku na slovo vzatého znalce msgra F. Lehnera z poč. století 12. a možno pokládati jej za stavbu, kterou provedli mnichové kláštera Sázavského.

Skládá se z klenuté apsidy, obdélníkové lodi a hranolové věže v průčelí. Jest uvnitř $14^1/_2$ *m* dlouhý a $7^1/_2$ *m* široký. Loď jest nyní sklenuta valenou klenbou; původně však byla pokryta jen rovnou dřevěnou střechou. Původní úzká okénka románská zachovala se nad klenbou.

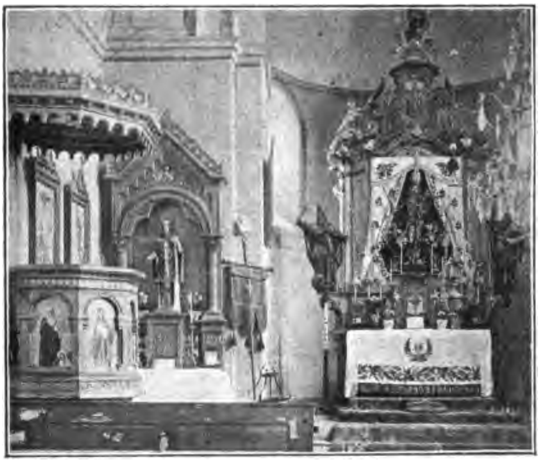

Vnitřek kostela v Hrusicích.

Ozdobné články stavitelské byly během času otlučeny, anebo omítkou zakryty. Dne 9. června r. 1853 udeřil blesk do kostela a odrazil mimo jiné na straně severní omítku, pod níž objevil se krásný z kamene tesaný románský portál, jenž pak byl obnoven. Portál ten pochází dle mínění Lehnerova z počátku 12. věku; archaeolog Wocel kladl jej do roku 1252*). V polokruhové kamenné výplni nad vchodem vytesány jsou po stranách kříže hrubě dvě postavy; msgr. Lehner soudí, že jsou to sv. Cyrill a Methoděj; jiní mínili, že jest to znázornění tří božských ctností: víry, naděje a lásky.

Dřívější hlavní oltář byl z počátku 17. stol.; dle popisu z r. 1700 byl na něm dole obraz sv. Václava a nahoře obraz sv. Mikuláše. Obraz sv. Václava byl dle účtů kostelních malován r. 1619. Oltář ten měl dvě křídla, na nichž byly obrazy, ale již r. 1638 tak sešlé, že nebylo znáti, co představují. Místo tohoto oltáře převezen sem byl r. 1789 nynější pěkný barokní oltář P. Marie) ze zrušeného kostela sv. Michaela v Opatovicích na Novém Městě Pražském. Nejvýše na oltáři tomto umístěna byla r. 1809 soška sv. Václava darovaná Karlem Chlumeckým, synem učitele Hrusického. Ze starého oltáře zachoval se pěkný, ale později nepříliš zdařile přemalovaný obraz sv. Václava, zavěšený nyní v lodi na jižní stěně chrámové. Představuje světce stojícího s anděly po stranách; dole v levo jest klečící zástup prosebníků.**

---

*) Na nadpraží vytesány jsou totiž značky, jež podobají se arabským číslicím 1252; na vnitřní straně prý byl týž letopočet vytesán číslicemi římskými MCCLII, později však odsekán.

**) Uprostřed jest socha P. Marie s Ježíškem, po stranách sochy sv. Prokopa a sv. Vojtěcha.

V lodi stávaly staré zděné tumby oltářní a na nich oltáříky v pozdně renaissančním slohu, které r. 1898 nahraženy novými (se sochami sv. Vojtěcha a sv. Mikuláše) ve slohu románském od firmy Petra Buška ze Sychrova. V témž slohu a od téže firmy zhotovena i kazatelna.

Křížovou cestu dle Führicha vymaloval r. 1895 Florian Mašek, prof. kreslení na odpočinku.

Nové varhany od varhanáře Eman. Š. Petra pořízeny r. 1902 za 2850 K.

Na cestě ke hřbitovu postaven r. 1903 pěkný kamenný kříž, jejž postaviti dali Hrusičtí jinoši a dívky z peněz mezi sebou sebraných.

Na věži visí tři zvony: 1. přelitý 1866 od Karla Bellmanna, 2. ulitý r. 1579 od Brikcí z Cinperka s nápisem: „Zvon tento udělán ke cti a chvále jména Božího do Hrusic k svatému Mikuláši jednáním urozených pana Vojtěcha Zuba z Poměšic a pana Jana Michovského z Bochova nákladem všech osadních k témuž kostelu náležejících udělal Brikcí zvonař z Cynpergku v Novém Městě Pražském leta Páně 1579“, a 3. z 15. století s nápisem: „Jesus * Christus * Johannes * Lucas * Marcus * Mateus * Amen.“

2. Chocerady n. Kocerady, fara.

Patron: kníže Khewenhüller-Metsch. Duchovní správu obstarává farář.

Na osadě Choceradské žije celkem 1507 katolíků, 31 evangelík a 19 židů.

K farnosti patří tyto osady: Chocerady (97 d., 709 ob., šk. 3tř.), Komorní Hrádek se zámeckou kaplí nejsv. Trojice ½ h., 12 d., 91 ob.), (Poddubí ¾ h., 56 ob.), Hvězdonice n. Jezdenice (½ h., 8 d., 62 ob.), Rástoky (¾ h., 104 ob.), Vestec n. Vesce (½ h., 25 d., 126 ob.), Vlkovec (½ h, 22 d., 128 ob.), Vodslivy n. Oclivy (1 h., 38 d., 246 ob., šk. 2tř.), Vráž n. Vráže (¾ h., 4 d., 18 ob.).

Kostel Choceradský byl již ve 14. století vlastním farářem opatřen.

Z nejstarších farářů Choceradských známi jsou tito: Ctibor († 1380), Valentin (—1404), Mikuláš ze Zlenic (—1415), Blažej (od r. 1415), Dominik (do r. 1418), Jan (od r. 1418).

Později byli tu faráři pod obojí.

Po r. 1622 byl kostel Choceradský filialním k Mnichovicům, až pak r. 1705 přičiněním Karla hrab. z Valdštýna, tehdejšího majetníka panství Komorního Hrádku zřízena tu fara samostatná. Prvním farářem zde byl Augustin Václav Soukup, a to plných 48 let; mimo to byl po 43 let vikářem okresu Kouřimského; zemřel ve stáří 74 let r. 1755. Po něm následovali: Josef Benedikt Fotter († 1766), Michael Dittrich († 1807), Filip Kotáska († 1810), Frant. Urbanides († 1812), Engelbert Rödich, jenž oslepnuv žil od r. 1828 na odpočinku v Praze, kdež zemřel r. 1845 (místo něho spravovali faru administrátoři); Jan Procházka, jenž tu od r. 1833 byl administrátorem*) († 1860),

---

*) Farář Jan Procházka počal r. 1845 psáti pamětní knihu farní česky (do té doby byla psána od r. 1835 německy), napsav v čelo: „Čechové jsme, česky pišme i hovořme!“

Frant. Krisan (—1883), Jan Hübner, osobní děkan a vikariátní sekretář († 1901), Frant. Xav. Čihař.

Když byla r. 1787 v Kozmicích zřízena fara, odděleny byly od Chocerad vesnice: Bělčice, Čakov, Humenec, Mřížovice, Ostředek, Rousinov, Teplejšovice a Čeňovice, téhož roku pak k nově zřízené lokalii ve Vranově oddělena místa: Vranov, Bezděkov, Bučina, Čistec, Doubravice, Levín, Lhota Vranovská, Mačovice, Mezihoří, Naháč, Oudolnice, Phov, Přestavlky a Zahořany.

Srdcelomné neštěstí přihodilo se v Choceradech r. 1886 dne 22. června, kdy nejd. pan arcibiskup Schönborn uděloval v Choceradech svátost sv. biřmování. Všemohoucímu Bohu zalíbilo se dopustiti při té příležitosti velikou pohromu na osadu Choceradskou. Pršelo totiž po několik dní velmi značně, zvláště dne 20. a 21. června, takže řeka Sázava se rozvodnila a z břehů vystoupila, a tudíž převážení biřmovanců spojeno bylo se značnými obtížemi. Byloť tu potřebí moudré obezřetnosti zvláště od přívozníků. Ti však spoléhajíce se na to, že se zde i při největších povodních ještě nikdy žádné neštěstí nestalo, převáželi biřmovance tak neopatrně a odvážlivě, že na malou loďku až 32 osob najednou vstoupiti nechali, čímž ovšem kocábka se přeplnila a spolu přetížila. Třikráte loďka šťastně přeplula, dokud totiž poněkud méně osob na ní bylo, a při náležité opatrnosti mohlo se převážení beze všech nehod odbýti, zvláště když bylo přívozníkům vzkázáno, že netřeba spěchati, že pan arcibiskup s biřmováním počká. Avšak tomu nedáno sluchu, a jak se svědky dokázalo, nájemce přívozu obávaje se,

Farní kostel v Choceradech.

že by při pozvolném převážení někteří lidé snad odešli a on takto o svůj zisk by přišel, povzbuzoval ještě příchozí, aby na loď vstupovali a na každé napomenutí odpovídal, že on tomu lépe rozumí. Konečně tedy po čtvrté odrazila přeplněná loď od břehu, a tu se bohužel stalo, čeho se tak mnohý obával. Loďka jen několik metrů od břehu vzdálená následkem přeplnění počala se kolísati; přívozník pak maje na mysli jen svou vlastní záchranu, vyskočil z lodi a zanechal ty, jež dříve na loď vybízel, jich osudu. Následkem vyskočení přívozníkova loď se zvrátila a všickni počali tonouti k náramnému poděšení těch, kteří na břehu stáli a zoufalému zápasu tonoucích přihlíželi. Osmnácte ubohých při tomto neštěstí předčasně zahynulo. Nelze vypsati, jak bolný dojem způsobilo toto neštěstí v mysli všech. Nejdůstojnější arcipastýř nanejvýš dojat povzbuzoval přítomné osadníky k odevzdání se do vůle Boží a modlil se za nešťastné zhynulé, spolu však též dle lásky plné povahy své pamatoval peněžitou podporou na chudé pozůstalé. Nejtrudnější však doba nastala při pohřbech jednotlivých utonulých, kteří byli vesměs ve slavných průvodech doprovozeni ke hrobu.

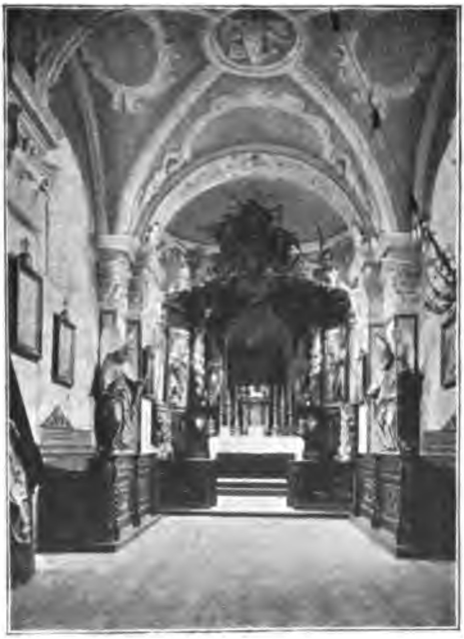

Vnitřek kostela v Choceradech.

Farní kostel Nanebevzetí Panny Marie, dříve veřejná kaple, byl ke konci 17. století v nynější způsob rozšířen a vyzdoben.

Jest to stavba slohu barokního se dvěma bočními kaplemi a s věží v průčelí. Vnitřek štukatérskou prací dosti bohatě vyzdobený jest poněkud nízký.

Na pěkném barokním oltáři hlavním znázorněno jest Nanebevzetí Panny Marie dílem malbou dílem uměním sochařským. Uprostřed jest totiž na plátně malovaný obraz, na němž spatřujeme devět apoštolů kolem otevřeného hrobu v udivení stojících; sochy ostatních apoštolů (Šimona, Judy, Thadeáše, sv. Petra a Pavla) stojí po stranách; nahoře pak sousoší ze dřeva řezané představuje P. Marii od andělů do nebes nesenou.

V presbytáři na straně evangelijní jest pěkný oltáříček Pražského Jesulátka z 18. stol.; na protější straně pak visí obraz „Umírající sv. František Xaverský“, označený jménem slavného malíře Brandla.*)

Na oblouku naproti kruchtě jest uměním štukatérským znázorněno zvěstování P. Marie.

V bočních kaplích jsou barokní oltáře z 18. stol.; méně zdařilé obrazy na nich (sv. Anny a sv. Josefa) maloval r. 1869 Emanuel Weiss.

Na stěnách chrámových jsou rozvěšeny obrazy křížové cesty; jsou to obrazy vzácné ceny umělecké od akad. malíře Zikmunda Rudla, pořízené r. 1906 nákladem 2000 K.

Vedle dveří sakristie jest zazděn náhrobní kámen z červeného mramoru Jana nejstaršího z Valdštýna, nejv. sudí a komorníka král. českého († 1576) s vytesanou podobou zesnulého.

Uprostřed kostela na dlažbě jest bílý mramorový kámen kryjící kryptu Valdštýnův s erbem s nápisem „Sepulchrum Familiae A. D. MDCLXXVI“ (t. j. „Hrob rodinný l. P. 1676“).

Zvony: 1. z r. 1781 (ulil jej Frant. Ant. Frank v Praze), 2. a 3. přelité r. 1659 nákladem Jana Viktorina hrab. z Valdštýna.

V kostnici jest uložen zajímavý malý oltářík z 18. století s větší soškou Zbičovaného sedícího Krista uprostřed, se soškou Boha Otce s mitrou biskupskou na hlavě nejvýše v oblacích a s malými soškami P. Marie a sv. apoštolů.

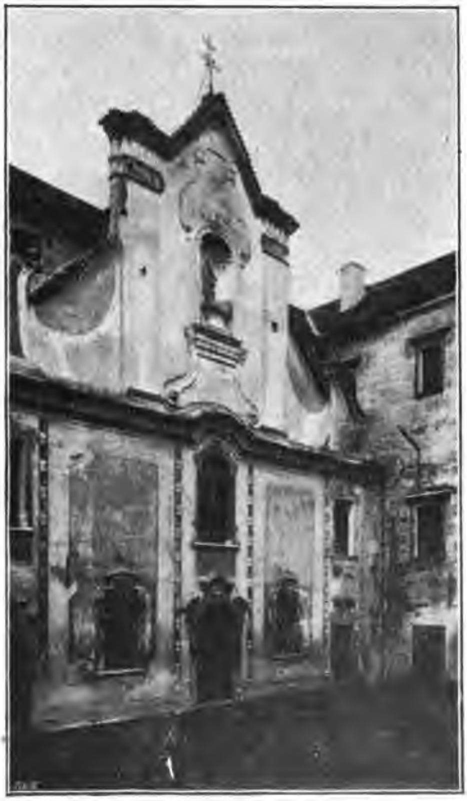

Průčelí zámecké kaple v Komorním Hrádku.

V kostnici jest také zavěšen obraz na plátně malovaný, darovaný, jak nápis na něm hlásá, „r. 1696 do tohoto chrámu Páně ke cti a chvále nejsvětější rodičky Boží.“ Spatřujeme na něm nahoře P. Marii Svatohorskou mezi růžemi, níže pásku s nápisem: „Jako kvítí tak se svítí její života svatost; z toho kvítku míti kytku libé vůně žádáme. S. Casimirus“, dole jest pohled na sv. Horu a po stranách muž a žena klečící — patrně dárcové obrazu — a na zemi dvě dítky v peřinkách zavinuté.

Do hřbitovní zdi zasazeny jsou vedle sebe tři náhrobní kameny: 1. tří dítek pana Jiříka … z r. 1589 s erbem rytířů Sendražických; 2. se znakem Valdštýnským, letopočtem 1576 a písmeny I Z W N K K C (t. j.

---

*) Zdá se však, že obraz tento od Brandla nepochází.

Jan z Waldštejna, nejvyšší komorník království českého.) 3. na třetím z r. 1577 spatřuje se anděl držící dva znaky; nápis jest již k nepoznání porušen.

Na druhé straně řeky u cesty vedoucí ze Sázavy k zámku Komornímu Hrádku stojí čtyrboká *kaplička* se starým, z druhé polovice 17. stol. pocházejícím obrazem čtrnácti sv. Pomocníků, na němž dole jest erb Valdštýnský a písmena »I W H z W« t. j. Jan Viktorin hrabě z Waldštýna. V předu na oltáři čteme nápis: »Její osvícenost paní kněžna Antonie z Khevenhüller-Metsch roz. Lichnovská dala tuto kapli z vděčnosti za šťastné navrácení syna svého pana Karla z výpravy Mexické*) dne 22. září 1865 obnoviti.«

V zámku Komorním Hrádku, ležícím na vysokém vrchu asi 100 metrů nad Sázavou, nalézá se prostorná *kaple Nejsvětější Trojice*, upravená v nynější podobu r. 1758 a obnovená r. 1849.

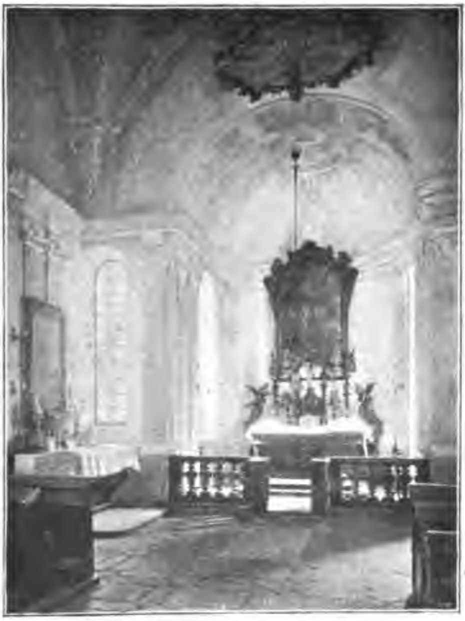

Vnitřek zámecké kaple na Komorním Hrádku.

Kaple zaujímá celou výšku stavení zámeckého. Prostora pro oltář vystupuje na způsob pětibokého arkýře ze zdí zámeckých. Do nádvoří zámeckého má kaple své zvláštní průčelí. Nad dovedně řezaným hlavním oltářem jest pěkný obraz Nejsv. Trojice korunující Pannu Marii v nebesích. V lodi stojí dva menší oltáře: jeden s obrazem sv. Josefa, druhý se sochou černé P. Marie Loretánské. V sakristii jest dobrá kopie Chrudimského obrazu sv. Salvatora. Pod kaplí jest krypta.

Při kapli této jest zřízeno místo zámeckého kaplana, nyní neobsazené.

R. 1735 byl tu kaplanem Vavřinec Vogl, r. 1777 Sázavský mnich Benedikt Chvalkovský, r. 1823 Tadeáš Sattelain; od r. 1854 pobyl zde mnoho let jako kaplan Jan Vlček (Vlčkovský), spisovatel český; po jeho odchodu zůstalo místo to neobsazeno.

---

*) Kníže Jan Karel Khevenhüller-Metsch odebral se s arcivévodou Maximilianem do Mexika, kde pro tohoto nešťastného císaře v mnohých bitvách život svůj nasadil a jakožto jeho plukovník a miláček u něho až do zastřelení jeho setrval.

Kněžna Marie Karolina Khevenhüllerová dala r. 1765 k úctě P. Marie nedaleko zámku v lese u Vráže vystavěti pěknou kapli, nadala ji věčným světlem a ustanovila, by pro celý rok vždy v sobotu od zámeckého kaplana v ní obětována byla mše sv., a aby každoročně v ní na třetí neděli po velikonoci slavena tu byla pouť k sedmibolestné P. Marii. Pouť tato bývala v celém okolí velmi oblíbena. Dne 10. srpna r. 1766 byla tato kaple v přítomnosti zakladatelky a jejího manžela posvěcena od opata kláštera Sázavského Leandra Kramáře. Kaple tato, vůbec „Loretánskou“ zvaná, byla r. 1787 k rozkazu vládnímu zrušena. Dne 25. dubna 1787 byla dřevěná socha mariánská z ní slavně odnesena do chrámu ve Vranově a tomuto chrámu, který dne 9. března 1787 opět vlastním duchovním správcem byl opatřen, odevzdána. Zrušená kaple byla myslivci u ní přebývajícímu ponechána, by jemu sloužila za skladiště. Kněžna Antonie z Khevenhüllern-Metschů, zemřevší r. 1870, obmýšlela tuto kapli opět obnoviti a ji bohoslužbě věnovati. To snad pohnulo příbuzenstvo její, že toto místo vyhlédli k poslednímu jejímu odpočinku. Předešlá kaple byla zbořena a na témž místě dle nákresu vídeňského architekta 1872 nová kaple vystavěna. Jest v ní pěkný oltářík a nádherný náhrobek zesnulé kněžny. Jelikož materiál k stavbě zdaleka byl dovážen a vše z Vídně bylo dodáváno, jakoby nic podobného v Čechách opatřiti se nemohlo, stála tato malá kaple 24.000 zlatých, za které peníze dosti veliký chrám by mohl býti vystavěn. Jest 7 *m* široká a 15 *m* dlouhá. V průčelí jest trojhranný štít; kolkolem pod římsou jest vlys s dorskými trojřezy, podepřený ze zdi vyčnívajícím polopilíři. Dosud pěkná tato kaple vysvěcena není; jedná se však o to, aby se tak stalo a aby tu mše sv. sloužena býti mohla.

V Choceradech býval špitál založený r. 1755 knížecími manželi Janem Josefem a Marií Karolinou z Khevenhüller-Metschů pro deset chudých z panství Komorního Hrádku. Ve špitále tom byla též i malá kaple. Když r. 1820 panství pro dluhy přišlo do sekvestrace, špitál zanikl. Veliký dřevěný krucifix ze špitální kapličky přenesen byl na faru, kde posud v přízemní chodbě se nalézá. Špitální stavení proměněno bylo r. 1846 ve školu.

3. Janovice Uhlířské, fara.

Patronem jest kníže z Liechtensteinu. Duchovní správu vykonává farář s kaplanem; mimo to jest tu při školách měšťanských a obecných katecheta.

Ve farnosti Uhlířsko-Janovické jest celkem 4037 katolíků, 27 evangelíků a 253 židů.

Ke kollatuře patří tato místa: město Janovice Uhlířské (259 d., 2053 ob., 3tř. měšť. šk. chlapecká, 3tř. měšť. šk. dívčí a 6tř. šk. ob.); Hroznice ($1^1/_4$ h., 14 d., 95 ob.), Kochánov ($^3/_4$ h., 15 d., 84 ob.), Lhota Janovická ($^1/_2$ h., 49 d., 310 ob.), Majelovice n. Malejovice s filialním kostelem sv. Jiří ($1^1/_4$ h., 24 d., 206 ob., šk. 2tř.), Mančice ($^3/_4$ h., 31 d., 316 ob.), Mitrov ($^3/_4$ h., 28 d., 196 ob.), Nová Ves ($^1/_2$ h., 33 d., 194 ob.), Opatovice ($1^1/_4$ h., 38 d., 227 ob.), Ostašov ($^1/_2$ h., 6 d., 26 ob.), Podmoky (1 h., 25 ob.), Silvánky n. Silvanka ($^1/_2$ h., 8 d., 60 ob.), Vlkov ($1^1/_4$ h., 41 d., 209 ob.), Žižov n. Žišov s fil. kostelem sv. Mikuláše ($^1/_2$ h., 45 d., 305 ob.).

V Janovicích Uhlířských byla fara již ve století 14.; podací právo k ní náleželo tehdáž pánům ze Šternberka.

Z nejstarších farářů zdejších známi jsou tito: Slavko († 1359), Přech z Radče (od r. 1359), Hašek (Hasco, do r. 1390), Adam, dříve farář v Měchnějově (od r. 1390).

Po válkách husitských byli tu kněží pod obojí.

Z těch kněží znám jest toliko Mikuláš Vladyka Táborský r. 1618, jehož jméno zachovalo se na křtitelnici.

V době katolické reformace připojeny byly Janovice k Divišovu.

R. 1683 zřízena byla v Janovicích expositura, t. j. byl sem dán kaplan podřízený faráři Divišovskému; posléze pak r. 1700 byla tu fara obnovena erekční listinou hraběte Jana Václava Šternberka.

Prvním farářem stal se Mikuláš Gotthard (1701—3); po něm následovali: Frant. Jan Watzman (—1705), Jan Jos. Nigrin († 1714), Šimon Norbert Šroub († 1726), Václav Jos. Císař (—1732), Leop. Tadeáš Putzhegl (—1739), Jan Václav Durdík († 1741), Jan Jakub Korb († 1769), Dominik Doležal († 1783).

Uhlířské Janovice (v popředí farní kostel sv. Aloisia, v pravo v pozadí vyhořelý kostel sv. Jiljí).

R. 1712 zemřel hrabě Václav Holický ze Šternberka, poslední mužský potomek větve Šternberků Holických. Zanechal jedinou dceru a dědičku Annu Amabilii, která se byla za hr. Jana Maxmiliana z Götzu provdala. Hrabě z Götzu zemřel r. 1748; dcera a dědička Marie Barbora provdaná hraběnka z Roggendorfu prodala statek Uhlířsko-Janovický r. 1750 hraběti Kinskému, který jej připojil k svému panství Ratajskému. R. 1764 koupila panství Ratajské s přikoupeným statkem Uhlířsko-Janovickým od hr. Kinského vévodkyně Anna Felicitas Teresie Savojská, roz. kněžna z Liechtensteinu.

Jelikož starý chrám sv. Jiljí množící se osadě již nepostačoval, započato bylo r. 1767 péčí Teresie vévodkyně Savojské se stavbou nového farního chrámu sv. Aloisia uprostřed náměstí. Ale stavba brzo uvázla docela. Teprve r. 1794 bylo zase přikročeno k dílu a r. 1795 byl chrám dostavěn za Aloise Josefa knížete z Liechtensteinu, syna a dědice zmíněné vévodkyně Savojské

Hotový kostel benedikován byl dne 6. září 1795 od metrop. kanovníka Jana Aloise Svobody za velikého účastenství a neobyčejné slávy. Po celý týden konány byly v novém chrámě slavné služby Boží a kázání. Osmého dne vedeno bylo processí ze starého kostela do nového a čtyři k tomu vyvolení jinoši pěkně odení přenesli křtitelnici do nové svatyně.

O výzdobu nového kostela postaral se tehdejší farář Josef Křepelka (1783--1803).

Po vystavění nového kostela farního měl starý chrám Páně sv. Jiljí býti zbořen. Ale město žádalo patrona, aby mu ho ponechal, že jej chce ze svého dále udržovati; žádosti té bylo vyhověno.

Po faráři Křepelkovi následovali: Václav Zákora (—1809), Jos. Loos (—1816), Frant. Jansa (—1820), Frant. Brošek (—1824), Jan Suchan (—1831), Josef Bodušanský († 1846), Vít Škoda (—1851), Václav Vokoun (—1855), Jos. Malý (—1860), Frant. Janda (—1864), Matěj Choděra (—1873). Za pruské okkupace r. 1866 musil farář Prusům dovoliti, aby ve farním chrámě konali svoje evangelické služby Boží. Dále vystřídali se v Uhl. Janovicích faráři: Václav Trnka († 1877), pilný badatel a spisovatel v oboru místopisu (tiskem vydal r. 1873 ještě když byl kaplanem v Uhřiněvsi spisek »Kounice a Přerov v Čechách«), Jos. Vejchar (—1881), Jan Suppan (—1893), Gustav Láska (1893), Vendelín Honěk (—1898), Frant. Kahoun (—1901), Jan Divíšek.

Farní kostel sv. Aloisia jest budova prostranná a dosti úhledná, zvláště ve vnitřních svých prostorách.

Presbytář i loď jsou valenými klenbami opatřeny.

Architektura hlavního i postranních oltářů jest na stěně malována.

Na hlavním oltáři jest zavěšen pěkně na plátně malovaný obraz z 18. stol., znázorňující, kterak sv. Karel Boromejský podává sv. Aloisiu Tělo Páně.

Malbu hlavního oltáře provedli bratří Václav a František Kramolínové. Václav vymaloval obraz sv. Aloisia, František čtyři evangelisty a ostatní figury. Vše to za 400 zl. Vzhledem pak k pohostinství, jehož na faře požívali, vymalovali zdarma postranní oltáře, požádavše jen peníze na barvy.

Na postranních oltářích jsou i oltářní obrazy na omítce provedeny: Smrť sv. Josefa a sv. Jan Nep. jako almužník (byly r. 1858 přemalovány od V. Weisse).

Po stěnách rozvěšeny menší obstojné obrazy na platně malované z 18. stol., představující výjevy ze života P. Marie: 1. Sv. Joachim a sv. Anna uvádějí dívenku Marii do chrámu, 2. Zasnoubení P. Marie, 3. Navštívení P. Marie, 4. Příchod sv. tří králů, 5. Útěk do Egypta (tento obraz nahražen r. 1858 novým, méně zdařilým) a 6. Nanebevzetí P. Marie.

V presbytáři jest na straně evangelijní kredenční oltářík s obrazem sv. Františka Serafinského*), a vedle stojí křtitelnice z r. 1618.

Obraz Neposkvrněného Početí visící v lodi chrámové poslala r. 1861 zbožná panna Magdalena Filipovská z Vídně, kdež sloužila.

Zvony: 1. ulitý r. 1565 od mistra Tomáše zvonaře v Kutné Hoře s českým nápisem, 2. z r. 1777 (ulil Jan Jiří Kühner), 3. z r. 1582 s nápisem „Smiluj se nad námi, Pane, podle velikého milosrdenství tvého“.

---

*) Oltářík ten přenesen byl sem z kostela sv. Jiljí; obraz sv. Františka dali na něm r. 1858 umístiti Janovičtí údové třetího řádu sv. Františka.

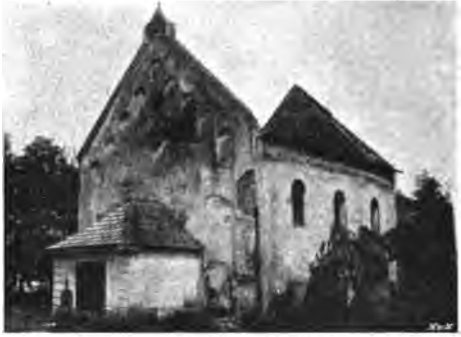

Kostel sv. Jiljí v Uhlířských Janovicích po vyhoření.

Kostel sv. Jiljí uprostřed zrušeného hřbitova stojící, původně farní, jest starobylá gotická stavba ze 14. století. Byl r. 1869 opraven, dne 14. srpna 1904 však vyhořel. Nyní opravuje se dle návrhu staveb. rady Láblera.

Na štěstí zůstal při požáru goticky sklenutý presbytář celkem bez pohromy. Na stěnách jeho objeveny byly již r. 1895 pod omítkou zajímavé nástěnné malby z druhé polovice 14. stol. (na straně evangelijní výjevy z umučení a oslavení P. Ježíše, na straně epištolní sv. Petr a Pavel, nad okny proroci), jež nyní mají býti obnoveny.

V průčelí stávala věž, později zbořená.

Filialní kostel sv. Jiří v Majelovicích býval ve 14. století farním.

Z tehdejších farářů jsou známi tito: Matěj († 1363), Zdeněk Vaňkův z Nesměn (od 1363), Jan (do 1386), Vít (1386—1390), Petr 1390—96), Jan (od 1396).

Patrony kostela Majelovického jsou majitelé panství Křešetic (na ten čas baronové ze Schäfferů).

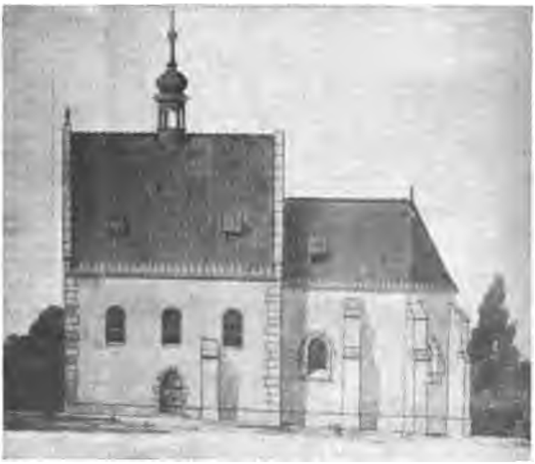

Kostel sv. Jiljí v Uhlířských Janovicích (návrh na jeho znovuzřízení).

Panství Křešetické náleželo od roku 1626 jesuitské kolleji Kutnohorské až do zrušení řádu r. 1773. Jesuité na panství svém hleděli poddané své utvrzovati ve zbožnosti. Za tím účelem založili marianskou družinu pod ochranou sv. Isidora, patrona rolníků. Družina ta nalézala mezi venkovany veliké obliby, takže hojně k ní přistupovali, a to i na panstvích sousedních. Na sklonku stol. 17., kdy v Janovicích ještě fary nebylo, scházeli se okolní so-

dálové, kteří do Křešetic měli daleko, s dovolením faráře Divišovského v kostele Janovickém k modlitbě sv. růžence. Časem docházíval sem některý kněz z kolleje Kutnohorské, poučoval shromážděné a přijímal nové údy.

Kostel Majelovický byl r. 1686 bleskem zapálen a potom nákladem koleje jesuitské v Kutné Hoře s použitím starých zdí nově vystavěn. Tím jakož i pozdějšími opravami pozbyl úplně starobylého rázu. Jest to malé staveníčko s nízkou věží nad presbytářem zbudovanou. Presbytář jest ploše sklenutý, loď rovným stropem krytá. Vnitřní zařízení jest prostičké. Obraz sv. Jiří na hlavním oltáři maloval Václav Vysekal v Kutné Hoře r. 1895. V lodi na straně epištolní stojí prostá oltářní tumba, nad níž zavěšen obraz sv. Jana Nep.

Filialní kostel v Majelovicích.

Zvony: 1. s nápisem „Sancte Georgi ora pro nobis Deum. Refusa Neoboleslavia a. 1686 (t. j. Sv. Jiří oroduj za nás u Boha. Přelit v Mladé Boleslavi r. 1686); 2. z r. 1483, jenž vážil 36 liber, pukl r. 1872, i byl koupen téhož roku zvon nový, 60tiliberní, ulitý od dcery Karla Bellmanna Anny.

Filialní kostel sv. Mikuláše v Žišově jest pod týmž patronátem, jako kostel Majelovický.

Prostá budova nevykazuje žádných stavitelských ozdob. Nad presbytářem zvedá se nízká, ale rozložitá věž s cibulovitou bání šindelem krytou.

Filialní kostel v Žišově.

Presbytář má klenbu valenou, loď rovný strop. V presbytáři stojí slušný barokní oltář se sochami sv. Vojtěcha a Prokopa po stranách a s dobrým, nepochybně od Raaba malovaným obrazem sv. Mikuláše v oblacích klečícího.

Zvony: 1. větší, ulitý r. 1500 „skrze mistra Tomáše na novém městě Pražském“, 2. malý, nový, bez nápisu.

Před kostelem stojí kamenná socha sv. Mikuláše.

4. Konojedy, fara.

Patron: kníže z Liechtensteinu. Duchovní správu obstarává farář sám.

Na osadě Konojedské žije celkem 2502 katolíků, 13 evangelíků a 31 žid.

K faře Konojedské patří: Konojedy (89 d., 570 ob., šk. 2tř.), Hradec (1 h., 4 d., 30 ob.), Nučice ($^1/_2$ h., 75 d., 483 ob., šk. 3tř.), Prusice (1 h., 34 d., 178 ob.), Vejžerky n. Výžerky, Vezerky, Vejžerek ($^1/_2$ h., 53 d., 290 ob.), Voděrady (1 h., 94 d., 548 ob., šk. 2tř.), Voplany n. Oplany ($^3/_4$ h., 67 d., 384 ob., šk. 2tř.), Komorec (1 h., 49 ob.).

V Konojedech byl farní kostel již r. 1352.

R. 1375 byl tu farářem Jakub, jenž měl spor o desátky s některými lidmi z Nučic. R. 1386 po smrti faráře Jakuba přeli se o právo podací k zdejšímu kostelu Jan ze Střímelic a Václav Svach, kožešník z Prahy; bylo dáno za právo Svachovi a kněz Šimon od něho presentovaný faru obdržel. R. 1402 byl patronem kostela Konojedského Mikuláš z Tismic; tehdáž Jan, farář Konojedský směnil místo své s Mikulášem, oltářníkem sv. Kříže v kapli Těla Kristova a sv. Barbory v Kutné Hoře. R. 1415 byl patronem Jan Vrbík z Tismic; toho roku zaměnil farář Mikuláš místo s Havlem, kaplanem ve Zbraslavicích. R. 1435 byl v Konojedech farářem Hašek, prve farář v Chyjicích.

Později měli faru Konojedskou utrakvisté.

Z kněží utrakvistických známe: kněze Jeronyma r. 1579 a Václava Kariona rodilého z Boleslavě, jenž roku 1614 měl pohřební kázání nad Albrechtem Smiřickým, jež i tiskem vydal. Roku 1623 zůstával v Kutné Hoře, kdež jej spolu s jinými stihl rozkaz, aby v osmi dnech země byl prázden.

Po odchodu kněží utrakvistických byla farnost Konojedská připojena k Černému Kostelci. Teresie vévodkyně Savojská zamýšlela již r. 1765 faru v Konojedech znovu zříditi. Toho roku dala starý kostel zbořiti a přidavši k výtěžku jmění kostelního ze svého 2000 zl. dala nový kostel vystavěti.

Boření kostela nedálo se s náležitou šetrností, takže i olověná schránka s ostatky z kamenné mensy hlavního oltáře byla rukama nepovolanýma vyňata a ostatky z ní rozebrali si sedláci, kteří je pak v amuletech zašité nosili. Když se bourala klenba presbytáře, nalezen byl koš kozí potažený a v něm staré mince stříbrné; mezi nimi i jeden peníz zlatý. Stříbrné mince prodány byly do Pražské mincovny za 66 zl. 48 kr.; peníz zlatý a dva větší peníze stříbrné zaslány byly vévodkyni Savojské do Vídně, která za ně kostelu dala 12 zl. 12 kr.

R. 1766 položen byl základní kámen k novému kostelu: stavba dokončena ke konci roku následujícího a dne 10. ledna 1768 od děkana Černokosteleckého Frant. Boskovského byla benedikována.

Ze zřízení fary však tehdáž sešlo; teprve roku 1794 povolena tu byla lokalie. Prvním lokalistou stal se Josef Alois Růžovský, kněz ze zrušeného kláštera křižovníků s červeným srdcem v Praze. Po něm následovali: Jan Leibl (1803—1807), Ignác Kuffner (do 1808), Vojtěch Bohumil Vaněk (do 1811), Václ. Zahořanský šl. z Vorlíku, rodem Pražan, syn rady při král. appellacích (do 1812), Frant. Seraf. Bolzer (do 1833), Frant. Jabulka, rod. z Příbrami, spisovatel český (do 1847), Jan Šafránek 1847—53) a Ant. Wiesner, za něhož r. 1855 lokalie na faru byla povýšena. Po prvofaráři Wiesnerovi, jenž r. 1869 do Popoviček odešel, následovali: Václav Wohanka (do 1881), Karel Rudišer (do 1884), Jos. Zbejval (do 1891), Ant. Svoboda.

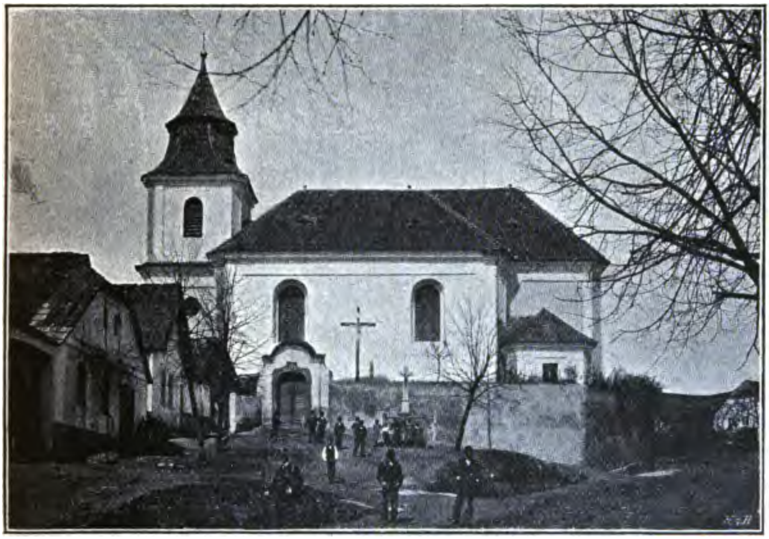

Farní kostel v Konojedech.

Farní kostel sv. Václava, v prostém slohu barokním vystavěný, s věží v průčelí, jest uvnitř klenutý a dosti prostorný a světlý.

Vnitřní zařízení jest rovněž prosté a veskrze z doby novější. Nové oltáře*) provedené v jednoduchém slohu barokním zhotovila r. 1892 firma Frant. Leinera ve Vídni. Na hlavní oltář dán starší obraz sv. Václava malovaný od J. Umlaufa r. 1884. Na postranních oltářích jsou nepříliš zdařilé obrazy r. 1893 z Vídně dodané (kopie obrazu „Madonna del Granduca“ a sv. Jan Nep.).

---

*) Dřívější hlavní oltář byl na zdi vymalován a uprostřed byl zavěšen obraz na plátně sv. Václava, kterak pod vražedným mečem svého bratra Boleslava klesá.

Zvony: 1. přelitý od Karla Bellmanna v Praze r. 1828; 2. s tímto nepříliš důvtipným nápisem: „Tento zvon udělán jest proto, aby lidé věděli, když zvoní 1556“; 3. ulitý od Valentina Lissiacka v Praze 1723.

Ve vsi Voplanech vystavěla obec r. 1849 malou kapličku Nanebevzetí Panny Marie.

5. Kostelec nad Černými lesy, fara.

Patron: kníže z Liechtensteinu. Duchovní správu obstarává farář s kaplanem a katechetou; mimo to jest tu kaplan v zámeckém špitále.

Na osadě Kostelecké jest 5332 katolíků, 220 evangelíků a 87 židů.

K farnosti patří: město Kostelec (434 d., 2970 ob., šk. 3tř. měšť. chlap, 3tř. měšť. dív., ob. 10tř.), Jevany (1 h., 45 d., 273 ob., šk. 1tř.), Kozojedy ($^3/_4$ h., 89 d., 567 ob., šk. 2tř.) s fil. kostelem sv. Martina, Krupá ($^1/_2$ h., 65 d., 393 ob.), Předhvozdí n. Předhvozdy, Přehvozdy ($^1/_4$ h., 37 d., 131 ob., šk. 1tř.), Stihlice n. Štihlice, Štilice ($1^1/_4$ h., 45 d., 294 ob.), Svrabov ($^1/_4$ h., 71 d., 449 ob.), Vyžlovka ($1^1/_4$ h., 60 d., 463 ob., šk. 2tř.); samoty: Aldašín (1 h.) s fil. kostelem sv. Jiří, Bohumil ($^1/_2$ h., 2 d., 37 ob.), Hošť ($^1/_2$ h., 50 ob.), Penčice ($1^1/_4$ h., 4 ob.), Truba ($^1/_2$ h., 8 ob.).

Za dávných dob bývaly chrámy opevněny; do nich utíkávali se okolní obyvatelé v době nebezpečí, aby v nich proti nepříteli se bránili. Odtud vzniklo jméno »kostel«, jež vzniklo z latinského »castellum« t. j. tvrz. Dle těchto opevněných kostelů vznikl i místní název »Kostelec«.

Zdá se, že i v Kostelci nad Černými lesy stával takovýto opevněný kostel, v jehož ohradě byla postavena tvrz, nynější zámek.

Kostel ten stál nepochybně v místech, kde nyní stojí zámecká kaple. Pověst připisuje vystavění jeho sv. Vojtěchu.

První zmínka o faře černokostelecké činí se k r. 1344, kdy král Jan dal Kostelec Ješkovi z Náchoda směnou za Náchod.

Z farářů čili plebánů v době předhusitské známi jsou nám dle jména na ten čas tito: Beneš, jenž r. 1359 za souhlasu patronů Hynka z Kostelce a bratří jeho vyměnil místo své s Františkem plebánem v Hovorčevsi; Oldřich († 1379), po němž následoval Mikuláš, plebán z Plaňan, presentován byv od Půty z Častolovic a Oldřicha z Kostelce; po resignaci Mikulášově r. 1392 dosazen byl Jan z Nymburka; r. 1413 nastoupil Jan ze Stříbra, dosud farář v Aldašíně, směnou s Janem.

Za bouří husitských zanikla fara v Černém Kostelci. Páni statku vydržovali si však časem v zámku kněze, jak z urbáře r. 1565 sepsaného vysvítá, kdež čteme: »Při témž městečku jest podací kostelní jedno, kterýžto kostel ve valech zámkových postavený jest, ke kterémužto záduší platův žádných není a kněze na ten čas nemají; než předešlí páni a držitelé téhož panství Kosteleckého kněze sobě na zámku chovali a službu jemu platili.« Nevíme, zda kněží ti byli pouhými zámeckými kaplany aneb zda spolu i správu duchovní v městě vykonávali.

Když Jaroslav Smiřický r. 1558 panství Kostelecké koupil, nebyl v Kostelci kněz žádný a město příslušelo pod duchovní správu faráře Konojedského, pohřeb svůj pak měli měšťané při kostele na Aldašíně, pokud nezaložili sobě vlastní hřbitov na Pražském předměstí. Jaroslav Smiřický strhl starý, nepochybně již valně sešlý kostel, ponechav pouze věž a vystavěl na jeho místě asi v letech 1568 a 1569 nynější zámecký kostel. Zamýšlel též obnoviti v Č. Kostelci faru a začal stavěti ve městě dům farní, ale brzy potom zemřel.

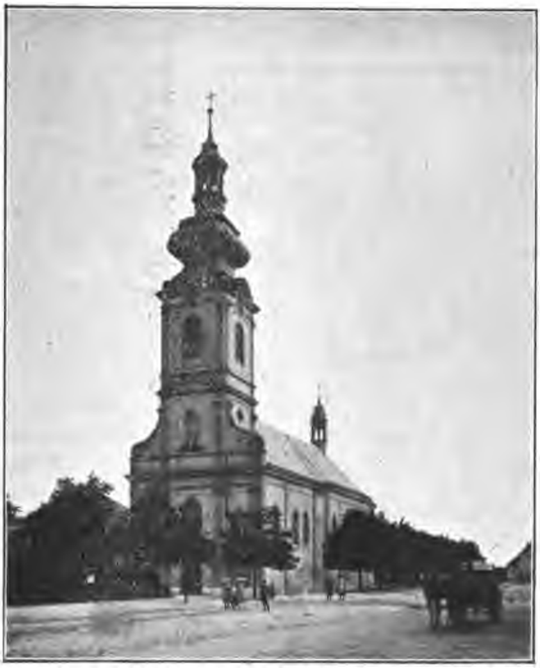

Farní kostel v Černém Kostelci.

Smiřičtí byli horlivými přívrženci strany pod obojí přijímajících, i měli na panství svém kněze té strany.

V letech 1613 až 1618 byl tu duchovním správcem utrakvistický kněz jménem Vít Phagellus rodilý z Písku, jenž tituloval se „děkan a superintendent« Kostelecký. Vydal několik českých náboženských knih. Po smrti faráře Kariona stal se Phagellus i správcem fary Konojedské.

Kolem roku 1600 vystavěli si měšťané Kostelečtí v západní straně městečka na svůj náklad kostel sv. Jana Křtitele a při něm hřbitov. Albrecht Václav Smiřický uznal ve výsadách městu udělených kostel tento za majetek města, stanovil však, »že v tom kostele žádného jiného náboženství a učení nežli pod obojí Tělo a Krev Pána Ježíše Krista přijímajících a podle konfessí české provozovati nemá«.

Nekatoličtí kněží udrželi se na svých farách až do bitvy bělohorské a někteří až do r. 1624, načež byli všichni zapuzeni a fary opět katolickými kněžími osazeny. Než to dálo se jen poznenáhla, poněvadž byla tehdy v Čechách o katolické kněze nouze veliká. Brali se tudíž na pomoc řeholníci a to nejen z klášterů domácích, ale i z ciziny, pro české fary ponejvíce z Polska.

Také do Kostelce byl r. 1627 knížetem Maximilianem z Liechtensteina, poručníkem nezletilého Karla Eusebia, do Kostelce povolán polský dominikán Štěpán Antonín Ciborski, jenž však málo byl platen, poněvadž jen polsky mluvil, takže mu lid nerozuměl. Byl tedy r. 1629 k faře Kostelecké presentován bývalý Kolínský děkan Martin Ignác Vodný, mnich řádu cisteriácského ze Sedlce. Pobyl v Kostelci do r. 1631; po něm pak následovali: Tomáš Suavis, dříve farář Skramnický*), Krištof Angelowecz (do r. 1637), minorita Bonaventura Horina (od r. 1637), Jan Těšín (do 1646), jemuž konsistoř 7. března 1646 dovolila, »aby v nedostatku správce církevního v městě Kouřímě a Českém Brodu přisluhovati, křtíti, pochovávati a vše, cožby faráři vlastnímu příslušelo, volně a náležitě dotud, pokudby vlastním správcem církevním zaopatřeni nebyli, vykonávati mohl«; Tomáš Bartoloměj Suavis (1647—1649), Pavel Zikmund Dyrba (od 1649), Ondřej Vrbský (1651), Daniel Jindřich Esseni (od 1652), Jakub Arnošt Vojtěch Karásek (1658—63), Alexander Rudolf Sperat (do 1683).

V době pobělohorské měli katoličtí kněží v Čechách těžké postavení. Musili si osadu takřka sami teprve tvořiti obracením lidu na víru katolickou, při čemž setkávali se často s houževnatým odporem. Mezi lid přicházeli tajně protestantští kazatelé neboli predikanti a konali po domech, nejčastěji však v lesích bohoslužbu po způsobu svém. Lid sbíhal se k nim houfně a utvrzoval se tím v odporu proti víře katolické. Tak tomu bylo i v Černém Kostelci. Jeden takový predikant kázal r. 1668 při čase sv. Bartoloměje v lesích mezi Menčicemi a Klokočnou. Lidu sešlo se k tomu kázání kolem 70 osob, z nichž nejhorlivějším byl Jan Piskáček ze Všestar, jenž predikantovi jako kostelník přisluhoval a pro něho od přítomných peníze sbíral, pak Václav Vodička z Louňovic, který tomu predikantovi slepice, kachny a vaření až na Brnickou hospodu vyvážel. Všichni, kdož usvědčeni byli, že se kázání toho súčastnili, pokutováni byli vězením aneb na penězích; někteří musili státi po několik neděl před kostelem s rozžatou svící a zavázati se reversem, že se bludů na vždy odřeknou. R. 1670 zatknut byl na Novém městě v Praze jistý Matouš Kravař, na něhož se proneslo, že již delší čas luteránské kazatele z Drážďan do okolí Kosteleckého přivádí.

Proti tajnému působení predikantů pracovali s úspěchem mezi lidem řeholníci, zvláště jesuité, kteří jako missionáři procházeli jednotlivé kraje, všude lid ve víře poučovali a utvrzovali.

Po Speratovi, jenž r. 1683 povýšen byl na děkanství v Prachaticích, následoval Jan Ant. Nepauer († 1730).

---

*) Byl sice na faru Černokosteleckou potvrzen již r. 1631, ale pro běhy válečné nastoupil teprve r. 1632; zatím zastával jej i nadále Vodný, jenž potom odešel do Nymburka.

Dle zprávy faráře Sperata z r. 1677 byl tehdáž farním kostelem chrám sv. Jana Křtitele, ale v kapli zámecké konaly se služby Boží každé neděle »slavně jakoby v kostele farním«. Také Nejsvětější Svátost nebyla chována v kostele farním, nýbrž v kapli zámecké. Byliť faráři Kostelečtí až do r. 1726 zároveň zámeckými kaplany; toho roku však kněžna Marie Teresie Savojská odňala faráři Nepauerovi to kaplanství a ustanovila zvláštního zámeckého kaplana. Po dlouhých sporech rozhodla papežská nunciatura r. 1729, že kostel zámecký jest pouhou domácí kaplí. Potom konaly se farní služby Boží v kostele sv. Jana Křtitele, až pak v letech 1735—1737 vystavěn byl nynější farní chrám sv. Andělů strážců.

R. 1754 vydala Marie Teresie Savojská novou erekční listinu pro faru Kosteleckou, od níž toho roku odděleny byly Vitice, kdež zřízena fara samostatná, dále Mukařov, jenž přidělen byl k Říčanům, a Střimelice, které přiděleny ke Skalici.

Po Nepaurovi nastoupil Frant. Rafael Koliander († 1759), jenž byl dobrým kazatelem a velmi horlivým duchovním pastýřem. Některé jeho příležitostné řeči vyšly také tiskem. Pro uhlazené své způsoby byl u kněžny Savojské Marie Teresie velmi oblíben, pročež také mohl se za své osadníky u ní platně přimlouvati a jim pomáhati. Že kněžna město Kostelec z poddanství propustila, přičítáno hlavně přímluvám jeho; proto také pokládali jej Kostelečtí za předního svého dobrodince.

Dne 1738 v dubnu konal v Kostelci sv. missii Antonín Koniáš T. J. Trvala 8 dní a vydařila se výborně.

Po Koliandrovi následovali: Jan Ignac Hallík (do 1765, kdy povýšen za infulovaného arciděkana v Plzni), Frant. Bartoloměj Boskovský († 1805), Jos. Dobíhal († 1806), Laurus Therme († 1812), bývalý minorita v Ml. Boleslavi, jenž po zrušení kláštera vstoupil do duchovní správy, Arnošt Finger (do 1821), Jan Moravec (do 1847), za něhož dalo se neobyčejně mnoho israelitů pokřtíti; on sám vyučoval jich 31 a na Bílou sobotu 1827 pokřtil jich 13 najednou; Jos. Kinzl († 1868), kněz příkladný, jenž pro přímost a spravedlnost požíval všeobecné vážnosti, Karel Hodinář, kn. arc. vikář, čestný kons. rada a osobní děkan (do r. 1896), Jos. Dyškant.

Farní chrám sv. Andělů Strážců zbudován byl v letech 1735—37 nákladem 6847 zl. 17 kr. ze jmění zádušního a z dobrovolných příspěvků. Kostel byl původně bez věže; teprve při opravě kostela v letech 1889—1894 byla v průčelí věž vystavěna a do ní přeneseny zvony ze zvonice městského kostela sv. Jana Křtitele.

Jest to prostorná budova 34 m. dlouhá a 14 m. široká. Presbytář stejně vysoký a široký jako loď, rozdělen jest na příč ve tři klenbová pole, opírající se na straně k lodi o dva pilíře, mezi nimiž a bočními zdmi zřízeny jsou portálky do presbytáře vedoucí.

Presbytář má klenby plackové, loď ze dřeva a omítky nápodobenou klenbu valenou s výsečemi nad okny.

Hlavní oltář v presbytáři volně stojící zřízen byl r. 1739 nákladem kněžny Marie Teresie Savojské. Na oltáři nahoře jest výborně provedené sousoší v nadživotní velikosti: Anděl Strážce vede mladého poutníka ruce k němu spínajícího.

Vkusná jest také kazatelna, za kterouž bylo vídeňskému sochaři zaplaceno 310 zl. Na stříšce jest uprostřed socha sv. ap. Pavla kážícího; na okrajích pak sošky andílka s mečem a andílka s váhami.

Ve východních rozích lodi stojí pěkné oltáře boční na způsob mělkých výklenků s uměleckými sochami sv Jáchyma a sv. Anny. I tyto oltáře zhotoviti dala řečená kněžna.

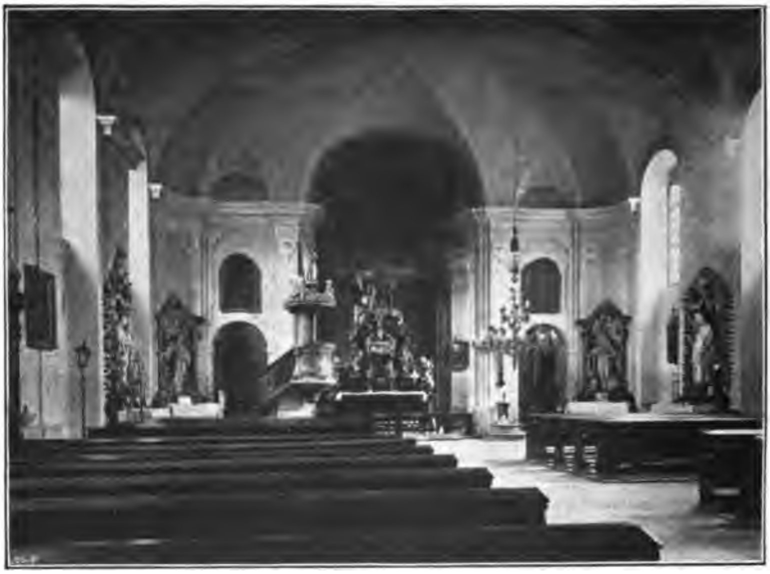

Vnitřek kostela v Černém Kostelci.

Při bočních stěnách naproti sobě jsou oltáře Panny Marie a sv. Jana Nep., na nichž bývaly obrazy P. Marie Pomocné nebo Pasovské a sv. Jana Nep., jež však r. 1875 nahrazeny byly*) sochami v ústavě Mayerově v Mnichově za 6000 marek pořízenými, které uměleckou hodnotou svou oněm starším sochám sv. Jáchyma a sv. Anny nikterak se nevyrovnají.

Křtitelnice cínová, na třech nohách spočívající, pochází z r. 1717, kterýžto letopočet nalézá se na spodní straně ve značce cínařově.

U jižního postranního vchodu stojí ve výklenku dobrá barokní socha zbičovaného Krista Pána.

Čtrnácte obrazů křížové cesty pořízeno bylo r. 1880 nákladem záduší Aldašínského; maloval je Josef Hellich.

Pod kruchtou zavěšena jest pěkná kopie Trevírského obrazu P. Marie, zhotovená r. 1905 malířem Krisanem nákladem paní Antonie Blažkové.

Zvony: 1. „sv. Andělů Strážných“ s nápisem: „Tento zvon ulit byl nákladem záduší Aldašínského a Kozojedského ke cti a chvále Boží a svatých andělů strážných l. P. 1894 na věž při farním kostele toho roku vystavěnou. Téhož roku byl patronem kostela J. J. Jan kníže z Liechtensteinů, děkanem Karel Hodinář, zástupcem patrona Hugo Werner a starostou města Bedřich Kaše. Ulil Arnošt Diepold v Praze.“ Veliký tento zvon váží 1335 kg. a stál 2202 zl. 50 kr. 2. „Marie P. a sv. Jan Křt.“ přelitý r. 1728 od Mladoboleslavského zvonaře Mikuláše Priqueye, a opětně r. 1894. Váží 491 kg. 3. „sv. Václav“ ulitý r. 1624, váží asi 170 kg., 4. poledníček asi ze stol. 15. s nápisem latinským „Zdrávas Maria milosti plná, Pán s tebou, požehnaná tys mezi ženami.“

---

*) Obrazy uloženy jsou v komoře nad sakristií.

V sanktusové vížce jsou dva zvonky; větší z r. 1738 s obrazem sv. Václava a menší bez nápisu s obrazem sv. Floriana.*)

Při farním chrámu Kosteleckém bývala družina zpěváků čili literátů a bratrstvo sv. Barbory. O literátech děje se zmínka nejprve k r. 1628. R. 1743 měli ve farním kostele pět lavic sobě vyhražených a dva výtisky českého svatováclavského kancionálu. O výročních shromážděních literátů zaznamenává stará pamětní hniha farní: »Každoročně, když páni literáti své shromáždění drží (což obyčejně v masopustě se stává), farář Kostelecký, dříve ale od nich pozdraven a pozván, buďto sám osobně aneb když legitimně zaneprázdněn jest, skrze jiného a to od sebe deputovaného takovému shromáždění přítomen býti a jim k vzbuzení pobožnosti a pobožného jejich zpěvu krátkou na čtvrt hodiny exhortaci učiniti a pokudž officianti (jakožto jsou: páni starší, assistenti, předzpívající) scházejí, zase noví k tomu ouřadu zvoliti a hodné, nábožné, příkladné osoby ustanoviti má«. — Bratrstvo sv. Barbory založil r. 1751 Jan Horálek, knížecí inspektor a zřídil ke cti sv. Barbory ve farním kostele na straně epištolní oltář**).

Kostel sv. Jana Křtitele, někdy farní, vystavěný kolem r. 1600, vypálen byl za vpádu švédského r. 1644, opraven byl r. 1679, vyhořel však zase zúplna dne 1756 (jen věž zůstala tehdáž bez pohromy) a byl teprve v letech 1777—83 znovu zřízen a r. 1883 posledně opraven.

Vnějšek kostela tohoto jest prostý; nad průčelím jest štít s prázdným výklenkem. Také vnitřní zařízení ničím nevyniká. V presbytáři stojí barokní oltář s obrazem Křtu Páně, v lodi visí na straně evangelijní obraz stětí sv. Barbory z farního kostela sem přenesený a na straně epištolní na prknech neuměle malovaný barokní oltář sv. Jana Evang.

---

*) Když se r. 1893 sanktusová vížka nově stavěla, nalezeno bylo v makovici staré vížky plechové pouzdro a v něm listina sepsaná dne 9. srpna 1837 od tehdejšího kaplana Jana Schederle. V ní mimo jiné se čte: „R. 1834 po narození Páně panovaly nejen v Čechách, ale i v celé Evropě veliké větry a bouřlivé vichřice, a sice již na den Nového roku tak velice se svíjely, že nesmírných škod na staveních, v zahradách a zvláště v lesích nadělaly. Vichřice tyto častěji opětovaly se i v únoru měsíci, i tu ještě nepřestávaly se vším, co dosti upevněné nebylo, zmítati a rozkotati, a tu se stalo, že jedné noci 25. ledna i báň s kostela tohoto s železným tímto křížem s věžky svrhly, který hluboko v zem se zaryl.“ Potom zmiňuje se pisatel o zřízení nové báně r. 1837. Bývalo obyčejem dávati do makovice na památku peníze v té době běžné, ale chudý kaplan jich neměl, proto na obálku svého pamětního spisu prostoduše napsal: „Peněz jsem neměl, nemohl jsem je tedy také tam dáti.“

**) Oltář ten, stářím sešlý, odstraněn byl r. 1879 a obraz oltářní dán do kostela sv. Jana Křtitele.

Opodál stojí hranolová věž, z níž zvony přeneseny byly r. 1894 do nové věže při kostele farním.

Zevně u jižní zdi kostela stojí čtyři sochy z dolejší části bývalého, ze stol. 18. pocházejícího marianského sloupu, jenž před farním kostelem stával, avšak při stavbě nové věže byl odstraněn. Socha P. Marie uložena jest ve věži kostela sv. Jana Křt.

Hřbitov u kostela sv. Jana Křtitele zrušen byl r. 1831 a téhož roku nový hřbitov za městem založen. Na tomto novém hřbitově jest kaple vystavěná r. 1880 rodinou Hrdinovou s hrobkou téže rodiny. Při ní zřízena mešní fundace.

*Zámecká kaple sv. Vojtěcha**) stojí na náspu zámeckém nad knížecím špitálem. Ze zámku vede do ní přes příkop zděná krytá chodba na třech obloucích spočívající. Jak již výše řečeno, vystavěn byl asi v l. 1568 a 1569 od Jaroslava Smiřického na místě starého kostela farního.

Presbytář jest třemi boky uzavřen a křížovou klenbou bez žeber překlenut; nad okny jsou v klenbě výseče. Loď má v půdorysu tvar na příč postaveného obdélníka a jest křížovou klenbou bez žeber překlenuta. V oknech jsou kružby. Se strany severní vedl s náspu zámeckého do kaple vchod renaissanční, nyní zazděný. K severnímu boku presbytáře přiléhá věž, která mívala někdy cibulovitou báň, po ohni r. 1836 však nynější nízkou taškovou střechou byla pokryta.

Kostel sv. Jana Křtitele v Č. Kostelci.

Bývalý hlavní oltář Jar. Smiřickým zřízený, líčí se v starém popisu zámku Kosteleckého takto: „Oltář v kůru jest uměním řezbářským nákladně na způsob alabastru bílého dělaný a místem pozlacený. Na něm jest ve spodním oddělení uprostřed položení Pána Krista do hrobu znázorněno řezbářskými figurami, po pravé straně jest obraz řezbářským dílem sv. Petra a po levé sv. Pavla. Nad prostředním kranclem, kterýž čtyři sloupové drží, jest krucifix postavený, po pravé straně obraz P. Marie a po levé sv. Jana evang. Opět dáleji v témž poli na postamentě v pravo obraz sv. Marka evang. a v levo též na postamentě sv. Matouše Evang. V třetím poli nad svrchními krancly a dvěma sloupy obraz sv. Jana a po levé sv. Lukáše evang. A nad tím vším v samém vrchu opět postament, na němž veliká pozlacená koule, na kteréž stojí obraz vzkříšení P. Krista.“ Tento krásný, v ušlechtilém renaissančním slohu provedený oltář byl snad proto, že z doby utrakvistické pocházel, obrácen čelem do zadu ke zdi a pozbaven sošnické své výzdoby**).

---

*) Ještě r. 1677 nebyla kaple ta sv. Vojtěchu zasvěcena, jak vysvítá ze zprávy faráře Sperata arcibiskupovi podané, v níž praví: „Tato kaple postrádá titulu sv. patrona, poněvadž vystavěna byla od haeretických pánů Smiřických. Kdyby snad nejdůstojnější kníže (t. j. arcibiskup) chtěl tomuto kostelu patrocinium stanoviti, hodilo by se „Povýšení sv. Kříže“, poněvadž i hlavní oltář má obraz povýšení sv. Kříže.“

**) Z ní zachovala se pouze zmíněná řezba „Kladení Krista Pána do hrobu“, zavěšená nyní pod kruchtou.

Zadní strana jeho, nyní do kostela obrácená, pobita byla prkny, na nichž vymalován byl r. 1783 nynější barokní svršek oltáře a uprostřed umístěn obraz sv. Vojtěcha na plátně. Před oltářem tímto zřízena mensa, na níž nad svatostánkem umístěn obraz P. Marie Pomocné a po stranách ze dřeva řezaná, pozlacená poprsí sv. Václava a sv. Ludmily z 18. stol.*).

Po stranách oltáře stojí na konsolách sochy sv. Josefa a sv. Jana Nep.

Na severní stěně presbytáře visí uprostřed veliký, na plátně malovaný, zasklený obraz černé P. Marie Sněžné neboli Větší („Maggiore“). Po stranách zavěšeny obrazy sv. Gotharda a Prokopa, naproti pak sv. Karla Boromejského, vesměs ze století 18. Na obraze sv. Gotharda dole spatřuje se Č. Brod, na obraze pak sv. Karla Borom. Č. Kostelec.

Z presbytáře vedou vykládané, letopočtem 1573 označené dvéře do věže.

Po stranách presbytáře stojí pěkné lavice z počátku 17. stol.**)

Z presbytáře vchází se padacími dveřmi po chodech do podzemní hrobky, v níž nalézají se cínové rakve (pět velkých a dvě malé) členů rodu Smiřických a Slavatů, zemřelých v letech 1597—1620.

Presbytář oddělen jest od lodi železnou, pěkně pracovanou mříží, při níž na straně evangelijní stojí krásně pracovaná renaissanční kazatelna dřevěná s vykládanými ozdobami a erby Jaroslava Smiřického a manželky jeho Kateřiny Smiřické.

V lodi stojí dva skládací neboli zavírací oltáře renaissanční s obrazy na dřevěných deskách malovanými.

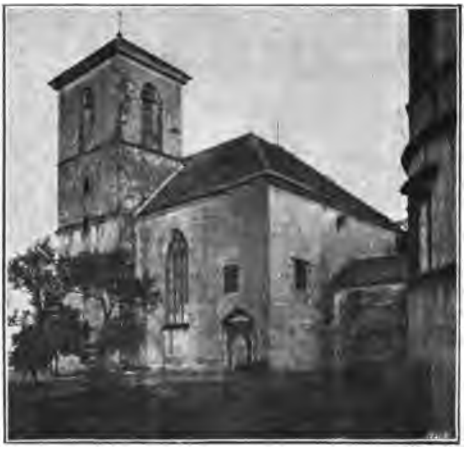

Zámecká kaple v Č. Kostelci.

Oltář na straně evangelijní stojící má uprostřed obraz Narození Páně (na obraze tom jest letopočet 1558), na křídlech pak uvnitř Zvěstování Panny Marie a zevně podobizny Jaroslava Smiřického klečícího se dvěma synáčky před krucifixem a manželky jeho Kateřiny Smiřické z Hazmburka klečící se dvěma dcerami před soškou zbičovaného Spasitele.

Oltář na straně epištolní má uprostřed obraz Poslední večeře Páně; na vnitřní straně křídel spatřujeme umývání nohou apoštolům (na tomto obrazu tváře některých apoštolů jsou podobizny Smiřických) a Krista Pána v zahradě Getsemanské, na straně vnější bičování Páně a posmívání se Jemu.

---

*) Podobná, ale omalovaná barokní poprsí sv. Zikmunda, sv. Jana Nep., sv. Karla Borom. a sv. Amadea, rovněž z 18. stol. pocházející, nalézají se v sakristii. Mylně pokládali někteří poprsí ta za Karla IV., krále Zikmunda, Jana Očka z Vlašimě. Jen sv. Jana Nep. poznali, ale opět bezdůvodně o něm tvrdili, že původně soška ta mistra Jana Husa představovala!

**) Bývala tu i krásná křtitelnice, která místo nohou měla tři postavy lví. Starý popis zámku zmiňuje se o ní slovy: „Křtitelnice z metalu aneb zvonoviny; na třech lvích místo nohou stojí, s velikým víkem pro přikrejvání jí. Na kteréž erbové Pánů Smiřických a jiné všelijaké rytiny kunstovně udělány se nacházejí.“

Nad těmito oltáři, z druhé pol. stol. 16. pocházejícími, zavěšeny jsou veliké na plátně malované obrazy z 18. století, a to na straně evang. sv. Jan v oblacích se vznášející přimlouvá se za rodinu před oltářem jeho klečící, a na straně epištolní sv. Amadeus chudým almužnu rozdávající.

Na kruchtě na každé straně jest pokojíček jakožto oratoř panská, s táflovaným stropem.

Ve věži visí zvon s nápisem: „Zvukem svým nás do chrámu volej, třikrát denně k modlitbě nabízej, při smrti pak nás k hrobu doprovázej. Sv. Vojtěše oroduj za nás. Přelil Karel Bellmann, c. k. dvorní zvonař v Praze 1861.“

Kaplan zámecký jest zároveň duchovním správcem knížecího špitálu, nedaleko kaple pod zámeckými valy stojícího, v němž i bydlí.

Již Jaroslav Smiřický dal vystavěti na Pražském předměstí špitál „pro vychování lidí chudých“. Vévoda Em. Savojský nařídil r. 1714, aby špitál, v němž tehdáž bylo 7 osob, rozšířen byl pro 12 osob, 6 mužského a 6 ženského pohlaví. Kněžna Marie Teresie Savojská vystavěla r. 1726 špitál nynější, zvýšila počet špitálníků ze 12 na 24 osob; v zakládací listině z r. 1732 ustanovila, aby konvent karmelitánů u sv. Havla v Praze místo zámeckého a špitálního kaplana kněžími svými obsazoval. Z řádu toho vystřídali se v tomto úřadě: P. Matěj a s. Adalberto (od 1732), P. Norbert a s. Ludmila (od 1746—47), P. Antonius a Jesu (1748—49), P. Franciscus a s. Joanne (1750—72), P. Fortunatus a s. Vito (1772—73), P. Gallus a Visit. B. V. M. (1773—84), P. Coelestinus a Jesu (1784—85), P. Vitus a s. Stephano, rodným jménem Štěpánek, byl posledním zámeckým a špitálním kaplanem z řádu karmelitánského. Po zrušení kláštera karmelitánského, jež stalo se r. 1785, zůstal ve špitále a povýšen byl r. 1805 za faráře v Krůtech. Potom následovali tito světští kněží: Matěj Synovec (1807—12), Jan Ant. Sturm (do 1814), Ant. Šembera († 1824), Vinc. Paukert († 1835), Václ. Rathouský († 1862), Vojtěch Sitte († 1871), Jos. Dyškant (do 1881), Vojt. Čermák (od 1882).

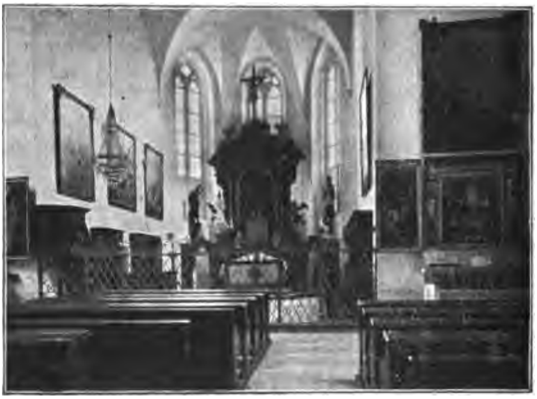

Vnitřek zámecké kaple v Č. Kostelci.

Filialní kostel sv. Jiří v Aldašíně nyní o samotě uprostřed lesa u Jevan stojící. Obklopen jest hřbitůvkem. Kolkolem bývala ves Aldašín (Údašín, Voldašín), která během času zpustla*).

---

*) R. 1562 byli tu pouze 3 usedlí, r. 1672 byly všechny grunty pusté.

Kostel Aldašínský býval kdysi farní.

Z farářů zdejších jsou známi: František (1359), Duchek, jenž roku 1360 s přivolením patrona Hrona z Kostelce a bratří jeho vyměnil si místo své s knězem Jakubem v Bořicích, Jakeš (Jaxo 1367), Řehoř (1380), jehož konfirmaci však arcibiskup odvolal a k presentaci Půty z Častalovic potvrdil Havla z Bydžova; Václav, řečený Abakuk, kterýž r. 1409 komutoval s Velíkem, farářem z Velenky; Velík resignoval ještě téhož roku, a za faráře potvrzen byl Jan ze Stříbra k presentaci Ondřeje z Dubé; Jan ze Stříbra směnil pak zase r. 1413 místo své za faru Kosteleckou s tamním plebanem Janem (patronem Aldašína byl tehdáž Jan Půta z Častalovic).

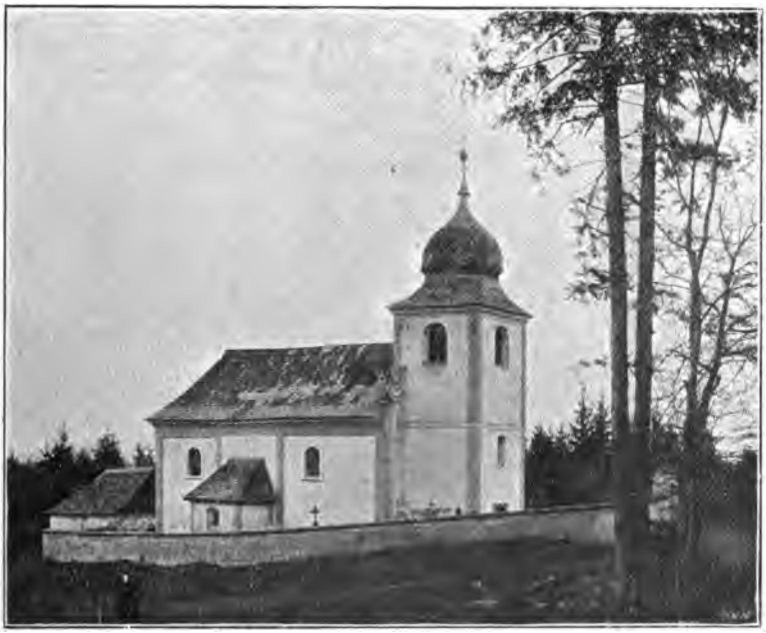

Filialní kostel v Aldašíně.

Po válkách husitských kostel Aldašínský přivtělen byl ke kostelu Konojedskému a později jako filialní k faře Černokostelecké.

Původní kostel byl konsekrován dne 21. dubna r. 1352*) biskupem Naratenským, jak svědčí pergamenová listina, která při bourání kostela r. 1729 byla objevena a opět r. 1874 při opravě oltáře pod kamenem oltářním nalezena a zase tam uložena.

V nynější své podobě pochází kostel Aldašínský z r. 1729; věž byla nově vystavěna r. 1771.

---

*) Někteří chybně čtli r. 1402. Jan, mnich Zbraslavský, připomíná se jakožto biskup Naratenský r. 1344.

Původně byl zasvěcen sv. Jiří; r. 1668 vyskytá se však v listinách jakožto patron sv. Bartoloměj. R. 1705 pořízen byl nový obraz sv. Bartoloměje; r. 1720 byl však s hlavního oltáře sejmut a dán na oltář postranní; místo něho pak zasazen nový obraz sv. Jiří, od dobrodinců darovaný. Od té doby ctí se zase sv. Jiří jako patron toho kostela.

Kostel Aldašínský jest obdélníkové prosté staveníčko s věží v průčelí; strop v lodi i v presbytáři jest plochý. Hlavní oltář jest barokní z r. 1782, na něm obraz sv. Jiří draka potírajícího, malovaný od Jos. Kandlera r. 1884. Na bočním oltáříku, jenž r. 1874 místo starého, zpuchřelého byl postaven, jest obraz sv. Bartoloměje, jejž téhož roku maloval L. J. Bernard, od něhož pochází také obraz P. Marie nad vchodem do sakristie visící. Kazatelna s malovanými obrázky čtyř svatých evangelistů pořízena byla r. 1874.

Cínová křtitelnice prodána byla r. 1671 záduší Vitického za 18 zl.

Zvony: 1. s nápisem: „Tento zvon udělán nákladem osadních záduší Aldašínského přičiněním a za správy panství Kosteleckého urozeného pana Samuele Trojana z Bylan a Rossfeldu ode mne Jakuba zvonaře v městě Mladého Boleslava. Leta Páně 1611 slit jest za kněze Václava Kariona rodiče Boleslavského, v Konojedech faráře, za starších kostelníkův spravování Vondřeje Krejčího, Václava Jarolimova z Bohumile, Jana Prokopova z Valdešína zetě.“ 2. s nápisem: „Leta Páně 1718 tento zvon po ukradení předešlého nákladem zjednán a slitý jest ke cti a chvále Boží a svatého Bartoloměje apoštola Páně. Valentin Lissiack goss mich auf der Klein Seiden Prag.“

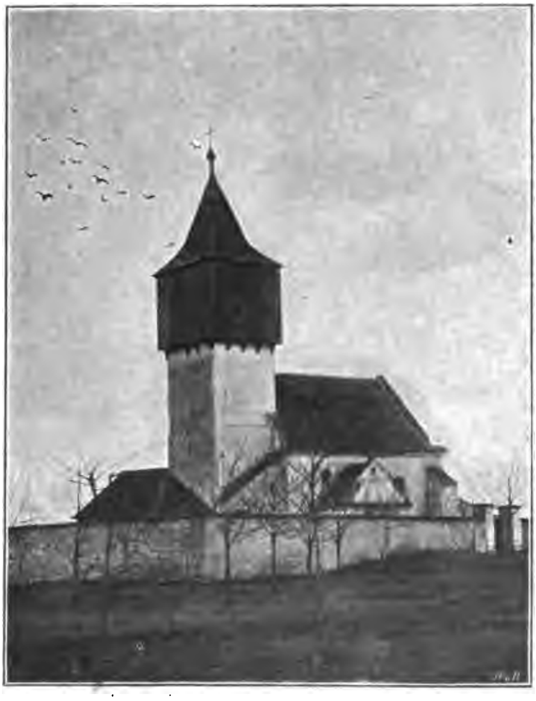

Filialní kostel v Kozojedech.

Filialní kostel sv. Martina bisk. v Kozojedech, rovněž o samotě v polích stojící; ves Kozojedy je od něho asi tisíc kroků vzdálena. Ještě na začátku 17. století stály při něm dvě chaloupky »pro opatrování chrámu Páně«; r. 1672 »však už jen místa jejich se spatřovala«. Dle pověsti stávala ves Kozojedy původně při kostele a teprve později přeložena na nynější své místo.

V dobách předhusitských býval i tento kostelík farním.

Z farářů známi jsou tito: Pertold (Bertlinus od r. 1392), jenž pronajal obročí své knězi Janu Alecovi z Kouřimě, později knězi Václavovi, a r. 1412 s přivolením panoše Vikéře z Myslína vyměnil si je s Prokopem, farářem v Sedlišti. Prokop pobyl v Kozojedech do r. 1415, kdy za souhlasu patrona Vikéře z Jenišovic, místopurkrabího hradu Pražského, směnil místo své s Jakubem, oltářníkem sv. Doroty na Vyšehradě.

V bouřích husitských přestal býti kostel Kozojedský farním a je od toho času až podnes kostelem filialním.

Jest to stavba obdélníková s polokruhovou apsidou na straně východní a s věží v západním průčelí. Zdivo pochází nepochybně z doby románské. Apsida opřena jest zevně dvěma hrubými pilíři. Loď má od r. 1769 valenou klenbu o dvou polích; dříve mívala strop plochý, prkenný (nový takový strop udělán r. 1673). Věž jest v dolejších dvou třetinách zděná; hořejší třetina jest dřevěná, prkny obedněná a na dřevěných krakorcích spočívající; činí tak dojem velmi malebný. V sakristii stojí stará kamenná mensa oltářní; patrně bývala nynější sakristie pobočnì kaplí.

Vnitřní zařízení kostelíka jest zánovní, z r. 1872. Na jednoduchém oltáříku*) jest obraz sv. Martina z téhož roku.

Cínová křtitelnice prodána byla r. 1682 do Lstiboře, ale bez víka, které zlí lidé ukradli.

Zvony: 1. s nápisem: „Léta Páně 1577 Brykcí zvonař z Cimperku v Novém Městě Pražském tento zvon udělal do Kozojed nákladem všech osadních pro čest a slávu Pána Boha všemohoucího, kterýžto zvon jest smluven a k tomu záduší do Kozojed zjednán skrze urozeného pana Martina Ecknara etc. ouředníka panství Kosteleckého. — Hospodine, chvaltež tě všecka díla tvá a svatí tvoji dobrořečte Tobě. Chvalte Pána na cymbálech plesání plných, chvalte Boha v duchu a pravdě.“ 2. menší zvon 8 centů těžký byl dne 8. dubna r. 1850 ukraden; částečně už rozbitý nalezen byl dne 12. dubna v lomu u Kunratic. Byl potom přelit od Karla Bellmana v Praze 1850. Má nápis německý.

6. Kruty n. Krůty, fara.

Patronem jest kníže z Liechtensteinu. Duchovní správu obstarává farář.

Na osadě Krůtské žije celkem 1672 katolíků, 39 evangelíků a 11 židů.

Ke kollatuře zdejší patří tato místa: Kruty Horní (40 d., 289 ob., šk. 4tř.), Bohouňovice n. Bohuňovice s kapličkou nejsv. Trojice ($^1/_2$ h., 39 d., 290 ob.), Březinka (1 h., 5 d., 27 ob.), Hryzely ($^3/_4$ h., 37 d., 238 ob.), Kruty Dolní ($^1/_4$ h., 31 d., 251 ob.), Oujezdec n. Újezdec ($^1/_2$ h., 37 d., 225 ob.), Přestavlky ($^1/_4$ h., 8 d., 69 ob.), Radlice ($^1/_2$ h., 51 d., 308 ob.), Kamenná ($^1/_2$ h., 9 ob.), Kachní Louže ($^1/_2$ h., 16 ob.).

V Krutech byl farní kostel již před r. 1364. Postaven byl bezpochyby od opatů kláštera Sázavského, kterým Kruty ve 14. a 15. stol. náležely. R. 1436 zastaveny byly Kruty s ostatními statky klášterními Janu Zajímačovi z Kunštátu a zůstaly v držení potomstva jeho do 16. stol., kdež připojeny k Černému Kostelci.

---

*) Dříve stával tu oltářík čili „archa“ z r. 1674. Toho roku bylo malíři dáno od malování jednoho velkého obrazu na plátně a 7 malých obrazů na tu archu 13 zl. K tomu přispěli „pro odplatu Boží“ někteří dobrodincové z Kostelce, Štolmíře, Lstiboře a Poříčan 7 zl. 45 kr. R. 1675 zaplaceno malíři Kutnohorskému za omalování a pozlacení archy 33 zl.

Z nejstarších farářů zdejších vyskytují se v starých záznamech tito: mistr Mikuláš z Kouřimi (do 1400), jenž se svolením opata sázavského vyměnil si místo své s Pročkem (Proczko), děkanem Litoměřickým; Proček směnil již r. 1401 faru svou s Prokopem, sakristánem kostela Vyšehradského, a ten opět r. 1402 s Petrem, farářem ve Svrkyni.

Farní kostel v Krutech.

Později byla zdejší fara spravována kněžími utrakvistickými. Z těch známi jsou tito: Mikuláš (1536), Pavel (1548), Matouš (1579).

V době katolické reformace byly Kruty pod správou faráře Černokosteleckého. S jeho svolením tu krátký čas služby Boží konali kněží z kláštera Sázavského, ale pro nedostatek kněžstva i to pominulo, takže péče o tuto vzdálenou osadu faráři Černokosteleckému zase připadla. Ten ovšem jen zřídka kdy a s velikými obtížemi sem mohl docházeti. Tím se stalo, že obyvatelé zdejší nebývali v náboženství s dostatek vyučeni.

Ani starci šedesátiletí nedovedli odpověděti k otáze, je-li jeden Bůh a v kolika osobách; obřadům církevním nerozuměli Krutští a jako na nějaké kejkle na ně pohlíželi, dítky bez kněze pochovávali; úvod žen po porodu obstarával kantor.

Vzhledem k tomu obnovila vévodkyně Marie Teresie Savojská za souhlasu arcibiskupa Ferdinanda hř. Khüenburga r. 1730 v Krutech faru. Prvním farářem stal se Václav Cžipa, dotud administrator děkanství v Č. Brodě. Nalezl stavení farní ve stavu zuboženém, takže ani neměl slušného obydlí. Přikročeno tedy k stavbě nové fary, k níž farář v přítomnosti velikého zástupu lidí položil základní kámen s některými sv. ostatky pod prahem vchodu.

Potom místo staré kostnice, která stávala u kostela na straně severní, vystavěna byla nová kostnice u věže. Při přenášení kostí z kostnice staré do nové nalezli dělníci mezi kostmi skrytý veliký poklad, z něhož však většina zašantročena a zpeněžena byla od nálezců mezi židy. Kostelu vráceno bylo pouze 32 zlatých penízů*), každý v ceně 4 zl. 15 kr.

Vnitřek kostela v Krutech.

Po Cžipovi, jenž r. 1731 na faru Uhřiněvskou odešel, následovali faráři: Václav Kořil (do 1732), Jos. Löbel († 1747)**), za něhož zbořen byl kostel starý a vystavěn v létech 1740—43 kostel nynější, který benedikován byl dne 7. října 1743 spolu s kapličkou sv. Gotharda, kterou Löbel při cestě Kouřimské byl vystavěl; Bernard Hladký († 1757), za něhož r. 1754 od farnosti Krutské oddělen byl Volešec a přidělen k Viticům;

---

*) Na jedné straně těchto mincí byla prý nějaká písmena, na druhé straně havran.

**) Farář Löbel dopadl r. 1736 ve mlýně pod Hryzely tajného šiřitele učení nekatolického Pavla Sazimu, s nímž srozuměn byl zvláště domkář Ondřej Pospíšil ve Hryzelech. Pospíšil, dověděv se, že Sazima byl chycen, uprchl do Saska; za nějaký čas uprchli za ním dva synové a dcera a posléze i manželka jeho s ostatními dítkami; ta byla však na hranicích Saských zadržena a do Kostelce dodána. Udala, že nechtěla prchnouti proto, aby od víry odpadla, nýbrž proto, že manželi slíbila, že za ním přijde. Ale za nedlouho uprchla opět se všemi dítkami, byla však zase chycena a zpět přivedena.

Václav Masopust*), který z rozkazu vládního r. 1782 s úřadu svého byl sesazen a na rok do žaláře odsouzen proto, že nesouhlasil s prohlášenou tollerancí náboženskou a vzpíral se pohřbívání nekatolíků na hřbitovech katolických; Frant. Ant. Puchler (do 1785), Jan Vojtěch Javůrek (do 1805), za něhož byly Ždánice přiděleny k nově zřízené lokalii Malotické, Vít Štěpánek († 1808), Sylvester Ant. Meder († 1808), Cyrill Gela (do 1812), Jak. Neubauer (do 1825), za jehož farářování dva osadníci z Horních Krut, domkář Václav Drahota a zámečník Matěj Pospíšil zhotovili vlastníma rukama veliké věžní hodiny ze železa a věnovali je kostelu r. 1822; Jos. Fenzl (do 1846), Jan Schederle, kn. arc. vikář († 1856), Vinc. Bradáč (do 1860), Frant. Kimla († 1867), Petr Pavel Matiak (Maťák), kn. arc. vikář (do 1878), Jos. Buchar, kn. arc. notář.

Farní kostel sv. Václava v Krutech jest pěkná stavba barokní s bohatě vyvinutým štítem v průčelí. Věž přiléhá k presbytáři na straně východní.

Vnitřní zařízení kostela pochází většinou z r. 1888. Hlavní oltář v prostém slohu renaissančním s obrazem sv. Václava na plátně uprostřed a se sochami sv. Cyrilla a Methoděje zhotovil Jos. Stoklasa v Jičíně. Od něho pochází také boční oltářík naproti kazatelně; obraz P. Marie na něm maloval Václav Vysekal r. 1901.

Při bočních stěnách lodi stojí proti sobě neumělé renaissanční oltáříky sv. Josefa a sv. Františka Xav., koupené r. 1879 z děkanského kostela v Kouřimi, jež byl Jos. Stoklasa pro zmíněný kostel zhotovil, jež se tam však nehodily.

Nejstarším předmětem jest cínová křtitelnice z r. 1553, na níž mimo tento letopočet jest nápis: „Jděte ve všechen svět a kažte evangelium všemu stvoření; kdož by uvěřil . . .“ a jména dárců: „Jiřík Vladika, Marek syn jeho, Tomáš.“

Zvony: 1. s nápisem: „Tento zvon slit jest ke cti k chvále Pánu Bohu, vší říše nebeský, skrze Václava konváře v městě Hradci nad Labem do Kruty leta Páně 1544“; 2. s nápisem: „1554 tento zvon dělal Tomáš konvář . . . Já hlas volajícího na poušti: Spravte cestu Páně“; 3. ulitý Valentinem Lissiakem v Praze 1722 s nápisem německým.

V Bohouňovicích jest malá mešní kaplička Nejsv. Trojice.

V Dolních Krutech nalézal se kdysi malý kostelík se hřbitovem. V inventáři z r. 1677 činí se o něm zmínka těmito slovy: „Jest tu taky jeden malý kostelík, o němž se posavad žádné dokonalé pravdy vyzvěděti nemůže, zdali jej kdy katolíci neb heretici vystavěli; však nemá k sobě žádných případností, kromě na malé vížce dva nehrubé zvonce.“

7. Mukařov, fara.

Patronem beneficia jest matice náboženská, patronem kostela kníže z Liechtensteinu. Duchovní správu vede farář.

V kollatuře Mukařovské jest celkem 2130 katolíků, 5 evangelíků a 13 židů.

---

*) Pro kostel Ždánický, jenž tehdáž jako filialní ke Krutům patřil, dal ze jmění kostelního r. 1761 zhotoviti nový oltář, jejž zhotovil za 80 zl. Pražský řezbář a staroměstský měšťan Jan Clem, obraz pak sv. Havla zhotovil malíř Václav Spitzer za 25 zl.

V obvodu jejím jsou tato místa: Mukařov (11 d., 56 ob., šk. 5tř.), Babice Malé n. Babičky ($^1/_2$ h., 30 d., 191 ob.), Babice Velké ($^3/_4$ h., 46 d., 361 ob., šk. 2tř.), Buda ($^1/_3$ h., 7 d., 38 ob.), Louňovice ($^3/_4$ h., 32 d., 255 ob.), Srbín ($^1/_2$ h., 27 d., 173 ob.), Strašín ($1^1/_4$ h., 32 d., 198 ob.), Svojetice (1 h., 54, 438 ob.), Tehovec n. Těhovec ($^1/_2$ h., 39 d., 263 ob.), Vojkov ($^3/_4$ h., 5 ob.), Žernovka n. Žernovky ($^1/_2$ h., 25 d., 170 ob.).

Farní kostel v Mukařově.

V Mukařově byl farní kostel již ve století 14.

O nejstarších farářích nalézáme tyto zprávy: Po smrti faráře Františka (Franco) obdržel Mukařovskou faru r. 1372 Drzek (Drzko), dříve plebán v Nehvizdech; tehdáž byli patrony páni z Klučova. Po smrti Drzkově roku 1394 obdržel k presentaci purkrabí hradu Pražského Purkarta Strnada z Janovic faru Mukařovskou Zdeněk ze Sosně. Od r. 1398 byl tu farářem Matěj, jenž zemřel r. 1402. Po něm následoval Jan řečený Hus z Boru, jenž r. 1409 směnil místo své s Petrem, oltářníkem u sv. Havla v Praze. Tehdáž byl patronem beneficia Mukařovského klášter Karlovský v Praze.

Později fara byla nějaký čas v rukou utrakvistů*) a Mukařov připojen ke Kostelci nad Č. Lesy. R. 1786 byla tu zřízena lokalie. Prvním lokalistou stal se František Láska, kněz ze zrušeného kláštera sv. Jana pod Skalou († 1796). Po něm následovali: Tomáš Mikovec (1796), Martin Datel (do 1798), Laurus Terme (do 1807), P. Longinus Fischer, františkán, jenž již po šesti měsících r. 1808 do kláštera svého se vrátil, Ignác Kuffner, Jos. Paule, jenž r. 1817 stal se děkanem v Kouřimi;

---

*) Kolem r. 1620 byl zde farářem David Galli neboli Havlův ze Žlutice, kněz podobojí směru luterského, který tiskem vydal dva spisy české.

Frant. Jos. Olitsch, po němž Jos. Paule opětně z Kouřimě na lokalii Mukařovskou se vrátil a tu zemřel r. 1829; Vinc. Brabec (do 1854), Jos. Jerie, za něhož r. 1855 lokalie Mukařovská na faru povýšena byla. Po prvofaráři Jeriovi, jenž r. 1857 na odpočinek odešel, následovali: Martin Beber (do 1873), Jos. Pracner (do 1885), Vladimír Pokorný († 1886), Václav Marek (do 1887), Jos. Slavík (do 1888), Václav Vlček († 1896), Jan Hermach.

Farní kostel Nanebevzetí Panny Marie[*]) zbudován byl v letech 1890—1893[**]), načež dne 13. srpna 1893 vysvěcen byl světícím biskupem Ferd. Kalousem.

Dřívější kostel byl půdorysu obdélníkového; z vnitřní prostory zaujímal část východní presbytář od lodi vítězným obloukem oddělený. Téměř uprostřed jižního boku stávala věž půdorysu čtvercového. Při bourání nalezen v každém rohu lodi chrámové kámen s důlkem; v každém z těchto čtyř důlků byl v olově ulitý symbol vždy jednoho ze čtyř sv. evangelistů. Původně byl kostel vyšší; později klenutí osazeno bylo níže. Uvnitř nalezeny byly stopy původní malby. Nad sakristií byl vytesaný znak s nápisem: „Benda Hula z Srbína“; jiný znak s nápisem nalézal se nad malým okénkem na hřbitov vedoucím; byl však k nepoznání zvětralý.

Nový kostel jest přívětivá a prostorná stavba gotická. Okna jsou široká a hrotitá, ale bez kružeb.

V presbytáři jsou po stranách dvě malovaná okna: „Nanebevzetí P. Marie“ a „Sv. Jan Křtitel“, darovaná knížetem Janem z Liechtensteinu a zhotovená od firmy Geylingovy ve Vídni.

Oltáře, kazatelnu a zpovědnici ve slohu gotickém zhotovil řezbář Petr Bušek ze Sychrova. Obrazy na hlavním oltáři (uprostřed Kristus Pán, po stranách sv. Josef a P. Maria) jsou od Jos. Heřmana. Od téhož umělce pochází také obraz na postranním oltáříku, představující P. Marii pod křížem klečící. Obrazy křížové cesty maloval Jan Mathauser.

Naproti postrannímu vchodu jest oltář se sochou P. Marie darovaný ředitelem Johannea a učitelem hluchoněmých Janem Vlkem na památku sekundice své, kterou dne 2. července r. 1896 v chrámě zdejším slavil.

Křtitelnice cínová jest z r. 1789, zhotovená od cínaře Jos. Mitterbachera.

Zvony: 1. s nápisem: „Brykcí Zvonař z Cynperku v Novém Městě Pražském lil a udělal tento zvon do Mukařova kostelu Blahoslavené Panny Marie skrze jednání slovutného pana Martina Náchodského, toho času ouředníka na Škvorci, nákladem všech osadních k témuž kostelu přináležejících“; na druhé straně jest znak Smiřických a letopočet 1573. 2. S nápisem: „Valentin Lissiack gos mich auf der klein Seiden Prag anno 1718. Leta Páně 1718 tento zvon po ukradení předešlého nákladem záduší zjednán a zavěšen jest ke cti a chvále Boží a nejsvětější rodičky Boží.“ 3. nejmenší z r. 1745.

8. Ondřejov, fara.

Patron: kníže Khevenhüller-Metsch. — Duchovní správu obstarává farář s kaplanem.

Na osadě Ondřejovské žije celkem 2251 katolíků, 10 evangelíků a 18 židů.

---

[*]) Dříve (1677) býval titul kostela „Narození P. Marie“.

[**]) Na stavbu přispěli: kníže Liechtenstein 6000 zl., osadníci 3600 zl., záduší 16.000 zl. hotově a půjčkou z kostelů na patronátě 17.000 zl.

K farnosti Ondřejovské patří tato místa: městys Ondřejov (143 d., 796 ob., šk. 3tř.), Hlaváčov ($^1/_4$ h., 4 d., 15 ob.), Kališť (1 h., 21 d., 153 ob.), Střímelice Hradové n. Dolejší ($^3/_4$ h., 58 d., 366 ob., šk. 1tř), Střímelice Kostelní n. Hořejší s filialním kostelem sv. Martina ($^1/_2$ h., 62 d., 418 ob., šk. 1tř.), Zvánovice s kaplí sv. Jana Nep. (1 h., 88 d., 522 ob., šk. 2tř.).

V Ondřejově byl farní kostel již ve 14. stol.

Farní kostel v Ondřejově.

R. 1361 resignoval farář Svatho; po něm k presentaci pánů Ondřeje a Václava z Dubé byl za faráře ustanoven Martin, jenž r. 1364 směnil místo své s Kunclinem, plebánem v Slivně. Kunclín komutoval r. 1367 s Křišťanem, plebánem v Těňovicích. Ten r. 1376 vyměnil si faru se Štěpánem, plebánem ve Velíši, kterýž pak zase r. 1379 komutoval s Martinem, plebánem v Babicích Olom. diec. Plebán Martin směnil roku 1403 faru Ondřejovskou za faru Dobřichovickou s tamějším plebánem Václavem, kterýž r. 1405 vyměnil si místo své s knězem Křížem (Crux), oltářníkem oltáře sv. Tomáše v Nakléřově.

Později samostatná fara Ondřejovská zanikla a byla přidělena k Mnichovicům; teprve r. 1778 opět byla obnovena. Ale pro nedostatečné příjmy byla nově zřízená fara zdejší obsazována zprvu pouze administrátory. Prvním administrátorem jmenován byl Ant. Mikuláš Sprenk, kněz zrušeného Tovaryšstva

Ježíšova, dotud zámecký kaplan v Ostředku. Ondřejovští, kteří dlouho domáhali se vlastního svého duchovního, přijali jej s velikou radostí. Sprenk byl muž velice horlivý a zbožný. S lítostí vzpomínal sobě na zrušení Tovaryšstva Ježíšova a trval v přátelském spojení s bývalými jeho členy. Někteří z nich bývali u něho i návštěvou, mezi nimi i dějepisec František Pubička. Když r. 1781 zrušeny byly missie pro lid každého roku zvláště k tomu ustanovenými kněžími konané a missionáři byli propuštěni, přišel jeden z nich, P. Jan Chmela, horlivý missionář, do Ondřejova a tu Sprenkovi v duchovní správě s velikým úspěchem vypomáhal. Oba zdvojnásobili horlivost svou po vydání tollerančního patentu z r. 1782, i podařilo se jim udržeti osadu svou ve věrnosti k víře katolické, takže nikdo neodpadl. Sprenk staral se také o náležitou výzdobu chrámu; mimo jiné pořídil nový hlavní oltář, pro nějž exjesuita Ignác Raab, který tehdáž na Velehradě v klášteře cisterciáckém se zdržoval, namaloval zdarma obraz. P. Chmela odvolán byl r. 1784 do Prahy, aby odtud jakožto spirituál se třemi řeholnicemi sv. Voršily odebral se do Haliče, kdež klášter Dominikánek v Bydči měl přeměněn býti v klášter Voršilek, ale když tomu Poláci se vzpírali, vrátil se r. 1785 opět do Ondřejova a vypomáhal zase s příkladnou horlivostí v duchovní správě*). Administátor Sprenk zemřel r. 1793; po něm následovali: Bernard Christoph (do 1794) a Frant. Urbanides.

Když později důchody farního beneficia byly zlepšeny, povýšena byla r. 1805 dosavadní administratura Ondřejovská na skutečnou faru. Prvním farářem stal se dosavadní administrátor Frant. Urbanides (do r. 1812). Po něm následovali: Engelbert Redich (do 1812), Václav Horáček, jenž jako student sloužil v l. 1800—1801 v dobrovolnické legii studentské pod velením arciknížete Karla proti Francouzům zřízené**), horlivý podporovatel podniků vlasteneckých a dobročinných († 1847), Ant. Vojáček (do 1865), Jan Hübner (do 1884), Karel Ponc († 1898), Jos. Růžička, kn. arc. vikariátní sekretář.

---

*) Později stal se lokalistou ve Vranově a potom farářem v Sázavě.

**) Na památku této legie dal r. 1843 na vrchu nad Ondřejovem „Mandina Hůra“ nebo „Kalvarie“ zvaném, s něhož překrásná vyhlídka se otvírá, postaviti pomník, trojhranný obelisk z červeného pískovce se železným křížem. Na podstavci dal umístiti mramorovou desku s nápisem českým: „Pane Ježíši, žehnej celou tamní osadu farní“ a níže jinou s tímto nápisem v řeči latinské: „Památník — znamením kříže svatého ozdobený — ke cti pluku akademického v roce 1800 z Prahy do Budějovic proti Francouzům, vlasti naší zhoubným vpádem hrozícím, spěchajícího, postavil v roce 1843 Václav Horáček, tehdáž téhož pluku oud, chtěvší bojovati pro krále milého — pro milenou vlast.“ Pomník tento byl dne 22. února roku 1850 prudkým vichrem poražen. Později byl obnoven, ale místo kříže železného dán byl kříž z červeného pískovce. R. 1898 zakoupil „Mandinu Hůru“ od obce Ondřejovské Josef Frič, továrník na mechanické přístroje v Praze, aby tu zbudoval hvězdárnu, i dal přenésti pomník na výstupek jižního svahu Mandiny Hůry proti městečku. Na pomníku umístěna byla nová deska kovová s nápisem latinským a českým.

Farní kostel sv. Šimona a Judy nezachoval sobě ze staré své podoby nic význačného. Polokruhové zakončení presbytáře s předloženým pravoúhelným chorem zdá se poukazovati na původní stavbu románskou. Ono polokruhové zakončení konchou sklenuté jest však velice nízké, takže nyní tvoří jen veliký výklenek za oltářem skrytý. Zdá se, že podlaha chrámová časem byla značně zvýšena. Poslední takové zvýšení stalo se r. 1824.

Roku 1783 byla dosavadní velmi malá vejčitá okna v nynější podobu zvětšena.

R. 1901 vymalován byl kostel dekorativním malířem Matyášem Palečkem*).

Nynější presbytář má klenbu křížovou; loď jest rovným stropem kryta.

Výše zmíněný obraz sv. Šimona a Judy od Raaba nahražen byl r. 1892 obrazem novým od Jos. Mathausera, představujícím sv. Šimona a Judu v oblacích před nejsv. Trojicí.

Za oltářem visí obraz Srdce Pána Ježíše od Raaba, replika obrazu v seminářské kapli v Praze se nalézajícího. Obraz ten býval dříve na postranním oltáři a byl P. Chmelou darován.

Postranní oltáříky, prostých tvarů barokních mají nové obrazy P. Marie (dle Murilla) a sv. Josefa.

Pěkná jest křtitelnice z r. 1782**) ze dřeva řezaná na způsob empirové vázy s polovypuklinou P. Ježíše na jakožto dobrého pastýře na přední straně a se soškou Spasitele na víku.

Věž v průčelí, dříve báňovitou střechou krytá, byla r. 1876 o 1 *m* zvýšena a obdržela nynější jehlancovitý tvar.

Zvony: 1. ulitý původně r. 1416 od Petra Kotláře Pražana nákladem pana Zdeňka z Postupic, mincmistra království Českého, později opětovně přelit; nyní má nápis: „Tento zvon ss. apoštolů Simona a Judy byl přelitý za času faráře Václava Horáčka leta Páně 1813. — Karel Bellmann a Kühnerova**). Udělaný v Praze.“ 2. velmi pečlivě vyzdobený s nápisem: „Po smrti dobré paměti urozeného pána pana Jana z Valdštejna a na Hrádku nad Sázavou, nejvyššího komorníka království českého, kterýž jest v pátek den sv. Víta leta [15]76 svůj časný život dokonal, urozená paní paní Magdalena z Wartmberka, manželka téhož pana komorníka etc. na památku Jeho Milosti, tolikéž i svou a předně aby pro čest a slávu jmena Božího zvoněním téhož zvonu scházení do chrámu Páně k služebnostem Božím věrným křesťanům se ohlašovalo, k předělání starého zvonu rozbitého, aby větší byl znovu udělán, pomoc z Hor dolejších Střmlicských milostí a z lásky osadním do městečka Ondřejova jest učinila. — Zub z Poměšic, ouředník panství přináležícího k Hrádku nad Sázavou etc. Jan Mnichovský z Bochova, komorník desk zemských etc. Brykcí zvonař z Cynperku v Novém Městě Pražském udělal zvon tento leta [15]76.“ 3. má nápis: „K oslavě Boží a ke cti sv. Antonína Pad. ulil Karel Bellmann, c. k. dvorní zvonař v Praze l. P. 1855.“

Před kostelem jest kamenná socha sv. Jana Nep. z r. 1796 (obnovená r. 1898); na náměstí, ve východní jeho části stojí socha sv. Ondřeje. Při cestě ke Koceradům stojí kamenný kříž z r. 1770.

---

*) Při seškrabávání staré omítky nalezeny byly zbytky starých maleb ceny nevalné (v lodi na severní straně znázorněno bylo vyorání marianského obrazu Staroboleslavského a j.); snad provedl je malíř Bernard Claudius, jenž v letech 1698—1701 na Komorním Hrádku se zdržoval.

**) Dříve bývala tu křtitelnice cínová s nápisem gotickými literami: „Leta Páně 1510 tato křtitedlnice jest dělána do Vondřejova ke cti, chvále Pánu Bohu, Matce Boží a svatých Šimona a Tadeáše apoštolův.“

***) Zvonař Karel Bellmann, rodilý z Královce v Prusku, pojal za choť vdovu po zvonaři Kühnerovi.

Filialní kostel sv. Martina v Kostelních Střimelicích býval za starých dob farním.

R. 1359 stal se k presentaci pana Procka řečeného Kolovrat farářem Šimon z Doliny. V letech 1416—1418 byl tu farářem Zdislav.

Později fara zanikla. Střimelice připojena byla k farnosti Konojedské a spolu s ní spravována byla dle zprávy z r. 1677 farářem Černokosteleckým. Později přidělena byla Střimelice ke Skalici, až pak r. 1787 přikázána byla k Ondřejovu. Patronem kostela Střimelického jest kníže Liechtenstein.

Kostel Střimelický stojí na nejvyšším bodě výšiny, na jejímž svahu vesnice se rozkládá*). Ze staré gotické stavby zachoval se presbytář se sakristií. Obdélníková loď s věží přistavěny byly asi ve stol. 18.**). Tato nová část není již tak důkladně stavěna jako část stará, i bylo nutno při opravě roku 1903 kleštěmi zdivo věže stáhnouti.

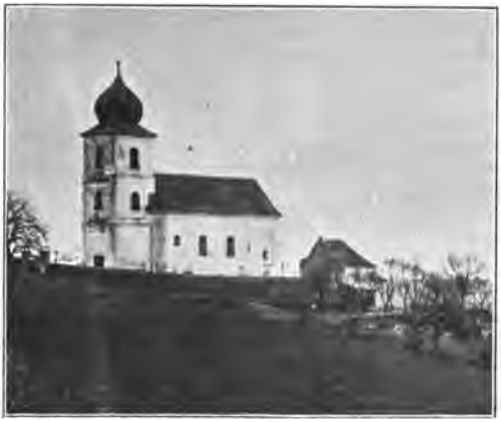

Filialní kostel ve Střimelicích.

Presbytář jest uzavřen třemi stranami osmiúhelníku a má klenbu žebrovou o dvou polích. U oltáře na straně evangelijní jest ve zdi výklenek s mřížkou železnou, v němž za starých dob Nejsv. Svátost bývala chována. Loď jest rovným stropem kryta. Hlavní oltář barokní s hadovitě točenými sloupky po stranách získán byl od faráře Sprenka roku 1789 ze zrušeného kostela Zderazského v Praze. Oltářní obraz, představující sv. Martina jako biskupa v oblacích klečícího, nad nímž andělé drží polovici pláště, malován byl r. 1863 od akad. malíře Viléma Weise. Boční oltáříky jsou rovněž barokní; místo obrazů stojí na nich barokní sochy sv. Cyrilla a Methoděje, jež byly při obnově hlavního oltáře r. 1863 s něho sejmuty a sem postaveny. Podstavec kazatelny tvoří svazek vyřezávaných listů. Na poprsní zdi kruchty upevněna jsou polovypuklá ze dřeva řezaná poprsí čtyř sv. evangelistů, nepochybně dříve na kazatelně se nalézavší.

Zvony: 1. s nápisem: „Ke cti a chvále sv. Václava za duchovní správy p. faráře Josefa Hübnera přelit byl***) nákladem patronátního úřadu

---

*) U kostela bývaly nějaké zříceniny, o nichž v urbáři z druhé pol. 17. stol. se praví: „V té vsi u kostela vynacházejí se zříceniny nějakého stavení, věděti se však gruntovně nemůže. co by to bývalo; vedle lidského domnění pokládá se za sbor templářský.“

**) Při této přístavbě užito bylo staviva z výše zmíněných zřícenin; ve zdivu jsou zbytky ostění oken, nárožní kameny a j.

***) Starý zvon byl z r. 1496 a měl tento nápis latinský: „Anno milesimo CCCC nonagesimo sexto hoc opus factum per magistrum Thomam novae civitatis.“

Černého Kostelce od Jos. Diepoldta v Praze 1878.“ 2. s nápisem: „Ke cti panny Marie a s. Martina nákladem tohoto záduší Anno 1738.“

V Dolejších neboli Hradových Střimelicích býval hrad pánů ze Střimelic. Jan ze Střimelic zbudoval r. 1381 na tomto hradě kapli ke cti Panny Marie a Početí Jejího a zřídil při ní místo kaplanské. Kaplan byl zavázán k určitým službám při kostele farním.

Ve Zvánovicích jest mešní kaple sv. Jana Nep. Vystavěna byla nákladem dobrodinců a osadníků Zvánovických roku 1836 nákladem 810 zl. za faráře Horáčka, jenž o stavbu tuto velikých zásluh sobě získal. Dal ji vystavěti tak, aby mohla tvořiti presbytář, kdyby snad jednou k stavbě kostela ve Zvánovicích přikročeno bylo. Kaple byla požehnána dne 4. května 1837. Jest to staveníčko obdélníkové, klenuté, třemi boky zakončené. Část obdélníková osvětlena jest s každé strany polokruhovým okénkem. V průčelí jest trojhranný štít. Uprostřed na klenbě spočívá zděná lucernovitá vížka. Uvnitř jest oltářík se sochou sv. Jana Nep. Péči o udržování kaple vzala na sebe obec Zvánovická.

9. Oužice n. Úžice, fara.

Patron: Matice náboženská. — Duchovní správu vede farář.

Na osadě Oužické žije celkem 2185 katolíků, 6 evangelíků a 25 židů; náleží k ní tato místa: Oužice (56 d., 392 ob., šk. 4tř)., Čekanov (1/2 h., 36 d., 223 ob.), Chlum (3/4 h., 22 d., 162 ob.), Chrástná (3/4 h., 42 d., 261 ob.), Františkov (1 h., 7 d., 41 ob.), Karlovice (1/2 h., 21 ob.), Mirošovice (1 h., 41 d., 327 ob., šk. 1tř.), Smilovice (1/2 h., 60 d., 258 ob.), Smrk (1/2 h., 19 d., 124 ob.), Staňkovice (1 h., 29 d., 239 ob., šk. 2tř.), Talmberg (1/2 h., 31 d., 168 ob.).

V Oužicích byl farní kostel již ve 14. stol.

O nejstarších duchovních správcích zdejších zachovaly se nám tyto zprávy: R. 1373 byl nájemníkem fary Oužické kněz Michael. R. 1376 měl plebán Jan jakousi rozepři s Vilémem z Talmberka. R. 1377 po smrti plebána Jana ustanoven byl k presentaci Jana řečeného Ptáčka z Rataj farářem Tomáš z Kanče*), Litomyšlské diecése. R. 1414 směnil sobě farář Oužický Vavřinec se svolením patrona Diviše z Talmberka místo své s farářem v Podvekách Bohuslavem. R. 1417 po smrti faráře Bohuslava byl k podání Oldřicha z Talmberka za faráře Oužického potvrzen kněz Matěj, mnich kláštera sázavského, se svolením tamního opata.

R. 1677 uvádí se kostel Oužický jakožto veřejná kaple náležející do farnosti Ratajské, v níž sloužena byla mše sv. o všech svátcích Marianských. R. 1787 byla v Oužicích zřízena lokalie, která r. 1854 povýšena byla na faru.

I po zřízení lokalie konali v Oužicích až do r. 1791 všeliké úkony bohoslužebné i nadále duchovní Ratajští; farář a kaplan tamější byli administratory excurrendo, až se sem přistěhoval a zde trvale se usídlil první lokalista Longinus Fischer, kněz řádu františkánského ze Zásmuk a pobyl zde do r. 1807.

Po něm následovali: Jan Mayerhofer (do 1819), František Lenk (do 1823)**), Ant. Keller (1827—1845), Jos. Dik (do 1852), Jos. Kosynka, za něhož lokalie povýšena byla na faru († 1855),

---

*) Lib. Conf. „Kancz“; Vlasák str. 38 „z Kouče“.

**) Po něm administroval lokalii Oužickou 1823—27 Josef Kamareit, kaplan Ratajský.

Kar. Kaiser, dříve místoředitel kn. arc. semináře, zakladatel jednoty katolických tovaryšů v Praze (do 1868), Jos. Streichbier (do 1877), Frant. Kubín (do 1878), Vojt. Šrámek (do 1882), Jos. Slavík 1884—1887), Tomáš Prusík (do 1892), Jos. V. Prskavec (do 1893), Kašpar Ibl.

Farní kostel Nanebevzetí Panny Marie stojí na vršíčku uprostřed vesnice; kolem rozkládá se hřbitov. Z prostého zevnějšku nesoudil by nikdo na veliké stáří této svatyňky. Ale uvnitř věže zachovala se ještě dvojitá románská okénka sloupkem dělená, jež svědčí, že kostel zdejší pochází asi ze 12. stol. Také zdivo lodi zachovalo se asi rovněž z téže doby. Presbytář třemi boky k východu uzavřený byl přistavěn nepochybně později.

Farní kostel v Oužicích.

Presbytář má gotickou klenbu žebrovou se svorníkem, na němž vytesán jest znak pánů z Talmberka. Žebra spočívají na konsolách, které mají podobu hlav lidských a postav zvířecích.

Hlavní oltář a kazatelna jsou pěkné, ale později špatně štafírované řezbářské práce řenaissanční z r. 1668. Na hlavním oltáři uprostřed stojí socha Panny Marie; v hořejší části jest poprsí žehnajícího Boha Otce. Řečniště kazatelny neseno jest postavou anděla; řečniště obstoupeno jest sloupky, mezi nimiž ve výklencích stojí sochy sv. evangelistů. Na oltáři nad mensou nalézá se tento nápis: „Leta Páně 1668 dne 3. Septembris urozený pán pan František Maximilian Leopold z Talembergka, pán na Hražených Ratajích, Černém Blátě, Talmberce, též urozená paní paní Eva

Regina z Tallmbergka rozená Kustoška z Zubřího a Lipky jakožto páni manželé svoji tento oltář a kazatedlnu ke cti a chvále Nanebevzetí Blahoslavené Panence Mariji vyzdvihnouti a udělati dali. Kterýmžto Bůh všemohoucí skrze přímluvu blahoslavené Panenky Marie své svaté Božské požehnání, v lásce spolu dobré setrvání a po tomto zde časném životě v nebi slávu věčnou dáti rač. Amen.“ Znaky těchto manželů nalézají se na stěnách.

Křtitelnice jest trojnohá, ze dřeva řezaná, barokní, na způsob starých křtitelnic cínových.

Postranní oltář, ze zbytků řezeb s hlavního oltáře vzatých sestavený, má barvotiskový obraz Nejsv. Srdce Páně.

Kruchta na železných traversách spočívající zřízena byla r. 1896; nové varhany pořízeny za 1400 K od firmy Antonína Mölzera v Kutné Hoře.

Zvony: 1. asi z 15. stol. pocházející s nápisem latinským, jenž v překladu zní: „Zdravás Maria, milosti plná, Pán s tebou, požehnaná tys mezi ženami“; 2. s nápisem: „Leta Páně 1479 tento zvon lit a roku 1807 byl přelit ke cti a chvále Pánu Bohu a Matce Boží do Oužic. Anna Kühner 1807.“

Vnitřek kostela v Oužicích.

10. Rataje Hražené, fara.

Patron: kníže z Liechtensteinu. Duchovní správu vede farář s kaplanem.

Ve farnosti Ratajské jest celkem 2559 katolíků, 24 evangelíků a 36 židů. Náležejí k ní tato místa: městys Rataje Hražené (121 d., 734 ob., šk. 4tř.), Ježovice (1 h., 22 d., 140 ob.), Ledečko n. Ledecko ($^1/_2$ h., 45 d., 299 ob.), Makolusky (1$^1/_4$ h., 36 d., 321 ob.), Malovidy ($^3/_4$ h., 30 d., 180 ob.), Outěchosty n. Útěchvosty ($^3/_4$ h., 17 d., 134 ob.), Podveky s fil. kostelem sv. Havla (1$^1/_4$ h., 57 d., 419 ob., šk. 4tř.), Zalíbená (1 h., 8 d., 0 ob.), Zbyzuby n. Zbizuby (1$^1/_2$ h., 46 d., 328 ob.); samoty: echyba Kácovská (1$^1/_4$ h., 27 ob.), Vestec n. Vestce (1$^3/_4$ h., 7 ob.).

V Ratajích byl již ve století 14. farní kostel.

O nejstarších duchovních správcích zachovaly se nám tyto zprávy: smrti plebána Jakeše (Jakso) byl r. 1369 k podání Jana řečeného áčka z Pirkštejna ustanoven Winter z Kladrub, po jeho pak smrti 1378 Přech z Dubějovic. Po smrti plebána Mikuláše byl ku presentaci ndřicha z Lipé, nejvyššího maršálka král. Českého, potvrzen r. 1395 za faráře Petr z Mohelné, po jehož smrti r. 1411 k presentaci Hanuše z Lipé stal se farářem mnich kláštera sázavského Theodorich. Ten směnil sobě r. 1416 místo své za souhlasu patrona Jana Ptáčka z Pirkštejna s Martinem plebánem v Kozmicích.

V rozbrojích náboženských fara zdejší zanikla a teprve po válce třicetileté opět byla duchovními osazována. Tehdáž (od r. 1636) byli Rataje v držení rodu Talmberků. Prvním správcem duchovním byl tu František Zbyněk Binovský v letech 1651 a 1652; od něho pochází nejstarší matrika. K farnosti Ratajské náležely tehdáž i Oužice a Vavřinec. Po něm následovali: Václav Vojtěch Bílek z Himmelštejnu, Daniel Černý († 1668), Jiří Václav Jan Šlechta (1669—70), Jan Stanislav Dudacius († 1689). V duchovní správě vypomáhali zvláště jakožto administrátoři v době uprázdnění beneficia hlavně benediktini Sázavští a jesuité Kutnohorští.

Rataje: v levo kostel, v pravo zvonice a fara.

R. 1689 dne 30. prosince pokřtěna byla v chrámu Ratajském od Václava Augustina Kozojedského, děkana Divišovského a vikáře, Turkyně, jíž bylo dáno jméno Maria Polyxena. Kmotrami byly slečny Polyxena a Františka z Talmberka se svým otcem Františkem Leopoldem z Talmberka, svědkyněmi byly: Kateřina Alžběta a Františka z Talmberka. R. 1692 dne 6. ledna pokřtil františkán Zásmucký Norbert Schneider v témž kostele a u přítomnosti týchž kmotrů jinou Turkyni na jméno Kateřina Alžběta a Turka, jemuž bylo dáno jméno Václav Antonín. Tyto příslušníky národa tureckého přivedl jako válečné zajatce generál Ludvík hrabě z Herbervillu, jehož manželka Markéta byla rozená Talmberková.

Roku 1691 vystavěn byl nynější kostel. Dalšími duchovními správci byli: benediktin Dominik Ptáček (1692 – 93), Václav Leopold Hesselius z Czettwinbergu (do 1696), Jan Jakub Chmelvoda (do 1698), Ondřej Ludvík Prinz (do 1699), František Jakub Wazmon († 1704), Adam Císař († 1713), Jan Jos. Říb († 1720), za něhož r. 1721 panství Ratajské koupil Václav Oktavian hrabě Kinský ze Vchynic; Jan Norbert Kříž (do 1733), Jan Jiří Halaš († 1743), Václav Chládek († 1758), Fr. Gubernator († 1772).

R. 1744 založil hrabě Vilém Štěpán Kinský fundaci kaplanskou.

R. 1749 svěřili jesuité Kutnohorští duchovní správu Majelovic a Žížova farářům Ratajským.

Farní kostel v Ratajích

R. 1764 prodal hrabě Josef Jan Kinský Rataje Marii Terezii vévodkyni Savojské roz. z Liechtensteinu, po jejíž smrti (1772) zdědil je knížecí rod Liechtensteinský.

Od října r. 1770 do května r. 1772 zuřil mor. Na osadě

Ratajské pomřelo 500 lidí. Zaopatřeno bylo v té době 2000 nemocných, takže denně 12 až 24 osob bylo zaopatřováno.

Po smrti faráře Gubernatora následovali: Daniel Frant. Weber, od r. 1799 kníž. arc. vikář traktu Mnichovického. Dne 8. května r. 1783 vloupali se svatokrádežníci do farního kostela a uloupili dva stříbrné kalichy, stříbrný pacifikál, schránku na sv. ostatky, melchisedech z monstrance a měděné ciborium. R. 1787 odloučeny byly od Rataj nově zřízené lokalie v Oužicích a Vavřinci. Farář Weber zemřel 1810; po něm následovali Jakub Neubauer (do 1812), Frant. Brabec (do 1814), Vojt. Wolf (do 1839), Václav Jos. Calasantius Veverka, osobní děkan († 1865), Václ. Jos. Rothberger († 1869), Frant. Šeferna (do 1873), Frant. Xav. Paták (do 1879), Václ. Čermák (do 1888), Ant. Ječmen († 1896), Kamil Janeček (do 1901), Jan Balaban.

Farní chrám sv. Matouše apoštola a evangelisty Páně, vysoká prostranná budova bez věže, hřbitovem obklopená, vypíná se na severozápadním konci náměstí nad Sázavou. Zbudován byl na místě menšího kostela starého nákladem Františka Maximiliana z Talmberka. Stavba, kterou provedl nepochybně architekt Ondřej de Quarde, dokončena byla r. 1691 a téhož roku dne 21. září v den svátku sv. Matouše vysvěcena od biskupa Královéhradeckého Jana Františka Kryštofa z Talmberka, bratra zmíněného pána Františka Maximiliana.

Zevnějšek kostela jest zcela prostý; za to vnitřek překvapuje pěknými proporcemi a vkusným zařízením ve slohu renaissančně-barokním.

Vysoký oltář o dvou etážích obstoupen jest sloupky nesoucími oblamované římsoví, a ozdoben pěkně řezanými rozvilinami, vásami květinovými a sochami. Oltář byl r. 1747 nákladem Viléma Štěpána knížete Kinského nově zlacen a novými obrazy ozdoben. Dolejší obraz představuje mučednickou smrt sv. apoštola Matouše, hořejší Nejsv. Trojici. V témž slohu jako oltář hlavní jsou provedeny i oba postranní oltáře s mistrnými řezbami; ale staré obrazy na nich se nalézavší nahraženy byly v letech 1873—79 novými, méně zdařilými (sv. Cyrilla a Methoděje, bl. Anežky české, sv. Václava a Ludmily, sv. Vojtěcha).

V presbytáři na straně evangelijní jest ve zdi z mramoru tesaná schránka pro Nejsv. Svátost, renaissanční, se znakem hr. Kinských. Po obou stranách vchodu do presbytáře jsou na konsolách dobrá barokní ze dřeva řezaná poprsí sv. Václava a sv. Ludmily.

Kazatelna jest velice bohatě vyzdobena dovednou prací řezbářskou; pod řečništěm vznášející se anděl, kolkolem na řečništi sv. apoštolové, na stříšce sedící postavy sv. učitelů církevních a nejvýše Kristus Pán.

Také stolice kostelní jsou velmi vkusně vyřezávány.

V lodi na straně evangelijní jsou z plechu tepané rokokové nástavky bývalých oltářů; v jednom z nich jest obraz Nejsv. Srdce Páně z r. 1778; v druhém býval obraz sv. Agaty, jenž byl r. 1825 nahražen obrazem P. Marie Bolestné, jenž maloval lokalista Vavřinecký Ant. Stulfa.

Nad vchodem do sakristie jest na stěně nápis vztahující se k posvěcení chrámu r. 1691.

Křtitelnice cinová trojnohá jest z r. 1685.

Ratajský kostel má krásný stříbrný kalich, věnovaný Františkem Maximilianem z Talmberka († 1685) a missál r. 1735 tištěný s drahocennými deskami potaženými červeným sametem a pokrytou tepanou prací stříbrnou z r. 1762.

Pozoruhodný jest Boží hrob zřízený r. 1904, přispůsobený ze starého barokního zrušeného oltáře, s použitím starých řezeb a soch.

Vnitřek kostela v Rajajích.

Pod kostelem jsou krypty: Hynce Ptáčka z Lipé a Pirkšteina († 1444), rodu vladyk Malešických z Černožic, kteří byli majetníky Rataj v letech 1528—86 (kámen, který kryl někdy vchod do této hrobky, zazděn jest nyní v pilíři kruchty a má nápis: „Sobě a rodu svému k odpočívání tento pohřeb dal vystavěti já Jan Malešický z Černožic“) a rodu Talmberských.

Neobyčejné jest umístění zvonů a fary. Zvony nalézají se totiž v okrouhlé hlásce bývalého hradu Pirkštejna, stojícího opodál kostela na jihozápadní straně městečka na skalnatém výstupku, a v témž hradě umístěna jest i fara. Příbytek farní byl zde v zříceninách hradních zřízen hrabětem Václavem Oktavianem Kinským*). Co do romantičnosti sotva která jiná fara faře Ratajské se vyrovná.

Zvony: 1. s nápisem latinským, jenž v překladu zní: „Leta Páně 1506 tento zvon ulit jest k chvále Boha všemohoucího mistrem Ondřejem řečeným Ptáček na Horách Kutných“; 2. asi z 15. stol. s nápisem: „Ve jmeně svatého Pavla a Petra tento zvon buď udělán.“

Při cestě k Novým Dvorům jsou dvě kapličky: sv. Antonína a sv. Václava. Kdy byly vystavěny, není známo**). Kaplička sv. Václava byla opravena r. 1834, a znovu r. 1898, kdy byl do ní dán nový obraz sv. Václava na koni. Kaplička sv. Antonína byla obnovena a znovu benedikována r. 1840 a 1898. R. 1884 byl do ní dán starý obraz s oltáře čtrnácti sv. Pomocníků. R. 1899 postaven v ní oltář se sochou sv. Antonína s bývalého oltáře farního kostela a před ní zavěšena lampa. Zámečník Vojtěch Neumann, rodák Ratajský, daroval k této kapličce kutá železná vrata. Na náměstí jest kaplička sv. Jana Nep. V ní konalo se r. 1848 dne 24. září svěcení praporu národní gardy a sloužena byla mše svatá u přítomnosti velikého zástupu lidu.

---

*) Dříve nalézala se prý fara tam, kde stojí stavení č. 37.

**) O jedné z nich — nevíme však, která jest míněna — činí se zmínka ve zprávě Jana Stanislava Dudatia z r. 1677 těmito slovy: „V kapličce, která jest za městem, slouží se mše sv., kdykoliv pan patron sobě přeje; pro tuto kapličku bylo dáno dovolení od veledůst. arcib. konsistoře.“

Filialní kostel sv. Havla v Podvekách stojí o samotě na temeně vysokého pohoří, odkud otvírá se daleká vyhlídka. Býval kdysi farním.

R. 1358 po smrti plebána Jakuba obsazena byla fara ku presentaci Martina, Diviše a paní Jerny z Podvek klerikem Janem, synem Věčkovým z Podvek. Když pak tento plebán r. 1370 odešel na faru Tehovskou, byl ustanoven za plebána v Podvekách jeho bratr Václav. Tehdáž vykonávali podací právo společně: Martin, Diviš, Přibik, dále Vyšehradský kanovník Markvard spolu s matkou a bratřími svými. Když r. 1374 odešel plebán Václav na faru v Dobřeni, presentovali patroni: Markvard, kanovník Vyšehradský, dále Markvard ze Zdizub a bratří Diviš a Přibík z Podvek klerika Jana z Dalkovic, který také církevním úřadem byl potvrzen a byl zde farářem 20 let. Po jeho smrti obdržel r. 1394 jeho místo k presentaci Václava, Markvarda a Diviše kněz Bohuslav. Ten směnil r. 1414 místo své s Vavřincem, plebánem v Oužicích, kterýž r. 1419 resignoval, načež stal se plebánem Adam z Janovic.

Filialní kostel v Podvekách.

Kostel v Podvekách byl rozšířen přístavbou roku 1707, r. 1734 byl obnoven; r. 1755 byla k němu věž přistavěna; r. 1783 byl starý kostel zbořen kromě zmíněné věže a nynější vystavěn.

Jest to neozdobná stavba valenou klenbou opatřená, s věží bání krytou v průčelí.

Uvnitř jsou tři barokní oltáře; na hlavním jest obraz sv. Havla malovaný od Vil. Kandlera.

Zvony: 1. s nápisem: „Leta 1500 mistr Vondřej řečený Ptáček ke cti a chvále Boží i všem Svatým zvon tento slit jest.“ 2. míval nápis: „Leta 1692. Svatý Havle oroduj za nás. Joannes Pricquei civis Clattoviensis me fudit“ a ozdoben byl polovypouklými obrazy sv. Václava, sv. Jana Nep. a sv. Kateřiny; v noci ze dne 2. na 3. červen r. 1847 byl ukraden, a teprve r. 1871 nahrazen novým, jenž nese nápis: „Kovový hlas církve svaté katolické. Živé křesťany volám k službám Božím. Za mrtvé věřící truchlím. Ke cti Boží a sv. Václava, patrona českého, lila tento zvon slévárna dcery Karla Bellmanna Anny v Praze 1871 za vrchního Benjanina Janela a faráře Františka Šeferna.“

11. Sázava n. Sázavo-Buda, fara.

Patrony jsou majitelé panství Sázavského. Duchovní správu obstarává farář s kaplanem.

Bývalý klášterní, nyní farní kostel v Sázavě.

Na osadě žije celkem 3959 katolíků, 8 evangelíků a 63 židé. Patří k ní tato místa: Černé Budy s farním kostelem sv. Prokopa (65 d., 540 ob.), městys Sázava s filialním kostelem sv. Martina ($^1/_4$ h., 75 d, 727 ob., šk. 5tř.), Bělokozly ($^3/_4$ h., 40 d., 245 ob., šk. 1tř.), Benátky (1 $^1/_4$ h., 16 d., 107 ob.), Budín ($^3/_4$ h., 26 ob.), Čeřenice (1 $^1/_4$ h., 34 d., 220 ob.), Dojetřice ($^1/_2$ h., 20 d., 127 ob.), Drletín (1 $^1/_2$ h., 10 d., 76 ob.), Choratice (1 $^1/_2$ h., 28 d., 205 ob., šk. 1tř.), Mělník ($^3/_4$ h., 21 d., 141 ob.), Moštice (1 $^1/_2$ h., 2 d., 33 ob.), Mrchojedy (1 h., 15 d., 72 ob.), Nechyba ($^1/_2$ h., 27 d., 233 ob.), Piskočely n. Pyskočely ($^3/_4$ h., 9 d., 59 ob.), Poříčko (1 $^1/_4$ h., 33 ob.), Přívlaky ($^1/_4$ h., 19 d., 133 ob.), Radvanice (1 h., 27 d., 182 ob.), Samechov (1 $^1/_4$ h., 31 d., 211 ob., šk. 1tř.), Samopše (1 h., 24 d., 179 ob., šk. 1tř.), Vlkančice (1 h., 40 d., 263 ob., šk. 2tř.), Vraník (1 $^1/_4$ h., 5 d., 33 ob.), Xaverov (1 $^1/_4$ h., 29 d., 185 ob.).

Farní, dříve klášterní chrám sv. Prokopa v Černých Budách jest jedním z nejpamátnějších chrámů v Čechách. V těchto místech zdržoval se na počátku století 11. sv. Prokop, veda život poustevnický, zde setkal se s ním kníže Oldřich jsa na lovu v hustých lesích, které se tu tehdáž rozkládaly. A zde založil potom sv. Prokop asi r. 1032 klášter a vystavěl při něm kostel ke cti Rodičky Boží Panny Marie a sv. Jana Křtitele. V tomto kostele zavedl a konal sv. Prokop služby Boží jazykem slovanským, čímž k novému lesku přivedl drahocenné dědictví po svatých věrozvěstech slovanských Cyrillu a Methoději. Za správy sv. Prokopa stal se nad to klášter Sázavský vzorem zbožnosti, kázně a neunavné práce. Pod jeho vedením mnichové okolní lesy obraceli v úrodná pole, vyučovali mládež i lid a vykonávali rozmanité práce nejen řemeslnické, nýbrž i umělecké. Mnozí také psali knihy k slovanským službám Božím potřebné. Ale slovanské obřady v klášteře Sázavském konané nelíbily se některým nepřátelům jazyka slovanského. Ti nedlouho po smrti sv. Prokopa († 1053) přemluvili knížete Spytihněva, aby slovanské mnichy z kláštera Sázavského vypudil, tvrdíce o nich, že slovanským písemnictvím zabředli v kacířství. Spytihněv uvěřil pomluvačům a rozkázal r. 1058 slovanským mnichům Sázavským, aby odešli ze země. Ubohým žákům sv. Prokopa ovšem nezbylo než uposlechnouti, i odebrali se do Uher. Do kláštera uvedeni byli pak mnichové obřadu latinského s německým opatem v čele. Po smrti knížete Spytihněva r. 1061 dosedl na trůn bratr jeho Vratislav II., jenž slovanské liturgii byl přízniv. Rozpomenuv se na slovanské mnichy sázavské v Uhrách ve vyhnanství prodlévající, vypravil poselství ke králi uherskému, žádaje za propuštění jich, načež oni po vyhnanství šest let trvavším do kláštera sázavského se vrátili (r. 1064) a horlivé zbožnosti a práci jako dříve se oddávali. Zvláště utěšeně rozkvetla činnost umělecká na Sázavě za opata Božetěcha (1092—97), jenž výborně se vyznal ve všech oborech umění. Místo starého kostela vystavěl Božetěch chrám mnohem větší a nádhernější. Ale na neštěstí vznikly mezi slovanskými mnichy v klášteře sázavském různice; někteří nehodní mnichové osočovali opata svého Božetěcha u knížete Břetislava II. Ten posléze rozmrzen kázal r. 1097 vyhnati i Božetěcha i svárlivé mnichy jeho ze Sázavy a uvedl tam řeholníky obřadu latinského

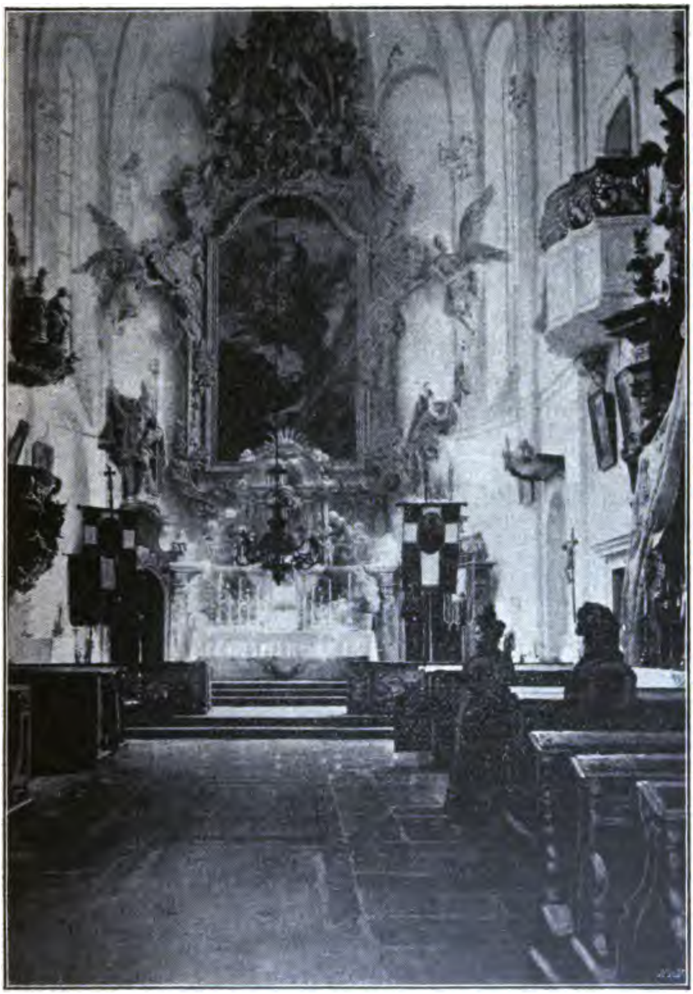

Vnitřek kostela Sázavského.

z kláštera břevnovského. Tím zanikla slovanská liturgie v klášteře sázavském navždy.

Ale umělecká činnost v klášteře sázavském nezanikla. Zvláště jevila se za dvou opatů: Silvestra (1134—1161) a Reginharda (1162—1173). Opat Silvester jal se nádherně zvelebovati a okrášlovati vnitřek sázavské svatyně, zejména krásnými malbami. Opat Reginald, ač cizinec z Met rodilý, následoval ve ctnostech sv. Prokopa, v umění slavného Božetěcha. Byl, jak o něm svědčí staré letopisy, »umělý v malování a řezání jakýchkoli obrazů ze dřeva, z kosti nebo také z kovu rozličného druhu; také nebyl nezběhlý v řemesle kovářském, jakož i ve všem díle, které se skládá ze skla.« Stopy umělecké činnosti mnichů sázavských sledovati lze v dalekém okolí. V Kouřimsku a v Čáslavsku nalézají se sličné chrámové stavby, jež beze vší pochyby vystavěny byly dovednými mnichy sázavskými.

Dlouho žili mnichové sázavští v pokoji, svědomitě provádějíce skutkem krásné heslo mnišské: »Modli se a pracuj.« Ve století 14. zbudovali na místě staré románské stavby Božetěchovy novou, velikolepější stavbu gotickou, což vydává skvělé svědectví o tom, že neustávali pilně pěstovati umění výtvarné i v novém vkusu uměleckém. Teprve hrozné války husitské i je vyrušily z klidné, plodné práce. Pražané, kteří ve spolku s Tábory r. 1421 po Čechách válečné výpravy podnikali, zmocnili se kláštera sázavského a mnichy odtud vyhnali. Statky klášterní darovali později věrným spojencům svým, pánům z Kunštátu, kteří zbudovali sobě pevné sídlo pod klášterem. Ač páni z Kunštátu byli stoupenci strany husitské, nebránili tomu, když r. 1433 mnichové sázavští do kláštera svého se vrátili, ač ovšem statků jejich, jež měli v držení, jim nevrátili. Mnichové trpěli tudíž nezřídka krutou nouzi, ano nejednou ocital se klášter pro nedostatek na pokraji zániku. V trudném tom stavu trval klášter po celých dvě stě let. V té době bylo i tělo sv. Prokopa r. 1588 přeneseno do Prahy a uloženo v kostele Všech Svatých.

Teprve za války třicetileté přičiněním hlavně slavného visitátora řádu benediktinského v Čechách Volfganga Zelendra počal se klášter Sázavský zotavovati a rozkvétati k nové činnosti. V letech 1663—87 byl zbudován kostel v nynější podobě na zdivu bývalého presbytáře. Ale na počátku r. 1746 stihla klášter nová rána. Požár zpustošil klášter a poškodil i chrám klášterní. Ze sbírek dobrodinců vystavěn byl pak klášter v té podobě, ve které dosavad se spatřuje, a opraven i pohořelý chrám, jenž i uvnitř novým nákladnějším zařízením byl opatřen. A tak i z této rány klášter brzy se vzpamatoval a dobře prospíval, zejména za vzorné správy opata Leandra Kramáře (1763—85). Pohříchu byl to opat poslední. Dne 3. listopadu r. 1785 byl klášter sázavský zrušen a konvent mnichů rozpuštěn. Statek sázavský byl zprvu přikázán náboženskému fondu, a později, r. 1804, prodán. Noví majitelé proměnili bývalý klášter v zámek.

Místo, kde sv. Prokop působil, dávno již pozbylo původní své podoby. Dnes vypadá na Sázavě vše jinak, nežli za dob světcových. Nicméně, ač věky pozdější úplně změnily tvářnost působiště Prokopova, přece nedovedly vyhladiti jeho památku, vížící se k tomuto místu, jež působením svým byl posvětil.

I okolní krajina změnila od dob Prokopových několikráte svůj vzhled, ale přece zůstala tím, čím byla tenkráte: zátiším nad míru půvabným. Uprostřed lesnatých chlumův na mírném návrší, jehož úpatí svlažuje řeka Sázava, zvedá se památný klášter sv. Prokopa. A v jaké podobě se nám dnes jeví! Chrám z části zachovalý, z části ve zříceninách, a klášter v sídlo panské téměř k nepoznání změněný!

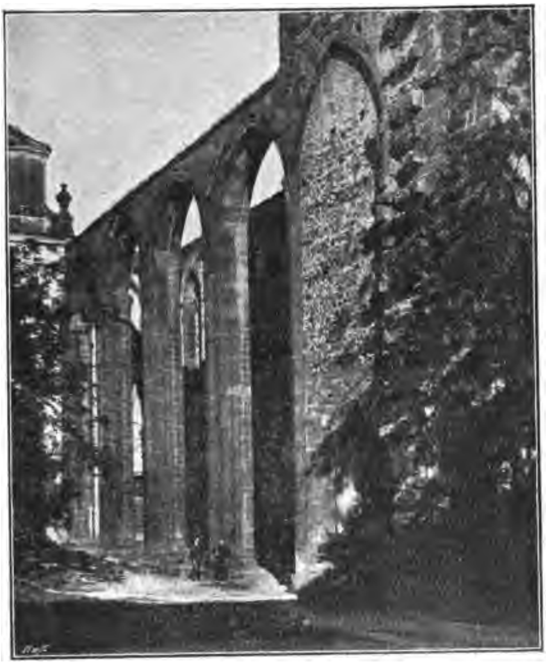

Zříceniny přední části kostela Sázavského.

Z velikolepého trojlodního chrámu gotického zachoval se v celistvosti pouze presbytář a chór kněžský s přiléhajícími po stranách bočními loděmi.

Větší část jižní lodi zaujímá kaple Panny Marie a sakristie.

Nad bočními loděmi jsou prostranná oratoria.

Na pěkném barokním oltáři jest veliký, zdařilý obraz „Nanebevzetí Panny Marie“ od Jana Petra Molitora z r. 1755*) v nádherném rámu. Po stranách nad brankami za oltář vedoucími stojí sochy sv. Vojtěcha a sv. Václava.

Při stěně presbytáře na straně evangelijní jest oltářík s barokní zasklenou skřínkou, v níž uloženy jsou tři drahocenné památky po sv. Prokopu. Jest to především částka kosti z ramene světcova v kovovém relikviáři na způsob kruhové zasklené schránky, z níž vybíhají ramena stejnoramenného kříže trojlistovitě zakončená a stylisovaným ornamentem listovým ozdobená; tento relikviář dal zhotoviti Fr. Kočí, děkan kapitoly Vyšehradské. Dále chová se tu tak zvaný „koflík sv. Prokopa“. Nejstarší částkou této nádoby jest vejčitá dřevěná číše z jalovcového dřeva, kterou prý sv. Prokop sám urobil a z ní také dal napíti se vody knížeti Oldřichovi. Číše ta spočívá nyní na stříbrné ozdobné noze, okována jest při hořejším okraji stříbrnou obrubou a pokryta stříbrným víkem s malým křížkem na vrcholu. Stříbrné částky koflíku jsou pozlaceny. První zmínka o kalichu sv. Prokopa vyskytá se ve 13. století, kdy dle zprávy životopisce sv. Prokopa pozdravil se v Sázavě člověk šílený, napiv se

---

*) Obraz tento byl r. 1838 obnoven malířem Františkem Procházkou.

z něho. Ve válkách husitských byl kalich ten spolu s jinými skvosty klášteru uloupen; ale svatokrádci ztratili jej cestou nedaleko kláštera. Jakás žena nalezla jej a odevzdala vrchnosti své, pánům z Valdštýna. Potom prý až do války třicetileté chován byl koflík ve Valdštýnském paláci na Malé Straně v Praze. Když Švédové plenili domy tamější, byl by koflík padl jim do rukou, ale věrná služka uvrhla jej v čas do studně, odkudž za doby pokojnější šťastně byl vynesen. Přičiněním arcibiskupa Matouše Ferdinanda Sobka navrátili jej páni z Valdštýna klášteru. Od té doby býval na Sázavě obyčej podávati poutníkům po sv. přijímání vína z této památné číše. — Posléze chová se v řečené skřínce dřevěná „lžíce sv. Prokopa“, jejíž rukověť jest stříbrná a při konci malou soškou andílka ozdobená.

Sázava: Oltář Nejsv. Srdce Páně, kazatelna a oltářík s památkami po sv. Prokopu.

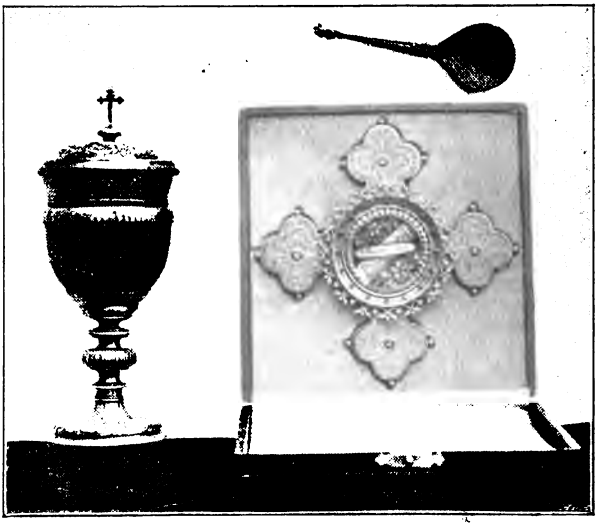

Památky po sv. Prokopu na Sazavě.

Velice uměle vyřezávaná jest kazatelna s hojnými sochami; na stříšce její spatřujeme Pána Ježíše, níže kolkolem stojící sv. evangelisty; na řečništi pak sedící sv. učitelé církevní.

Uprostřed bočních stěn střední lodi chrámové jsou naproti sobě dva oltáře: na straně evangelijní oltář sv. Prokopa, na straně epištolní oltář sv. Benedikta. Na oltáři sv. Prokopa jest obraz znázorňující tohoto světce s očima zavřenýma v rouchu opatském s mitrou na hlavě, s berlou v levé ruce a pravou ďábla na řetězu držící. V pozadí namalovány jsou dva drobné výjevy znázorňující, kterak světec oře maje ďábla k pluhu připoutaného a kterak zlé duchy z okolí své poustevny zapuzuje. O tomto obrazu se vypravuje, že nalezen byl roku 1638 v ssutinách klášterního chrámu a že vymalován byl hned po smrti světcově*). Také tvrdili o něm někteří zbožní lidé, že světec na obraze oči otvíral a zavíral. Obraz tento jakožto obraz milostný dodnes požívá veliké úcty.

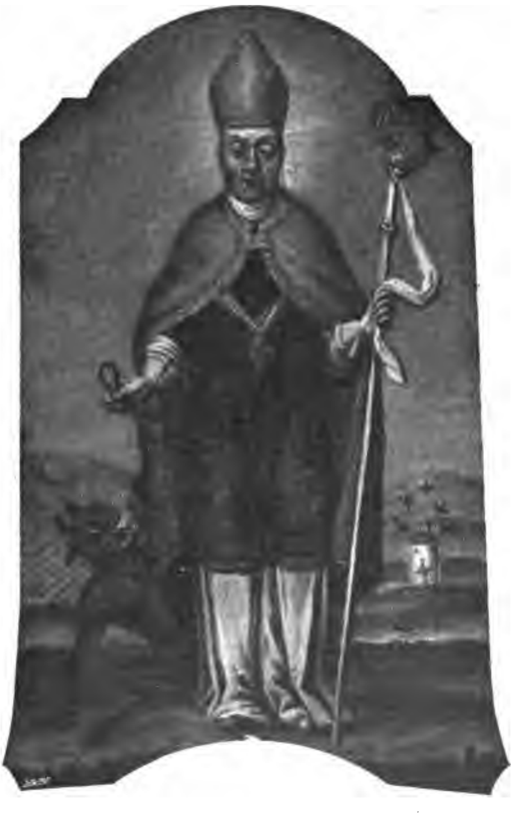

Obraz sv. Prokopa v Sázavě.
(Dle staré kopie.)

Z lodi severní sestupuje se po točitých schodech do krypty pod presbytářem. Krypta tato jest jediný pozůstatek původní románské stavby; jest to spodní část polokruhové apsidy. Lid nazývá podzemní tuto kryptu obyčejně „jeskyní sv. Prokopa“; neboť prý v těchto místech býval prvotní skalní příbytek světcův. Pod vlivem tohoto lidového podání byla krypta ve století 18. vyzdobena: stěny pokryty umělými skalinami a uprostřed při zdi v umělé jeskyňce postavena byla dřevěná socha světcova. Průčelí kostela zbudováno jest ve slohu barokním; štít jeho ozdoben jest sochou P. Marie.

Více než polovice původního chrámu jest zříceninou velice malebnou. Od jižní části průčelí jde řada čtyř vysokých oblouků gotických na štíhlých pilířích spočívajících a souběžně s těmito arkádami vysoká zeď s gotickými okny. Jest to pozůstatek bývalé jižní lodi chrámové. V průčelí této zříceniny stojí vysoká, mohutnými pilíři podepřená, dosud dobře zachovaná věž o čtyřech patrech, jehlancovitou střechou krytá.

---

*) Zdá se však, že obraz ten v nynější své podobě vznikl teprve řečeného roku 1638, kterýžto letopočet také na obraze se spatřuje.

Úzká, nahoře hrotitá a dvojnosými kružbami ozdobená okna oživují boky jednotlivých pater. V přízemí věže spatřuje se na straně jižní krásný, bohatě ozdobený gotický portál, uvnitř pak ve klenbě svorník s krásně tesanou hlavou Spasitele.

Po severní lodi chrámové není ani stopy. O této zpola zřícené přední části chrámu sázavského mínění se rozcházejí. Jedni tvrdí, že chrám nebyl nikdy dostavěn a že stavitelé v práci ustali, když byli s jižní lodí chrámovou téměř úplně hotovi. Jiní však tvrdí, že chrám úplně hotový ztroskotán byl od Husitův; o tom však není žádných zpráv historických.

K jižní straně chrámu přiléhá jednopatrová, do čtverce stavěná bývalá budova klášterní, nyní v zámek změněná, v jejímž jižním křídle zvedá se nad středem průčelí hranolová věž beze střechy. Uvnitř jest malé nádvoří, obklopené v přízemí i v poschodí prostrannými chodbami; jsou to bývalé klášterní ambity.

Na klenbách přízemního ambitu byla v polovici 18. stol. vymalována řada výjevů ze života sv. Prokopa. Malby tyto byly pohříchu r. 1870 na rozkaz tehdejšího majitele zámku zabíleny.

Po zrušení kláštera byl bývalý chrám P. Marie a sv. Jana Křtitele prohlášen dne 12. října 1788 za farní na přímluvu krajského hejtmana rytíře z Bienenberga, aby chrám na Sázavě nebyl zbaven služeb Božích a aby sv. Prokop i nadále ve svém kostele byl uctíván. Rozhodnutím ze dne 22. června r. 1789 bylo stanoveno, aby farní kostel na Sázavě měl jméno sv. Prokopa a výroční památka založení jeho by konala se v neděli po sv. Prokopu. Fara umístěna byla v bývalé prelatuře klášterní.

Kostel sv. Martina v městečku Sázavě, původně farní, nyní filialní. Zmínka o faře v Sázavě vyskytá se v listinách sice teprve r. 1405, ale není pochyby, že byla tu již dávno před tím. Fara Sázavská byla přivtělena ke klášteru Sázavskému; opat ustanovoval některého z kněží svého kláštera správcem (administratorem) jejím.

R. 1405 byl takovýmto administrátorem mnich Jindřich.

Po válkách husitských byli tu faráři kněží strany pod obojí.

Z těch povědomi jsou nám: Lukáš (1535), Pavel Stříbrský (1579), Jeronym Pražský (někdy před r. 1587), Daniel Šrámek Klatovský, konfirmovaný k podání Adama mladšího z Valdštejna konsistoří pod obojí dne 28. února 1615.

Těm, kteří církvi katolické zůstali věrni, přisluhovali svatými svátostmi kněží kláštera sázavského, a to nejen v Sázavě samé, nýbrž i v dalekém okolí. Po bitvě Bělohorské ujali se pak zase sami výhradně správy duchovní. Vystřídali se v ní tito kněží: Jiří Pavlín (1624—37), Prokop Tylek (do 1650), Fulgentius Jan Bílek (do 1653), Jiří Itali (do 1660), Jan Prokop Manner (do 1664), Placidus Vitecius (1677), Ildefons Votava (na počátku 18. stol.), Maximilian Štěpánův (kolem r. 1746), Norbert Housenka (kolem r. 1778), Václav Martínek, jenž i po zrušení kláštera r. 1785 zůstal nadále farářem Sázavským; za něho stal se r. 1788, jak již svrchu bylo řečeno, bývalý chrám klášterní farním a dosavadní farní kostel sv. Martina byl nadále kostelem filialním. Po faráři Martínkovi, jenž odešel r. 1792 na

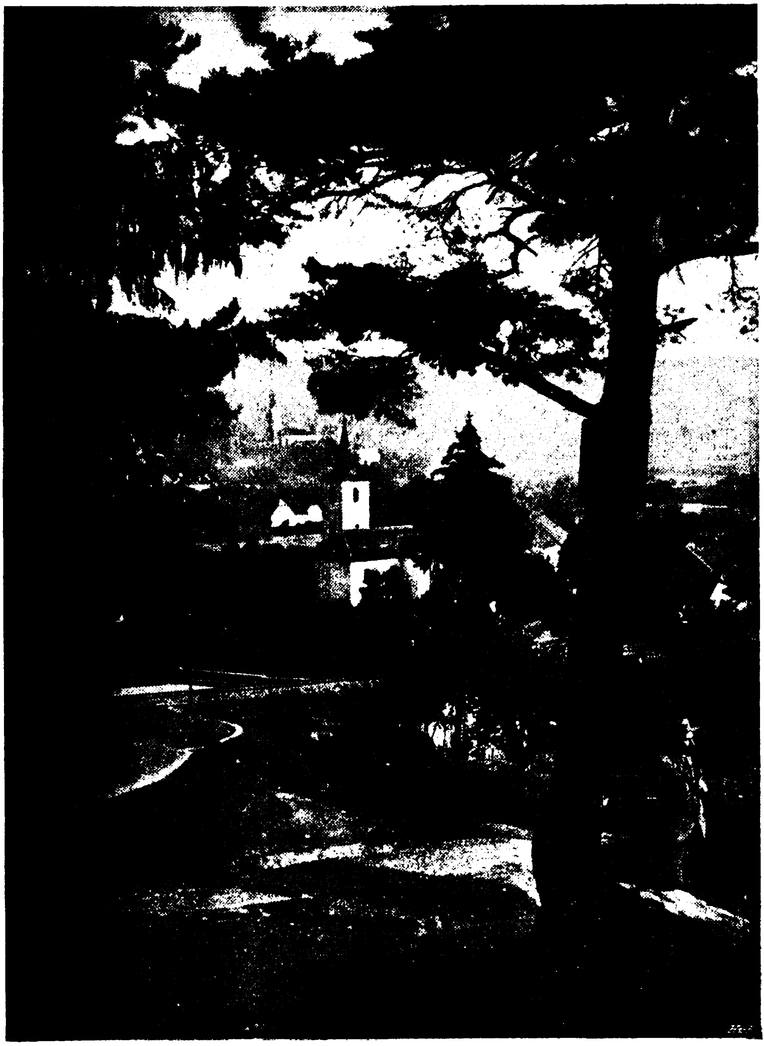

Sázava: V předu kostel sv. Martina, v pozadí chrám sv. Prokopa.

odpočinek, následovali: Jan Chmela, bývalý člen Tovaryšstva Ježíšova, pilný spisovatel český († 1817), Martin Bícan († 1849), Frant. Náhlovský (do 1853), Frant. Kočí, později kanovník Vyšehradský (do 1869), Alois Pískáček (do 1880), Jos. Šindelář do 1887), Frant. Otmar Pohl (do 1895), Jan Konečný.

Kostel sv. Martina vyhořel za velikého požáru, jenž stihl městečko Sázavu dne 6. srpna r. 1848 a byl teprve péčí faráře Kočího v letech 1856—57 obnoven, při čemž osadníci Sázavští nezištně pomáhali, načež dne 18. října r. 1857 dohotovený kostel od arcibiskupa Bedřicha kardinála Schwarzenberga byl posvěcen.

Tři oltáře a kazatelna zakoupeny byly z kláštera sv. Jiří v Praze. Obraz sv. Martina na hlavním oltáři maloval Jos. Hellich. Zvony ulil Karel Bellmann.

Studánka sv. Prokopa na Sázavě.

Studánka sv. Prokopa. Na levém břehu řeky Sázavy pod lesnatým úbočím jest studánka, o níž lid vypravuje, že sv. Prokop setkal se tu s knížetem Oldřichem. Byl prý tehdáž horký den a knížeti lovem unavenému zachtělo se píti. I nabral sv. Prokop ze studánky vody do číše a požehnav ji křížem, podal knížeti. A hle, požehnáním světcovým proměnila se voda v lahodné víno . . . — Studánka jest kruhovitá, více než jeden metr hluboká a obložena jest tesanými kameny. Na kamenné této obrubě stojí nízká železná mřížka, vedle ní pak kamenná jímka na způsob křtitelnice. Před studánkou stojí kaplička, v níž jest sousoší znázorňující, kterak sv. Prokop knížeti číši podává. V průčelním štítu kapličky čte se nápis, jenž hlásá, že na tomto místě sv. poustevník s knížetem Oldřichem se setkal. — V den sv. Prokopa, dne 4. července, shromažďují se u této studánky věřící v hojném počtu; vykonavše tu pobožnost, v průvodu ubírají se do chrámu sv. Prokopa k službám Božím.

12. Skalice n. Skalice Stříbrná, Skalice Hor Stříbrných, fara.

Patronem jest kníže z Liechtensteina. Duchovní správu vede farář.

Na osadě žije celkem 1155 katolíků, 1 evangelík a 7 židů. Náleží k ní tato místa: horní město Skalice s filialním kostelem sv. Jana Nep. (188 d., 1081 ob., šk. 3tř.); samoty: Hradec n. Hradce ($^3/_4$ h., 15 ob.), Hruškov ($^1/_2$ h., 16 ob.), Přibyslavice ($^3/_4$ h., 16 ob.), Propast (1 h., 11 ob.), Rovný n. Rovná s farním kostelem sv. Jakuba ap. ($^1/_2$ h., 24 ob.).

Kostel sv. Jakuba ap. v Rovném, ač jest půl hodiny od města vzdálen a o samotě stojí, jest vlastně farním chrámem Skalickým, ale farní služby Boží konají se ve filialním kostele sv. Jana Nep. ve městě samém.

Starobylý románský kostelík sv. Jakuba byl prý vystavěn ve 12. stol. od havířů. V listinách vyskytuje se jakožto farní již ve stol. 14.

Kostel sv. Jakuba v Rovném.

O nejstarších duchovních správcích v Rovném neboli ve Skalici*) nalézáme tyto záznamy: R. 1360 po smrti plebána Wernhera byl k presentaci rytíře Ctibora ze Skalice za plebána potvrzen Antonín Ursi (Vlkův) z Kácova. Po jeho smrti r. 1361 byl k podání téhož patrona potvrzen Svatoslav z Ondřejova. Ten zemřel r. 1362, načež na faru presentován a potvrzen byl klerik Kolmann**), jenž pocházel z rodu panošů ze Zdebuzevsi. R. 1393 převzal faru v Čestíně, načež k presentaci Jana ze Střimelic dosazen byl kněz Mikuláš Janův z Borotína. R. 1402 po smrti Mikulášově stal se plebánem Vincenc, kněz diecése Olomoucké. Tehdáž byli patrony Bolek ze Skalice řádu Johannitů a Bohdal z Drahonovic jinak řečený ze Skalice. Vincenc směnil již následujícího roku 1403 místo své s Václavem, vikaristou chrámu Olomouckého. R. 1417 po smrti plebána Kokše nastoupil Matěj z Prahy, presentován byv Jankem z Chotěmic za souhlasu opata Sázavského.

Na začátku 15. století patřila Skalice z části klášteru Sázavskému. Císař Zikmund zapsal Skalici r. 1436 Janovi Zajímačovi z Kunštátu***). Tím přešla Skalice do rukou utrakvistův a zprávy o faře zdejší zanikají. Obyvatelé přidržovali se té doby učení utrakvistického a teprve po r. 1629 přijali poznenáhla zase víru katolickou. Pro nedostatek duchovenstva a dotace nemohl však žádný kněz do Skalice býti dosazen, nýbrž ponecháno Skalickým na vůli, aby si katolického kněze k vykonávání služeb Božích odkudkoliv povolávali. Obyčejně vyžadovali sobě k tomu některého kněze z kláštera Sázavského. Kolem r. 1677 konaly se tu služby Boží třikráte do roka. Tehdáž přisluhoval Skalickým farář Sázavský P. Placidus Vitecius. Kněží z kláštera sázavského obstarávali ve Skalici služby Boží až do r. 1715, poněvadž však příjmy od osadníků zdejších byly nad míru skrovné, ohlásili řečeného roku z kazatelny, že by správu duchovní jen pak dále podržeti mohli, kdyby jim osadníci jisté desátky platili. Tu obyvatelé Skaličtí obrátili se k faráři Choceradskému Augustinu Soukupovi s prosbou, aby je pod svou správu duchovní přijal, což i učinil.

---

*) V starých záznamech mluví se brzy o faře ve Skalici, brzy o faře v Rovném; míněna jest však ovšem fara toliko jedna.

**) Střídníkem neboli zástupcem jeho byl r. 1379 jakýsi Petr.

***) Jindřich Zajímač prodal okolo r. 1567 Skalici Jaroslavu Smiřickému; od té doby patřila Skalice k panství Kosteleckému.

V Rovném zatím příbytků lidských ubývalo, takže kostel znenáhla osaměl; r. 1672 spatřovalo se už jen místo, kde bývalé farní stavení stávalo.

R. 1730 zřízena byla ve Skalici farní administratura a obec nákladem svým vystavěla kostel sv. Jana Nep. Jakožto administratoři vystřídali se tu: Frant. Hornischt (do 1731), Tomáš Rauprik (do 1734), Podivín Karel Horník (do 1736), Frant. Ant. Frantz (do 1746), Bernard Hladký (do 1747), Jakub Tuma (do 1752), Jakub Zelenka (do 1754).

R. 1754 povýšena byla administratura Skalická na faru a přiděleny byly k ní Kostelní Střímelice jakožto filialka. Prvním farářem stal se Frant. Bartoloměj Boskovský (do 1762); po něm následovali: Frant. Jos. Herczik (do 1771), Jan Xaver Riker († 1772), Václav Štěpán Borecký († 1808), Jan Frant. Schnitzar (do 1819), Frant. Xav. Karel Klary (do 1827), Tobiáš Emanuel Hübesch (do 1839), Jos. Blažek († 1852), Vincenc Bradáč (do 1856), Jos. Suchan (do 1858), Kajetan Mika (do 1861), Ed. Oswald (do 1873), Frant. Šeferna († 1898), Jos. Lev (do 1902), Jos. Fanfule.

Farní kostel sv. Jakuba v Rovném jest starobylá románská stavba z 12. století, skládající se z polokruhové apsidy, obdélníkové lodi a věže v průčelí. Zbudována jest z kvádrů červeného pískovce.

Na vnější straně apsidy zachovalo se obloučkové podřímsí.

Zevně do severní zdi lodi zasazeny jsou čtyři starobylé románské kamenné skulptury (sochařské práce), představující nějaké báječné nestvůry. Vidíme tu vyčnívati ze zdi zvířecí hlavu se dvěma tlapami (jest to snad lev nebo medvěd) a dále tři polovypukle pracované postavy zvířecích oblud, z nichž dvě mají lidské hlavy. Někteří mínili, že jsou to památky z doby pohanské, ale znalci kladou je do téže doby, v níž vznikl kostel sám a poukazují k tomu, že tehdáž tímto způsobem naznačovali křesťanští umělci, kterak hřích ohyzdností svou člověka znešvařuje.

Zajímavá jest původní románská kruchta otevřená do lodi polokruhovým obloukem, kterýž ozdobou na způsob stočeného silného lana v kameni vytesanou jest obrouben. Podobně vyzdoben jest i polokruhový oblouk pod kruchtou*).

Vnitřek jest prostičký. Apsida byla „ozdobena" na počátku 19. stol. neumělými malbami (nahoře „Boží oko" uprostřed andělů; dole po stranách sv. Jan Nep. a sv. Václav). Dříve býval celý kostelík tak pomalován, ale později v lodi malování to bylo zabíleno. Původce těch „maleb" zvěčnil se latinským nápisem nalézajícím se uvnitř v sínci nad vchodem tohoto znění: „Nákladem dobrodinců maloval Jan Stoklasa Sázavský r. 1815.“

---

*) Šnekové schody na kruchtu zřízeny byly teprve r. 1708.

V apsidě stojí renaissančně-barokní oltář z konce 17. stol. se sloupky a řezanými rozvilinami po stranách; uprostřed jest sešlý obraz sv. Jakuba, v hořejší části pak obraz sv. Prokopa (dle obrazu Sázavského).

V sínci jest pamětihodný zbytek jakéhosi bývalého oltáříku gotického z konce 15. stol. Jest to obraz oltářní na dřevě malovaný se dvěma křídly, po obou stranách malbami ozdobenými. Střední obraz představuje smrt a korunování P. Marie; na křídlech uvnitř znázorněno jest Zvěstování P. Marie, zevně pak spatřujeme poprsí dvou proroků a postavy těchto čtyř světic: Kateřiny, Doroty, Barbory a Markety. Litovati jest, že křídla byla v době pozdější nahoře nevhodně zakulacena.

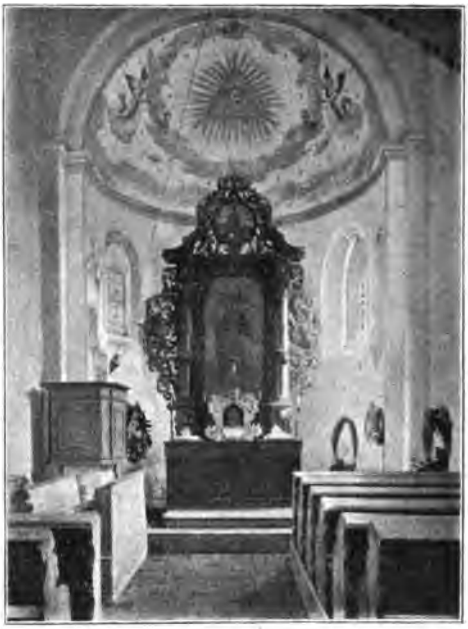
Vnitřek kostela v Rovném.

Ve věži býval zvon s nápisem „Ke cti a slávě Boží a sv. Jakuba zvon tento přelit za kněze J. Itali, administratora s. Prokopa. Jakub, Adam a Daniel Glasberkové. Jejich jmena na památku anno Domini 1659“; zvon tento pukl a byl r. 1854 znovu přelit; má nyní tento nápis: „Ke cti sv. Jakuba v r. 1854 přelil mne Karel Bellmann, c. k. dvorní zvonař v Praze za faráře Skalického Vinc. Bradáče.“

Filialní kostel sv. Jana Nep. stojı na návrší uprostřed městečka. Zbudován byl r. 1730 na místě bývalého hradu; při stavbě užito bylo staviva ze zdí hradních. Při odkopávce země kolem kostela r. 1898 byly objeveny základy kulaté bašty a některých jiných zdí, mimo to nalezeno bylo sedm velikých kamenných koulí. Kostel jest jednoduché stavení se sanktusníkem na střeše a s nízkou zvonicí při zdi západní.

Oltář jest barokní s obrazem sv. Jana Nep. jakožto almužníka; po stranách nad brankami za oltář vedoucími stojí sochy sv. Vojtěcha a sv. Václava.

Plochý strop presbytáře ozdoben jest malbou představující, kterak vynášejí mrtvé tělo sv. Jana z vody.

Nad vchodem do sakristie visí veliký na plátně malovaný obraz sv. Vojtěcha; na obraze tom jest vymalován znak mlynářský a štítek s nápisem: „Nákladem poctivého cechu mlynářského.“

Nad obloukem presbytář od lodi dělícím jest na plechu malovaný znak městský (horník na skále pracující)*).

Kostel ve Stříbrné Skalici.

V lodi stojí na straně evangelijní oltář (zřízený nákladem dobrodinců r. 1758) s obrazem sv. Václava anděly provázeného; na straně epištolní jest menší oltář (zřízený r. 1752 nákladem řezníka Jana Strnada) s vyřezávaným baldachýnem a s dosti dobrým obrazem znázorňujícím, kterak Panna Maria a sv. Josef s Ježíškem cestou se ubírají.

Na stěnách lodi zavěšeny jsou veliké, již velice sešlé obrazy na plátně z 18. stol., představující sv. Benedikta a sv. Skolastiku.

Na plochém stropu lodi spatřují se tyto obrazy: Dathan a Abiron usmrceni u oltáře zápalného a archa úmluvy.

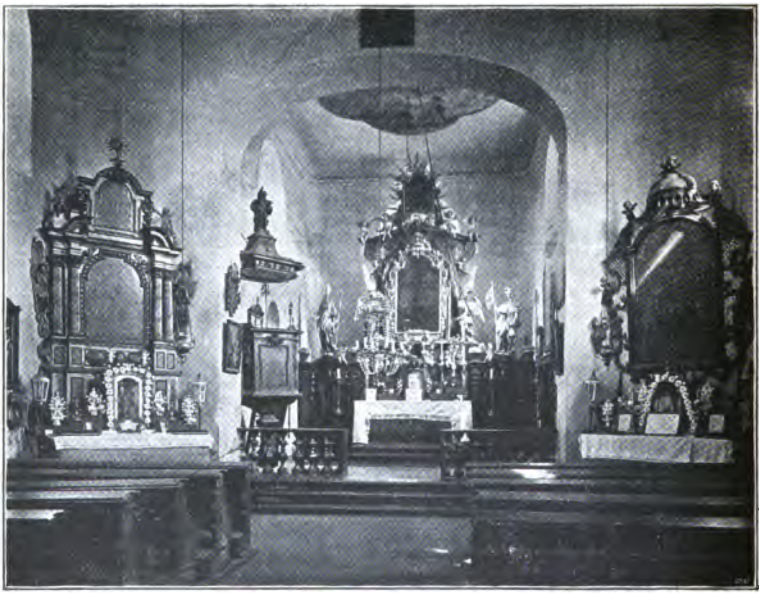

Vnitřek kostela ve Stříbrné Skalici.

---

*) Dříve býval tu znak přímo na zdi malovaný; nynější na plechu provedený pochází z r. 1852; zhotovil jej sázavský malíř Sedláček.

Křtitelnice jest cínová, trojnohá, zakoupená r. 1731 od pražského konváře Konráda Schröttera za 36 zl.

Zvonice jest dřevěná a spočívá na zděném přízemí. V ní visí tři zvony vesměs r. 1811 od zvonaře Frant. Josefa Kühnera v Praze ulité.

Na náměstí jest kaplička Panny Marie. R. 1818 vytesal skalický kolář a měšťan Jan Procházka kamennou sošku P. Marie a obec dala pro ni zříditi tuto kapličku. Na podstavci sošky jest nápis: „Tento obraz jest zdělán ke cti a chvále Boží a Panny Marie od Jana Procházky roku 1818 měšťana Skalického.“

13. Vavřinec, fara.

Patronem jest matice náboženská. Duchovní správu vykonává farář s kaplanem.

Na osadě žije celkem 1673 katolíků a 28 židů. K farnosti patří tato místa: Vavřinec (89 d., 455 ob., šk. 3tř.), Bláto n. Černé Bláto (1/2 h., 16 d., 121 ob.), samota Buda s kapličkou Nanebevzetí P. Marie (1 h., 18 ob.), Církvice (1/2 h., 76 d., 440 ob.), Chmeliště (1/2 h., 18 d., 159 ob.), mlýn Nouzov (1/2 h., 7 ob.), Škvrnějov n. Skvrňov, Skvrnějov, Škvrňov s filialním kostelem sv. Havla (1 h., 149 d., 487 ob., šk. 2tř.), myslivna Tejnice n. Týnice (1/4 h., 8 ob.).

Název osady »Vavřinec« nasvědčuje tomu, že vznikla spolu s kostelem sv. Vavřince, kterýž nepochybně založen byl od Benediktinů kláštera sázavského, kteří od dávných dob vykonávali podací právo k faře při kostele tom zřízené.

O faře Vavřinecké vyskytují se ve starých záznamech tyto zprávy: R. 1359 směnil sobě plebán zdejší Velek (Wellco) se svolením opata a konventu kláštera Sázavského místo své s Petrem, plebánem v Lovčicích. Petr odešel r. 1365 na faru do Semic, načež odtamtud do Vavřince přišel farář Jan. R. 1407 směnil sobě plebán Vavřinecký Petr místo své s Klementem, mansionářem v chóru P. Marie v metropolitním chrámu sv. Víta v Praze. Ten pak zase r. 1411 komutoval s Hankem (Hanco, Hinco), oltářníkem kaple P. Marie v Lipé. R. 1413 směnil sobě Hanek místo své s Petrem synem Prokopovým z Kouřimě, oltářníkem sv. Hedviky v kostele Vyšehradském. R. 1416 zemřel plebán Jakub; po něm nastoupil Přibík ze Smilovic, který však ještě téhož roku resignoval, načež jmenován byl plebánem Václav z Chrastovic, diecese Litomyšlské. Tenkráte byl patronem kostela vedle opata Sázavského také Konrád z Církvice.

Později vykonávali tu duchovní správu kněží pod obojí. Potom po reformaci katolické přidělen byl Vavřinec k faře Ratajské. R. 1786 zřízena tu byla lokalie. Lokalisty zdejšími byli: Karel Peter (do 1801), Ant. Getz (do 1804), Jan Staněk (do 1814), Ant. Štulfa (do 1827), Matěj Stoekel (do 1834), Ant. Pokorný (do 1838), Václav Hanuš (do 1853), Vilém Haensel. Roku 1854 byla lokalie Vavřinecká povýšena na faru a lokalista Haensel stal se prvofarářem. Po něm následovali: Ant. Malý (1857—74), Frant. Matoušek († 1885), za něhož byl vystavěn nový kostel, Jos. Krch († 1891), Jan Pelikán, kn. arc. vikář.

Farní chrám sv. Vavřince vystavěn byl na místě sešlého již kostela starého v letech 1876—77 dle plánů architekta Frant. Schmorance nákladem 60.000 zl. Dokončená budova vysvěcena byla dne 14. října 1877 Jeho Em. kardinálem arcibiskupem Pražským Bedřichem knížetem ze Schwarzenberka.

Starý kostel byla malá stavba gotická asi ze 14. stol. Byl zbořen v březnu r. 1876. Zbyl z něho pouze opukový svorník ozdobený vytesanou révou se dvěma hrozny; svorník tento vsazen byl do klenby presbytáře nového kostela.

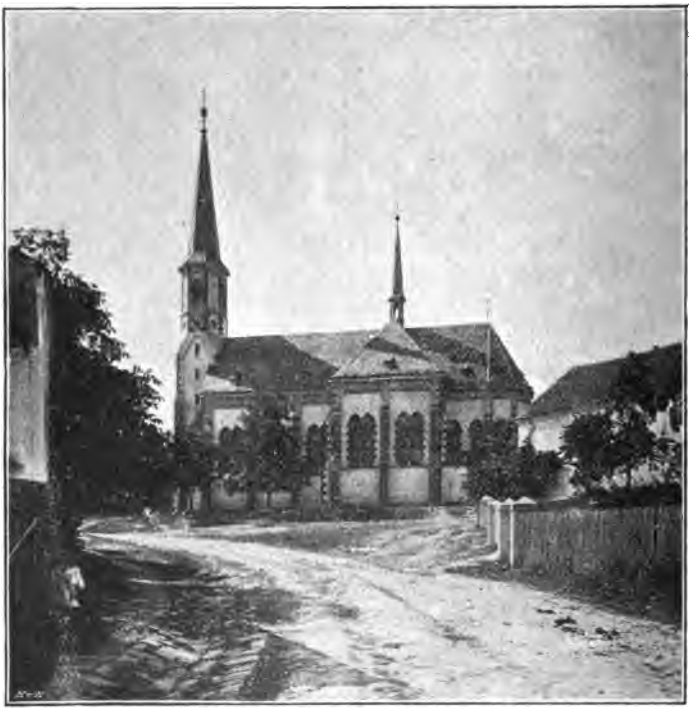

Farní kostel ve Vavřinci.

Nový kostel jest stavba prostorná. Délka obnáší 32 *m*, šířka lodi 8 *m*, i s rameny 16 *m*, výška 12 *m*. V půdorysu založen jest kostel do kříže.

Presbytář směřuje výjimečně k severozápadu, jest zakončen pěti boky dvanáctiúhelníka a má klenbu bez kružeb. Osvětlen jest devíti okny hrotitými bez kružeb.

Z lodi vybíhají po obou stranách stejně vysoká ramena, tvoříce loď křížovou. Ramena i loď osvětleny jsou podvojnými okny hrotitými bez kružeb.

V průčelí jest věž s hodinami, v dolejší části čtyřboká, přecházející nahoře v osmihran a krytá štíhlou jehlancovitou střechou. Kryt věže i kostela jest břidlicový.

Zevnější zdi opřeny jsou pilíři z červeného pískovce. Zdi jsou omítnuty a růžovou barvou natřeny.

Nad vchodem zasazena jest deska s nápisem: „Ku slávě Boží, ke cti sv. Vavřince vystaven l. P. 1876—77 za vlády císaře a krále Františka Josefa I. nákladem náboženské matice a obcí přifařených.“

Vnitřní zařízení kostela bylo při stavbě úplně nově v jednoduchém gotickém slohu pořízeno. Hlavní oltář má uprostřed obraz sv. Vavřince vznášejícího se v oblacích (v dolejší části obrazu vymalován Vavřinecký kostel), po stranách pak obrazy sv. Cyrilla a Methoděje. Na postranních oltářích jsou obrazy P. Marie a sv. Václava. Všechny tyto obrazy zhotovil Vilém Kandler. Řezbářskou práci provedl Karel Šebor, řezbář v Turnově.

V levé rameni křížové lodi zavěšen jest na zdi obraz sv. Vavřince ze starého oltáře.

Pod kruchtou jest deska připomínající, že tu uloženy pozůstatky členů rodiny hrabat z Rummerskirchů, bývalých majitelů panství Církvického, přenešené sem z hrobky na bývalém hřbitově u kostela.

Varhany zhotovil Karel Šiffner, varhanář z Prahy za 1800 zl.

Zvony: 1. starý s nápisem: „Budeli Pán Bůh s námi, kdož bude proti nám. Leta Páně 1559.“ 2. ulitý od vdovy Josefa Schneidera v Hradci Králové 1877.

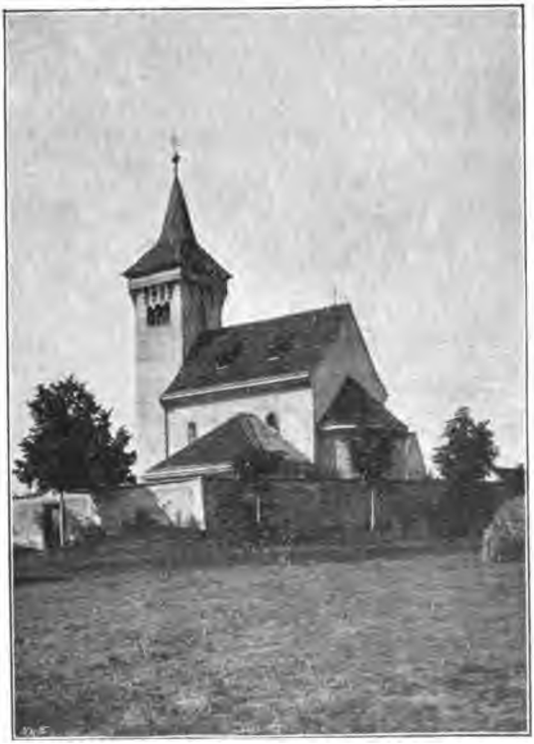

Filialní kostel ve Škvrnějově.

Filialní kostel sv. Havla ve Škvrnějově jest starobylá románská stavba z počátku 12. stol. Při něm bývala ve 14. stol. fara. Podací právo k ní vykonával opat Sázavský společně s vladykami Lhotskými a Škvrnějovskými.

R. 1364 odešel dosavadní farář Škvrnějovský Pavel do Záhornice a farář Záhornický Mikuláš dosazen byl na faru Škvrnějovskou. Mikuláš směnil sobě místo své roku 1367 s Ostrovem (Ostrowa), plebánem v Brandýse. Plebán Ostrov zemřel roku 1368, načež plebánem ustanoven klerik Petr Smilův ze Zelče. Po jeho smrti 1370 stal se plebánem kněz Ryneš (Rynsso) z Malotic, mistr svobodných umění, jenž zemřel r. 1380. Nástupcem jeho byl klerik Přišnák (Przissnac) ze Zdebuzevsi. R. 1393 zemřel farář Škvrnějovský Bohuněk (Bohunco); po něm následoval Ctibor z Ratenic, jenž ve Škvrnějově byl farářem ještě r. 1407.

Patronem kostela Škvrnějovského jest hrabě Leopold ze Šternberka.

Kostel Škvrnějovský byl nepochybně vystavěn dovednými mnichy sázavskými. Jest to úhledná stavba s polokruhovou apsidou, obdélníkovou lodí a čtvercovou věží v průčelí*). Posledně byl důkladně obnoven r. 1902 nákladem 20.000 K.

Věž má v bocích okénka dvěma sloupky dělená, nahoře pak trámový věnec na dřevěných krakorcích spočívající a kryta jest osmibokou střechou v podobě jehlance se sříznutými hranami.

Kruchta jest soudobá s ostatní stavbou. Poprsní její zeď spočívá na dvou obloucích uprostřed románským sloupkem podepřených (svrchní deska tohoto sloupku bývala na koso v před natočena; při poslední opravě byla postavena rovně) a z přístěných pilířů vybíhajících (původní, vrubovým řezem vytesané růžice byly při poslední opravě nahrazeny čtyřlistými vypuklými růžicemi).

Kaplička v Budech.

Oltář jednoduchých tvarů románských pochází z r. 1877; obraz představující sv. Havla v poušti majícího u nohou medvěda jest od Viléma Kandlera.

Vnitřek kostela byl při poslední opravě vymalován; na rovném stropu lodi jest kolkolem ornament románský, v rozích čtyři sv. evangelisté.

Dřívější trámový strop lodi byl r. 1873 nahražen stropem rákosovým.

Zvony: 1. s nápisem: „Tento zvon dělán jest leta Božího 1489 ke cti a chvále Pánu Bohu a svatému Petru do Škvorzešína.“ 2. a 3. ulité r. 1822 od Frant. Josefa Kühnera.

Kaplička Nanebevzetí Panny Marie stojí v půvabném zátiší lesním nad osamělou mlýnskou usedlostí zvanou „Budy“. Dal ji vystavěti r. 1900 nynější majetník této usedlosti Jan Rančák, majitel obchodní školy v Praze.

Opodál této kapličky zřídil 1902 zmíněný majitel Bud „Kalvarii“ se skupinou postav na plechu malovaných.

V zámku Církvickém jest malá kaplička, zasvěcená sv. Prokopu.

14. Volešec n. Oleška, Olešec, Olešek, fara.

Patronem beneficia jest matice náboženská, patronem kostela kníže z Liechtensteinu.

Duchovní správu vede farář.

Na osadě žije celkem 1894 katolíků, 57 evangelíků a 9 židů. Patří k ní tato místa: Volešec (99 d., 610 ob., šk. 5tř.), Brník n. Brníky (1/2 h., 37 d., 333 ob.), Bulánka n. Bulanka (1/2 h.,

---

*) Sakristie přistavěna byla r. 1870.

49 d., 357 ob.), Králka ($^1/_2$ h., 28 d., 199 ob.), Krymlov n. Krymlovec s kapličkou Jména P. Marie ($^1/_2$ h., 68 d., 461 ob.).

Ve Volešci bývala fara již ve stol. 14. Patrony byli tehdáž majitelé hradu Kostelce nad Sázavou.

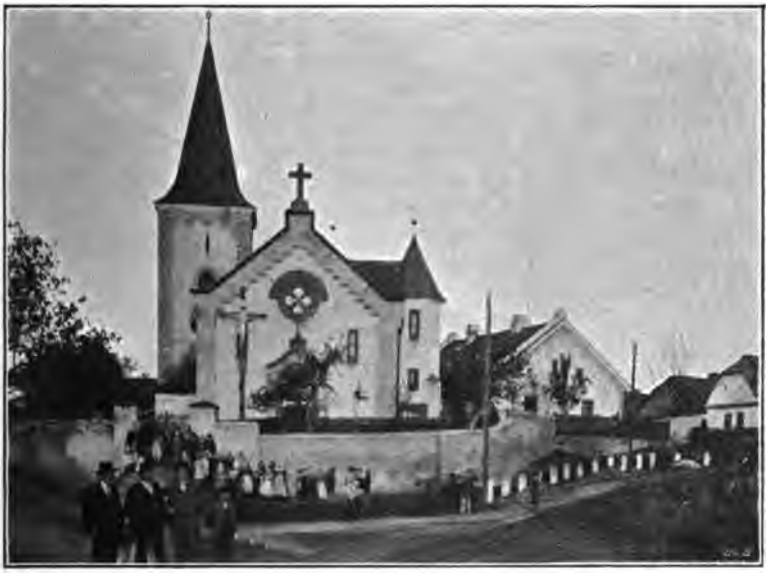

Farní kostel ve Volešci (pohled z předu).

R. 1357 po resignaci dosavadního faráře Štěpána byl potvrzen za plebána kněz Václav. Po smrti plebána Svatoně následoval r. 1358 Ješek Hanušův z Dobřichova. R. 1375 připomíná se plebán Jan. R. 1386 po smrti plebána Jana ustanoven klerik Beneš ze Ždenic.

V rozbrojích náboženských fara zanikla. Volešec byl spravován faráři Černokosteleckými a připojen r. 1730 k nově zřízené faře v Krutech, r. 1754 k Viticím. R. 1787 zřízena tu byla lokalie.

Lokalisty ve Volešci byli: P. Václav Šebestian Votava, minorita od sv. Jakuba v Praze (1787—1800), Jan Bartoloměj Černý (do 1837), Ant. Novotný.

Dne 17. dubna r. 1854 povýšena byla lokalie Volešecká na faru. Prvním farářem stal se dosavadní lokalista Ant. Novotný († 1855). Po něm následovali: Martin Beber (do 1857), Frant. Suk (do 1881), Vojt. Šrámek (do 1894), Jos. V. Prskavec.

Farní kostel Všech Svatých byl vystavěn původně asi ve 14. stol. slohem gotickým. Z původní stavby zachoval se nízký presbytář zakončený třemi boky a opatřený žebrovou klenbou.

Loď plochým stropem krytá byla r. 1888 rozšířena přístavkem s novým průčelím.

Věž při severním boku lodi stojící, velice nízká a cibulovitou bání krytá, byla r. 1899 o $3^1/_2$ metru ve zdivu zvýšena a jehlancovitou střechou pokryta.

Okna v presbytáři jsou hrotitá bez kružeb. Oltář ve slohu gotickém zhotoven byl r. 1857 od pražského truhláře Schwarze; zdařilý obraz oltářní maloval Lhota. Na oltáři po stranách stojí sošky sv. Cyrilla a Methoděje pořízené r. 1886.

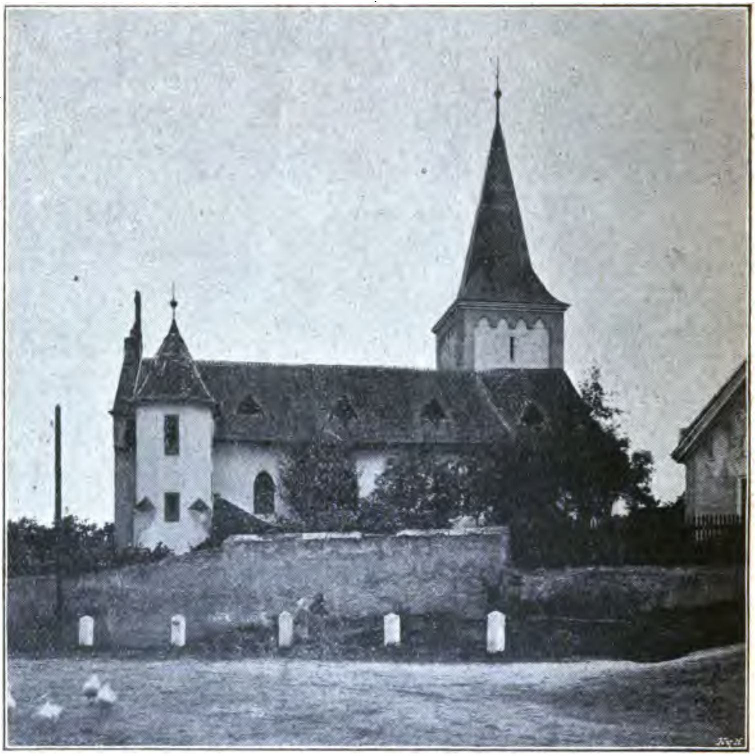

Farní kostel ve Volešci (pohled se strany).

Loď má rovněž okna hrotitá bez kružeb. Kazatelnu a poboční oltář zhotovil r. 1885 Jos. Stoklasa z Jičína. Obraz P. Marie růžencové na pobočním oltáři maloval J. Umlauf.

Křtitelnice cínová trojnohá jest z r. 1786.

Zvony: 1. z r. 1519 s nápisem latinským, ulitý mistrem Bartolomějem v Novém městě Pražském; 2. původně ulitý r. 1722 od Valentina Lissaka na Malé Straně v Praze, byl r. 1900 přelit od Arnošta Diepolda v Praze. 3. byl ozdoben krásným krucifixem s P. Marií a Magdalenou po stranách, a měl nápis: „Udělán jest ode mne Baltazara Hoffmanna zvonaře na Novém Městě Pražském na Slovanech. Leta Páně 1615 slit jest tento zvon ke cti a chvále Pána Boha do vsi Volešce nákladem všech osadních k témuž záduší přináležejících k založení kostela Všech Svatých“. Byl přelit r. 1883 v dílně pražského zvonaře Jos. Diepoldta.

V Krymlově vystavěla obec tamější r. 1858 malou kapličku Jména P. Marie, pro kterouž obdržela dovolení, aby v ní třikráte do roka mše sv. sloužena býti směla. Požehnána byla dne 12. září 1858 tehdejším vikářem Vincencem Bradáčem.

Kaplička v Krymlově.

III.

VIKARIÁT MNICHOVICKÝ.

III. Vikariát Mnichovický.

V tomto vikariátě jest jedno děkanství, 12 far, 2 zámecké kaplanky; při nich jest 7 míst kaplanských.

Celkem jest ve vikariátu Mnichovickém 34.706 obyvatelů, z nichž jest 34.025 katolíků, 178 evangelíků a 503 židé.

1. Česlice n. Šestlice, Cestlice, Všestlice, fara.

Patronkou jest hraběnka Marie Antonie Sylva-Taroucová. Duchovní správu obstarává farář s kaplanem.

Na osadě Česlické jest celkem 3182 katolíků, 29 evangelíků a 39 židů. Náležejí k ní tato místa: Česlice (45 d., 316 ob., šk. 4tř.), Benice n. Bynice ($^1/_2$ h., 35 d., 282 ob.), Dobřejovice n. Manderscheid se zámeckou kaplí nejsv. Trojice ($^1/_2$ h., 49 d., 405 ob.), Hole n. Holé ($^1/_2$ h., 36 d., 243 ob.), Křeslice Horní ($^3/_4$ h., 9 d., 89 ob.), Křeslice Dolní ($^3/_4$ h., 17 d., 124 ob.), Miličov n. Miličov Český (1 h., 12 ob.), Nupaky ($^1/_4$ h., 20 d., 194 ob.), Oujezd n. Újezd, Oujezdec ($^3/_4$ h., 33 d., 226 ob.), Petrovice s filialním kostelem sv. Jakuba (1 h., 44 d., 413 ob., šk. 2tř.), Pitkovice n. Pytkovice ($^1/_4$ h., 12 d., 110 ob.), Průhonice s fil. kostelem Narození P. Marie ($^1/_4$ h., 84 d., 636 ob., šk. 3tř.), Rozkoš ($^3/_4$ h., 10 d., 60 ob.), Vosnice n. Osnice, Oslnice, Voznice (1 h., 27 d., 140 ob.).

V Česlicích byla fara již ve 14. stol.

R. 1360 po smrti plebána Hermanna ustanoven byl plebánem kněz Kuneš z Říčan. Po jeho smrti stal se r. 1370 plebánem kněz Oldřich z Břízy, kterýž r. 1372 směnil místo své s Jakubem, plebánem v Plané*). Ten komutoval r. 1380 s Petrem Lautrbachem, oltářníkem sv. Materna v metrop. kostele Pražském. Tento vyměnil si r. 1389 místo své s Matějem, plebánem v Poličce. R. 1396 po smrti plebána Martina stal se plebánem Chval ze Smilkova. R. 1406 po smrti plebána Bohuňka nastoupil Přech, dříve plebán v Střezmíři. V letech 1406—1409 byl tu plebánem Předslav.

Později byla fara spravována kněžími pod obojí.

Z těch jsou známi na ten čas toliko kněz Václav (1548) a Jeronym (1580).

Po obnovení náboženství katolického v Čechách zůstával kostel Česlický z nedostatku duchovenstva drahný čas bez vlastního duchovního správce. Toliko kněží Tovaryšstva Ježíšova z Pražské koleje Staroměstské, jimž tehdy panství Průhonické náleželo, každou neděli a svátek v kostele Česlickém služby Boží konali, a to až do r. 1678. Toho roku pozorujíce dalekost cesty a rozličné nepříležitosti v posluhování nemocným lidem a vykonávání všech ostatních úkonů farních za času rektora řečené koleje Jiřího Weisse faru v Česlicích znovu zřídili a polnostmi i desátky pro dostatečnou výživu faráře opatřili. R. 1678 presentovali konsistoři prvního faráře Samuela Františka Gruma. O tomto faráři praví stará pamětní kniha fary Česlické, že »celých sedmnáct let zběhlých svými dobrými příklady a chvalitebným životem vinici Páně na kolatorství tomto spravoval a zde také po dokonalé své duchovní práci svůj život dokonal a v chrámu Páně sv. Prokopa v Česlicích před oltářem Panny Marie pohřben jest«. O dalších farářích podává nám táž kniha tyto zprávy: »Po smrti dvojíctihodného a velebného kněze Samuele Františka Gruma, prvního faráře Česlického od druhé vrchnosti, urozeného

---

*) Plebán Jakub zdržoval se většinou v Praze, maje v Česticích jakožto svého zástupce kněze Martina.

Farní kostel v Česlicích.

a statečného rytíře pána z Rummerskirchu *) po nedlouhé vakanci roku 1695 presentirován jest byl druhý farář dvojíctihodný kněz Ant. March; ten 12 let své duchovní povinnosti při tomto chrámu Páně sv. Prokopa spravoval, na to do královského města Kouřima za děkana jest se dostal a tam v několika letech svého děkanství v Pánu usnul. Po odstoupení vejš jmenovaného patera Marcha třetí farář, dvojíctihodný kněz Fridericus Winsch, svatého řádu cistercienského zbraslavského professus od vejš jmenované vrchnosti Průhonické, spolu patrona a kolatora fary Českické leta 1707 presentirován byl, který až do leta 1723 své duchovní povinnosti vykonával, na to pro svou starost a věkem sešlost nemoha více své funkce vykonávati po dobrovolné resignaci do kláštera Zbraslavského se odebral. Po jeho resignaci leta 1723 dvojíctihodný kněz Rudolf Frant. Hagen po vykonaném v král. městě Vodňanech 8letém kaplanství od vysoceurozeného pana Albrechta Maximiliana svaté římské říše hraběte Defours de Mont et Adienville, dědičného pána na Velkém a Malém Rohozci, Mladějově, Jílovém, Rovni, Smržovce, Průhonicích a Spáleném Poříčí presentirován a dne 27. Februarii leta vejš jmenovaného confirmirován byl«. Roku 1733 dal řečený kníže »z obzvláštní milosti a z ohledu hojné Božské odplaty« farní dům česlický vlastním svým nákladem opraviti.

Po Hagenovi († 1741) následovali tito faráři: Ant. Schudrach († 1781), Ignác Hutschenreiter († 1806), Josef Houska de Zahradka, kn. arc. vikář († 1819), Václav Schuster, čestný děkan, kn. arc. vikář a titulární konsistorní rada († 1866), Jos. Řezníček, kn. arc. vikář a čestný kons. rada, jenž vedle duchovních prací, které s obzvláštní láskou konal, věnoval snahu svou ku zvelebení farního kostela, na nějž, jakož i na jiné dobročinné účely i v poslední vůli své štědře pamatoval († 1901), Frant. Vocílka.

Farní kostel sv. Prokopa vystavěn byl z větší části nově v letech 1863—4.

O starém kostelíku zachovala se na osadě Česlické pověst, že sv. Prokop, chodívaje od Sázavy do Prahy, v něm mši sv. sloužíval.

V poslední své podobě pocházel kostelík ten teprve ze století 14. Byl velice malý, takže nestačil počtu osadníků. Neměl věže, nýbrž byl toliko k severní straně dřevěnou zvonicí nad sakristií opatřen. Starý tento, již vetchý kostelík byl r. 1863 zbořen; toliko presbytář byl ponechán a k němu r. 1864 na příč od severu k jihu přistavěn kostel nový. Z bývalého presbytáře stala se poboční kaple. Dne 29. června 1864 byl vsazen kříž na střechu nové kostelní věže. Byl dříve posvěcen kn. arc. vikářem M. Suchanem a do makovice jeho vložena pamětní listina. Po té vynesl jej tesař na vrchol věže a tam zasadil. Po starém obyčeji pronášel přípitky, házeje skleničky dolů, při čemž zpívala se papežská a národní hymna a mnohé intrády se ozývaly. Nově vystavěný kostel byl dne 23. října r. 1864 slavně posvěcen od arcibiskupa Pražského kardinála Bedřicha Schwarzenberga.

Presbytář jest třemi boky zakončený, klenbou bez žeber opatřený. Loď má strop rovný. Bývalý presbytář starého kostela, nyní boční kaple

---

*) Tomu jesuité panství Průhonické prodali r. 1685.

P. Marie, jest půdorysu čtvercového a má žebrovou klenbu křížovou. Konsoly žeber jsou ozdobeny kružbami, na svorníku vytesán jest anděl držící velikou kroucenou svíci.

Hlavní oltář jest barokní; po stranách má vyřezávané rozviliny, nahoře vásy. V nynější podobu upraven byl r. 1869. Na něm jest pěkný obraz sv. Prokopa, kterak podává knížeti klečícímu pohár. Obraz tento darovaný MUDr. Václ. Koenigem ve Vídni, rodilým z Dobřejovic, maloval vídeňský malíř Jos. Keszler. V hořejším nástavku oltáře jest pěkná kopie chrudimského obrazu sv. Salvatora*).

V lodi jest na straně epištolní postranní oltář barokní (r. 1896 v nynější podobu upravený) se zdařilým obrazem sv. Antonína s Ježíškem od Jos. Hellicha z r. 1864. Při protější stěně jest nová kazatelna s pěknými barokními soškami z dřívější kazatelny (nahoře z mrtvých vstavší Spasitel a dva evangelisté; na řečništi druzí dva evangelisté). Do zdi lodi na straně evangelijní jsou vedle sebe zasazeny 4 náhrobní kameny z let 1610—1613 několika členů rodu Mošaurů z Valdova, kteří bývali pány v Dobřejovicích.

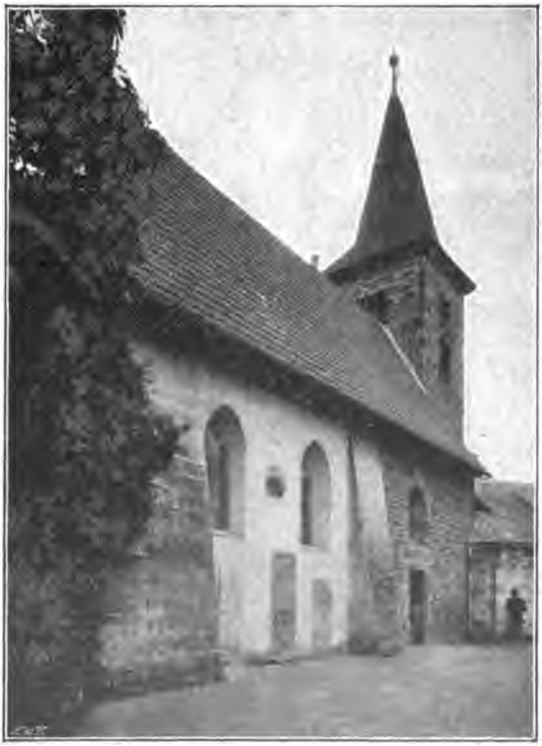

Filialní kostel v Průhonicích.

V boční kapli P. Marie jest jednoduchý barokní oltářík (r. 1896 nově upravený) s obrazem P. Marie s Ježíškem od Jos. Hellicha.

Cínová křtitelnice se soškou sv. Jana Křtitele na víku pochází z 18. stol.

Zvony: 1. největší slil Jan Kristian Schunke v Praze roku 1760. 2. prostřední byl r. 1738 a opět 1842 přelit, avšak v červenci r. 1843 od nepovědomých zlosynů nočního času ukraden; teprve r. 1869 nahražen byl zvonem novým, na němž jest nápis: „K slávě Boží zvon tento sv. Bedřicha a Antonína věnuje Čestickému chrámu Páně dobrodinec. L. P. 1869 ulit v továrně dcery Karla Bellmanna Anny v Praze.“ 3. nejmenší z r. 1731 byl r. 1864 přelit od Karla Bellmanna.

---

*) Dříve býval na hlavním oltáři obraz P. Marie, t. zv. P. Marie Sněžné, kopie obrazu zvaného „Maria Maggiore“, jejž farář March na poč. 18. stol. kostelu daroval. Byl proň zřízen postranní oltář, který farář Schudrach r. 1744 dal přenésti na místo bývalého již sešlého oltáře hlavního. Obraz tento býval velice ctěn jakožto obraz milostný. Bývaly jemu obětovány ozdoby ze zlata, perel, drahocenných kamenů, vosku a j. a u oltáře zavěšovány. R. 1744 daroval Frant. Matyáš ryt. Sternegg k obrazu tomu dvojité zlaté srdce; jiné dary byly tu od hraběnky Eleonory Kornelie z Trautmansdorfu, od Anny Marie, manželky rytíře Davida a. j.

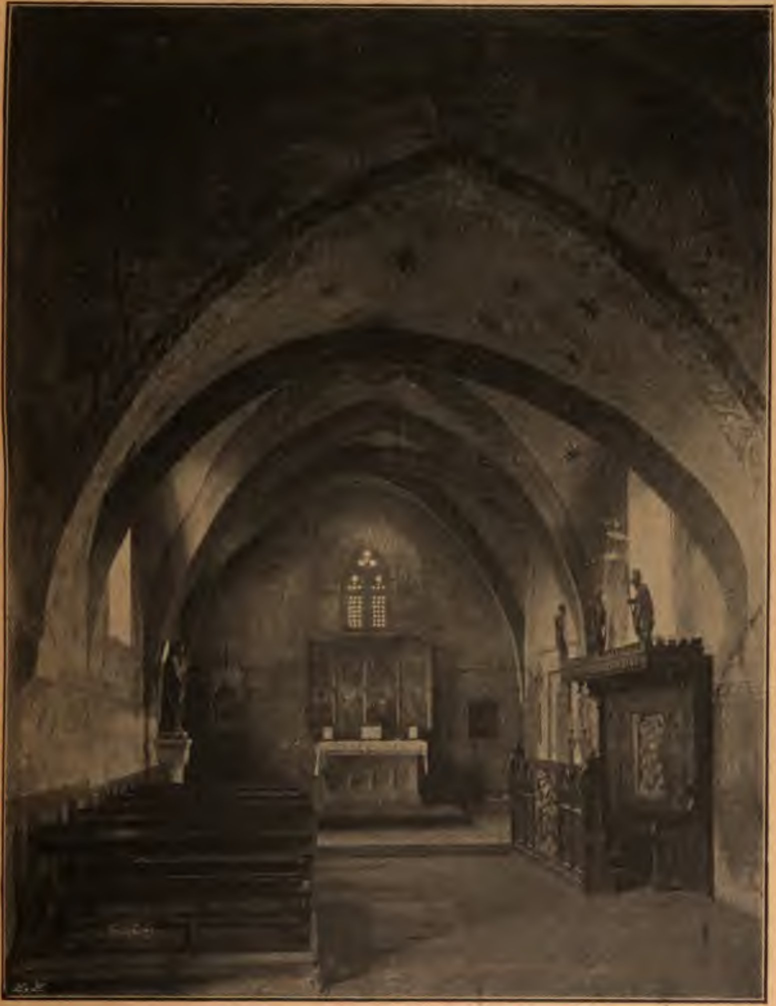

Vnitřek kostela v Průhonicích.

Na návsi jest kamenná socha sv. Václava, kterou hr. Josef Vojtěch des Fours r. 1785 zakoupil ze zrušeného kláštera coelestinek v Praze.

Filialní kostel Narození Panny Marie v Průhonicích, stojící v obvodu nynějšího zámku a spolu za zámeckou kapli sloužící, jest malá, ale věkem i výzdobou svou památná stavba z konce století 12.

Od 14. stol. vyskýtá se již jako kostel farní.

Po smrti plebána Markvarda, jenž tu byl plebánem již r. 1376*), byl r. 1392 k presentaci Jana Prokopa řečeného Ulmanna, měšťana Pražského, ustanoven plebánem Mikuláš Player (Pleier), oltářník oltáře sv. Mikuláše v kostele sv. Michaela v Praze. Ten směnil sobě r. 1397 se svolením patrona vladyky Oneše místo své s Mikulášem řečeným Kyklmanem, plebánem sv. Klementa v Poříčí, kterýž r. 1399 komutoval s Tomášem, plebánem ve Smolnici, ten pak zde r. 1400 vyměnil si faru svou s Václavem plebánem v Čelakovicích. R. 1402 plebán Václav zaměnil místo své s Oldřichem (Ulricus), řečeným „Kanček“, plebánem ve Vrbicích. Tehdáž byl patronem fary Průhonické Petr z Mezeříče, měšťan Starého města Pražského. R. 1403 vyměnil si plebán Oldřich Kanček faru svou s mistrem Ondřejem z Českého Brodu, plebánem Chotouňským**). Ten komutoval zase r. 1409 s Jiřím, farářem v Nebuželích za souhlasu patrona Jana Dubeckého z Dubče. Po smrti plebána Jiřího nastoupil r. 1414 kněz Kuneš ze Staré Boleslavě.

Presbytář i loď jsou stejně vysoké i široké; presbytář jest sklenut gotickou klenbou žebrovou o dvou polích. Jeden svorník jest hladký, v druhém vytesána pětilistá růže.

Věž má okénka sloupky dělená.

Loď překlenuta novější klenbou valenou.

Kostel byl v letech r. 1889—1892 nákladem hraběte Arnošta Sylva-Taroucy a jeho choti Marie roz. hraběnky Nostizové-Rienekové důkladně opraven. Při tom objeveny byly po oškrábání omítky znamenité malby nástěnné z 13. stol., jež obnovil akadem. malíř Jan Heřman. Mimo jiné nalezen byl na stěně severní nápis, oznamující, že kostel Průhonický byl r. 1187 posvěcen od biskupa Pražského Jindřicha a sdělující spolu, které ostatky byly do oltáře vloženy.

V presbytáři na stěně za oltářem jest z jedné strany okna anděl zvěstující, s druhé strany P. Maria stojící, poselství jeho přijímající. Na straně evangelijní spatřujeme P. Marii trůnící s Ježíškem.

Na bočních stěnách jsou tyto malby: Kristus Pán na kříži s odznaky umučení, Smrt P. Marie, Sv. Kryštof obrovské postavy a j.

Pod kruchtou jest malba znázorňující kněze sloužícího mši sv.

Některé malby přerušeny jsou okny později rozšířenými, jakož i kruchtou později vestavěnou.

Nad vítězným obloukem uprostřed jest Pán Ježíš v madorle, po obou stranách jeho poprsí sv. apoštolů; na pilířích vítězného oblouku jsou malby představující sv. Jiří a sv. Václava.

Na hlavním oltáři jest skládací archa se dvěma křídly ze stol. 15. s výjevy ze života P. Marie a P. Ježíše na dřevě vymalovanými.

Po levé straně oltáře jest starý výklenek ve zdi, v němž chová se Nejsv. Svátost.

Zvony: 1. z r. 1642 ulitý od Linharta Löwa z Norimberka, 2. ulitý r. 1802 od Jana Václava Kühnera.

Zevně kostelíka jest ve zdi vsazeno několik náhrobních kamenů s českými nápisy rodu Zápských ze Záp z let 1599—1600, tehdejších majitelů Průhonic.

Při kostelíku Průhonickém jakožto kapli zámecké zřízeno jest místo zámeckého kaplana, jež zastával od roku 1898 Rudolf Vrba, spisovatel, nyní pak Karel Nejedlý, farář Loukovský ve výslužbě (od 1902).

---

*) R. 1380 měl pomocného kněze Františka z Tochovic.

**) Plebán Ondřej pronajal 1406 faru svou knězi Jakubovi Valkovi z Radnic, r. 1407 knězi Haškovi.

Zámecká kaple nejsv. Trojice v Dobřejovicích[*]) pocházející v nynější podobě asi z konce 17. stol., tvoří součást malého zámečku do čtverce stavěného, z jehož zdiva třemi boky na venek vystupuje. Zaujímá celou výšku jednopatrového stavení zámeckého a jest na střeše vyznačena vížkou s křížem.

Zámecká kaple v Dobřejovicích.

R. 1874 byla kaple obnovena a vymalována. Zařízení vnitřní jest zcela jednoduché. Nad jediným **) prostým oltářem visí oválový dobrý obraz Nejsv. Trojice na plátně malovaný z r. 1750. Kníže arcibiskup Václav Leopold Chlumčanský odkázal r. 1830 3000 zl. na fundaci pro druhého kaplana v Česlicích, jenž měl v neděli a ve svátek konati v kapli Dobřejovické ranní služby Boží. Pro různé překážky bylo však teprve r. 1865 přikročeno k uvedení odkazu toho ve skutek, ale tak, že ustanoveno, aby fundační kaplan bydlil v Dobřejovicích. Roku 1866 byla pro fundatistu vystavěna v Dobřejovicích kaplanka. Fundace bývá propůjčována obyčejně některému knězi na odpočinku. Vystřídali se tu tito kněží: Jan Materna, farář Moravanský na odpočinku, čestný děkan, vzorný kněz a na slovo vzatý včelař (od 1872, † 1876), Karel Matouš (do 1889), Jos. Ptáček (do 1891), Ant. Kříž (do 1893), Jak. Blažek.

Filialní kostel sv. Jakuba ap. v Petrovicích býval za starých dob farním.

R. 1355 po smrti plebána Matěje byl k presentaci Mikuláše Klementera, měšťana Starého města Pražského potvrzen za plebána klerik Wolfard. Po něm následoval směnou s předešlým r. 1356 Jindřich, dříve plebán v Soběšově, kterýž ještě téhož roku komutoval s Václavem, dotud plebánem v Brozanech. Ten zaměnil místo své r. 1365 se svolením patronky Anežky, vdovy po Mikuláši Klementerovi, s Mikulášem, oltářníkem oltáře sv. Petra a Pavla v kostele sv. Mikuláše a kaple sv. Ondřeje v Menším městě Pražském. V letech 1369—1380 byl tu plebánem Jan; po jeho smrti jmenován byl k presentaci vykonavatelů poslední vůle Velflina Klementera plebánem Jiří z Rovenska. Po smrti plebána Jiřího byl r. 1394 k podání Mikuláše Klementera ustanoven na jeho místo kněz Petr z Domažlic, kterýž r. 1396 zaměnil faru svou s Petrem oltářníkem oltáře Božího těla v kostele u sv. Michaela na Starém městě Pražském. R. 1399

---

*) Roku 1763 zakoupil Dobřejovice arcibiskup Gustav z Manderscheidu ke statkům arcibiskupským, k nimž dosud náležejí; od té doby nazývají se Dobřejovice také jinak „Manderšajd“.

**) R. 1732 byly v této kapli tři oltáře: hlavní oltář nejsv. Trojice a boční oltáře sv. tří králův a sv. Martina.

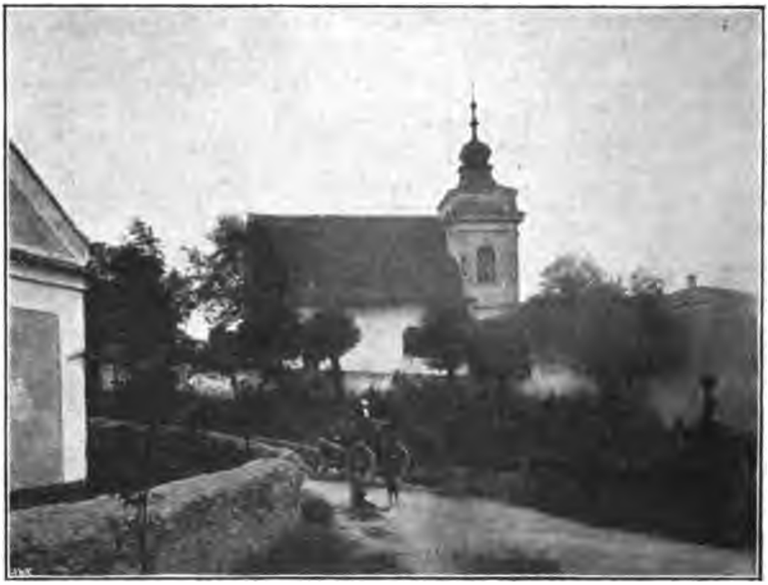

Filialní kostel v Petrovicích.

Socha sv. Jana v Petrovicích.

vzdal se plebán Petrovický Bohumír (Gothfrid) místa svého, na něž pak k presentaci Zikmunda Klementera dosazen byl kněz Vavřinec z Rakovníka.

Stavení kostelní*) jest zcela prosté; zdá se však, že pod omítkou skryto jest staré zdivo z doby románské. Obdélníková budova nejeví uvnitř žádného rozlišení mezi presbytářem a lodí; na plochém stropu jest chatrná malba nejsv. Trojice. V průčelí jest věž na rozích otupená s dvojí římsou nahoře a s barokními kartušemi na rozích. Přízemí věže tvoří předsíň chrámovou. Barokní architektura hlavního oltáře jest na zdi malovaná; uprostřed zavěšen chatrný obraz sv. Jakuba na plátně malovaný; vše to z 18. stol. Po stranách visí obrazy čtyř sv. evangelistů. V lodi na straně epištolní jest oltářík s letopočtem 1678; nad ním visí veliký krucifix, pod nímž umístěn obraz černé Panny Marie Sněžné neboli „Větší" (Maria Maggiore). Při protější straně stojí na oltářní mense malý renaissanční oltářík domácí s obrázky na plechu sv. Anny a korunování P. Marie. Nad tím barvotisk Murillovy Madonny. V sakristii jest obraz P. Marie Pomocné.

---

*) Kostel byl opraven r. 1865 nákladem majitele statku Petrovického Mikuláše Bellota, a opět r. 1887 nákladem záduší.

Ve věži visí dva zvony: 1. větší, ulitý r. 1694; zvonař označil jméno své pouze začátečními písmenami I P (nepochybně Jan Pricquey), 2. menší umíráček, z r. 1865.

Na pilířích vrat vedoucích na bývalý hřbitov kolem kostela se rozkládající, jakož i na ohradní zdi samé stojí několik barokních soch světců.

Při cestě k Měcholupům stojí kamenná socha sv. Jana Nep. postavená r. 1723; na podstavci čte se mimo jiné i tento nápis český, oznamující nám toho, jenž sochu postaviti dal: „František Karel Josef Václav Pecelius z Adlersheimu, pán na Petrovicích a Voblatech, jeho cís. král. Milosti radda, lenního komorního dvoru soudce, místokomorník království českého.“

2. Jažlovice, fara.

Patronem beneficia jest matice náboženská, patronem kostela kníže z Liechtensteinu. Duchovní správu obstarává farář.

Na osadě Jažlovické žije celkem 850 katolíků, 7 evangelíků a 2 židé. Patří k ní tato místa: Jažlovice n. Žežlovice (41 d., 242 ob., šk. 2tř.), Kašovice n. Kačkovice (¹/₂ h., 15 d., 94 ob.),

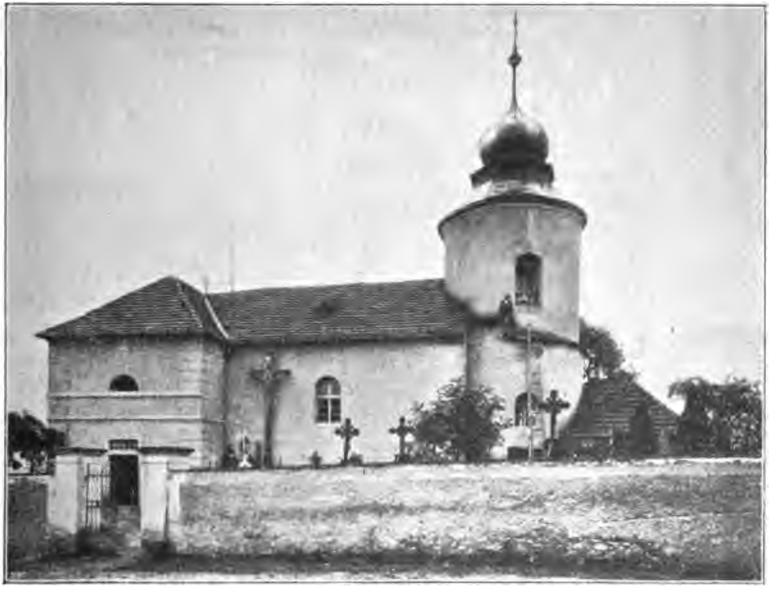

Farní kostel v Jažlovicích.

Předboř se zámeckou kaplí sv. Rodiny (¹/₂ h., 16 d., 131 ob.), Sklenky n. Sklenka (¹/₄ h., 5 d., 27 ob.), Svojšovice n. Svojšice, Svošovice, Šošovice, Šešovice (¹/₂ h., 15 d., 93 ob.), Votice n. Otice s fil. kostelem sv. Mikuláše (¹/₄ h., 24 d., 155 ob.), Všechromy (¹/₂ h., 25 d., 123 ob., šk. 1tř.), dvůr Zděbrady (¹/₄ h.).

V Jažlovicích byla fara již ve 14. stol. (první zmínka o ní činí se k r. 1352).

V letech 1360—1380 byl v Jažlovicích plebánem Mikuláš. R. 1380 měl kostel stříbrný kalich s nodem pozlaceným, dva ornáty všední a jeden sváteční, missál a žaltář. R. 1407 presentován byl na plebána do Jažlovic Mikuláš Sopuch, dříve plebán v Mnichovicích. Do r. 1417 byl tu farářem Heřman (Hermannus), po něm následoval Přibislav, jenž byl dříve při kostele Všech sv. na hradě Pražském (patronem byl tehdáž Mikuláš z Jažlovic). Přibislav vyměnil si r. 1418 místo své s Václavem, plebánem v Dolejším Slivně.

V pozdějších dobách fara zdejší zanikla a bývalá její osada připojena k farnosti Říčanské. R. 1787 zřízena tu byla lokalie. Prvním lokalistou stal se Laurus Terme, kněz ze zrušeného kláštera minoritského ve Stříbře. Musil z počátku bydliti v chalupě u kteréhosi sedláka; až teprve r. 1788 vystavěna byla lokalie. Terme, jenž o osadu svou znamenitých sobě získal zásluh, pobyl v Jažlovicích do r. 1798; po něm následovali: Antonín Hladík (do 1799), Jan Nep. Stašek, kněz ze zrušeného kláštera Sázavského, nejmladší a poslední člen tohoto staroslavného kláštera (do 1818), Jan Wunderling (do 1826), Ant. Stulfa (do 1830), jenž zabýval se dějepisem*), malířstvím, měřictvím a hudbou, Kar. Klomínek († 1835), který jako student vstoupil do legie dobrovolníků proti Francouzům zřízené, Jan Jirkovský**) (do 1845), Fr. Medlin, za něhož r. 1856 lokalie Jažlovická na faru byla povýšena.

Po prvofaráři Medlinovi, jenž zemřel r. 1867, následovali tito faráři: Frant. Řezníček (do 1877), Jos. Streichbier († 1880), Václav Bernardin († 1894), Václ. Korynta.

Farní kostel sv. Václava, původně románská okrouhlá kaple, dosud za presbytář sloužící; později byla k ní přistavěna obdélníková loď, kteráž opět r. 1854 byla přístavbou prodloužena. Nízká okrouhlá věž zbudována jest na zdivu zmíněné okrouhlé kaple, nynějšího presbytáře.

Presbytář sklenut jest klenbou kopulovitou, loď pak klenbou valenou s výseky nad okny. Nad hlavním oltářem jest veliký rozvilinový rám z 18. stol.***), v němž jest obraz sv. Václava, malovaný r. 1885 od

---

*) Vydal v německém jazyku přehledné tabulky dějepisné.

**) Zaznamenal do pamětní knihy tento chvályhodný skutek křesťanské lásky: „R. 1836 šla z Prahy pocestná osoba s kolovrátkem, jménem Anna Kohoutová, pocházející z Vilémova, panství Heraleckého kraje Čáslavského, stará 50 let. Tato roznemohši se na choleru ostala ležeti za školou Jažlovickou pod dubem na palouku Vojáčkovském. K večeru téhož dne, totiž 13. září se nad ní ustrnula Anna Vojáčkova, svobodná dcera Pavla Vojáčka, chalupníka z Jažlovic č. 1., pracně ji dovedla do chaloupky č. 17, kdež tehdáž bydlil obecní pastevec Jan Pokorný s manželkou svou Magdalenou. Tito pak obsluhovali všemožně nemocnou, kteráž dne 14. září svátostmi umírajících byla zaopatřena a dne 17. září na to zemřela. Kéž by každý měl účinnou útrpnost s nešťastnými, zvláště pocestnými, jako dotčená Anna Vojáčkova na jevo dala!“

***) Většina vnitřního zařízení kostela Jažlovického pochází z kostelů cís. Josefem II. zrušených. R. 1789 obdržel lokalista Laurus Terme tyto předměty: Z kostela sv. Mikuláše v Podskalí: veliký oltář i s mřížkou, Jana Umlaufa, ak. malíře z Kyšperka. Mimo to ozdoben jest hlavní oltář šesti pěknými barokními poprsími sv. patronů českých. V lodi při bočních zdech stojí dva jednoduché oltáříky; na jednom jest obraz sv. Josefa od J. Umlaufa z r. 1886, na druhém soška P. Marie. Mimo to jsou tu dva oválové obrazy s pěknými barokními rámy rozvilinovými; obrazy (již sešlé) tvoří k sobě protějšky: na jednom vidíme P. Marii, na druhém zvěstujícího anděla.

Zvony: 1. asi z XV. stol. s latinským nápisem, jehož překlad zní: „Milost svatého Ducha budiž s námi. Amen. Sv. Maria, sv. Doroto oroduj za nás“. 2. s nápisem: „Ulil Jos. Diepold v Praze 1889. Svatý Václave oroduj za nás“.

Filialní kostel sv. Mikuláše ve Voticích býval za starých dob farním.

R. 1359 po smrti plebána Mořice byl k presentaci Ješka z Říčan ustanoven plebánem Martin z Jílového. Po jeho smrti stal se r. 1379 ku presentaci Oldřicha Vlacha z Nechanic plebánem kněz Velík (Welico) z Podola, kterýž zemřel r. 1399, načež k podání Jimrama z Říčan dosazen byl na jeho místo kněz Miroslav z Úročnic*). Ten resignoval roku 1413, načež nastoupil Martin, kaplan kaplanství svatych deseti tisíc vojínů v Říčanech. Patronem byl tehdáž Václav z Říčan. Ale již po roce (1414) vrátil se Martin na dřívější své kaplanství do Říčan, zaměniv za ně faru svou s Křížem (Crux), jenž po něm kaplanství to byl obdržel. Stalo se to za souhlasu patrona Diviše z Říčan jinak řečeného z Otic. Plebán Kříž komutoval r. 1417 s Mikulášem, plebánem ve Vraném.

Filialní kostel ve Voticích.

Gotický presbytář asi ze 13. stol. jest půdorysu čtvercového s žebrovou klenbou; ve východní zdi jest úzké hrotité okénko gotické; podobné okénko nad sakristií jest zazděno.

Vítězný oblouk jest hrotitý. Obdélníková loď má klenbu valenou.

---

varhany, tři obrazy: sv. Rosalie, sv. Jana a sv. Barbory, dřevěný krucifix; z kostela sv. Prokopa na Malé Straně: boční oltář sv. Kříže se dvěma anděly, kazatelnici, kostelní lavice, 2 zvony, skříň do sakristie.

*) R. 1407 pronajal faru svou knězi Prokopovi, synu Ondřeje řečeného „Pyhule“ z Prahy.

Hlavní oltář jest renaissančně-barokní; po stranách jsou hladké sloupky s listovými hlavicemi a rozviliny akanthové. Uprostřed jest obraz sv. Mikuláše malovaný od E. E. Weisse r. 1894.

V lodi na straně epištolní stojí na stole oltářním pozoruhodný malý domácí oltářík rokokový dovedně ze dřeva vyřezávaný, na němž uprostřed v zaskleném výklenku jest schránka s ostatky sv. Kříže, nahoře spatřujeme Boha Otce s mrtvým tělem Pána Ježíše na klíně, po stranách pak sv. Helenu a sv. Vincence Ferrerského, mrtvé křísícího. Oltářík tento byl sem darován od ryt. Mayersbachů, bývalých držitelů statku ve Voděrádkách *).

Zvony: 1. s nápisem: „Ke cti a chvále Boží, nejsvětější P. Marie, sv. Mikuláše přelitý nákladem vévodkyně Mar. Ter. Savojské za Koržila, Uhřinovského faráře r. 1759“; 2. s nápisem: „Ke cti sv. Mikuláše“ přelil Jos. Diepoldt v Praze 1882 **).

Zámecká kaple sv. Rodiny v Předboři, v malém zámečku náležejícím od r. 1780 řádu Otců pobožných škol (piaristův). V prvém poschodí zámečku jest jeden pokoj upraven za kapli, přístupnou po kamenných schodech i ze dvora.

V kapličce jest barokní oltářík s rámcem andílky neseným, v němž jest za sklem obraz sv. Rodiny na plátně malovaný z 18. stol. Po stranách oltáříku jsou sošky sv. Jana Křt. a sv. Jakuba.

3. Jílové n. Jílový, fara.

Patronem jest město. Duchovní správu obstarává farář s kaplanem.

Na osadě Jílovské žije celkem 3524 katolíků, 1 evangelík, 21 žid. Náležejí k ní tato místa: město Jílové (206 d., 1508 ob., 3tř. šk. měšť. chl., 5tř. šk. ob.), Boholiby n. Bohuliby (1 h., 16 d., 99 ob.), Borek ($^1/_4$ h., 23 d., 140 ob.), Kabáty se zámečkem »Hrádek« ($^1/_2$ h., 42 d., 269 ob.), Louky n. Luka (1 h., 14 d., 111 ob.), Oujezd n. Újezd Kamenný ($1^1/_2$ h., 42 d., 359 ob.), Petrov ($1^1/_4$ h., 28 d., 206 ob., šk. 1tř.), Podluky n. Podloučí (1 h., 5 d., 35 ob.), Přívoz Kamenný s fil. kaplí sv. Ludmily ($1^1/_4$ h., 51 d., 396 ob., šk. 2tř.), Radlík ($^1/_4$ h., 15 d., 140 ob.), Studený n. Studené ($^1/_2$ h., 46 d., 252 ob.), Žampach (1 h., 5 d., 31 ob.).

V staroslavném městě Jílovém, proslulém někdy svými zlatými doly, byla fara již v dobách dávných. První zmínka o ní činí se k r. 1352.

[R. 1371 vzdal se Oldřich ze Sulzbachu, dosavadní plebán v Jílovém, svého místa, i byl k presentaci královny Elišky, jíž Jílové tehdáž patřilo, ustanoven za plebána Václav Benešův z Újezda. Ten vyměnil sobě r. 1376 místo své se Svatoslavem, plebánem kostela P. Marie před Domažlicemi. Plebán Svatoslav zemřel r. 1377, i byl k presentaci královny Elišky dosazen za plebána klerik Jan Jaroslavův z Meclova, řečený

---

*) Poslední z této větve rodu Mayersbašského, slečna Marie šlech. z Mayersbachu, která vynikala zbožností, mírností, pokorou a jednoduchostí, jakož i velikou dobrosrdečností, zemřela dne 19. května 1897 ve Voděrádkách a byla pochována na hřbitově Votickém.

**) Dřívější zvon, r. 1837 přelitý, ukraden byl r. 1840 a nalezen na kousky roztlučený u jakéhosi muže, bývalého vojáka, bydlícího blíž „nové hospody“ u Stiříma. Potom byl zvon znova ulit, ale pukl, načež r. 1882 musil býti přelit.

Vrabec (Passer). R. 1380 vykonával místo něho duchovní správu v Jílovém nájemce kněz Václav z Kouřimi za pomoci kaplana Jana z Budějovic. R. 1382 byl v Jílovém plebán Jeniš (Jenissius), jenž však faru pronajal knězi Blažkovi z Pětikozel. Tenkráte byl v Jílovém kaplan Ondřej. Asi od r. 1385 do r. 1394 byl v Jílovém plebánem Mucek (Muczco), po jehož smrti k presentaci krále Václava IV. potvrzen mistr Křišťán z Prachatic, kterýž však již r 1395 odešel na faru do Kouřimi; na jeho místo v Jílovém dostal se Hanušek (Hanusco), syn Mikulášův z Jansdorfu dioecese Vratislavské. V letech kolem 1397—1402 byl v Jílovém plebán jménem Jan, za něhož někteří měšťané učinili r. 1402 nadání, by každou neděli a svátek před kázáním mše sv. byla sloužena. R. 1412 směnil si plebán Jílovský Martin místo své s Matějem, oltářníkem kaple sv. Petra na Vyšehradě. Plebán Matěj komutoval r. 1415 s Petrem z Koněprus, bakalářem bohosloví a mistrem svobodných umění, oltářníkem sv. Erazima v kostele sv. Havla v Praze. Plebán Petr zemřel r. 1418; nástupcem jeho stal se klerik Matěj z Třebošnice.

Farní kostel v Jílovém.

Během století 16. přidalo se obyvatelstvo Jílovské k straně pod obojí, i byla tudíž fara obsazována kněžími té strany, z nichž někteří později klonili se k vyznání luterskému.

Z kněží těch jsou známi tito: Václav (1505), Duchek (1534), Tomáš (1542), Jan Sobolinus (1562), Urban (1572) Němec Abraham Rappold (1586), Václav Nymburský (kolem r. 1612), Václav Berka Vodňanský (do 1623).

Nicméně i v té době některá část obyvatelstva zůstala věrna církvi katolické. V čele stál rytíř Štěpán Benig z Petrsdorfu, úředník při úřadě mincmisterském a bratr jeho Jiří Benedikt Benig z Petersdorfu. Tito věrní katolíci neměli však, kde by služby Boží vykonávali. I obrátili se r. 1616 s prosbou k purkmistru a radě města Jílového, by sobě mohli kostelíček vystavěti a při něm kněze vydržovati směli. Žádosti jejich bylo vyhověno, jak patrno z tohoto usnesení: »My purkmistr a radda i všeckna obec města Jílového Hor zlatých známo činíme, že jsou před nás předstoupili sousedé naši, kteří se kněžmi katolickými spravují, žádajíce nás, abychom jim v tom dovolení dali, tak aby koupíce sobě místo kostel sobě vystavěli a v něm kněze katolického chovati mohli. My žádost jejich bedlivě uváživše a znajíce, že jest to k vzdělání a k chvále jména Pána Boha všemohoucího, dáváme k tomu své povolení, aby sobě kde by se jim líbilo od kteréhokoliv souseda k témuž kostelíčku místo koupiti a jmenovaný kostel vystavěti a v něm kněze katolického arcibiskupem se spravujícího chovati mohli, bez překážky jednohokaždého člověka. Toho na svědomí k tomuto vysvědčení pečeť naši menší městskou jsme vědomě přitisknouti dali. Actum v městě Jílovým Hor zlatých v outerý po seslání Ducha sv. na apoštoly 24. máje leta Božího 1616«. Obdrževše toto svolení zamýšleli Jílovští katolíci vystavěti klášter a kostel na počest Panny Marie, doufajíce, že pak mnozí ze spoluobčanů jejich do lůna církve katolické se navrátí. Arcibiskup Jan Lohelius schválil jejich úmysl a vydal jim doporučující list k dobrodincům, vybízeje je, by k bohumilému tomuto dílu přispěli. Podobně učinil i papežský nuncius Vitalianus tit. arcibiskup Adrianopolský. Přes veliké překážky v cestu kladené došlo k vystavění kostelíka Panny Marie Loretánské a ke zřízení malého kláštera minoritského, ale nedlouho potom zvláštního kostelíka katolického vlastně již potřeba nebylo. Neboť zatím nadešla katastrofa bělohorská a veškery svatyně Jílovské octly se zase v rukou katolíků.

Duchovní správy ujali se minorité z kláštera sv. Jakuba v Praze; správu fary měli pak v rukou svých po celých sto let. Přičiňovali se horlivě o to, aby obyvatelstvo zase se vrátilo k víře katolické. Faráři minorité neužívali farní budovy k svému pobytu, nýbrž bydlili v klášteře; farní dům pak během času zpustl. Z minoritů, kteří v Jílovém jako faráři působili, jsou známi tito: P. Pavel (do 1624), P. Alexander Lipský (kolem r. 1629), Abraham Kazimír Skalský (1654), Jan Alexandrovič, rodem Polák (1657—60), P. Ant. Barchetti a Castro Florentino (kolem r. 1669)*), P. Marcelinus (do r. 1685), Konrád Feld, Ambrož Kotic.

---

*) Za něho sv. svátostmi přisluhoval P. Jan Chrysostom Cornix, jenž byl i nedělním kazatelem.

Roku 1724 byla duchovní správa opět dána do rukou kněžstva světského, když rodák Jílovský a veliký dobrodinec rodného svého města Jos. Bened. Schönpfiug z Gamsenberku, farář u svat. Jindřicha v Praze, zakoupil a daroval pro faru dům i s pozemky. Prvním farářem stal se Fabian Blažej († 1727); po něm následoval Ant. Franczan. Zajímavé a velmi pochvalné svědectví o něm i o jeho předchůdci vydali purkmistr a rada města Jílového r. 1729. Praví se v něm: »Vyznáváme, že pan farář náš ve svém duchovním posluhování nanejvýš bedlivý jest, při tom každodenně v punktualní hodinu mši sv., též také každý svátek a neděli s předcházejícím vždy horlivým kázáním nám všem prospěšným a odpoledne s naučením mládeže příkladně slouží a zachovává. Při tom nám všem příkladným jest, k lidem milosrdný a laskavý a právě pán pokojný jest, což jsme nejenom na něm, nýbrž i na předešlém v Pánu usnulém předchůdci jeho dostatečně uznali. Mimo to pro německého jazyku povědomé havíře netoliko sv. evangelium v německém jazyku každou neděli a svátek čte, ale též podobně na svůj vlastní náklad každoročně čtyry německá kázání k potěšení jim havířům (nejsa sám tak dokonalý Němec, aby kázání německé deklamirovati mohl) zaopatřuje. Svým přičiněním náš ochuzelý chrám Páně sv. Vojtěcha restaurirovati, též faru Jílovskou dle možnosti skrze milostivé patrony opravovati hledí a usiluje. A tudy pro čest a rozmnožení slávy nejvyššího Boha a sv. Vojtěcha největší horlil jest, že patrně v službách Božích větší horlivost a rozmáhání cti Boží se ukazuje, neb každodenně vždy také

Vnitřek farního kostela v Jílovém.

za obdaření odpustků klekání se zvoní, z čehož jest seznati, jaké my duchovní potěšení skrze dosazení světského duchovního pastýře požíváme a tak jemu mezi námi potěšitedlné přebývání srdečně přejeme . . . «

Farář Franczan odešel r. 1729 na faru do Předměřic. Po něm následovali: Ant. Reichardt (kolem 1734), Jan Václav Holub (1737), Jan Rosin (1738), jenž v Jílovém byl farářem půltřetího roku, Jan Nep. Schuknecht (1741), Aug. Bretschneider († 1762) *), Jan Jiří Brun († 1772), Pavel Oliva († 1801), Jos Michalovič (do 1814), Frant. Adamec (do 1819), Jan Ludvík (do 1834), Frant. Scholz, jenž byl dán roku 1838 na odpočinek místo něho vedli duchovní správu administrátoři; v tomto úřadě vystřídali se: Ant. Švihlík, pilný spisovatel český, kněz dobrčinný a kazatel výborný (do 1846), Frant. Exner (do 184), Jan Kroupa (do r. 1848). Koncem r. 1848 resignoval bývalý farář Frant. Scholz zcela na své beneficium, i stal se po něm farářem Frant. Šindelář († 1873), který zvláště o zvelebení chrámu Páně pečoval a pro svou spravedlnost a dobrosrdečnost velice byl oblíben. Po něm r. 1874 nastoupil dosavadní farář Karel Pittner, osobní děkan a kn. arc. notář.

Farní chrám sv. Vojtěcha **) jest starobylá stavba. est zajímavá tím, že věž stojí uprostřed mezi presbytářem a odi, tvoříc vnitřní dolejší svou prostorou část vnitřku chrámového. Zdivo lodi i věže pochází ze 13. stol., avšak význačných znamek románského slohu v oné době vládnuvšího již na sobě nemá. Gotický presbytář byl přistavěn ve stol. 14. nepochybně místo původní románské apsidy.

Kostel jest uvnitř 39 *m* dlouhý, z čehož připadá na presbyt 9 *m*, na prostoru pod věží 6 *m* a na loď 21 *m*; šířka lodi obnáší 12 *m* šířka presbytáře 6·5 *m*.

Presbytář jest zakončen třemi stranami osmiúhelníku bez vnějších opěracích pilířů. Žebrová klenba o dvou polích opírá se o štíhlé přípory (polosloupky). Okna (počtem šest) jsou vysoká, lomeným obloukem zaklenutá, nyní bez kružeb, které r. 1857 byly odstraněny.

Nad klenbou pnou se zdi presbytáře ještě o 4 *m* výše, tvoříce podkrovní prostoru, která osvětlena jest v každém z pěti boků jedním obdélníkovým oknem.

Vnitřní prostora podvěžní, v půdorysu čtvercová, otvírá se do presbytáře obloukem gotickým, do lodi obloukem polokruhovým jest překlenuta křížovou klenbou bez žeber, pocházející však teprve stol. 18. (původně byl tu strop prkenný).

---

*) Po tomto faráři zachovalo se v archivu farním mnoho zajímavých zápisků. Tak na př. r. 1760 zaznamenává, že pátral bedlivě ve starých knihách a vyptával se starých lidí, zda za jejich paměti kdy lové z požehnání hor bylo zámožným a kvetoucím, ale prý nic jiného zvěděl, leč že od dvou věků byla tu samá bída a nedostatek. Byl prý asi před 70 lety na Jílovém komissař, jenž všechny své listy končil mito slovy: „Dáno v Jílovém na zlatých horách, kde ani chleba není“.

**) Původně zasvěcen byl sv. Mikuláši; teprvé min té, když se roku 1623 ujali jeho správy po utrakvistech, postavili je pod ochranu sv. Vojtěcha, vedeni jsouce mylnou zprávou kroniky Hájkovy, že v Jílovém před válkou husitskou býval klášter minoritů s kostel sv. Vojtěcha.

Při severní zdi podvěžní prostory zřízeno bylo ve stol. 16. oratorium*) s výstupkem na dvou pilířích spočívajícím.

Věž, jejíž zdivo 10·45 *m* nad zdivo presbytáře vyniká (celkem jest 46 *m* vysoká), byla do r. 1857 o něco nižší a měla okna půlkruhovým obloukem sklenutá. Řečeného roku byla věž zvýšena a okna v gotická proměněna. Střecha věže má tvar štíhlého osmibokého jehlance.

Loď jest obdélníková, neozdobná, hladkých zdí a rovného stropu**). Má k straně jižní tři a ke straně severní čtyři široká, skoro čtvercová, segmentovým obloukem sklenutá okna. Ve zdi průčelní vede na kruchtu okno elliptické. Původně měla loď jiná, úzká, silně vyšpaletovaná okna.

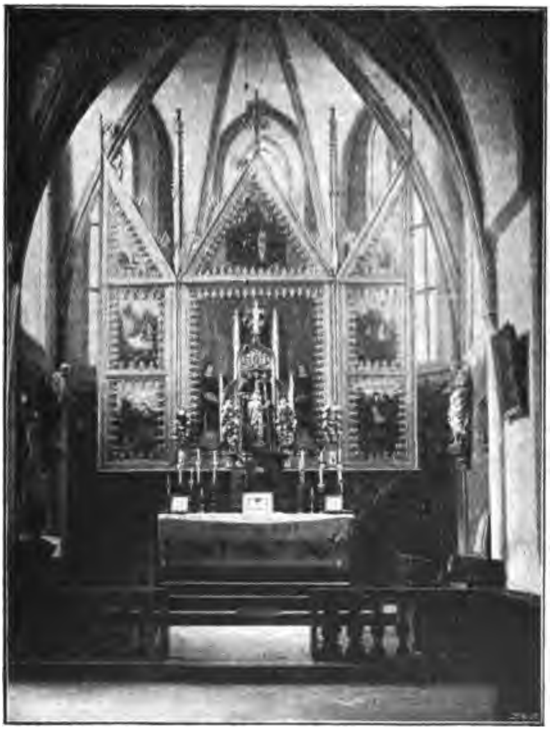

Hlavní oltář v kostele Jílovském.

Do lodi vedou dva vchody: hlavní od strany západní s rovným žulovým obložením, a postranní od jihu, hrotitě sklenutý. Na dubových dveřích jest letopočet 1642.

Kruchta byla r. 1699 nově vystavěna. Původně opíraly ji jen dva silnější sloupy; dva slabší přidány byly r. 1849.

K jižnímu boku lodi přistavěna jest obdélníková kaple sv. Anny, jsouc do lodi gotickým obloukem otevřena. Sklenuta jest křížovou klenbou bez žeber a měla původně okna gotická. Byla to kaple horníků; říkalo se jí „německá kaple“, snad proto, že v ní pro německé horníky konány byly služby Boží.

---

*) V 18. stol. sloužívalo za hudební kruchtu.

**) Nyní jest strop omítnutý a na něm malba na způsob stropu kassetovaného. Dříve býval strop prkenný, podepřený uprostřed dubovým sloupem, před nímž v 18. stol. stál oltářík s krucifixem a obrazem Bolestné P. Marie.

V lodi ve zdi východní na sever k oblouku přiléhající objevena byla r. 1896 za oltářem nejsvětější Trojice v síle zdi polokruhová románská apsida, jejíž stěna pokryta byla malbou z r. 1589, představující, kterak Abraham chystá se obětovati Isáka. Apsida tato byla nepochybně ve stol. 18. zarovnána slabou zdí.

K prostoře podvěžní přiléhá na straně severní sakristie obdélníková s valenou klenbou. Vchod do sakristie z kostela má kamenné čtyrhranné obložení gotické s konsolami v hořejších rozích a staré železem pobité dveře. Vedle sakristie jest novější schodiště na její půdu a z této pak vstup do zmíněné oratoře.

V presbytáři stojí krásný gotický skládací oltář z konce století 15. Byl sem zakoupen r. 1630 z kostela sv. Václava na Zderaze v Novém městě Pražském*). V prostředním poli jsou dva andělé v rouších jáhenských proti sobě, jako by drželi střed na způsob gotického ozdobného výklenku vyřezávaný. V tomto středu stával krucifix a před ním malá soška sv. Vojtěcha. Později byl kříž i tato soška odstraněny a místo nich r. 1750 dána nová větší soška sv. Vojtěcha**). Nad prostředním polem jest trojhranný štít, v němž spatřuje se sv. Václav mezi dvěma anděly. Na předních stranách křídel jsou tyto malby: nahoře v trojúhelníkových polích jsou poprsí proroků Jeremiáše a Isaiaše; dole pak: „Zvěstování“, „Narození Páně“, „Obřezání P. Ježíše“ a „Sv. tři králové klanějí se Ježíšku“. Na zadní straně křídel jsou nahoře vymalována poprsí proroků Sofoniáše a Daniele, dole pak tyto výjevy: „Kristus Pán v zahradě Getsemanské“, „Kristus před Pilátem“, „Kristus Pán trním korunován“ a „Bičování Páně“***). Tato trojkřídlá oltářní archa spočívá na podstavci, na němž jsou dvě řady malých obrázků; v hořejší řadě spatřujeme poprsí dvanácti sv. apoštolů, v řadě dolejší poprsní obrázky dvanácti světic. Uprostřed býval obraz Krista Pána, ale když dán byl na oltář tabernakl, byl umístěn dole v předu oltářního stolu. Veškery obrazy na přední straně oltáře provedeny jsou na zlaté půdě; obrazy na straně zadní mají půdu stříbrnou. Pohříchu bylo při opravě r. 1887 na oltáři tomto mnoho pokaženo a mnoho nového přiděláno. Malíř Zapletal úplně nově vymaloval obrazy na křídle levém (prorok Jeremiáš, „Zvěstování P. Marie“ a „Narození Páně“); v dolejší části přidal obrázky sv. Kláry a sv. Teresie.

Po stranách oltáře stojí na konsolách sochy sv. Petra a Pavla nově polychromované. Dříve stávaly nad vchody za oltář vedoucími na trámcích, jež se opíraly o zeď a oltář.

Nad kredenčním stolkem jest dovedně řezaný krucifix, na němž na kovové tabulce je nápis, že daroval jej r. 1792 Jan Guldenhöfft, assessor bankální administrace.

V lodi po obou stranách vítězného oblouku stojí boční oltáře. V levo jest barokní oltář nejsvětější Trojice zřízený r. 1724 od Václava Rena z Renů, pána na Hrádku. Zprvu byl prostší; r. 1750 byl řezbami vyzdoben; v pravo větší renaissančně-barokní oltář P. Marie loretánské, přenesený sem r. 1785 ze zrušeného kostela klášterního. Jest to vkusná práce z počátku 17. stol. Uprostřed jest zasklený výklenek se soškou P. Marie loretánské. Nad výklenkem jest hlava andílka s korunou mnohými napodobenými drahokamy posázenou.

---

*) Tehdáž augustiniáni při kostele tom nově usazení zbudovali sobě nepochybně oltář nový a starý do Jílového prodali. Někteří spisovatelé mínili, že oltář tento pochází z kostela sv. Václava na Malé Straně, ale v starém popisu kostela Jílovského sepsaném asi r. 1760 od faráře Aug. Bretschneidera čteme: „haec major ara dicitur Jilovium venisse Praga ex ecclesia s. Wencestai P. P. Augustinianorum discalceatorum; ita narrabant seniores Jilovicenses.“

**) V zadní duté části její nalézá se nápis: „A. Jubil. 1720 P. A. B.“ t. j. „Anno jubilaei 1750 P. Aug. Bretschneider.“

***) Ještě v 18. stol. bývala v době postní křídla oltáře zavírána, takže věřící měli před očima výjevy z utrpení Páně.

Při severní stěně lodi stojí pěkný rokokový oltářík sv. Floriana*) z počátku 18. stol. s bohatě řezaným rámcem lupenovým a s dobrými obrazy: větším sv. Floriana a menším sv. Josefa.

Na protější straně stojí barokní oltář sv. Jana Nep. zřízený roku 1738 z příspěvků sebraných farářem Janem Rosinem; na něm jest pěkný obraz představující sv. Jana Nep. jako almužníka**). Nad obrazem jest vyřezávaný baldachýn a nejvýše stojí pozlacená dřevěná socha sv. Jana Nep., která až do r. 1847 stávala v kapličce na náměstí a po jejím zrušení do kostela byla přenesena.

V kapli sv. Anny jest barokní oltář zřízený místo staršího kamenného, požárem poškozeného r. 1755***). Uprostřed jest zasklená skříňka se soškou sv. Anny chovající P. Marii †). V hořejší části jest pěkný obrázek sv. Antonína Paduanského. Po stranách nad oltářním stolem jsou sošky klečících havířů. Uprostřed umístěn jest obrázek sv. Anny s Pannou Marií, malovaný r. 1887 malířem Zapletalem.

V levo u tohoto oltáře stojí na podstavci socha Bolestné P. Marie držící mrtvé tělo Spasitelovo na klíně z r. 1722, která se dříve nalézala v klenuté kapličce ve zdi u vchodu bývalého hřbitova kolem kostela se rozkládavšího.

V lodi jsou malovaná okna s medaillonky svatých (P. Marie, sv. Anny, sv. Václava a sv. Prokopa), zhotovená od Kryšpína v letech 1898—1901 nákladem starosty města Jílového Jos. Babánka, obč. záložny v Jílovém, rodiny Šmakalovy v Jílovém a rodiny Ludvíkovy v Domažlicích.

Cínová křtitelnice spočívající na třech nohách, jež mají podobu poprsí vousatých mužů a vybíhají v drápovité spáry. Na kotlíku křtitelnice čte se ve třech pásech latinský nápis, jenž v překladu zní: „Za správy kněze Tomáše r. 1542 nákladem paní Marty Brychtové, za přísežných Šimona a Víta a notáře Osvalda města Jílového. Chvála Bohu. Zhotovena mistrem Pavlem“. Víko jest dřevěné, končící žaludem, v němž upevněn jest obrázek na prkénku malovaný „Sv. Jan Křtitel křtí Pána Ježíše“.

Zvony: 1. ulitý od Tomáše Jaroše v Brně r. 1568, přelit byl roku 1861 Karlem Bellmannem; jest na něm tento nápis: „Vojtěch jméno mé! Blesky trhám, živé volám, mrtvým zní můj truchlozpěv! Času, rezu já odolám, přečkám radost, přečkám hněv“. 2. s nápisem: „Johann Wenzel Kühner goss mich in der k. k. Neustadt Prag anno Domini 1795“ ††). 3. nejmenší poledník přelit byl r. 1861 od Karla Bellmanna †††).

Hřbitovní kostelík Božího Těla, asi deset minut od města na západ na návrší stojící, jest jednoduché stavení s obdélníkovou lodí a s presbytářem polokruhově zakončeným. Strop jest rovný. Na střeše nad presbytářem jest čtyrboká vížka s jehlancovou stříškou. Průčelí má barokní štít. Zdivo tohoto

---

*) V inventáři z r. 1763 nazývá se i tento oltář „Rhenovským“; byl tedy snad rovněž od zmíněného Václava Rena zřízen.

**) Oltář stál 60 zl., obraz 12 zl.

***) Na zřízení oltáře dáno z peněz kostela 20 zl., z požehnání horního záduší 42 zl. Pozlacen byl nákladem hraběte Frant. Josefa Pachty z Rájova, tehdejšího mincmistra král. českého, jenž i celou kapli na svůj náklad dal vyzdobiti. V této kapli zřízena byla r. 1754 krypta.

†) Bývala tu v 18. stol. soška t. zv. sv. Anny „samotřetí“, t. j. držící na rukou dvě dítka: P. Marii a P. Ježíše

††) Zvon tento byl přelit také již r. 1739 „penězma ausbeitnima nebo z požehnání horního záduší danýma“.

†††) V inventáři z r. 1760 čteme: „Krom těch větších třech zvonů je ještě jeden menší, kterým se před tím zpozdilí zvoníci svolávali“.

Hřbitovní kostel Božího Těla u Jílového.

kostelíka pochází snad již z doby románské *). Kaple Božího Těla v Jílovém připomíná se poprvé r. 1392, kdy při ní byl kaplan Ondřej, jenž toho roku musil se zavázati, že oběru při mši sv. v kapli sebranou odváděti bude faráři Jílovskému, jako i že nebude sloužiti mše mezi kázáním. Během času zpustl kostelík tento docela, až teprve r. 1680 byl opraven nákladem hrab. Arnošta z Valdštýna, jenž tehdáž dolovati dával v dole Kocour řečeném více za tím účelem, aby

Kaplička sv Václava u Jílového.

---

*) O původu tohoto kostela zaznamenal farář Bretschneider r. 1760 pověst, že prý zbudován byl na místě, kde nalezen byl veliký kus zlata který měl tvar kalicha.

poskytl výživu chudým lidem nežli pro vlastní zisk. Od té doby činili sobě úředníci onoho dolu právo na pohřeb v tomto kostele. Posledně opraven byl kostelík r. 1884.

Vnitřní zařízení jest zcela jednoduché. Ve vížce jest zvonek s nápisem: „Nákladem členů zastupitelstva města Jílového 1884“.

Pod kostelíkem Božího Těla k severu stojí **kaplička sv. Václava** nad léčivým pramenem. Stávala tu zprvu kaplička dřevěná; roku 1738 vystavěna byla nákladem zmíněného již rodáka a dobrodince města Jílového Josefa Ben. Schönpfluga, faráře u sv. Jindřicha v Praze, dolejší část nynější kaple; část hořejší zbudována byla roku 1763 z odkazu faráře Bretschneidera. Pod kaplí jest klenutá ona dolejší část; v ní nad vytékajícím ze země pramenem stojí kamenná, z 18. stol. pocházející socha sv. Václava s reliefem P. Marie Staroboleslavské na prsou. V části hořejší jest oltářík s obrazem sv. Václava vymalovaným malířem Jos. Širmerem v Praze r. 1862 místo starého již sešlého obrazu z roku 1761. Ve věžičce visí zvonek z r. 1772.

Socha v kapli sv. Václava u Jílového.

Bývalý minoritský klášterní kostelík P. Marie Loretanské, o jehož založení již svrchu stala se zmínka, vystavěný kolem r. 1623, byl i s klášterem zrušen r. 1789. Stával na náměstí v místech nynějších domů č. 18 22. Dům č. 20 upraven byl z bývalého kostela. Nad průjezdem toho domu stojí ve výklenku socha P. Marie Loretánské.

Na náměstí jest **kamenná socha sv. Jana Nep.** z r. 1847 od sochaře Krondla z Prahy, postavená na útraty obce místo dřívější sochy dřevěné, která do kostela byla přenešena.

Filialní kostelíček sv. Lidmily v Kamenném Přívoze, na výšině příkře k Sázavě spadající malebně položený, jest jednoduchá obdélníková stavba, zbudovaná r. 1681. Celý ko-

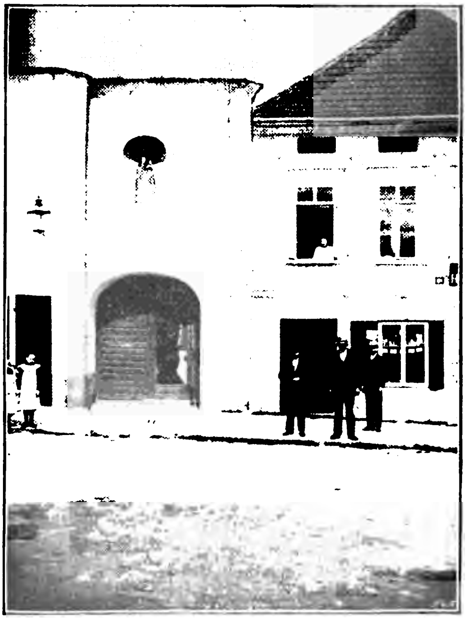
Bývalý minoritský klášter v Jílovém.

stelík má valenou klenbu s výseky nad okny. V průčelí jest prostý štít s volutami po stranách, na střeše hranolová vížka s jehlancovou stříškou. Svatyně tato jest pod patronátem metrop. kapitoly Pražské, jíž náleží blízký dvůr Hostěradice.

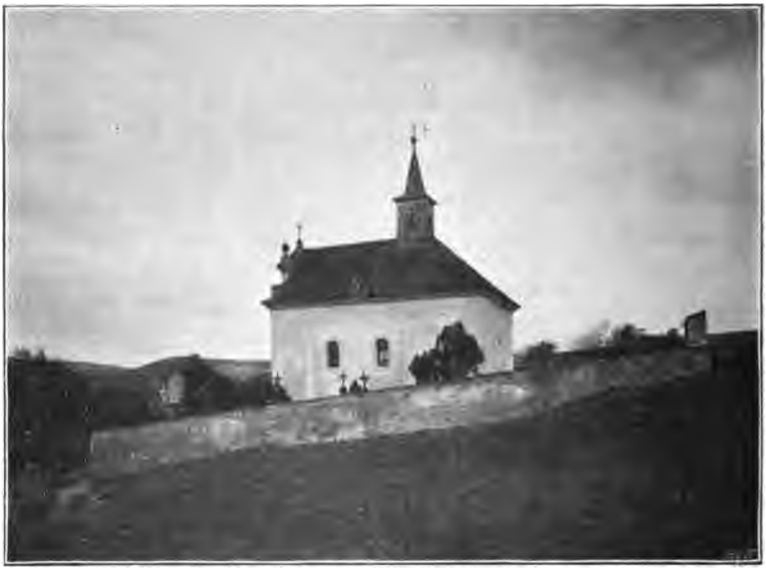

Filialní kostel sv. Lidmily v Kamenném Přívoze.

Vnitřek jest nově vymalován od V. Chlada; na straně epištolní čte se nápis: „Obnoveno za děkana metropolitní kapitoly Dr. Františka Krásla, biskupa Eleutheropolského l. P. 1905“. Oltářík jest pozdně renaissanční z konce 17. stol., prostý; na něm jsou ve výklencích po stranách sošky sv. Zikmunda a Václava, uprostřed necenný obraz sv. Ludmily na plátně, nejvýše pak krucifix se soškami P. Marie a sv. Jana po stranách. Na klenbě zachoval se starý nápis: „Založení chrámu Páně sv. Lidmily 1681“.

V rohu na straně evangelijní jest zasklená skříň se sochou P. Marie Lourdské z lípového dřeva z r. 1889.

Ve vížce visí zvonek s polovypuklým obrazem sv. Václava a nápisem: „Ulit za děkana a biskupa Krásla od Arnošta Diepolda zvonaře v Praze 1905“.

V tomto kostelíku bývala dřevěná soška bolestné P. Marie, v níž byl lístek s nápisem: „Ve jménu Boha Otce . . . ku poctivosti Tvých sedmi žalostí, královno nebeská, tento obraz nešporní dal dělati Václav Leopold Klaudyán z Slavibořic, velebné kapitoly statkův hejtman, by jeho ráčila v své paměti snášeti, obzvlášť při poslední hodince. Léta 1698 dne sv. Ludmily odevzdán do kostelíčka sv. Ludmily na Přívoze“.

V malém zámečku Včelním Hrádku, vystavěném r. 1786 od rytíře Karla Josefa Bienera z Bienenberka, jest v prvém poschodí malá domácí kaplička třemi boky na venek vystupující, nízká s rovným stropem. Rytíř Bienenberg při zrušení kláštera Sázavského jako krajský hejtman kraje Kouřimského řídil dražbu klášterních věcí a koupil sám některé starožitnosti, jež v této kapličce uložil; zejména obraz sv. Prokopa, gotickou bronzovou monstranci a gotickou kadidelnici. Obraz ten, velmi pěkná malba z 18. stol. dosud na oltáříku se nalézá, kdežto kadidelnice prodána byla do sbírek umělecko-průmyslového musea v Praze a monstrance zůstala u jednoho z posledních bývalých majitelů Hrádku. Na stěnách kapličky visí pěkné obrazy na plátně malované z 18. stol.: Zvěstování P. Marie, Útěk do Egypta a kopie černé P. Marie t. zv. Větší („Maggiore“); mimo to dvě malé oválové řezby svatých z alabastru. Ve vížce na střeše zámečku visí dva zvonky; jeden s nápisem latinským„ Svatá Rosalie pros za nás. Roku 1678“ a druhý s nápisem: „S. Prokopus 1790“.

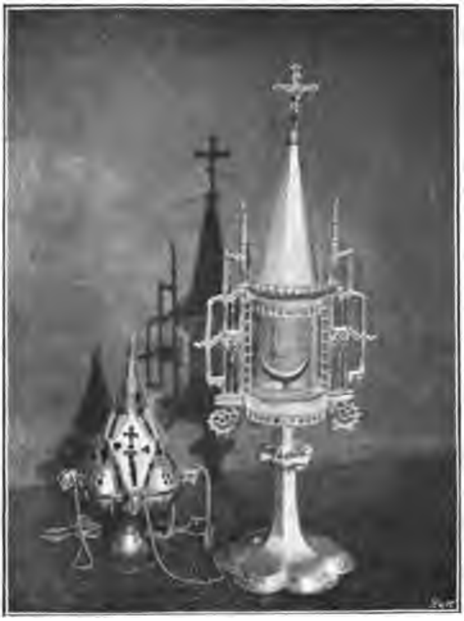

Gotická monstrance a got. kadidelnice z kláštera Sázavského, které chovány bývaly na Včelním Hrádku.

4. Jirčany n. Jerčany, fara.

Patron: kníže arcibiskup Pražský. Duchovní správu obstarává farář.

Na osadě Jirčanské jest celkem 2587 katolíků, 9 evangelíků a 12 židů. Patří sem tyto osady: Jirčany Dolní (54 d., 385 ob., šk. 3tř.), Jirčany Horní ($^1/_2$ h., 11 d., 55 ob.), Jesenice ($^2/_3$ h., 82 d., 673 ob., šk. 3tř.), Libeř s fil. kostelem sv. Jiljí (1 h., 37 d., 289 ob., šk. 1tř.), Okrouhlo n. Okrouhlov, Okrouhle ($1^3/_4$ h., 53 d., 365 ob., šk. 2tř.), Psáry n. Psáře ($^1/_2$ h., 67 d., 588 ob.), Štědřík n. Štědřek ($^1/_4$ h., 12 d., 103 ob.), Zahořany ($1^3/_4$ h., 21 d., 150 ob.).

Ves Jirčany patřila kolem r. 1060 klášteru Ostrovskému a v letech 1186—1289 klášteru Kladrubskému. Od r. 1350 připomíná se tu farní kostel, nad nímž právo podací vykonávali proboštové v Týně nad Vltavou.

V letech 1350—1380 byl v Jirčanech plebán Petr. Potom do r. 1391 plebán Heřman (Hermann), jenž toho roku zaměnil si místo své s Křížem (Crux), vikaristou v Týně nad Vltavou. Ten komutoval ještě téhož roku s Janem, oltářníkem sv. Vavřince v Dubečku. R. 1403 Jirčanský plebán Štěpán směnil místo své s Litoldem, plebánem v Radotíně. Ten podržel faru Jirčanskou do r. 1407*), načež směnil si ji s mistrem Řehořem Lvovým (Leonis), plebánem kostela sv. Jana Křtitele na Újezdě v Praze. Po smrti plebána Řehoře obdržel jeho místo r. 1413 Petr, vikarista kostela Vyšehradského. R. 1426 byl do Jirčan za faráře potvrzen Václav Fragmenta, vikarista a oltářník kostela Vyšehradského.

---

*) Pronajal ji 1403 knězi Mikuláši z Ml. Boleslavě a později (1406) knězi Joštovi (Jodocus).

Později vykonávali v Jirčanech duchovní správu kněží pod obojí.

Farní kostel v Jirčanech.

Z těch známi jsou: Havel (1527), Duchek (1542—1562), Jan (1572), Václav (1578), Jan (1589). Když tento kněz dán byl konsistoří utrakvistickou do Kouřima za děkana, žádali osadní nejprv, aby u nich byl ponechán; když však konsistoř k tomu nesvolila, chtěli za faráře sobě vzíti Adama, nekněze frankfurtského ordinování, který se v Popovičkách zdržoval. Tomu však konsistoř se opřela, žádajíc p. Viléma z Rožmberka, jenž byl tehdáž patronem Jirčan, aby se o to postaral, by kněz Jan Vodňanský, farář v Chlumci na faru Jirčanskou dosednouti mohl.

V dobách pozdějších fara zanikla a byla obnovena r. 1689 hrabětem Janem Bedřichem z Trautmansdorfu, tehdejším majitelem panství Břežanského. Prvním duchovním správcem stal se P. Bedřich Winsch, kněz řádu cisterciáckého z kláštera Zbraslavského; vedl duchovní správu zprvu jako administrátor, až pak r. 1694 za faráře byl potvrzen a dne 9. května od Brandýsského vikáře Bartoloměje Zelenky installován. R. 1707 odešel na faru do Česlic. Po něm následovali: Daniel Ant. Kavath (1708—1712), Bartoloměj Stiechovský (do 1734), Jan Frant. Konink (do 1747, kdy odešel na faru do Vyskytné), Frant. Maxmilian Halik († 1773), Jos. Schubert (odešel r. 1792 na faru do Chrášťan), Jan Vaněček (do r. 1794, kdy povýšen byl na děkana do Červené Řečice), Frant. Krasl, dříve administrátor na Skalce byl farářem v Jirčanech do r. 1797, Jos. Alois Rišlavý († 1828), Matěj Vošahlík (odešel r. 1840 na děkanství do Blatné), Frant. Banka († 1855), Bartoloměj Pachta (odešel r. 1863 do Rynárce), Ant. Kacerovský, kn. arc. vik. sekretář, odešel r. 1872 do Louňovic), Ant. Faehnrich (odešel r. 1877 do Rynárce), Frant. Pražák (stal se r. 1881 farářem v Červené Řečici), Vinc. Nápravník (odešel r. 1892 na faru Kováňskou), Jos. Lhotský (povýšen byl r. 1898 na děkanství v Týně nad Vlt.), Jos. Tomšů, kn. arc. vik. sekretář.

Farní chrám sv. Václava jest původem svým prastarý. Dosud zachovalo se z doby románské zdivo presbytáře, kdežto loď a věž r. 1877 nově byly přistavěny. Obnovený chrám byl posvěcen dne 20. října 1877 od arcibiskupa kardinála Bedřicha Schwarzenberga.

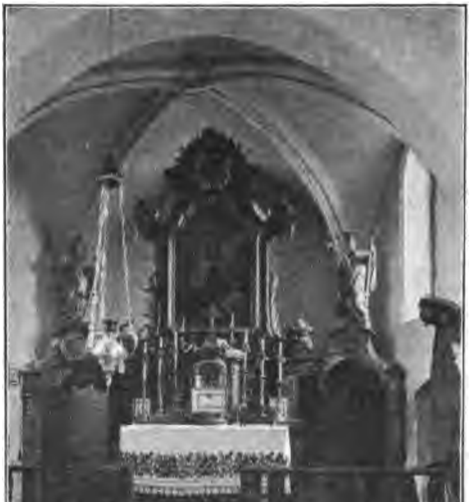

Vnitřek farního kostela v Jirčanech.

Presbytář jest nízký; jeho zdivo jest v půdorysu polokruhové, pochází z doby románské, asi ze 12. stol., kdežto klenba jest již gotická asi ze stol. 15. Žebra klenby sbíhají se ve svorníku, v němž vytesán jest znakový štít s trojlistem. Okna presbytáře při opravě r. 1877 zvětšena. Nová loď a věž zbudovány jsou nepříliš uměle v slohu „románském.“

Oltář zříditi dal roku 1780 Švandle ze Střebska, ředitel panství Břežanského. Jest pěkných tvarů rokokových s velmi zdařilým obrazem sv. Václava nepochybně od Raaba malovaným. Nad brankami po stranách stojí dobře řezané barokní sochy sv. Vojtěcha a sv. Prokopa.

V lodi jsou při bočních zdech naproti sobě dva oltáříky z 18. stol. Na straně epištolní jest oltářík rokokový se sochami sv. Kateřiny a Barbory po stranách; uprostřed jest na plátně malovaný obrázek sv. Teresie Sienské, nejvýše pak soška sedícího Boha Otce. Na novějším tabernakulu stojí pěkně řezaná veliká socha sv. Jana Nep., zakrývající však obraz oltářní. Na straně evangelijní jest oltářík barokní s hladkými sloupky a sochami sv. Josefa a sv. Jáchyma po stranách a s obrazem na plátně malovaným, na němž spatřujeme ostatní členy sv. Rodiny: P. Marii a sv. Annu vedle sebe sedící a uprostřed žehnajícího Ježíška. Před tento obraz na novější tabernakl postavena socha P. Marie Lourdské.

Oba oltáříky byly nepřiměřeně zvýšeny, aby na oltářní stůl tabernakl postaviti se dal; hořejší část byla totiž zdvižena a podložena nevkusným bedněním prkenným.

Malá cínová křtitelnice na třech nohou spočívající jest z r. 1714.

Na půdě odložena jest pěkně řezaná socha Panny Marie Karlovské, odstraněná z kostela r. 1877.

Zvony: 1. s polovypuklým obrazem sv. Václava a nápisem: „Leta Páně 1556 slit jest tento zvon ke cti a k chvále Pánu Bohu i vší říši nebeské v městě Benešově skrze mne Matěje Špice slepého.“ Zvon tento jest puklý. 2. s obrazem sv. Tomáše a nápisem: „O Gott las dir befohlen sein die Glock und auch die Kirche dein. L. P. 1675 slil mne Mikoláš Löw nákladem Tomáše Korkinaka a Doroty manželky jeho ke cti sv. Tomáše apoštola za inspekce p. Václava Michala Lhotáka a za správy p. Kavky.“ 3. s obrazem sv. Doroty a nápisem: „Gott ruft durch mich das Volk zu sich, hört meine Stimm willichig. L. P. 1675 slil mne Mikoláš Löw nákladem Tomáše Korkinaka a Doroty manželky jeho ke cti s. Doroty panny za inspekce p. Václava Michala Lhotáka a za správy p. Karla Kavky.“

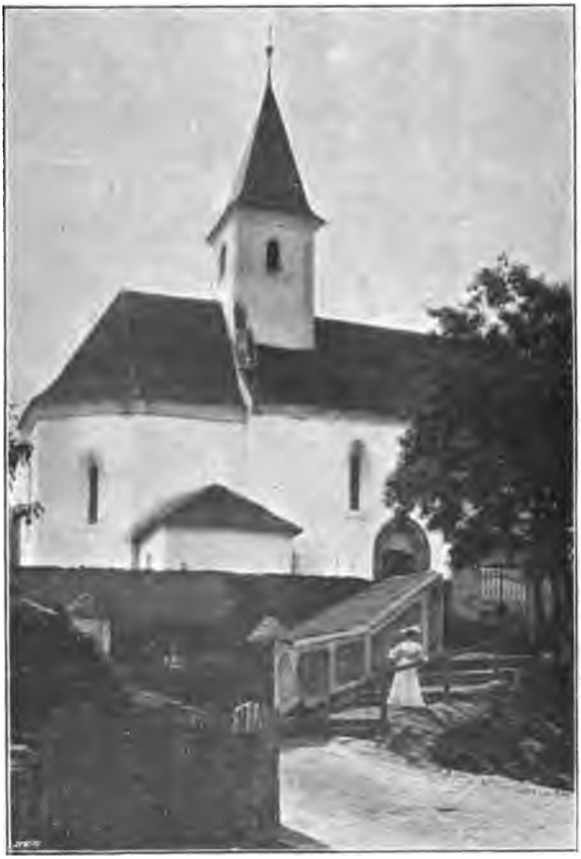

Filialní kostel v Libři.

Do vnější zdi sakristie zazděn jest náhrobní kámen se dvěma znaky a nápisem: „Tuto pochovány jsou urozeného pp. Kryštofa svobodného pana z Sebusina na Břežanech, Nové Libni a Cholupicích, J. M. C, raddy a nejvyššího mincmistra král. českého, též urozené p. p. Mandeleny z Sebusina, rozené z Russova, jakožto manželův, synové 2 a dcera jediná, slavného z mrtvých vzkříšení očekávají. Leta Páně 1601 ten pondělí po s. Martě v devět hodin na půl orloji u večeru umřel Ferdinand z Sebusina stáří svého 44 neděl a tři dni. Leta Páně 1603 v outerý po památce svatého kříže umřela Mandelina z Sebusina stáří svého 17 nedělí a dva dni. Leta Páně 1605 v neděli provodní po čtvrtý hodině německý na večer umřel Vladislav z Sebusina stáří svého 31 neděl a tři dni.“ Dříve nalézal se tu ještě kámen náhrobní s nápisem: „Leta 1561 ve čtvrtek před obrácením s. Pavla na víru umřel jest Krystof, syn urozeného a statečného rytíře pana Všechslava Liběchovského z Liběchova a na Psářích; tuto jest pochován.“ Kámen ten přišel při poslední opravě r. 1877 spolu s jinými již nečitelnými na zmar*).

Vnitřek kostela v Libři.

Filialní kostel sv. Jiljí v Libři zbudovaný ve slohu gotickém asi ve 13. stol. jest příbuzný kostelu Jílovskému umístěním věže mezi lodí a presbytářem. Kostel tento býval ve 14. stol. farním.

Po smrti plebána Petra byl r. 1362 k presentaci bratří Dlužka a Štěpána z Libře potvrzen za plebána kněz Bartoloměj z Břízy. Ten obdržel r. 1364 faru Knínskou, načež místo jeho obdržel Ondřej z Budyně. Roku 1378 bylo plebánu Ondřejovi generálním vikářem poručeno, aby osobně na faře své sídlil. Byl v Libři do r. 1382. Od toho roku byl tu plebánem Zdislav, a později do r. 1402 Oldřich, jenž si řečeného roku vyměnil místo své za souhlasu patronů, bratří Jaroslava a Bohuňka, s Vojslavem, plebánem ve Chvojenci. Vojslav připomíná se jako plebán v Libři ještě r. 1406. Potom byl tu plebánem Řehoř, který r. 1413 komutoval s plebánem Chotěšovským Janem. Patronem byl tehdáž Kolman z Křikavy. Plebán Jan vyměnil si místo své r. 1415 s Matějem, dotud plebánem ve Skalici.

---

*) Jeden z náhrobních kamenů, pěkná mramorová deska, s něhož však nápis již byl setřen, upraven byl za oltářní desku svrchní na hlavním oltáři.

Presbytář zakončen jest třemi boky osmiúhelníka. Žebra klenby vybíhají z oblých polosloupů. Okna jsou hrotitá bez kružeb; toliko v okně za oltářem zachovaly se zbytky kružby.

Ve zdi na pravé straně jest ozdobný výklenek jakožto sedadlo pro kněze.

Pomník u Jesenice.

Věž spočívá na dvou hrotitých obloucích, které jako dva vítězné oblouky presbytář od lodi oddělují. Prostora mezi oblouky mívala strop rovný; teprve r. 1864 byla překlenuta.

Loď má strop rovný a osvětlena jest z každé strany dvěma hrotitými okny.

V pozadí lodi jest kruchta spočívající na dvou křížových klenbách, uprostřed hranolovým pilířem opřených. V rohu severozápadním jest vchod do šnekového kamenného schodiště, které vede na kruchtu a výše na půdu.

Vnitřek kostela vymalován 1889 M. Palečkem. Před časy prý bývaly na stěnách starobylé malby, ale později zabíleny.

Hlavní oltář jest barokní, pěkných forem, se sloupky a listovou spletí po stranách. Na něm jest obraz sv. Havla na plátně malovaný, označený jménem malířovým „Václav Kroupa v Praze 1889“; v hořejší části jest malý obrázek „Korunování P. Marie“ od téhož malíře.

Kazatelna jest pozoruhodná vkusná renaissanční práce 17. stol. s malovanými na dřevěných výplních obrazy (na řečništi čtyři sv. evangelisté, na dvířkách sv. Petr, na schodišti umučení sv. Vavřince a světice žebráku almužnu udělující).

V prostoře mezi zmíněnými oblouky loď od presbytáře dělícími jsou proti sobě barokní skříňovité oltáře stejné úpravy; na nich jsou nové sochy: „Panna Maria s mrtvým tělem P. Ježíše na klíně“ a „Kristus P. na kříži“, obě z Mayerova ústavu uměleckého v Mnichově.

Zvony: 1. asi z 15. stol. s nápisem: „Lucas. Marcus. Mateus. Johanes. Maria hilf.“ 2. s nápisem: „Leta Božího 1492 tento zvon jest udělán ve jméno Boží a matky Boží a svatého Jiljí.“

Pod kazatelnou býval náhrobní kámen se znakem zkřížených ostrví a s nápisem: „Leta Páně 1556 v pondělí na den svaté Pryšky umřel syn urozeného pana pana Viléma Křineckého z Ronova*) a na Libři.“

Na kamenném mostě v Libři r. 1855 vystavěném jest kamenná socha sv. Jana Nep., kterouž obyvatelé Libeřští téhož roku nákladem svým zhotoviti dali od Pražského sochaře Antonína Suma.

U Jesenice asi čtvrt hodiny k jihovýchodu u císařské silnice stojí štíhlý trojboký kamenný jehlanec s křížkem na vrcholu postavený na památku neštěstí, které se tu událo, a které na přední straně podstavce jest polovypuklinou znázorněno. Spatřujeme tu převržený čtyřspřežní kočár, pod nímž leží paní z kočáru vypadší. A latinský nápis dokládá, že tu dne 22. prosince r. 1706 neštěstím tím zhynula paní Maximiliana Alsterlová z Astfeldtu rozená baronka Kurtzbachová z Trachenbergu a Miltsche. Pomník tento postavili manžel, syn a zeť zesnulé. Lid nazývá tento jehlanec »špičatá Boží muka.“

---

*) Vilém Křinecký z Ronova byl majetníkem Libře od r. 1545.

5. Koloděje, fara.

Patron: kníže z Liechtensteinu. Duchovní správu vede farář. Na osadě jest celkem 1486 katolíků, 19 evangelíků a 26 židů. Patří sem tato místa: Koloděje (66 d., 481 ob., šk. 4tř.), Běchovice ($^3/_4$ h., 65 d., 577 ob., šk. 1tř.), Blatov ($^1/_2$ h., 13 d., 56 ob.), Stupice ($^1/_4$ h., 20 d., 154 ob.), Újezd n. Oujezd ($^1/_2$ h., 38 d., 258 ob.).

Původně bývala fara v Újezdě při kostele sv. Bartoloměje, připomínaná již ve stol. 14.

Podací právo náleželo klášteru Zderazskému řádu Božího Hrobu v Praze.

R. 1373 přesazen byl plebán Újezdský Petr do Záp a plebán Zápský Bohuněk do Újezda. Po smrti plebána Bohuňka byl r. 1374 potvrzen za plebána kněz Hanko z Libochovic. R. 1380 měl pomocného kněze Václava ze Mšena. R. 1393 vyměnil sobě plebán Přibyslav místo své s Albertem, oltářníkem oltáře sv. Erasma v metrop. kostele Pražském. Albert byl plebánem v Újezdě ještě r. 1408.

Později fara zanikla a kostel Újezdský stal se filialním k Uhřiněvsi. R. 1700 byl Újezd vsí zcela opuštěnou; nikdo tam nebydlil. Teprve r. 1787 byla při kostele Újezdském zřízena lokalie, pod patronátem náboženské matice. Lokalie ta byla však r. 1804 zrušena a nová v Kolodějích zřízena Posledním lokalistou Újezdským byl Ant. Hladík, jenž r. 1804 stal se farářem v Horním Stupně.

V Kolodějích položen byl dne 24. srpna 1806 základní kámen k novému kostelu vystavěnému nákladem knížete Liechtensteina; dokončená stavba byla dne 18. června 1807 požehnána. Potom byl kostel v Újezdě zbořen*). Patronát nad lokalií Kolodějskou převzal kníže Liechtenstein. Prvním lokalistou stal se Václav Čapek. Po něm následovali: Cyrill Gela (do 1809), Václav Maximilian Stárka (do 1810), Vojtěch Maternus Vaněk (do 1813), Jos. Karel Bodušanský (do 1817), Frant. Xav. Klary (do 1820), Jan Suchan (do 1824), Jan Rautenkranz (do 1830), Jos. Jan Fenzl (do 1836), Filip Jak. Jos. Wolf (do 1839), Jos. Kinzl (do 1847), Frant. Wagenknecht (do 1850), Jos. Schlesinger (do 1854), Jos. Suchan (do 1856), Kar. Starosta (do 1858), Ed. Oswald, za něhož r. 1859 lokalie Kolodějská povýšena byla na faru.

---

*) Pozemky, kde kostel, hřbitov a fara stávaly, přešly v majetek knížecí. R 1884 bylo od kníž. správy prodáno místo, kde stával kostel sv. Bartoloměje i s postranními trávníky. Rybníček se studánkou připadl obci Újezdské, ostatní místo odprodáno domkářům, jak před jejich domky v rovné čáře se nalézalo, takže místo, kde se jindy kostel a hřbitov nalézal, což do té doby dobře bylo znáti, připadlo k domku č. 22, s tou však podmínkou, že vrchní zem rolníci Újezdští odvézti si mohou, kosti že mají býti dány na hřbitov Kolodějský a co by od kovu se nalezlo, to že náležeti má kníž. hospodářské správě. Před vánoci se začalo kopati; nalezeno dosti kamení ze hřbitovní zdi a ze základů kostelíčka a velmi mnoho lidských kostí. Od kovu nenalezeno ničeho.

Od té doby vystřídali se tu tito faráři: Ed. Oswald (do 1861), Jan Košák (do 1865), Václav Jinger (do 1871), Vojt. Polanecký (do 1878), Ign. Matějovský (do 1885), Jan Šucha (do 1891), Jos. Prachař († 1893), Jos. Kurka (do 1897), Karel Grossmann (do 1900), Aug. Ulrich (do 1906), Fr. Hodianek.

Farní kostel Povýšení sv. Kříže jest nanejvýš jednoduché stavení obdélníkového půdorysu s rovným stropem, osvětlené v každé z obou bočních stěn třemi obdélníkovými okny. Věže chudičká tato svatyně nemá, nýbrž pouze jen malou vížku na střeše. Bylať vystavěna v době krutých válek francouzských, kdy bylo málo málo peněz a k tomu dle plánu inženýra, který neměl ani pravého stavitelského vzdělání.

Farní kostel v Kolodějích.

Také vnitřní zařízení jest nuzné. Na hlavním oltáři jest veliký kříž se soškami klečících andělů po stranách.

Na stěnách zavěšeno jest několik dosti dobrých, z 18. stol. pocházejících ale valně již sešlých obrazů. Mezi nimi jest obraz sv. Bartoloměje z bývalého kostela v Újezdě; obrazy sv. Rodiny, sv. Anděla Strážce a sv. Jana Nep. byly sem dány z bývalé kaple zámecké. Z ní také pocházejí oba barokní oltáříky postranní. Bývaly na nich zmíněné obrazy sv. Anděla Strážce a sv. Jana Nep., později však nahraženy byli nynějšími sochami P. Marie a sv. Jana Nep.

Křtitelnice byla pořízena r. 1819; zhotovil ji Malostranský soustružník Matěj Pertold a řezbu představující křest Páně zhotovil Malostranský řezbář Jan Mezeříčský.

Zvony: 1. s nápisem: „Leta Božího 1486. Pane Bože rač dařiti tento zvon.“ 2. „Gos mich Valentin Lissiack. Tento zvon jest přelitej nákladem od záduší s. Bartoloměji ve vsi Oujezdě leta 1720. 3. Gos mich Johan Kristian Schunke in Prag 1778. Všechny tyto tři zvony pocházejí z bývalého kostela v Újezdě. V sanktusní vížce jest zvonek ulitý Arnoštem Diepoldem r. 1896.

V zámku bývala kaple, která r. 1806 byla zbořena, když filialní kostelík byl vystavěn.

V obvodu nynější farnosti Kolodějské bývaly před válkami husitskými mimo faru Oujezdskou ještě dvě fary, které i s osadami při nich se nalézavšími zanikly.

Tam, kde nyní mezi Dubčem a Běchovicemi jest les „Litožnice“, bývala ves téhož jména s farním kostelem.

O faře Litožnické zachovaly se nám tyto zprávy: R. 1348 dosavadní plebán František (Frenclinus) směnil sobě místo své s Václavem, vikaristou kostela v Hradci u Tuškova. Václav komutoval dne 12. února r. 1359 s knězem Mikulášem, plebánem Ostrovským (Schlakenwerth) ale již dne 7. července téhož roku opět vrátili se oba na bývalá svá místa: Mikuláš do Ostrova, Václav do Litožnic. V letech 1358—1359 byl patronem kostela Nevlas z Litožnic. Po smrti plebána Václava stal se r. 1397 plebánem kněz Václav z Budějovic, jenž byl později zároveň i kanovníkem Vyšehradským; Litožnickým farářem byl ještě r. 1408*). R. 1413 směnil sobě plebán Litožnický Petr místo své s Mořicem (Mauriciem), plebánem sv. Jana na Zábradlí. Ten pak zase r. 1414 učinil směnu s Janem, farářem v Údrči. Patronem v letech 1397—1414 byl Štěpán řečený Litoměřický z Litožnic. R. 1419 komutoval plebán Litožnický Petr Pizda s Ondřejem, vikaristou metrop. chrámu v Praze. Presentatory byli tehdáž Pecman z Babic a František (Frenclin) z Buben. Fara zanikla nepochybně v bouřích husitských.

Tam, kde nyní rozkládá se veliký les „Fidrholec“ stávala někde poblíž Ouval ves Lhota n. Lhotka s farním kostelem s. Václava**).

Po smrti plebána Bedřicha (Fridericus) byl r. 1360 na faru ve Lhotě k presentaci staroměstského měšťana Václava Vaňka ustanoven kněz Mikuláš Zeidlinův z Prahy. Po jeho smrti obdržel faru kněz Matěj z Kamberka k r. 1377 presentaci Staroměstského měšťana Pešlina Bohuslavova. Tento Pešlin dal zbořiti kostelík, jenž byl do té doby pouze dřevěný***) a dal vystavěti na jeho místě kostel kamenný. Později byl tu plebánem Vavřinec, jenž vzdal se úřadu svého r. 1402, načež k presentaci Petra z Květnice, měšťana Starého města Pražského dosazen byl za plebána kněz Jiří ze Zeměch. — Také Lhota i s kostelem zanikla, jak se zdá, ve válkách husitských; v pozdějších dobách udržel se pouze název „na kostelíku“, jímž lid označoval místo, kde kostel Lhotecký stával.

7. Kostelec u Křížkův n. Kostelec pod Křížky, Kostelec Křížový, Kostelec na Křížkách, fara†).

Patron: baronové František, Emanuel a Viktor Ringhoffeové. — Duchovní správu obstarává farář.

Na osadě zdejší žije celkem 2612 katolíků, 2 evangelíci a 34 židé. Patří sem tato místa: Kostelec u Křížkův (48 d.,

---

*) Ten r. 1402 pronajal faru svou knězi Janu, řečenému „Sobotka“ a tři léta, r. pak 1406 řeholníku Martinovi na dvě léta.

**) R. 1406 nazývá se tato ves „Lhotka supra Úval“ — Lhotka ad Úvaly.

***) Dřevěným kostelíkům říkalo se tehdáž „církev“ („katolica“).

†) Kostelec nazýval se za starodávna „Kostelcem u Jílového“. Jméno „Křížka“ má vysoká planina nad Kostelcem buď odtud, že se zde křižo-

352 ob., šk. 5tř.), Březka Dolní n. Březek Dolní ($^1/_4$ h., 10 d., 58 ob.), Čakovice (1 h., 28 d., 244 ob.), Hlubočinka ($^3/_4$ h., 3 d., 16 ob.), Hospoda Nová ($^1/_2$ h., 12 d., 79 ob.), Chotouň ($^1/_4$ h., 11 d., 64 ob.), Kamenice n. Kamenice u Jílového s filialním kostelem sv. Františka Serafinského ($^1/_2$ h., 10 d., 134 ob., šk. 3tř.), Ládví n. Ládvé (1 h., 31 d., 273 ob.), Ládevec n. Ládvec, Ladvec, Ladeves ($1^1/_4$ h., 5 d., 69 ob.), Nechanice ($^1/_2$ h., 21 d., 143 ob.), Pohoří ($^3/_4$ h., 24 d., 80 ob.), Skalsko ($^1/_2$ h., 11 d., 78 ob.), Skuheř n. Skůř, Skuhře ($^1/_4$ h., 3 d., 56 ob.), Struhařov n. Strhařov ($^3/_4$ h., 14 d., 81 ob.), Sulice ($^1/_2$ h., 29 d., 211 ob.), Štiřín, Stiřín se zámeckou kaplí Nanebevzetí P. Marie ($^1/_2$ h., 21 d., 184 ob.), Těptín ($^1/_2$ h., 25 d., 215 ob.), samota Tuřín n. Turyň ($1^1/_4$ h.), Volešovice n. Olešovice ($^1/_4$ h., 8 d., 83 ob.), Želivec pod Křížky ($^1/_2$ h., 24 d., 228 ob.)

Nejstarší část kostela Kosteleckého, románská rotunda, pochází asi již ze stol. 10. Zajisté záhy zřízena byla při této svatyni i fara, ale písemné záznamy máme o ní teprve ze stol. 14.

R. 1361 vzdal se plebán Boreš (Borso) svého úřadu, i jmenován byl plebánem kněz Matěj, jinak „Macho“ řečený, z Chohoře*). Patrony kostela byli tehdáž Ctibor (Stibor), rektor kaple sv. Kříže na Vyšehradě, Otčík z Dušník, Bohuněk (Bohunco) a Jan z Kostelce. Po smrti plebána Matěje nastoupil na jeho místo r. 1390 Petr, prostřední prebendát kostela Pražského; patrony byli: Stibor, jenž tehdáž byl sakristánem chrámu Vyšehradského, dále: Petr, Mikuláš a Václav, bratří z Kostelce. R. 1395 po smrti plebána Petra vznikl spor o beneficium Kostelecké mezi klerikem Janem řečeným „Rudiš“, presentovaným od Ctibora, sakristána Vyšehradského, se strany jedné a klerikem Václavem řečeným „Soudce“ (Judex), jejž presentovali bratři Petr a Václav spolu s panošem Vojslavem z Kostelce. Plebanie byla přisouzena Janu Rudišovi. Ten směnil sobě r. 1402 místo své s Adamem, plebánem ve Vladislavicích, jenž zase r. 1405 směnil místo své s Řehořem Huderou, farářem Lišovským. Souhlas k tomu projevili tehdejší patronové: Václav, rektor kaple sv. Kříže a oltářník oltáře sv. Vitališe, Beneda, sakristán kostela sv. Petra na Vyšehradě, jakož i bratři Petr, Václav a Mikuláš, panošové z Kostelce. Plebán Řehoř Hudera komutoval r. 1407 se Zikmundem, plebánem ve

---

valy cesty aneb od „Božích muk,“ které se tu nalézají. Na severním konci vesničky Křížků stojí u zahrádky kamenný sloup, t. j. kaplička z kamene stavěná, asi 3 *m* vysoká, se 4 výklenky, z nichž v jednom (k severu) jest nyní soška sv. Jana Nepomuckého. Když prý poutníci z jihu Čech přicházeli před 16. květnem po Linecké silnici k tomuto místu a odtud Prahu t. j. chrám sv. Víta spatřili, plakali prý radostí a líbali zelenající se trávník před kapličkou. O této kapličce píší některé topografie Čech, zmiňujíce se o „španělském kříži“ na jejím vrcholu, t. j. o kříži ležatém nebo jinak o kříži sv. Ondřeje. Jest možno, že to byl křížek obyčejný, ale větrem nakloněný. Tento kříž zaměněn při některé opravě křížem obyčejným. Asi $^1/_4$ hodiny západně na téže planině nade vsí Sulicemi stojí u cesty podobný zděný sloup, avšak štíhlejší, z cihel až ku špičce stavěný. Výklenky na čtyřech stranách jsou prázdné. Rovněž zde lid ode dávna říká „u kapličky“. Cesta kolem této kapličky vedoucí sluje „horácká“, a splývá o něco dále s cestou Lineckou. Obě tyto kapličky jsou asi starodávná „Boží muka“ („Křížka“), postavená u cest ku Praze vedoucích, odkud bylo lze již Prahu spatřiti. Na planině „u Křížkův“ konali dne 29. září 1419 husité tábor lidu.

*) R. 1380 měl pomocného kněze Matěje z Benešova.

Starém Kolíně. Ten však ještě téhož roku učinil směnu s Petrem, oltářníkem na hradě Mělnickém. Plebán Petr vyměnil si roku 1414 místo s Hertvíkem (Hertvinus), plebánem ve Zdicích. Po Hertvíkovi nastoupil r. 1418 Jan z Dubé, dříve kanovník kostela Mělnického.

V bouřích náboženských fara Kostelecká zanikla a osada farní připojena k Jílovému a spravována byla od minoritů tamějších, kteří, jak již na svém místě bylo pověděno, až do r. 1724 faru Jílovskou v rukou svých měli. I když jim fara Jílovská byla odňata, podrželi přece Kostelec s filiálkou Kamenickou ve své správě a obstarávali tam duchovní správu skrze zvláštní administrátory, kteří v Kostelci bydlili. Takovým administrátorem byl tu r. 1746 P. Jordan Dušek a v letech 1753—1774 P. Marian Křesťánek (Krżestianek). Po něm byl r. 1774 ustanoven za administrátora světský kněz Tomáš Jan Čekal (Czekal). R. 1786

Farní kostel v Kostelci u Křížkův.

byla fara v Kostelci obnovena a administrátor Čekal byl k presentaci hraběte Františka Václava ze Salm-Reifferscheidu potvrzen za faráře. Po něm následovali: Jan Thad. Kratochvíl, kněz řádu augustiniánů-bosáků (1792—1793), Jan Bohdanecký (do 1796), Karel Alois Benda († 1797), Ondřej Matěj Čech, bývalý člen řádu kapucínského a později kooperator Jílovský, jenž spravoval osadu Kosteleckou do r. 1883, kdy zemřel ve věku 78 let. Potom nastoupil Jan Srb, jenž r. 1837 odešel na faru Líbeznickou. Po něm následoval Jan Kotrba, presentován byv tehdejším majitelem panství Štiřímského hrabětem Ervínem Nostitzem. Kotrbovi svěřen byl později i úřad kn. arc. vikáře. R. 1860 obdržel faru Líbeznickou, ale nemocí byv zachvácen nemohl se tam odstěhovati a zemřel v Kostelci, spravovav osadu svou bedlivě po 23 let. Faru Kosteleckou obdržel pak Pavel Pilát. R. 1870 prodal hrabě Ervín Nostitz panství Stiřín a Popovice baronu Ringhofferovi, čímž přešly i patronátní právo a povinnosti na nového majitele, který odtrhnuv dvůr Kostelecký od Stiřína připojil jej ke Kamenici. Farář Pilát byl r. 1880 jmenován kn. arc. vikářem a r. 1884 sídelním kanovníkem ve Staré Boleslavi. Po jeho odchodu byl od baronů Františka, Emanuela a Viktora z Ringhofferů na faru presentován František Čapek, jenž tu působil do r. 1895, načež nastoupil nynější farář Bohumír Čenský.

Farní chrám sv. Martina býval původně, jak již řečeno, malé okrouhlé románské staveníčko s polokruhovou apsidou a se zděnou lucernovitou věžičkou*). Později byla k západní straně této svatyňky přistavěna čtverhranná loď a původní kostelík od té doby slouží za presbytář. Na severu přiléhá věž, v jejímž přízemí jest sakristie. Vrchní část věže, vlastní zvonice, byla dřevěná. R. 1851 byly tyto přistavěné části opět změněny. Loď zbořena a místo ní větší postavena, ale nesouměrně vzhledem k staré románské stavbě, neboť hledíme-li k vítěznému oblouku v původní rotundě vybouranému, jest loď na straně evangelijní o mnoho širší než na straně epištolní. Nicméně jest chvály hodno, že stará románská původní svatyně byla zachována. R. 1851 byla také svrchní dřevěná část věže nahražena zděnou.

Nová přístavba zbudována jest v nevkusném slohu „románském“ a celá stavba opatřena zoubkovaným neslohovým podřímsím.

Na evangelijní straně oltáře jest ve zdi výklenek zřízený již v době gotické; v něm chována bývala Nejsv. Svátost.

Vchod do sakristie pochází rovněž již z doby gotické; má rovné nadpraží.

Na hlavním oltáři spatřujeme na svatostánku krucifix, po stranách sochy sv. Petra a Pavla, jakož i nošky klečících andělů; nejvýše pak v jednoduchém rámci veliký obraz představující sv. Martina na koni sedícího a o plášť svůj se žebrákem se dělícího. Na zadní straně obrazu čteme: „Z přátelské upomínky na † veleb. p. Jana Kotrbu, arcib. vikáře a faráře při zdejším chrámu, věnováno od R. K.“ Obraz tento věnoval

---

*) Věžička ta má nyní okenní otvory obloukem sklenuté; mívala je však dříve oblými sloupky ve dvé rozdělené, jak to u takovýchto staveb románských bývalo pravidlem.

r. 1861 Pražský měšťan Robert Krach, věnovav k tomu účelu 400 zlat. Objednání vhodného obrazu vzal si na starost patron kostela, hr. Nostitz, tehdáž president krasoumné jednoty v Čechách; ten svěřil obstarání jeho řediteli Pražské malířské akademie Engertovi, jenž k provedení práce té vyvolil žáka svého Sauera.

Loď má strop plochý. V ní na straně evangelijní, na stěně k vítěznému oblouku přiléhající, zavěšen jest nad prostou kazatelnou bez stříšky, ze dřeva řezaný krucifix téměř v životní velikosti ze století 17. Tělo Spasitelovo jest tu neobyčejně štíhlé. Starobylý tento krucifix visíval dříve v oblouku vítězném po straně evangelijní, sáhaje až k zemi; nohy jeho zbožní věřící uctivě líbávali. Kolkolem kříže rozvěšeny jsou sochy z bývalé zámecké kaple Lojovické. Sochy tyto byly po zrušení zmíněné kaple uloženy ve Stiříně, načež r. 1902 nákladem vrchnosti Stiřínské byly opraveny a chrámu Kosteleckému darovány. Jsou to velice dovedné, z neobyčejně těžkého dřeva provedené řezby asi z konce 17. stol. Po pravici Ukřižovaného umístěn jest sv. Jan Nep. v rouše kanovnickém s palmou v levici a s pozdviženou k nebi pravicí; v levo jest socha sv. Václava, jenž znázorněn jest v oděvu válečném s obrazem P. Marie Staroboleslavské na prsou, an maje za sebou prapor, drží v pravici žezlo, levici pak o šavli opírá a pravou nohou na šíji přemoženého nepřítele klade. Nahoře kolkolem rozvěšeno jest šest figurek andílků a nejvýše pěkně řezaný rámec rokokový s novým obrazem ozářené holubice jakožto symbolu Ducha sv.

V lodi na straně epištolní jest nad oltáříkem zavěšen zdařilý obraz Anděla Strážného (archanděl Rafael vede mladistvého Tobiáše za ruku), zhotovený proslulým malířem Karlem Skrétou a přenešený sem na konci stol. 18. ze zrušeného kláštera Paulánského v Praze. *)

Na straně protější jest obraz Panny Marie bez poskvrny hříchu prvotního počaté, malovaný r. 1858 od J. Hellicha, pořízený za 90 zl. z dobrovolných dárků sebraných na památku prohlášení dogmatu o neposkvrněném početí P. Marie.

Zvony: 1. ulitý r. 1865 od Fridricha Schönfeldta s nápisem německým. 2. byl již roku 1712 přelit od Zachariáše Dietricha nákladem ryt. Karla Malanotte de Caldes a manželky jeho Frebonie; znovu pak přelit r. 1850 a má tento nápis; „K slávě Boží mne lil nákladem Ervína hrab. z Nosticů Karel Bellmann v Praze 1850. Pějte Bohu hlaholem radostným chválu nádhernou. Žalm. 38, 8.“ 3. asi z 15. stol. s gotickým nerozluštitelným nápisem (nepochybně jen jednotlivé litery od zvonaře nahodile sestavené jako pouhá ozdoba zvonu).

Filialní kostel sv. Františka Serafinského v Kamenici **býval za starých dob kostelem farním.**

Do r. 1364 byl tu plebánem Jiří, toho roku resignoval a na jeho místo dostal se k presentaci Bohuňka řečeného Podnavec a Havla řeč. Kopanina kněz Havel z Ledče.**) Ten vzdal se místa svého roku 1407, načež k presentaci panoše Markvarda ustanoven za plebána Martin z Častolovic. Ten vyměnil sobě r. 1412 místo své s Peškem (Pessico), plebánem v Křečově. Tehdáž byl patronem kostela Kamenického Ondřej Štuk, měšťan Starého města Pražského. Ještě téhož roku vzdal se plebán Pešek svého místa, jež po něm obdržel Václav z Manetína, někdy plebán v Křečově. Ten však již téhož r. 1412 zemřel, i bylo uprázdněné beneficium dáno knězi Alšovi z Blažimi. Po jeho smrti stal se r. 1414 plebánem kněz Prokop Ondřejův z Prahy. Ten komutoval roku 1418 s Matějem, plebánem v Uhřiněvsi. Plebán Matěj zemřel roku 1418, načež následoval kněz Petr.

---

*) Při rozdělování věcí ze zrušených kostelů a klášterů Pražských poukázány byly kostelu Kosteleckému ze zrušeného kláštera Paulánského v Praze tyto předměty: oltář hnědé P. Marie, oltář sv. Jana Nep. a oltář Anděla Strážce. Z oltáře posledního zbyl toliko zmíněný obraz; řezby a četné sošky z něho odstraněny při jedné z nedávných „oprav.“

**) Pomocným knězem byl tu r. 1380 Mikuláš ze Šlapánova.

Od roku 1763 byla Kamenice majetkem arcibiskupství Pražského do r. 1859, kdy J. E. kardinál arcibiskup Bedřich ze Schwarzenbergů statek ten postoupil velkoprůmyslníku Ringhoffrovi výměnou za statek Hodkovice u Břežan.

Filialní kostel v Kamenici.

Kostel Kamenický byl r. 1797 za arcibiskupa Viléma Florentina Salma přestavěn*), a r. 1898 architektem Stibralem v nynější podobu upraven. Bývalý hřbitov kolem kostela byl zrušen a v část zámeckého parku proměněn.

Původní ráz kostela byl pozdějšími opravami úplně setřen. Jen z polokruhového zakončení presbytáře mohlo by se souditi na původní založení románské. Presbytář jest sklenut klenbou křížovou bez žeber; loď má klenbu valenou s výsečemi nad okny.

Vnitřek malé a nízké svatyně činí vkusnou svojí úpravou dojem přívětivý. Úprava ta pochází ze zmíněné přestavby za arcibiskupa Salma r. 1797. Na klenbě presbytáře vymalováno jest ozářené hebrejské jméno Boží „Jehova"; na klenbě lodi Mojžíš na hoře Sinaj.

Oltář jest malý, ale vkusný; proveden jest ve slohu barokním, ale již s motivy empirovými. Uprostřed nad tabernakulem jest pěkný krucifix, po stranách andělé.

---

*) Byl tehdáž zvýšen a sklenut: okna byla rozšířena a za oltářem zřízeno veliké okrouhlé okno, které však později opět bylo zazděno. Tenkráte byla přistavěna také sakristie. Obnovený kostel byl dne 26. září 1797 benedikován od světícího biskupa Chlumčanského v přítomnosti arcibiskupa Salma.

V lodi na stěně visí novější, asi z r. 1870 pocházející obraz sv. Františka Serafinského, od kteréhosi vídeňského malíře.

K severnímu boku lodi přistavěna jest kaple půdorysu čtvercového. Na stropě jejím vymalován jest ozářený monogram Marianský. Jest tu oltářík s malovanou na stěně barokní architekturou. Při zdi východní stojí empirový náhrobek arcibiskupa Salma, jenž tu dle svého přání byl pochován. Pomník ten postaviti dal r. 1827 nástupce Salmův arcibiskup Václav Leopold Příchovský. Na náhrobku vytesána jest symbolická postava Víry. Hrobka sama nalézá se pod kaplí; vchod do ní přikryt jest kamenem do dlažby zasazeným. Dle počátečných písmen a letopočtu na kameni tom vytesaných jest patrno, že si hrobku tu zřídil r. 1753 tehdejší majitel Kamenice baron Sternegg.

Ve věži v průčelí kostela visí tyto zvony: 1. asi z 15. století pocházející s nápisem: „Pevné čtyry svědky máš: Matúš, Marek, Jan, Lukáš.“ 2. s nápisem: „Gegossen in Prag von Karl Bellmann 1834“.

Kříž u kostela Kamenického.

Bývalý hřbitov připomíná veliký kamenný kříž s tělem Ukřižovaného, pěkné práce, stojící blíže kostela na straně jihozápadní. Na podstavci jest tento nápis: „Poněvadž na tomto místě ještě kosti v Pánu zesnulých osadníků odpočívají, proto Jejich knížecí milost Vilém Flor. Salm-Salm, kníže arcibiskup Pražský, tento kříž postaviti dal, aby nábožní křesťané pro upamatování na své předky „Otče náš“ a „Zdrávas“ nábožně se pomodlili. L. P. 1810.“

Zámecká kaple Nanebevzetí Panny Marie ve Štiříně zřízena byla r. 1775 od tehdejšího majitele Štiřína Václava hraběte ze Salm-Reiferscheidu a za veřejnou prohlášena r. 1796.

Kaple tvoří součást pravého křídla zámku. Jest to obdélníková prostora se vchodem z nádvoří. Jest bohatě vymalována. Na klenbě uprostřed spatřujeme P. Marii v oblacích, v rozích čtyři sv. evangelisty; na stěnách pak v okrouhlých orámováních tyto světce a světice: svat. Karla Borom., sv. Cecilii a sv. Antonína na straně jedné, sv. Františka Seraf., sv. Anežka a sv. Václava na straně druhé.

Na hlavním oltáři ve skřínce jest veliký relief P. Marie Staroboleslavské, po stranách andělé.

Za oltářem zřízena prostá empora a nad ní na stěně jest ve štukovém orámování na omítce malovaný obraz představující sv. Floriána, sv. Rocha, sv. Thodola a sv. Šebestiána.

Při bočních zdech stojí dva malé oltáříky barokní; na jednom jest obraz sv. Jana Nep. v oblacích klečícího, na druhém Narození Páně, sošky sv. Václava a sv. Ludmily a perletí vykládaný kříž.

Před zámkem jest socha sv. Jana Nep. z r. 1764.

Pod „Hvězdou“ (o samotě stojící hospodou blíže Volešovic) stojí pěkná kamenná socha Jana Nep., pod „Novou Hospodou“ pak socha sv. Vojtěcha uprostřed čtyř mohutných topolů.

Na novém hřbitově Kamenickém, roku 1884 zřízeném, byla r. 1901 z dosavadní kostnice upravena kaplička.

U Struhařova jest kaplička sv. Prokopa při velikém kamenu žulovém, kde prý světec náš, ubíraje se z údolí Dalejského k Sázavě, odpočíval.

7. Mnichovice, děkanství.

Patron: Jan Karel kníže Khevenhüller-Metsch. Duchovní správu obstarává děkan za pomoci kaplana.

Na osadě jest celkem 2075 katolíků, 16 evangelíků a 65 židů. Patří sem tato místa; město Mnichovice (123 d, 951 ob., šk. 4tř.), Božkov s mlýnem Šurkovem ($^1/_4$ h., 14 d., 90 ob.), Chlum a Lomnice n. Lomice Dolní (1 h., 34 d., 71 ob.), Klokočno n. Klokočná ($1^1/_4$ h., 37 d., 208 ob.), Lukavice ($^1/_4$ h., 4 ob.), mlýn Menčice ($^1/_2$ h., 5 ob.), Myšlín ($^3/_4$ h., 8 d., 57 ob.), Struhařov n. Strhařov a Habr (1 h., 72 d., 380 ob., šk. 1tř.), část Všestar ($^3/_4$ h., 41 ob.), Všešim n. Všesímy ($^3/_4$ h., 17 d., 90 ob.).

Mnichovice založili mnichové Sázavští; odtud i jméno »Mnichovice«. Opat Silvester tu zbudoval kolem r. 1140 basiliku ke cti sv. Michala a sborů andělských. Jest velice litovati toho, že stavba tato se nám nezachovala. Na jejím místě byl později zbudován kostel ve slohu gotickém a ten pak zase r. 1754 v nynější podobu byl přestavěn.

Děkanský kostel v Mnichovicích.

Při kostele Mnichovickém zřízena byla zajisté záhy fara, k níž podací právo měl klášter Sázavský. Zprávy o ní vyskytají se od r. 1354.

R. 1354 vyměnil sobě dosavadní plebán Jindřich místo své s plebánem v Ježově Janem. Ten r. 1357 směnil místo své s Janem, plebánem kostela sv. Vavřince pod Petřínem. Plebán Jan komutoval roku 1360 s plebánem Malovarským Havlem, kterýž ještě téhož roku učinil směnu s farářem Noutonickým Přibíkem. Ten r. 1367 vyměnil si faru svou s plebánem kostela sv. Filipa a Jakuba v Praze Václavem. Do r. 1374 byl v Mnichovicích plebánem Vavřinec, jenž komutoval toho roku s plebánem Ledečským Jandou. R. 1383 byl v Mnichovicích plebánem Petr. Za něho daroval Mikuláš řečený Kolovrat z Myslína jistá pole kostelu Mnichovickému s podmínkou, aby každého téhodne za duši jeho a duše rodičův jeho jedna zádušní mše sv. byla sloužena. Roku 1399 vyměnil si plebán Mnichovický Adam místo své s plebánem Vladislavickým Ondřejem.

V držení kláštera Sázavského zůstaly Mnichovice do r. 1421. Císař Zikmund zapsal r. 1436 městečko Mnichovice Mikuláši Trčkovi z Lípy. Později dostaly se do rodu Kostků. Anežka, vdova po Zdeňkovi Kostkovi z Postupic odkázala Mnichovice r. 1483 králi Vladislavu. Později zastaveny byly Jaroslavu ze Šelmberka a drženy od té doby ke Komornímu Hrádku. Po válkách husitských i obyvatelé Mnichovičtí přiznávali se ke straně pod obojí. O této náboženské proměně v Mnichovicích soudí staré paměti farní zajisté právem takto: »kdy se odstoupení od víry katolické zběhlo, nevíme, však nepochybně souditi možno, že Mnichovičtí po zbavení vrchnosti své dědičné, kláštera Sázavského, kdy v poddanost vrchnosti světské přišli, že také její novotné víry a obyčejův se přichytili.«

Poslední kněz pod obojí v Mnichovicích nazýval se Matěj Plzeňský; byl prý „svěcení biskupského.“

Po obnovení víry katolické v Čechách vyučoval lid víře katolické v Mnichovicích r. 1624 jesuita Jan de Gaza, avšak »po všecken čas práce své málo získal.« Téhož roku 1624 dne 29. prosince učinili sousedé Mnichovští prohlášení paní Johanně Emilii rozené z Žerotína o nepřijetí víry katolické s žádostí za přímluvu k p. Adamovi z Waldštejna, manželu jejímu, tehdejšímu majiteli panství, aby při náboženství svém, v kterémž se zrodili, byli zanecháni. Ovšem že jim vyhověno býti nemohlo. Do Mnichovic dosazen r. 1625 za faráře katolický kněz Jan Vorel, rodem z Moravy, stařec sedmdesátiletý. Pobyl tu pouze rok (do 1626); po něm následoval Ondřej Dobročovský, rodem Uher (do 1629); za jeho správy byla v Mnichovicích vojenská exekuce »pro tvrdošijnost lidu nevěřícího«. Potom vystřídali se tu v duchovní správě tito kněží: Jiljí ze řádu cyriakův s červenou hvězdou (1629—36), Simeon Mitis (do 1638), Jan Tyšler Těšínský (do 1639), Jaroslav Britanský z Oravy (do 1647)*),

---

*) Ukázkou, kterak patron tehdáž kněze na faru navrhoval nebo presentoval, stůjž zde list, kterým byl r. 1643 presentován Jaroslav Britanský. „Velebný a důstojný J. M. knížecí Eminencí pana pana kardinála z Harrachu pane officiále. Podle mé služby od Pána Boha dobrého zdraví i jiné všecko nejlepší vinšujíc přeji V. Mti věrně a upřímně rád. Poněvadž od některého času v měst. Mnichovicích žádného správce duchovního nemám i majíce o to velikou starost, abych dobrého člověka duchovního dosáhnouti mohl, tak aby lidé poddaní moji kterýchž však již v malém

Václav Bílek Kutnohorský (1650)*), Jan Václav Slavibojus (do 1653)**), Jan Stadler (1653), Jan Jindřich Jandici (do 1654), P. Anselm Prušanský, karmelitán od sv. Havla z Prahy (1654), Vojtěch Jan Lečinský († 1668), Pavel Vojtěch Maximilian Nosecký (do 1675), Václav Alois Jedlička (do 1678), Kryštof Jan Ignác Brod (do 1683)***), Samuel Jos. Ant. Jedlička (do 1686), Jan Jos. Ant. Nahlík (do 1691), Tomáš Jan Jos. Dubenka († 1713), Matěj Jan Frant. Najič (Nagicz), jenž přišel do Mnichovic r. 1713 za nejprudšího moru†). Byl to kněz horlivý, za něhož přestavěn byl r. 1754 kostel Mnichovický v nynější podobu. Najič stal se později kn. arc. vikářem. Zemřel r. 1756. Po něm následovali: Václav Dominik Ondrák (do 1795), Bernard Christoph (do 1805), Norbert Lernet, za něhož fara Mnichovická povýšena byla na děkanství; Jeronym Pivonka (do 1833), Jos. Feuerstein († 1837), jenž mnoho vykonal pro zvelebení kostela i děkanství a jenž pro horlivé plnění povinností, pro svoji vlídnost a dobročinnost veliké vážnosti požíval. Jeho heslem bylo: »Žádnému neublížiti, s každým dobrou vůli zachovati.« Přihlížel bedlivě k tomu, aby nábožnost a mravopočestnost na osadě se zachovala; chudým a nemocným uděloval znamenité almužny, ale nikoliv sám osobně, nýbrž prostřednictvím jiných s tím přísným rozkazem, aby se nevyzradilo, od koho dar pochází; přednosti nikdy nehledal a pochlebování na nejvýš nenáviděl. Po něm nastoupil Vojtěch Vílém Kramerius, šlechetný vlastimil, jenž se zápalem sledoval utěšené pokroky národa če-

---

počtu na gruntech zůstává, v pravém náboženství katolickém zdržováni byli, i zůstávajíce za některý čas s povolením J. M. vysoceurozené paní paní Johanny Emilie Waldštejnské, paní mateře mé nejmilejší na gruntech mých panství Hradeckého nad Sázavou dvojí poctivosti hodný kněz Jaroslav Britanský z Oravě, který nyní sám osobně před V. M. se postavuje, však J. M. paní mateř má nejmilejší, poněvadž jsem já v ten čas v cizích zemích zůstával, jeho bez vědomí mého za faráře přijíti chtíti neráčila, nýbrž na příjezd můj se odkládalo a očekávalo; já pak oblíbivši sobě nyní téhož nadepsaného kněze Jaroslava na gruntech mých v jmenovaném měst. Mnichovicich za faráře, V. Mti za to přátelsky a sousedsky žádám, že v tom své laskavé povolení ano i často dotčenému dvojí ctihodnému knězi Jaroslavovi, aby beze vší překážky na gruntech mých služby Boží vykonávati mohl, confirmací dáti ráčíte. Z čehož se V. M. líbezným sousedstvím i jiným vším dobrým odměniti neopomenu. S tím milost a ochrana Boží s námi se všemi zůstávati rač. Datum z Hrádku nad Sázavou dne 18. Julii A. 1643. Jan Wiktoryn hrabě z Waldštejna.“

*) Byl presentován dne 15. února 1650 od hraběte Jana Viktorina z Waldštejna, jenž v přípise svém praví: „Před V. M. netajím, kterak na panství mém Hrádku nad Sázavou dlouhý čas skrze ten švejdský rozbroj bez správce duchovního poddaní moji zůstávali“ a navrhuje Václava Bílka za faráře do Mnichovic a bratra jeho Fulgentia Jana Bílka za faráře do Sázavy.

**) R. 1651 „na velikou potřebu chrámu Páně a opravení fary, poněvadž důchodové zádušní špatní jsou, povolila obec městečka Mnichovic jednu várku piva k záduší učiniti a peníze na potřeby kostelní a faru obrátiti.“

***) Za něho opravovala se fara a on zatím bydlil na Komorním Hrádku.

†) V Mnichovicích a okolí zemřelo tehdáž ve dvou měsících přes 60 osob.

ského. Zemřel r. 1864 stár 70 let. Po něm následovali: Ant. Vojáček († 1883), Frant. Krisan, kn. arc. vikář († 1892), Filip Konáš.

Farní kostel Narození Panny Marie vévodí celému městečku, jsa umístěn na nejvyšším místě prostranného náměstí po svahu dolů se rozkládajícího. Z původní románské stavby nic se nezachovalo; z pozdější gotické doby postřehnouti lze ještě zdivo presbytáře třemi boky uzavřeného. Roku 1746 kostel vyhořel, i byl v letech následujících z vlastního svého jmění, jakož i z příspěvků kostela Hrusického a Ondřejovského přestavěn slohem barokním v nynější podobu. Dokončenou stavbu vysvětil dne 8. září 1754 světící biskup Pražský Ant. Jan Vokoun.

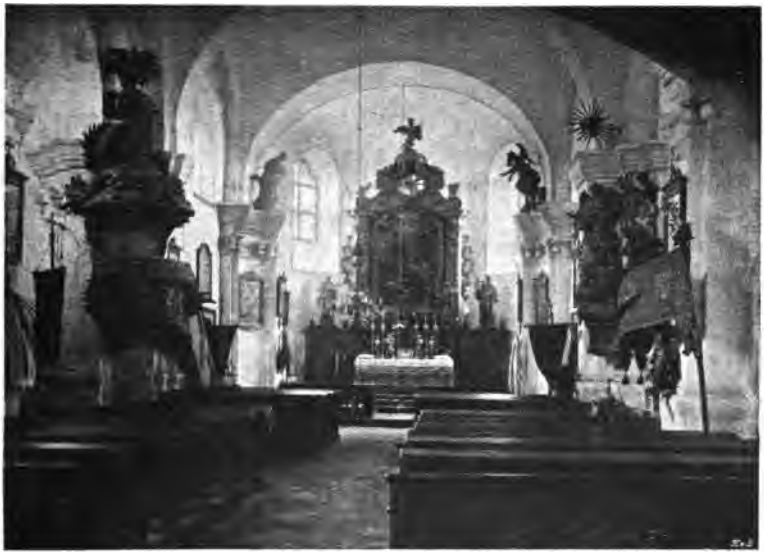

Vnitřek kostela v Mnichovicích.

Jižní boční strana chrámu, do náměstí hledící, upravena jest na způsob průčelí s rozložitým štítem, v němž jest monogram Marianský, a s cibulovitou nízkou věží.

Vlastní průčelí jest však na straně západní; má volutový barokní štít s bohatým římsovím. Nad vchodem jest v kameni tesaný erb Khevenhüllerský.

Vnitřek kostela jest výzdobou svojí velice zajímavý. Hlavní oltář pěkných barokních tvarů se sochami sv. Anny, sv. Jachyma, sv. Jana Nep. a sv. Antonína Paduanského pochází asi z roku 1753; zdařilý obraz na něm, znázorňující výjev narození P. Marie, namaloval r. 1838 Václav Markovský.

Na protilehlých pilířích u hlavního oltáře jest znázorněno zvěstování P. Marie tímto způsobem: na straně evangelijní jest socha P. Marie na klekátku klečící, na straně epištolní pak socha anděla zvěstujícího.

Znamenitou památností kostela Mnichovického jest kazatelna neobyčejné podoby. Má tvar velryby s rozevřenou tlamou; na spodní části naznačena podoba proroka Jonáše z tlamy vyvrženého. Na kazatelně této stojí tedy kazatel jako v tlamě velryby a připomíná posluchačům Jonáše od Boha k Ninivetským poslaného.

Pod kazatelnou jest mramorová deska, jejíž nápis obsahuje zprávu o vysvěcení kostela dne 8. září 1754.

Naproti kazatelně na veliké konsole stojí sousoší znázorňující křest Páně. Pod ním jest trojnohá cínová křtitelnice s dvěma pásy valně již otřelých polovypuklin. Hořejší pás znázorňuje Musy v podobě geniů držících příslušné odznaky; pás dolejší pak tyto výjevy: křest Páně, bohatce a chudého Lazara, milosrdného Samaritana a obrácení Šavla. Těchto reliefů užíval na zvonech a křitelnicích svých Brikcí z Cinperku (1554—99), od něhož nepochybně i tato křtitelnice pochází. K oběma bokům lodi přiléhá na každé straně kaple, k nimž pojí se po obou stranách empory. V obou jsou pěkné oltáře se zděnou architekturou barokní na způsob mramoru omítnutou.

V kapli na straně evangelijní jest oltář sv. Františka Xaverského. Na něm uprostřed spatřujeme obraz umírajícího tohoto světce dle originálu v kostele sv. Salvatora v Klementinu ; po stranách stojí sošky indianských hochů; uprostřed před obrazem sousoší ze dřeva řezané Bolestné P. Marie s mrtvým tělem Spasitelovým na klíně.

V kapli na straně epištolní jest oltář s obrazem sv. Jana Nep. před oltářem klečícího a za chudinu se přimlouvajícího; nad ním vznáší se anděl s odznakem mlčelivosti. Nad obrazem jest řezba Staroboleslavské P. Marie, po stranách obrazu sochy sv. Ludmily a sv. Václava.

Obrazy křížové cesty, malované akademickým malířem Schusserem, daroval Dr. Klement Borový, prelát metrop. kapitoly, jehož rodiče bývali v knížecí službě na blízkém komorním Hrádku a v Levíně.

Kaple sv. Anny ve Stránčicích.

Zvony: 1. asi z konce 15. stol. pocházející s nápisem německým „O Gott der Ehren, komm mit deinem Frieden; das helf uns Maria Amen“ (t. j. „O králi slávy, zavítej k nám se svým pokojem; k tomu dopomáhej nám Maria Amen.“) 2. z roku 1692 s nápisem latinským, jenž v překladu zní: „Buď jméno Páně pochváleno na věky. Léta Kristova 1692.“ 3. přelitý r. 1850.

Hodiny na věži byly zřízeny r. 1835 na útraty městečka Mnichovic s přispěním děkana Krameriusa.

Na náměstí stojí sloup s kamennou sochou P. Marie Svatohorské asi z 18. stol.; byl r. 1898 obnoven.

Kaple sv. Anny ve Stránčicích stojí v lesíku asi pět minut od osady vzdáleném. Zbožný, očním neduhem stížený rolník byl vymýváním očí vodou ze studánky před nynější kaplí se nalézající neduhu toho zbaven a z vděčnosti věnoval obraz sv. Anny, jejž na mohutnou jedli blíže studánky upevnil. Bylo to r. 1820. Správce statku dal nějaký čas na to jedli, kterou ku stavbě potřeboval, poraziti a obraz připevnil na mladší vedle stojící jedli. Když kmen na silném, skoro novém voze odvezen býti měl, rozlámal se vůz. Nad škodou tou plakal vozka, a správce byl udiven. Přivolaný kolář a kovář jakožto znalci nemohli si taktéž pohromu tu vysvětliti, poněvadž vůz uznali za silný a dobře pracovaný. P. Hynek, kněz řádu piaristského a tehdáž administrátor statku, dal rolníkovi vůz opraviti a umínil si, že v zadostiučinění vystaví kapličku a vymaloval sám pro ni obraz sv. Anny. Již tehdáž říkalo se u všeho lidu z okolí místu tomu: „u svaté Anny,“ a mnohá procesí sem putovala. P. Hynek obraz sice vymaloval, ale kapličku nevystavěl; smrt překazila provedení úmyslu toho. Před svým zesnutím odkázal obraz šafáři Matějovi Soukupovi, jejž znal jakožto zbožného člověka a vřelého ctitele sv. Anny. Jedle vzrůstala a byla časem množstvím obrazů a jinými obětinami, zvláště vrkočemi dívčích vlasů, ověnčena. R. 1883 bylo veliké sucho; sousedé Stránčičtí umluvili se, že na místě tom vystaví kapličku, a sbírkami úmysl svůj provedli. Do kaple, ve které sotva tři lidé státi mohli, byl nový obraz sv. Anny zavěšen. Zvláštní příznivkyní kapličky byla paní Matysová z Prahy. Ta umístila v ní starobylou sochu sv. Anny, kterou získala z chrámu Páně svatého Štěpána. R. 1892 byla kaple nákladem řádu piaristského a sbírkami v nynější velikost rozšířena, a péčí řečené pí. Matysové byl v ní postaven oltář, na nějž přišla zmíněná socha sv. Anny a z obou stran oltáře andělé. Oltář i andělé pocházejí z chrámu Vyšehradského. *) R. 1902 byly jak kaple, tak i studánka důkladně obnoveny. Místa je v ní asi pro sto osob. R. 1902 dovolil Jeho Eminencí nejdůst. pan Leo kardinál ze Skrbenských, kníže-arcibiskup Pražský, že v kapli každodenně jedna i více mší sv. slouženo býti může. Kapli vzal řád piaristský, jakožto majitel statku Předboř-Strančického, pod svůj stálý dozor a stal se jejím patronem. Služby Boží, které se letního času každou neděli a svátek zde konají, bývají nejen Stránčickými, ale i okolních osad obyvateli pilně navštěvovány; na sv. Annu však vzrostla návštěva v posledních letech až na několik tisíc poutníků.

9. Popovice Velké **), fara.

Patronové: František, Emanuel a Viktor baronové Ringhofferovi. Duchovní správu vede farář; kaplanské místo neobsazeno.

Osada čítá celkem 2535 katolíků, 9 evangelíků a 26 židů. Patří sem tato místa: Velké Popovice (30 d., 376 ob., šk. 5tř.), Brtnice ($^1/_4$ h., 24 d., 144 ob.), Dubiny n. Dubina ($1^1/_2$ h., 21 d., 119 ob.), Krámský ($^3/_4$ h., 6 d., 39 ob.), Kunice n. Kúnice, Konice s fil. kostelem sv. Maří Magdaleny ($^3/_4$ h., 58 d., 334 ob.), Lojovice (1 h., 35 d., 211 ob.), část Lomnice n. Lomice dolní (1 h., 118 ob.), Lomnice n. Lomice horní ($^3/_4$ h., 11 d., 55 ob.), Petříkov ($^1/_2$ h., 25 d., 208 ob.), Radimovice ($^1/_2$ h., 19 d., 128 ob.), Řepčice n, Řevčice, Hřebčice ($^3/_4$ h., 16 d., 123 ob.), Todice n. Totice ($^1/_8$—$^1/_4$ h., 47 d., 278 ob.), Újezdec n. Oujezdec

---

*) Na oltáři jest nápis: „Aram hanc divo Paulo sacram honoris ergo dicavit et posuit R D. Wenceslaus Wilhelm Papazon de Clarstein, Canonicus Wyssegradensis Anno 1674. XIII. Jul.“ t. j. „Oltář tento zasvěcený sv. Pavlu z úcty věnoval a postaviti dal důst. p. Václav Vilém Papazon z Klaršteina, kanovník Vyšehradský. Roku 1674, 13. července“

**) Dříve „Adamovice“ nebo „Popovice Adamovy“.

Křížový n. Křížkův (1 h., 29 d., 208 ob.), Vidovice ($^1/_2$ h., 14 d., 95 ob.), Všedobrovice n. Šedobrovice ($^1/_2$ h., 17 d, 134 ob.).

V Popovicích byla fara již ve století 14.

Do r. 1358 byl tu plebánem Přibík; toho roku nastoupil po něm kněz Jakub z Konojed. Ten směnil sobě r. 1378 faru svou s plebánem Okrouhlickým Bernardem. V letech 1358—1378 byl patronem panoše Otík z Popovic. R. 1379 pronajal plebán Bernard faru svou knězi Janu z Dřevčic na dvě léta za 22$^1/_2$ kop grošů. R. 1380 byl v Popovicích pomocným knězem Jan řečený „Mazanec“ z Lišova. Plebán Bernard zemřel r. 1380, načež k presentaci Jimrama z Říčan dosazen Jan z Popovic. Asi od r. 1407 byl tu plebánem Šimon, jenž r. 1418 směnil sobě místo své s plebánem Říčanským Antonínem za souhlasu patrona panoše Jana z Popovic.

Kostel Popovický se strany jihozápadní před přestavbou.

R. 1429 byl k presentaci Jana, kanovníka Boleslavského a faráře v Kounově ustanoven za plebána do Popovic Petr, syn Jakubův z Bitozevsi. Tehdáž však již, jak podotýká kniha konfirmační, nebyl „příchod ke kostelu Popovickému bezpečný“ — patrně pro války husitské.

Po válkách husitských uchvátili i zde duchovní správu kněží utrakvističtí a později luteránští.

R. 1615 měl zdejší chrám Páně pod mocí kněz luteránský podle svého řemesla tkadlec, který když od pilné práce neb korbele jsa dožádán ke křtinám nemohl odejíti, poroučíval svému čeledínu to zastati, říkaje: „Janku, jdi okřtít to dítě!“

R. 1641 koupili statek Popovický Strahovští premonstráti. Ti vysílali sem z Prahy ze semináře svého sv. Norberta jednou za čtyři neděle a na větší svátky kněze, aby tu služby Boží konal. Od roku 1653 do 1671 sídlíval v Popovicích kněz řádu premonstrátského stále, jakožto administrátor. V tomto úřadě vystřídali se tu: Alexius Nistich a Evermond Jiří Košetický, spisovatel český. R. 1671 převzali statek Popovický benediktini u sv. Mikuláše na Starém městě Pražském. Z kláštera toho působili v Popovicích tito duchovní správcové: Ant. Vojtěch (do 1675), Jakub Anselm Stefanides (Stephanides do 1683)*), Vojt. Kubicze (do 1684), Jiří Greif (do 1691), Václav Moller (do 1721)**), Isidor Vavák (do 1722), Heřmann Maar (do 1730),

Kostel Popovický se strany severozápadní po přestavbě.

Emilian Potůček (do 1731), Bernard Petráš (do 1733), Bened. Kratochvíle (do 1737), Nepomuk Gaudernak (do 1745), Martin Absolon (do 1750), Gunther Drtina (do 1736), Placid Svoboda (do 1771), opět Gunther Drtina (do 1775), Benedikt Severzan († 1792).

---

*) Ve zprávě podané konsistoři r. 1677 praví: „Nejsem zde ustanoven hlavně jako farář, nýbrž především jako inspektor hospodářský; jelikož však tu není jiného kněze, mám nařízeno, abych přisluhoval zdejším nebohým lidem, kteří by jinak duchovního pastýře neměli.“ Tehdáž patřilo k osadě 6 vesniček s 200 dospělých obyvatelů.

**) Asi od r. 1700 spravovali Popovičtí administrátoři i osadu Pyšelskou. Ve zmíněné zprávě z r. 1677 není o ní zmínky; ve zprávě Václava Mollera z r. 1700 čteme: „Namám jiných kostelů farních kromě Pyšelského, kde každou třetí neděli služby Boží konám.“ Tehdáž bylo na osadě Popovické již 300 dospělých obyvatelů; na osadě Pyšelské 5 vesniček rovněž asi s 300 obyvatelů. Důchody duchovního správce byly velice skrovné, desátky nebyly odváděny žádné, takže Moller ve zprávě své praví: „kdybych nebyl živen od kláštera, byl bych nucen žebrati.“

R. 1785 byl benediktinský klášter u svat. Mikuláše na Starém městě Pražském zrušen. Statek Popovický nějaký čas od vlády spravován a roku 1788 baronovi Bedřichu ze Smiedburgů prodán.

Benediktin Severzan ponechán byl na faře Popovické až do své smrti.

Po něm následovali faráři: Frant. Horáček (1792—1802), Filibert Rákosník, býv. kapucín (do 1824), Jos. Vosátka, býv. vojenský kaplan u jízdeckého pluku bar. Latoura (do 1845), Matěj Suchan (do 1854), Filip Zimmermann (do 1865), Jan Ječmen (do 1878), Frant. Blažko (do 1882), dr. Jan Nep. Sedlák, nyní papežský prelát, kanovník metrop. kapitoly a ředitel »Dědictví sv. Jana Nep.«, jenž za pobytu svého v Popovicích sepsal paměti své fary a vydal je r. 1885 tiskem pod názvem »Farní osada Velké Popovice«; r. 1890 povolán byl do Prahy za sekretáře kn. arc. konsistoře; Jos. Charvát (do 1901), Karel Reindl.

Farní kostel P. Marie Sněžné býval zcela malý, pouze nynější presbytář; přístavbou rozšířen byl ke konci století sedmnáctého a opětovně r. 1897, kdy odbouráno dosavadní průčelí*) a kostel k západu prodloužen a taktéž i uvnitř nově

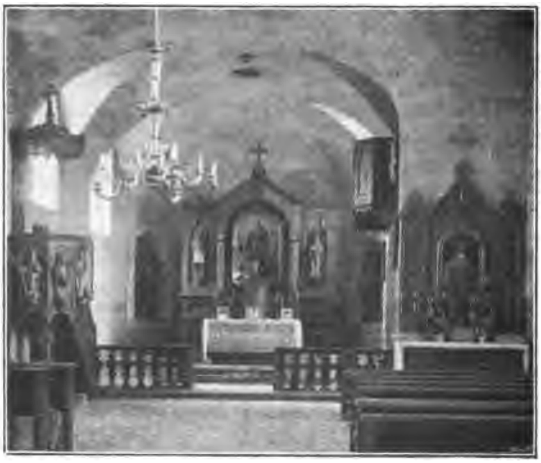

Vnitřek kostela Popovického.

upraven. R. 1726 byla bývalá zvonice nad sakristií zvýšena v nynější věž, jejíž cibulovitá střecha nahrazena byla r. 1876 střechou jehlanovitou.

Presbytář k východu třemi stranami nepravidelného osmiuhelníku uzavřený, má klenbu valenou s výsečemi nad okny, kteráž jsou obdélníková, nahoře obloukem uzavřená.

---

*) Tehdáž pohříchu zničen byl pěkný barokní štít průčelní; nynější štít jest střízlivý, volutový.

Hlavní oltář v pseudorománském slohu se sochami sv. Jana Nep. a sv. Václava zhotovil r. 1861*) Pražský řezbář Ludvík Ziebland, rodilý z Mnichova v Bavořích; obraz představující P. Marii stojící s rozestřenýma rukama na zeměkouli byl malován v Pražské malířské akademii pod dozorem ředitele Engerta.

Po stranách oltáře v šikmých zdech presbytáře jsou výklenky, v nichž umístěny dřevěné barokní sochy sv. Petra a Pavla, zakoupené r. 1888 z kostela Vyšehradského.

Filialní kostel v Kunicích.

Kazatelna a postranní oltář sv. Teresie rovněž slohu „románského“, byly r. 1865 dle nákresů Rudolfa Menšla zhotoveny od stolaře Jana Koudely z Berouna. Z bývalé kazatelny zbyly sošky čtyř sv. učitelů církevních umístěné na kazatelně nové.

Loď má strop plochý.

Ozdobné zasklení oken dal firmou Jan Krišpín v Praze provésti Msgr. Dr. Jan Sedlák svým nákladem r. 1904. Týž věnoval kostelu i skvostný bílý parament.

Zvony: 1. s nápisem: „Ke cti sv. Petra a Pavla apošt. na outraty kostela Popovského k sv. Mikuláši náležejícího posvětil mne Anselmus Vlach, opat v Praze. Anno 1728. Lil Valentin Lissiack. Mal. Str.;“ 2. s nápisem německým, oznamujícím, že jej lil Jan Václav Kühner v Praze r. 1787; 3. s nápisem „Leta božího tisícího čtyrstého devadesátého osmého tento zvon dělán. Alleluja. Jan Konvář dělal ten zvon.“

Na vrchu Dalešce v lese jsou zříceniny kaple sv. Prokopa, jež kolem r. 1700 byvši zbudována, zrušena byla za císaře Josefa II. r. 1780. Potom užíváno jí za obydlí pro dělníky. Někdy po r. 1844 vyhořela a stavivo z ní rozebráno. Toliko část zdiva dosud stojí.

Filialní kostel sv. Maří Magdaleny v Kunicích býval za starých dob kostelem farním.

R. 1359 byl zdejší farář Martin sesazen rozsudkem korrektora Alberta. Uprázdněné tak místo obsazeno bylo k presentaci Jana z Říčan a Andrlina Štuka, měšťana Starého města Pražského, Janem z Křešic. Po jeho smrti nastoupil r. 1363 podjáhen Václav z Mnichovic; presentátory byli tehdáž Andrlín Štuk a Ondřej z Dubé. R. 1404 učinil kanovník u sv. Jiří Václav, syn Vítka ze Stránčic, nadání při kostele Kunickém, jež ročně vynášelo půl kopy pražských grošův. Za to byl povinen tehdejší plebán Václav a jeho nástupcové sloužiti v určité dny mši sv. a konati modlitby za spásu darovatele, jeho rodičů, sester i jiných příbuzných. Mimo to byl plebán zavázán z výtěžku té nadace rozděliti každého roku jistou část pro chudé. R. 1416 byl v Kunicích plebán Tomáš; za jeho doby daroval Bohuněk z Violovic kostelu Kunickému část lesa a pole ve Vidovicích.

---

*) Tehdáž odstraněn byl starý oltář, na němž byl letopočet 1692.

Později fara zanikla a Kunice přifařeny byly k Uhřiněvsi, později k Říčanům, když tam fara byla zřízena, a posléze r. 1789 k Popovicům.

Kostel Kunický nemá patrona; i nutno vydržovati jej, pokud skrovné jeho jmění k tomu nestačí, z dobrovolných příspěvků osadníků. Ale v poslední době nalezl velikého dobrodince. Msgr. Dr. Sedlák, jenž již r. 1884, kdy byl ve Vel. Popovicích farářem, o jeho úpravu se staral, dal jej r. 1904 nově vymalovati a dlažbou cementovou opatřiti, r. 1906 zvenčí opraviti. Mimo to pořídil do něho křížovou cestu, ozdobné zasklení oken a dva postranní oltáříky.

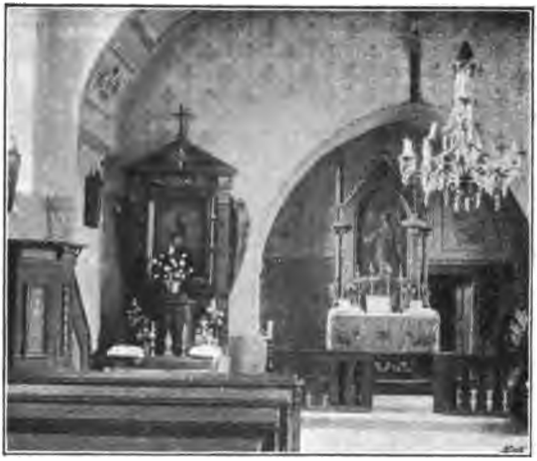

Vnitřek kostela v Kunicích.

Kostel jest stará, asi ze 13. století pocházející*) románská stavba s presbytářem čtvercovým. Vchází se do ní věží, jejíž přízemek tvoří nízký síňec valeně klenutý, nad nímž kruchta se nachází. Presbytář má klenbu křížovou, v jejímž svorníku vytesána jest hlava Krista Pána. V presbytáři na straně epištolní jest výklenek nahoře polokruhem překlenutý — bývalé sedadlo pro kněze. Původní úzká okna byla později zvětšena. Vítězný oblouk jest tupě lomený. Loď mívala původně zajisté strop rovný; teprve v dobách pozdějších obdržela nynější klenbu valenou. R. 1884 byl starý renaissanční, řezbami okrášlený oltář prodán a nahrazen oltáříkem gotickým, zhotoveným dle návrhu Jos. Scheiwla, jenž vymaloval i obraz sv. Maří Magdaleny na něm se nalézající.

Památné jsou dva zvony Kunické: menší s nápisem: „Tento zvon dělán ten čtvrtek po korunování krále Ludvíka leta 1509“; větší, krásně vyzdobený, má na jedné straně nápis: „Zvon tento udělal Brikcí zvonař z Cynperku v Novém Městě Pražském obci Paštěcké k svatému Janu Křtiteli skrze jednání urozeného pana Jana Dystlera z Bodlaku nákladem obce předjmenované. Stalo se leta 1573": na druhé straně: „Zdeněk z Šternberka na Blatné a Lnářích." Jak z nápisu toho patrno, byl zvon tento původně ulit pro kostel sv. Jana Křtitele v Paštikách u Blatné; kterak se odtamtud do Kunic dostal, není známo.

---

*) Nápis nad vítězným obloukem udává sice, že kostel založen byl r. 970; jest to však nápis pozdní, patrně na pouhé domněnce spočívající.

V zámku Lojovickém bývala kaple P. Marie, při níž v 18. století až do r. 1776 býval zvláštní kněz. Před nedávným časem byla zrušena a některé sochy z ní dány do farního kostela v Křížkovém Kostelci.

9. Popovičky, fara.

Patronem jest kníže z Liechtensteinu. Duchovní správu obstarává farář.

Na osadě jest celkem 1440 katolíků, 2 evangelíci a 44 židé. Patří sem tato místa: Popovičky (15 d., 74 ob., šk. 2 tř.), Čenětice ($^3/_4$ h., 19 d., 115 ob., šk. 2 tř.), Doubravice ($^1/_4$ h., 10 d., 64 ob.), Herynky ($^1/_2$ h., 24 d., 176 ob.), Hlubočinka ($1^1/_2$ h., část s 29 ob.), Huntovice n. Chomutovice ($^1/_6$ h., 24 d., 135 ob.), Kocanda ($1^1/_2$ h., část s 116 ob.), Modletice ($^1/_4$ h., 30 d., 200 ob.), Nebřenice ($^3/_4$ h., 6 d., 70 ob.), Ovčáry (1 h., 16 ob.), Radějovice (1 h., 41 d., 249 ob.), Voleška n. Oleška, Volešek s filiálním kostelem Narození P. Marie ($^3/_4$ h., 18 d., 112 ob.), Vosnice n. Osnice, Oslnice, Voznice (část) s myslivnou Krsovicemi (1 h., 130 ob., šk. 1 tř.).

V Popovičkách byl farní kostel již ve století 14. Tehdáž a potom až do válek husitských náleželo právo prodací arcijáhnům kraje Pražského.

Do r. 1373 byl tu plebánem Frenclin, jenž toho roku komutoval s plebánem Všebořickým Adamem. Ten směnil si místo své r. 1374 s plebánem u sv. Jakuba (u Kutné Hory) Klementem; ten byl v Popovičkách ještě r. 1380. R. 1385 připomíná se tu již jiný plebán Jan, kterýž r. 1399 komutoval s oltářníkem oltáře P. Marie v kostele sv. Michala na Novém městě Pražském Václavem. Ten směnil sobě faru svou r. 1409 s plebánem Medvědickým Johlinem. R. 1413 komutoval plebán v Popovičkách Matěj s plebánem Skřipelským mistrem Ctiborem. Ten již r. 1414 učinil směnu s plebánem Žebráckým Šimonem. Ale nepochybně s této směny sešlo, neboť r. 1415 jest v knihách konfirmačních zápis o směně plebána Popovického mistra Ctibora s plebánem Chotěbořským Janem, řečeným „Vlkoš". Po smrti plebána Jana řeč. „Peklo" („de Inferno") ustanoven byl r. 1429 za faráře klerik Mikuláš, syn řezníka Jana Storcha z Lipé. Klerik ten vysvěcen byl teprve r. 1433 na kněze.

V pozdějších dobách samostatná fara v Popovičkách zanikla. Popovičky přešly v držení nejvyššího purkrabství. V letech 1688—1694 vedl duchovní správu na statcích purkrabských Jan Václav Olomoucký, farář chrámu Páně Matky Boží před Týnem v Praze a kanovník v Staré Boleslavi.

Od r. 1695 svěřil nejv purkrabí Rudolf Vratislav hrabě ze Šternberka duchovní správu na statcích svých Františkánům od P. Marie Sněžné v Praze. Z kláštera toho přisluhovali v Popovičkách tito kněží: P. Electus Rösl, P. Julius Welczl, P. Norbert Krejčovský. Potom obstarávali duchovní správu v Popovičkách faráři Hostivařští, kteří však v letech 1701—1706 zmocnili faráře Jirčanského Fridricha Winsche, aby konal křty ze vsí vzdálenějších. Mimo to v letech 1702—1705 přebýval v Popovičkách arcibiskupský missionář Václav Balaban, ustanoven byv tu za administrátora, ale pro nedostatek výživy nucen byl odejíti. R. 1708 svěřila konsistoř správu osady Popovické na čas faráři Jirčanskému, načež r. 1711 zase farářům Hostivařským připadla. Teprve r. 1715 byl do Popoviček dán samostatný administrátor Lukáš Steindlmayer, jenž potom roku 1722 potvrzen za faráře. Pobyl tu do r. 1726, načež následovali: Jan Fayerle (do 1731), Jan Ant. Horník (do 1736), jenž kostel rozšířil a vlastním nákladem vyzdobil; Josef Nager (do 1749), Jan Ign. Hallik (do 1754), za něhož prodány byly Popovičky Marii Teresii vévodkyni Savojské k panství Uhřiněvskému, Frant. Ant. Radda (do 1765), k jehož prosbě dala vévodkyně kostel svým nákladem r. 1759 opraviti,*) Václav Frant. Hallik

Farní kostel v Popovičkách.

---

*) Zde mimochodem budiž poznamenáno, že Marie Teresie savojská, o jejíchž zásluhách o kostely a duchovní správu již několikráte v této

(do 1772), Frant. Jan Nep. Wolff, jenž r. 1774 komutoval s farářem Říčanským Josefem Czeschkou, kterýž v Popovičkách byl do r. 1783: Jos. Schmid († 1799), Frant. Jan Matouš Babor (do 1803), Jakub Bartol. Neubauer (do 1810), Václav Max. Stárka (do 1824), Frant. Brožek, jenž odebral se r. 1847 na odpočinek, načež duchovní správu místo něho obstarávali administrátoři: Jos. Suchan (do 1854), Eduard Oswald (do 1859), Jan Košák (do 1861), Frant. Tittl (do 1868), Frant. Schaeferna (do 1869). Po smrti faráře Brožka roku 1869 stal se farářem v Popovičkách Antonín Wiesner († 1873); po něm následovali: Eduard Oswald († 1879), Frant. Paták (do 1890), Jan Šucha (do 1900), Kamil Janeček.

Farní kostel sv. Bartoloměje jest malý, nízký a zcela prostý. Dříve býval však ještě menší. Teprve farář Horník jej rozšířil tím, že severní zeď o tři lokte dále vystavěl a presbytář od základu nově v nynější podobu přestavěl. R. 1759 byl kostel nákladem vévodkyně Savojské opraven. Zejména některé za faráře Horníka započaté opravy byly dokončeny.

Presbytář, půdorysu obdélníkového, má klenbu valenou s výsečemi. Po stranách jsou obdélníková okna polokruhově sklenutá. Oltář pochází z doby faráře Horníka. Nad oltářem jest barokní, anděly nesený rám, v němž jest obraz malovaný r. 1861 od akad. malíře Frant. Čermáka, představující sv. apoštola Bartoloměje v oblacích stojícího. Po stranách nad brankami za oltář vedoucími umístěny jsou dobré sochy barokní sv. Petra a Pavla.

Kazatelna jest rovněž barokní; na řečništi a na poprsní stěně schodů jsou dřevěné zlacené polovypukliny; 1. Kain zabíjí Abela, 2. Mojžíš vyvádí vodu ze skály, 3. P. Ježíš u studnice Jakobovy, 4. Samson rozdírá lvovi tlamu. Na stříšce jest uprostřed Kristus Pán, kolkolem pak na kraji čtyři sedící andílci s odznaky čtyř svatých učitelů církevních.

Loď má strop rovný.

Postranní oltáříky byly nově zřízeny r. 1854; jsou na nich malé obrazy nejsv. Srdce Pána Ježíše a Srdce P. Marie.

Věž zvýšena byla za faráře Horníka. Dříve toliko o $1\frac{1}{2}$ lokte přečnívala zdivo kostela; on zvýšil ji o 9 loket. R. 1884 byla na ni dána neforemná nynější báň.

Ve věži visí tyto zvony: 1. s nápisem: „Leta Božího 1497 tento zvon dělán ke cti i k chvále. Jan Konvář dělal ten zvon.“ 2. s nápisem: „Ku chvále Boha, poctě Marie Panny a sv. Bartoloměje slit 1663*), přelit 1840; 1883 přelit od J. Diepoldta v Praze.“ 3. přelit byl r. 1840 (původně měl nápis: „Gos mich Nicolaus Löw in Prag 1729“).

Filialní kostel Narození Panny Marie ve Volešce býval za starých dob farním.

Od r. 1377 byl tu farář Petr, jenž měl pomocného kněze Jana. Do r. 1415 byl v Olešce plebán Jakub; ten roku toho úřadu svého se vzdal,

---

kníže byla učiněna zmínka, byla i v ohledu národnostním velice snášeliva. Vysvítá to z nařízení, jež vydala dne 26. února r. 1764 v příčině podávání jí žádostí týkajících se oprav kostelů a p. V nařízení tom praví mimo jiné: „Kdyby farář nebyl mocen jazyka německého, má rozpočet a příslušný návrh sepsán býti jazykem českým, aby farář věděl, co podpisuje.“

***) Původně nesl tento nápis: „Goss mich Nicolaus Löw in Prag 1663. Tento zvon slit jest ke cti a chvále Pána Boha, blahoslavené Panny Marie, sv. Bartoloměji záduší kostela Popovického nákladem osadníců záduší.“**

Filialní kostel ve Volešce.

načež k presentaci patrona, jímž tehdáž byl benediktinský klášter Ostrovský spolu s panošem Janem řečeným Skomratem z Blažímě, potvrzen byl za plebána Petr, dotud vikář děkana kostela sv. Apollináře v Praze. Plebán Petr směnil sobě r. 1418 místo své s plebánem Debrnickým Vavřincem.

Později náležela Voleška spolu s Popovičkami stavům kr. českého, kteří i po odprodání Popoviček patronátní právo nad Voleškou podrželi, jež přešlo pak na zemský výbor král. českého.

Kostel pochází nepochybně z doby románské. Vchází se do něho průčelní věží, k níž přiléhá kruchta na valené klenbě spočívající. K lodi, kteráž má strop rovný, přidružuje se za polokruhovým obloukem vítězným obdélníkový presbytář prostou klenbou křížovou sklenutý. Okna byla později v nynější podobu rozšířena.

Kaple v Nebřenicích.

Oltář jest barokní, nízký. Stůl oltářní s tabernakulem a s brankami po stranách jest v před posunut. Nad brankami jsou sochy sv. Josefa a sv. Jana Křtitele. V pozadí na zdi v barokním pěkném rámci anděly neseném spatřuje se obraz Narození P. Marie, jejž roku 1881 vymaloval Vilém Kandler.

Zvony: 1. asi z XV. stol. s nápisem nerozluštitelným. 2. ulitý r. 1694 od Fridricha Michaela Schönfeldta v Starém Městě Pražském s nápisem německo-latinským, 3. s nápisem českým, ulitý r. 1711 od Antonína Schönfeldta.

V parku u zámečku Nebřenického jest pěkná rodinná hrobka šlechticů ze Schüttelsbergů, zbudovaná r. 1882 na způsob románské kapličky. Nad vchodem jest nápis: „Zde jsme, Pane, očekávajíce hlasu tvého“.

Uvnitř v apsidě stojí oltářík s křížem, po jehož stranách jsou sošky klečících andělů. Kaple tato benedikována byla r. 1886 a dáno dovolení, aby v ní mše sv. sloužena býti směla.

Poblíž kaple stojí kamenná socha sv. Jana Nep. v životní velikosti; na podstavci jejím čteme tento nápis: „Na Vltavě vlna míjí letem, ale věčně nad vlastí a světem záře svítí koruny hvězdnaté Jana slovy, skutkem velikého, více však křesťanstvu velebného pro obět mlčelivosti svaté. Postaveno od Jana Tomáška, c. k. lesnického rady v roce 1828“.

10. Pyšely, fara.

Patron: baron Richard Mattenkloit. Duchovní správu obstarává farář za pomoci kaplana.

Na osadě žije celkem 2545 katolíků, 22 evangelíků a 29 židů.

Farní kostel v Pyšelích.

Patří sem tato místa: město Pyšely n. Pišely (94 d., 772 ob., šk. 6 tř.), Babice (1 h., 25 d., 204 ob.), Barochov n. Barachov (1 h., 26 d., 230 ob.), Dnespeky n. Nespěky (³/₄ h., 19 d., 170 ob.), Gabrhele n. Gabrhely (¹/₂ h., 3 d., 19 ob.), Klenové n. Klenov (1 h., 4 d., 31 ob.), Kovářovice (³/₄ d., 16 d., 93 ob.), Křiváček ($^3/_4$ h., 6 d., 57 ob., šk. 3 tř.), Křivá Ves ($^3/_4$ h., 18 d., 78 ob.), Kuklík ($1^1/_4$ h., 5 d., 48 ob.), Ládevec n. Ládvec, Ladvec, Ladeves ($1^1/_2$ h., 5 d., 20 ob.), Lhota Borová ($^3/_4$ h., 7 d., 61 ob.). Malešín (1 h., 6 d., 37 ob.), Mokřany (1 h., 19 d., 59 ob.), Nová Ves ($^1/_2$ h., 11 d., 60 ob.), Pětihostí n. Pětihosty, Pětichvosty, Pětichosty (1 h., 39 d., 276 ob.), Řehonice (1 h., 20 d., 123 ob.), Vavřetice ($1^1/_4$ h., 5 d., 75 ob.), Zaječice ($^3/_4$ h., 24 d., 183 ob.).

V Pyšelích připomíná se fara již r. 1352.

R. 1358 zemřel plebán Oldřich (Ulricus); po něm k presentaci Mareše, Mladoty a Ješka ze Lhoty potvrzen byl za plebána Ješek Jarošův z Kozmic. R. 1380 byl v Pyšelích plebánem Jan, jenž toho roku vyslýchán byl v příčině kázání o vzdoropapeži. R. 1386 zemřel plebán Jan; po něm byl k presentaci Čeňka z Pyšel, Přisnáka z Ledče a Řehoře, měšťana St. města Pražského, dosazen kněz Petr z Benešova. Ten faru svou pronajal; nájemcem byl r. 1397 kněz Mikuláš.

V bouřích husitských fara zanikla. Poslední katolický plebán odešel prý spolu s farářem Uhlířsko-Janovickým na Moravu. V dobách pozdějších připojeny byly Pyšely k faře Poříčské (1660—98) a potom od r. 1698 k faře Velkopopovické. R. 1699 vystavěl tehdejší majitel Pyšel hrabě Frant. Ant. Hallweil kapli Loretánskou. R. 1763 byla v Pyšelích fara znovu zřízena za patrona Jana Jindřicha hraběte z Bissingen.*) Skutečně obsazena byla však teprve r. 1766. Prvním farářem stal se Ant. Weisenthal (do 1768). Po něm následoval Bernard Holle (Holý). Za něho od hraběte Jana Jindřicha z Bissingen fundováno bylo r. 1770 místo zámeckého kaplana. Prvním zámeckým kaplanem stal se Frant. Prokop Ondrák. Farář Holý zemřel r. 1772, raněn byv mrtvicí u oltáře při katechesi dítek. Uprázdněné po něm místo obdržel pak zmíněný zám. kaplan Ondrák.**) R. 1779 nastoupil v držení Pyšel Antonín Voračický sv. pán z Paběnic.

Hrabě Antonín Voračický, nabyv po strýci svém velikého jmění, vedl veliký dvůr. V Pyšelském zámku byly samé radovánky a stále tu bylo mnoho hostí. Sjížděli se sem zvláště vojenští důstojníci a jiní velcí páni; také všechny okolní vrchnosti. Kromě pátku a soboty byla každý den hudba. Hojnými návštěvami cizího panstva dostaly se do hraběcího domu rozličné špatné knihy tělu hovící a bludné učení obsahující. Jimi pokaženi byli i sloužící, kteří všelicos proti náboženství namítali, při tom nemravný a nestoudný život vedouce. Farář Ondrák horlil proti tomu; došel i k samému hraběti a s otcovskou dobrotivostí jej žádal, aby takové věci přetrhl a ty knihy každému čísti nedovoloval. Avšak nepochodil. Trpěl za to rozličné nátisky, takže tím raději odešel na Vyšehrad, byv zvolen za sídelního kanovníka r. 1794. Hrabě však později litoval příkoří, jež horlivému knězi byl činil, i poslal před svou smrtí pro kanovníka

---

*) Hrabě Jan Jindřich z Bissingen byl pán velice zbožný. Dal na svůj náklad postaviti veliký oltář sv. Anny v kolleji Benešovské. Františkánům do Votic posílal každého roku dary k porciunkuli, a též mnohým jiným klášterům do Prahy. Složil prý píseň „O královno archandělská," k níž nápěv složil jeho sloužící Frant. Brůna.

**) Bratr jeho Václav Ondrák byl farářem v Mnichovicích a kn. arc. vikářem.

Ondráka, smířil se s ním a žádal jej, aby naň pamatoval při mši sv. a na modlitbách*).

Farář Ondrák byl kněz horlivý a zbožný. Složil prý k loretské pouti píseň: „Povstavši Maria chvátá k horám do Judského města“, dále píseň v čas sucha: „Bože, jenž jsi otcům našim ráčil dát Vojtěcha“ a píseň v čas turecké vojny: „Ustrň hříšníku nad sebou, poslyš božské volání.“

Vnitřek kostela v Pyšelích.

Po Ondrákovi následovali faráři: Karel Josef Seewald (1794 † 1827)**), osobní děkan; Jan Haudt komutoval r. 1831 s farářem Drahobudickým Aloisem Schadkem (Schadek), jenž odešel r. 1836 na odpočinek do Prahy; místo něho až do jeho smrti r. 1839 administroval faru Kašpar Em. Bastl, jenž potom uprázdněnou faru obdržel († 1853), Matěj Suchan, okresní školdozorce a osobní děkan, za něhož byl kostel v letech 1861—62 opraven († 1875); Václav Ješuta.

Farní kostel Pozdvižení sv. Kříže byl původně malá, nepochybně románská stavba o malé podélné lodi s hranolovou průčelní věži. V letech 1781—1783 odbourán byl starý malý presbytář*) a přistavěna příční loď a nový presbytář. Přístavba tato provedena velmi vkusně ve slohu barokním.

---

*) Z pamětí Frant. Pokorného. Hrabě Ant. Voračický zemřel 1795; po jeho smrti vedl správu statků pozůstalých baron Jos. Bubna za nezletilé syny zesnulého. R. 1809 ujal se správy Pyšel hr. Jan Voračický, prodal je však již r. 1810 Pražskému kupci Ign. Falgeovi, jenž je držel do r. 1823. Potom vystřídali se v jejich držení: hr. Karolina Waldsteinová-Wartenbergová (do 1830), hr. Isabella Auerspergová (do 1838), syn její Frant. Xav. Auersperg (do 1846), Karolina hraběnka z Bergenu, roz. baronka Berlepschová, druhá manželka kurfirsta Viléma II. z Hessen-Kasselu, později 1851 provdaná za hr. Adolfa z Hohenthalu (do r. 1872), Frant. Ringhoffer (do 1877), Julius Hofmeier (do 1883), Arnošt Hofmeier (do 1900), bar. Richard Mattenkloit.

**) R. 1818 usnesli se cechové Pyšelští, že při processí v den Božího Těla příště každého roku jiný z nich bude míti prvé místo a za to ke kostelu cech ten bude povinen dáti libru voskových svící. Prvého roku 1818 byl pořádek cechů tento: 1. poctivý cech krejčovský, 2. ševcovský, 3. řeznický, 4. tesařský a zednický, 5. „tkadlco-mezulanský“, 6. „rajtcech“ (kováři, koláři, zámečníci, skleníři, truhláři a bednáři), 7. pekařský a mlynářský.

Část stará jest uvnitř zcela prostá, s hladkými stěnami a rovným stropem. Část přistavěná jest ozdobena přístěnnými pilíři a sklenuta plochými klenbami.

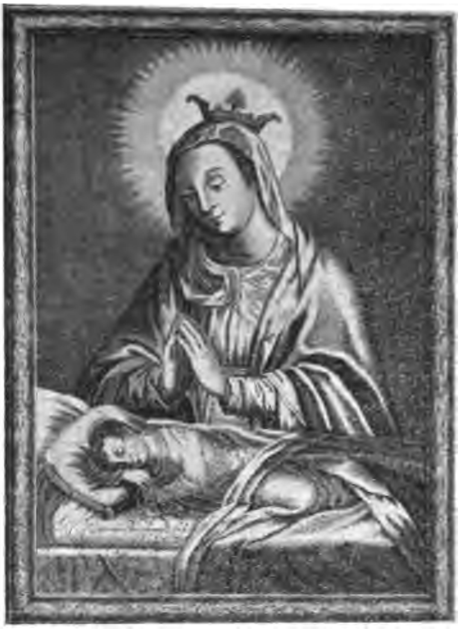

Obraz P. Marie v kostele Pyšelském (dle rytiny z r. 1710).

Hlavní oltář byl v nynější své podobě zřízen v letech 1816—1817**); jest velmi jednoduchý: nad tabernakulem jest velký krucifix, po jehož stranách kořící se andělé. U paty kříže umístěn jest malý, na dřevě malovaný obrázek, představující P. Marii u spícího Ježíška na modlitbách bdící. Obrázek tento pochází asi z druhé polovice 16. stol.***). Býval majetkem hrabat Voračických z Paběnic, kteří jej ve veliké úctě měli. V 18. stol. dali jej do chrámu P. Marie Sněžné u Františkánů v Praze k veřejné úctě. Odtud pak vykoupil jej r. 1782 hrabě Antonín Voračický a chrámu Pyšelskému daroval †).

V ramenech příční lodi jsou umístěny postranní kaple, sakristie a oratoře.

V severní boční kapli stojí prostý oltářík renaissančně-barokní ze sklonku stol. 17. s hladkými sloupky po stranách. Na něm jest soudobý obraz na plátně malovaný „Příbuzenstvo Páně“ s mnohými drobnými postavičkami; pod obrazem na tabuli jsou jména osob na obraze se nalézajících.

V kapli na straně jižní jest nový oltář ve slohu barokním, zhotovený r. 1906 od bratří Bušků v Sichrově, s obrazem P. Marie Lourdské. Dříve stával tu oltářík P. Marie Karlovské, z něhož zachoval se obraz pod kruchtou visící††).

---

*) Byl v něm oltář s architekturou na zdi malovanou.

**) Před tím byl tu oltář zhotovený r. 1787 nákladem ovdovělé hraběnky Františky Karoliny z Bissingen od pražského sochaře Jos. Brože (Bross).

***) Mylně se o tomto obrazu myslilo, že jej přinesl r. 1332 z Říma metropolitní kanovník pražský Oldřich z Paběnic.

†) O obraze tomto činí se zmínka v díle „Syntagma historico-genealogicum domus comitum et baronum Woracziczkianorum,“ které vydal Michal Adam Franck z Franckensteina r. 1708 (na str. 341). Rytec Jan Krištof Sartorius zhotovil r. 1710 pěknou rytinu tohoto obrazu.

††) Oltářík P. Marie Karlovské darován byl kostelu Pyšelskému r. 1792 ze zrušeného hybernského kostela v Praze. Z téhož kostela darovány byly také ještě: oltářík Ježíška Karmelského, skříně do sakristie a dubové lavice kostelní.

Velmi pěkná jest barokní kazatelna umístěná při pilastru mezi severní boční kaplí a vchodem. Řečniště jest ozdobeno vyřezávanými draperiemi a reliefy sv. evangelistů a sv. Pavla. Na stříšce jsou sošky čtyř sv. učitelů církevních a uprostřed nejvýše soška P. Ježíše.

Křtitelnice malá, cínová, trojnohá z r. 1609 ozdobena jest na bocích znaky Karla Mrackého z Dubé, tehdejšího majitele Pyšel a manželky jeho.

Uvnitř sínce před sakristií jest ve zdi ozdobná renaissanční deska, asi z počátku 17. století pocházející; na ní vytesán jest sv. Jan Křtitel ukazující muži vedle něho se sepjatýma rukama stojícímu ke Kristu Pánu na kříži pnícímu. V hořejší části desky čte se německý nápis, jenž v překladu zní: „Kristus přišel, aby hříšníky spasil.“ Pod křížem jest nápis rovněž německý: „Ejhle beránek Boží, který snímá hříchy světa“ a pod ním beránek s korouhvičkou.

Věž v průčelí stojící byla r. 1862 zvýšena a v nynější podobu upravena; nákladem obce Pyšelské byly na ni dány hodiny v ceně 500 zl. od Jana Janoty hodináře z Poděbrad.

Ve věži jsou tyto zvony: 1. z r. 1461 s nápisem latinským, 2. z r. 1781 litý od Jana Jiří Kühnera v Praze*), 3. z r. 1799 litý od Jana Václava Kühnera**).

R. 1906 byl kostel uvnitř obnoven nákladem přes 3000 K. Při tom vymalovány byly na stropě malířem Vaňkem obrazy, jež znázorňují: 1. P. Ježíše jakožto soudce, 2. Snímání P. Ježíše s kříže, 3. anděly adorující monogram Kristův, 4. Boha Stvořitele.

Kaple Loretánská nad Pyšely.

Před severním vchodem do kostela stávaly dříve dvě sochy; ponechány tam pouze jejich podstavce, do nichž dány byly prosté železné kříže. Na podstavcích jsou znaky hr. z Hallweilu a manželky jeho Anny z Thürheimbů. Sochy postaveny na bývalou hřbitovní zeď u kostela, na níž ještě i jiné dvě sochy s podobnými podstavci jsou umístěny. Sochy tyto, z červeného pískovce pěkně pracované, znázorňují tyto světce: sv. Frant. z Assisi, sv. Anny, sv. Frant. Xaver. a sv. Floriana. Dle letopočtů na podstavcích vznikly tyto sochy v letech 1713—16. Zhotovil je nepochybně pražský dvorní sochař Jan Bedřich Kohl, jenž r. 1714 koupil si nově vystavěnou hospodu v Košíku u Pyšel.

---

*) Byl přelit ze zvonu tehdáž puklého, na němž byl nápis: „Ad laudem et gloriam Dei omnipotentis. Anno 1482.“

**) Dřívější zvon asi z r. 1787 měl nápis: „Pochváleno buď jméno Boží.“

Na náměstí před vchodem do zámku stojí pěkná socha sv. Jana Nep. z téže asi doby a od téhož umělce.

Na vrchu*) západně nad Pyšely stojí **kaple Loretánská**,*) kterou r. 1699 vystavěl hrabě František Antonín z Hallweilu.

Jest to prostičké napodobení známého původního vzoru kaple P. Marie v Loretě Vlašské. Zevnějšek jest zcela prostý. Stěny rozčleněny jsou polopilíři, mezi nimiž jsou prázdné výklenky pro sochy. Vnitřek jest též napodobení kaple Loretánské: stěny cihlové se zbytky omítky, na nichž spatřují se imitace starých freskových obrazů. Za prostým oltářem jest dřevěné mřížové pažení se vchody po stranách, na jejichž dveřích namalovány jsou znaky hraběte Hallweila a manželky jeho Kateřiny rozené hraběnky ze Schlandersperga. Za mřížovým pažením jest ve zdi výklenek se sochou Loretánské P. Marie.

Na bočních stěnách kaple zavěšeny jsou v rozvilinovém orámování polovypuklé řezby (poprsí), podobizny řečených hraběcích manželů, jejichž znaky dole se spatřují.

Mimo to jest na stěně na straně epištolní zavěšen votivní obrázek na dřevě malovaný: klečící manželé před Madonnou Loretánskou uprostřed světců v oblacích se vznášející.

U vchodu jest malý tištěný obrázek z Vlašské Lorety z 18. stol. jakožto potvrzení pouti, kterou vykonal tam Pyšelský rodák Jan Barochovský.

R. 1781 byla kaple Loretánská krajským komissařem zavřena. Aby docela zrušena nebyla, zřízen byl při ní r. 1790 hřbitov, načež opět jakožto hřbitovní kaple jí se užívati smělo.

Kaple Loretánská byla r. 1899 obnovena nákladem 1200 K na památku dvoustého výročí jejího založení.

Před vchodem na hřbitov stojí veliká socha z pískovce tesaná sv. Vojtěcha ze stol. 18., opravená r. 1895.

V zámku bývala **kaple**, která r. 1862 byla zrušena.

11. Říčany, fara.

Patron: Kníže z Liechtensteinu. Duchovní správu obstarává farář s kaplanem.

Na osadě Říčanské žije celkem 4106 katolíků, 28 evangelíků a 113 židů.

Patří sem tato místa: město Říčany (208 d., 1994 ob.. šk. 7tř.), Krabošice n. Krabušice ($^1/_2$ h., 3 d., 25 ob.), Kuří ($^1/_2$ h., 37 d., 245 ob.), Lipany s filialním kostelíkem sv. Martina ($^1/_2$ h., 9 d., 98 ob.), Menčice ($1^1/_2$ h., 20 d., 104 ob.), Olivovna $^3/_4$h., 135 ob., šk. 2tř.), Radošovice n. Radešovice ($1^1/_2$ h., 52 d., 424 ob.), Světice ($^3/_4$ h.. 31 d., 191 ob.), Tehov n. Těhov Velký s filialním kostelem sv. Jana Křt. (1 h., 72 d., 446 ob., šk. 2tř.), Voděrádky ($^1/_2$ h., 25 d., 179 ob.), Všestary ($1^1/_4$ h., 61 d., 401 ob.).

O farním kostele Říčanském nalézáme nejstarší zmínku k r. 1352.

Do r. 1362 byl v Říčanech plebánem Henzlin, který toho roku učinil směnu s plebánem Vysokomýtským Michalem. Presentatory byli rytíř Ješek z Říčan, Jimram z Říčan, Kuneš z Dobřejovic, Diviš z Říčan,

---

*) Na stráni vrchu toho bývala vinice a na vrcholu, kde nyní kaple stojí, dubový háj zvaný „Žabiška.“

Oldřich ze Závětic, Diviš z Průhonic, syn jeho Jan z Průhonic a bratří Štěpán a Mareš (Marso) z Průhonic. Po smrti plebána Michala stal se r. 1367 plebánem Říčanským Otík (Ottico), kanovník Vyšehradský. Ten vzdal se r. 1392 svého místa, načež k podání Jimrama z Říčan potvrzen za plebána kněz Václav, syn Jana z Otic*), jenž se tu připomíná ještě r. 1406. R. 1414 zemřel plebán Miroslav; k presentaci Diviše z Říčan

Farní kostel v Říčanech.

---

*) R. 1400 založen byl od bratří Jimrama a Diviše z Říčan v kostele Říčanském oltář svatých deseti tisíc vojínů mučedníků a zřízeno při něm místo oltářníka, jímž stal se Vít z Chodova, a po něm r. 1404 Martin z Mnichovic, a r. 1413 Kříž (Crux) Jindřichův z Prahy, r. 1414 Martin, plebán z Otic, r. 1417 Mikuláš z Hostouně.

obdržel uprázdněné po něm místo kněz Petr z Bělé. Po smrti plebána Petra nastoupil r. 1415 Petr z Říčan, kterýž však již r. 1416 resignoval, načež stal se plebánem kněz Antonín z Vikáně. Ten komutoval r. 1418 s plebánem Popovickým Šimonem.

Dne 4. prosince r. 1420 dobyli Táboři a Pražané Říčan. Žižka dal devět kněží na hradě postižených upáliti v selské chatrči. Po válkách husitských byly Říčany spravovány kněžími strany pod obojí.

Z těch připomínají se v aktech konsistoře utrakvistické: Jan (1534), Jiřík, na nějž r. 1539 kněz Jakub z Ouřiněvsi žaloval, že se míchá ve správu jeho farnosti; Špacír (po r. 1611).

Kolem r. 1611 byl prý „v Říčanech za faráře nějaký kněz Petr N., víry kalvínské, kterýžto nechtěl trpěti, aby v kostele světla hořela, posměšně říkaje, že slunce dosti dobře svítí a tak že ve dne jiné světlo bezpotřebné jest. I dopustil naň Pán Bůh slepotu, takže ani toho světla nebeského nemohl požívati, kterýž jest nechtěl světla duchovního znamenati; nicméně on ve své jak tělesné tak duchovní slepotě pozůstávaje choval sobě kaplana“*).

Po vítězství cís. Ferdinanda II. na Bílé Hoře obstarávali duchovní správu v Říčanech faráři Uhřiněvští, z nichž někteří i v Říčanech sídlili, jak níže v dějinách fary Uhřiněvské bude pověděno.

R. 1707 oddělena byla erekční listinou Jana Adama Ondřeje knížete z Liechtensteinu od Uhřiněvse fara Říčanská spolu s kostely Votickým, Jažlovickým, Kunickým, Tehovským a přidány k ní od fary Tuklatské Sluštice s filialním kostelem Březským. Na novou faru dosazen byl Daniel Beránek, za něhož kostel sv. Petra a Pavla byl přestavěn a dům farní znovu zbudován. Staré paměti farní o něm dávají svědectví, že byl »muž apoštolské horlivosti, jenž ovečky sobě svěřené dobře a příkladně pásl.« Za jeho času »uvolili se obyvatelé Říčanští pro své pohodlí panu faráři 25 zl. na kaplana sebrati a to při sv. Václavu, vrchnost pak na přívarek 6 sudů piva.« Farář Beránek zemřel r. 1725, učiniv odkazy na pořízení nové kazatelnice i nových varhan a zřídiv mešní nadaci za duši svou. Lidé na tohoto svého pastýře mnohá léta pamatovali. Po něm dostal se na faru Říčanskou Ignác Ant. Pečený, jenž valnou část svého pobytu v Říčanech v nemocech protrpěl, až smrtí r. 1732 z utrpení svého byl vysvobozen. Téhož roku potvrzen byl za faráře Václav Ferd. Koržil. Ten, jak v pamětní knize čteme, »bubny a trouby od nábožného lidu sobě patřícího pro chrám Páně vyžádal, nebo prve nic takového v chrámu Páně Říčanském nebývalo, oltář sv. Jana Nepomuckého postavit dal, neméně antipendia čtyry na plátně malovaná svým nákladem pro chrám Páně opatřil.« Farář Kořil mnoho vytrpěl v tehdejších bouřích válečných. Zapisuje r. 1741 do pamětní knihy farní stručně útok spojených nepřátel na dědičné země rakouské končí těmito slovy třesoucí se rukou psanými: »Když jsem toto znamenal, tuto knihu jsem schovával, nemoha strachem více znamenati . . .« A když bouře se přehnala, pokračuje: »Pravda jest, že jsme ty věci s Boží pomocí i mnohé jiné přečkali; svatí patronové za nás bojovali, ale což! — mnohých horších takřka jme se dočkali . . .« Byly to neslýchané daně, které vyčerpávaly síly poplatnictva. R. 1754 odděleny byly od Říčan Sluštice se 12 vesnicemi a zřízena tam fara samostatná; za to přidělen byl k Říčanům Mukařov s 5 vesnicemi. Ještě jednou zakusil farář Koržil hrůz válečných, a to r. 1757, když Prusové Prahu obléhali. Tehdáž mu celou faru vyplenili. Po Koržilovi († 1761) následoval Jos. Češka (Czeschka), jenž r. 1774 směnil místo své s farářem v Popovičkách Františkem Janem Wolfem. Za bouří selských r. 1775 přitáhli sedláci dne 22. července do Říčan a násilím donucovali měšťany, aby s nimi šli. V tom shonu rychtář z Voděrádek, nechtě k ním se připojiti, utekl se do fary. Sedláci seběhli se před faru a naléhali na faráře, aby jim ho vydal. Ale farář dal zavříti vrata a z okna k sedlákům promluvil napomínaje je, aby se domů vrátili, ale marně. Nicméně jim rychtáře nevydal, nýbrž zahradou tajně jej pustil. R. 1787 zřízeny byly lokalie Mukařovská a Jažlovická. Když farář Wolf odešel r. 1789 na faru do Lstiboře, obdržel místo jeho Frant. Braum, jenž tu setrval do r. 1800; načež následovali: Jos. Dobíhal (do 1805), Jos. Jan Kř. Marcocius (do 1816) za něhož r. 1807 za puncování posvátných nádob kostela Říčanského a kostelů filialních zaplatiti musil 111 zl. 49 kr. v bankocedulích*); Ant. Sturm (do 1819), Ant. Nádemlejnský (do 1827), za něhož r. 1817 komissařem kraje Kouřímského byly kostelu Říčanskému tři stříbrné kalichy, stříbrná monstrance a stříbrná lampa, že zmíněného puncu neměly, zabaveny a do Prahy odnešeny, ale na podanou prosbu z rozkazu císařova teprve r. 1819 zase vráceny k veliké radosti osadníků; Jan Kinzl (do 1829), Jan Rautenkranz (do 1850), Frant. Wagenknecht († 1850), Alois Klášterský († 1875), Martin Dominik Velický, kn. arc. notář, spisovatel bohovědecký.

---

*) Pamětní kniha z r. 1734.

Farní chrám sv. Petra a Pavla býval původně gotický; r. 1719 byl barokním slohem přestavěn.

Z původní stavby zachovalo se přízemí bývalé boční věže.

Kostel míval dvě věže; na vrcholu jedné z nich byl zkřížený klíč s mečem, jakožto odznaky světců, jimž kostel jest zasvěcen; na vrcholu druhé byla hvězda. R. 1858 stržen byl hořejšek veliké, při boku kostela stojící věže, poněvadž hrozil sesutím, a báň, která prve kryla hořejšek nejvyšší, byla dána na snížené zdivo věžní nad samé zvony. R. 1900 byl kostel k západní straně prodloužen a nová věž v průčelí vystavěna od Ant. Gabriele, stavitele v Praze**). Bývalá boční věž snížena až na samý přízemek, jenž tvoří předsíň před vchodem jižním.

---

*) R. 1807 bylo nařízeno, aby veškeré zlaté a stříbrné předměty byly označeny vraženým otiskem razítka úředního neboli puncem. Za každý lot stříbra musilo se při tom zaplatiti 12 kr. ve stříbrných penězích anebo 21 kr. v bankocedulích; ze zlata váhy jednoho dukátce musilo se zaplatiti 20 kr. ve stříbře.

**) Nákladem 52.772 K 15 h ze jmění filialního kostela Tehovského.

Sochy sv. Petra a Pavla v nárožích věže umístěné dala zhotoviti r. 1887 Marie Pachmajerová za 450 zl.; byly původně umístěny ve výklencích bývalého průčelí.

Uvnitř jsou při zdech sdružené pilíře s jonskými hlavicemi, nesoucími římsoví. Klenba jest valená, v presbytáři výsečová.

Hlavní oltář jest barokní s hadovitými sloupy po stranách; v hořejším nástavku jest sousoší znázorňující nejsv. Trojici mezi dvěma anděly. Po stranách oltáře jsou sochy sv. Víta a sv. Václava. Obraz na plátně malovaný, představující sv. Petra a Pavla, jest dobrá práce z počátku 18. stol *).

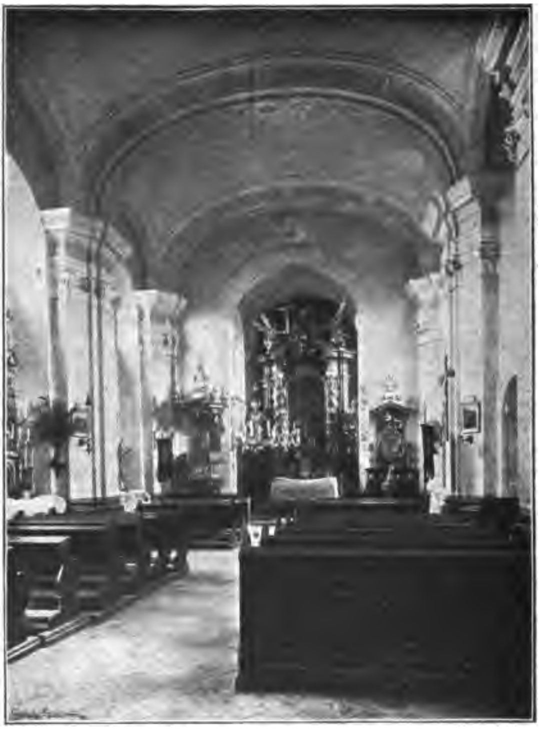

Vnitřek kostela v Říčanech.

Po stranách presbytáře jsou empory oratoriové.

Kazatelna na evangelijní straně vítězného oblouku umístěná ozdobena jest na řečništi reliefy znázorňujícími sv. Otce církevní; na stříšce nejvýše sv. Jan Křtitel, pod ním kartuše s beránkem a písmeny IDB; na okraji stříšky sochy sv. Pavla a dvou evangelistů; na dvířkách tvořících pozadí kazatelny jest relief znázorňující sv. Jana Nep.

Při protější straně vítězného oblouku stojí mramorová křtitelnice, mající na víku sousoší představující křest Páně; v pozadí při zdi jest polovypuklá řezba znázorňující pád prvních lidí.

Postranní oltáře naproti sobě při bočních zdech mezi pilíři pod okny lodi stojící jsou rokokové, stejné úpravy, se soškami po stranách

---

*) Obraz tento, valně již poškozený, přemalován byl r. 1841 od Jana Schlesingra, kaplana v Černém Kostelci.

(na jednom sv. František Xav. a sv. Josef, na druhém sv. Cyrill a Methoděj). Obrazy na nich (sv. Alois a sv. Jan Nep.) jsou nové, ceny umělecké postrádající. Při severní stěně lodi stojí ještě oltář se sochou P. Marie; v tabernákulovém spodku jest soška Pražského Jesulátka.

Filialní kostelíček v Lipanech.

Na zpovědnicích pod kruchtou jsou dobře řezané sošky sv. Petra a sv. Maří Magdaleny.

Ve zmíněné goticky klenuté předsíni jižního vchodu jsou do zdí vsazeny dvě náhrobní desky z červeného mramoru, s českými, nesnadno již čitelnými nápisy z r. 1592 a 1599; na prvním jest postava paní, na druhé postava dívky; na obou jest erb představující ruku se širočinou.

V předsíni této jest skupina barokních, ze dřeva řezaných soch z 18. století; uprostřed Kristus Pán na kříži pnící, odepjatou pravicí žehnající klečícímu sv. Rochu s obvázanou nohou; na druhé straně jest soška sv. Šebastiana. Jest to patrně památka na nějaký mor, neboť sv. Roch a Šebastian ctěni byli jakožto patronové proti morové ráně.

Ve střešním štítu sakristie, přistavěné k východní straně kostela, jest obraz z 18. stol. představující kostlivce s premovaným kloboukem, s toulcem na rameně a šípem v pravici, u jeho nohou vojenské přílby, praporce a koruny; v pozadí hořící město. Jest to oblíbené v dřívějších dobách znazornění „Tance smrti“, která udolává všechny bez rozdílu stavu i věku.

Zvony: 1. z r. 1628 od roudnického zvonaře Tomáše Friče. 2. z r. 1629 od téhož zvonaře*), 3. z r. 1830, 4. ulil Frant. Franck 1758.

Na náměstí stojí kamenná socha P. Marie na sloupu, z r. 1699.

Filialní kostelíček sv. Martina v Lipanech býval ve 14. a 15. století kostelem farním.

Filialní kostel v Tehově.

---

*) Do r. 1620 byly na věži kostela Říčanského 4 zvony, které však toho roku po obsazení Prahy vzaty byly od císařského vojenského lidu.

Patronem jeho byl klášter u Matky Boží sv. Jana Jerusalemského (Johannitů) v Praze.

Pořad plebánů: Jakub († 1364), Šimon z Teplic (do 1369), Jan († 1377), Oldřich z Počernic (připomíná se tu ještě r. 1408).

Potom fara zanikla a Lipany spolu s obcí Kuří přivtěleny k Ouřiněvsi až do r. 1787, kdy připojeny byly k Říčanům.

R. 1863 byl stržen »starý a téměř zbořený« kostel až na věž z r. 1796 a vystavěn kostelík nový v nevkusném pseudorománském slohu.

Jest to staveníčko obdélníkové s apsidou a s věží v průčelí. Loď jest překlenuta klenbou křížovou a osvětlena oknem kruhovým.

Oltářík byl sem darován r. 1887. Tumba pochází z kostela Říčanského, barokní tabernakl s anděly a obraz sv. Martina z kostela v Nížebohách u Budyně. Po bocích oltáře jsou branky. Obraz na plátně malovaný, sešlý a neumělý, představuje sv. Martina v rouchu biskupském žehnajícího nádoby kostelní.

Ve věži visí dva malé zvonky*) ulité v letech 1887 a 1889 od firmy Perner v Budějovicích.

Kaple v ústavě Olivově.

Filialní kostel sv. Jana Křtitele v Tehově býval rovněž kostelem farním.

Pořad plebánů: Jan (kolem 1354—57), Havel (kolem 1360), Zdeněk († 1368), Mořic Šimonův z Počernic (1368 k presentaci bratří Oldřicha a Otty panošů z Tehova; pobyl v Tehově do r. 1415, kdy resignoval)**); Šimon Svatošův z Oseka (k presentaci Matěje, opata na Karlově, a Jana Weilburgera, protonotáře královského).

Kostel Tehovský stojí, hřbitůvkem jsa obehnán, na nízkém návrší, po němž ke vchodu vedou schody. Jest to stavba zcela prostá, v půdorysu obdélníková. Okna jsou obyčejná obdélníková, tři z každé strany. Presbytář, na zevnějšku od lodi neodlišený, jest uvnitř od ní oddělen prostým obloukem a má klenbu neckovitou. Loď má klenbu valenou o dvou polích. Hlavní oltář z r. 1795*), neumělý rokokový s novějším obrazem křtu Páně z r. 1878, po stranách sochy sv. Petra a Pavla, uprostřed na tabernakulu soška P. Marie. Postranní oltářík rokokový jednoduchý; na něm novější (z r. 1878) obraz sv. Isidora klečícího před křížem; v pozadí anděl místo něho oře; po stranách jsou sochy sv. Frant. Xav. a sv. Josefa, uprostřed ve skřínce soška P. Marie Svatohorské.

---

*) R. 1639 vzaty byly v Lipanech „od dranciřů vojenských" tři zvony.

**) R. 1403 pronajal farář Mořic faru svou knězi Jakubovi z Blovic.

Ve věži v průčelí stojící, r. 1779 nově zbudované, jsou tyto zvony: 1. se znakem řeznickým (dvě zkřížené širočiny) a pekařským (preclík) a nápisem: „Tento zvon slit jest ke cti a chvále Boží nákladem pánův řezníkův a Jana Vyduly pekaře a Anny manželky jeho za starších Vondřeje Zoubka, Jana Knaysle, V. Šturma, Jiř. Cycy od Matěje Špiče leta 1542;“ 2. s nápisem: „Zvon tento slil jest Brikcí zvonař v Praze pro čest chval božských do Velkýho Tehova k svatýmu Janu. Z toho buď Pánu Bohu chvála. Anno 1554.“ 3. nejmenší, poledník, vyvěšen jest z okna věže pod stříškou. Má nápis: „Leta Páně 1627 tento zvon slit jest ke cti a chvále Pánu Bohu ode mne Jonáše Fryče zvonaře v městě Roudnici nad Labem.“

Kaple P. Marie v ústavu Olivově**) benedikována byla dne 18. října 1896 kanovníkem Vyšehradským Jos. Burianem. Kaple tato vystupuje z průčelí rozsáhlé budovy pěti boky. Jest to místnost vzdušná a světlá. K veliké okrase jí slouží obraz, jejž maloval Emanuel Dítě r. 1894 a kterýž představuje P. Marii s Ježíškem uprostřed dítek. Obraz tento zakoupen byl pro ústav r. 1896***). Oltářík mramorový zhotoven byl v Hořické škole sochařské.

13. Uhříněves, Uhřiněves, Ouřiněves, fara.

Patron: Kníže z Liechtensteinu. Duchovní správu obstarává farář se dvěma kaplany.

Na osadě jest celkem 5308 katolíků, 33 evangelíků a 83 židé. Patří sem tato místa: městys Uhříněves se dvorem Netluky n. Pnětluky (195 d., 2331 ob., šk. 8tř.), městys Dubeč (1 h., 90 d., 699 ob., šk. 3tř.), Dubeček n. Dubečky s filialním kostelem sv Petra (39 d., 230 ob.), Hájek $^3/_4$ h., 29 d., 160 ob.), Kolovraty s fil. kostelem sv. Ondřeje ($^1|_2$ h., 56 d., 436 ob., šk. 2tř.), Královice ($^1/_2$ h., 51 d., 452 ob.), Měcholupy Dolní (1 h., 35 d., 330 ob., šk. 1tř.), Měcholupy Horní (1 h., 24 d.. 212 ob.), Nedvěz n. Nedvězí (1 h., 41 d., 288 ob.), Pitkovičky $^1/_2$ h., 12 d., 74 ob.), Tehovičky n. Těhovičky ($^1/_2$ h., 31 d., 212 ob.).

Také původ fary Uhřiněvské sáhá do dávných dob. Prvé písemné zmínky o ní vyskytují se od století 14.

Patronem kostela Uhříněvského byl tehdáž klášter Matky Boží sv. Jana Jerusalemského (Johannitů) v Praze.

Do r. 1363 byl v Uhříněvsi plebánem Rydlín, jenž toho roku vyměnil si místo své s plebánem Tuhaňským Pavlem †). Ten komutoval

---

*) Ve starém inventáři zaznamenáno, že zhotoven byl za 163 zl. od řezbáře Českobrodského; jméno jeho však není uvedeno.

**) Vychovávací tento ústav pro chudé dítky založen byl na oslavu sňatku arcikněžny Marie Valerie nadáním manželů Aloise a Luisy Olivových. Stavba provedena v letech 1895—96 dle plánů prof. Jindř. Fialky.

***) Pod obrazem jest nápis: „Ku zbožné vzpomínce na svou zvěčnělou choť Louisu věnoval Alois Oliva l. P. 1896.“

†) Faru svou měl plebán Pavel r. 1380 pronajatu knězi Oldřichovi. Sám nebydlil při kostele svém, nýbrž každého téhodne sem přicházel, aby úkony duchovní správy vykonával.

r. 1383 s plebánem Krásnohorským Štěpánem, kterýž zase r. 1384 směnil místo své s plebánem v Počáplích Janem. Po smrti plebána Jana nastoupil r. 1401 Jan z Jesenice. V letech 1406—1413 byl v Uhříněvsi plebánem Hodík, jenž toho roku resignoval, načež za plebána Uhříněvského dosazen plebán Radhošťský Matěj, jenž r. 1414 učinil směnu s plebánem v Tehově (u Vlašimi) Matějem. Ten pak zase r. 1418 vyměnil si místo své s plebánem Kamenickým Prokopem.

Po válkách husitských octla se i Uhříněves v rukou utrakvistických.

Z kněží utrakvistických v Ouřiněvsi působivších jsou známi: Jakub (1539), Jan Sobolinus (kolem 1550), Jan Ledecký (1595).

Brzy po katastrofě bělohorské, okolo r. 1624 přisluhoval na panství Ouřiněvském katolický kněz Matěj Novatius. Bydlil v Ouřiněvsi, odkudž všecky osady na panství ouřiněvském se nalézající spravoval. Kněz ten držel se dříve náboženství pod obojí přijímajících a v něm svátostmi posluhoval, ale potom přistoupil k víře římsko-katolické a k přisluhování sv. svátostí byl připuštěn. Byl v letech již sešlý. R. 1635 dostal se do Vožice; potom zase odtamtud byv vyžádán navrátil se r. 1637 na faru ouřiněvskou Ale již po roce, když lid švédský pod generálem Bannerem okolo Prahy ležel a drancoval, zase se pryč odebrati musil. Dostal se na Budyni a tam umřel. R. 1639 byla od Švédů fara i se vsí spálena. Potom po celých dvanácte let nebylo na panství Ouřiněvském žádného faráře Až teprve r. 1651 přišel z Uher kněz Jan rodilý ze vsi Čenkovic, muž učený, doktor písma svatého, a dostal se za faráře do Říčan. Ale pobyl tu toliko krátký čas, asi 6 nebo 7 měsícův; odešel zvláště proto, že tu malé pohodlí měl, neboť fara Říčanská od r. 1631 docela zpustlá liknavě byla opravována, a on u sousedů pohostinu zdržovati se musil. R. 1652 dostal se na faru Říčanskou Jan Václav Slavibojus, jenž byl před tím farářem v Mnichovicích.

Tituloval se „na ten čas farář Říčanský, Ouřiňovský a Kralovický". Poněvadž, jak praví stará pamětní kniha, „o žádných desátcích se nevědělo, z nichž by živ býti mohl," byl mu od hejtmana panství Ouřiněvského*) Štěpána Forchheimera nařízen tento roční plat: peněz na hotově 102 zl, piva téhodně 1 čtvrť, žita ročně 16 korců, pšenice 5 k., ječmene 5 k., ovsa 26 k., hrachu 1 k., dříví 30 sáhů. Tento plat měl býti odváděn z polovice z důchodů knížecích, z polovice pak z kontribuce od poddaných z celého panství „a to tak dlouho, dokavadžby se desátky nevynalezly aneb jináč o tom nařízeno nebylo." Zajímavá jest tato zpráva staré pamětní knihy farní o katolické reformaci: „Leta 1653 reformací v religii neboližto v náboženství v království českém se dála; na to nařízení od Jeho Milosti Císařské byli páni komissaři. Na tomto panství Ouřiňovském do 400 lidu v nově k víře katolické přistoupilo, kdežto prve starých katolických sotva okolo 20 osob bylo." Téhož r. 1653 nařídil kníže Liechtenstein na všech svých panstvích, aby ve všech kostelích, obzvláště pak farních lampa před velebnou Svátostí rozsvícená dnem i nocí stále hořela. „K tomu jestliže by důchody zádušní nepostačovaly, tehdy aby jeden grunt pustý k témuž záduší příslušející byl obrácen, a dědiny od osadních aby se zvorávaly a osívaly a užitky z toho na tu lampu přicházely."

---

*) Panství Ouřiněvské, náleževší Smiřickému ze Smiřic, prodáno bylo 1623 Karlu z Liechtensteina.

Po smrti Jana Václava Slaviboje († 1658) následovali: Matěj Bolelucký (do 1660), Václav Pankrácius Wichaeus (do 1664), Jan Ign. Straka († 1674), Jan Adam Povolil (do r. 1682), Jan Ant. Ignác Nepauer (do r. 1683), Vít Ant. Straka († 1691), František Fridrich Zelecký († 1731), Václav Jan Nep. Czipa.

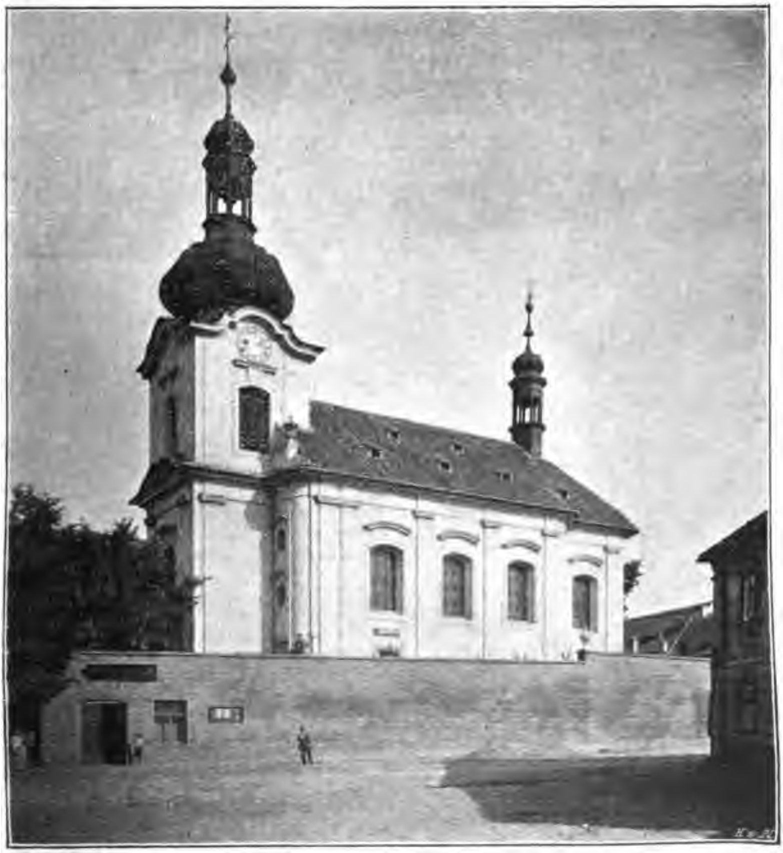

Farní kostel v Uhřiněvsi.

Dosavadní kostel Uhřiněveský byl velice malý, takže sotva sto osob do něho vejíti se mohlo. To těžce nesl horlivý farář Czipa, i obrátil se k vrchnosti se žádostí, aby dovolila kostel ten buď rozšířiti, anebo znova od základů vystavěti. Tuto žádost přednesl sám osobně ve Vídni. Vévodkyně Marie Teresie Savojská svolila nejen k tomu, aby ze zádušních peněz nový chrám se stavěl, ale také na svůj náklad věž*) vystavěti slíbila a na stavbu kostela hotových peněz 2235 zl. darovala. S novou stavbou započato bylo r. 1740*) dle plánů Říčanského stavitele Tomáše Budila, a ačkoliv ustavičně vojna v Čechách trvala**), přece chrám r. 1743 šťastně byl dostavěn a posvěcen. Nový chrám Páně byl dlouho bez vnitřní okrasy, až teprve r. 1751 na žádost Czipovu vévodkyně Savojská dala nový hlavní oltář a novou kazatelnu postaviti (nákresy k nim svou vlastní rukou opravila), k čemuž ze svého důchodu 500 zl. darovala; ostatní náklad uhražen byl z pokladny zádušní a z darů dobrodincův***). A horlivým přičiněním Czipovým a vlastní jeho obětavostí zjednáno bylo i celé ostatní zařízení chrámové. Po 43letém záslužném působení zesnul r. 1773 farář Czipa, jenž byl spolu i doktorem bohosloví, apoštolským protonotářem a kanovníkem Vyšehradským. Jeho nástupce vydává o něm svědectví, že to byl »muž horlivý, příkladný, rozšafný a apoštolský.«

---

*) Ponechána byla však z věže staré část dolejší, a hořejší část hodinami byla přistavěna. Na staré věži byly na straně jižní sluneční

Po Czipovi následovali: Jan Alois Svoboda, jenž r. 1781 zvolen byl za kanovníka metropolitní kapitoly v Praze, Frant. Vejda († 1802), Jos. Křepelka († 1811), Petr Kvítek († 1816), Jos. Marcocius († 1824), Václav Max Stárka, kn. arc. vikář, okresní školdozorce a tit. kn. arc. rada († 1838), Ant. Ettl († 1846), Jan Moravec († 1852), Jos. Fenzl (do 1860), Frant. Moravec, čest. děkan a kons. rada (do 1890), Frant. Xav. Paták (do 1901), Emil Kulhánek († 1905), Frant. Kahoun.

Farní kostel Všech Svatých jest stavba barokní, jež zamlouvá se pěknými rozměry zevnějšku i vnitřní prostory.

V průčelí jest věž s cibulovitou bání a s hodinami pod vkusně zprohýbanou římsou. Nad portálem jsou v kameni tesané znaky Savojský a Liechtensteinský. Zevnějšek ostatní stavby rozčleněn jest hladkými pilastry s římsovými hlavicemi. Okna jsou obdélníková, nahoře stlačeným obloukem uzavřená a souběžnou římsou ozdobená.

---

hodiny s nápisem chronografickým „Me DeCet CernatIs“ (= „sluší se, abyste mne dbali“); velká písmena v nápisu tom sečtena dávají letopočet 1701. Na straně západní byl nápis: „1568 H. V. R. (t. j. Hans von Rensperg), na straně severní: „1588 H. V. P.“ Při bourání starého kostela nalezen byl na klenutí červenou barvou napsaný letopočet 1573, naznačující nepochybně rok, kdy kostel byl opraven.

*) Základní kámen posvětil farář Czipa dne 6. srpna 1740.

**) Když r. 1742 nepřátelé do Ouřiněvsi vpadli a jim místo v zámku, ve vesnici a ve farním domě nepostačovalo, položili se vojáci se svými koňmi, kterých více než 50 bylo, do kostela, tehdáž již sice pokrytého, ale neovrhnutého a v něm den a noc ubytováni byli.

***) Nemůžeme mlčením pominouti nový opět doklad šlechetnosti vévodkyně Savojské, jejž farář Czipa do pamětní knihy zaznamenal. R. 1766 dala „pro lepší ubezpečení a zachování pokojného svědomí svého“ požádati faráře na panstvích svých, aby s kazatelny prohlásili jejím jménem toto: „Oni poddaní kteréž by od našich úředníků hospodářských nedovoleným způsobem byli utlačováni a ve svých spravedlivých požadavcích bez darův vyřízení od nich obdržeti nemohli, a ostýchali se, jak v tom případě jest nařízeno, stížnost svou hospodářskému radovi žalobně přednésti, ti a takoví mají své stížnosti přímo na Nás, jakožto k nejmilostivější vrchnosti buďto písemně anebo sami osobně vznésti, kdež jim vždy dvéře otevřeny zůstávají.“

Uvnitř při stěnách jsou polopilíře s volutovými hlavicemi, z nichž vybíhají klenbové pasy, mezi nimiž rozepjaty jsou v lodi oválové kopulové klenby ozdobené štukovými ozdobami (odznaky papežskými, biskupskými a j.).

Hlavní oltář jest velmi vkusné barokní dílo řezbářské z r. 1752 Pražského řezbáře Ferdinanda Ublokera. Nad středem oltáře zvedá se tabernakl s výklenkem pro nejsv. Svátost; po stranách jsou malé sošky allegorické, představující Víru, Naději, Lásku a Sílu; nad brankami postranními jsou sochy Arona a Abrahama obětujícího Isáka. Ve velikém, anděly neseném, dovedně řezaném rámu jest pěkný obraz „Všech Svatých“ od Jana Petra Molitora z r. 1753. Spatřujeme na něm P. Marii v oblacích anděly nesenou, kolkolem pak v oblacích světce a světice, mezi nimiž dole v popředí sv. Václava.

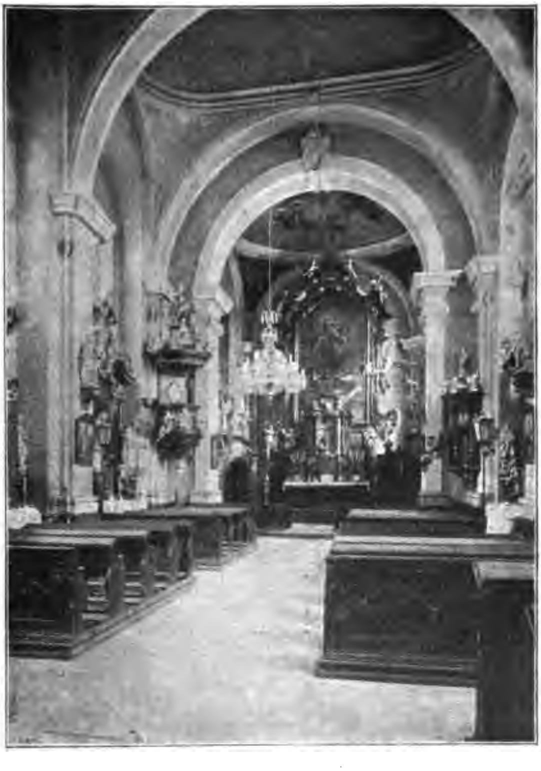

Vnitřek farního kostela v Uhříněvsi.

Na plackové klenbě presbytáře jest malba, nepochybně rovněž od Molitora pocházející, jež obraz oltářní takřka doplňuje; spatřujemeť na ní nejsv. Trojici s anděly v oblacích. V rozích klenby jsou černě ve žluté půdě vypodobněni čtyři sv. evangelisté.

Ve zdi presbytáře na straně evangelijní jest z pískovce tesaná náhrobní deska faráře Václava Čžipy s jeho prelátským znakem. Před oltářem stojí dva veliké cínové svícny, na nichž jest rovněž znak Čžipův a latinské jeho věnování ve způsobě chronogramu, jenž dává letopočet 1768.

Na straně epištolní nad sedadly kněžskými visí pěkný obraz na plátně „Kristus na kříži“ z 18. stol.

Pěkná kazatelna v rohu na straně evang. u vítězného oblouku umístěná jest rovněž dovedná práce řečeného řezbáře Ublokera. Na řečništi jest v kartuši polovypukle řezané zosobnění církve sv. a po stranách jsou dvě sedící sošky, jedna s kaditelnicí, druhá s pochodní.

Filialní kostel v Dubečku.

Poboční oltáře, vesměs barokní: 1. sv. Anny, jejž zříditi dala matka faráře Czipy Anna, s obrazem sv. Anny a se sochami sv. Anny, sv. Joachyma, sv. Víta a sv. Zikmunda. 2. sv. Jana Nep. zřízený nákladem faráře Czipy, s obrazem téhož světce jako almužníka od Jana Spitzera a se sochami sv. Vojtěcha, Prokopa, Benedikta a Norberta; oba tyto oltáře zhotovil pražský řezbář Richardus. 3. sv. Barbory, jejž dal postaviti františkánský fráter Filip Slivka*) s obrazem světice v oblacích se vznášející od Jana Spitzera; dole nad oltářem jest menší obrázek P. Marie Pomocné neboli Pasovské, po stranách jsou sochy sv. Kosmy a Damiana. 4. sv. Karla Boromejského s krásně komponovaným obrazem od J P. Molitora, znázorňujícím světce toho jakožto patrona proti moru (světec klečí před křížem a na jeho prosby anděl zastrkává meč pomsty Boží do pochvy; pod křížem schoulen jest kostlivec v žluté roucho zahalený — mor, v pozadí umírající morem; po stranách jsou sochy sv. Šebastiana a sv. Rocha; dole nad oltářem kopie Chrudimského obrazu sv. Salvatora.

Při pilířích v lodi stojí na konsolách sošky: P. Marie Bolestné, Krista P. zbičovaného, sv. Václava a sv. Ludmily.

Před hlavním oltářem, jakož i před oltářem sv. Anny a oltářem sv. Jana Nep. visí z mědi tepané a pozlacené lampy s oválovými, rovněž tepanými reliefy světců a světic. Lampy tyto pocházejí asi z polovice stol. 18.**)

Do pilíře kruchty vsazena jest kamenná náhrobní deska regenta a knihvedoucího panství uhřiněvského Tomáše Bart. Kollmanna († 1739).

V oratoři jest mimo jiné lidový na plátně malovaný obrázek sv. Nothburgy z konce 18. stol. s nápisem nahoře: „Pomni abys den sváteční světil;“ dole: „Blahoslavená Nothburga, obzvláštní patronka před Bohem v čas moru, hladu a pádu dobytka.“

---

*) Fráter tento žil jako poustevník u chrámu Uhřiněvského.

**) Opraveny, doplněny a znovu pozlaceny byly r 1899 od Jana Hirsche.

Zvony: 1. ulitý od Tomáše Jaroše r. 1552 s nápisem latinským, jenž v překladu zní: „Hlas můj, hlas života; volám vás, k bohoslužbám spějte!“ a se znakem Hanuše z Renspergů, jemuž v oné době Uhříněves náležel; 2. ulitý roku 1685 s tímto nápisem německo-českým: „Johann Christof Walter in Prag goss mich. Tento zvon jest ke cti Pánu Bohu a svatému Janu Krztiteli od nebožtíka Jana Breichy v Auřiňovsi nákladem slitý 1685“.

Před školou jest velmi pěkná socha sv. Jana Nep. z počátku 18. stol., jež dříve stávala před kostelem a když r. 1827 silnice místy těmi se stavěla, na místo nynější byla přenesena.

Kostel sv. Petra v Dubečku nyní filialní býval kdysi farním.

R. 1364 po smrti plebána Jana ustanoven byl ku presentaci Johlina, řečeného „Vzteklec“, měšťana Pražského, za plebána Matěj Medvědův (Ursi) z Břízy (do 1382).*

Vnitřek filialního kostela v Dubečku.

Asi od r. 1382 byl v Dubečku plebánem Zikmund **), který r. 1400 obdržel faru sv. Michala v Opatovicích v Praze, načež k presentaci Anny vdovy po Jakešovi Mulnerovi potvrzen byl za plebána kněz Štěpán ze Lhoty, jenž se jako plebán v Dubečku připomíná ještě r. 1407.

V kostele Dubečském bylo tehdáž také ještě místo zvláštního oltářníka při oltáři sv. Vavřince. Do r. 1372 zastával toto místo Matěj, jenž toho roku zemřel, načež k presentaci Markéty, vdovy po Johlinovi Vzteklecovi, obdržel je klerik Mikuláš z Jílového, a po jeho smrti r. 1380 Zikmund Zeydlinův z Jílového. Později do r. 1391 byl tu oltářníkem Jan, jenž toho roku místo své směnil se svolením patronů Jakeše Mulnera, jeho manželky Anny, Václava Stuka a Mikuláše Heckela, veměs měšťanů Starého města Pražského, s plebánem Jirčanským Křížem (Crux). Po jeho smrti obdržel místo to k presentaci Jana řeč. „Dubček“, měšťana Staroměstského, klerik Blažej z Vlašimi. Ten resignoval r. 1415, načež jmenován kněz Jakub, vikář u sv. Apollináře v Praze.

Kostel Dubečský jest prostá budova s věží v průčelí. Původní jest toliko gotický presbytář a zdi lodi; věž přistavěna byla r. 1867, kdy celá stavba v nynější podobu byla upravena (okna lodi značně zvětšena a j.).

---

*) R. 1380 měl pomocného kněze Petra z Budkovic.

**) Před r. 1402 měl od něho faru v nájmu Mikuláš z Hradce Králové.

Presbytář (bez opěrných pilířů) jest uzavřen třemi boky a překlenut žebrovou klenbou hladkým svorníkem uzavřenou. Vítězný oblouk jest hrotitý.

Vnitřní zařízení ve slohu pseudogotickém pochází rovněž z r. 1867. Jen obraz na hlavním oltáři ponechán starý; jest to dobrá malba z 18. století.

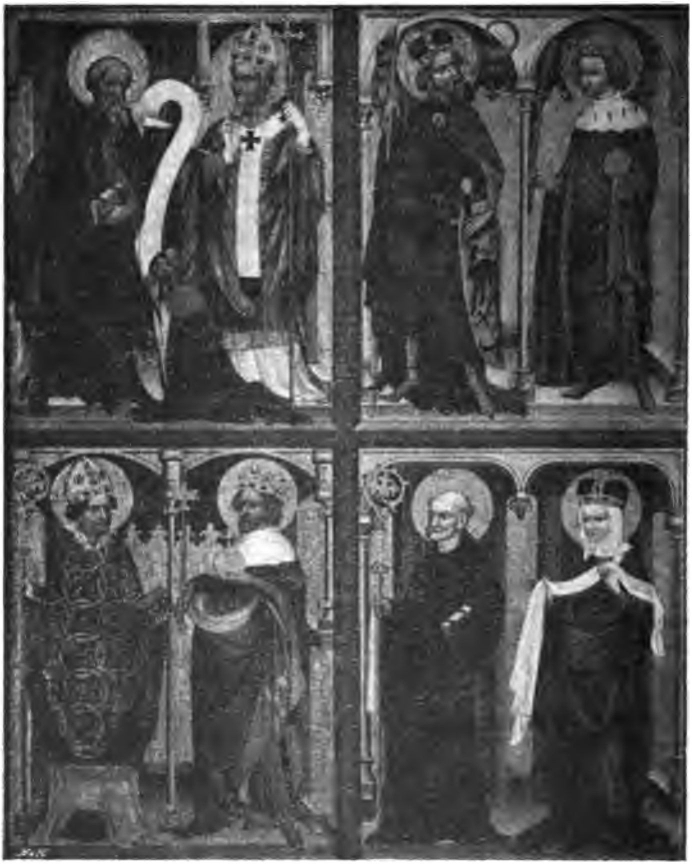

Votivní obraz sv. patronů českých v kostele Dubečském.

V presbytáři na straně epištolní visí kopie znamenitého obrazu staročeského, asi z poč. 15. stol., jenž kostelu zdejšímu patříval. Jest to obraz na prkně malovaný, neboli „tabulový“. Jeho plocha jest rozdělena ve čtyři díly. V prvním oddílu nahoře jest sv. Ondřej, před nímž klečí malá postavička duchovního s kápí kanovnickou, jejž žehná jiný světec v rouše arcibiskupském. V dalších dílech obrazu spatřujeme vždy dvě a dvě postavy sv. patronů českých: sv. Václava a Víta, sv. Vojtěcha a Zikmunda, sv. Prokopa a Lidmilu. Aby tento obraz před zkázou byl uchován, prodán byl r. 1892 za 900 zl. do obrazárny společnosti vlasteneckých přátel umění v Pražském Rudolfinu a pro kostel pořízena byla akademickým malířem Janem Janovským kopie za 250 zl.

Nad vchodem do sakristie visí kopie Klatovské P. Marie v pěkném rozvilinovém rámci barokním z konce 17. stol.

Na řečništi nové kazatelny upevněny jsou reliefy z kazatelny dřívější (Mojžíš, Obětování Isáka, sv. Řehoř, Podobenství o rozsévači).

Nad bočním oltáříkem visí krucifix z lípového dřeva řezaný z 18. století.

Při vchodu v síňci pod věží visí pozůstatek pozdně gotického oltáře asi ze století 16. Jest to střed oltáře pro nejsv. Svátost na způsob gotického portálku; s každé strany vymalován anděl robustní postavy v řasnaté roucho oděný s perutěmi vysoko vztýčenými. *)

Filialní kostel v Kolovratech.

Zvony: 1. s nápisem: „Ke cti a slávě boží a svatým apoštolům Petru a Pavlu zvon tento přelitý jest nákladem kostelním záduší Dubečského ze správy hejtmanské pana Stefana Forcheimera z Jakšova l. 1659“; na tomto zvonu jest malá značka zvonařova s opisem „Benedictus Priot Lotaringus“; 2. s nápisem: „Anno 1712. Valentin Lissiak“.

Do zdi hřbitovní jest vsazeno několik náhrobních desek rodu Zápských ze Záp z konce stol. 16.

Filialní kostel sv. Ondřeje v Kolovratech míval za starých dob taktéž vlastního svého plebána.

Do r. 1363 byl tu plebánem Jan, jenž toho roku ve srozumění patrona Jana z Kolovrat učinil směnu s Bohuňkem, knězem zádušních mší při chrámu sv. Víta v Praze Později náležely Kolovraty k statkům kláštera johannitů (maltézského) v Praze, jehož převor pak vykonával právo patronátní. Tak stalo se již r. 1380 po smrti plebána Bohuňka, kdy presentován byl Vavřinec, sakristián kollegiátního chrámu v Kroměříži. Ten vyměnil si r. 1383 místo své s plebánem Otrybským Chotěbořem. **)

Jest to prostá stavba; půdorys zdiva ukazuje na původ snad románský (obdélníková loď s presbytářem pravoúhlým a vítězným obloukem polokruhovým). Kostelík tento byl r. 1767 z části znovu vystavěn, z části opraven. Stavbu vedl stavitel Václav Budil.

---

*) V starém inventáři z 18. stol. čteme: „Starý oltář neb archa, pozůstávající v 5 kusech, nyní po zdích zavěšena jest.“

**) R. 1408 vyskytá se jakožto střídník (zástupce) farářův v Kolovratech kněz Petr.

Presbytář má pozdější klenbu plackovitou.

Oltář jednoduchých tvarů barokních jest hladký, bez ozdob; jen dva andílkové s obou stran; po stranách vchody za oltář vedoucí.

Nad oltářem v rokokovém rámci jest pěkný obraz sv. Ondřeje, malovaný r. 1861 od Jakuba Husníka.*)

Na novější kazatelně jest barokní soška sv. Pavla a na řečništi relief dobrého Pastýře.

Klenba lodi jest valená s výsečemi nad okny, která jsou široká obdélníková, nahoře stlačeným segmentem uzavřená.

Na stěnách lodi visí naproti sobě pěkné obrazy na plátně asi v 18. stol. malované, které představují sv. Jeronyma a sv. Maří Magdalenu.

K jižnímu boku kostelíka přiléhá rozložitá nízká věž. Gotický portálek, ostěním dovnitř věžního vchodu zazděný, pochází prý z bývalého hradu Kolovratského. V kobce podvěžní, nyní na dvé rozdělené (schodiště a márnice) jsou stopy ornamentálního malování asi z r. 1670.

Ve věži visí dva zvony: 1. z r. 1546 s nápisem latinským, slitý zvonařem Stanislavem Klatovským v Starém městě Pražském; 2. s nápisem latinským „Od blesku a bouře vysvoboď nás Pane Ježíši Kriste. Roku 1705.“

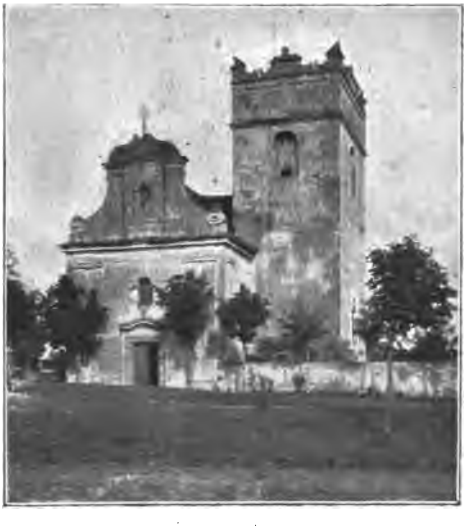

Filialní kostel v Kralovicích.

Filialní kostel sv. Markéty v Kralovicích býval rovněž kostelem farním.

Ves Kralovice patřila kapitole Vyšehradské, která byla i patronem kostela. R. 1364 zemřel plebán Theodorich; po něm nastoupil kněz Martin ze Sedlčan, dotud ustanovený při kostele Vyšehradském, byv presentován Velíkem (Welko), děkanem kostela svatého Apollináře a kanovníkem kostela Pražského i Vyšehradského. Od r. 1370 byl v Kralovicích plebánem Petr, jenž se tu připomíná ještě r. 1380. V letech asi 1406—1408 byl tu plebán Jan, za něhož zedník Václav Uzydil z Prahy na kostele nějaké opravy provedl. Po smrti plebána Jana r. 1408 presentován byl na faru Kralovickou Vilémem z Rozentálu, kanovníkem Vyšehradským, kněz Petr řečený Pukavec z Kasejovic.

Po válkách husitských byli v Kralovicích faráři utrakvističtí.

Z těch známi jsou: Jakeš Vít z Přerovic, kněz směru luterského (kolem r. 1608), jenž vydal několik náboženských knih jazykem českým, Vavřinec (kolem r. 1617).

---

*) Farář Uhřiněvský Frant. Moravec byl jeho strýc.

Půdorys kostela ukazuje na románské založení; v nynější podobu přestaven byl v letech 1739—1740 dle plánů Tomáše Budila. *) Nad průčelím jest vysoký volutový štít, v němž pod společnou korunou spatřují se znaky Liechtenšteinský a Savojský. Při boku svatyně stojí hmotná čtyřboká věž s renaisančním nástavkem asi ze druhé polovice století 16., s cimbuřím vykrajovaným.

Neobvyklý tento tvar zakončení věže, připomínající královskou korunu, zavdal příčinu k pověsti, že prý tu někdy stával královský hrad, v němž královna Jitka, manželka krále Václava II. r 1296 porodila dceru Markétu; na památku této události byl prý potom hrad v kostel proměněn, věží ozdoben a svaté Markétě zasvěcen.

Presbytář půdorysu čtvercového kryt jest klenbou plackovou se štukovým rámcem; po stravách presbytáře jsou oratoře. Za oltářem ve zdi jest malé sanktuarium ve zdi se zahroceným ostěním

Hlavní oltář jest barokní s novým obrazem z r. 1861 od Jak. Husníka, představující sv. Markétu na draku stojící. Po stranách nad brankami stojí sochy sv. Jana Nep. a sv. Jana Křtitele.

Vítězný oblouk jest polokruhový, snad ještě z doby románské pocházející. Nad ním čte se nápis: „Ke CtI a sLáVě VšeMohoVCího DárCe,“ připomínající opravu chrámu r. 1867 provedenou.

V sakristii zazděna jest krásná kamenná schránka pro nejsv. Svátost. Schránka ta byla nepochybně tam, kde jsou nyní dvéře do sakristie vedoucí; při probourání dveří těch a stavbě sakristie octla se pak na nynějším místě. Jest z opukového kamene jemně ve slohu gotickém pracována s baldachýnovým zakončením; dole spatřují se erby; na jednom jest podoba vysoké zakulacené čepice se širokým lemováním; na druhém tři háky uprostřed svými širšími konci spojené. Tohoto druhého erbu užíval rod Stachů z Hřivic.

Loď má strop rovný.

Postranní oltářík**) při severní zdi jednoduchých barokních tvarů, má na plátně malovaný obraz umírajícího sv. Františka Xav.; po stranách stojí na volutách sošky mouřenínů. Pod zmíněným obrazem umístěn jest menší, na dřevě malovaný obraz představující P. Marii (postava po kolena) s Ježíškem; v pozadí viděti krajinné pozadí s hradními budovami. Obraz tento jest obstojná práce z druhé pol. 17. stol.

Přízemí věže, křížovou klenbou sklenuté, tvoří dosti vysokou, do lodi otevřenou kapli. V ní zavěšen jest obraz sv. Markéty, jenž dříve býval na hlavním oltáři***).

Zvony: 1. z r. 1537 s nápisem latinským; 2. asi z konce 15. stol. pocházející, s nápisem: „Tento zvon jest udělán ve jméno buoží, matky buoží. Hanuš;“ 3. největší s nápisem: „A. D. 1792 tento zvon slit jest ke cti a chvále Boží pod jmenem s. Markety mučedlnice a panny obce Kralovic za velebného pána Františka Vejdy, faráře Ouřiňovského, od Jana Václava Kühnera, zvonaře Pražského.“ †)

---

*) Vévodkyně savojská přispěla na stavbu 1000 zl.

**) Přenešen byl sem r. 1865 z farního kostela ouřiňovského.

***) Ve starém inventáři z 18. stol. čteme, že v kostele Kralovickém byl tehdáž také „postranní malý oltář starodávný, archa, na prkně malovaný poslední den soudný.“

†) Dřívější zvon měl tyto nápisy: „Léta 1596 jednáním urozeného pana Samuele Trojana Bilanského z Bilan, nákladem předně Jiříka Dvořáka v Stupicích a osadních náležejících kostelu v Kralovicích udělán jest zvon tento k témuž kostelu v Kralovicích, aby lidé slyšíce hlas tohoto zvonu ponuknuti býti mohli k společné schůzi církevní k modlitbám a chválení Pána Boha všemohoucího a k poslouchání slova jeho . . .“; na druhé straně byl krucifix a nápis: „Slovutný Brikcí zvonař z Zimbergu v Novém Městě Pražském tento zvon udělal.“

13. Zlatníky, fara.

Patron: kníže arcibiskup Pražský. Duchovní správu obstarává farář.

Na osadě žije celkem 2045 katolíků, 1 evangelík, 9 židů.

Patří sem tato místa: Zlatníky (48 d., 408 ob., šk. 2 tř.), Břežany Dolní se zámeckou kaplí sv. Marie Magdalské ($^1/_2$ h., 79 d., 767 ob., šk. 3 tř.), Hodkovice ($^1/_4$ h., 38 d., 335 ob.), Lhota (1 h., 24 d., 185 ob.), Libeň ($^3/_4$ h., 27 d., 305 ob.), Zalužanka (1$^1/_2$ h., 5 d., 55 ob.).

Zlatnický kostel jakožto farní připomíná se již ve století 14.

Po smrti plebána Mikuláše ustanoven byl r. 1367 k presentaci Viléma z Pardubic za plebána Vít Janův z Libáně.*) Po jeho smrti obdržel uprázdněné místo r. 1380 Stibor Bohuňkův z Radotína, když pak i tento plebán již téhož roku zemřel, nastoupil kněz Jan z Příbrami.**) Ten komutoval r. 1391 s plebánem v Blatné Mikulášem, kterýž r. 1397 vyměnil si místo své s plebánem Chýšským Mikulášem řečeným „Romanus“, za souhlasu patrona Vítka, probošta kostela sv. Jiljí v Praze a kanovníka metropolitního i vyšehradského. R. 1402 byl tu plebán Řehoř. Asi od r. 1406 byl v Zlatníkách plebánem Jakeš (Jaxo).***) Po jeho smrti byl r. 1425 konfirmací datovanou ze Žitavy za souhlasu metrop. kapitoly Pražské jakožto patrona plebánem jmenován Jakub choralista kostela sv. Petra na Vyšehradě.

Po válkách husitských byli také v Zlatníkách kněží utrakvističtí.

Z těch známi jsou: Jíra (1534), Jan Brož Vodňanský (1568), Jan Počátecký († 1569), Kašpar, směru protestanského. O tomto Kašparovi konsistoř podobojí purkmistrovi a radě Starého města Pražského psala dne 15. dubna 1580, že osadní svato-Jilští, jsouce kollatory fary a osady Zlatnické, bez jejího vědomí tam za faráře jej dosadili, „kterýžto jsa kněz nepořádný, bludný a výtržný, s nějakým řezáčem †) sobě podobným, Modřanským, nekněžem, kněžstvo pořádné, zejména pak těchto měst Pražských, neméně řád a náboženství pod obojí starobylý, který se v těchto městech od starodávna zachovával a zachovává, bez studu a ostýchání lehkomyslně haní a zjevným modlářstvím křivě a nepravě naříká, takže skrze to mezi lidem veliké zhoršení a odpor čím dále vždy více povstává. Neb již i z měst Pražských mnozí na ta jejich všetečná a bludná kázání v nemalém počtu chodí i jezdí. A když jsme jej do konsistoře naší jednou ††) i podruhé, aby své pořádné kněžství ukázal a takového svého zlého předevzetí náležitě se spravil, pominulých dnů obeslali: on potupiv úřad náš, nepostavil se, ani neomluvil, nýbrž nejsa pod řádnou vrchností, svou vůli provozuje.“ Konsistoř žádá, aby „osadní Jilští toho kněze nepořádného a bludného z kolatury své vybyli a na to místo jiného, pořádného a věrného“ od ní přijali. Jest to výmluvný doklad úpadku a rozkladu strany pod obojí. Žádosti konsistoře vyhověno nebylo a proto podala dne 18. května téhož roku stížnost i k císaři na tohoto Kašpara, v němž praví, že člověk ten nedávno krčmářem byl. R. 1589 byl v Zlatníkách farář Martin, jenž smluvil se s osadníky Jirčanskými, že přisluhování v Jirčanském chrámu za půl desátku k sobě přijme; avšak konsistoř mu rozkázala, aby se do fary Jirčanské nikterak nevkládal.

---

*) Mezi tímto plebánem a měšťanem Starého města Pražského Matějem Goldnerem učiněna byla r. 1377 smlouva o desátky.

**) Za tohoto plebána daroval r. 1382 Matěj, panoš z Hodkovic, za spásu duše své a rodičů svých jistou část polí ke kostelu zlatnickému.

***) Byl spolu i metropolitním kanovníkem a spravoval faru svou skrze nájemce a střídníka.

†) Byl to dle jiného listu císaři poslaného „řezáč slámy neb sekaniny.“

††) Psali mu tehdáž bez obalu takto: „Kašparovi, který se knězem jmenuje, na ten čas ve vsi Zlatníkách. Poněvadž jsi se na faru zlatnickou za faráře dostal, kdež až dosavad zůstávaje, mnohé nenáležité a zhoršitedlné věci proti řádu církevnímu starobylému země této (jakž nás časté zprávy docházejí) před sebe béřeš, my pak aby ty kněz pořádný býti měl i také jak by se na tu faru zlatnickou, která od starodávna pod správou konsistoře naší náležela a náleží, dostal, o tom, jakž by náleželo, věděti nemůžeme. Protož z úřadu našeho tobě poroučíme, aby před námi v konsistoři v středu nejprve příští osobně stál a své pořádné kněžství ukázal

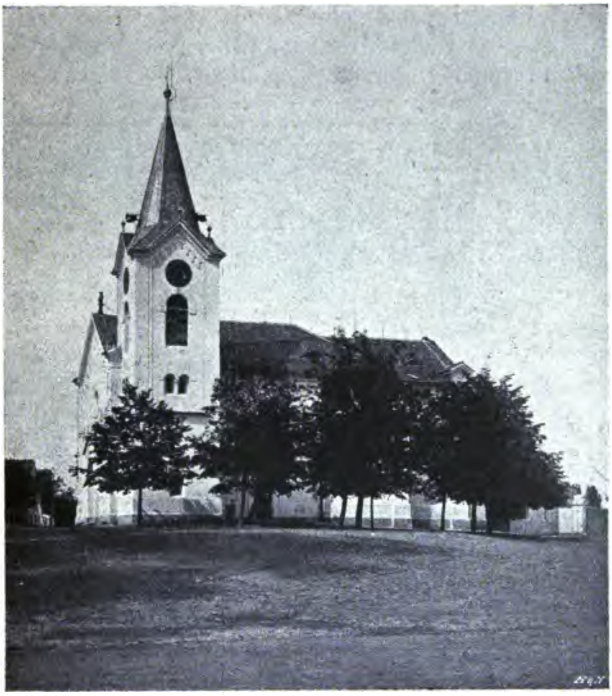

Farní kostel v Zlatníkách.

R. 1626 daroval císař Ferdinand II. statek Zlatnický dominikánskému klášteru v Praze, který stal se tak spolu i patronem kostela a fary.

R. 1655 byl tu farářem kněz Martin Jiřický, nepochybně kněz světský; po něm vykonávali duchovní správu vesměs kněží ze řádu dominikánského: P. Dominik Stajdelius Dobřanský (1656—59), P. Innocenc Bavorovský (1659), P. Albert Pí-

---

i také téhož svého na touž faru podání a chování náležitě se spravil. Jinak jestliže by se toho nestalo, budeme se věděti jak při tom spravedlivě zachovati.“

secký (do 1660), P. Jiljí Mecer (do 1662), P. Jan Stříbrný (do 1663), P. Albert Kraus (do 1664), P. Dominik Stajdelius (do 1664), P. Petr Příhoda (do 1666), P. Adeodatus Adolf Chlumecký (1667), P. Martin Erkenberger (do 1672), P. Arnošt Vojt. Prachenský (do 1676), P. Norbert Ophthalmius (do 1678), P. Simeon Procházka (do 1680), P. Václav Iberus (do 1682), P. Arnošt Voj. Prachenský (1683), P. Martin Erkenberger (do 1685), P. Jiljí (do 1688), P. Ambrož Wolrab (do 1689), P. Matouš Felix (do 1691), P. Řehoř Vlasatý (do 1694), P. Vincenc Mirovský (do 1695), P. Rochus Maloveský (1696), P. Jan Pertak (do 1698), P. Tomáš Hoffstetter (1698), P. Frant. Neuwirdt (do 1700), P. Timotheus Kotiza (1719—1733), P. Vavřinec Pischer (do 1736), P. Vincenc Vogler (1736), P. Petr Pitsch (do 1740), P. Kajetán Dolanský (do 1758), P. Godefried Javůrek (1758—64), P. Innocenc Molinari (do 1795), P. Eugen Klaus (do 1805), P. Placidus Wedl (do 1814), P. Raymund Fuchs (do 1819), P. Jiljí Keller (do 1823), P. Kajetán Kruis († 1843), P. Theofil Matějka (do 1850), P. Ferdinand Pechar.

Vnitřek kostela ve Zlatníkách.

R. 1860 dne 1. července vyměnil si dominikánský konvent s Františkem Ringhofferem statek Hodkovice a Zlatníky za dvůr ve Vysočanech; tím stal se Ringhoffer patronem kostela i fary ve Zlatníkách. Ale již 1. listopadu téhož roku stala se nová směna: Ringhoffer vyměnil si nově získané panství s pražským arcibiskupstvím za velkostatek Kamenický a takž stal se kníže arcibiskup Pražský patronem kostela a beneficia Zlatnického.

P. Ferdinand Pechar byl posledním farářem ze řádu dominikánského. Zemřel r. 1885, byv v Zlatníkách farářem 36 let; svojí horlivostí, lidumilností a dobrotivostí dobyl sobě veliké lásky u farníků a byl za zásluhy své jmenován osobním děkanem.

Po jeho smrti stal se farářem Jos. Pop, jenž byl r. 1903 jmenován kn. arc. vikářem a r. 1904 zvolen za nesídelního kanovníka kollegiatní kapitoly Vyšehradské.

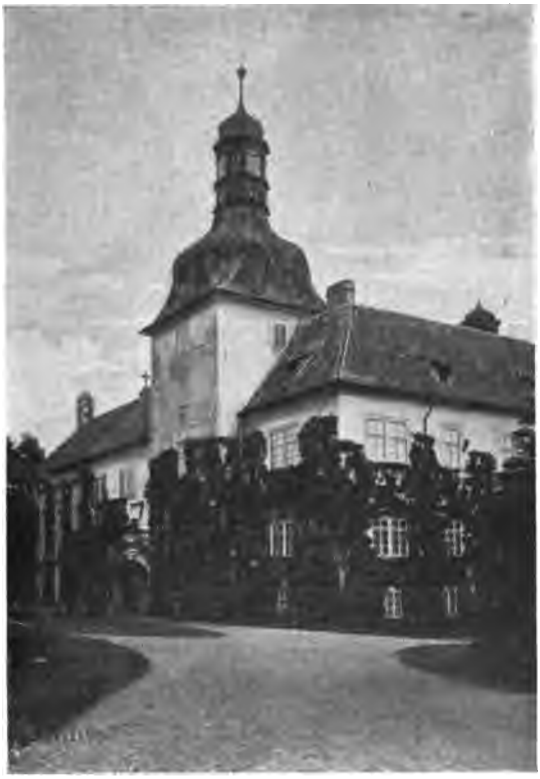

Zámek Břežanský s kaplí.

Farní kostel sv. Petra a Pavla vystavěn byl nově r. 1857 na místě kostela starého, jenž byl již na spadnutí a zbořen býti musil. Ze staré stavby ponechána byla toliko věž, ale o dva sáhy byla zvýšena. R. 1887 byl kostel zevně i uvnitř důkladně opraven; vnitřek jeho byl r. 1896 Matějem Palečkem ornamentálně vymalován.

Kostel zlatnický jest prostranná stavba v kancelářském slohu „románském.“

Presbytář jest valenou klenbou překlenut, loď má strop rovný.

Hlavní oltář v pěkném slohu renaissančním pochází v podstatě své z konce stol. 17. Po stranách jest po páru sloupů rýhovaných, mezi nimiž stojí socha sv. Václava*) a sv. Jana Nep. V hořejší části oltáře spatřuje se relief Madonny Staroboleslavské. Obraz, z 18. stol. pocházející a r. 1887 nákladem kardinála-arcibiskupa Schönborna obnovený, představuje, kterak sv. Petr a Pavel v oblacích před klečícím sv. Dominikem se vznášejíce podávají mu hůl a knihu.

Vnitřek zámecké kaple v Břežanech.

Postranní oltářiky, rozvilinové, pěkně řezané, z počátku 18. stol. Na ně místo obrazů dány r. 1887 sochy P. Marie**) a sv. Josefa.

Křtitelnice cínová z konce 17 stol.

V lodi vsazena do zdi oválová kamenná deska z bývalého hřbitova kolem kestela se rozkládavšího s nápisem latinským, hlásajícím památku Alexia Pařízka, (nar. 1748, zemř. 1822) znamenitého svého času paedagoga, ředitele vzorné školy malostranské. Pařízek byl členem řádu dominikánského, později dal se saekularisovati, t. j. stal se s příslušným dovolením úřadů církevních knězem světským a došel hojných důstojenství a vyznamenání. Mrtvé tělo jeho bylo, jak sobě toho žádal, v řeholním rouše dominikánském z Prahy do Zlatník přeneseno a tu ve velmi slavném průvodu pohřbeno.

Pod kruchtou jest náhrobní deska Kateřiny († 1587) dcerky rytíře Kryštofa Želinského ze Sebuzína, místopísaře království českého.

Na druhé straně pod kruchtou visí veliký obraz na plátně ze stol. 18., znázorňující sv. Ivona (1253—1303) nazývaného „advokátem chudiny.“ Obraz tento darován sem byl v letech padesátých.

Zvony: 1. s nápisem „Jakob Conrad Löhner***) mich goss“; 2. ulitý 1708 od Antnoína Schönfeldta; 3. bez nápisu, 4. z r. 1771; zvonař označil jméno své pouze začátečními písmeny I K S; jest to Jan Kristian Schenke.

Kaple sv. Maří Magdaleny †) ***při kn. arc. zámku v Dolních Břežanech*** přistavěna byla k budově zámecké v letech 1885—87 na místě kaple staré. Novou tuto kapli zbudovati zamýšlel již kardinál Bedřich kníže ze Schwarzenbergu. Dal k ní zhotoviti plány ve slohu románském od architekta Karla Rösnera, budovatele chrámu Karlínského a nedlouho před svou smrtí položil základní kámen k nové stavbě. Po smrti jeho dal kníže-arcibiskup František de Paula hrabě Schönborn kapli dle zmíněných plánů zbudovati a vykrášlil ji nádherně dle vytříbeného svého vkusu. Sám pak ji dne 17. dubna r. 1887 vysvětil za velikého účastenství věřících.

---

*) R. 1887 nově pořízená.

**) Na hrdle sochy zavěšen jest zlatý řetěz pěkné práce, jenž váží 45 dukátů, dar sl. Marešové.

***) Zvonař tento pracoval v době 1730 – 1753.

†) Při kapli této zřízeno jest místo zámeckého kaplana.

Zámecká kaple Břežanská jest půdorysu obdélníkového (13$^1/_2$ m. dl. a 7$^1/_2$ m. šir.) a výškou svou rovná se ostatní budově zámecké. Vnitřní prostora překlenuta jest křížovou klenbou žebrovou o třech polích. Žebra klenbová spočívají na příporách hlavicemi opatřených. S obou stran osvětlují prostoru svatyně veliká okna polokruhem sklenutá. Kaple zakončena jest plochou zdí, za níž jest apsida za sakristii sloužící.

Zevnějšek kaple ozdoben jest pilastry a obloučkovým podřímsím.

Uvnitř na straně k zámku přiléhající jest dřevěná empora o dvou patrech; na první vystupuje se z kaple samé, druhé pak slouží za oratorium arcibiskupské, přístupné pouze z komnat zámeckých.

Sousoší sv. Kříže v Břežanech.

Vnitřní úprava kaple dála se za dozoru Bedřicha Wachsmanna. Oltář jest zbudován z různobarevného mramoru; na něm stojí dřevěný, bohatě zlacený tabernakel, obestřený po způsobu římském pláštěm z bílé látky. Neobyčejnou nádherou vyniká lampa pro věčné světlo ve tvaru koruny provedená a drahokamy posázená.

Veliká stěna nad oltářem ozdobena jest sochami na konsolách stojícími. Uprostřed, přímo nad tabernakulem umístěn jest veliký krucifix se sochou Marie Magdalské u jeho paty. Nejblíže po stranách kříže nalézají se sochy P. Marie a sv. Jana miláčka Páně a dále sochy sv. Jana Nep. a sv. Jana de Paula. Sochy tyto provedl Eduard Veselý. Stěna sama, tvořící pozadí tohoto krásného sousoší, malována jest na způsob červeného čalounu zlatem protkaného, jakož i všecky ostatní stěny kaple, a rovněž i klenba vkusně jsou polychromovány.

Na prostranství před školou Břežanskou stojí krásné z kamene tesané sousoší: Kristus Pán na kříži, jehož nohy klečící sv.

Máří Magdaléna objímá. Zdařilé toto dílo sochařské označeno jest letopočtem 1760 a začátečními písmeny umělcovými „A. L.“ (snad „Andreas Quitainer“),

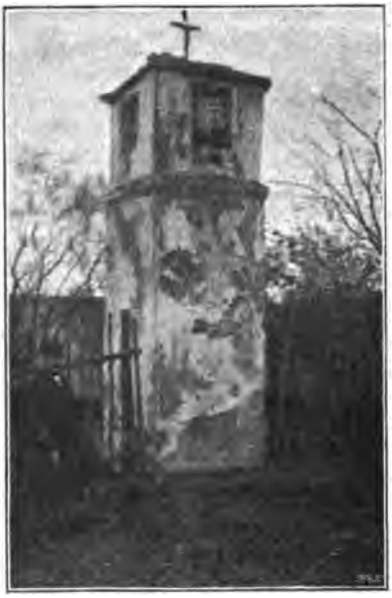

Kaplička u „Křížků“.
(Viz str. 172.)

IV.

VIKARIÁT PROSECKÝ.

IV. Vikariát Prosecký.

Ve vikariátě Proseckém jest 16 far, při nichž jest 8 míst kaplanských a 2 místa katechetská.

Celkem žije v tomto vikariátě 56.503 obyvatelů, z nichž jest 55.273 katolíků, 529 evangelíků a 701 žid.

1. Bohnice n. Bojmice, fara.

Patronem jest zemský výbor král. Českého. Duchovní správu obstarává farář.

Na osadě Bohnické jest celkem 3132 katolíků, 38 evangelíků a 12 židů. Patří sem tato místa: Bohnice (62 d., 666 ob., mimo to v blázinci 80 osob; šk. 3tř.), Čimice ($^1/_2$ h., 24 d., 157 ob.), Podhoří ($^1/_2$ h., 35 d., 282 ob.), Sedlec n. Selc ($^1/_2$ h., 40 d., 384 ob.), Troja ($^3/_4$ h., 160 d., 1613 ob., šk. 5tř.).

O založení kostela Bohnického nalezena byla r. 1790 při rozebírání starého hlavního oltáře v olověné krabici pergamenová listina, z níž vysvítá, že tento kostel zbudován byl nákladem probošta Vyšehradského Gervasia a posvěcen dne 30. května 1158 od pražského biskupa Daniela u přítomnosti krále Vladislava a královny Jitky.

R. 1228 uvádějí se Bohnice jakožto majetek kláštera sv. Jiří na hradě Pražském. Příjmy ze dvora této vsi náležely jednomu z duchovních při řečeném klášteře.

V letech 1346—1354 držel prebendu kněžskou v Bohnicích Beneš, kanovník u sv. Jiří; po něm pak letech 1354 - 56 Albert, rovněž kanovník svatojirský.

Ve stol. 14. náležela část Bohnic spolu s podacím právem kostelním různým majitelům jiným.

R. 1360 stal se plebánem v Bohnicích k presentaci Vaňka z Vartemberka Jan, vikář Petra z Rosenberka, kanovníka u sv. Víta v Praze. R. 1366 byl za plebána v Bohnicích potvrzen Mikuláš řečený Kozlík. Ten r. 1368 vyměnil sobě místo své za souhlasu patrona Pešla (Peslinus) syna Bohuslava, měšťana Starého města Pražského, s plebánem v Radičevsi Henlinem (Henslinem). Po smrti plebána Henlina r. 1371 dosazen za plebána kněz Bartoloměj z Němčic, kterýž r. 1372 komutoval s plebánem Pšovským Jakubem, ten pak zase r. 1377 učinil směnu s plebánem ve Velké Vsi Jiřím. Ten již následujícího roku 1378 učinil směnu s mansionářem při chrámu sv. Víta v Praze Přibíkem. Když pak tento ještě téhož roku zemřel, ustanoven byl r. 1378 za plebána Beneš, klerik z Hořovic. V letech 1377—78 byl patronem kostela panoše Mnislav z Bohnic. Do r. 1390 byl v Bohnicích plebán Wolker, jenž toho roku zemřel, načež jeho místo k presentaci Zachariáše z Vinařec obdržel do-

savadní plebán Rokošínský Albert. Ten učinil r. 1393 za souhlasu patrona Petra řečeného „Bojmička" směnu s plebánem Vlňoveským Benešem, jenž se v Bohnicích připomíná ještě r. 1408.

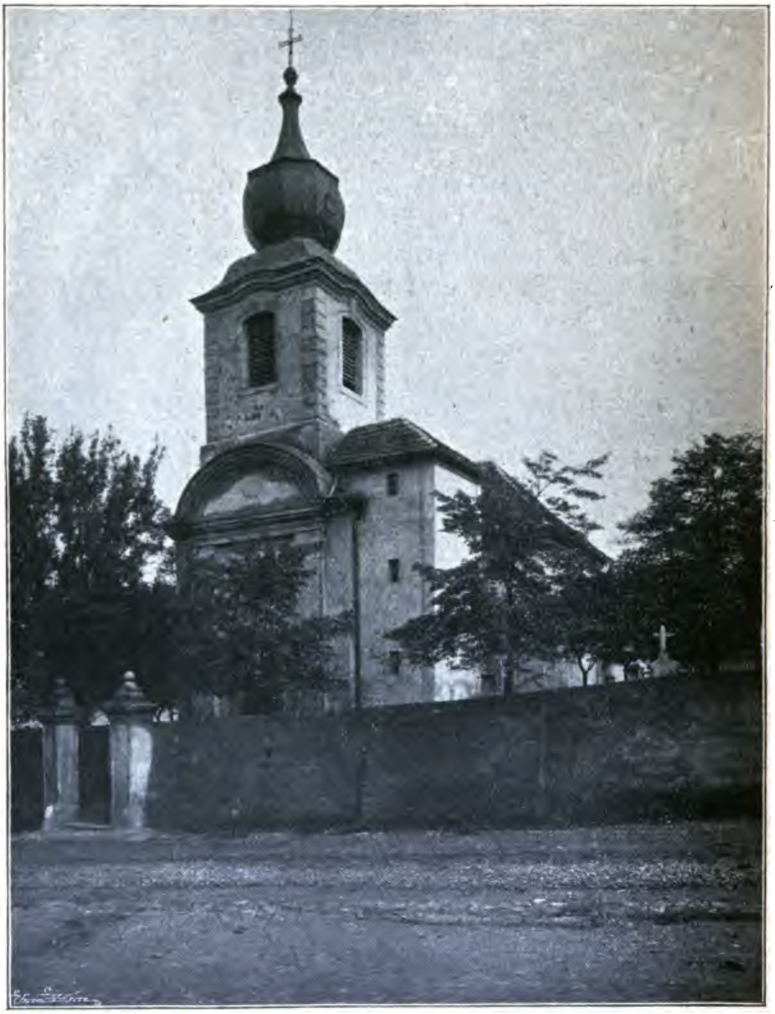

Farní kostel v Bohnicích.

O dalších osudech fary Bohnické nemáme zpráv. Jisto jest, že zanikla, neznámo jest však, kdy se tak stalo.

Bohnice dostaly se ke statkům nejvyššího purkrabství, jež svěřilo r. 1688 obstarávání duchovní správy Janu Václavovi Olomúckému, faráři chrámu Páně Matky Boží před Týnem v Praze. Rokem pak 1695 počínajíc dána byla administrace ta františkánům u Matky Boží Sněžné v Praze.

Když pak r. 1702 byla v Liboci zřízena fara, byly k ní připojeny také Bohnice. R. 1738 byla fara v Bohnicích znovuzřízena a připojen k ní i Přední Ovenec s kostelem sv. Gotharda.

Prvním farářem stal se P. Ignác Sauerzig (do 1740): po něm následovali: Jan J. Frisch (do 1744), Václ. Leopold Sitter (do 1762), Frant. Kratochvíle (do 1772), Jan Kubeš (do 1799), za něhož r. 1786 zřízena byla v Předním Ovenci samostatná duchovní správa; Karel Gregor (do 1819), za jehož farářování kostel Bohnický v nynější podobu byl přestavěn; Vincenc Sluka, jenž spravoval osadu Bohnickou téměř 50 let; byl to muž učený, výborný znatel latiny, hebrejštiny a počtářství; se zálibou skládal latinské chronogramy v pěkném šestiměru († 1867), Josef Mencl, jenž se s oblibou zabýval studiem jazyka staroslovanského (do 1885), Ant. Herrmann (do 1903), Jos. Sobotka.

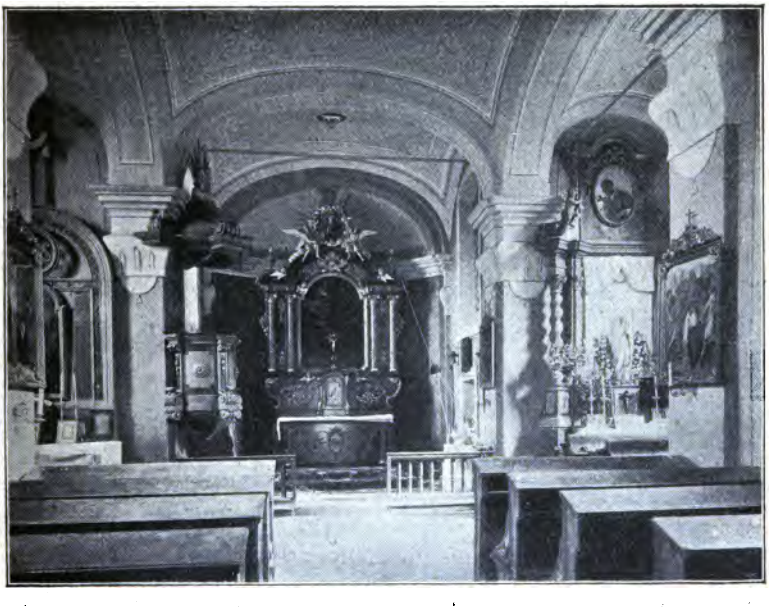

Vnitřek kostela v Bohnicích.

Kostel sv. Petra a Pavla, původně románský, byl r. 1805 od základu přestavěn, takže po někdejší jeho podobě nezbylo ani stopy*). Nyní jest to prostý kostelík barokní s nizkou věží v průčelí do osnovy stavby pojatou.

---

*) Z původní stavby ponecháno pouze zdivo po stranách vchodu.

Kaplička v Podhoří.

Presbytář zakončen jest zdí, jež v půdorysu má tvar úseku kruhového; k čtverečnému středu lodi hlavní připojují se dvě obdélníková křídla tvořice loď křížovou. Veškery části kostela sklenuty jsou mělkými klenbami plackovými.

Hlavní oltář v slohu barokním zhotovila r. 1905 firma „Petr Bušek a synové“ v Sychrově; pěkný jest oltářní obraz, představující sv. Petra a Pavla, malovaný Frant. Tkadlíkem († 1840).

Boční oltář na straně evangelijní jest z r. 1873*); obraz na něm umístněný, představující Krista Pána na kříži, jest zdařilé dílo Jos. Berglera z r. 1807. Ze starého oltáře ponechána oltářní mensa obsahující Boží hrob: za pěkně kutou železnou mříží barokní spatřuje se dobře ze dřeva řezaná socha Krista Pána v hrobě odpočívajícího.

Kaple v zámku Trojském.

---

*) Dříve tu býval starší oltář barokní, darovaný sem z cisterciáckého kláštera v Plasích.

Oltář na straně epištolní stojící jest barokní, s hadovitě točenými sloupky po stranách; původně býval na tomto oltáři obraz P. Barbory; nyní stojí na něm socha P. Marie Lourdské. V hořejší části oltáře jest obraz sv. Karla Boromejského.

Cínová křtitelnice, pěkně pracovaná, pochází z r. 1735.

Na kropence z kamene tesané a do zdi nedaleko vchodu vsazené čte se nápis: „Adam Maximilian Čistecký, ten čas purkrabí statku Oveneckého a. 1680 v moru“ a latinská prosba „Sv. Petře a Pavle orodujte za nás.“

Zvony: 1. s nápisem „Stanislav zvonař slil mne leta 1638“, 2. s nápisem: Joon Kubes 1772“; 3. přelitý r. 1832 od Karla Bellmanna*) 4. s nápisem: „Tento zvon lit jest ke cti a chvále Boží a sv. apoštolů Petra a Pavla; nákladem důchodu zemských statků přelit v slévárně dcery Karla Bellmanna Anny v Praze 1869“.

Kaplička sv. Kláry nad Trojou.

V Podhoří na úbočí straně k břehu Vltavskému se sklánějící stojí malá kaplička sv. Václava s vížkou nad stříškou. V průčeli jest nápis: „Bůh s námi 1865.“ Dal ji vystavěti tehdejší majitel Lisolej JUDr. Vrzák s chotí. Vnitřek jest zařízen chudičce; není tu ani oltáříka. Po straně visí podélný obraz z 18. stol. znázorňující sv. rodinu (v postavách poprsních); Ježíšek podává třešně sv. Anně.

V nádherném zámku Trojském, zbudovaném v letech 1683 až 1693 od hraběte Adama Václava ze Šternberka jest domácí kaple nákladně vyzdobená. Nad oltářem jest veliký obraz „Kristus Pán na hoře Olivetské“, na ostatních stěnách veliké obrazy z utrpení Páně. Maloval je vesměs rytíř František Marchetti r. 1690.

---

*) Původně měl nápis: „Tento zvon slit jest ke cti a chvále Boží nákladem zádůší tohoto kostela Bohnického l. P. 1673.“

Zámecká kaple v Bráníku.

Na nejvyšším místě vinice na stráni nad zámkem se rozkládající stojí malá kaplička sv. Kláry, vystavěná snad v téže době, jako zámek.*) Jest to prostičké staveníčko obdélníkové s vížkou na střeše. Strop nízké vnitřní prostory jest plochý. Nad oltáříkem jest obraz sv. Kláry pozdvihující v rukou monstraci. Po stranách visí obrazy znázorňující bolestnou P. Marii a umírajícího poustevníka. V levo u oltáře jest nízká zděná kazatelnička. Před kaplí, na místě, odkudž otvírá se úchvatná vyhlídka na Prahu a okolí, stojí železný kříž.

V Selci, na druhém břehu řeky Vltavy, jest kaple nejsvětější Trojice, zbudovaná r. 1725 Josefem Moserem, měšťanem Starého města Pražského. Jest to velmi pěkné barokní staveníčko s prejzovou mansardskou střechou a se zděnou vížkou nad průčelím. V půdorysu má podobu kříže s mírně na venek prohnutými stěnami. Uvnitř jsou při zdech pilastry se štukovými kompositními hlavicemi. Na klenbě nad oltářem vymalována jest stigmatisace sv. Františka Serafinského; na klenbě lodi trojhran jakožto symbol nejsv. Trojice obklopený anděly, nad kruchtou sv. František de Paula. Na oltáři jest veliký na plátně malovaný obraz Všech svatých (nejvýše v oblacích Nejsv. Trojice, níže světci a světice, mezi nimiž sv. patronové čeští). Před tímto obrazem jest menší obraz Nejsv. Trojice v barokním rámci. Po stranách jsou velmi pěkné ze dřeva řezané sochy klečících andělů. — Dvéře kaple jsou uměle železem pobité.

U Selce, nedaleko břehu řeky přibita jest na kmenu lípy veliká na plechu malovaná postava P. Marie Bolestné, kteráž za povodně r. 1784 odkudsi sem byla připlavena a v proutí vrbovém byla nalezena. Před tímto obrazem scházívá se zbožný lid a přednáší tu prosby své Rodičce Boží ve svých potřebách. Obraz ten byl obnoven r. 1884, na památku stoletého výročí jeho nalezení.

2. Bráník, fara.

Patron: obec Bránická. — Duchovní správu obstarává farář. Na osadě Bránické žije celkem 3199 katolíků, 26 nekatolíků a 29 židů.

---

*) Choť zmíněného hraběte Adama Václava ze Šternberka slula Klára.

V bývalém zámku Bránickém, jenž od r. 1626 patřil konventu dominikánskému v Praze, byla *kaplička sv. Kříže.* Z budovy zámecké vystupuje směrem k silnici věž osmiboká, v jejímž přízemí nalézá se malá kaple asi z druhé pol. 17. stol. pocházející, s pěkným štukovým stropem a zděným renaissančním oltáříkem. Prostora tato tvořící jaksi malý presbytář, spojena byla s větší obdélníkovou místností zámeckou, jež sloužila za loď kaple. V oknech byly pěkné kované mříže. Zevně na kapli spatřuje se v renaissančním orámování relief představující dominikána před krucifixem klečícího. Po zbudování nového kostela byla kaple tato, jež r. 1899 spolu se zámkem přešla v majetek družstva Pražských sládků, zrušena. Vlastní kaplička v přízemí věže byla sice ponechána, ale pouze jako místnost, odkud by zvoněno býti mohlo. Byl do ní se strany

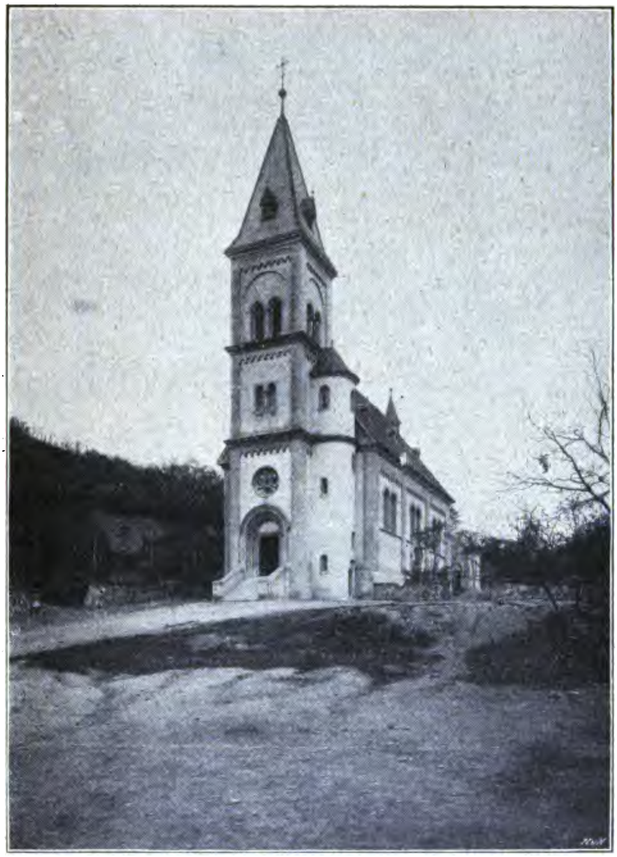

Farní chrám sv. Prokopa v Bráníku.

vybourán vchod a bývalá loď kaple byla zděnou příčkou oddělena.

Obyvatelé Bráničtí, přifařeni jsouce k Podolí, těžce nesli, že mají do kostela daleko, i usnesli se na tom, že zbudují vlastní svoji svatyni. I zřídili k tomu účelu r. 1892 »Spolek pro vystavění a zařízení chrámu Páně v Bráníku.« Dne 7. května 1900 posvěcen byl základní kámen k nové svatyni, k níž plány

Vnitřek chrámu sv. Prokopa v Bráníku.

vypracoval c. k. stavební rada Rudolf Vomáčka. Dokončenou stavbu posvětil dne 22. září 1901 J. E. nejd. pan kardinál-arcibiskup Leo Skrbenský. Tenkrát byl kostel dosud bez věže, na jejíž zbudování nebylo prostředků. Byla vystavěna teprve r. 1904, když poskytnuta byla k tomu účelu subvence náboženské matice v obnosu 10.000 K. Celkový náklad na stavbu obnášel asi 40.000 K. Patronát nad kostelem převzala obec Bránická, jež potom přijala i patronát nad farou při kostele tomto zřízenou, která dnem 1. ledna 1907 vstoupí v život. Prvním farářem stal se Jan Mačí.

Farní chrám sv. Prokopa, pěkná stavba slohu románského, stojí na význačném místě obce. Jest 28 *m* dlouhý a 11·5 *m* široký. Klenba nad presbytářem jest křížová; loď má strop dřevěný. Věž jest v průčelí; přízemí její tvoří sínec, jímž do kostela se vchází.

Také veškeré vnitřní zařízení provedeno jest ve slohu románském. Většina jeho provedena jest v dílně Jos. Krejčíka; toliko boční oltář na straně evang. jest od Radoslava Ažmana.

Na predelle oltářní jsou zlacené reliefy znázorňující oběť Melchisedochovu a obětování Isáka; na dvířkách tabernakulu jest Kristus Pán v mandorle. Nejvýše na oltáři stojí socha sv. Prokopa; po stranách oltáře mezi okny presbytáře umístěny sochy sv. Cyrilla a Methoděje.

Na bočním oltáři strany evangelijní stojí socha P. Marie s děťátkem a dvě sochy andělů po stranách. Postranní oltář strany epištolní má sochu sv. Antonína Paduanského.

Vnitřek kostela ornamentálně vymaloval Jos. Wenig.

V podvěžním sínci jest ze dřeva řezaný krucifix v nadživotní velikosti asi ze stol. 18., pocházející z kostela sv. Václava na Zderaze.

Zvony pocházejí z dílny Diepoldovy v Praze. Větší zvon daroval velkoobchodník z Prahy Jan Zimpl s chotí Františkou. Nese tyto nápisy: „Svatý Antoníne, oroduj za nás. — Tento zvon věnovali manželé Jan a Františka Zimplovi z Prahy na památku v Pánu zesnulé švekruše a sestry Antonie Malíkové z Bráníka. Léta Páně 1901.“ Dole na obrubě zvonu kolem do kola jest nápis „Toho roku byl hlavou církve katolické Lev XIII., arcibiskupem Pražským kardinál Lev baron Skrbenský z Hříště, farářem v Podolí Antonín Brož, kaplanem Karel Svoboda, starostou v Bráníku Václav Ryba, předsedou kostelního spolku Josef Kohout“. Menší zvon nese jméno sv. Prokopa.

3. Čakovice Velké (Čachovice), fara.

Patronem kostela jest firma Schoeller a spol. — Beneficium svobodně zadává kníže-arcibiskup Pražský.

Na osadě Čakovické žije celkem 2774 katolíků, 64 evangelíků a 43 židé. Patří sem: Čakovice Velké (131 d., 2173 ob., šk. 8tř.) a Letňany (½ h., 58 d., 708 ob.).

První zpráva o zdejším farním kostele jest z r. 1352.

Z druhé polovice stol. 14. a z počátku stol. 15. jsou nám známi tito plebáni Čakovičtí: Jan († 1372), klerik Petr ze Sadské († 1380), kněz Albert z Charvátce (do 1395), Jan, dotud plebán v Přimdě, směnou s předešlým († 1414), kněz Petr z Ústí n. Labem.

Podací právo tehdáž vykonávali držitelé dvoru v Čakovicích, jimiž byli: r. 1372 Eliška, vdova po Oldřichu (Ulovi) Rokycanském, měšťanu Většího města Pražského, r. 1380 Mikuláš Rost, měšťan Většího města Pražského, r. 1395 Frant. Geunher, r. 1414 Jakoubek z Čakovic, rychtář Menšího města Pražského.

V bouřích husitských fara zanikla. Zdá se, že ve stol. 15 a 16. vykonávali tu duchovní správu kněží z benediktinského kláštera Slovanského v Praze, jimž statek čakovický tehdáž náležel. Dle ujednání z r. 1615 konali kněží ti v Čakovicích služby Boží každou třetí neděli. V držení benediktinů těch zůstaly Čakovice i když r. 1635 přestěhovali se k sv. Mikuláši v Starém městě Pražském. Od r. 1660 docházeli do Čakovic kněží z tohoto kláštera čtyřikráte do roka konat služby Boží. R. 1670 připojeny byly Čakovice k Vinoři, r. 1787 k nově zřízené lokalii Třeboratické, při níž ovšem zůstaly i když lokalie ta r. 1853 na faru byla povýšena. Posléze r. 1901 zřízena byla v Čakovicích samostatná fara a prvním farářem stal se Josef

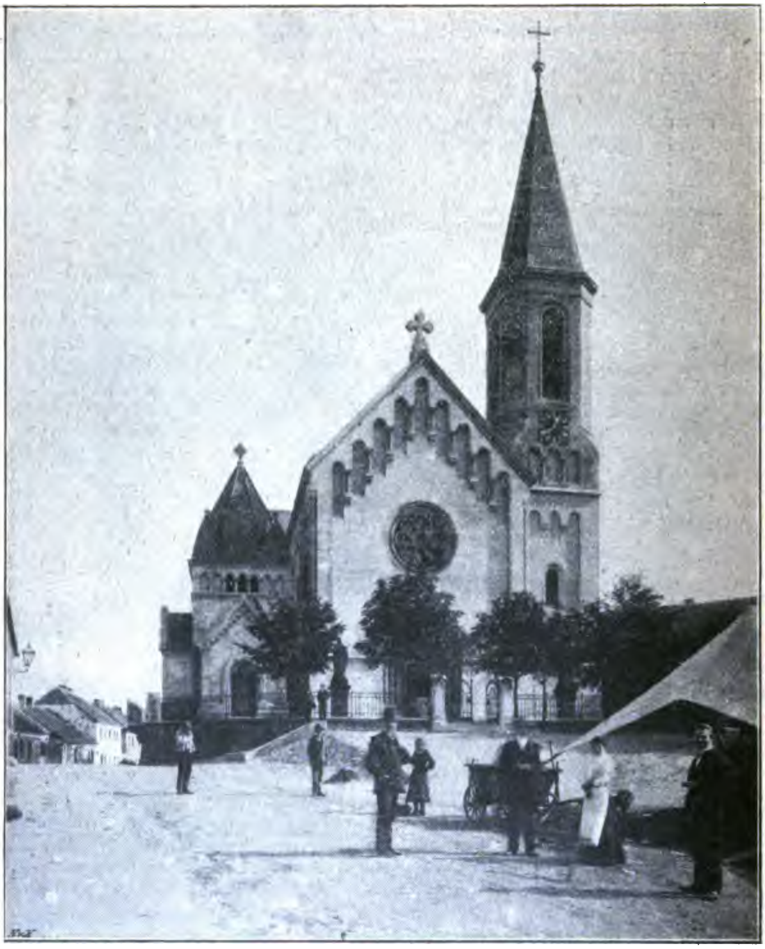

Farní kostel sv. Remigia v Čakovicích.

Charvát, jenž od r. 1906 spolu jest kn. arc. sekretářem vikariátu Proseckého. O farní své osadě vydal r. 1902 spis »Farní osada Velké Čakovice.«

Farní kostel sv. Remigia. Původní kostelík Čakovický, snad románský s presbytářem pravoúhlým, zbořen byl r. 1735, načež v letech 1735—37 vystavěn byl kostel nový, ale i ten nedostačoval osadě vzrůstající, i byl zbořen a v letech 1878—81 na jeho místě zbudován výstavný chrám nynější dle plánů c. k. vrchního místodržitelského inženýra Karla Scheinera. Dohotovený kostel byl slavně vysvěcen arcibiskupem kardinálem Bedřichem ze Schwarzenbergu dne 2. října 1881.

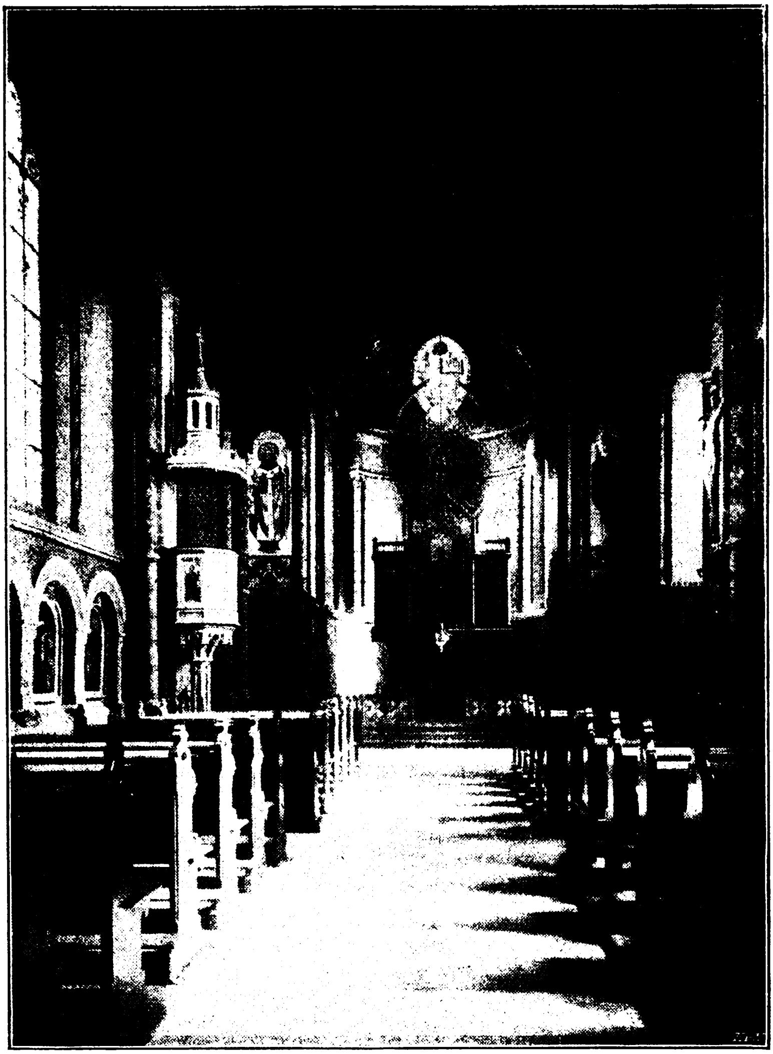

Vnitřek chrámu sv. Remigia v Čakovicích.

Kostel vystavěn jest v moderním slohu románském; půdorys jeho má podobu kříže. V průčelí jest románský portál a nad ním kruhové ozdobné okno. V pravo od průčelí jest věž, jejíž zdivo ze čtverce přechází v osmihran; střecha věže jest osmiboká, jehlanovitá. V levo přistavěna v letech 1904—1905 krásná křestní kaple dle plánů stavitele dómu Svatovítského Kamila Hilberta.

Roku 1904 bylo také přikročeno k úpravě velmi sešlého vnitřku chrámu. Provedení svěřeno bylo Akademii křesťanské v Praze, kteráž práci tu zadala akad. malíři K. L. Klusáčkovi. Presbytáři dostalo se bohaté polychromie. Na klenbě nad hlavním oltářem jest obraz Krista Pána v mandorle; po pravici jeho klečí sv. Jan Křtitel a sv. Anna; dále pak jest na každé straně ještě skupina světců: po pravici sv. Václav, sv. Ludmila a sv.Jan Nep., po levici: sv. Vojtěch, sv. Prokop a bl. Anežka. Boční stěny presbytáře ozdobeny jsou velkými na omítce malovanými obrazy: na straně evangelijní „Svatí tři králové klanějí se Ježíšku“ a „dvanáctiletý Ježíš ve chrámě“; na straně epištolní: „P. Ježíš u studnice Jakobovy“ a „Poslední večeře Páně“. Na vítězném

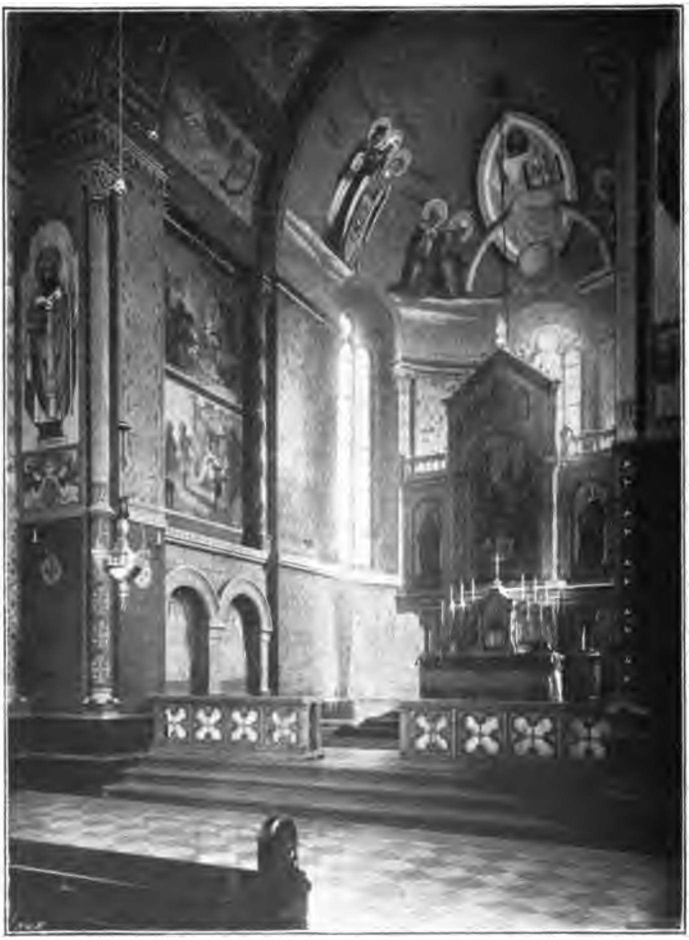

Pohled do presbytáře farního chrámu ve Vel. Čakovicích.

oblouku jsou ve dvanácti medailonech poprsí sv. apoštolů s Beránkem jakožto symbolem Krista Pána uprostřed. Na předních stěnách pilířů vítězného oblouku jsou obrazy sv. apoštolů slovanských Cyrilla a Methoděje s podpisy cyrillicí provedenými.

Polychromie lodi hlavní, jakož i lodí křížové jest jednodušší, aby presbytář tím více vyniknul.

Výzdobu ornamentální prováděli dle návrhů Klusáčkových malíři Linhart a Janča; část figurální provedl K. L. Klusáček sám za pomoci akad. malíře Jos. Jakší.

Dle kartonů Klusáčkových zhotovena byla též malovaná okna ornamentální, jednodušší v lodi, bohatší v presbytáři. V lodi křížové jsou okna figurální: v okně na straně epištolní jest obraz P. Marie s Ježíškem na straně evangelijní obraz sv. Václava.

Aby úprava vnitřku byla dokonalou, štafírovány a pozlaceny i oltáře s kazatelnou, natřen nábytek kostelní a celý sokl uvnitř obložen posklennými dlaždicemi z rakovnické továrny na šamotky.

Zbývá ještě, aby dřevěný oltář hlavní vyměněn byl za nový, mramorový, a požádán již architekt Kamil Hilbert, aby vypracoval návrh jeho.

Dosud jest tu oltář z r. 1881 ve slohu románském s obrazy sv. Remigia uprostřed a s menšími obrazy sv. Filipa ap. a sv. Alžběty po stranách; jež vesměs maloval Vilém Kandler. V křížové lodi jsou oltáříky P. Marie a sv. Jana Nep. s obrazy od téhož umělce.

Pod okny lodi jsou výklenky, v nichž zavěšeny jsou veliké na plátně malované obrazy křížové cesty, darované kostelu Alžbětou ze Schoellerů; maloval je r. 1881—82 professor německé reálky v Praze Adolf Weidlich.

Vnitřek křestní kaple vyzdobil malbami rovněž akad. malíř K. L. Klusáček. Na klenbě jsou výjevy ze Starého i Nového zákona (Stvoření člověka, Pád prvních lidí, Obětování Isáka, Měděný had na poušti, Zvěstování P. Marie, Křest Páně a Kristus na kříži. Ve vlysu pod těmito obrazy jest vepsáno celé „Věřím Boha“ a v cípech klenby jsou symboly sv. evangelistů. Stěny kaple jsou vkusně polychromovány. Od K. L. Klusáčka jsou též kartony na malovaná okna v kapli, jež zhotovila firma Jana Kryšpína v Praze. Kaple tato svým ladným zevnějškem a uměleckým vyzdobením vnitřku jest k veliké okrase farnímu chrámu. Náklad na ni obnášel asi 30.000 K.

V kapli této umístěn jest Boží hrob zakoupený r. 1902; sochy Krista Pána a dvou andělů zhotovil do něho akademický sochař Pražský J. Vosmík.

R. 1905 opraven byl též zevnějšek chrámu, přeložena břidlicová střecha, stěny otlučeny a znovu omítnuty.

Do tympanonu nad portálem zhotoven bude mosaikový obraz Beránka dle kartonu Klusáčkova akad. malířem Vikt. Förstrem.

Ve školní budově uloženo jest několik obrazů z dřívějšího kostela (z nich zmínky zasluhují zvláště tyto dva obrazy: „Sv. Rmigius křtí krále Chlodvíka“ od Václava Kramolina Nymburského z r. 1794 a „Sv. Joachym“ od Ign. Raaba z r. 1762).

Zvony: 1. a 2. se stejnými nápisy „Sub patronatu domini Alexandri equitis de Schoeller“ (t. j. „Pod patronátem pana Alexandra ryt. ze Schoelleru“) a „Goss mich Jos. Diepoldt in Prag 1881“ (t. j. „Lil mne Jos. Diepoldt v Praze 1881“); 3. v sanktusové vížce visí zvon ze starého kostela s nápisem latinským, jenž oznamuje, že jej ulil r. 1751 Zachariáš Dietrich v Praze.

4. Hloubětín, fara.

Patronem jest generál-velmistr rytířského řádu křižovníků s červenou hvězdou. Duchovní správu obstarává kněz řečeného řádu jakožto farář.

Na osadě žije celkem 2965 katolíků, 28 evangelíků a 16 židů. Patří sem: Hloubětín (113 d., 2002 ob., šk. 5tř.) a Hrdlořezy ($^{3}/_{4}$ h., 92 d., 1007 ob., šk. 5tř.)

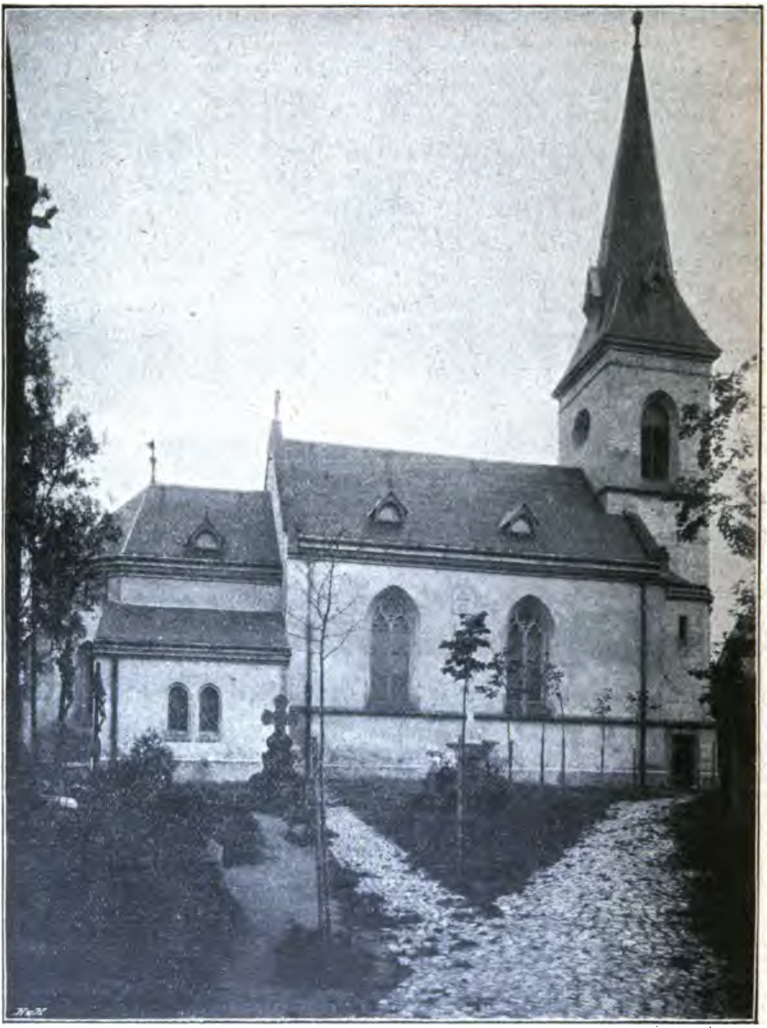

Farní kostel v Hloubětíně.

Ves Hloubětín*) náležela až do počátku 13. století řádu německých rytířů. R. 1233 koupila ji od nich královna Konstancie a darovala ji pro nový špitál sv. Františka, jejž založila dcera její Anežka s novým řádem křižovníků. V čase husitských bouří vzala obec pražská špitál do své správy a zmocnila se také statků jeho a mezi nimi i Hloubětína, ač zůstal v klášteře jeden z kněží řeholních s několika bratry, kteří se o chudé tam umístěné svědomitě starali. Později byl statek Hloubětínský zase řádu vrácen a v jeho držení zůstal od toho času až podnes.

---

*) Ves tato nazývala se původně Hloupětín po vladykovi Hlupatovi.

Z nejstarších zdejších farářů jsou známi tito: Křišťan (do r. 1365), Havel, dotud plebán v Těnovicích, směnou s předešlým; Klement (do 1372), Mořic dříve plebán Hradecký, směnou s předešlým (do 1376); Adam, dotud plebán v Černuci, směnou s předešlým; byl tu ještě r. 1380, ale měl faru pronajatu Vítovi ze Třeboně; Jan (připomíná se r. 1382); Petr řeč. Koza († 1390); Hanek (Hanco, potvrzen 1390); Václav, jenž byl spolu i oltářníkem sv. Kříže v kostele sv. Mikuláše na Kuřím trhu ve Větším městě Pražském (do 1396) Hynek, dotud plebán v Čelakovicích, směnou s předešlým (do 1401); Václav, dotud oltářník sv. Kateřiny v kostele sv. Martina ve Větším městě pražském, směnou s předešlým (do 1411); Jan Ladoch z Horažďovic, dotud oltářník oltáře Božího Těla v kostele sv. Jiljí v Praze, směnou s předešlým (r. 1416 stal se oltářníkem sv. Doroty v kostele sv. Petra na Poříčí v Praze); Jan (do 1419); Prokop, dříve plebán v Liboci, směnou s předešlým.

Vnitřek farního kostela v Hloubětíně.

O dalších osudech fary Hloubětínské zachovaly se nám zprávy až teprve od 1709. Tehdáž obstarávali duchovní správu kněží ze řádu křižovnického, jakožto administrátoři, kteří bydlíce v Ďáblicích byli zároveň správci statku Hloubětínského i Ďáblického. Takovýmito administrátory byli: Samuel Dvořák (1709 † 1715), Jan Ign. Tyčka (do 1718), Jos. Ferd. Wellesch (do 1723), Jiří Schicht (do 1727), Jan Felix Pacher (do 1737), Jan Jiří Vilém Khopp († 1740), Jan Nep. Střecha, jenž mnoho vytrpěl v tehdejších válečných příbězích, které se kolem Prahy odehrávaly; r. 1741 byl jat a uvězněn od Francouzů, kteří Prahu měli obsazenu;*) František Kryštof Vacek, dotud administrátor v Tursku († 1761), Jos. Mat. Hansch, za něhož r. 1786 byla v Hloubětíně fara znovu zřízena a on zůstal zde farářem do smrti své r. 1789; Jos. Ant. Firtschena († 1806), Jos. Krause (do 1809), Vojt. Schmucker (do 1813), Václ. Schubert (do 1830), Ondřej Frant. Richter (do 1843), Jan Ebert (do 1849), Jan Maxa (do 1861), Jos. Dvořák (do 1867), Václ. Černoch (do 1870), Jos. Vacek (do 1887), Arnošt Schmaus (do 1901), Karel Toman.

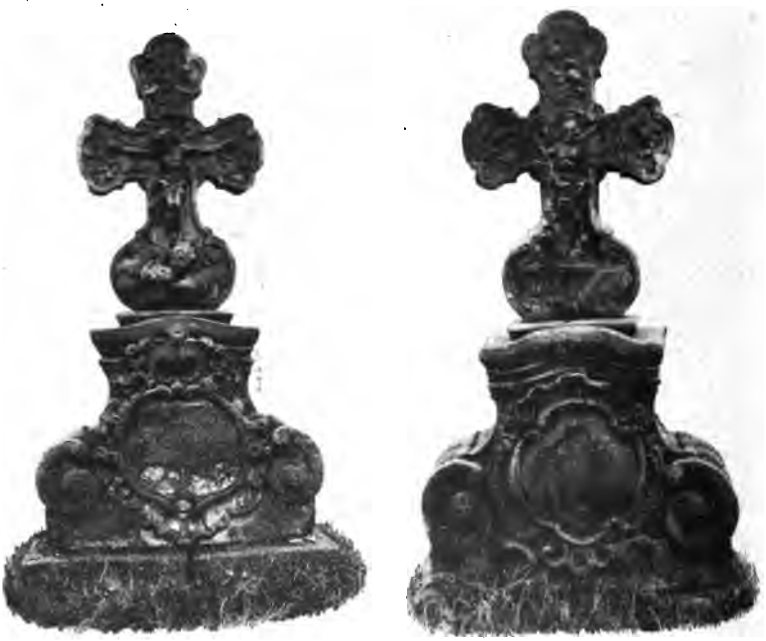

Kamenný kříž na hřbitově v Hloubětíně z r. 1773.

Přední strana. Zadní strana.

Farní kostel sv. Jiří jest malá ale úhledná stavba gotická ze 14. století. R. 1695 byl rozšířen a obnoven; rovněž tak stalo se r. 1847, kdy dle plánu c. k. cestmistra Ant. Sängera stará věž, stávavší v místech nynější sakristie, byla stržena a nová věž v průčelí byla zbudována, při čemž i loď přístavbou byla prodloužena. Posléze byl kostel důkladně opraven r. 1892, kdy i celé vnitřní zařízení nově bylo opatřeno.

---

*) R. 1757 byl Šimon Wagner, domkář a kostelník Hloubětínský zastřelen od pruského husara, poněvadž k otázce, jaké jest víry, vyznal, že jest katolíkem.

Presbytář třemi boky zakončený má žebrovou klenbu o dvou polích; strop lodi jest trámový a prkenný.

Vnitřní zařízení jest nové, ve slohu gotickém. Pěkné obrazy sv. Jiří na hlavním oltáři a bl. Anežky české na oltáři bočním namaloval Em. Dítě.

Zvony: 1. s nápisem: „Leta Páně 1654 tyto zvonové dobrodiním nábožných pánův sousedův slití tomuto chrámu Páně sv. Jiří ve vsi Hloupětíně odevzdáni a za panování pana Arnošta Vojtěcha z Harrachu, generalmistra křižovníka s červenou hvězdou, pána těchto gruntův dědičného pozdviženi jsou. Nákladem pokladny sv. Jiří M. přelit a k jeho cti a chvále opět zasvěcen jsem byl za dnů generalvelmistra Jana Jestrzabka leta Páně 1867. Lit v slévárně dcery Karla Bellmana Anny v Praze“; 2. „Nákladem uroz. a statečného rytíře p. Jana Millera ze Zlaté Koruny a uroz. p. Judithy, manželky jeho, v letu 1654. Přelejti velel vys. důst. p. p Jakub Beer, ryt. ř. kříž. s č. h. velmistr, v roce 1851. Litý v Praze od Karla Bellmanna, c. k. dvorního zvonaře“; 3. nejmenší s reliefem sv. Václava.

Na hřbitově stojí krásně pracovaný kříž z pískovce z r. 1773. Na přední jeho straně spatřuje se Kristus Pán na kříži a dole znázorněn výjev, kterak hoch nějaký vozem byl přejet. Na zadní straně kříže jest znázorněn Spasitel z mrtvých vstavší. Vypravuje se, že ono neštěstí na kříži zobrazené událo se v době, kdy v Hloubětíně při cvičeních vojenských byl přítomen císař Josef II., jenž nešťastnému hochu dal postaviti krásný tento kříž.

Před školou jest sloup se sochou sv. Gottharda z r. 1775.

5. Hostivař, fara.

Patron: Zemský výbor král. Českého. Duchovní správu obstarává farář s kaplanem.

Na osadě Hostivařské žije celkem 4428 katolíků, 16 evangelíků, 24 židů a 2 bez vyzn. Patří sem tato místa: Hostivař n. Hostivary (147 d., 1598 ob., šk. 6tř.) Háje ($^1/_2$ h., 26 d., 165 ob.), Chodov ($^3/_4$ h., 50 d., 510 ob., šk. 3tř.), Litochleby ($^3/_4$ h., 40 d., 302 ob.), Milíčov (1 h., 33 ob.), Práče n. Práč ($^1/_4$ h., 9 d., 183 ob.), Záběhlice s filialním kostelem Narození P. Marie ($^1/_2$ k., 160 d., 1677 ob., šk. 8tř.).

Do 12. stol. měl ves Hostivař v držení Hroznata, jehož vdova Přibyslava darovala ji r. 1132 po návratu svém z pouti do Svaté země klášteru Sázavskému. Část Hostivaře náležela ve 14. stol. rodině Rostův, a jiná část k nadání kaple sv. Vavřince a Klementa na Vyšehradě. V bouřích husitských odejmuta byla klášteru Sázavskému také i Hostivař, kteráž po nastoupení císaře Zikmunda zapsána byla Janovi Zajímačovi z Kunštatu, který se byl ujal i jiných panství téhož kláštera. Dvůr pak klášterní v Hostivaři odevzdal císař ve 100 kopách Janovi příjmím Rakovnickému; za onu sumu měl býti dvůr klášterem opět vykoupen, což však pro chudobu státi se nemohlo.

Nejstarší zprávy o faře Hostivařské zachovaly se nám z druhé polovice 14. a z prvé polovice 15. stol. Tehdáž vykonával právo podací klášter Sázavský.

Do r. 1372 byl v Hostivaři plebánem Jakub, jenž toho roku místo své si směnil s plebánem u sv. Benedikta na Hradčanech v Praze Zdeslavem neboli Zdeňkem. Tento komutoval r. 1397 s oltářníkem oltáře Zvěstování P. Marie v kostele sv. Michala a sv. panen Kateřiny a Doroty v kostele sv. Havla v Praze Tomášem, kterýž pak zase r. 1404 učinil směnu s plebánem v Pacově Bartolomějem neboli Bartošem, jenž se v Hostivaři připomíná ještě k r. 1407. R. 1431 zemřel Hostivařský plebán Alexius, načež na jeho místo dosazen kněz Jan z Lestkova, vikarista kostela sv. Apollináře v Praze.

Farní kostel v Hostivaři.

R. 1401 dne 17. října posvětil hlavní oltář v Hostivaři světící biskup Pražský Václav biskup Nikopolský. Listina o svěcení tom, jakož i o vložení ostatků svatých byla nalezena v mense oltářní.

Po válkách husitských octla se fara Hostivařská v rukou utrakvistů.

Z utrakvistických kněží zdejších známi jsou tito: Jindřich (do r. 1572) Šimon Kouřimský (kolem r. 1579), Jan Teplický (1589), Firmián (1614), Jan Hus Novohradský (1618).

V pozdějších dobách fara zcela zanikla. Jako Popovičky, byla i osada Hostivařská jakožto statek purkrabský*) svěřena r. 1688 pod správu Jana Václava Olomúckého, faráře u P. Marie před Týnem v Praze. Od r. 1695 převzali duchovní správu na statcích purkrabských františkáni od P. Marie Sněžné v Praze a vedli ji až do r. 1698, kdy duchovním správcem osady Hostivařské se stal Jan Václav Vorel. R. 1702 byla za nejvyššího purkrabí Adolfa Vratislava hraběte Sternberga fara v Hostivaři znovu zřízena; prvním farářem byl zmíněný Vorel.

---

*) K statkům purkrabským koupena byla Hostivař r. 1577.

Po něm následovali: Jindřich Frant. Kohout (1707—1728), Václav Vojtěch Spalenský († 1740), Jan Sauersig, rodem Pražan. Tento velice vzdělaný muž, jenž výborně byl mocen i jazyka franzouzského, byl od Francouzů, kteří tehdáž Čechy obsazeny měli, donucen konati jim služby tlumočnické. Netajili před ním plánů, poněvadž se domnívali, že jich nebude moci vyzraditi, poněvadž jej úzkostlivě na faře střežili. Ale Sauersig, proniknut jsa pravým citem vlasteneckým a oddaností k těžce zkoušené panovnici Marii Terezii, pokládal za svou povinnost i s nasazením vlastního života užiti toho, co bezděky od nepřátel zvěděl, na prospěch postupu vojska Tereziina. Spustil se tedy jedné noci záchodem do kanálu, prolezl do potoka a brodil se jím až do Petrovic, ač několikráte po něm bylo střeleno. Potom přes Česlice vyvázl šťastně z obvodu stráže nepřátelských a spěchal k nejvyššímu purkrabí Janu Arnoštu ze Šaffgoče, jemuž důležitá svá sdělení učinil, jichž pak při operacích válečných s prospěchem bylo užito. Hrdinný tento kněz stal se r. 1744 farářem u P. Marie na Louži v Praze a později farářem Týnským. Po něm v Hostivaři následovali: Jan Frisch, jenž i v nejtěžších dobách válečných věrně vytrvávaje u svých oveček tak mnoho vytrpěl, že zdraví jeho na vždy bylo podryto a on v posledních letech svého života neustále byl nemocen († 1762) Václav Leopold Sitter († 1783), Jos. Ant. Janisch, jenž pro zásluhy své jmenován byl 1791 osobním děkanem; r. 1796 smě-

Vnitřek farního kostela v Hostivaři.

nil si svoje beneficium s farářem Cerekvickým Janem Stočkem kterýž zemřel v Hostivaři r. 1806; Frant. Tomáš Horáček († 1820); Frant. Lampa (do 1824, potom far. v Liboci); Frant. Kautský, jenž až do 21. roku svého věku byl tesařem a potom teprve šel na studie; jako kněz vynikal vzorným životem; byl také proslulým kazatelem a vydal několik sbírek českých kázání, zvláště postních; také složil několik písní k poctě některých svatých († 1835); Ludvík Sedický († cholerou 1825); Jan Norb. Holovský († 1857); Ant. Hora, kn. arc. notář († 1890), Jan Černohouz, os. děkan, kn. arc. notář, spisovatel český, jenž si velikých zásluh získal také o výzdobu farního kostela.

Farní kostel Stětí sv. Jana Křtitele jest prostá sice, ale prastará stavba románská asi ze stol. 11. Skládá se z polokruhové, konchou sklenuté apsidy a z obdélníkové lodi s rovným stropem. Zdivo jest vesměs hladké, bez význačných pro sloh románský článků.

Na severní straně lodi jest pozdější gotický vchod, zazděný; do vyzdívky vsazen jest náhrobní kámen, na němž spatřuje se postava ženy s dítětem; nápis na okraji jest však již nečitelný.

R. 1864 byla původní střecha lodi s vysokými štíty snížena a na ni postavena vížka pro dva malé zvonky.

V apsidě bylo někdy v 18. stol. původní románské okénko za oltářem zazděno a dvě nová okna barokního tvaru po stranách vybourána. R. 1893 byla tato pozdější neslohová okna zazděna a ono původní okénko probouráno.

Místo nevkusného oltáře dřívějšího dán byl téhož roku nový nízký oltář románský, zhotovený Jos. Krejčíkem dle vzoru oltáře v chrámu Karlínském s velikým křížem nad tebernakulem a se soškami P. Marie a sv. Jana miláčka Páně po stranách. Do okénka za oltář vsazeno barevné okno s obrazem sv. Jana Křt., zhotovené firmou J. Pazdera a L. Šípek. Dekorativní malbu celého chrámu provedl Matyáš Paleček.

Při severní stěně lodi stojí kazatelna zhotovená v závodě Jos. Krejčíka. Vedle kazatelny jest oltářík P. Marie Lourdské zhotovený firmou „Petra Buška synové v Sychrově.“ Naproti pak při stěně jižní stojí oltář se sochou sv. Josefa od téže firmy. Oltář tento jest tak zřízen, že může býti upraven v Boží hrob. Během roku pak staví se na tento oltář sochy sv. patronů českých, a to vždy sochy těch světců, jichž památka v příslušné době se slaví. Sošky tyto zhotovila rovněž ona Sychrovská řezbářská dílna.

V lodi proti sobě na konsolách umístěny jsou sochy sv. Jana Křt. a sv. Jana Nep. Do výklenku průčelí předsíně dán byl r. 1893 odlitek sochy sv. Jana Křt. dle originálu V. Levého v metrop. chrámu sv. Víta v Praze.

V rohu bývalého hřbitova stojí dřevěná zvonice, v níž visí tyto zvony: 1. s nápisem: „Tento zvon přelitý jest v roce 1853 nákladem vysoce slavného patrona českých pánů stavů ke cti a chvále Boží a stětí sv. Jana. Litý v Praze od Karla Bellmanna, c. k. dvorního zvonaře“; 2. s nápisem latinským, jenž v překladu zní: „Přelit v Menším městě Pražském od Františka Josefa Kühnera roku 1823.“

Filiální kostel Narození Panny Marie v Záběhlicích býval někdy farním.

Do r. 1354 držel faru Záběhlickou Mikuláš, syn krále Jana Lucemburského. Jsa zároveň kaplanem biskupa Naumburgského Mikuláše, dosáhl r. 1349 na žádost tohoto biskupa v Římě expektanci (čekatelství) na místo kanovnické v metropolitní kapitole Pražské. Stav se kanovníkem Vyšehradským a Pražským, byl jmenován r. 1354 arci-

Filialní kostel v Záběhlicích.

jáhnem Horšovotýnským, načež fary Záběhlické se vzdal. Po něm pak k presentaci Zeydlina řečeného „z Písku“ („de Pieska“), měšťana Většího Města Pražského, potvrzen byl za plebána Simon, kanovník Mělnický. Ten zemřel roku 1380, načež k presentaci biskupa Jana Litomyšlského dosazen byl klerik Petr ze Záběhlic. Po jeho smrti r. 1388 nastoupil k presentaci krále Václava IV. vikarista v metrop. chrámě Pražském Vít z Mladé Boleslavě. Ten pobyl v Záběhlicích do r. 1404, kdy směnil se svolením krále Václava IV. místo své s oltářníkem oltáře P. Marie v kostele sv. Mikuláše na Starém Městě Pražském Janem řečeným „Náz“ („Naso“). Tento Jan Náz nespravoval nepochybně sám osobně faru svou, nybrž více hleděl sobě služby dvorské. Již r. 1399 byl sekretářem královým, roku pak 1408 byl mezi radami královými. R. 1409 vypraven byl jako posel krále Václava k církevnímu sněmu Pisánskému a zůstal tam v poslání tom také ještě r. 1410 u papeže Alexandra V. Zúčastnil se potom také sněmu Kostnického a stal se posléze biskupem Kostnickým. Po něm byl plebánem v Záběhlicích r. 1407 Hanek z Budějovic, kanovník u sv. Apollináře v Praze.

R. 1484 připomíná se Záběhlický plebán Tobiáš; z r. 1532 zachovala se závěť Václava, faráře Záběhlického, toho roku zemřelého.

Kostel Záběhlický byla původně stavba románská asi ze 12. stol. Ve stol. 14. přistavěli místo původní půlkruhové apsidy nynější gotický přesbytář. V letech 1876—80 byl kostel opraven a z části přestavěn.*) Při tom nalezeny byly pod dlažbou zbytky oné polokruhové apsidy. V průčelí bývala do té doby románská věž, která byla zbořena a nynější věží nahražena.

V základech věže nalezená bronzová noha románského svícnu, která uložena jest ve sbírkách zemského musea.

Klenba presbytáře jest žebrová, svorník se znakovým štítem, na němž vymalován znak svobodných pánů Korbů z Weidenheimu, nynějších patronů tohoto chrámu. V předu svorníku jest hrubě vytesána lidská tvář. Oltář nový gotický z r. 1861 s pěkným obrazem „Narození P. Marie“ od Rud. Müllera.

Loď má dvě pole klenby plackové do širokého příčného pasu zaklenuté.

---

*) Celkový náklad obnášel 8483 zl. 36 kr.

Vnitřek filialního kostela v Záběhlicích.

Zvony: 1. s nápisem: „Annou Veronikou hraběnkou z Radče rozenou Bzenský z Brohrubije*) v roce 1772 tomuto chrámu darován, dne 6. září 1876 bleskem rozdrcen, byl jsem pod patronátem vysocerozeného pána Karla Korba svobodného pána z Weidenheimu dne 19. listopadu 1876 přelit od Josefa Diepoldta v Praze;“ 2. s týmž nápisem; 3. s nápisem: „Tento zvon lit jest za času vysoceslavného patrona pana Karla Korba rytíře z Weidenheimu ke cti a slávě Boží a sv. Prokopa nákladem tohoto záduší v roce 1856 v Praze od Karla Bellmanna, c. k. dvorního zvonaře.“

V zámku Záběhlickém, jest malá domácí kaplička r. 1889 vkusně obnovená.

V zámku Práčském zřídili si kapli asi na počátku stol. 18. tehdejší majitelé jeho, dominikáni Malostranského kláštera sv. Maří Magdaleny v Praze.

6. Chvaly n. Chvala, fara.

Patronem beneficia jest Jeho cís. král. Veličenstvo; patronem kostela studijní fond.

Na osadě jest celkem 2007 katolíků, 16 evangelíků a 41 žid. Patří sem tato místa: Chvala (78 d., 703 ob., šk. 2tř.), Počernice Horní a Čertousy ($^1/_2$ h., 130 d., 1149 ob., šk. 3tř.), Svépravice n. Sejpravice a Xaverov ($^1/_4$ h., 37 d., 209 ob.).

Na tomto statku, jenž od r. 1652 náležel jesuitskému konviktu u sv. Bartoloměje v Praze, vystavěli jesuité při zámku svém kapli. Z konviktu vysílali sem novosvěcence, aby v neděle a svátky pro cvičení služby Boží zde konali. Činili tak se svolením konsistoře a s vědomím duchovních správců osady Hostivařské, k níž Chvaly spolu s Počernicemi náležely. Od r. 1695 však vykonávali jesuité duchovní správu ve Chvalech skrze mladé kněze z konviktu úplně samostatně, až na pohřby při kostele Počernickém, poněvadž ve Chvalech nebylo hřbitova.

Tím způsobem vystřídalo se v duchovní správě ve Chvalech veliké množství mladých kněží, kteří sem ředitelem konviktu byli vysíláni. R. 1776 byl sem z konviktu vyslán Josef Jan Pánek, jenž pak po zrušení řádu jesuitského 1777, když statek Chvalský přivtělen byl k fondu studijnímu, tu zůstal jakožto trvalý administrátor, ustanoven byv dekretem císařovny Marie

---

*) Bzenská z Prorubí, manželka tehdejšího majitele Záběhlic Václava Radečského z Radče.

Farní kostel ve Chvalech.

Teresie. Byt mu byl vykázán v zámku. Především postaral se o hřbitov, jejž zřídil u kapličky sv. Františka Xaverského poblíž lesíka. R. 1778 poručeny byly administrátorovi

Chvalskému ke správě také Horní Počernice a Čertousy a r. 1786 Xaverov.

R. 1802 obdržel administrátor Pánek faru v Mirošově, načež po něm ve Chvalech následovali: Matyáš Fähndrich, bývalý kněz řádu cisterciáckého (do 1819), Jan Leonard Mayerhoffer (do 1828), Václav Straka (do 1836), Ant. Piskač (do 1845); potom po dvě léta vedl duchovní správu ve Chvalech prozatímní administrátor Jos. Metz a teprve r. 1847 dosazen byl do Chval Jak. Liška (do 1855); po něm pak následovali: Jan Nep. Kovařovic, vysloužilý duchovní správce vojenské nemocnice č. 8 v Bukovině (do 1856), Jan Křt. Čermák († 1859), kterýž celé své težce nastřádané jmění v obnosu 4000 zl. odkázal ústavu pro slepce v Praze, Jan Nep. Gürke.

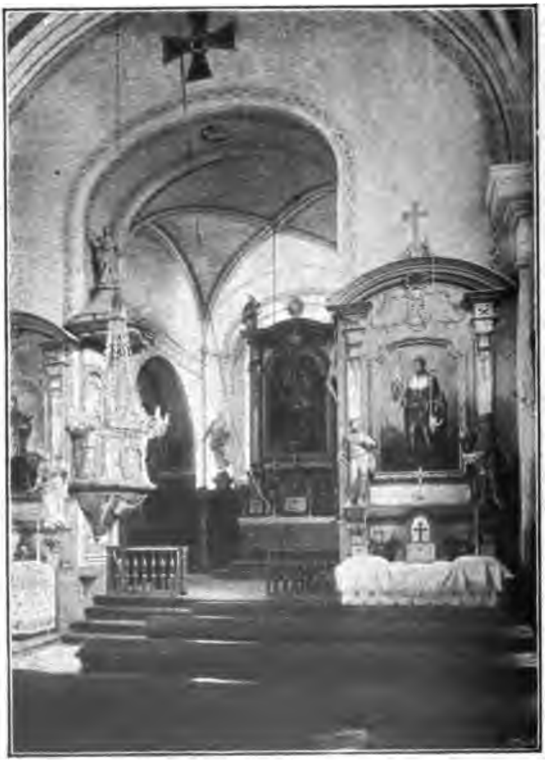

Vnitřek farního kostela ve Chvalech.

R. 1866 dne 7. července v sobotu přibyla v poledne pruská armáda 6000 mužů čítající na Chvala a ubytovala se v celé osadě. V čele tohoto oddílu stál generál Rosenberg, jenž se ubytoval v Čertousích. Ve Chvalech ubytoval se plukovník Ranisch u představeného Jindřicha Mayera; ostatní mužstvo i důstojníci ubytovali se kde místa nalezli, takže i chudí náden-

nici po pěti i více vojácích měli. Odpoledne ve 2 hodiny odeslal plukovník Ranisch představeného se dvěma důstojníky k pražskému purkmistrovi s vyzváním, aby Praha na Chvala odeslala deputaci, by se s ní vyjednati mohlo stran ubytování a zásobování pruského vojska v Praze. O 5. hodině přibyl na Chvala pražský purkmistr Dr. Bělský, Jeho Eminencí kníže-arcibiskup Bedřich ze Schwarzenbergu a několik členů rady městské a prosili plukovníka Ranische, by města Prahy, kteréž ve středu svém žádného vojska ani císařského úředníka nechová, ušetřil a zaručili se, že o slušnou výživu pruského vojska postaráno bude. Při této invasi do Chval dne 7. července vedrali se Prusové i do chrámu Páně, když právě kostelník u večer klekání zvonil; vzali s hlavního oltáře tři svíčky

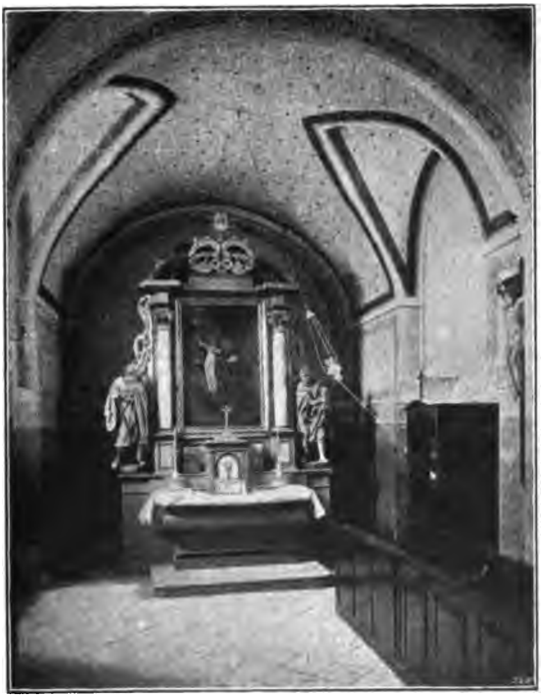

Kaple sv. Anny při kostele ve Chvalech.

voskové a tři plátěná prostěradla a zapálivše si doutníky od světla před nejsv. Svátostí hořícího odešli. V neděli ráno o 7. hod. hnula se pruská armáda ze Chval ku Praze, kamž v 11 hod. dopoledne přibyla.

Po faráři Gürkeovi, jenž r. 1879 stal se děkanem v Českém Brodě, následovali: Jos. Váňa (do 1891), Jos. Lašťovička.

Farní kostel sv. Ludmily, jenž původně, jak již řečeno, byl kaplí zámeckou, tvoří součást zámecké budovy. Původně skládala se zámecká kaple z čtyrbokého presbytáře (nynější boční kaple sv. Anny), jenž zakončoval východní křídlo zámku, a z lodi o něco málo větší, jež přiléhala bezprostředně k vnitřním prostorám zámeckým. Později byla tato někdejší loď změněna v presbytář, jižní strana její byla probourána a k ní přistavěna v letech 1793—94 nynější větší loď. V průčelí této lodi vystavěna byla r. 1875 věž*) ve slohu románském, na níž pak r. 1893 umístěny byly hodiny. Posledně opraven byl celý kostel r. 1904 nákladem 8000 K.

Nynější presbytář jest půdorysu čtvercového a má klenbu křížovou. Na barokním hlavním oltáři jest obraz z r. 1880 od V. Kandlera, představující sv. Ludmilu před oltáříkem sv. Václava k modlitbě vybízející. Nad brankami za oltář vedoucími jsou sochy sv. apoštolů Petra a Pavla.

K boku presbytáře přiléhá jako boční kaple onen původní presbytář. Jest to prostora půdorysu čtvercového s klenbou valenou s výseky nad okny. V této kapli stojí oltářík renaissančně-barokní s pěkně provedenými sochami sv. Josefa a sv. Jáchyma po stranách a se zdařilým obrazem sv. Anny, jejž maloval r. 1771 Felix Antonín Scheffler.

V lodi po stranách vítězného oblouku stojí boční barokní oltáře se sochami svatých po stranách a s novějšími obrazy sv. Jana Nep. a sv. Václava od Vil. Kandlera z r. 1883.

Zvony dva se stejným nápisem: „Ke cti a chvále Boží Chvalskému chrámu dali mne slévati Antonín Ryba s chotí Marií. Slil mne Karel Bellmann, c. k. dvorní zvonař v Praze. Zdárně vykonáno to dílo léta 1859.“ Řečení manželé věnovali na slití těchto zvonů 2362 zl. 80 kr.

7. Kyje n. Keje, fara.

Patronem jest kníže z Liechtensteinu. Duchovní správu obstarává farář.

Na osadě žije celkem 1913 katolíků, 42 evangelíci a 2 židé.

Patří sem tato místa: Kyje (38 d., 424 ob., šk. 4tř.), Aloizov ($^1/_4$ h., 30 d., 293 ob.), Hostavice ($^1/_2$ h., 21 d., 186 ob.), Malešice ($^3/_4$ h., 86 d., 824 ob.), Štěrboholy (1 h., 38 d., 230 ob.).

Kyjský kostel sv. Bartoloměje apoštola jest z nejstarších a nejpamátnějších kostelů Pražských. Dle latinského nápisu nalezeného v presbytáři r. 1782 byl zakladatelem jeho »Jan, biskup Pražský«. Toho jména byli čtyři biskupové; z podoby stavby samé s jistotou lze souditi, že to byl nejstarší z nich, totiž Jan I. (1134—1139). Kyje patřily odedávna ke statkům biskupství Pražského jakožto část panství Česko-Brodského.

Při kostele Kyjském připomíná se fara již ve století 14. Biskup Jan IV. z Dražic přivtělil r. 1306 užitky z farního tohoto beneficia k příjmům arcijáhna Bilínského, který měl právo při kostele tom ustanovovati svého zástupce s právy faráře k vykonávání duchovní správy, jemuž ovšem postoupiti musil náležitou část důchodův.

V letech 1347—80 obstarával v Kyjích duchovní správu kněz Jan. R. 1380 byl k presentaci mistra Petra z Loun, arcijáhna Bilínského, potvrzen za faráře Kyjského kněz Jiří, syn Matěje z Loun. Ten zemřel r. 1392, načež k presentaci arcijáhna Bilínského Mikuláše z Hlivic nastoupil klerik Olomoucké diecése Mikuláš z Přerova. Tento Mikuláš připomíná se v Kyjích ještě r 1408.

---

*) Z odkazu zbožné Marie Rybové († 1862), vdovy po mlynáři a gruntovníku ve Chvalech, která r. 1861 odkázala na stavbu nové věže 1430 zl. a na udržování její 110 zl.; Jeho Vel. císař a král Ferdinand Dobrotivý věnoval k témuž účelu 1000 zl.

Ve válkách husitských zanikla v Kyjích samostatná fara. R. 1570 Václav Hrzan z Harasova, tehdejší majitel statku Kyjského, svěřil Kyje pod správu faráře u sv. Jindřicha v Praze. Tím stal se kostel Kyjský s přidělenými vesnicemi filiálkou chrámu sv. Jindřicha a zůstal s ním spojen až do r. 1743, kdy osada Kyjská od farnosti sv. Jindřicha byla odloučena, a to hlavně proto, že v době obležení Prahy od nepřátel nebylo možno z fary do Kyj docházeti*). Duchovní správu vzal pak na sebe farář Uhřiněveský Cžipa, jenž tu míval každou třetí neděli služby Boží buď sám anebo jeho kaplan. R. 1744 ustanoven byl v Kyjích zvláštní lokalista František Boskovský. Posléze pak r. 1754 vévodkyně Savojská vzhledem k veliké vzdále-

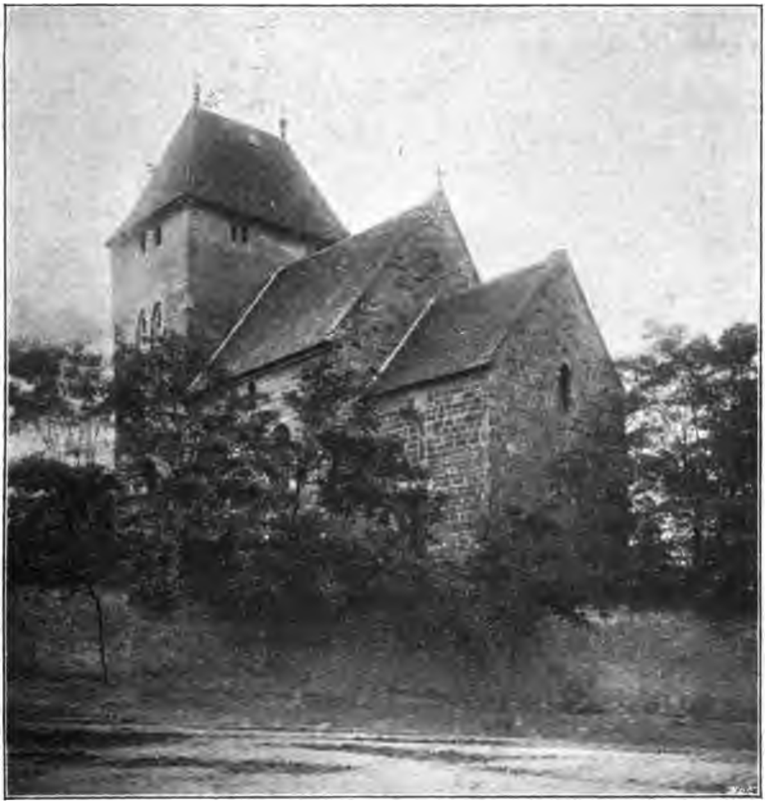

Farní kostel v Kyjích.

---

*) Ekert, Posv. místa II., 8, 12.

nosti Kyj od Uhříněvsi, založila v Kyjích faru. Za prvofaráře byl presentován novosvěcenec Václav Alexander Cžipa, který však nemaje náležitého stáří ani potřebné zkušenosti, nemohl

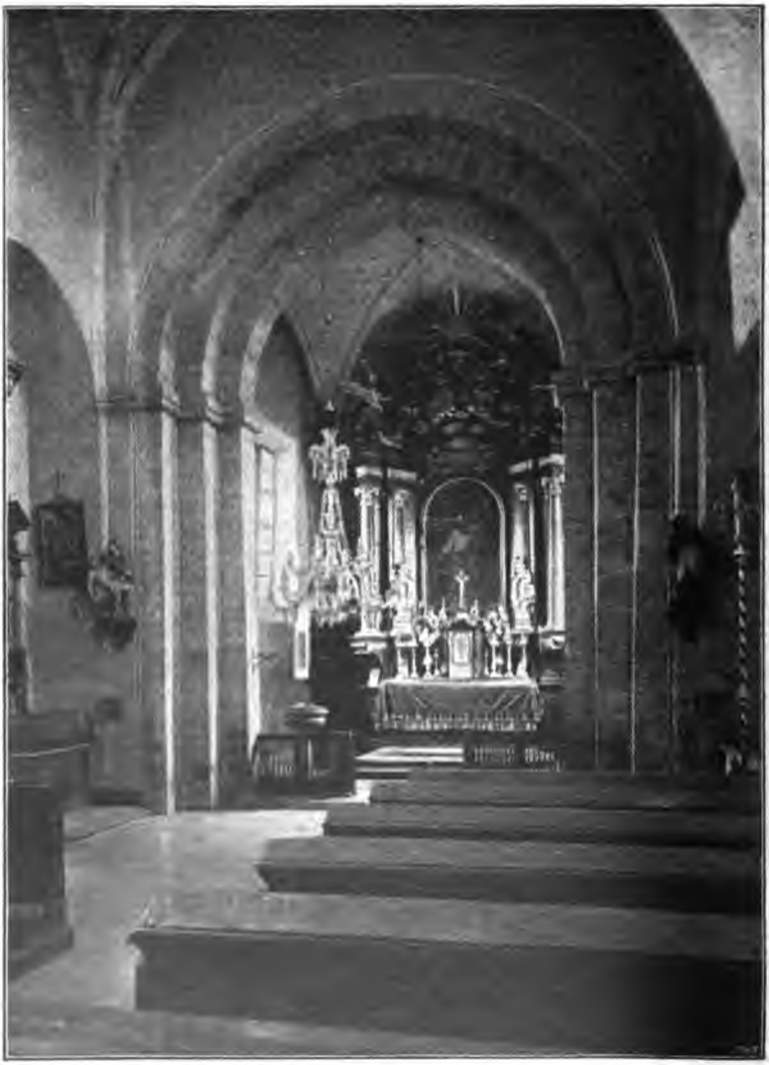

Vnitřek farního kostela v Kyjích.

obdržeti právomoci farářské, i byl místo něho k vedení duchovní správy v Kyjích ustanoven kaplan Frant. Novák, on pak sám musil jako kaplan v Uhříněvsi zaučovati se v duchovní správě.

Zatím uprázdnila se r. 1755 fara Stolmířská, na kterou mladistvý Czipa byl dosazen. Jeho místo v Kejích obdržel kaplan Uhřiněvský Jan Bartl, ale ten již r. 1756, aniž by v Kejích byl installován, dosáhl fary Plaňanské. Potom následovali v Kejích faráři: Josef Češka (Czeschka, do 1761), Jan Chrt († 1769), Jan Alois Svoboda (do 1773), Václav Skřivánek (do 1776), za něhož zřízeno bylo bratrstvo k uctívání nejsv. Svátosti Oltářní, jehož krásně vázaná pamětní kniha chová se v archivu farním, Frant. Vejda (Wegda, do 1777), Frant. Lyer († 1778), Jan Svoboda († 1807), za něhož r. 1786 byly Dolejší Počernice, dotud k Hostivaři náležející, přifařeny ke Kejům; Václav Čapek (do 1814), Jan Ant. Sturm (do 1816), Jos. Bodušanský (Boduschansky, do 1831), Jan Suchan (do 1854), Jos. Schlesinger, jenž 33 let pracoval v Kejích na vinici Páně a velikými vlastními obětmi obnovil kostel i farní budovu († 1887), Matěj Bláha († 1892) Jos. Prachař (farář v Kolodějích, jenž však desátého dne po investituře r. 1893 zemřel, ani do Kej se nepřestěhovav), Gustav Láska (do 1906), za něhož r. 1897 v Dolních Počernicích zřízena samostatná fara a r. 1902 chrám Páně Kejský nákladem záduše (6000 K) důkladně opraven.

Starobylý kostel Kejský, jenž se v podstatě zachoval v původní své podobě, jest vzhledem svým podoben tvrzi, skutečný to »kastell« k obraně způsobilý. Rozložitá věž v průčelí, mohutné zdivo, v jehož síle vedou úzké chodby se střílnovými okénky, to vše nasvědčuje tomu, že svatyně tato byla určena nejen k bohoslužbám, nýbrž i za útulek okolnímu obyvatelstvu při vpádech nepřátelských.

Presbytář jest v půdorysu čtvercový, loď obdélníková a v celé šíři jejího průčelí stojí mohutná věž.

Presbytář sklenut jest klenbou křížovou; vítězný oblouk skládá se ze tří oblouků spočívajících na třech stupňovitě seřaděných pilířích.

Okna v presbytáři byla později v nynější tvar rozšířena. Hlavní oltář barokní se dvěma hladkými sloupy po obou stranách, má nahoře v nástavku sousoší Nejsv. Trojice mezi anděly; obraz na plátně, představující sv. Bartoloměje z r. 1736 byl r. 1863 od Jos. Hellicha přemalován a v komposici pozměněn.

Ve zdi presbytáře jest gotický výklenek pro Nejsv. Svátost, odkrytý a doplněný r. 1902.

Na bočních stěnách presbytáře zavěšený jsou dobré obrazy na plátně z 18. stol.: Navštívení a Zvěstování P. Marie.

Mramorová křtitelnice zhotovena byla r. 1845 v dílně Jos. Krannera.

Po stranách vítězného oblouku umístěny jsou ze dřeva řezané sochy P. Marie Bolestné a sv. Jana Nep. z r. 1760, jež stávaly dříve na malých oltářících u pilířů zmíněného oblouku.

Ve výklencích, jež v bočních stěnách lodi později byly zřízeny (byly jimi přerušeny chodby v síle zdi vedoucí), stojí proti sobě boční oltáře: na straně epištolní velmi vkusný renaissanční oltářík se zdařilým obrazem „Narození Páně.“ Latinský nápis v dolejší části oltáře oznamuje, že oltář tento zřízen byl r. 1655 nákladem hraběte Maximiliana Valentina z Martinic, nejvyššího sudí a místodržícího král. českého. Protější oltář na straně evangelijní jest nápodoběna oltáře předešlého z r. 1862; jest na něm obraz „Křest Páně“ od Jos. Hellicha.

Při poslední opravě byl presbytář jednoduše polychromován, vítězný oblouk ponechán velmi vhodně bez nátěru, takže hlazené kvádry jeho barvou svou výborně působí: loď pak byla jednoduše vymalována v tónu pískovce.

V síle zdi, jak již řečeno, jest chodba v přízemí (z části již přerušená), a nad nimi jiná chodba, k níž vedou schody rovněž v síle zdi zřízené; z této hořejší chodby vedou schody do věže.

Ve věži visí dva zvony: 1. s nápisem latinským, slitý r. 1548 zvonařem Stanislavem, 2. s nápisem německým, jenž oznamuje, že jej ulil Mikuláš Löw 1653.

V kobce podvěžní jest veliký krucifix barokní; Kristus Pán maje pravou ruku od kříže odepjatu sklání se dolů; patrně bývala tu ještě socha nějakého světce.

8. Klecany, fara.

Podací právo přísluší na ten čas knížeti arcibiskupu Pražskému. Duchovní správu obstarává farář s kaplanem.

Na osadě Klecanské žije celkem 2928 katolíků 16 evangelíků a 47 židů.

Patří sem tato místa: Klecany (110 d., 848 ob., šk. 5tř.), Brnky (1 h., 12 d., 100 ob.), Drasty Horní a Dolní ($^1/_2$ h., 10 d., 159 ob.), Hoštice ($^3/_4$ h., 60 d., 384 ob.), Husinec ($^3/_4$ h., 14 d., 111 ob.), Klecánky n. Klecany Malé ($^1/_4$ h., 24 d., 180 ob.), Klíčany ($^1/_2$ h., část s 38 ob.), Přemyšlení n. Přemyšlany ($^1/_4$ h., 16 d., 133 ob.), Řež n. Řeží (1 h., 7 d., 51 ob.), Veltěže n. Veltěž ($^1/_2$ h., 57 d., 405 ob., šk. 3tř.), Větrušice ($^1/_2$ h., 35 d., 258 ob.), Zdiby s fil. kostelem Povýšení sv. Kříže ($^3/_4$ h., 33 d., 295 ob.), Zdibsko ($^1/_2$ h., 3 d., 29 ob.)

O faře Klecanské jsou nejstarší zprávy ze století 14.

Do r. 1367 byl v Klecanech plebánem Mikuláš, jenž toho roku směnil místo své s plebánem Proseckým Václavem. Ten zase komutoval r. 1371 s plebánem v Kněžicích Floriánem, jenž v Klecanech ještě r. 1380 se připomíná; tehdáž měl střídníka kněze Jakuba ze Záp. Později do r. 1386 byl v Klecanech plebánem Vavřinec, jenž toho roku zaměnil si faru svou s plebánem v Obříství Alšem. R. 1423 po smrti Klecanského plebána Petra řečeného „Mlečko“ („Mleczko“) byl k presentaci měšťana pražského Jevicera (Geywiczer) potvrzen klerik Mikuláš z Křížanova, Olom. diecese. Ten zemřel r. 1434, načež fara Klecanská dána Václavovi z Olomouce, kanovníku kolleg. kapitoly sv. Štěpána v Litoměřicích.

Po válkách husitských byli v Klecanech kněži utrakvističtí.

Z těch známi jsou tito: Jan, syn Peškův z Prahy (1488), Šimon Kolda (1548), Zikmund (1574), Jan Hus Hataš Novohradský (1616).

V dobách pozdějších fara zanikla; teprve ke konci století 17. byla obnovena. Jména farářů zachovala se nám počínajíc r. 1692; byli to tito: Jan Křt. Labik (1692) Frant. Skřivan (1693), Jan Ant. z Greifenbachu (1697), Tobiáš Matyáš Ripota (1699), Pavel Frant. Brodský ze Zilova, kněz řádu Křižovníků s červ. srdcem (1701), Václ Hlasitý (1708), Pavel Švancar (Schwanzar, 1721), Fridrich Jinoška (Ginoska 1728), Jan Ant. Olomúcký (1745), Jan Ondřej Kaiser (1747), jenž stal se později biskupem královéhradeckým, Cyriak Chládek (1751), Karel Topčovský (1760), Jan Nep. Studnička (1775), Václav Neumann (1805), jenž se stal později metrop. kanovníkem v Praze, Vojtěch Schauer (1813), Martin Císař (1833—1846), Jan Konopa, kn. arc. vikář († 1869), Václ. Rottenborn († 1886), Jos. Mejsnar, správce vikariátu Proseckého.

V Klecanech působil jako kaplan oblíbený český povídkář Václav Beneš Třebízský, jenž zemřel r. 1884 v Marianských

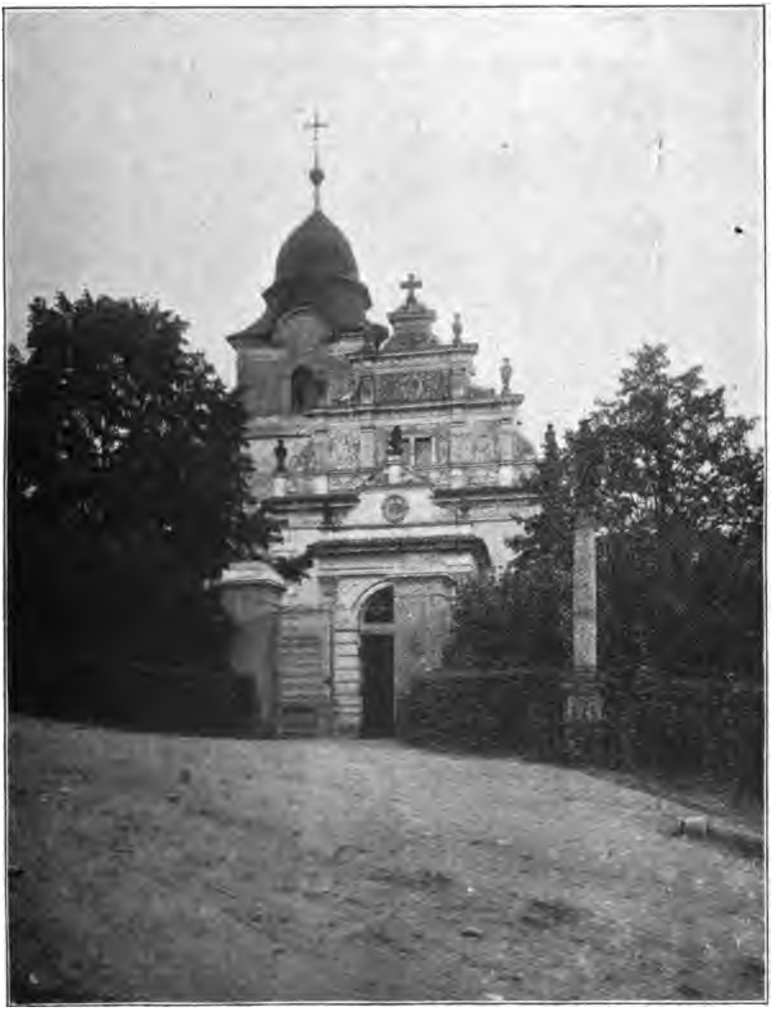

Farní kostel v Klecanech.

Lázních, kamž se byl odebral léčit se z choroby své. Pochován byl na hřbitově Vyšehradském. Na památku jeho působení postaven byl r. 1894 při cestě z fary ke kostelu pěkný pomník přičiněním »Družstva«, jehož členy byli spisovatelé Pražští, osobní přátelé zvěčnělého. Náklad obnášel 1800 zl. Na podstavci dle návrhu architekta Štibrala zhotoveném zvedá se »Ukřižovaný Kristus« dle modelu Myslbekova. V podstavci zasazen jest kovový relief V. Beneše.*)

Kostel Nanebevzetí P. Marie byl r. 1748—49 v jednoduchém slohu barokním přestavěn a r. 1892 dle návrhu architekta Jana Vejrycha ve slohu české renaissance obnoven.

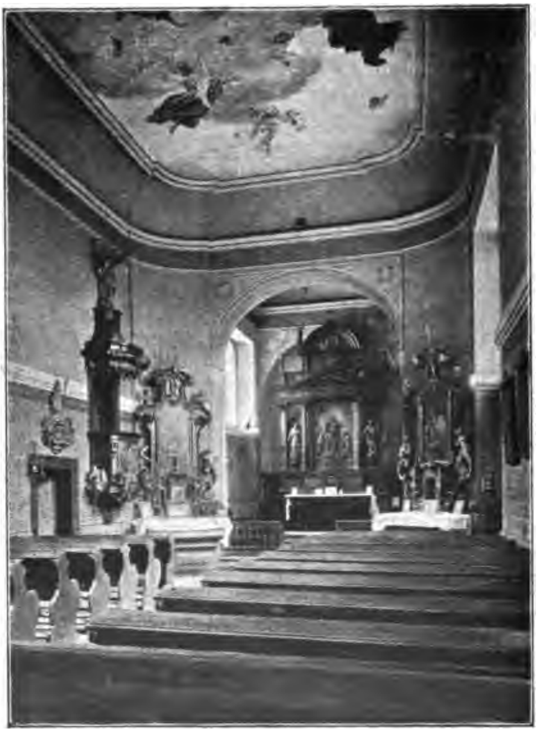

Vnitřek kostela Klecanského.

Zdivo kostelní bylo o metr zvýšeno a také okna byla nově upravena (na místě bývalých 5 oken zřízeno bylo 7 oken velikých a 1 okno menší, poloviční, na straně evangelijní při kruchtě). Předsíňka malá a nevkusná byla odstraněna a nahražena předsíní nynější, prostrannější, vyšší a slohu celkovému přiměřenější. Oratoř k presbytáři přiléhající byla nákladem majitele velkostatku Drasteckého Jos. Novotného a manželky jeho Vilemíny roz. Hartmannovy zvýšena.

Malbu na stropě presbytáře (Bůh Otec) a lodi (P. Maria v oblacích uprostřed andělů), jakož i obraz sv. Josefa v předsíni provedl akadem. malíř Vojtěch Bartoněk. Ostatní malbu ornamentální obstaral dekorativní malíř Mat. Paleček.

---

*) Druhý pomník na stráni pod kostelem postavil Benešovi r. 1898 místní spolek „Třebízský“ nákladem 2500 zl. Tento pomník, skládající se ze žulového obelisku s bronzovým poprsím V. Beneše, proveden jest dle návrhu sochaře Salouna.

Průčelí chrámové ozdobami a obrazy sgrafitovými opatřil týž umělec za pomoci akad. malíře Karla Raška.

Na kostelní věž o něco zvýšenou dána byla nová prejzová mansardská střecha.

Hlavní oltář pořízen byl r. 1888 z odkazu faráře Václ. Rottenborna, jenž byl k tomu účelu odkázal 1000 zl. Jest proveden dle návrhu a za dozoru architekta Vejrycha ve slohu benátské renaissance, Obraz hlavy Kristovy v hořejší části oltáře jest malován na dřevě od Ad. Liebschera; sošky andělů nahoře po stranách stojící modeloval prof. Mauder. Obraz „Nanebevzetí Panny Marie“ od Viléma Kandlera, pořízený r. 1880, jakož i barokní sochy sv. Jana Nep. a sv. Frant. Xav., nalézající se ve výklencích po stranách, ponechány byly z oltáře dřívějšího.

Malé postranní oltáříky rokokové, stojící v lodi po obou stranách vítězného oblouku, pocházejí z 18. stol. Jsou na nich obrazy svat. Jana Nep. a sv. Aloise.

Při bočním oltáři na straně epištolní stojí kamenná křtitelnice s nápisem při hořejším kraji vytesaným: „WA. MAR. ZE WSI PREMISLENE 10. DECEMBRIS 1674“. Víko jest dřevěné barokní se skupinkou představující křest Páně.

Kazatelna jest barokní z 18. stol. Na stříšce její jest socha anděla s troubou; na řečništi pak relief znázorňující hlásání víry a kolkolem sošky znázorňující čtyři díly světa (Evropa s věží, jakožto odznakem Církve sv., Asie s hlavou sloní, Afrika s hlavou lví, Amerika v podobě Indiánky).

Pomník V. Beneše Třebízského v Klecanech.

Nad vchodem do sakristie umístěna jest na barokním podstavci mezi dvěma anděly soška sv. Mikuláše z bývalé kaple téhož světce.

Na věži visí tyto zvony: 1. s nápisem latinským, oznamujícím, že slit byl r. 1728 nákladem tehdejšího patrona Filipa Josefa hr. Gallasa; 2. s nápisem německým: „Ulit od Zachariáše Dietricha v král. Novém Městě Pražském“; 3. s týmž nápisem, jako na zvonu prvním: 4. (nyní bez srdce) s nápisem německým: „Slil mne Jan Kristian Schunke v Praze 1777“.

Stroj hodinový označen jest jménem zhotovitelovým: „Johann Wentzel Neuman Prag 1729“.

Do zdiva předsíně chrámové vsazeno jest několik starých náhrobních kamenů ze 16. a 17. stol. rodu Benedů z Nečtin a na Přemyšleni a j.

Před kostelem stojí od r. 1896 kamenný sloup se soškou sv. Václava, pocházející asi z druhé polovice 17. stol., jenž dříve stával v Přemyšleni před vjezdem do panského dvora. Sloup byl již velice porouchán a soška k nepoznání sešlá. Klecanský farář vyžádal si starobylou tuto památku od majitele velkostatku a dal ji obnoviti nákladem zádušním od bratranců Ducháčků v Praze. Sloup i s hlavicí byl zhotoven nově, přesně dle stavu původního.

Před zámkem jest **socha sv. Jana Nep.** z počátku 18. stol.

Západně od kostela stávala prostranná **kaple zasvěcená sv. Mikuláši** s vížkou, v níž byly dva zvonky, kterými se klekání zvonilo*). R. 1787 byla kaple tato k rozkazu vládnímu zrušena a později zbořena.

Filialní kostel ve Zdibech.

Na hřbitově jest nová velká, ale nevkusná **kaple sv. Jana Nep.**, v níž jest prostý oltářík a nad ním obraz klečícího sv. Jana Nep.

V zámku Klecanském bývala **kaple sv. Heleny.**

Také v Brnkách bývala v tamějším zámku **kaple Narození P. Marie**, ve které se vždy ve svátek Narození P. Marie konávaly služby Boží. Kaple tato byla r. 1892 k žádosti nového majitele zrušena.

Poblíž háje Klecanského nalézá se **Marianská kaplička**, do kteréž r. 1898 dán byl nový obraz znázorňující „Neposkvrněné Početí P. Marie“ od akad. malíře Herčíka. Kaplička tato zdobena bývá od zbožných věřících stále kvítím a věnečky, v době zimní aspoň umělými.

Na návsi ve **Větrušicích** stojí **socha sv. Václava**, kterou roku 1898 postaviti dal kanovník Vyšehradský Dr. Mikuláš Karlach.

Filialní kostel Povýšení sv. Kříže ve Zdibech býval kdysi kostelem farním.

Do r. 1361 byl tu plebánem Ondřej, jenž se toho roku fary vzdal, načež uprázdněné místo obdržel kněz Marek syn Velislavův z Dřevčic. Potom byl ve Zdibech až do r. 1366 plebánem Matěj, kterýž toho roku komutoval s plebánem v Bukově Klementem. V letech asi 1374—1398 byl ve Zdibech plebánem Václav.

Tehdáž vykonávali právo podací opatové kláštera Břevnovského.

Kostel tento byl r. 1734 v nynější podobě nově vystavěn za tehdejšího majitele velkostatku Zdibského Jana Křt. del Curto, měšťana a směnárníka na Malé Straně v Praze. R. 1891 byl nákladem záduše důkladně obnoven.

Jest to pěkné barokní stavení. Obdélníkový presbytář s velikými okny po stranách má klenbu plackovou.

---

*) Na této kapli spatřoval se znak Šternberský; i zdá se, že vystavěna byla od Václava Vojtěcha hr. Sternberga, kterýž byl majitelem Klecan v letech 1691—1798. R. 1700 již stála.

Nový renaissanční oltář zhotoven byl r. 1891 dle návrhu architekta Vejrycha. Z bývalého oltáře ponechán byl jenom obraz představující „Povýšení sv. Kříže“, malovaný r. 1859 od Ant. Lhoty. Sochy sv. Heleny a Konstantina Velikého po stranách stojící jsou dílo prof. Maudra.

Nad vítězným obloukem spatřují se kartuše s malovanými znaky, nepochybně onoho výše zmíněného Jana Křt. del Curto a jeho manželky.

Obdélníková loď jest v rozích sešikmená. V bočních stěnách jest po jednom velikém oknu; ve stěnách šikmých jsou okna oválová. Strop jest rovný s bohatým štukovým rámcem s kartušemi v rozích. Uprostřed jest malba od Vojt. Bartoňka: andělé v oblacích, z nichž jeden drží kříž, jiný palmovou ratolest; v rohových kartuších jsou sv. evangelisté od téhož umělce.

Dva boční oltáře byly zhotoveny rovněž r. 1891 dle návrhu architekta Vejrycha; obrazy na nich (sv. Václav a sv. Ludmila a nahoře malé kruhové obrázky hlava P. Ježíše a P. Marie) jsou od V Bartoňka

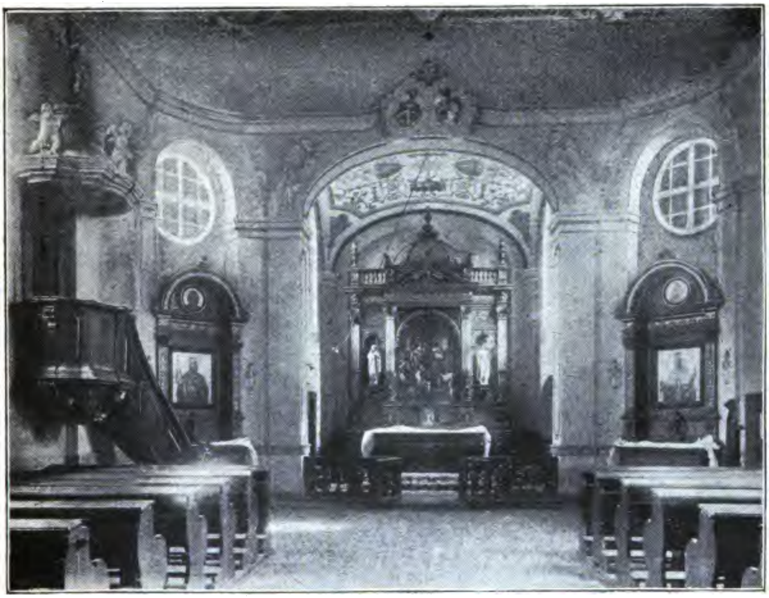

Vnitřek kostela ve Zdibech.

Uvnitř v kostele jest ve zdi náhrobní kámen rytíře Přimislava Vratislava Ferdinanda Radeckého z Radče, pána na Přemyšlení a Zdibech († 1670) a manželky jeho roz. Údrčské z Údrče († 1678).

Zvony: 1. a 2. označené písmeny I W K (t. j. Iohann Wenzel Kühner) a letopočtem 1801; 3. s nápisem německým, oznamujícím, že tento zvon přelíti dal r. 1705 tehdejší majitel Zdib hrabě Frant. Maximilian Hartmann z Clarsteinu.

Na ten čas jest patronem Zdibského kostela majitel statku Zdibského Jos. Stejskal.

9. Kunratice n. Kundratice, fara.

Patronem jest baron Ludvík Korb z Weidenheimu. Duchovní správu obstarává na ten čas farář sám; jest tu i místo kaplanské, Na osadě jest celkem 3228 katolíků, 17 evangelíků a 27 židů. Patří sem tato místa: Kunratice se samotami »Betáň« a »Zelené Domky« (112 d., 1012 ob., šk. 5tř. a parall. 1tř.); Baběnice n. Paběnice ($^1/_4$ h., 17 d., 92 ob.), Dvůr Jalový n. Dvory Jalové ($^3/_4$ h., 20 d., 152 ob.), Dvůr Nový n. Dvory Nové ($^3/_4$ h., 11 d., 112 ob.), Hrnčíře s fil. kostelem sv. Prokopa (1 h., 12 d., 105 ob.), Kateřinky n. Kateřinka, Kateřina (1 h., 12 d., 79 ob.), Libuš ($^1/_2$ h., 63 d., 633 ob.), Šeberov ($1^1/_2$ h., 54 ob., 434 ob., šk. 2tř.), Štiměřice n. Zdiměřice, Stiměřice ($1^1/_2$ h., 19 d., 121 ob.), Vesce n. Vestec se samotou »Drazdy« a osadou »Šatálka« ($1^1/_4$ h., 61 d., 532 ob.).

O faře v Kunraticích máme zprávy již ze století 14.

Farní kostel v Kunraticích.

Po smrti plebána Jana byl r. 1357 potvrzen za plebána Mikuláš. Ten resignoval r. 1358, načež ustanoven byl kněz Šimon, syn Danielův ze Všetat, kterýž zemřel 1362, načež místo jeho obdržel Fricek (Friczko) z Prahy. Tento plebán směnil r. 1376 místo své s plebánem ve Skořici Jakubem, kterýž pak zase komutoval s Jakubem, plebánem v Koblenci, dioec. Olomoucké*). Roku 1389 zemřel plebán Kuneš, po němž dosazen klerik Martin ze Staré Plzně**). Ten zemřel r. 1396, načež nepochybně dosazen byl František, jenž r. 1407 místa svého se vzdal, načež je obdržel kněz Šimon z Krchleb***). V letech 1357—1407 měl podací právo Pražský měšťanský rod Bohuslavicův. Potom přešlo na krále Václava, jenž Kunratice koupí získal. Po smrti plebána Šimona byl k presentaci králově potvrzen na faru Kunratickou kněz Tomáš. z Dobřan. Potom do r. 1416 byl v Kunraticích plebánem Rupert, jenž toho roku resignoval, načež jmenován byl na jeho místo kněz Jan.

---

*) Tento Jakub pronajal r. 1370 faru svou knězi Konrádovi (Kunešovi) z Vodňan na 3 léta za 6 kop grošů ročního nájmu, které nájemce měl odváděti do rukou patrona fary Prokopa, syna Bohuslavova; tento pak měl peníze tyto vynaložiti na zlepšení beneficia.

**) Plebán Martin, hodlaje se věnovati dalším studiím, pronajal roku 1393 faru svou knězi Štěpánu z Příbramě.

***) Byl sice téhož roku v únoru presentován na faru Kunratickou Václav, řeholník z kláštera sv. Kříže v Praze, ale patrně místa svého nenastoupil, neboť v březnu presentován a konfirmován byl řečený Šimon.

Později přisluhovali v Kundraticích kněží utrakvističtí. Tak r. 1533 kněz Jan Škola z Pšova, r. 1579 Mikuláš Pražský.

Později samostatná fara v Kunraticích zanikla a duchovní správu obstarávali tu řeholníci a později kněží světští jakožto administrátoři. V letech 1682—1686 byli to františkáni od P. Marie Sněžné v Praze: P Basilius (1682), P. Candidus, P. Ambrož Uber, P. Vilém (1683), P. Řehoř Jeřábek, P. Pavel Pakosta a P. Václav Kubíček (1684), P. Petronius (1686); r. 1687 kněz řádu křižovnického s červenou hvězdou Jan Kurský; 1687—88 kněz Vincenc řádu bosáků sv. Augustina z kláštera sv. Václava v Praze, r. 1688 P. Adrianus od sv. Jiljí, 1688—89 P. Martin Dominik Ptáček z kláštera Slovanského, 1690—91 P. Matouš Felix řádu kazatelského od sv. Jiljí; 1699—1700 Jan Chrysostom od sv. Emerentiana řádu bosákův sv. Augustina z kláštera sv. Václava na Novém Městě Pražském. Tento duchovní popisuje r. 1700 rozsah své farnosti takto: Dvě toliko vesničky náležejí k tomuto kostelu: Kunratice a Libuš. V Kunraticích jest duší, jimž svátostmi přisluhovati dlužno, 100; v Libuši 48, v zámku a ve dvoře zámeckém 45, v hospodě zvané »Bethanie« 11; v ovčíně 9, ve mlýně 11, v lomu 7.« Bydlil v zámku, kdež měl příbytek slušný. Po P. Chrysostomovi přisluhovali r. 1700 z téhož řádu P. Reginald a P. Vitalis a s. Kiliano; potom kněží světští: Lukáš Pakosta, 1700—1715 Frant. Marek (Marcus), 1715—19 Jan Ant. Zizius, 1719—35 Vavřinec Frant. Václ. Schmidt, jenž z počátku bydlil v Praze a odtud do Kunratic docházel; od r. 1732 vedl duchovní správu také v Hrnčířích; tehdáž bydlil ve dvoře Šebířovském. R. 1730 stavěl se již nový kostel v Kunraticích nákladem tehdejšího patrona barona, později na hraběte povýšeného Jana Arnošta Václava z Golčo (Goltz) a manželky jeho Anny roz. Stařímské; administrátor konal služby Boží v presbytáříku starého kostela, kterýžto presbytářík z celé bývalé svatyňky v původní své podocě byl ponechán; mimo to zůstala státi přední a zadní část obdélníkové dřívější lodi; obě tyto části náležitě zvýšené tvoří prostory pro oltář a kruchtu. R. 1734 stavba nového kostela byla již dokončena a byly v ní již tři oltáře.

R. 1736 byly v Kunraticích i v Hrnčířích zřízeny fary. Prvním farářem v Kunraticích stal se Matyáš Krátký (do 1748, kdy stal se farářem u sv. Vojtěcha v Praze); po něm následovali: Vojt. Ant. Veselý (do 1754), Martin Žatecký († 1755), Vojtěch Straka (do 1783), Ign. Němeček († 1812), Tomáš Trubač (Trubatsch do 1837, kdy zvolen byl za sídelního kanovníka Vyšehradského). R. 1812 po smrti faráře v Hrnčířích Jana Hanika byly fary Hrnčířská a Kunratická zase spojeny ve faru jedinou. Po faráři Trubačovi následovali: Vincenc Mužík (do

1853), Frant. Micka (do 1856, potom farář u sv. Kiliana a posléze kanovník Vyšehradský*), Jos. Misler (do 1895), Frant. Čapek († 1902), Jos. Valášek.

Farní kostel sv. Jakuba Většího jest velice cenná stavba slohu barokního, dílo některého, pohříchu nám na ten

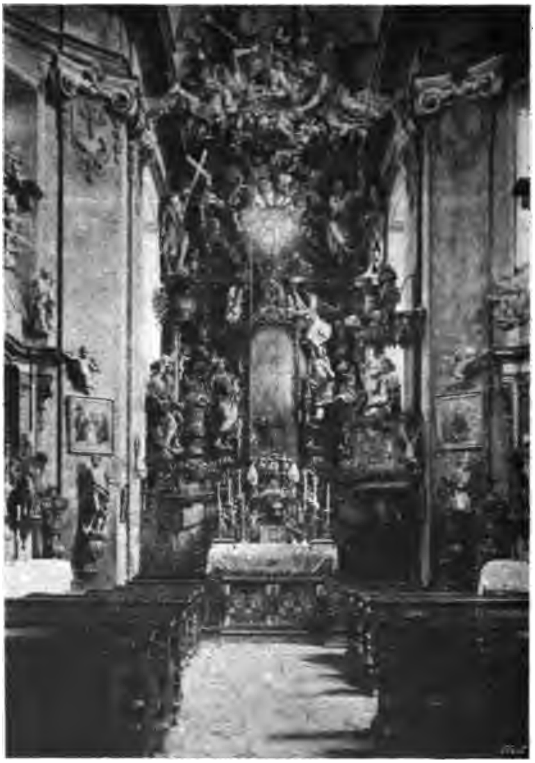

Vnitřek kostela v Kunraticích.

čas nepovědomého, vynikajícího stavitele z prvé polovice 18. stol. Zbudována jest na místě starého kostela gotického, z něhož ponechán malý presbytář půdorysu čtvercového jako sakristie. Loď jest v půdorysu kruhová, k ní připojují se na protilehlých stranách prostory v půdorysu čtvercové pro presbytář a kruchtu**);

---

*) R. 1866 dne 20. října byly osadou Kunratickou ostatky sv. Jana Nep., jež před Prusy do Solnohradu byly uchráněny, vezeny nazpět do Prahy. Byly slavnostně uvítány a až ke Krči doprovázeny. U Betáně byla zbudována slavnostní brána

**) Zdivo těchto dvou čtvercových prostor jest, jak již řečeno, zbytek bývalé lodi dřívějšího kostela. Vikář Václav Hájek, děkan Čelakovický, jemuž konsistoř svěřila prohlédnutí stavby při jejím počátku, podává o ní k této poslední prostoře přimyká se věž. Nad lodí zvedá se kopule; hladká plocha zdiva jejího nemá žádného krytu*). Uprostřed na kopuli zvedá se ladná lucernovitá zděná vížka, která propouští světlo dovnitř kopule. Po stranách kopule jsou vykýřovitá okna. V průčelí zvedá se nízká až do špice zděná otevřená čtyrboká vížka se zvony. Také ostatní části chrámu nemají obvyklé střechy, nýbrž pouhá vnější strana valených kleneb tvoří střechu. Kostel bez střechy a krytu a přece i bez nich krásný jest zajisté v Čechách vzácností a zajímavým kouskem umění stavitelského.

Fasáda kostela, oživená v bocích kruhovitého středu z každé strany dvojicí oblých sloupů, jest sice jednoduchá, ale prozrazuje všude dovedného mistra, jenž malými prostředky dovedl dosáhnouti znamenitého účinku.

Rovněž tak podivuhodný a neobyčejný jest vnitřek kostela.

Na kopuli vymalována jest svižnou rukou neznámého malíře na jedné polovici bitva křesťanů pod ochranou sv Jakuba s Móry, a ve druhé polovici velikolepé processí s ostatky a sochou sv. Jakuba.

Velikolepý jest hlavní oltář. Střed jeho tvoří veliká zasklená skříň s ostatky (téměř úplná kostra) sv. Jana Římského, za císaře Diokleciána umučeného**), jež hrabě Goltz z Říma byl přinesl, a které jsou vsazeny na příslušná místa voskové oblečené figury, která onoho světce znázorňuje. Po stranách tohoto středu po celé šíři jest sloupová architektura, jež téměř mizí pod množstvím znamenitě řezaných soch. Nejvýše jest nejsv. Trojice korunující P. Marii, níže nad oním zaskleným středem klečící sv. Jakub a po stranách ostatní svatí apoštolé. Mimo to spatřujeme zde výborně řezané veliké vásy, květinové pletence a p.

Na příčném břevnu mezi presbytářem a lodí jsou dva velcí vznášející se andělé, držící provazy od věčné lampy.

---

dne 3. července 1780 tuto zprávu: „Odebral jsem se do Kundratic dne 21. června i nalezl jsem základy kostela toho na příslušných místech již téměř úplně položené a až k povrchu země provedené. Od presbytáře až k prostředku tělesa kostelního zůstanou obě boční zdi starého kostela státi; boky tělesa kostelního budou na způsob polokruhu z obou stran na 4 lokte rozšířeny; potom zase obě boční zdi staré zdi zůstanou ve své podstatě až k průčelí, ale tak, že průčelí zcela nové vně starého kostela ještě asi na 6 loket se vystaví a na něm nová zděná věž se umístí. Sakristie bude pak za budoucím zděným oltářem, tam kde nynější hlavní oltář se nalézá. Kostel tento s průčelím a sakristií bude míti délky 51 loket, šířky bude míti uprostřed zakulaceného tělesa 15 loket; výška bude obnášeti rovněž 15 loket a věž, která státi bude nad průčelím, bude měřiti od povrchu průčelí až ke kříži 27 loket. Pod věží bude hlavní vchod, portikus neboli předsíň a dvojí schodiště na věž a kruchtu, která prý bude dvojí, na jednu z nich prý z panského stavení povede chodba pro pohodlí panstva . . . Když jsem se některých tázal na výlohy této stavby, dověděl jsem se, že toto rozšíření kostela snadno bude státi 4 až 5 tisíc, poněvadž ten pán, když něco staví, vše důkladně a nádherně buduje. Tato stavba neděje se nákladem kostela anebo farníků, nýbrž štědrostí samého urozeného patrona . . . Nákres nový a čistý tohoto kostela nemohl jsem obdržeti; stavitel prý nyní kdesi na Moravě se zdržuje; nákres, jejž přikládám, jest onen, dle něhož právě se staví, a prosí pokorně budovatelé, aby jim během téhodne byl vrácen . . .“ Škoda, že v této zprávě nedočítáme se jména stavitelova!

*) Aby nepromokala, jest dehtem natřena.

**) Dle inventáře kostela Kunratického z r. 1747 v kn. arc. archivu; tehdáž byla při ostatcích těch ještě autentika nyní ztracená.

Ve čtyrech rozích rotundové lodi stojí oltáříky rovněž množstvím soch vyzdobené: 1. oltář sv. Rodiny, 2. oltář sv. patronů českých, 3. oltář čtrnácti sv. pomocníků a 4. oltář devatera kůrů andělských s krucifixem uprostřed.

V západní části jest dvojí kruchta nad sebou; na dolejší v pozadí ještě jedna kruchta menší. Poprsní zdi jejich ozdobeny jsou výborně ze dřeva řezanými draperiemi.

Strop kruchty dolejší ozdoben jest malbou znázorňující vznášející se anděly s hudebními nástroji a notami; na stropě kruchty hořejší jest znázorněno Stětí sv. Jakuba.

Zvony: 1. s nápisem latinským a německým, jenž v překladu zní: „Pochválen P. Ježíš Kristus na věky Amen. Josefa hraběnka z Goltzu. Lil mne Josef Lissiack v Praze 1772“; 2. s nápisem něm.: „Ulit v Praze od Karla Bellmanna 1837; 3. ulitý v slévárně dcery Karla Bellmanna Anny v Praze 1867.

Filialní kostel v Hrnčířích.

Filialní kostel sv. Prokopa v Hrnčířích býval dříve kostelem farním.

Ve 14. stol. a potom až do husitských válek příslušelo podací právo nad ním opatům Zbraslavským. V letech asi 1360 86 byl tu plebán Mikuláš. Do r. 1397 byl tu plebánem Tomáš, jenž toho roku směnil si místo své s Janem.

V době pohusitské byli v Hrnčířích kněží utrakvističtí; tak roku 1580 kněz Jeroným, od něhož si konsistoř utrakvistická toho roku vyžádala zprávu „o tom knězi domnělým Bartošovi, který v Modřanech předešle byl, i o tom Kašparovi, který v Zlatníkách byl“. Téhož roku stěžoval si na tohoto Jeronýma farář Jirčanský, že proti němu osadníky jeho „pozdvihuje“.

Později fara zdejší zanikla a Hrnčíře připojeny byly k faře Jirčanské. R. 1700 praví kn. arc. vikář ve své zprávě, že farář Jirčanský spravuje kostel sv. Prokopa v Hrnčířích aniž by naň byl presentován, nýbrž pouze právem sousedství, poněvadž by jinak duše ke kostelu tomu příslušející byly by bez duchovního pastýře.

O obnovení fary v Hrnčířích vyjednávalo se delší dobu, zvláště r. 1704 a 1705. Ale teprve r. 1736, jak již výše řečeno, k tomu došlo.

Prvním farářem stal se zde Daniel Eliáš Havlata, jenž tu byl až do r. 1740, načež spravovali faru Hrnčířskou zase faráři Kunratičtí až do r. 1747. Potom vystřídali se v Hrnčířích jakožto faráři tito kněží: Frant. Ign. Šípek (Schipek), jenž tu pobyl toliko kratičký čas, neboť zemřel již téhož roku 1747; Jan Ignác Hallik (do 1750)*), Matyáš Nouza (Nauza, do 1757), Jan Helffer (do 1758), Jan Hanik (do 1807). Potom administroval faru v Hrnčířích farář Kunratický Němeček. R. 1812 byla fara Hrnčířská pro nedostatečný důchod zrušena a připojena zase ke Kunraticům.

Kostel Hrnčířský jest chudičká stavba založení románského, ale kromě půdorysu nic starožitného se na něm nezachovalo.

Presbytář i loď mají stropy rovné. Presbytář jest v půdorysu pravoúhlý. Později přistavěna za presbytářem věž.

Hlavní oltář jest barokní; jest na něm dosti pěkný obraz sv. Vojtěcha, ač kostel zasvěcen jest sv. Prokopu. Patrně sem byl tento oltář odněkud darován; jest patrno, že nahoře byl zkrácen, aby se sem vešel. Aby však patron chrámu sv. Prokop na oltáři přece byl vyznačen, postaveno jest nad tabernakulem pěkné ze dřeva řezané poprsí jeho, asi z 18. stol. pocházející. Nad brankami stojí sochy sv. Floriana a sv. Václava.

Boční oltáříky jsou pěkné, rozvilinové, z prvé pol. 18. stol.; na jednom z nich jest obraz Nanebevzetí P. Marie a nahoře menší obrázek Nejsv. Trojice; na druhém jest obraz sv. Mikuláše a nahoře obrázek sv. Doroty.

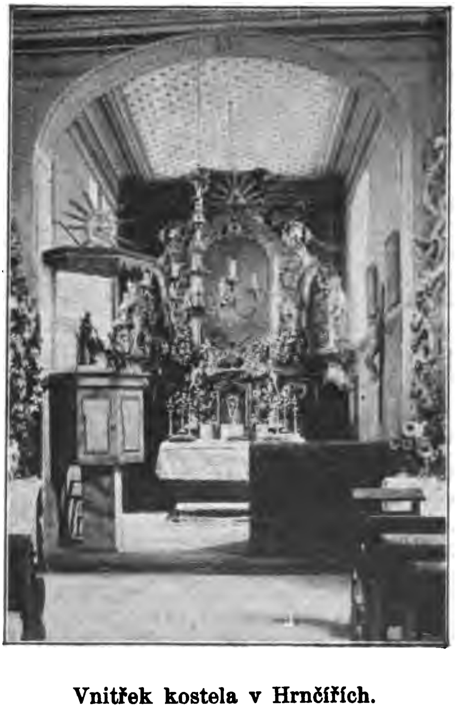

Vnitřek kostela v Hrnčířích.

V lodi visí na stěně oválový, ze dřeva řezaný relief sv. Jana Nep. (poprsí).

Zvony: 1. ulitý od Fridricha Michaela Schenfelda; 2. a 3. z r. 1838.

V Štiměřících jest poutní kaplička P. Marie v „Josafatském údolí“ nebo-li „v Labeškách“ zvaná, vystavěna r. 1858 a téhož roku dne

---

*) Až do r. 1748 bydlili faráři Hrnčířští v Šeberově, teprve toho roku vystavěna byla v Hrnčířích farní budova.

19. září Proseckým vikářem Jos. Kreilhueberem posvěcená za hojného účastenství okolního kněžstva i lidu, jehož se tu sešlo na 10.000; také z Prahy připutovala sem tři processí. Dosud koná se u této kapličky pouť, k níž přicházejí processí z okolí.

Ve zříceninách hradu Kunratického zbudoval hrabě Golč r. 1736 kapli sv. Jana Nep. Na konci století 18. byla zrušena a zbořena. Kamenná socha sv. Jana z této kaple stojí nyní v „Zelených domkách".

Na cestě k Libuši stojí kříž se sochami Rodičky Boží a sv. Jana Miláčka Páně v nadživotní velikosti z pískovce tesanými po stranách. Tato pozoruhodná skupina soch pochází z 18. stol.

10. Líbeznice, fara.

Patronem jest hrabě Ervín Nostitz-Rhinek. Duchovní správu obstarává farář s kaplanem.

Na osadě jest celkem 2739 katolíků, 13 evangelíků a 59 židů. Patří sem tato místa: Líbeznice (150 d., 1228 ob., šk. 8tř.), Bášť Velký n. Bašty Velké (½ h., 67 d., 551 ob.), Bášť Malý n. Bašty Malé, Baštěk (¾ h., 27 d., 180 ob.), Bořanovice (½ h., 44 d., 397 ob.), Březňoves n. Březiňeves (¾ h., 19 d., 280 ob.), Hovořovice n. Hovorčovice, Hovorčeves, Hovoršovice s fil. kostelem Narození sv. Jana Křt. (¼ h., 33 d., 352 ob.), Měšice se zámeckou kaplí sv. Alžběty královny (½ h., 54 d., 538 ob.), Pakoměřice s fil. kostelem Narození P. Marie (¼ h., 7 d., 89 ob.).

Dějiny fary Líbeznické stopovati lze od r. 1352, kdy nalézáme kostel Líbeznický v registrech desátků papežských.

V letech 1364—80 byl v Líbeznicích plebánem Hanko, jenž spolu byl děkanem dekanátu Klomínského. Plebán Hanko zemřel roku 1380, načež k presentaci Vyšehradské kapitoly potvrzen byl Václav, dříve plebán v Debrníku. Ten zemřel r. 1392, odkázav kostelu Debrnickému breviř („liber viaticus") na pergamenu psaný. Následoval plebán Karel, kterýž r. 1397 se svolením kapitoly Vyšehradské učinil směnu s oltářníkem P. Marie v kůru Mariánském metrop. chrámu Pražského Benešem. Do r. 1418 byl v Líbeznicích plebán Jan, jenž toho roku odešel na faru do Chvojna a na jeho místo přišel plebán v Solopiskách Jan.

Po válkách husitských byly Líbeznice pod správou kněží utrakvistických. R. 1465 byl tu farářem Jan; r. 1532—33 Jakub, při něm byl pomocný kněz Řehoř; r. 1539 Jan; r. 1615 Stanislav Miller jinak Krakovský; r. 1616 Jan Žatecký.

Fara později zaniklá obnovena byla r. 1693 přičiněním patrona hraběte z Nostic-Rhineku. Prvním farářem stal se Jan Vejvanovský (do 1695); po něm následovali: Jan Martin Kurka (do 1728),*) Jan Stephelin, jenž povýšen byl na arciděkanství Falknovské. Po něm následoval r. 1737 Jiří Václav Paroubek, muž v každém ohledu znamenitý. Byl celých 41 let farářem v Líbeznicích až do smrtí své; zemřel dne 23. července 1778 ve věku 74 let.

Byl to muž příkladného a nábožného života, horlivý pastýř duchovní. Ještě r. 1831 dosvědčuje jeho životopisec, že „ještě dosavad z toho chválen a vážen jest". Paroubek narodil se v Sadské r. 1704**). Nějaký čas působil po Čechách jako arcibiskupský missionář. Byl „pravý Čech, jenž málo v němčině proto zběhlý byl, poněvadž tehdáž ještě v Čechách v německé řeči ve školách se necvičilo“. Měl dvě vlastnosti, které jej obzvláště krášlily: dobrotivost a nábožnost. Z životopisu jeho, jejž do pamětní knihy fary Líbeznické napsal r. 1831 Jan Emanuel Fibiger, kooperator Líbeznický, vyjímáme tyto podrobnosti: „Byl opravdový Čech, dobrého srdce a upřímného. Velice miloval mládež. Školním dítkám opatřoval darem knihy, papír a křídu. Každého dne hostil vždy dvě ze školních dítek v poledne u svého stolu; jeden den chlapce, druhého dne děvčata, i učil je při tom způsobnosti. Byl velmi bedlivý ve škole, staral se o to, aby mládež duchovní písně zpívala a v náboženství a literním

---

*) Dne 24. března 1700 vloupali se svatokrádežníci do sakristie a ukradli dva stříbrné kalichy s patenami a tři kasule. Z těchto zlosynů byli v Mělníce tři oběšeni a dva i se šibenicí po smrti spáleni.

**) Srv. Vavákovy „Paměti" I., 100.

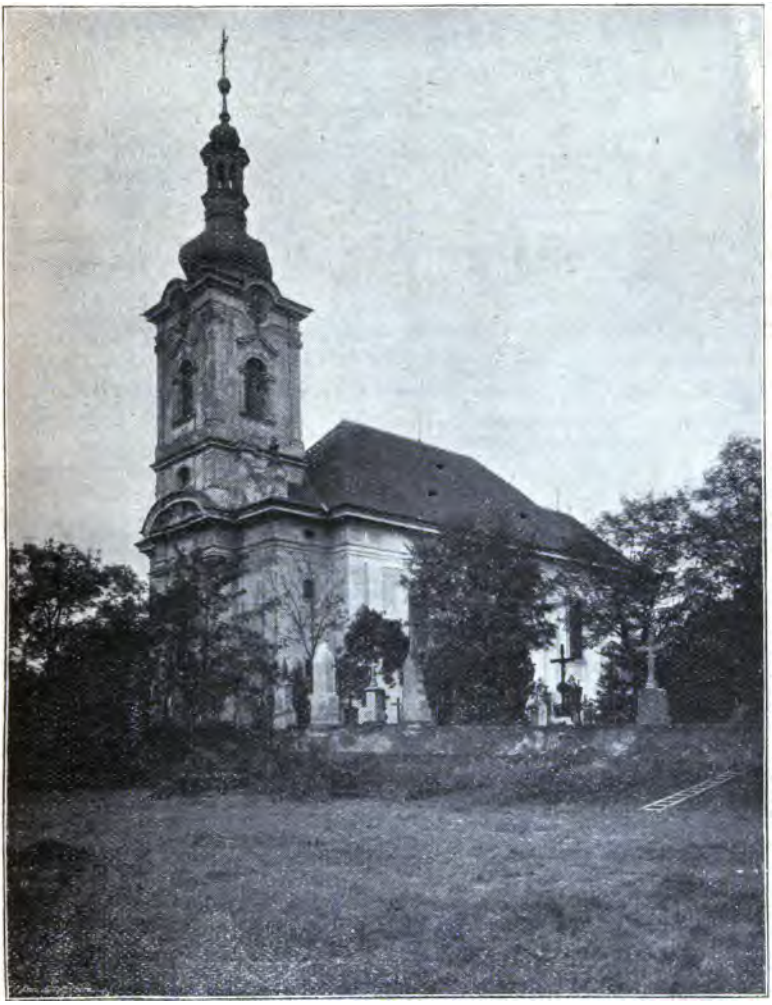

Farní kostel v Líbeznicích.

učení prospívala. Založil fundaci 500 zl. stříbra, aby úrok z nich bral učitel Líbeznický s tím závazkem, aby chudé dítky zdarma literními umění jakož i hudbě vyučoval. Byl dobrotivým a pravým otcem nemocných, jež každého dne navštěvoval a chudým nemocným každodenně jídla posílal. Pro velikou dobrotu, kterou každému prokazoval, získal sobě v lidu velikou náklonnost; bez jeho přítomnosti nestrojily se žádné domácí veselosti, zvláště hody při svatbách a křtinách. Při slavnostech takových vždy příkladně se choval a rozličnými poučnými příklady a průpověďmi lid obveseloval. Ke stolu svému zvával i chudé pocestné. Také u vrchnosti byl Paroubek velice milován a vážen, a obdržel od ní, cokoliv žádal k prospěchu jiným. Žádal jedenkráte hraběte jakožto svého patrona takto: „Vaše Excellencí, račte se ustrnouti nad podružskými dítkami a račte jim něčeho poskytnouti, by mohli choditi do školy; budete sobě tím dlážditi cestu do nebe“. V rodišti svém Sadské založil Paroubek špitál pro 17 chudých, na nějž pak 10.000 dobrých peněz odkázal. — Pravý obraz nábožnosti vždy na Paroubkovi se shledával. Míval obyčej choditi do chrámu Páně hlavními dveřmi a vešed do něho vždy hlasitě shromážděný lid pozdravoval slovy: „Pochválen buď Ježíš Kristus“. Když se stalo, že přede mší sv. lid v kostele shromážděný nezpíval, tu hned po svém do kostela příchodu některou nábožnou píseň sám zpívat začal. Všecky své osadníky znal dle jména a příjmení. Když věděl, že ten neb ona již dlouho u sv. zpovědi nebyli, vždy říkával: „Ty, Josefe“ neb „Ty, Anno, již jsi nebyla dávno u sv. zpovědi; pojď, holečku, pojď k sv. zpovědi!“ Každou sobotu u večer klečíval na klekátku před postranním oltářem sv. Jana uprostřed školních dítek, maje z jedné strany chlapce, z druhé pak dívky, a modlíval se s nimi růženec. Každého prvního dne měsíce šel pěšky do Staré Boleslavi ke správě Boží, kdež potom oběť mše sv. konal. Šel v klerice (kterou vůbec vždy býval oděn) a cestou se modlil. V starém svém věku dával se do Boleslavi voditi. V ten den býval vždy velmi vesel. Hlavní processí, které z Líbeznic slavně vedl do Staré Boleslavi, bylo na den Navštívení blahoslavené Panny Marie. Před tím dnem vyslyšel doma v zpovědi školáky, které s sebou na pouť vzíti mínil; s nimi pak druhého dne, jakož i s mnohými svými osadníky v pořádku na pouť putoval. Míval s sebou 12 kostelně přistrojených ministrantů, z nichž 6 modře přistrojených neslo fakule. Pak tam oběť mše sv. na ten den konal u oltáře bolestné P. Marie. I jinam do okolních kostelů putovával. Mnoho dítek jej domů z pouti jdoucího očekávalo, neboť věděly, že jim pan farář pouti nese. Byl též horlivý hlasatel slova Božího, i býval často dožádán za kazatele k slavnostním příležitostem. Aby náboženství katolické u svých osadníků upevnil a zbytky jinověrství vykořenil, snažil se odstraniti protestantské knihy tajně mezi lidem chované a nahraditi je katolickými. Sám také sepsal několik knih ku prospěchu mravopočestnosti a nábožnosti. Složil též několik duchovních písní. Tak jako o spasení své a svých svěřenců vždy pečoval, nezapomněl postarati se o to, aby po smrti na duši jeho mší sv. bylo pamatováno; založil k tomu účelu fundaci, aby slouženy byly mše sv. za něho, jeho přátele a za zemřelé jeho osadníky.“

Paroubek mnoho zakusil ve válečných letech 1741—44 a 1757; zajímavé o tom zprávy zaznamenal jazykem českým do pamětní knihy farní *).

Po Paroubkovi následovali: Jos. Xav. Dobsch, jenž stal se r. 1784 arciděkanem Falknovským a později kanovníkem metrop. kapitoly v Praze; Tomáš Weininger, jenž zvolen byl r. 1806 za čestného kanovníka kapitoly Vyšehradské a r. 1808 za sídelního kanovníka téže kapitoly; za něho v letech 1788—95 vystavěn byl nový kostel; Maximilian Jan Schiffner, vikář a školdozorce vikariátu Brandýsského, osobní děkan († 1832); Frant.

---

*) Vydal je tiskem Václ. Beneš Třebízský ve „Sborníku historickém.“

Salesius Salášek (Salaschek, do r. 1837); Jan Srb (do 1860); Jan Kotrba (jenž byv jmenován r. 1860 farářem Líbeznickým zemřel téhož roku v dosavadním svém působišti Kostelci u Křížkův); Jan Kuřák († 1864), Filip Zimmermann, kn. arc. vikář (do 1878), Štěpán Pittner, kn. arc. vikář a nesídelní kanovník kolleg. kapitoly Vyšehradské († 1905), Josef Olejček.

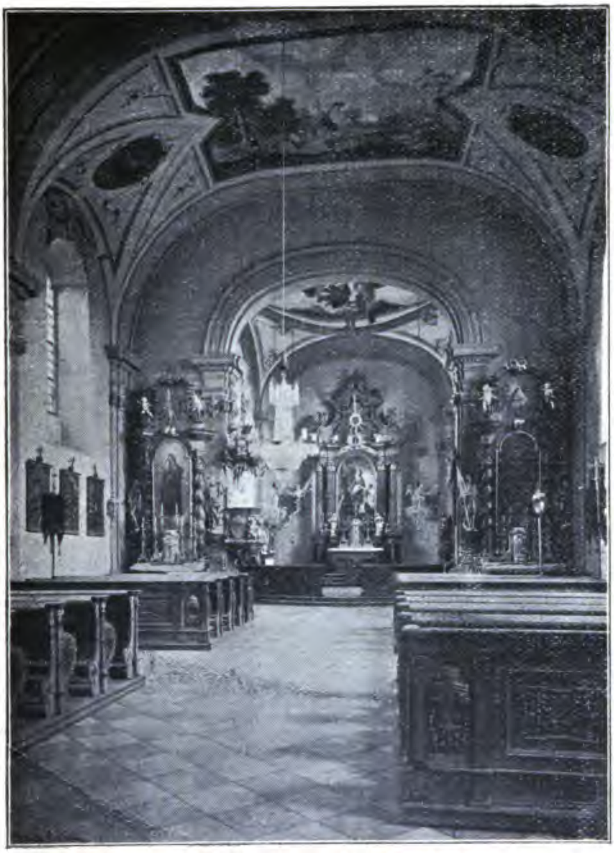

Vnitřek farního kostela v Líbeznicích.

Farní kostel sv. Martina biskupa vystavěn byl v letech 1788—95*) dle plánů zednického mistra Matěje Kinzla (Kintzl) z Měšic.

---

*) Dřívější kostel stával mezi nynějším kostelem a farou. Byl to prý kostel prastarý, „po starobylém způsobu vystavěný, to jest beze vší proporce a bez náležitého rozdělení jednotlivých částí, skládající se ze zdí všude zborcených a chatrných.“ Věž byla sbita z prken a byly na ní hodiny, které však rovněž byly chatrné. Asi dvě stě kroků k východu stávala zvonice rovněž chatrná.

Jest to pěkná stavba barokní. Presbytář půdorysu téměř čtvercového má klenbu plackovou, na níž vymalován sv. Martin v oblacích anděly obklopený; níže spatřuje se andílek odsekávající kus pláště žebrákovi.

Velmi vkusný hlavní oltář barokní, z mramoru tesaný, byl sem dán ze zrušeného kostela svat. Michala při klášteře servitů ve Starém Městě Pražském. Jest na něm obraz malovaný B. Roubalíkem r. 1880, představující sv. Martina v rouchu biskupském podělujícího chudého.

Na straně evangelijní nad kredenčním stolem jest obraz P. Marie Pomocné na plátně malovaný v pěkně řezaném rozvilinovém rámu.

Zábradlí oddělující presbytář od lodi jest rovněž z mramoru s výplněmi z mědi tepanými.

Loď o třech polích má klenbu valenou s výseky nad okny. Na plochých částech klenby spatřují se tyto malby: 1. „Rozsévač“, 2. „Dobrý pastýř“, 3. „Návrat marnotratného syna“.

Filialní kostel v Pakoměřicích.

Po stranách vítězného oblouku stojí mramorové oltáře s hadovitými sloupy a dobře řezanými barokními sochami po stranách. Na oltáři stojícím na straně epištolní jest effektně malovaný obraz z druhé pol. 18. stol.: „Ukřižovaný a duše v očistci“; stranou viděti umírajícího, z jehož úst vinou se (latinská) slova: „V ruce Tvé, Pane, poroučím duši svou“; z úst Kristových pak slova: „Ještě dnes budeš se mnou v ráji“; dole jsou duše v mukách očistcových. Na oltáři stojícím na straně evangelijní jest nový obraz P. Marie s Ježíškem. Oba tyto oltáře pocházejí rovněž ze svrchu zmíněného kostela.

Z mramoru tesané kropenky do pilířů pod kruchtou zasazené byly sem darovány ze zrušeného Pavlánského kostela sv. Salvátora v Starém Městě Pražském.

Zvony: 1. z r. 1663 ulitý od Mikuláše Löwa v Praze; 2. z r. 1676 od téhož zvonaře.

*Filialní kostel Narození P. Marie v Pakoměřicích**) býval v dobách předhusitských kostelem farním.

Od roku 1351 byl tu plebán Jan. Po jeho smrti r. 1394 stal se jeho nástupcem vikarista ve Vodolce Václav řečený Korda, kterýž zemřel r. 1409, načež následoval oltářník oltáře sv. Kateřiny v kostele sv. Haštala v Praze Petr.

Kostel Pakoměřický jest prosté staveníčko; nad lodí zvedá se vysoká strmá střecha se sanktusníkem plechem pobitým. Presbytář jest v půdorysu čtvercový a má křížovou klenbu žebrovou.

Oltář jest ranně barokní z r. 1678. Oltářní obraz maloval Josef Scheivl r. 1781; představuje sv. Annu klečící, k níž snášejí se andělé přinášejíce dítko Marii. V hořejší části oltáře jest menší obrázek, představující žehnajícího Boha Otce.

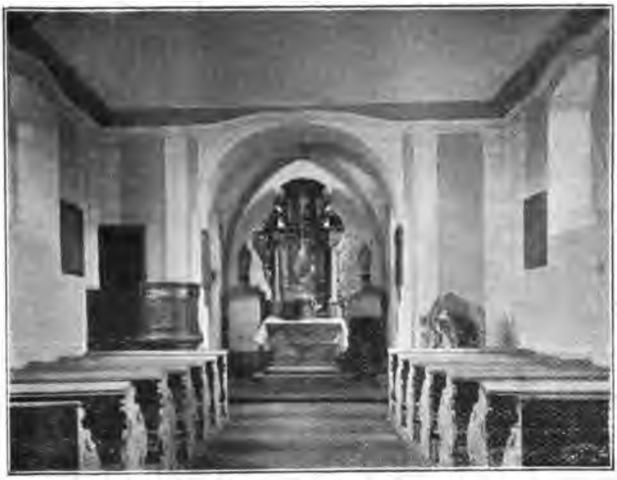

Vnitřek filialního kostela v Pakoměřicích.

Ve vítězném oblouku, jenž jest polokruhový, zavěšeny jsou proti sobě obrázky na plátně z 18. stol. znázorňující P. Ježíše jakožto dobrého pastýře a P. Marii jakožto dobrou pastýřku.

Loď má strop plochý.

Kazatelna bez stříšky má slušné ornamentální řezby rokokové na řečništi.

Na stěně lodi v levo visí veliký obraz na plátně sv. Anny s P. Marií; v pozadí sv. Joachim.

Ve zdi západní vsazeny jsou dva náhrobní kameny: 1. s nápisem: „V letu 1608 usnul v Pánu na Vobědovicích tu středu před svatym Filipem a Jakubem mezi jednou hodinou v noci urozený a statečný rytíř pan Zikmund Bořanovský z Bytišky, Jeho M. Císařské hejtman na Chlumci, a jeho tělo mrtvé v chrámu Páně Pakoměřickém odpočívá očekávaje radostného z mrtvých vstání“; 2. „Léta 1616 umřel urozený a statečný rytíř pan Smil Bořanovský z Bytišky a na Pakoměřicích tu sobotu před sv. Pavlem na víru obrácení, majíc věku svého 48, život svůj v Pánu dokonal. Tu památku M. rozená z Nečtin dala udělati.

---

*) Pakoměřice nazývaly se dříve i „Pakomilice.“

Filialní kostel sv. Jana Křtitele v Hovořovicích býval farním. Ač Hovořovice náležely kapitole Vyšehradské, vykonávala podací právo kapitola Staroboleslavská, neznámo jakým právem.

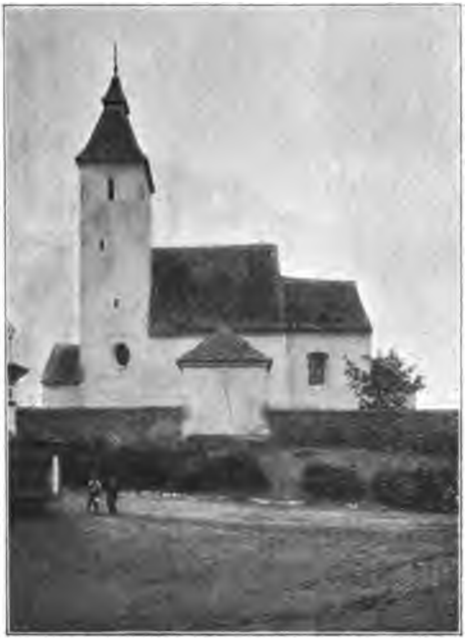

Filiální kostel v Hovořovicích.

Plebány tu byli: kněz František (do r. 1359); kněz Beneš, dříve plebán v Kostelci, směnou s předešlým (do 1360); Mořic, dříve plebán v Zímu (Schima), směnou s před. (do 1367); Jan řeč. „Mabka“, dotud plebán v Drachově (do 1375); Heřman, dříve poloviční prebendát ve St. Boleslavi, směnou s před. (do 1376); Hartung, dotud plebán ve Slivenci, směnou s před.; byl spolu kanovníkem ve Staré Boleslavi, kdež i sídlil a jen časem do Hovořovic přicházel (do 1391); Vít řečený „Dokoše“, dotud oltářník Panny Marie v Čáslavi, směnou s předešlým (do 1395); Dominik, dotud plebán u sv. Jana na Újezdě v Praze, směnou s před.*) (do 1404); Mikuláš, dotud plebán v Roztoklatech, jenž již téhož roku komutoval s plebánem v Loukově Václavem, který již po několika dnech učinil směnu s plebánem v Trhové Zahrádce Divišem, jenž v Hovořovicích pobyl do r. 1409**); Václav, dotud plebán v Hobšovicích, směnou s před. (do 1410); Aleš (Alexius), dotud oltářník oltáře sv. Petra a Pavla v kostele sv. Michaela ve Větším Městě Pražském, směnou s před.

Kostel Hovořovický jest starobylá stavba z doby románské. Ke konci stol. 14. byl buď přestavěn nebo důkladně opraven; neboť v »Soudních aktech konsistorních« děje se k r. 1392 zmínka o nějakých stavbách při kostele tom prováděných.

Presbytář půdorysu čtvercového má klenbu křížovou s hladkým svorníkem. Vítězný oblouk jest polokruhový. Loď jest v půdorysu obdélníková se stropem rovným. Okna byla později v nynější podobu rozšířena. V jihozápadním rohu lodi stojí věž do stavby samé pojatá, jejíž severovýchodní roh uvnitř lodi o čtverhranný pilíř se opírá.

Hlavní oltář má architekturu na stěně malovanou s malovanými sochami sv. Petra a Pavla po stranách; uprostřed zavěšen jest nový, neumělecký obraz Křtu Páně. Na oltářní mense jest nízký barokní nástavek s tabernakulem uprostřed, na němž stojí soška Lourdská.

---

*) Plebán Dominik pronajal faru svou r. 1403 knězi Jakešovi z Prahy.

**) Faru svou pronajal r. 1406 knězi Janovi ze Mšeného.

Kazatelna jest barokní; na řečništi jest relief představující Mojžíše s deskami zákona v rukou; v pozadí pak stany israelských a sloup se zlatým teletem.

Zvony: 1. s nápisem: „VrozenII pan saMVeL feLIX gest tento zVon kostelV sVateho gana za Dar obětoVaL“; veliká písmena nápisu dávají letopočet 1743; 2. z téže asi doby bez nápisu.

Na hřbitově severně od kostela jest kostnice s kamennou mensou oltářní. Pod podlahou prostora, do níž vedou padací dvířka; v ní veliké množství lebek a kostí.

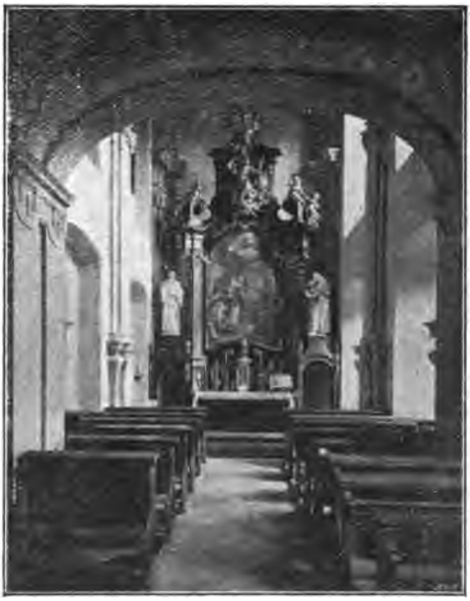

Vnitřek zámecké kaple v Měšicích.

V kostele Hovořovském byl ještě za faráře Paroubka r. 1737 obraz P. Marie Staroboleslavské, na jehož zadní straně byl tento nápis v řeči latinské: „Roku 1687 27. dubna v neděli ‚Cantate‘ kostel tento sv. Jana Křt. v Hovořovicích rekonciliova a znovu posvětil a tento obraz témuž kostelu daroval Jan Dlouhoveský z Dlouhé Vsi, z Boží a apoštolské stolice milosti biskup Milevitánský, probošt a světící biskup Pražský, kanovník Pražský, Litoměřický, Vyšehradský a Staroboleslavský, dědičný pán na Krastíně, Hosticích a Záhořicích“. O příčině, proč kostel znovu svěcen býti musil, vznikly mezi lidem pověsti, jež Paroubek zaznamenal. Dle jedné byl kostel znesvěcen jakýmsi ovčákem, jenž do něho přes noc zavřel své stádo; ráno nalezl však všechny ovce mrtvé až na jednoho beránka. Druhá pověst vypravovala: V Hovořovicích byl kdysi dvůr kteréhosi šlechtice; ten zanechal dva syny, z nichž jeden byl vojínem, druhý knězem. Když se vojín z vojny vrátil, žádal na bratru svém část dědictví; ten však, snad právem, tak učiniti se zdráhal. Když pak šel do kostela, následoval jej tam i bratr jeho vojín a tam dýkou jej zavraždil.

V žádosti však o rekonciliaci kostela Hovořovického, kterou podal konsistoři dne 4. března 1687 správce Pakoměřický Jan Jiří Hämpel praví se pouze, že kostel ten od dlouhých let jest pustý a prázdný, nyní však, že znovu jest zřízen, aby se v něm služby Boží konati mohly.

V krásném zámku Měšickém, vystavěném v letech 1767—75, jest prostranná kaple sv. Alžběty Durinské. Zaujímá celou výši budovy a jest do ní pojata. Na dvou klenbových polích spatřují se biblické výjevy, jež zdařile vymaloval Václav Ambrozi roku 1775. Velmi pěkný barokní oltář má obraz od téhož umělce, znázorňující sv. Alžbětu chudým almužnu udělující. V hořejší části jest zdařile řezaná socha Boha Otce; po stranách oltáře nad brankami jsou sochy sv. Františka de Paula a sv. Antonína Paduanského.

Ve Velkém Bášti jest kaplička, pro kterouž obraz sv. Martina biskupa vymaloval r. 1829 Antonín Košatecký, měšťan Bakovský.

V Malém Bášti vysvětil r. 1865 dne 28. září farář Filip Zimermann kapli tehdáž na návsi od tamních občanů s přispěním hr. Ervína Nostitze vystavěnou. V pruské okupaci sloužil v této kapli polní kaplan pruský pro své vojáky z Porýnska mši svatou.

11. **Michle, fara.**

Patronem jest fakulta právnická a medicínská c. k. university Pražské. Duchovní správu obstarává farář s kaplanem.

Na osadě Michelské jest celkem 8384 katolíků, 70 evangelíků, 32 židů a 3 bez vyznání. Patří sem tato místa: Michle (383 d., 6134 ob., šk. 17tř.), Krč Horní ($^1/_2$ h., 60 d., 823 ob.), Krč Dolní s kaplí sv. Anny ($^3/_4$ h., 99 d., 1354 ob., šk., 6tř.), Roztyly ($^1/_2$ h., 18 d., 178 ob.).

Farní kostel v Michli.

Statek Michelský odkázal vysokému učení Pražskému měšťan Pražský Jan Reček r. 1438.

Na návrší nad Michlí vystavěl r. 1724 JUDr. Václav Neumann z Puchholtze, professor práv na universitě Pražské, kapli »ke cti Boží a jeho neposkvrněné a bez hříchu dědičného počaté Matce Marii a čtrnácti svatých pomocníků« s povolením obou fakult právnické a medicínské jakožto majitelů Michle. U kaple zároveň vystavěl také domek pro kostelníka. Právo patronátní postoupil zbudovatel oběma řečeným fakultám, věnovav jistinu 700 zl., aby z ní potřeby kaple byly uhražovány.

Kaple zasvěcena byla původně čtrnácti sv. pomocníkům a bl. Panně Marii Pomocné.

Duchovní správu vykonával prozatím v Michli missionář ve Vršovicích bydlící, jenž měl na starosti mimo Vršovice a Michel také ještě Podol. Takovýmto duchovním správcem byl Jan Šebesta, jenž zemřel r. 1730. Po něm následoval Petr

Schwarz, kterýž zemřel již r. 1732, načež nastoupil Jan Santar, dotud kaplan u sv. Martina v Starém Městě Pražském. Tomuto duchovnímu správci vykázán byl příbytek u kostela Michelského, ač za farní neboli mateřský kostel celé osady i nadále platil chrám Vršovický. Santar byl zároveň arcibiskupským missionářem. Po Santarovi následovali: Jan Rudisch (1739—41), Jan Alois Čapek († 1768), Václav Vitalis Paroubek (do 1772), Frant. Jakub Podleský*), jenž se r. 1777 stal farářem u sv. Jindřicha v Praze; Frant. Zahořanský šlechtic s predikátem »z Vorlíka« († 1785), Jan Alois Gabriel, člen zrušeného řádu Tovaryšstva Ježíšova, jenž patnácte let působil jako arcibiskupský missionář a po pět let jako superior missií; v Michli působil do r. 1794. O podací právo k administratuře Michelské nastal potom spor, kterýž r. 1796 gubernialním dekretem byl rozhodnut. Uprázdněné místo pak obdržel Karel Gregor (do 1801), po němž následovali: Jan Vartoš (1801—1826), Ant. Piskač (1826—1830), Matěj Holeček († 1856).

R. 1857 byla administratura Michelská povýšena na faru. Prvním farářem stal se Václ. Demuth, před jehož investiturou byla r. 1857 osada Podolská od Michle oddělena a samostatná fara tam zřízena. Farář Demuth působil v Michli do r. 1864, kdy stal se kanovníkem ve St. Boleslavi. Po jeho odchodu byly i Vršovice od Michle odděleny a obdržely svého vlastního faráře. V Michli vystřídali se pak tito faráři: Frant. Eška (do 1876), Karel Kummer, kn. arc. notář († 1889), Matěj Šach, kn. arc. notář, za něhož odděleny byly r. 1903 od farnosti Michelské Nusle, kdež zřízena nová fara, k níž připojena byla i Pankrác s tamním kostelem jakožto filialním.

Farní kostel Narození Panny Marie jest co do velikosti vlastně jen malá kaple. V půdorysu má tvar nepravidelného osmiúhelníka, k jehož východnímu boku přistavěna jest obdélníková sakristie a k boku západnímu rovněž obdélníkový přístavek s kruchtou; před tímto přístavkem pak jest ještě nízká předsíň. Celá vnitřní prostora má strop rovný. Vnitřek kostela byl r. 1905 pěkně obnoven.

Nad průčelní zdí předsíně jest barokní štít, pod nímž v římse spatřuje se v kameni tesaný znak zakladatele kaple Václava Neumanna z Puchholze. Nad průčelím samého kostela jest rovněž barokní štít s malými kamennými pyramidkami po stranách. Za štítem jest na střeše nízká plechem pobitá vížka.

Hlavní oltář jest barokní s rozvilinovými řezbami po stranách; v hořejší části sousoší Nejsv. Trojice, po stranách sochy sv. Václava a sv. Jana Nep. Obraz nový od J. Heřmana z r. 1889, představující, kterak svatým manželům Joachymu a Anně anděl přináší dítko Marii.

Kazatelna jest nová, ve slohu renaissančním zhotovená dle návrhu c. k. stav. rady Krcha, s obrázky svat. evangelistů na řečništi od J. Scheiwla.

Na protější straně stojí na konsole socha Nejsv. Srdce Páně, kterou daroval r. 1895 JUDr. Nejedlý s chotí.

---

*) Zavedl postní odpolední kázání, jež konal v kostele na Pankráci a míval hojně posluchačstva; mnozí i z Vyšehradu přicházeli.

V osmiboké lodi stojí naproti sobě barokní boční oltáře: oltář na straně evangelijní má obraz sv. Jana Nep. anděly neseného (v rohu obrazu vymalován znak Václava Neumanna z Puchholze) a po stranách sochy andělů; oltář na straně epištolní má nejvýše sochu Boha Otce, kolkolem pak sošky větších i menších andělů s nástroji umučení, uprostřed pak obraz P. Ježíše na hoře Olivetské. Před tímto obrazem stojí zajímavá socha P. Marie s Ježíškem z hruškového dřeva řezaná, kterouž r. 1856 daroval rodák Michelský Frant. Halla, kamnář v Brně.

Ve vížce visí dva malé zvonky: na jednom jest relief P. Marie Staroboleslavské, na druhém relief sv. Václava a letopočet 1833.

Před kostelem stojí železný kříž s kamenným podstavcem, na němž se čte: „Obětováno od Michelské obce 1856“.

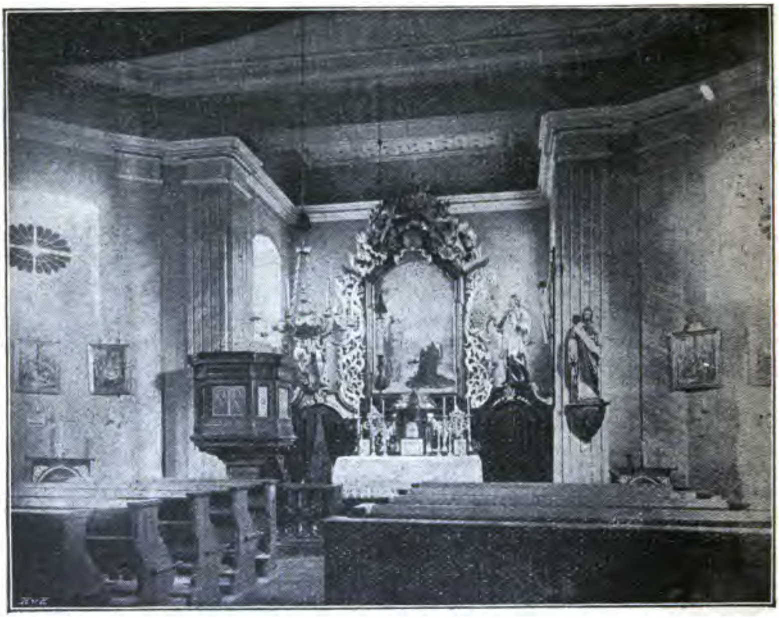

Vnitřek farního kostela v Michli.

V Dolní Krči jest kaple sv. Anny pod patronátem obce tamější. Roku 1859 vystavěna tu byla z dobrovolných příspěvků malá mešní kaplička, v níž mimo kněze a ministranta sotva dva lidé místo měli; ostatní musili státi venku před kapličkou. Matěj Bauer, pohodný z Dolní Krče, věnoval na zřízení nové větší kaple 1000 zl. a také jiní občané z Horní a Dolní Krče k účelu tomu ochotně přispívali. Nová kaple vystavěna r. 1881 dle plánů Josefa Misterky, stavitele z Dolní Krče, nákladem 1469 zl. 32 kr. a posvěcena byla téhož roku dne 7. srpna od kanovníka metrop. kapitoly Dra Ed. Tersche.

Jest to malé obdélníkové staveníčko s plochým stropem. V průčelí po stranách vchodu jsou ve výklencích sochy sv. Jana Nep. a sv. Antonína Pad. Stará dřevěná tumba oltářní byla sem darována z velechrámu sv. Víta v Praze; jest na ní vyřezávaný znak pod praelátským kloboukem. Nad touto tumbou zavěšen jest novější, neumělý obraz sv. Anny. Na stěnách kapličky rozvěšeny jsou obrázky křížové cesty.

V Horní Krči jest v ústavu hluchoněmých malá domácí kaplička.

12. Počernice Dolní, fara.

Farní beneficium zadává volně kníže-arcibiskup Pražský. Patronem kostela jest baron Béla Dercsényi.

Farní osada záleží pouze z jediného místa Dolních Počernic (76 d., 632 kat., 2 evang., 23 židé; šk. 2tř.).

V Dolních Počernicích byl farní kostel již za starých dob.

Byl tu do r. 1358 plebán kněz Beneš, jenž toho roku směnil sobě místo své s knězem Martinem, dotud plebánem u sv. Petra na Poříčí v Praze. Patronkou kostela Počernického byla tehdáž Dorota, vdova po Pražském měšťanu Štěpánu Pušovi. Roku 1361 vzdal se plebán Martin svého místa, načež k presentaci řečené patronky obdržel je Havel z Konojed. V letech asi 1362—80 byl tu plebánem Jakub *). Roku 1382 následoval plebán Matěj za souhlasu patrona Jana z Cách, měšťana Pražského. Plebán Matěj byl spolu děkanem neboli vikářem dekanátu Brandýsského. Připomíná se v Počernicích ještě r. 1407.

V dobách pozdějších fara zanikla. Na konci stol. 17. nalézáme Dol. Počernice přiděleny k Hostivaři. R. 1700 konal tu farář Hostivařský služby Boží každou čtvrtou neděli.

Farní kostel v Dol. Počernicích.

K Počernicům náležely tehdáž také Svépravice; v Počernicích bylo pouze 101, ve Svépravicích 17 duší. Chvaly, jež také k Počernicům měly náležeti, vymanily se pod správou Tovaryšstva Ježíšova, jak již výše bylo řečeno, záhy samostatně z tohoto svazku. R. 1786 byly Dol. Počernice přifařeny ke Kejům. Již tehdáž žádali Počerničtí o vlastního svého duchovního správce; byli však dvorským rozhodnutím ze dne 11. listop. 1786 odmrštěni. V kostele Počernickém sloužili farářové Kyjští mši sv. každou třetí neděli nebo svátek a o všech svátcích marianských. Posléze r. 1897 zřízena tu byla fara samostatná. Prvofarářem stal se Bedřich Mašek.

---

*) Střídníkem jeno byl r. 1380 kněz Petr.

Kostel Nanebevzetí P. Marie jest malá prostá stavba původně románská s presbytářem pravoúhlým, pozdějšími přestavbami původní své podoby zbavená. Jen ve východní zdi presbytáře zachovalo se zazděné okénko románské. Jinak byl vnějšek r. 1887 v moderním slohu románském zcela nově upraven; vnitřek obnoven byl r. 1904.

K severnímu boku presbytáře přistavěna byla r. 1887 panská oratoř na způsob malé románské apsidy.

Kostel uvnitř jeví se jako prostora sice malá, ale úhledná.

Presbytář má klenbu valenou. Hlavní oltářík rokokový z r. 1749, dobře řezaný, s hojnými figurkami andílků; nad brankami za oltář vedoucími sošky sv. Petra a Pavla. Po stranách svatostánku klečící andělé s trojramennými svícny. Nejvýše monogram Marianský v kartuši. Obraz představující Nanebevzetí P. Marie, s drobnými, ale pěkně malovanými postavami, pochází z téže doby jako oltář sám*).

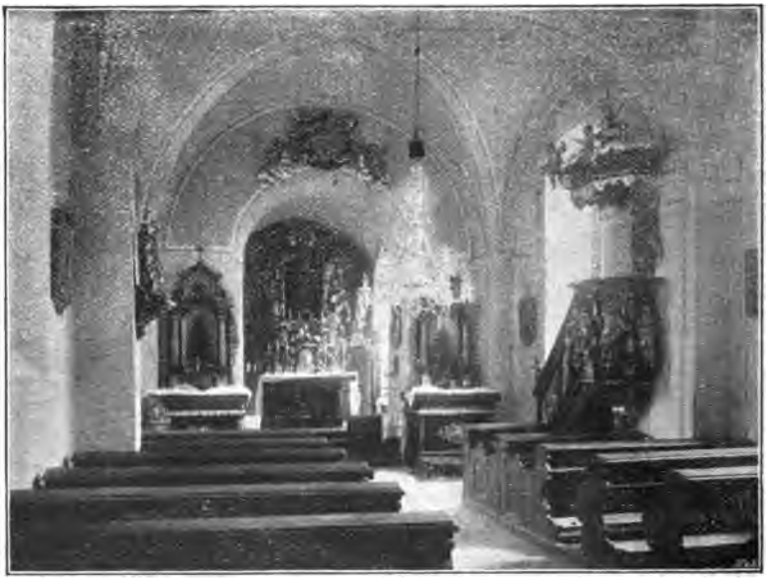

Vnitřek kostela v Dol. Počernicích.

Vítězný oblouk jest polokruhový. Nad ním zavěšena jest veliká barokní kartuše s nápisem „Raduj se a plesej Panno Maria alleluja“, nesená andílky v obláčcích.

Po stranách vítězného oblouku stojí pěkné ranně barokní oltáříky z r. 1678, černě natřené, se zlacenými ornamenty. Na nich jsou obrazy sv. Josefa a sv. Anny od Jos. Hellicha z r. 1863.

Velmi pěkná jest barokní kazatelna se soškami čtyř sv. evangelistů na řečništi a s vyřezávanou draperií pod stříškou.

K severozápadnímu nároží lodi přiléhá věž, v jejímž přízemí jest klenutá sakristie.

---

*) Tento obraz byl r. 1863 nahražen obrazem Hellichovým „Panna Maria s Ježíškem“; ale r. 1904 opět na oltář dán, kdežto obraz Hellichův zavěšen byl na poprsní zeď kruchty.

Na věži jsou tyto dva zvony: 1. s nápisem latinským „Od blesku a bouře vysvoboď nás Pane Ježíši Kriste. Roku 1734“*); 2. bez nápisu; přelil jej r. 1781 Jan Krist. Schunke.

13. Podol, Podolí, fara.

Patronem beneficia jest fakulta právnická a lékařská c. k. university v Praze. Kostel patrona nemá. Duchovní správu obstarává farář s kaplanem.

Na osadě žije celkem 3576 katolíků, 20 evangelíků a 5 židů. Jest tu škola o 10 třídách. K Podolí patří sousední obec Dvorce.

Farní kostel v Podole.

Při kostele Podolském připomíná se fara již ve 14. stol. Podací právo k ní vykonávala kapitola Vyšehradská.

V letech 1357—80 byl tu plebán Pavel; po jeho smrti nastoupil r. 1380 Jan řečený „Korček“ z Třeboně.

Později fara zanikla a když zřízena byla v Michli duchovní správa, byl Podol k ní připojen.

R. 1856 zřízena byla v Podole samostatná fara, k níž přikázány byly: Podol, Dvorec a Bráník. Prvofarářem stal se Jan Kovařovic, jenž odešel r. 1883 na odpočinek. Po něm následovali: Dr. Karel Řehák, spisovatel český (do 1892), Ant. Brož.

R. 1906 oddělen byl od fary Podolské Bráník a zřízena tam fara samostatná, která dnem 1. ledna 1907 vstoupí v život.

Farní kostel sv. Michaela archanděla jest původně skrovná stavba románská s presbytářem pravoúhlým, ale kromě půdorysu zdiva nižádná známka jiná neprozrazuje již původ z doby románské.

---

*) Ulit byl od Pražského zvonaře Zachariáše Ditricha za 180 zl., zvon váží 290$^1/_2$ lib.

Původní loď má strmou střechu s vysokými štíty; na ní jest vížka sanktusníková plechem pobitá.

Stropy v presbytáři i v lodi jsou ploché.

Hlavní oltář jest barokní se vsazeným novějším středem*).

Nad oltářem zavěšen jest malý obraz představující archanděla Michaela v boji s padlým andělem.

Vítězný oblouk jest polokruhový. Po obou jeho stranách stojí boční oltáříky se sochami P. Marie s Ježíškem (věnovali r. 1887 Frant. a Karolina Feigeovi) a sv. Anny s P. Marií.

Křtitelnice jest mramorová, barokní.

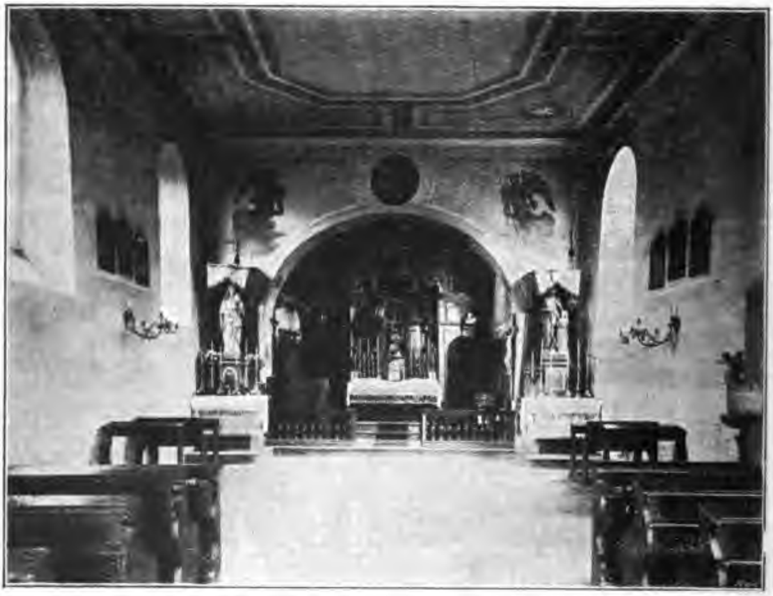

Vnitřek farního kostela v Podole.

Loď rozšířena byla k západní straně přístavkem, jenž má střechu nižší. Do jižní zdi zazděna jest mezi okny gotická kružba okenní, která bývala v okně presbytáře.

K severnímu boku presbytáře přiléhá přístavek stejné výše s kostelíkem, obsahující sakristii a oratoř.

V sínci jest zavěšen barokní kříž s Kristem Pánem, an odepjatou pravicí žehná.

V dřevěné nízké zvonici stojící v rohu bývalého hřbitova zavěšeny jsou tyto zvony: 1. z r. 1482 s nápisem latinským; 2. s nápisem německým, z něhož se dovídáme, že zvon tento lil Jan Václav Kühner v Novém městě Pražském r. 1790; 3. s nápisem německým, jenž hlásá, že zvon ulit byl od Karla Bellmanna r. 1827 za času gubernialního rady a městského hejtmana Josefa šlecht. Hocha.

Na rozcestí silnice a cesty k novému hřbitovu stojí zděný sloup („Boží muka“), postavený zde prý na památku toho, že prý před dávnymi časy nalezeny tu byly v bedničce uschované posvátné nádoby (kalich, monstrance, konvičky a j.), kteréž odneseny byly na Vyšehrad, protože tu tenkráte kněží Vyšehradští přisluhovali.

---

*) Dřívější veliký otáčecí tabernakl nalézá se nyní v sakristii.

14. Prosek n. Prosík, fara.

Patronem jest obec král. hl. města Prahy. Duchovní správu obstarává farář s kaplanem; mimo to působí na měšťanské škole ve Vysočanech katecheta.

Na osadě jest celkem 8444 katolíků, 34 evangelíků, 93 židů a 4 bez vyzn.

Patří sem tato místa: Prosek (133 d., 1627 ob., šk. 5tř.), Ďáblice se zámeckou kaplí nejsv. Trojice (1 h., 92 ob., šk. 4tř.), Chabry Dolní s fil. kostelem Stětí sv. Jana Křt. (1½ h., 50 d., 542 ob., šk. 2tř.), Chabry Horní (23 d., 265 ob.), část Libně ⅛ h., 113 ob.), Střížkov (¼ h., 41 d., 377 ob.), Vysočany se šk. kaplí čtrnácti sv. Pomocníků (183 d., 4402 ob., šk. 10 tř.).

O původu kostela Proseckého nezachovalo se spolehlivých zpráv historických. Někteří starší dějepiscové vypravují, že Boleslav Pobožný r. 970 putoval k hrobu sv. Václava do Staré Boleslavi a že na zpáteční cestě na Proseku dřímotou přemožen sestoupil s koně a položiv se na zem usnul, ve snách pak že se mu zjevil sv. Václav, který jej u Boha do milosti poručil. Na místě tom prý Boleslav téhož ještě roku dne 13. června položil základy k novému kostelu, jejž pak po dokončení prý za přítomnosti knížete a četného množství věřících sv. Vojtěch*) posvětil. Ale z budovy samé lze souditi, že pochází z doby pozdější a že vystavěna byla asi na počátku 12. století.

Při starobylém kostele Proseckém bývala fara již ode dávna.

Máme o ní zprávy již z počátku 14. stol. R. 1311 byl tu plebán František, jenž byl spolu i vikářem u sv. Michaela v Praze. V letech 1319—36 vyskytá se jméno plebána Proseckého Prentlina neboli Hiltepranda. Do r. 1356 byl tu plebán Blažej, po jehož smrti nastoupil kněz Bedřich (Fridericus). Ten r. 1361 směnil si místo své s plebánem na Ostrově („in Insula") Václavem. Plebán Václav komutoval r. 1367 s plebánem Klecanským Mikulášem. Tento plebán byl spolu děkanem neboli vikářem okrsku Brandýského. Po jeho smrti obdržel jeho místo r. 1395 kněz mistr Martin z Jihlavy.

Právo podací vykonával v letech 1356—61 měšťanský rod Pražský Pušvicerů; r. 1367 Mikuláš syn Dlouhého („Nicolaus Longi"); r. 1395 Kristina, vdova měšťana Pražského Oldřicha Bavora („Ule Peyer"), kteráž právo své postoupila později klášteru řeholních kanovníků na Karlově v Praze, načež fara ta klášteru tomu byla inkorporována. Když pak r. 1407 plebán Martin resignoval, byla fara Prosecká obsazena knězem z řečeného kláštera Janem. Ten vzdal se místa svého již roku následujícího 1406, načež na jeho místo dosazen byl opět kněz z kláštera Karlovského Martin, kterýž tu byl do r. 1416, načež se místa svého vzdal.

Potom přešlo právo podací za souhlasu kláštera Karlovského, na Markétu, jinak Maruši, manželku Marka Cotera, měšťana Pražského a na

---

*) Sv. Vojtěch byl posvěcen na biskupa r. 983; trvala by tedy stavba kostela dle oné zprávy nejméně asi 13 let.

Václava z Dohalic, načež od nich presentován byl r. 1416 kněz Jan ze Žatce.

R. 1419 potvrzen byl k presentaci Markéty Čotrové za plebána Proseckého Mikuláš, dotud farář u sv. Haštala v Praze.

Farní kostel na Proseku. (Pohled od jihu.)

R. 1421 pobořili Husité kostel Prosecký.

R. 1544 přešlo právo patronátní koupí na Staré město Pražské.

Tou dobou byli na Proseku faráři utrakvističtí.

R. 1520 vyskytá se zmínka o knězi Janu z Prosíka, r. 1533 o knězi Jiříkovi z Prosíka. R. 1547 byl na Prosíku farářem kněz Duchek, r. 1562 kněz Matěj. R. 1572 zemřel tu farář Havel Mělnický a pochován byl v kostele. Pomocí odkázaných jím peněz slit byl veliký zvon sv. Václava. R. 1586 kněz Jan Šilhavý, dříve kněz „pod jednou“ a farář v Němčicích, poddal se konsistoři utrakvistické a přijal od ní faru Proseckou. R. 1590 přesazen byl farář na Proseku Jan Marci do Poličky. Asi v letech 1578—95 byl tu farářem Václav Benešovský, jenž byl nějaký čas spolu též administrátorem konsistoře pod obojí. Po něm r. 1595 následoval Tomáš Soběslavský, jemuž osadníci jeho odpírali dávati desátky a hrubě ho uráželi. R. 1617 byl tu kněz Šimon, r. 1622 kn. Matěj Novatius Rožumberský.

R. 1648 byl kostel od Švédů vypálen.

V době pobělohorské fara Prosecká zanikla. Duchovní správu vykonávali tu faráři kostela sv. Martina ve zdi v Praze, s jehož záduším Prosek již v dobách kališnických byl spojen*). Tak r. 1663 připomíná se farář od sv. Martina Jiří Viktora jako farář Prosecký.

Arcibiskup Arnošt kardinál Harrach v listu datovaném dne 9. května 1667 poukazuje k tomu, kterak památný kostel Prosecký, »ke cti a chvále Boží, též k zvelebení sv. Václava knížete českého a zvláštního tohoto slavného království českého patrona od starodávna vyzdvižený skrze ty nadmíru dlouho zde v království českém trvající vojenské příběhy a bouře ve vůbec patrnou ruinu a zkázu přichází«, a že »obávati se jest, aby pro nedostatek prostředkův a důchodův, též pro nedbanlivost k osadě sv. Václava patřících a rozličným vrchnostem přináležejících poddaných, poněvadž toho, co od starodávna odvozovati povinni jsou, zapravovati zanedbávají, v dokonalou ruinu a mizinu (od čehož Bůh a sv. Václav uchovej) nepřišel.« I vybízí všechny, jichž se dotýče, aby poddané své k plnění povinností vůči kostelu tomu přidržovali a sami štědrostí svou k zvelebení chrámu přispívali.

R. 1675 byl kostel Prosecký přispěním záduší kostela sv. Martina v Praze obnoven.

Téhož roku 1675 byla na Proseku samostatná duchovní správa znovuzřízena. Stalo se totiž dne 20. března »dobrovolné narovnání mezi panem purkmistrem a pány radními král. St. M. Pražského jakožto kollatory chrámu Páně sv. Václava na Proseku, sv. Jana v Dolejších Chabřích, sv. Pavla za Poříčskou branou z jedné a dvojíctihodným panem Paterem Augustinem Salátem ze strany druhé,« aby dotčený kněz přijal administraci těch kostelův a to tak, aby v Proseckém kostele každou neděli, v ostatních pak dvou kostelích v svátečních dnech střídavě služby Boží měl a v osadě té vůbec duchovní správu konal. I přijat byl řečený kněz »za pořádného faráře« k dotyčným záduším.

Tento první farář zemřel r. 1679, načež následovali: Václav Viktorin Hrdlička (1684—93), Jan Václav Hotovec (1693—97), Jan Jindřich Paběnský (1697—1707 **), Jan Václ. Neurautter (1707—1709),

---

*) Srvn. Ekert II., 463.

**) R. 1700 bylo na osadě Prosecké osob k přijímání sv. svátosti

Jan Petr Dekert (1709), Kryštof Vojtěch Hubatius (1709—1715), Kryštof Fiedler (1715—18), Václav Michael Drska (1718—34), Václ. Frant. Kubarth (1735), Václ. Brandt (1736—1748), Frant. Karel Michalovic (Michalowitz, 1748—67), Jan Gruntzel (1767 † 72).

Za faráře Gruntzela oslaveno bylo r. 1770 okázale osmisté výročí od domnělého položení základního kamene ke kostelu Proseckému knížetem Boleslavem. K této slavnosti byl kostel zevně i uvnitř opraven. Primátor Starého Města Pražského Jan Václav Fridrich z Friedenbergu jakožto representant patronátu všemožně se vynasnažil, aby slavnost vypadla co nejskvěleji. Před kostelem zbudována byla slavnostní brána. Slavnost započala se dne 30. září. Byla k ní pozvána i císařovna Marie Teresie, kteráž se dala zastupovati nejvyšším purkrabím hrabětem Filipem Krakovským a poslala kostelu darem drahocenný ornát (kasuli, dalmatiky a pluviál). Prvního dne konal pontifikální služby Boží světící biskup Pražský Jan Ondřej Kaiser. Slavnostní kázání konal znamenitý řečník P. Leopold Fabricius, jež i tiskem bylo vydáno.

Téhož dne byla v zámku Libeňském vystrojena slavná hostina. Slavnost konala se po osm dní za velikého účastenství věřících.

Po faráři Gruntzelovi následovali; Václav Gamberger z Gamsenfelsu (1772 † 80), Matěj Frant. Kroillo (1780—85), Jos. Wolf (1785—1808), za něhož r. 1790 kostel byl obnoven; Václav Brož (1808—15), Vilém Gewinner (1815—1828), Karel Tlaskal (1828 † 1843), za něhož zřízena byla r. 1838 v Libni farní expositura; Jos. Kreilhuber (1844—1855, kdy stal se farářem u sv. Vojtěcha v Praze), Frant. Lüftner († 1864), kněz dobrosrdečný a velice dobročinný, jenž chudým rozdával vše co měl, takže sám nedostatek trpěti musil; Ferd. Bořický*), za za něhož oslaveno bylo r. 1870 900leté jubileum založení chrámu Proseckého.

Slavnost jubilejní konala se dne 25. září, v neděli před sv. Václavem. Večer před tímto památným dnem zapáleny byly na třech okolních návrších ohromné ohně slavnostní. Z Vysočan na Prosek přišel průvod s lampiony, provázený hudbou a velikým množstvím lidu. Domy Prosecké byly osvětleny a chvojí i prapory ozdobeny. Před farou zapěl lid píseň „Svatý Václave“. V den slavnosti, dne 25. září sloužil pontifikální mši sv. metropolitní kanovník Eduard Tersch a slavnostní kázání pod širým nebem na hřbitově měl kanovník Vyšehradský Jos. Ehrenberger, jenž v řeči své dokazoval, kterak národnost dobře spojiti se dá s vírou katolickou. Toho dne konán byl v Proseku také slavnostní průvod, jehož súčastnilo se jízdní banderium okresu Karlínského a několik spolků z Karlína a Libně.

---

schopných celkem 799, a to: na Proseku 46, v Libni 150, v Kobylisích 30, v Ďáblicích 120, v Letňanech 70, ve Vysočanech 76, v Brnkách 55, v Horních Chabrech 53, v Čimicích 50, v Dolních Chabrech 58, v Strašnicích 68, ve Volšanech 23; mimo to ve viničích 67.

*) R. 1869 byly od fary Prosecké odděleny Brnky a přiděleny ke Klecanům; podobně stalo se r. 1870 s Čimicemi, jež připojeny byly k Bohnici.

Její Veličenstvo císařovna Alžběta darovala chrámu Proseckému k jubilejní této slavnosti mešní roucho.

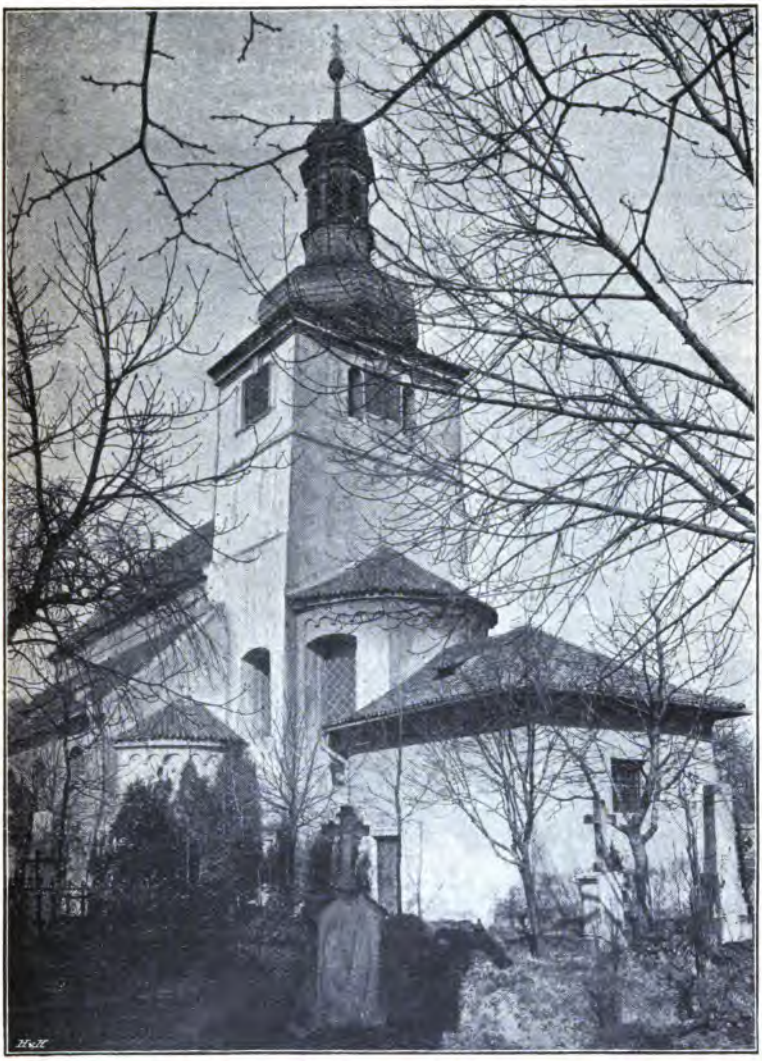

Farní kostel na Proseku. (Pohled od jihovýchodu.)

Po smrti faráře Frant. Bořického († 1899), následovali: Matěj Samek († 1902), Vavřinec Hojsa, katecheta měšťanských škol staroměstských v Praze.

Kostel sv. Václava jest vzácnou památkou historickou i stavitelskou. Jest to basilikální stavba románská skládající se z trojlodí a čtvercového choru, na jehož zdivu zbudována jest věž*); všechny tři lodi zakončeny jsou apsidami.

Loď hlavní jest od lodí bočních oddělena na každé straně třemi sloupy nesoucími polokruhové oblouky; sloupy tyto — původně čtyrboké pilíře – byly r. 1770 v nynější podobu zakulaceny.

Střední loď mívala původně strop trámový; v době pozdější byla gotickou klenbou o čtyřech polích překlenuta, při čemž románská okénka původně pod stropem se nalézající byla zazděna.

Obě boční lodi o polovici užší i nižší nežli loď hlavní, na straně východní polokruhovými apsidami zakončené, jsou překlenuty, a to loď severní klenbou křížovou bez žeber, kdežto loď jižní má klenbu žebrovou jako loď hlavní. Okna byla r. 1770 zvětšena.

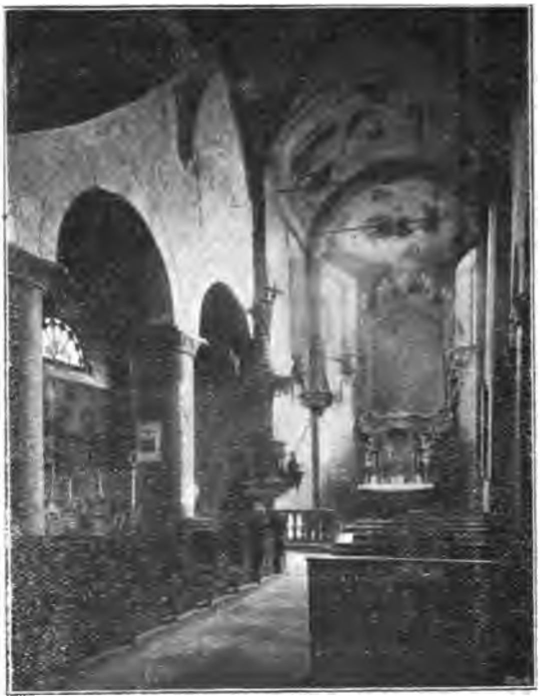

Vnitřek farního chrámu na Proseku.

Západní část jižní lodi jest zdivem od vnitřku oddělena a sloužívala za sakristii, až do r. 1770, kdy nová sakristie za oltářem byla vystavěna, od kteréž doby ona prostora jest skladištěm.

Čtverhranná část presbytáře neboli choru jest překlenuta na příč valenou klenbou. Původní úzká okénka byla r. 1770 nevkusně rozšířena.

V západním průčelí jest pěkně pracovaný románský portál s provazcovitým a hvězdovitým orámováním.

Před tímto portálem přistavěn byl v pozdější době v celé šíři kostela nevkusný sínec.

---

*) Věž mívala vysokou střechu sedlovou; nyní má cibulovitou báň s lucernovou vížkou. Věžní hodiny pořízeny byly nákladem obce r. 1874.

Na jižní straně této předsíně namalovány jsou sluneční hodiny s nápisem: „Každá raní, poslední zabije“.

V západním průčelí bylo proraženo veliké gotické okno na kruchtu.

Zevně na apsidách zachovalo se obloučkové podřímsí. V bočních apsidách po otlučení omítky patrna jsou zazděná původní okénka.

Na klenbě hlavní apsidy jakož i na valeném klenutí presbytáře jsou malby provedené r. 1770, znázorňující „Smrť a oslavení sv. Václava“ a „Sv. Václav kupuje od pohanských rodičů dítky a dává je křtíti.“

Nad hlavním oltářem jest v barokním rámci anděly neseném pěkný obraz od Ign. Raaba představující, kterak sv. Václav spícímu Boleslavovi se zjevuje. V hořejší části rámu spatřuje se ozářený relief P. Marie Staroboleslavské.

Na straně epištolní presbytáře jest zavěšen obraz Karla Skréty představující sv. Jana Křtitele na poušti kázajícího (v pravo stojí sv. Jan v skalnaté krajině, před ním sedí pastýř, v levém rohu dole žena s dětmi. Obraz tento opraven byl od J. Scheiwla.

V apsidách bočních lodí jsou prosté malé oltáříky s novějšími (r. 1878 a 1879 z Mnichova zakoupenými) sochami sv. Jana Nep. a P. Marie s Ježíškem.

V severní lodi uprostřed boční lodi stojí rokokový oltářík se soškami sv. Petra a Pavla po stranách; uprostřed jest novější obraz P. Marie na zeměkouli stojící.

Na západní stěně severní lodi zavěšen jest veliký zdařilý obraz „Zvěstování P. Marie“ asi z konce 17. století pocházející.

Cínová trojnohá křtitelnice má tento nápis: Kněz Matěj Novatius Rožumberský, Jiřík Svoboda, kovář Ďáblický, Jan Vydra ze vsi Kobylis, Jan Prosický, Boháč Martin z Vysočan, Pankrací, úředník Libenský, Martin Libenský 1622“.

V předsíni jest rokokový oltářík s obrazem „Ejhle člověk“ a se soškami sv. Anny a sv. Josefa po stranách; mimo to jsou tu zavěšeny dva zajímavé obrazy na plátně malované; jsou to patrně obrazy votivní. Na jednom jest zobrazena bitva s klečícím rytířem v popředí, pod nímž čte se německý nápis: „Štěpán Beník z Petršdorfu na Čeňovicích, král. cís. Vel. rada a správce nejvyššího úřadu mincmisterského v království Českém r. 1628.“ Na druhém obraze spatřuje se umírající paní v rouše řeholním, v pozadí viděti oknem loď na moři; dole jsou dva znaky a nápis německý: „Hanuš Karel Příchovský z Příchovic*), Anna Zuzana Příchovská rozená z Písnice.“

Zvonice opodál na hřbitově při zdi stojící byla vystavěna r. 1770, kdy se ukázala potřeba snésti zvony s kostelní věže, která tíží jejich trpěla. Zvonice má podobu pěkné čtyrboké barokní kaple na vysoké podezdívce, s barokními vykýři na nízké prejzové střeše.

Zvony: 1. s nápisem latinským oznamujícím, že zvon tento byl r. 1704 přelit, a s tímto dodatkem českým: „R. 1892 zvon tento znova přelit, když byl starostou král. hlav. města Prahy JUDr. Jindřich Šolc a farářem zdejší osady Ferdinand Bořický. Přelil Arnošt Diepoldt v Praze“*); 2. ulitý r. 1769 od Antonína Francka v Praze; na něm čte se nápis: „Sv. Michaele, sv. Václave, proste Boha za naši vlast českou, by vlastenci její skrze prosby vaše užili stálého pokoje. Tyto dva postranní zvony obětovala Pánu Bohu věrná paní B. R. K.*) ze své sobě od Boha požehnané práce k větší cti a chvále Boží k sv. Václavu na Prosík“; 3. ulitý od téhož zvonaře, s nápisem „Svatá panno Barboro, mučednice Krista Ježíše, prosiž za nás“ a s nápisem latinským oznamujícím, že oba postranní zvony ulity byly za faráře Gruntzela.

---

*) Jan Karel Příchovský z Příchovic byl dvorským vojenským radou a komissařem nad reformací v Čechách.

*) Původně měl tento zvon následující nápis: „Zvon tento udělán pro potřebu a ku poctivosti všech osadních ke kostelu sv. Václava na Prosík přináležejících skrze skutečné přičinění ctihodného kněze Havla Mělnického, na ten čas kazatele slova Božího a faráře na Prosíku, kterýžto kšaftem svým z lásky k tomu dílu na pomoc odkázal, a nákladem Jana Stříškovského z Stříškova, Ambrože Safránka a Jana Rychtáře z Kobylis a Václava z Vyhnanova z Vysočan, též jiných osadních. Stalo se skrze zvonaře Brikcího z Cinberku v Novém Městě Pražském leta 1572.“ Zvon tento pukl r. 1702.

V poslední době jedná se o to, aby památný a již velice sešlý kostel Prosecký opraven byl důkladně nákladem asi 20.000 K.

Ve stromořadí naproti škole jest pěkně z kamene tesaná socha P. Marie s mrtvým tělem Pána Ježíše na klíně z 18 stol., která dříve stávala v dolejší části obce při silnici do Libně vedoucí; r. 1905 byla opravena a na nynější místo přenesena.

Při okresní silnici k Libni vedoucí jsou zajímavá „Boží muka“ (kamenný sloupek na hranolovém podstavci) asi z prvé polovice 17. stol.

Filialní kostel Stětí sv. Jana Křt. v Dolních Chabrech býval za dávných dob kostelem farním.

Filialní kostel v Dol. Chabrech.

Podací právo náleželo opatům Strahovským.

Pořad farářů: Václav († 1359), kněz Václav syn Jakuba z Hoštky (do 1378), Jan, dříve farář v Brozanech, směnou s předešlým, Martin (do 1409), Petr, dotud oltářník sv. Kateřiny v kostele sv. Haštala směnou s předešlým.

Dolní Chabry zakoupila obec Starého města Pražského spolu se statkem Libeňským.

Po válkách husitských byli v Chabrech kněží kališničtí; tak r. 1547 Duchek Klíč.

Kostelík Chaberský jest drobná stavbička románská asi ze 12. stol., zachovavší se až na naše doby v podobě podstatně nezměněné.

K obdélníkové lodi přiléhá presbytář ozdobený obloučkovým podřímsím.

Původní románská okénka byla dílem zazděna, dílem rozšířena; při poslední opravě r. 1905 bylo jedno románské okénko na jižní straně lodi opět vyzdívky zbaveno.

---

*) t. j. Barbora Rosalie Kouřilová z Nového Města Pražského.

Loď má strop plochý, uprostřed každé z bočních stěn vynikají ze zdi hranolové pilířky, jež nasvědčují tomu, že se pomýšlelo na sklenutí lodi

V jižní zdi jest původní románský vchod o dvou pravoúhlých ústupcích polokrhově sklenutý.

Na střeše lodi jest sanktusová vížka.

Ještě většího významu nabyl starobylý kostelík Chaberský tím, že v něm při opravách r. 1905 pod omítkou objeveny byly znamenité nástěnné malby románské asi z druhé polovice 12. stol.

V apsidě na klenbě spatřuje se Kristus Pán trůnící v mandorle*), držící v rukou otevřenou knihu s latinským nápisem: „Já jsem první i poslední“ (Zjev sv. Jana 1, 17). Po stranách viděti postavy P. Marie a sv. Jana Křtitele. Na kolmé stěně apsidy byly postavy dvanácti apoštolů, z nichž však se zachovaly toliko tři.

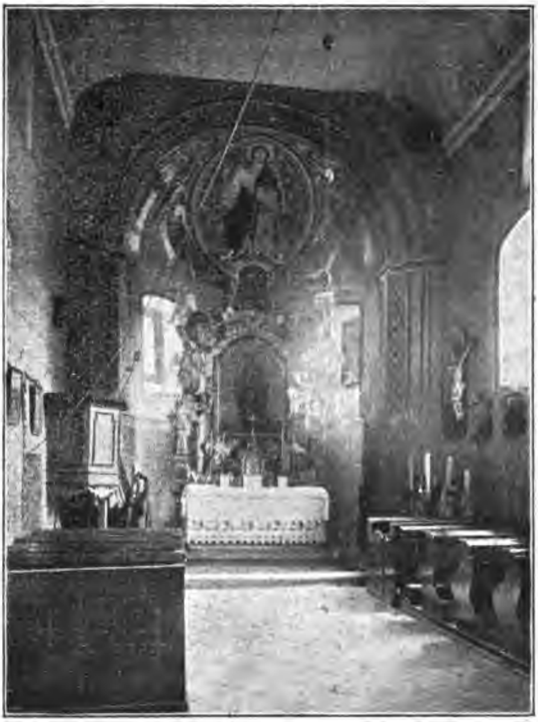

Vnitřek kostela v Chabrech.

Hlavní oltář jest barokní z 18. stol. s velikým obrazem Nejsvět. Trojice (trůnící Bůh Otec drží před sebou Krista Pána na kříži pnícího, nad nímž holubice se vznáší). Na rámci jsou sošky vznášejících se andílků; po stranách stojí větší sochy Arona a Zachariáše. Nahoře v nástavku jest velmi pěkný obrázek Stětí sv. Jana Křt.

Postranní oltářík při severní zdi lodi má na zdi malovanou barokní architekturu a v ní nahoře obrázek umírajícího sv. Františka Xav. Dovnitř architektury vsazen jest obraz na plátně malovaný z 18. století: P. Maria kleči se sepjatýma rukama na zeměkouli, podpírána jsouc andílkem; nad ní vznáší se holubice.

---

*) „Mandorla“ skládá se ze dvou úseků duhových.

V nízké dřevěné zvonici jižně od kostela při zdi hřbitovní stojící jsou tyto zvony: 1. s nápisem: „Zvon tento litý jest nákladem záduším chrámu Páně sv. Jana Stětí v Dolejších Chabřích za správy primasství v Starém Městě Pražském pana Jana Fridricha Saxa anno 1605 *). Tento zvon byl nákladem úřadu zádušního v Praze v roce 1870 přelit za náměstka purkmistrova Josefa Huleše. Přelit od dcery Karla Bellmanna Anny v Praze“; 2. s nápisem: „Pokřtěn na jméno sv. Jana Křtitele r. 1843. Ulit v Praze od Karla Bellmanna“.

Kaple nejsv. Trojice v zámku ryt. řádu křižovníků s červenou hvězdou v Ďáblicích byla spolu se zámkem r. 1755 v nynější podobě zřízena.

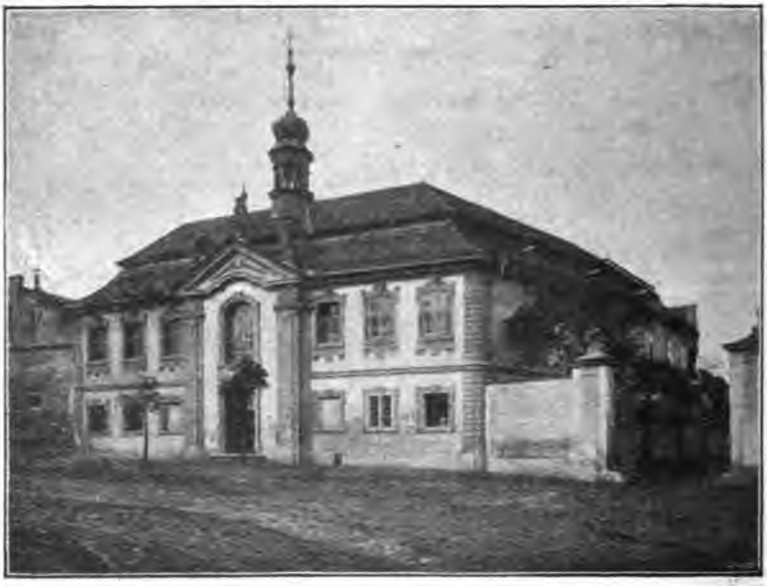

Zámek v Ďáblicích s kaplí.

V dřívějším zámku, který r. 1731 vyhořel, byla kaplička chudičká. O znovuzbudování zámku a větší kaple v něm přičinil se tehdejší administrátor Ďáblický a Hloubětínský Jan Střecha. Stavba byla provedena nákladem řádu. Na kapli darovala matka řečeného administrátora Judita Střechová 2000 zl. Kaple byla benedikována od generála-velmistra Antonína Jakuba Suchánka.

Kaple zaujímá střed průčelního křídla zámku v celé výši jeho. Nad průčelním štítem stojí socha sv. Václava a po stranách sochy dvou andělů. Na mansardské střeše jest cibulovitá vížka. Na třech klenbách vnitřní prostory spatřují se tyto malby: „Hospodin přichází se dvěma anděly k Abrahamovi“, „Abraham hostí Hospodina“ a „Sv. Václav vyučuje dítky pohanské a dává je křtíti“. Nad barokním hlavním oltářem jest dobrý obraz nepochybně od Ign. Raaba malovaný znázorňující Nejsv. Trojici a před ní klečícího svat. Václava. Po stranách oltáře nad brankami stojí dobře řezané sochy sv. Heleny a sv. Augustina. Na bočním oltáři v lodi naproti vchodu stojícím jest obraz znázorňující „Povýšení sv. Kříže“, jak se zdá, rovněž od Raaba. Dole nad mensou oltářní jest obrázek P. Marie Pomocné. Na poprsní zdi kruchty rozestaveny jsou sošky čtyř sv. evangelistův.

---

*) Byl ulit od Ant. Jos. Schönfeldta.

V zámku Ďáblickém bydlili v 18. století kněží ze řádu křižovnického, kteří jsouce správci statku, vykonávali zároveň i duchovní správu v Hloubětíně a Ďáblicích*).

Ve Vysočanech byla r. 1875 zřízena mešní kaple z velkého sálu domu č. 25, jejž k tomu účelu ochotně propůjčila majitelka domu toho paní Karolina Jindřichová, měšťanka Pražská. Po její smrti však r. 1882 byla k žádosti dědičky zrušena.

R. 1890 byla v nové budově školní ve Vysočanech zřízena kaple ve druhém poschodí; r. 1894 přeložena byla do přízemí. Jest to bývalá učebna. Pozoruhodný jest darovaný sem starý, z 18. stol. pocházející rokokový oltářík s pěkným obrázkem „čtrnácti sv. pomocníkův“ malovaný ve způsobu Raabově. Rovněž zasluhuje povšimnutí pěkně řezaný trojboký podstavec rokokový vedle oltáře stojící. Některé předměty bohoslužebné darovány byly do této kaple od Bedřicha rytíře Freye z Freyenfelsu, majitele velkostatku ve Vysočanech, jiné pak z výše řečené zrušené kaple.

Vnitřek zám. kaple v Ďáblicích.

Třeboratice n. Třeboradice, fara.

Patronem beneficia jest matice náboženská, patronem kostela hrabě Otokar Černín z Chudenic.

Na osadě jest celkem 1347 katolíků, 24 evangelíci a 2 židé. Patří sem tato místa: Třeboratice (45 d., 270 ob., šk. 4tř.), Mirovice ($^1/_2$ h., 25 d., 220 ob.), Miškovice n. Myškovice ($^1/_2$ h., 33 d., 408 ob.), Veleň n. Velyně (1 h., 51 d., 475 ob., šk. 2tř.)

V Třeboraticích byla fara již ve století 14.

Podací právo vykonával scholastik metropolitní kapitoly Praze, k jehož prebendě Třeboratice náležely.

---

* Srvn. str. 239.

Z nejstarších plebánů Třeboratických známi jsou tito: Petr († 1376), kněz Mořic (Mauricius) z Kosové Hory (od r. 1376 snad asi do r. 1398, kdy v soudních aktech konsistorních vyskytá se spor o uprázdněnou faru Třeboratickou; Martin, jenž byl spolu kanovníkem Boleslavským (do 1412), Hynek (Hinczo), dříve plebán v Kostomlatech, směnou s předešlým (do 1415); Mikuláš, dříve plebán kostela P. Marie v Boleslavi, směnou s předešlým (od r. 1415); Hynek (Hinczico) zemř. 1435; kněz Mikuláš Kolovrat, kterýž však sotva již faru sobě udělenou mohl nastoupiti, neboť Třeboratice octly se nepochybně tou dobou již v rukou kněží držících se strany Husovy.

Oltářík ve školní kapli Vysočanské.

Z kněží husitských v Třeboraticích působivších známi jsou pouze kněz Ondřej (1479) a kněz Melichar (1520).

Později fara v Třeboraticích zanikla a osada připojena byla k Vinoři. Teprve r. 1787 zřízena byla v Třeboraticích lokalie, k níž připojeny byly i Čakovice.

Prvním lokalistou stal se Pavel Wolf, minorita od sv. Jakuba v Praze († 1826). Po něm následovali: Jos. Hostlovský, jenž obdržel r. 1831 titul osobního faráře (do 1848), Ant. Březina (do 1852), Jos. Fabian, vicepraeses arcib. semináře Pražského, za něhož r. 1853 lokalie Třeboratická povýšena byla na faru*); Jos. Feuerstein (1874 † 1883), jenž byl od r. 1877 kn. arc. vikářem; Bernard Boháček (1884 † 1893); Karel Burka

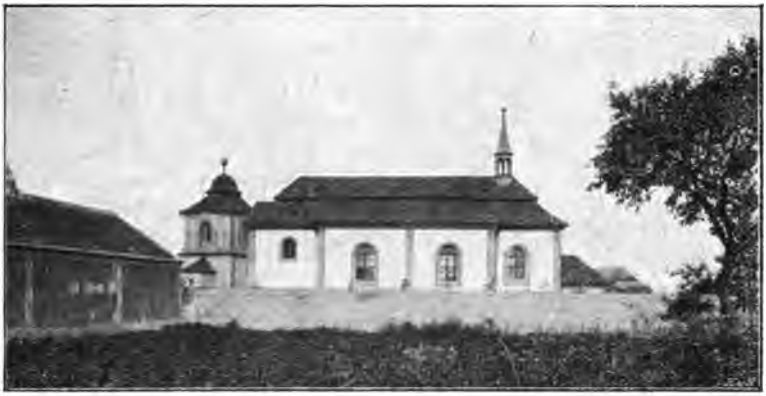

Farní kostel v Třeboraticích.

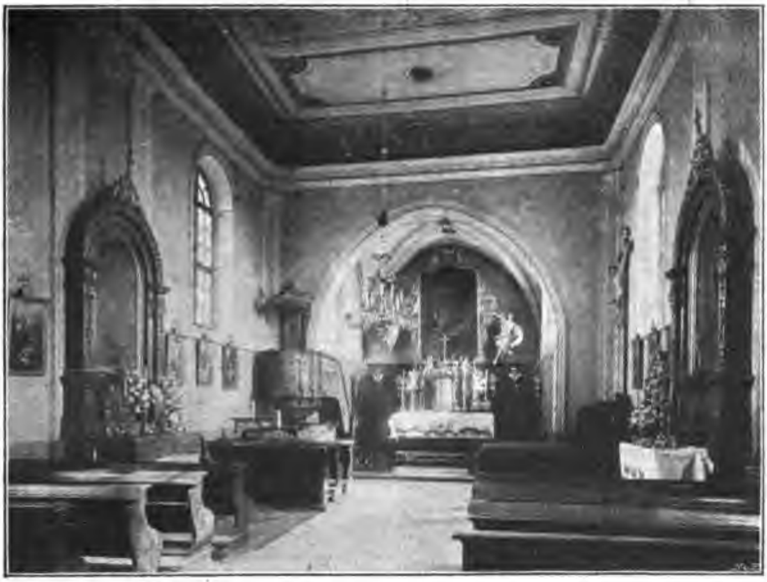

Vnitřek kostela v Třeboraticích.

---

*) Farář Fabian postižen byl těžkou chorobou duševní, i musil býti dán do Pražského ústavu pro choromyslné; místo něho vedli duchovní správu administrátoři: Jos. Schnepp (1857—60), Filip Frant. Vobořil (1864 † 1869), Vinc. Nejedlý až do r. 1874, kdy farář Fabian obdržel stálou pensi, načež fara znovu obsazena býti mohla.

(1893 † 1901), za něhož r. 1901 zřízena byla v Čakovicích fara samostatná; Dr. Jindřich Kubát (1901 † 1904), Karel Gross.

Farní kostel Nanebevzetí Panny Marie pochází ze sklonku doby románské. Z toho času zachovalo se zdivo obdélníkové lodi i pravoúhlého presbytáře, jenž má původní klenbu křížovou na žebrech spočívající. Později obdržela svatyně tato zevně vzhled barokní.

Nad barokním hlavním oltářem jest v rámci anděly neseném pěkný obraz Nanebevzetí P. Marie z druhé polov. 18. stol., nepochybně práce Ign. Raaba.

Postranní oltáře byly nově pořízeny za administrátora Vobořila (1864—69); jsou renaissanční s pěknými obrazy od Rud. Müllera („První sv. přijímání sv. Václava“ a „Sv. Vojtěch žehnající svoji vlast“).

Ve zvonici stojící opodál kostela visí tyto zvony: 1. s nápisem: „Tento zvon ulit za patrona p. t. p. Heřmana hraběte Černína od Mik. Löwa v Praze r. 1687 a znovu přelit za patrona p. t. p. Otakara hraběte Černína z Chudenic 1873 od Josefa Diepoldta“; 2. s něm. nápisem: „Ulil mne Mikuláš Löw v Pražském zámku roku 1688“; 3. z r. 1825.

16. Vodolka n. Voda Odolena, fara.

Patronem jest »Hospodářská úvěrní banka pro Čechy«. Duchovní správu obstarává farář s kaplanem. Na osadě žije celkem 4104 katolíků, 113 evangelíků a 68 židů.

Patří sem tato místa: Vodolka (156 d., 1215 ob.), Břežany Panenské s kaplí sv. Anny (1 h., 69 d., 524 ob., šk. 2tř.), Čenkov (1/2 h., 20 d., 121 ob.), Dolínek n. Dolínky (1/4 h., 30 d., 224 ob.), Klíčany (1 h., 20 d., 189 ob.), Kopeč (1/2 h., 20 d., 156 ob.), Korycany (1 h., 47 d., 354 ob.), Lhota Červená (1 h., 80 ob.), Máslovice (1 h., 45 d., 314 ob.), Postřižín (1/2 h., 48 d., 388 ob.), Velká Ves s filialním kostelem sv. Vavřince (1 h., 55 d., 377 ob., šk. 3tř.), Vodochody (1 h., 51 d., 343 ob.).

Ve Vodolce byla fara již ve stol. 14. Vodolka náležela tehdáž ke statkům metropolitní kapitoly Pražské, jíž tudíž příslušelo i právo podací.

V letech 1371—80 byl tu plebán Martin; 1381—96 Vít.

V bouřích husitských zabrán byl statek Vodolský Pražany, kteří vykonávali tu i právo patronátní. Dosazovali sem ovšem kněze kališné. Z těch jsou známi: Marek (1525) a Jan Turek (1585), jenž z Vodolky pro bludná kázání a pro svou hanlivou ženu byl vypuzen.

R. 1671 darována byla Vodolka od Václava z Lobkovic, tehdejšího majitele, jesuitské kolleji u sv. Klementa v Praze. Jesuité obnovili r. 1679 při Vodolské kostele faru. Vystřídali se tu tito faráři: Jiří Čapek († 1685), Mat. Frant. Echini (1685—87), Jan Pavikovský (1687—1692), Ferd. Uhlíř (1692 † 1699), Gabriel Alexius Ignác Langer (1699—1705), Lukáš Ign. Červený (1705 † 1716) Václav Josef Fuka (1716 † 1720), Václav Ferdinand Schmidt (1720 † 1728), Pavel Ign. Švancar (Schwanczar) (1728 † 1745)*), muž učený, zbožný a horlivý.

---

*) K r. 1728 poznamenává Švancar v pamětní knize: „Tohoto roku zavedeno bylo ono nanejvýš spasitelné pozdravení „Pochválen buď Ježíš

Roku 1729 k slavnosti prohlášení bl. Jana Nep. za svatého vedl Švancar z osady své processí do Prahy v počtu 226 osob se 4 korouhvemi.

R. 1733 rozhodl se rektor kolleje Klementinské P. Jan Seidl, že místo dosavadního starobylého kostela Vodolského, již velmi sešlého, vystavěti dá kostel nový. Ještě téhož roku položeny byly základy. Stavba vyžadovala téměř plné 4 roky neunavné práce. Starý kostel r. 1734 byl úplně zbořen. Služby Boží konaly se někdy pod věží, někdy v sakristii.

Farní chrám ve Vodolce.

Kristus," odp.: „Na věky. Amen" s odpustky 100 dní. Zajisté, veliký poklad!"

R. 1734 zdi nové stavby vyhnány již do podstřeší. Roku 1735 budováno bylo mohutné klenutí, na něž se spotřebovalo 50.000 cihel; zároveň stavěly se střechy a dokončovala se věž. Ještě téhož roku jesuita P. Jan Kuben vymaloval presbytář a hlavní oltář. Rektor P. Seidl přišel prohlédnout si stavbu, i zpozoroval, že průčelí její jsou málo ozdobná; nařídil tedy, aby nad bočními průčelími umístěna byla ozářená jména „Jesus“ a „Maria“ mezi sochami andělů a v průčelí aby umístěna byla socha sv. Klementa rovněž se dvěma anděly nástroje umučení držícími. K rozkazu jeho provedl vše to velmi dovedně bratr laik řádu jesuitského Jan Hanika. R. 1736 započal P. Kuben malovati klenbu kostela, kteroužto práci dokončil před svátkem Všech Svatých. Toho r. dne 30. září navštívila kostel Marie Františka velkovévodk. Etrurská, rozená kněžna saská, s četným komonstvem a byla přítomna požehnání, načež přijala občerstvení na faře. R. 1737 byly dokončeny práce na vnitřní výzdobě chrámu; zhotoven tabernakl a kazatelna. Také byly dokončeny malířské práce na kruchtě a ve věži. R. 1738 provedl pozlacovačskou práci na tabernakulu a kazatelně frater laik Tovaryšstva Ježíšova Karel Habermann. Vysvěcení kostela zdrželo se jednak hrozící válkou s Turky, jednak nemocí světícího biskupa Rudolfa hr. Sporcka, jenž k úkonu tomu byl ustanoven. Teprve dne 18. září 1740 byl nový kostel benedikován děkanem Brandýsským, Josefem Ant. Hořickým, kanovníkem Staroboleslavským a kn. arc. vikářem.

Po Švancarovi následovali: Ant. Frant. Veselý, jenž se r. 1750 stal farářem u chrámu Týnského v Praze; Jan Antonín Kruba (1750 † 1784).

R. 1757 za invase Pruské vojáci nepřátelští často prohledávali kostel i věž, není-li tam skryto obilí. Služby Boží se pro tyto časté návštěvy Prusů konati nemohly, poněvadž lidé do kostela jíti se báli, aby jim nepřátelé zatím doma vše nepobrali a aby od nich na cestě o lepší oděv svůj nebyli oloupeni.

Po zrušení řádu jesuitského r. 1773 stala se Vodolka jměním státním; později r. 1811 byla prodána israelitovi Šimonu Laemelovi; po něm majetníci částěji se měnili: 1816 Aug. hr. Ledebour, 1823 Jan hr. Somssich de Saard, Maďar, 1828 Matyáš Fridrich ryt. (později baron) Riese ze Stallburgu, jenž upadl do dluhů, načež statky jeho r. 1887 převzala Hospodářská úvěrní banka.

Po faráři Krubovi následovali: Karel Josef Khun (1784—1804), jenž po 22 let byl členem řádu jesuitského a po jeho zrušení kazatelem ve farním kostele sv. Mikuláše na Malé Straně, spisovatel český.

R. 1786 vyžádal si farář Khun veliké varhany ze zrušeného Malostranskéhe kostela Theatinů; přivezeny byly do Vodolky na 15 vozech. Pro ně musila býti kruchta rozšířena.

Maje nové varhany staral se Khun o povznesení zpěvu chrámového. Dal tedy vytisknouti známější zpěvy, zvláště pak novou píseň od administrátora Chvatěrubského Ant. Tibelli složenou, která jednotlivým částem mše sv. byla přizpůsobena.

Farář Khun stal se r. 1801 čestným a r. 1804 sídelním kanovníkem Vyšehradským. Po něm následovali: Jos. Cherubinus Smutek (1804 † 1806), Karel Minsinger (1807 † 1825), Karel Jak. Strnad (1825 † 1841), Jos. Vojt. Svoboda (1842 † 1866), jenž ve vysokém stáří zprvu na jedno oko, potom r. 1862 i na druhé oslepl. Duchovní správu konal potom se zdvojenou pílí kaplan Václav Kocman sám.

R. 1863, dne 20. ledna u večer asi o $^1/_2$5. hodině za bouře od západu přikvapivší udeřil blesk do věže chrámové a zapálil ji; také střecha nad kostelem byla zachvácena ohněm; při velikém větru nebylo možno ani hasiti. Při tomto požáru vzaly všechny zvony za své až na umíráček. Tento hrozný požár viděti bylo daleko široko. Při ohni osvědčila se důkladnost stavby, neboť kopule chrámové pranic neutrpěla, ačkoliv těžká prejzová střecha nad ní úplně shořela a hořící těžké trámy spolu s těžkou krytinou prejzovou na ni neustále se řítily.

Vnitřek kostela ve Vodolce.

Na štěstí dal patron ryt. Riese kostel pojistiti a celou od pojišťovny obdrženou sumu 10.700 zl. na obnovení kostela daroval. Na kostel dána byla střecha tašková; na věži zbudována byla nová cibulovitá báň a byla plechem pobita. Opravné práce prováděny byly rychle, takže již koncem listopadu téhož roku byly ukončeny.

Po zesnulém faráři Svobodovi obdržel faru jeho kaplan Václav Kocman, jenž tu pak působil jako farář až do své smrti r. 1894; po něm následovali: Frant. Frolik, kn. arc. vikariatní sekretář († 1898) a nynější duchovní správce Josef Jílek.

Farní kostel sv. Klementa jest krásná stavba barokní, dílo proslulého stavitele Kiliana Ignáce Dienzenhofera.

Zevnějšek této stavby jest sice prostý a mnoho ztratil nynější nízkou taškovou střechou (původní roku 1863 požárem zničená byla vyšší a přiměřenější); za to vnitřek překvapuje neobyčejnou nádherou.

Kaple sv. Anny v Panenských Břežanech.

Půdorys kostela vytvořen z kruhového středu, tvořícího loď chrámovou, a ze dvou k němu na protilehlých stranách přiléhajících stejných vejčitých prostor obsahujících presbytář a kruchtu; mimo to jest ještě v průčelí čtyrboká věž a za presbytářem sakristie.

Hojné přístěnné pilíře i sloupy, nesoucí bohatou konsolami podepřenou římsu, oživují vnitřek.

Na klenbě presbytáře zobrazeno jest svržení sv. Klementa do moře.

Hlavní oltář skládá se z mensy a s vysokého tabernakulu s hadovitě točenými sloupky po stranách; ostatní vysoká část oltáře i s obrazem jsou malovány na stěně. Obraz oltářní znázorňuje, kterak k modlitbě sv. Klementa ze skály zázračně voda vytryskuje.

Obrovská klenba lodi ozdobena jest velikolepou malbou představující otevřená nebesa s množstvím světců, světic a andělů a sv. Klementa anděly do této nebeské slávy neseného. Níže při okraji klenby spatřují se mezi malovanou architekturou zajímavé skupiny allegorických postav; z nichž nejzajímavější jest skupina v levo u vítězného oblouku, kdež několik postav drží rozestřený plán Vodolky s okolím a jiná postava vedle drží v rukou veliký model Pražské koleje Klementinské.

V levo při vítězném oblouku jest výborně pracovaná kazatelna.

V lodi jest několik oltářů; architektura jejich jest malována na stěně; obrazy oltářní jsou většinou malovány na plátně.

Na straně epištolní jsou tyto oltáře: 1. s obrazem svat. čtrnácti pomocníků a sv. patronův českých; 2. s obrazem „Narození Páně“ špatně na stěně malovaným; nad mensou oltářní jest menší velmi krásně na plátně malovaný obraz představující P. Marii se spícím Ježíškem v náručí; na zadní straně tohoto obrazu jest nápis: „Na věčnou památku daruje chrámu Páně Vodolskému Ant. Lerch Societatis Jesu. V Římě dne 28. novembris anno 1737"; 3. s pěkným obrazem: sv. Ignác v oblacích a jiní světcové z tovaryšstva Ježíšova.

Na straně evangelijní jsou tyto oltáře: 1. s obrazem „Pán Ježíš odevzdává sv. Petru klíče"; nad mensou oltářní malý oválový obrázek sv. Aloisia; 2. s velikým obrazem sv. Josefa *), malovaným r. 1887 od Karla Javůrka; 3. se zdařilým obrazem sv. Barbory jakožto utěšitelkyně umírajících; tento obraz od Ign. Raaba malovaný daroval r. 1764 provinciál řádu jesuitského P. Petr Janovka.

Na spodní straně klenbových pasů pnoucích se nad bočními oltáři na straně severní a jižní spatřují se v bohatých štukových rámcích malby na omítce provedené: „Příchod sv tří králů" a „Z mrtvých vstání Páně"

Na klenbě nad chorem vymalována jest kaple s mrtvým tělem sv. Klementa, k níž s obou stran spěchají věřící a andělé.

Na klenbě předsíně chrámové v podvěží zobrazen anděl podávající rozevřenou modlitební knihu, v níž se čte: „Přepěkné modlitby při mši svaté s rozmyšlováním..." Nad samým vchodem do chrámu čte se v řeči latinské, české i německé nápis: „Pojďte, klanějme se!"

Cínová křtitelnice trojnohá, asi z počátku 16. stol., pochází z kostela dřívějšího; jest na ní nápis: „Nenarodí-li se kdo z vody a ducha svatého, nevejde v království nebeské"

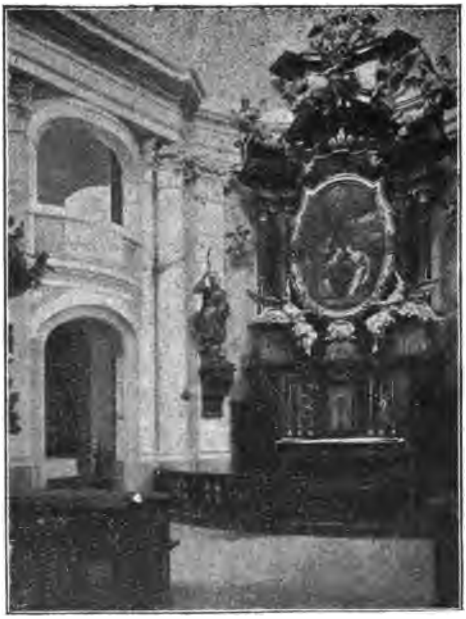
Vnitřek kaple v Panenských Břežanech.

Ve věži visí tyto zvony: 1. největší (váží 1808 liber) s nápisem latinským oznamujícím, že byl při požáru r. 1863 zničen, a téhož roku od Karla Bellmanna přelit; na druhé straně jest tento český nápis; „Hospodine, chvaltež tě všecka díla tvá a svatí tvoji dobrořečte tobě! Chvalte Pána na cymbálech dobrozvučných, chvalte jej na cymbálech plesání plných!" **) 2. prostřední (váží 888 liber) s nápisem latinským, sdělujícím, že byl rovněž přelit r. 1863 od Karla Bellmanna; mimo to čte se na něm tento český nápis: „Želely jsme, rudá záře kolem nás když plála; věkostálá budiž nyní naše Bohu chvála" ***); 3. nejmenší (umíráček) váží $64^1/_4$ libry), jediný, jenž ve zmíněném požáru obstál bez pohromy, zavěšen jsa ve výklenku věže; jest na něm latinský letočetný nápis, oznamující, že jej dal nákladem svým ulíti Vodolský farář Jan Antonín

---

*) Původně tu byl obraz na stěně malovaný, představující P. Ježíše na kříži; r. 1869 byl tu zavěšen obraz nový na plátně malovaný, darovaný pražskou měšťankou Kateřinou Vocelkovou; ten však shořel spolu s oltářem r. 1886, načež byl nynější obraz pořízen.

**) Zvon požárem zničený byl ulit od Brikcího r. 1558.

***) Dřívější zvon byl ulit od Jana Jiřího Kühnera r. 1762.

Kruba r. 1768 a že ulil jej Jan Jiří Kühner v Praze. Tento zvon lidé ode dávna nazývali „farník“, snad proto, že od zmíněného faráře byl darován.

V zámku Vodolském byla za Jesuitů domácí kaple, která r. 1773 byla zrušena; zařízení její bylo z části prodáno, z části přeneseno do farního kostela.

Kaple sv. Anny v Panenských Břežanech. Břežany patřily od r. 1228 panenskému klášteru sv. Jiří na Hradčanech, odtud příjmení »Panenské«. Abatyše Františka Pieronová z Galliana dala na návrší nad Břežany vystavěti krásnou kapli ke cti sv. Anny. Plány k ní zhotovil architekt Jan Santin; stavbu samu provedl v letech 1705—1707 Pražský zednický mistr Filip Spanberk. Dokončenou kapli posvětil dne 21. srpna 1707 opat Strahovský Vít Seipel. Důkladně byla kaple tato opravena r. 1891 pod dozorem architekta Bohumila Štěrby.

Filialní kostel sv. Vavřince ve Velké Vsi.

Břežanská kaple sv. Anny, stojící na výšině, odkud rozkošná vyhlídka se otevírá, jest slíčné barokní stavení. Střed stavby sestrojen jest v půdorysu na základě pravidelného šestiúhelníku. Ušlechtilé sloupy a pilíře nesou římsu, nad níž zvedá se klenba, nesoucí velikou lucernovitou stavbu nadstřešní, rovněž klenutou a mansardskou střechou krytou. Velikými okny této lucerny padá hojně světla dovnitř vkusné stavby.

Vždy ob jeden bok střední části, tedy na třech stranách, jsou přístavby, samostatnými stříškami se zděnými vížkami kryté. Přístavby tyto jsou dovnitř kaple otevřeny, obsahujíce v sobě schodiště, empory a kruchtu.

Hlavní oltář jest barokní, velmi ušlechtilých tvarů. Uprostřed v rámci od dvou vznášejících se andělů neseném, jest zdařilý obraz: sv. na s Ježíškem na klíně, jenž sklání se k matce své před ním klečící.

Po stranách oltáře stojí na konsolách zdařilé barokní sochy svat. Víta a sv. Václava.

Pod bočními emporami jsou malé barokní oltáříky s novějšími obrazy sv. Jana Nep. a sv. Isidora od J. Mathausera z r. 1891.

Barokní kazatelna ozdobena jest na stříšce sochou svat. Jiří na koni draka potírajícího a na řečništi reliefy sv. učitelů církevních.

Na kruchtě jest dřevěná, oválová tabule s nápisem latinským podávajícím zprávy o zbudování a posvěcení kaple.

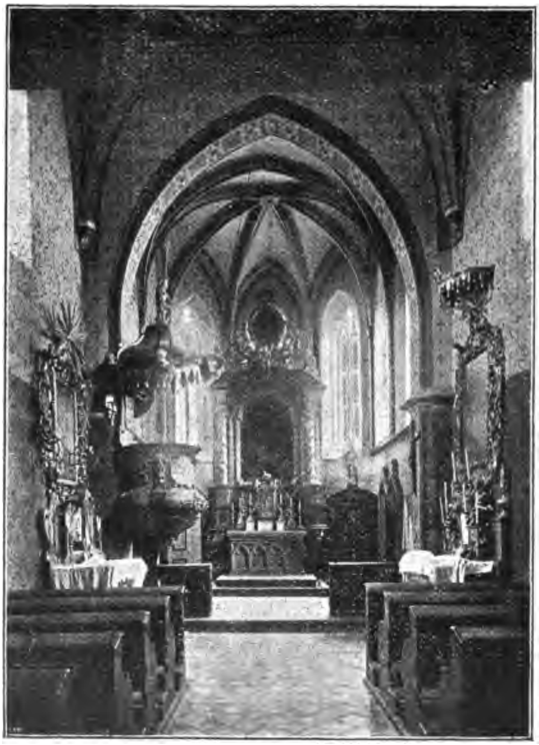

Vnitřek kostela ve Velké Vsi.

Filialní kostel sv. Vavřince ve Velké Vsi býval za starodávna kostelem farním.

R. 1259 daroval kanovník Ebrhard některé pozemky ve Velké Vsi kostelu sv. Víta v Praze za tím účelem, aby z výtěžku jejich vydržováno bylo při kostele tom dvanácte hochů tak zvaných „bonifantů“ k církevním zpěvům. Ve Velké Vsi vystavěl r. 1261 děkan metropolitní kapitoly Vít kostel vlastním svým nákladem. Podací právo vykonával kanovník sakrista, jenž měl na starosti správu řečeného nadání.

Z farářů ve Velké Vsi jsou nám známi tito: Vilém (do 1356), Jakub, dříve plebán v Suchdole, směnou s předešlým (1356—66); Jan, dříve plebán v Pšově, směnou s předešlým (1366—70); Přibík, dříve plebán u sv. Filipa a Jakuba v Praze, směnou s předešlým (1370), ale vzdal se fary ještě téhož roku; Jiří (1370—77), Jakub dříve plebán v Bohnicích, směnou s před. (1377 snad do r. 1392), Václav (1392—96), Beneš, dříve kanovník na Mělníce, směnou s před. (1396–1401) Hereš, dříve farář ve Vtelně, směnou s předešlým (1401—1412), klerik Zbyněk z Rájova (1412—17) Petr z Loun (1417—1419), Václav syn Martinův z Lípy.

V bouřích husitských fara zanikla. Pustý dvůr ve Velké vsi získán byl r. 1550 pro záduší kostela sv. Petra na Poříčí v Praze; odtud náleželo patronátní právo nad kostelem ve Velké Vsi obci Pražské jakožto správci řečeného záduší.

Velká Ves přifařena byla k Vodolce r. 1793; dříve náležela k Obříství.

Kostel ve Velké Vsi jest pěkná stavba gotická, r. 1881 důkladně obnovená. Presbytář třemi boky zakončený má žebrovou klenbu o dvou polích. Žebra vycházejí z oblých přípor. Okna hrotitá mají gotické kružby. Hlavní oltář má kamenou mensu gotickou; hořejší část jest barokní. Oltářní obraz, představující mučednickou smrt sv. Vavřince, jest dobrá práce ze sklonku 17. stol. Nad ním jest v oválovém rámci menší obraz, představující Boha Otce a nejvýše jest kartuše s písmeny S. L. (t. j Sanctus Laurentius, sv. Vavřinec). Nad brankami za oltář vedoucími stojí dobré barokní sochy sv. Václava a sv. Lidmily.

Nad vítězným obloukem vymalován jest znak Novoměstský a pod ním nápis: „Nákladem záduše obnoveno roku 1881“.

Loď má rovněž klenbu žebrovou o dvou polích. V ní stojí naproti sobě barokní oltáříky. Na oltáříku na straně epištolní stojícím jest dobře řezaný rám, v němž jest obraz „Korunování P. Marie“; na oltáříku protějším spatřuje se obraz „Zvěstování P. Marie“ a v rámci samém malé obrázky sv. Kateřiny a sv. Barbory.

Při zdi hřbitovní stojí zvonice z roku 1582, jejímž přízemím na hřbitov se vchází.

Zvony: 1. velmi pěkně ozdobený z r. 1550, slitý Tomášem Jarošem Brněnským; 2. ulitý od Jana Kristiána Schuncke r. 1763 s nápisem českým, oznamujícím, že byl ulit s vůlí a povolením slav. magistrátu král. Nového Města Pražského, jakožto patrona chrámu; 3. s nápisem latinským, oznamujícím, že zvon tento r. 1827 přelil Karel Bellmann v Praze.

Kaple v Selci.
(Viz str. 230.)

Rejstřík.

Abakuk Václav 97.
Absolon Martin 185.
Abstorfský Václ. Vojt. 12.
Adam 81, 116, 164, 172, 179, 189, 239.
Adamec Frant. 156.
Adámek Frant. 69.
Adamovice 183.
z Adlersheimu 149.
Adrianus 261.
Agricola Jiří 5.
Akanthido Mitis 45.
Albert 6, 19, 44, 169, 187, 225, 226.
Aldašín 88, 89, 92, 96—98.
Aleš 254, 272.
Alexander Matyáš 39.
Alexander V., papež 245.
Alexandrovič Jan 154.
Alexius 242, 272.
Aloizov 250.
Alsterlová z Astfeldu 169.
Altenhof Ant. 66.
Alžběta císařovna 285.
Ambrosius Jan Fridrich 45.
Ambrozi Václav 278.
bl. Anežka 238.
Angelowecz Krištof 90.
Antoni Jindřich 6, 7.
Antonín 45.
Antonius a Jesu 96.
Arnošt z Pardubic, arcib. 3, 4, 33.
Auersperg hr. 195.
Auerspergová hr. Isabella 195.
Augustin z Loun 44.
Ažman Radoslav 233.

Babánek Jos. 159.
Baběnice (Paběnice) 260.
z Babic Pecman 171.
Babice 103, 105, 193.
Babičky 103.
Babor Frant. 62, 191.
Bakov 274.
Balaban Jan 114, Václav 190.
Banka Frant. 165.
Banner 206.
Barchetti Ant. 154.
Barochov (Barachov) 193.
Barochovský Jan 198.
Bartl Jan 253.
Bartoloměj 4, 45, 242. B zvonař 15, 35, 41, 63, 136.
Bartoněk Vojtěch 256, 259.
Bartoš 242, 264.
Basilius 261.
Bastl Kašp. Em. 195.
Bášť 266, 274.
Baštěk 266.
Bauer Matěj 276.
Bavor 62, B. Oldřich 281.
Bavoři 187.
Bavorovský Innocenc 217.
Beber Martin 104, 135.
Bedřich (Fridericus) 171.
Beer Frant. 36, Jak. 241.
Běchovice 169, 171
Bělá 200.
Bělčice 77.
Bellmann Karel 15, 18, 22, 32, 35, 44, 49, 69, 76, 85, 96, 99, 107, 116, 126, 129, 145, 159, 175, 177, 229, 241, 244, 246, 250, 264, 280, 290, 299, 302.
Bellmannová Anna 32, 35, 85, 116, 145, 229, 241, 264, 290.
Bellot Mikuláš 148.
Bělokozly 118.
Bělský 249.
Benátky 69, 118.
Benda Karel Alois 174.
Beneda 172; B. z Nečtin 257.
Benedikt z Fulstyna 5.
benediktíni 5, 11, 36, 131.
Beneš 23, 88, 135, 225, 226, 266, 272, 277, 302.
Beneš Třebízský Václav 256, 268.
Beneš Václav 152.
Benešov 74, 166, 194.
z Benešova Matěj 172.
Benešovský Václ. 283.
Benice 141.
Beník (Benig) z Petrsdorfu Štěpán 154, 287.
Beran Tadeáš 74.
Beránek Jan Daniel 43, Daniel 200.
z Bergenu hr. 195.
Bergler 228.
Berka z Dubé Hynek 4.
Berka Vcl. Vodňanský 154.
Berkové 49, 50.
Bernard 184.
Bernard L. J. 98.
Bernardin Václav 150.
Bernatovič Stan. 61.
Beroun 6, 187.
Betaň 260, 262.
Bezděkov 77.
Bezdězská P. Maria 14.
Bezno 43.
Bican Martin 125.
z Bienenberka ryt. Karel Jos. 124, 162.
Biener v. z Bienenberka.
Bihan Fr. 54.
Bilanský v Bylanský.
Bílek Fulgentius Jan 124, 180.
Bílek Václav 112, 180.
Bilína 83, 250.
Binovský Fr. Zbyněk 112.
Biskupice 21, 31.
z Bissingen hr. 194, 196.
Bláha Matěj 19, 42, 253.
Blahut 4.
Blanický z Blanice Vilím 47.
Blatná 165, 189, 216.
Bláto Černé 110, 131.
Blatov 169.
Blažej 53, 76.
Blažej Fabian 155.
Blažek 153. B-ová Ant. 92.
Blažek Jakub 147.
Blažek Josef 128.
z Blažimi Aleš 175.
Blažko Frant. 186.

z Blumenberka Václav Celestin 40.
Bodušanský Jos. Kar. 83, 169, 253
Boháček Bernard 293.
Bohdal z Drahonovic 127.
Bohdanecký Frid. 45, 47.
Bohdanecký Jan 174.
Bohnice 225—230, 284, 301.
Boholiby, Bohuliby 152.
Bohouňovice (Bohuňovice) 99, 102.
Bohumile 88, 98.
Bohumír 148.
Bohuněk, Bohunko 4, 38, 53, 63, 67, 133, 141, 167, 169, 172, 175, 188, 213, 216.
Bohuslav 109, 116, 225, 260
Bohuta 53.
Bojmice v. Bohnice.
Bolek ze Skalice 127.
Bolelucký Matěj 207.
Boleslav II. 51.
Boleslav Pobožný 281, 284.
Boleslav Ml. 13, 63, 85, 91, 93, 98, 150, 163, 245.
Boleslav Stará 6, 30, 40, 53, 64, 86, 146, 174, 189, 268, 272, 272, 273, 275, 276, 287, 292, 296.
Bolzer Frant. 55, 87.
Borecký Václ. Štěp. 128.
Bor 103; Borek 152.
Boreš (Borsso) 172.
Bořanovice 266.
Bořanovský z Bytišky 271
Bořice 97
Bořický Frant. 284, 285 287.
Borotín 127.
Borový Klement 182.
Borta Matouš 17.
Boskovský Frant. Bartoloměj 54, 86, 91, 128, 251.
Božetěch 118, 129, 120.
Božkov 178.
Brabec Frant. 19, 114, Vinc. 104.
Bradáč Vinc. 33, 39, 46, 49, 102, 128, 129, 137.
z Braitenberka Pontán Jiří Bartold 39, 40.
Brandl 79
Brandt Václ. 284.
Brandýs 36, 54, 133, 164, 268, 277, 281, 296.
Bráník 230—233, 279.
Braum Frant. 39, 201, Jak. 42.
Breicha Jan 211,
z Brém Jan 41.
Břetislav kníže 45, 119.
Bretschueider Aug. 156, 158, 160, 161
Břevnov 11, 36, 119, 258,
Březí 41, 43—46, 61, 141, 167, 200.
Břežany 60; B. Dolní 164, 165, 167, 176, 216, 220, —222; Břežany Panenské 294, 300—301.
Březinka 99
Březka (Březek) 172
Březina Ant. 292.
Březňoves 266.
Březnice 4.
Brhovský Jos. 74.
Brikcí z Cimperku 22, 25, 35, 47, 76, 99, 104, 107, 182, 188, 215, 287, 299.
Bříství 11—15, 24, 25, 36.
Britanský z Oravy Jaroslav 179, .80.
Bříza v. Březí.
Brník (Brníky) 90, 134.
Brnky 254, 258, 284.
Brno 159, 302.
Brod Český 8—11, 13, 24, 26, 27, 28, 29, 30, 34, 39, 46, 49, 52, 55, 56, 59, 65, 66, 90, 95, 101, 146, 205, 249, 250.
Brod Kryštof Jan Ign 180
Brodský z Většína Matěj 8; B. ze Zilova Pavel Frant. 254.
Brokoff Jan 49.
Brošek Frant. 83.
Brož Ant. 233, 279, Jos. 196, B. Jan Vodňanský 216, B. Václav 284.
Brozany 74, 147, 288.
Brožek Frant. 191.
Brtnice 183.
Brun Jan Jiří 156.
Brůna Frant. 194.
Brunner Frant. Xav 7.
Brunnerová Barbora 7.
Brunšvický kníže 39
Brykcí v. Brikcí.
Brychtová Marta 159.
Bubna baron Jos. 195.
Bubny 171.
Bubovice 4.
Bućina 77.
Buda 103, 131.
Budějovice 63, 106, 153, 171, 204, 245.
Budil Tomáš Vojt. 33, 208, 215, Václ. Ant. 34, 68, 214, Frt. Sal. 34, Jan 68
Budín 118.
Budislav 21.
Budko 44.
Budkovice 211.
Budy 117, 118, 134.
Budyně 167, 204, 206.
Buchar Jos. 102.
Bukov 258.
Bukovina 248.
Bulánka 134.
Burian Jos. 205.
Burka Karel 293.
Bušek Petr 76, 104; B, Petr a synové 228, 244; Buškové bratři 31, 196
Bydeč 106.
Bydžov 97.
Bylanský z Bylan 215,
Bylany 5, 26, 30—32, 98.
Bytiška 271.

Cáchy 277.
Candidus. 261.
Castro Florentino 154.
Celenský Jan Jiří, ryt. 31.
Cellenská P. Maria 9.
Cerekvice 244.
Cerhynky 47.
Cestlice v. Česlice.
Ciborski Štěpán Ant. 90.
Cíca (Cyca) Jiří 205.
z Cimperku v. Bartoloměj a Brikcí.
Církvice 131, 133.
Císař Adam 112, Martin 254, Václ. Jos. 82.
Claudius Bernard 107.
Clem Jan 102.
Coelestinus a Jesu 93.
Cornix 12; 154.
Crispin 6.
Croy, princ 25.
Crux 105.
Ctibor 76, 127, 133, 172, 189.
del Curto 258, 259.
cyriakové 13.
Czeschka v. Češka.
Cžipa Václav Jan Nep. 101, 207, 208, 209. 210, 251, Václav Alexander 54, 252, 253; Cžipová Anna 210.

Čakov 77.
Čakovice 17, 172, 233—237, 292, 294.
Čapek František 174, 262, Jan Alois 275, Jindřich 33, Jiří 294, Václav 34, 169, 253.
Čáslav 120, 150, 272.

Čáslavský 28.
Častolovice 88, 97, 175.
Čech Ondřej Matěj 174.
Čejka z Olbramovic 20.
Čekal (Czekal) Tomáš Jan 173, 174.
Čekanov 109.
Čelakovice 6, 146, 262.
Čenětice 189.
Čenkov 294.
Čenkovice 206.
Čeňovice 77, 287.
Čenský Bohumír 174.
Čeřenice 118.
Čermák Frant. 191, Jan Křt. 248, Václav 19, 114, Vojt. 96.
Černčice 53.
Černíky 53, 55.
Černín z Chudenic 291, 294.
Černohouz Jan 244.
Černoch Václav 240.
Černuc 239.
Černý Daniel 112, Jan Bartoloměj 135.
Čertousy 246, 248.
Červený Luk. Ign. 294.
Česlice 141—145, 147, 164, 243.
Čestice 44.
Čestín 127.
Češka (Czeschka) Jos. 191, 201, 253.
Čihař Frant. 77.
Čimice 225, 284
Činovský Mikuláš 26.
Čipa v. Čžipa.
Čistec 77.
Čistecký Adam Maxim. 229.
Čížek Ant.
Čoter 281, 282.

Ďáblice 239, 281, 284, 287, 290—291.
Dalejské údolí 178.
Daleška 187.
Dalkovice 116.
Damian 19.
Datel Martin 103.
Davidova Anna Marie 144
Debrník 192, 266.
Defours 143, 145.
Dekert Jan Petr 284.
Demuth Václ 275.
Denhart Jeremiáš 5.
Děpold 67.
Dercsényi baron 277.
Deznarka z Deznu 40.
Dienzenhofer Kil. Ign. 298.
Diepold 20, 21, 37, 88, 41, 69, 93, 109, 136, 151, 152, 162, 171, 191, 233, 237, 246, 287, 294.
Dietrich Zachariáš 175, 237, 259, 279.
Dik Josef 109.
Dítě Em 205, 241.
Dittrich Michael 76.
Diviš 116, 272.
Divíšek Jan 83.
Divišov 82, 85, 112.
Dlouhoveský z Dlouhé Vsi Jan 40, 273.
Dlouhý 281.
Dnespeky 193.
Dobíhal Jos. 91, 201.
Dobřany 217, 261.
Dobřejovice 141, 144, 147, 198.
Dobřeň 116
Dobřichov 31.
Dobřichovský 31.
Dobřichovice 105.
Dobročovice 20, 41, 44, 45.
Dobročovský Ondřej 179.
Dobroměřice 41.
Dobropůl 64.
Dobsch Jos. Xav. 268.
z Dohalic Václ. 282.
Dojetřice 118.
Dokoše 272.
Doksy 13.
Dolanský Kajetán 218.
Doležal Ant. 51, Dom. 82.
Dolina 108.
Dolínek (Dolínky) 294.
Domažlice 6, 147, 152, 159.
Dominik 63, 76, 272.
Domky Zelené 200, 266.
Dostál Alois 32.
Douhek 18.
Doubrava Jiří 32, 33; Vojt. 13.
Doubravice 77, 189.
Doubravčice 18.
Drahobudice 5, 195.
Drahonovice 127.
Drahota Václav 102.
Dráchov 272.
Drastec 256.
Drasty 254.
Drazdy 260.
Drážďany 90.
Dřevčice 37, 184, 258.
Drexler Jos. 35.
Drletín 118.
Drska Václ. Mich. 284.
Drtina Gunther 185.
Drzek (Drzko) 103.
Dub 44.
Dubček 211.
z Dubé 49, 74, 97, 105, 173, 187.
Dubecký z Dubče 146.
Dubeč 146, 171, 205.
Dubeček (Dubečky) 163, 205, 211, 213.
Dubějovice 111.
Dubenka Tomáš 180.
Dubina (Dubiny) 183.
Dudacius Jan St. 112, 115.
Ducháčkové 257.
Duchek 21, 97, 154, 164, 288, Frt. 97.
Durdík Jan Václ. 82.
Dürer 47.
Dušek Jordan 173.
Dušníky 172.
Dvořák Jiří 215, Jos. 240. Samuel 239.
Dvorec 279.
Dvory Jalové 260.
Dvory Nové 115.
Dvůr Jalový 260.
Dvůr Nový 260.
Dyrba Pavel Zikm. 90.
Dystler z Bodláku 188.
Dyškant Jos. 68, 69, 91, 96

Ebert Jan 240.
Ebrhard 301.
Ehrenberger Jos. 284.
Echini Mat. Frant. 294.
Ecknar Martin 99.
Eichler 22.
Ekert 20.
Elstiboř v. Lstiboř.
Eliška královna 152.
Engert 175, 187.
Enopolius Adam 65.
Erkenberger Martin 218.
Esseni Daniel Jindř 90.
Eška Frant. 275.
Ettl Ant. 26, 66, 208.
Exner Frant. 156.

Fabian Jos. 292, 293.
Fabricius Leop. 284.
Faehnrich Ant. 165.
Fähndrich Matyáš 248.
Falge Ign. 195.
Falknov 266.
Fanfule Jos. 128.
Fayerle Jan 190.
Feld Konrád 154.
Felix Jan Šeb. 6; Matouš 218, 261; Samuel 273.
Fendrich Ant. 62.
Fenzl 39, 42, 102, 170, 208.
Ferdinand I. 5; II. 5, 6, 200, 217, Dobrotivý 250.
Feuerstein Jos. 180, 293.
Fialka Jinř. 205.
Fibiger Jan Emanuel 267.
Fidrholec 171.

Fiedler Kryšt. 284.
Filip 60.
Filipovská Magd. 83.
Finger 62, 67, 91.
Firmian 242.
Firtschena Jos. Ant. 240.
Fischer Longinus 108, 109.
Fišer Karel 20.
Florián 30, 254.
Fodor 65.
Forchheimer (Forschheimer) Štěpán 206, 213.
Formánek 81.
Förster Viktor 237.
Fortunatus a s. Vito 96.
Fotter Jos. Benedikt 76.
des Fours v. Defours.
Fragmenta Václav 164.
Franciscus a s. Joanne 96.
Francouzové 7, 34, 150, 243.
Franczan Ant. 155, 156.
Frank (Franck) Frant. Ant. 79, 203, 287.
Franck z Franckensteina Michal Adam 196.
Frank Mikuláš Ign. 6, 65.
Frankfurt 164.
František (Franco, Frenclinus) 19, 23, 88, 97, 103, 171, 189, 260, 272, 281.
František Josef, J. V. císař 32, 182.
Františkov 109.
Frantz Frant. Ant. 19, 128.
Frenclin v. František.
Frey z Freyensfeldu ryt. Bedřich 291.
Fricek (Friczko) 260,
Frič 51, Jos. 28, 106, Tomáš 203.
Friedrich 45; F. z Friedenbergu Jan Václ. 284.
Frisch Jan J. 227, 243.
Frölich K. 65.
Frolik Frant. 298.
Fryč Jonáš 205.
Fuchs Raymund 218.
Führich 76.
Fuka Václ. Jos. 294.
z Fulstyna 5.

Gabrhele (Gabrhely) 193.
Gabriel Ant. 201, Jan Alois 275.
Gallas hr. Filip Jos. 257.
Galli Daniel 103.
Gallus a Visit. B. V. M. 96.
Gamberger Václ. 284.
Gaudernak Nep. 185.
de Gaza Jan 179.
Geiger Kar. 55.
Gela Cyrill 62, 102, 169.
Getz Ant. 131.
Gennher Frant. 233.
Gewinner Vilém 284.
Geyling 104.
Geywiczer 254.
Glasberk 129.
Gloss Alois 24.
Golč v. Goltz
Goldner Matěj 216.
Goltz hr. 261, 263, 264. 266.
Gotthard Mikuláš 82.
z Götzu 82.
Graser Ben. 54.
Gregor Jiří Jos. 6, Karel 227, 275.
Greif Jiří 185.
z Greifenbachu Jan Ant. 254.
Gross Karel 294.
Grossmann Karel 66, 170.
Grum Samuel Frant. 142.
Gruntzel Jan 284, 288.
de Guarde Ondřej 114.
Gubernator Frant. 112, 114.
Guldenhöfft Jan 158.
Gürcke Jan 7, 248, 249.

Habermann Karel 296.
Habr 178.
Haensel Vilém 131.
Hagen Rud. Frant. 143.
Háje 241.
Hájek 205.
Hájek z Libočan Václ. 156
Hájek Václav 262.
Halaš Havel 4, Jan Jiří 112.
Halaschka 62.
Halič 106.
Halik Frant. Maxim. 164.
Halla Frant. 276.
Halík, Hallík (Hallik) Jan Ign. 41, 91, 190, 265, Václ. 13, 67, 190.
Hallweil hr. 194, 197, 198.
Hämpel Jan Jiří 273.
Hanek (Hanco, Hinco) 131, 169, 239, 266.
Hanik Jan 261, 265.
Hanika Jan 296.
Hanka V. 51.
Hanko v. Hanek
Hansch Jos. Mat. 240.
Hanuš 67, 135, 215.
Hanuš Václav 131.
Hanušek (Hannsco) 63, 153
z Harrachu kardinál 179, 241, 283.
Hartmann z Clarsteinu hr. 259.
Hartmannová Vil. 256.
Hartung 272.
Hašek 45, 81, 86, 146.
Hataš Novohradský 254.
Haudt Jan 195.
Haugvic z Biskupic Volfgang 31.
Havel 41, 67, 86, 97, 103, 161, 179, 204, 239, 277.
Havel Horský 5, H. Lisský 12, 15, H. Mělnický 283, 287.
Havlata Daniel 6, 265.
Havlík 13.
Heckel Mik. 211.
Heisler Karel Ign. 12.
Hejhal Karel 46.
Helfert Ant. 24.
Helffer Jan 265.
Hellich Jos. 7, 8, 51. 92, 126, 144, 175, 253, 278
Henlin (Henslin) 45, 49, 198, 225.
Heralec 150.
z Herbervillu hr. 112.
Herczik Frant. Jos. 54, 128.
Herčík 258.
Hereš 302.
Hermach Jan 104.
Heřman (Hermann) 11, 141, 150, 159, 163, 272.
Heřman J., malíř 47, 104, 146, 275.
Herrmann Ant. 227.
Hertvík (Hertvinus) 173.
Herzog, malíř 47.
Hesselius z Czettwinbergu 112.
z Hessen-Kasselu kur. 195.
Hilbert Kamil 236, 237.
Hill Jindřich 7.
Hingst Bedř. 57.
Hirsch Jan 210.
Hladík Ant. 150, 169.
Hladký Bernard 101, 128.
Hlasitý Václav 254.
Hlaváčov 105.
z Hlivic Mikuláš 250.
Hloubětín (Hloupětín) 237—240, 291.
Hlubočinka 172, 189.
Hobšovice 272.
Hodianek Fr. 170.
Hodík 206.
Hodinář Karel 91. 93.
Hodkovice 176, 216, 218.
Hodotín 38.
Hodov 32.
Hofmeier Arnošt 195, Julius 195.
Hoffmann Baltazar 136.
Hoffstetter Tomáš 218.

z Hohenlohe - Schillingsfürstů kníže 51.
z Hohenthalu hr. 195.
Hoch Jos. šl. 280.
Hojsa Vavř. 285.
Holada Frant. 32.
Hole 141.
Holeček Matěj 36, 275.
Holický ze Šternberka 82.
Holle (Holý) Bernard 194.
Holovský Jan Norb. 244.
Holub Václ. Jan 156.
Homolka Ant. 36, 37.
Honěk Vendelín 42, 83.
Hora Bílá 12, 26, 53, 124, 154, 200; H. Kosová 292; H. Krásná 41, 206; H. Kutná 26, 48, 83, 84, 85, 86, 99, 111, 112, 113, 115, 180, 189.
Hora Ant. 244.
Horáček Frant. 186, 244, Václav 106, 107, 109.
Horák Jos. 37.
Horálek J. 93.
Hořany 45, 48.
Horažďovice 239.
Hořice 205.
Hořický Syrus 5.
Hořický Jos Ant. 296.
Horina Bonaventura 90.
Horka (Horky) 18, 21, 22, 23, 32, 61.
Horník K. Podivín 19, 45, 128; Jan. Ant. 190, 191.
Hornischt Frant. 128.
Horoušany 67.
Horský Havel 5.
Hospoda Nová 172.
Hostavice 250.
Hostek J. 67.
Hostěradice 162.
Hostín 32, 33.
Hostinné 33.
Hostivař 44, 189, 190, 241 - 346, 253, 277.
Hostlovský Jos. 292.
Hostouň 199.
Hošť 88.
Hoštice 254, 273.
Hoštka 288.
Hotovec Jan Václ. 283.
Housenka Norbert 124.
Houska šl. ze Zahrádky Jos. 143.
Hovorčeves v. Hovořovice.
Hovořovice 83, 266, 272—273.
Hradec 86, 126, 239, H. Králové 24, 49, 102, 114, 133, 211, 254; H. u Tuškova 171.
Hrádek Komorní (nad Sázavou) 74, 76, 79—81 107, 179, 180, 182.
Hrádek Včelní 152, 158, 162, 163.
Hradešín 18, 19, 20, 21, 23, 24, 32, 61.
Hrdlička Václ. Vikt. 283.
Hrdlořezy 238.
Hřiby 64.
Hrnčíře 260, 261, 264.
Hroznata 241.
Hroznice 81.
Hrstkov 38.
Hrusice 73—76, 181.
Hruškov 126.
Hrušov 73.
Hryzely 99, 101.
Hrzan z Harasova 251.
Hubáčkov 73.
Hubatius Kryšt. Vojt. 284.
Hübesch Tob. Em. 26, 128.
Hübner J. 77, 106, 108.
Hudera Řehoř 172.
Hula z Srbína Benda 104.
Huleš Jos. 290.
Humenec 77.
Huntovice 189.
Hus Jan, mistr 4, 95, 292, H. J. z Boru 103, H. J. Novohradský 242, 254.
Husinec 254.
Husité 4, 124, 282.
Husník Jakub 213, 215.
Hutschenreiter Ign. 143.
Hvězda 177.
Hvězdonice 76.
Hynek 55, 292, H. z Biliny 33, H. z Kostelce 88, P. Hynek, piarista 183.

Chabry 281, 283, 284, 288—290.
Charvát Jos. 186, 234.
z Charvátce Albert 233.
Chaura Václ. Jos. 49.
Chlad V. 162.
Chládek Cyriak 254, Václav 112.
Chlum 109, 178.
Chlumčanský Jiří 31; Ch Václ. Leop., arcibiskup 26, 147.
Chlumčany 176.
Chlumec 164, 271.
Chlumecký Adeodatus Adolf 218, Karel 75.
Chmela Jan 106, 107, 125.
Chmelvoda Jan Jak. 112.
Chmeliště 131.
Chocerady (Kocerady) 35, 76—80, 81, 107, 128.
Choděra Matěj 62, 88.
Chodotín 38.
Chodov 199, 241.
Chohoř 172. Cholupice 167.
Chomutovice 189.
Choratice 118.
Chotěbor 213.
Chotěboř 42, 189.
Chotěmice 127.
Chotěšov 167.
Chotiš 23.
Chotouň 45, 46, 47, 49—52, 146, 172.
Chotutice 45.
Chrást 23, 38, 45.
Chrástná 109.
Chrastovice 131.
Chrášťany 26, 164.
Chřenice 41.
Christoph Bernard 106, 180.
Chroustoklaty 60.
Chrt Jan 253.
Chrudim 80, 144.
Chudomel 11.
Chval 141.
Chvalkovský Benedikt 80.
Chvalovice, (Chvalovičky) 45.
Chvala (y) 246—250, 277.
Chvatěruby 296
Chvojenec 167.
Chvojno 266.
Chýjice 86.
Chýše 216.

Iberus Václav 218.
Ibl Kašpar 110.
Istrie 46.
Itali Jiří 124, 129.
Italie 5.

Jabulka Frant. 87.
Jacobides Ondřej 5.
Jakeš (Jaxo) 23, 67, 97, 111, 216, 272.
Jakší Jos. 237.
Jakub 21, 38, 45, 60, 74, 86, 97, 99, 116, 131, 141, 191, 204, 206, 211, 216, 225, 241, 260, 266, 277, 288, 301. J. zvonař 15, 63, 98.
Jakub de Mansuetis 5.
Jan Lucemburský, král český, 58, 88, 244.
Jan IV. z Dražic, biskup Pražský 250.
Jan Očko z Vlašimi, 11.
Jan, plebáni toho jména 5, 12, 26, 30, 33, 41, 45, 49, 60, 63, 64, 67, 76, 84, 86, 88, 97, 109, 116,

127, 131, 135, 147, 152, 153, 163, 164, 167, 171, 172, 179, 184, 189, 191, 194, 200, 204, 206, 211, 213, 214, 225, 238, 239, 250, 254, 260, 261, 264, 266, 270, 271, 272, 277, 279, 281, 282, 283, 288, 301.
Jan Chysostom 261, J. řeč. „Hus“ 103, J. řeč. „Náz“ 245, J. Orenda 4, J. řeč. Ptáček 109, 111, Jan Vítův 5.
Janča 237.
Janda 179; Frant. 24, 39, 40, 83; Karel 7.
Jandici Jan Jindřich 180.
Janeček Kamil 114, 191.
Janel Benjamin 116.
Janisch Jos. Ant. 243.
Jankovský Jan 56.
Janota Jan 197.
Janovice 103, 116; J. Uhlířské 81—84, 194.
Janovka Petr 299.
Janovský Jan 45, 218.
Jansa Frant. 83.
Jansdorf 153.
Jaroslav 152, 167.
Jaröš 194.
Jaroš Tomáš 159, 211, 302.
Javůrek Godefried 218, Jan Vojt. 102, Karel 299
Jažlovice 149—152, 200, 201.
Ječmen Ant. 114, Jan 186.
Jedlička Samuel Jos. Ant. 180, Václ. Alois 180.
Jemniště 53.
Jeniš (Jenissius) 153.
Jenišovice 99.
Jeřábek Jos. 36, Řehoř 261.
Jerčany v. Jirčany.
Jerie Jos. 104.
Jeronym 86, 124, 141, 264.
Jesenice 163, 168, 206.
Jestřábek Jan 241.
Jesuité 84, 90, 105, 112, 113, 142, 294—300.
Ješek 135.
Ješek z Náchoda 88; J. z Říčan 151.
z Ještětic 31.
Ješuta Václ. 195
Jevany 88, 96.
Jevicer (Geywiczer) 254.
Jezdenice 76.
Ježek 26.
Ježov 73, 179.
Ježovice 111.
Jičín 136.
Jihlava 281.
Jílek Jos. 298.
Jiljí 179.
Jílové (Jílový) 143, 151, 152—161, 172, 173, 174, 211.
Jindřich, biskup pražský 146.
Jindřich, mnich 124; J., plebán 67, 147, 179; J., kněz utrakv. 242.
Jindřichová Karolina 291.
Jinger Václav 62, 68, 170.
Jinoška (Ginoska) 254.
Jíra 216.
Jirčany 163—167, 189, 190, 211, 217, 264.
Jiří, Jiřík 5, 12, 21, 33, 45 60, 68, 79, 146, 147, 171, 175, 200, 225, 250, 288, 3 1.
Jiřický Martin 217.
Jirkovský Jan 150.
Jitka, královna 215.
Johannité 127.
Johlin 189.
Josafatské údolí 265.
Josef I. 6; J. II. 46, 49, 55, 150, 187, 241.
Jošt (Jodocus) 163.
Juřica Tomáš 6.

Kabáty 152.
Kabourek Jan 30.
Kacerovský Ant 165.
Kácov 45, 127.
Kadaň 44.
Kadeřávek V. 55.
Kahoun Frant. 19, 83, 208.
Kaiser Jan Ondřej 254, 284; K. Karel 110.
Kakabus Mikuláš 45.
Kališť 105.
Kalous Ferd., biskup 104.
Kamberk 171.
Kamenice 172, 173, 174, 175—177, 178, 206, 218.
Kamenná 99. Kamereit Jos. 109.
Kaminský Štěpán 6.
Kanč 109.
Kanček Oldřich 49, 146.
Kandler Jos. 98; K. Vilém 9, 51, 116, 133, 134, 192, 237, 249, 257; K. Vojtěch 14, 35.
Kapucíni 7, 11.
Karásek 90.
Karel, plebán 266.
Karel IV. 58, 95; K. arcikníže 106; Karel VI. císař 6.
Karion Václav 86, 89, 98.
Karlach Mikuláš 258.
Karlín 20, 221, 244, 284.
Karlov 17, 103, 204, 281.
Kasejovice 214.
Kaše Bedřich 93.
Kašovice 149.
Kašpar 216, 217, 264.
Kašpárek Alois 7.
Kateřinky (Kateřinka) 260.
Kautský Frant. 244.
Kavath Ant. Daniel 164.
Kavka 166.
Kebrle Jos. 39, 42, 52.
Keller Ant. 109, 218.
z Kerinsteinu 6.
z Kerska 26.
Keszler Jos. 144.
Khevenhüller-Metsch, kníže 73, 74, 76, 80, 81, 104, 178, 181.
Khopp Jan Jiří Vilém 239.
Khüenburg hr. Ferd. arcib. 101.
Khun Kar. Jos. 296.
sv. Kilian 262.
Kimla Frant. 42, 102.
Kinský hrabě 82, 112, 113, 114, 115.
Kinzl Jan 62, 67, 201, Jos. 91, 170, Matěj 269, Vojtěch 66.
Kladruby 111, 163.
Klary Frant. 54, 123, 169.
Klášterský Alois 201.
Klatovský Stanislav 214.
Klatovy 17, 64, 116, 124.
Klandyán ze Slavibořic 162.
Klaus Eugen 218.
Klecánky 254.
Klecany 254—259, 281, 287.
Klečky 38.
Kleiner Václ. 17.
Klement 131, 239, 258.
Klementer 147, 148.
Klenov (Klenové) 193.
Kletzar z Růžokvětu 6.
Klíč 288. Klíčany 254, 294.
Klomínek K. 150.
Klokočno Klokočná 90, 178.
Klučov 28, 33, 103.
Klusáček K. L. 236, 237.
Knappe Vojt. 19.
Knaysl Jan 205.
Kněžice 254.
Knín 167.
Koblenc 260.
Koblížek Frant. 41.
Kobylisy 284, 287.
Kocanda 189.
Kocerady v. Chocerady.

Kocmann Václ. 296, 298.
Kočí Frant. 121, 125, 126.
Koenig Václ. 144.
Kohl Jan Bedř. 197.
Kohout Jindř. Frant. 243, Josef 233. K-ová Anna 150.
Kochánov 81.
Kojetice 38.
Kokeš 127.
Kolda Šimon 254.
Koleňský Václav 89.
Koliander Frant. Raf. 91.
Kolín 19, 46, 90. 173.
Kolínský Václav 53.
Kollmann Tomáš Bart. 210.
Kolmann 127, 167.
Koloděje 35, 169—171, 253.
Kolovrat Procek 108; K. Mik. 179, 292.
Kolovraty 179, 213, 205, 213 – 215.
Kohoutová Anna 150.
Komorec 86.
Konáš Filip 181.
Konečný Jan 126.
Koněprusy 158.
Koniáš Ant. 91.
Konice v. Kounice.
König Václav 39, 41.
Konink Jan Frant. 164.
Konojedy 86—88, 89, 97, 98, 108, 184, 277.
Konopa Jan 254.
Konrád z Církvice 131.
Konrád z Vechty, arcib. 4.
Konstancie královna 233.
Konvář Jan 187, 191.
Kopanina Havel 175.
Kopeč 294.
Korb Jan Jak. 82.
Korb z Weidenheimů baron 82, 245, 246, 259.
Korček Jan 279.
Korda 271.
Korkinak Tomáš 166, Korkinaková Dorota 166.
Kořil (Koržil) Václav 101, 152, 2 0, 201.
Koruna Zlatá 241.
Korycany 294.
Korynta Václav 150.
Kostelec Černý (nad Č. Lesy) 6, 28, 29, 39, 47, 48, 49, 52, 59, 86, 88—96, 97, 98, 99, 100, 101, 103, 108, 109, 127, 135, 202; K. u Křížkův 171—175, 269; K. n. Sázavou 135.
Kost 15.
Kostka z Postupic 179.
Kostnice 245.
Kostomlaty 33. 292.
Kosynka Jos. 109.
Košák Jan 13, 170, 191.
Košat Ant. 19.
Košatecký Ant. 274.
Košetický Evermond Jiří 185.
Košíky 197.
Košina Ondř. 6, Tomáš Frant. 6.
Kotáska Filip 76.
z Kotenburku 6.
Kotic Ambrož 154.
Kotiza Timotheus 218.
Kotlář Petr 107.
Kotrba Jan 174, 269.
Koubek Václ. 55.
Koudel Jan 187.
Kounice 6, 12, 13, 23, 24, 25, 26,27, 28, 184.
Kouřil Jan 67.
Kouřilová Barb. Ros. 288.
Kouřim 6, 10, 26, 28, 38, 39, 51, 52, 65, 76, 99, 100, 101, 102, 103, 104, 120, 131, 143, 153, 162, 164, 201.
Kouřimský Šimon 242.
Kováň 165.
Kovařovic Jan Nep. 248.
Kovářovice 74, 193,
Koza 239.
Kozlík Mikuláš 225.
Kozmice 77, 112, 194.
Kozojedský Václ. Aug. 112.
Kozojedy 30, 92, 98—99.
Kozovazy 67.
Krabošice (Krabušice) 198.
Krach Robert 175.
Krakovský 266, 284.
Králka 135,
Královec 107,
Královice 214 – 215, 205, 206.
Kramář Leander 81, 120.
Kramerius Václ. Matěj 74; Vojt. Vilém 74, 180, 182.
Kramolín J. 30, Václav 40, 83, 237, František 83.
Krámský 183.
Kranner Jos. 253,
Krasl Frant. 165.
Krásl Frant. Dr., svět. biskup 162.
Krátký F. 37, Matyáš 261.
Kratochvíl (Kratochvíle) Bened. 185, Filip 24, 89, Frant. 227, K. V. 92, Jan Thad. 174.
Kraus Albert 218, Jan 17.
Krause Josef 240.
Kravař Matouš 90.
Krč 262, 274, 276.
Křečhoř 6.
Křečov 175.
Kreilhueber Jos. 266, 284.
Krejčí Ondř. 98.
Krejčík Jos 233 244.
Krejčovský Norbert 189.
Křenice n. Chřenice 41.
Křepelka Jos 83, 208.
Křepinský 10.
Křeslice 141.
Křesťánek (Kržestianek) Marian 173.
Křešetice 84, 85.
Křešice 26, 83, 187.
Krch Jos. 131.
Krchleby 260.
Křikava 167.
Křinecký z Ronova 168.
Krisan Frant 77, 92, 181.
Krišpín an 31, 159, 237, 187, Šeb. Bartol 6.
Křišťan 19, 105, 153, 239.
Křiváček 194.
Kříž (Crux) 105, 151, 163, 211; K. Ant. 147, K. Jan Norb. 112; K. Jindřichův 199; K. z Vostrova Jan 10.
Křižanov 254.
Křižovníci 87, 290.
Kroillo Matěj, Fr. 284
Kroměříž 39, 213.
Krondl 161.
Kroupa Jan 156, Václ. 168.
Krsovice 189.
Kruba Jan, Ant. 296, 300.
Kruh 13.
Krnis Kajet. 218.
Krupá 88.
Krupský Štěp. Zik. 6.
Kruty (Krůty) 65, 96, 99—102, 135.
Krymlov (Krymlovec) 135, 137.
Kryšpín viz Krišpín.
Kryštof 63
Kšely 38, 39, 64
Kubarth Václ. Fr. 284.
Kubát Jindř. 294.
Kuben Jan 296.
Kubes Jan 229.
Kubeš Gustav 25, Jan 227, Jos. 39.
Kubicze Vojt. 185.
Kubíček Václ. 261.
Kubín Frant. 110.
Kubka Jiřík 41.

Kubšovka 30.
Kuffner Ign. 87, 103.
Kühner, zvonař 38, 83, 107, 111, 131, 134, 146, 159, 187, 197, 215, 244, 259, 280, 299, 300.
Kukla Kašp. 42.
Kuklík 194.
Kulhánek Em. 19, 208.
Kummer Kar. 275.
Kunclín 105.
Kuneš 64, 141, 146, 260.
Kunice (Konice) 183, 187, 188, 189, 200.
Kunratice (Kundratice) 99, 259 264.
Kunštát 49, 100. 120, 127.
Kupšina Mat. Václ. 13.
Kur Matěj 46.
Kuřák Jan 269.
Kuře (Kurže) Pavel Jos. 26.
Kuří 198, 201.
Kurka Jos. 68, 170, Jan Martin 266.
Kurský Jan 261.
Kustoška z Zubřího 111.
Kurzbachová 169.
Květnice 41, 171.
Kvítek Petr 34, 208.
Kyje (Keje) 250—253.
Kyklman Mikuláš 146.
Kysela Frant. 52.
Kyšperk 151.

Labešky 265.
Labik Jan 254.
Lábler 84.
Ládevec (Ládvec) 172, 194.
Ladoch Jan 239.
Ládví (Ládvé) 172.
Laemel Šimon 296.
Laetus Jan 23.
Lampa Frant. 244.
Landa Kar. 37.
z Landštejna 38.
Langer Gabr. Alex. Ign. 294.
Láska Frant. 103; Gustav 83, 253.
Laštovička Jos. 249.
Latour bar. 186.
Lautrbach Petr 141.
Lázně Marianské 255.
Lečinský Vojt. Jan 180. 294.
Ledce 64.
Ledebour hr. 296.
Ledecký Jan 206.
Ledeč 175, 179, 194.
Ledečko (Ledecko) 111.
Lehner Ferd., msgr. 75.
Lechner Jak. 38, 43.
Leibl Jan 87.
Leiner Frant. 87.
Lenk Frant. 109.
Léňsedly (Lensedle) 73.
Leopold I. císař 36.
Lerch Ant. 298.
Lernet Norbert 180.
z Lestkova Jan 242.
Letňany 233.
Lev 19, 163, 164; L. Jos. 46, 128.
Levín 77, 182.
Levý V. 244.
Lhota 133, 171, 194, 216; L. Borová 194; L. Červená 294; L. Janovická 81; L. Vranovská 77.
Lhota Ant. 136, 259.
Lhoták Václ. Michal 166.
Lhotka 171, 211.
Lhotský Jos. 165.
Libáň 216.
Liběchovský 167.
Libeň 167, 216, 281, 287, 288.
Libeř 163, 167—169.
Líbeznice 174, 266 270.
Libice 36.
Liblice 38.
Liboc 227, 239, 244.
Libochovice 169.
Libuš 260, 261, 266.
Liebscher Adolf 30, 31, 47, 257.
z Liechtensteinu kníže 5, 10, 11, 13, 18, 21, 22, 23, 25, 26, 30, 32, 33, 38, 39, 41, 44, 45, 53, 54, 55, 60, 64, 66, 69, 81, 82, 86, 88, 90, 93, 99, 102, 104, 108, 111, 113, 126, 134, 149, 169, 189, 198, 200, 205, 206, 208, 250.
Lichnovská Kn. 80.
Limuzy 60.
Linecká silnice 172.
Linhart 237.
Lípa 19, 111, 112, 131, 151, 189, 302.
Lipany 4, 64, 198, 203—205.
Lipka 111.
Lipský Alexander 154.
Lisolej 229.
Lisský Havel 12, 15.
Lišák (Lissiack) Valentin 11, 30, 41, 43, 44, 48, 59, 66, 88, 98, 102, 104, 136, 171, 187, 213, 264.
Liška Jak. 19, 34, 35, 248.
Liška, malíř 51.
Lišov 172, 184.
literátská družina 6
literátské bratrstvo 5.
Litice 49.
Litochleby 241.
Litold 163.
Litoměřice 100, 254.
Litoměřický Štěpán 171.
Litomyšl 109, 131, 245.
Litožnice 171.
Lnáře 189.
Löbel Jos. 101.
z Lobkovic Václav 294.
Lohel Jan, arcib. 154.
Löhner Jak. Konrad 220.
Lojovice 175, 183, 189.
Lomnice (Lomice) 178, 183.
Loos Jos. 39, 55, 83.
Loretánská kaple u Pyšel 198.
Loukov 146, 272.
Louky (Luka) 152.
Louňovice 90, 103, 165.
Louny 44, 250, 302.
Louže Kachní 99.
Löw Ignác 19, 62, Linhart 146, Mik. 37, 51, 166, 191, 254, 270, 294.
Lovčice 131.
Lstiboř 26, 27, 28, 29, 30, 99, 201.
Ludvík 159.
Ludvík král 188.
Ludvík Jan 156.
Ludvík Salvator, arcikníže 17, 35, 37.
Lüftner Fr. 284.
Lukáš 12, 124.
Lukavice 178.
Lyeŕ Frant 253.

Maar Heřmann 185.
Mabka 272.
Mačí Jan 232.
Mačovice 77.
Macharius 88.
Majelovice n Malejovice 81, 84—85, 113.
Makolusky 111.
Malanotte de Caldes 175.
Malešice 250.
Malešický z Černožic 115.
Malešín 194.
Malešov 4.
Malíková Antonie 233.
Malotice 102, 133.
Malovary 179.
Maloveský Rochus 218.
Malovec 15, 31; Malovcová 20.
Malovidy 111.

Malý 17, Jos. 68, 88, Ant. 131.
Mančice 81.
Manderšajd 141, 147.
Manderšeid 23, 25.
z Manderscheidu Gustav arcib. 147.
Mandina Hůra 106.
Manetín 175.
Manner Jan Prokop 124.
de Mansuetis Jakub 5.
Marcelinus 154.
Marcocius Jos. 201, 208.
Marek 294.
Marek (Marcus) Frant. 261, Václ. 104.
Mareš 195, Marešová 220.
March Ant. 143, 144.
Marchetti ryt. Frant. 230.
Marie Františka, velkovévodkyně Etrurská 296.
Marie Terésie, císařovna 243, 247, 284.
Marie Teresie savojská, viz Savojská vévodkyně.
Marie Valerie, arcikněžna 205.
Markovský Václav 181.
Markvard 116, 146, 175.
Martin 15, 38, 53, 55, 105, 112, 116, 141, 151, 153, 171, 187, 199, 217, 281, 288, 292, 294, 302.
Martin z Vlašimi 4.
Martinec Václav 44.
z Martinic hr. 253.
Martinek Václav 124, 125.
Máslovice 294.
Masojedy 18.
Masopust Václ. 102.
Mašek Bedřich 277; Florian 76.
Maškov 73.
Matěj 21, 26, 45, 49, 103, 109, 127, 111, 147, 153, 162, 167 171, 172, 175, 189, 204, 208, 211, 258.
Matěj a s. Adalberto 96.
Matějka Theof. 218.
Matějovský Hynek 26, 66, 170.
Materna Jan 147.
Mathauser 104, 107, 301.
Matiak (Maťák) Petr 13, 42, 102.
Matouš 41, 45, 60, 100.
Matouš Karel 147.
Matoušek Frant. 131.
Mattenkloit bar. 193, 195.
Matyáš Alex. 39.
Matysová 183.
Mauder 257, 258.
Maxa Jan 240.
Maximilian arcivévoda 80.
Mayer Jos. Dan. 39.
Mayer 92, 168.
Mayer Jindřich 248.
Mayerhofer Jan 109, 248.
Mayersbach šl. 152.
Mazanec Jan 184.
Mazánek Jos. Jan 54, 66.
Mecer Jiří 218.
Meclov 152.
Meder Sylvester Ant. 55, 102.
Medlin Frant. 150.
Medvědův (Ursi) Matěj 211.
Medvědice 189.
Měchnějov 81.
Měcholupy 205.
Mejsnar Jos 255.
Melichar 292.
Mělník 26, 63, 118, 173, 245, 266, 287, 302.
Meltzer Václ. 19, 24.
Mencl Jos. 227.
Menčice 90, 178, 198.
Měnický z Černěvsi 62.
Menšík Cyrill 6.
Menšl Rudolf 187.
Měšice 266, 273.
Mety 120.
Metz Jos. 248.
Meulder Ant. 36.
Mexiko 80.
Mezeříč 146.
Mezeříčský Jan 170.
Meziboří 77.
Micka Frant. 262.
Michael 109, 198, 199
Michalovic Frant. Kar. 284.
Michalovič Jos. 156.
Michle 274—276.
Michovský z Bochova Jan 76.
Mika Kajetán 26, 34, 66, 128.
Mikovec Tomáš 7, 103.
Mikuláš 4, 5, 21, 23, 26, 30, 33, 38, 45, 49, 53, 63, 64, 67, 76, 86, 88, 100, 111, 127, 133, 147, 150, 151, 153, 163, 171, 172, 194, 216, 254, 260, 264, 292.
Mikuláš Lucemburský 244,
Mikulovský Flor. Jos. 45. 48, 49.
Milčice 45, 49.
Miličov 141, 241.
Miller Jan 241, Stanislav 266, M-ová Judita 241.
Mimoň 26.
Minorité 292.
Minsinger Kar. 36, 296.
Mirková Anna 66.
Miroslav 151, 199.
Mirošov 248.
Mirošovice 73, 109.
Mirovice 291.
Mirovský Vincenc 218.
Misler Jan Mik. 6, Jos. 262.
Misterka Jos. 276.
Miškovice 291.
Mitis Akanthido 45, M. Simeon 179.
Mitrov 81.
Mitterbacher Jos. 104.
Mladějov 143.
Mladota ze Solopisk 49.
Mlečko 254.
Mnichov 92, 168, 187, 287.
Mnichovice 26, 74, 76, 105, 114, 141, 150, 178—182, 187, 194, 199, 206.
Mnichovský z Bochova 107.
Mocker 9.
Močedník (Močidník) 64.
Modletice 189.
Modřany 216, 264.
Mohelná 112.
Mochov 5, 11, 15, 16, 17, 69.
Mochovský z Mochova 16.
Mokřany 194.
Mokropsy 30.
Moller 185.
Molinari Ant. 49, Innoc. 218.
Molitor Jan Petr 121, 209, 210.
Mölzer Ant. 111.
Monse Kar. Ferd. 39, 57, 58, 59.
Montseratská P. Maria 14.
Moravany 147.
Moravec Frant. 34, 66, 208, 214; Jan 24, 91, 208.
Moravs Jan 5.
Moren 57.
Morzin hr. 12, 26.
Mořic 64, 151, 171, 204, 239, 292.
Moser Jos. 230.
Mošaur z Valdova 144.
Mošovský 5, 26, 53.
Moštice 118.
Moucha Karel 13, 15.
Mracký z Dubé 197.
Mráz V. 20.
Mrchojedy 118.
Mřížovice 77.
Mrzky (Mrzka) 55.
Mšeno 169, 272.
Mucek (Muczo) 153.

Mukařov 91, 102—104, 201.
Müller Ign. 62, 67, Rudolf 245, 294.
Mulner 211.
Murillo 107, 149.
Mužík Vincenc 261.
Myslbek 256.
Myškovice 291.
Myslín 99, 179, 178.
Mýto Vys. 198.

Nademlejnský Ant. 201.
Nager Jos. 190.
Naháč 77.
Nahlík Jan Jos. Ant. 180.
Náhlovský Frant. 125.
Nahořečice 49.
Náchod 10, 88.
Náchodský Martin 104.
Najič Matěj Jan Frant. 180.
Nakléřov 105
Nápravník Vinc. 165.
Naratenský biskup 97.
Narni 5.
Naumberg 244.
Náz (Naso) 245.
Nebřenice 149, 192.
Nebužely 146.
z Nečtin 271.
Nedvěz (Nedvězí) 205
Nehvizdy 103.
Nechanice 151, 172.
Nechyba 118, N. Kácovská 111.
Nejedlý Karel 146, Vinc. 293.
Nejedlý JUDr. 275.
Nemastil Řehoř 10.
Němčice 225.
Němeček Ign. 261, 265.
Nepauer Jan Ant. Ign. 90, 91, 207.
Nespěky 193.
Netluky 205.
Neubauer Jak. 46, 102, 114, 191.
Neugebauer Ant. 67.
Neumann kanovník 28; N. Jan Václav 257; N. Václav 254; N. Vojtěch 115.
Neumann z Puchholze 274.
Neurautter Jan Václ. 283, 284.
Neuwirdt Frant. 218.
Nevlas 171.
Nicolai Jiří Maxim. 45.
Nigrin Jan Jos. 82.
Nikopolis (Nicopolis) 242.
Nistich Alexius 185.
Nizozemí 7.
Nížebohy 204.
Norbert a s. Ludmila 96.
Norimberk 146.
Nosecký Pavel Vojt Maxim. 180.
Nostitz hr. 146, 174, 175, 266, 274.
Noutonice 179.
Nouza Matyáš 265.
Nouzov, 38, 64, 131.
Novák Jan Ant. 13, 19; Frant 252.
Novatius Matěj 206, 287.
Novotný Ant. 135; Jos. 256; N—á Vil. 256.
Nučice 86.
Nupaky 141.
Nusle 275.
Nymburk 15, 40, 49, 88, 90, 154, 237.
Nymburský Oldřich 15; Václav 154.

Obora 11, 15, 32, 38.
Obořiště 21.
Obříství 254, 302.
Obstzierer Vil. Prok. 43.
Oclivy 76.
Očko z Vlašimi Jan 11.
Odolen 63.
Odolena Voda v. Vodolka.
Okrouhlice 184.
Okrouhlo (Okrouhlov) 163.
Olbram 19, 21.
z Olbramovic 20.
Oldřich, kníže čes. 51, 118, 121, 126.
Oldřich 15, 45, 49, 88, 141. 146, 152, 167, 194, 205.
Olejček Jos. 269.
Olešec, Olešek, Oleška 134.
Olitsch Frant. Jos. 104.
Oliva Alois 205; Pavel 156; O-vá Louisa 205.
Olomouc 21, 49, 105, 127, 251, 254, 260.
Olomoucký (Olomúcký) Jan Václ. 189, 226, 242, 254.
Oloví 7
Ondrák Frant. Prok. 194, 195; Václ. 180, 194.
Ondřej 4, 5, 17, 21 26, 41, 49, 64, 146. 153, 160, 171, 175, 179, 258, 292.
Ondřejov 104—107, 108, 127, 181.
Oneš 146.
Opatovice 75, 81, 211.
Ophthalmius Norb. 218.
Oplany 86.
Opočno 7, 60.
Opolský Jiří 51.
Orava 180.
Orenda 4.
Osnice (Oslnice) 141.
Ostašov 81.
Ostředek 77, 106.
Ostrov, plebán 133.
Ostrov 74, 163, 171, 192, 281.
Oswald 159, Ed. 128, 170, 191.
Otčík 172.
Otice 151, 199.
Otík 190.
Otryby 213.
Oudolnice 77
Oujezd 141, 152, 171.
Oujezdec 99, 141.
Ouřiněves 19, 24, 43, 44, 101, 200, 204, 215.
Outěchosty 111.
Ouvaly 5, 19, 23, 32—33, 61, 171.
Ovčáry 189.
Ovenec 227, 229.
Oužice 109, 112, 114, 116.

Paběnice 196, 260.
Paběnský Jan Jindř. 283.
Pacák Jos. 24.
Pacov 41, 242.
Pacher Jan Felix 239.
Pachmaierová Marie 202.
Pachta Bartoloměj 165.
Pachta z Rájova hr. 159.
Pakoměřice 266, 271.
Pakosta Lukáš 261, Pavel 261.
Palaczky z Kerinsteinu Václ. Vojt. 6.
Paleček Jan 36; Matyáš 107, 168, 219, 244, 256.
Palleček Frant. 7.
Pánek Jos. Jan 247, 248.
Pankrác 275.
z Pantenova 25.
Papazon z Klarštejna Václ. Vil. 183.
Pardubice 11, 33, 216, 220.
Paronbek Jiří Václav 266—268; P. Václ. Vitalis 278.
Pasov 92.
Paštiky 188, 189.
Paták Frant. 114, 191, 208.
Pankert Vinc. 96.
Paule Jos. 103, 104.
Pavel 60, 100 124, 133, 154, 159, 205, 279.
Pavikovský Jan 294.
Pavlín Jiří 124.

Pazdera J. 244.
Pecelius z Adlersheimu 149.
Pecman 171.
Pečený Ign. Ant. 200, Frt. 59, 62, Jak. 61, Václ. 61.
Pechar Ferd. 218, 219.
Peche Ferd. 218, 219.
Peche Karel 19.
„Peklo“ (de Inferno) 189.
Pelikán Jan 131.
Penčice 88.
Perhard 83.
Perner Robert 51, 204.
Pertak Jan 218.
Pertold 99, 170.
Pešek (Pessico) 175, 254.
Pešl (Peslinus) 225.
Pešlin 171.
Peter Karel 131.
Pětihostí (Pětihosty, Pětichvosty) 194.
Pětikozel 153.
Petin 46.
Petr 5, 23, 26, 30, 33, 45, 53, 63, 74, 100, 103, 112, 127, 131, 133, 146, 147, 153, 163, 164, 167, 169, 171, 172, 173, 176, 179, 191, 192, 200, 213, 214; 288, 292, 302. P. řeč. Bojmička 226; P. z Chrástu 45; P. z Kadaně 44, P. řeč. Koza 239; P. z Křešic 33; P. řeč. Pukavec 214.
Petr Em. S. 9, 76.
Petráš Bernad 185.
Petříkov 183.
Petronius 261.
Petrov 152.
Petrovice 141, 147-149, 243.
z Petršdorfu 154, 287.
Pezold 41.
Phagellus Vít 60, 89.
Phov, Pchov 6, 77.
Pieronová z Galliana 300.
Pilát Pavel 174.
z Pilsentraunu 6.
Pirkštejn 111, 115.
Pisánský sněm 245.
Písecký Albert 217—218.
Písek 89.
Pischer Vavřinec 218.
Piskač Ant. 56, 248, 275.
Piskáček Alois 126, Jan 90.
Piskočely 118.
z Písnice 287.
Pitkovice 141.
Pitkovičky 205.
Pitsch Petr 218.
Pittner Karel 156; P. Štěpán 269.
Pivonka Jeron. 74, 180.
Pizda Petr 171.
Plachta Jak. 40, P-ová Anna 40.
Planá 60, 141.
Plaňany 6, 19, 26, 30, 65, 88, 253.
Plasy 55, 74, 228.
Platzer Ign. 8.
Plavno 10.
Player (Pleier) Mik. 146.
Plzeň 41, 47, 51, 67, 91, 260.
Plzeňský Matěj 179.
Pnětluky 205.
Počáply 206.
Počátecký Jan 216.
Počernice 204, 246, 248, 253, 277—279.
Poddubí 76.
Poděbrady 5, 6, 13, 21, 49, 51, 197.
Podhoří 225, 229.
Podleský Frant. Jak. 275.
Podlouči 152.
Podluky 152.
Podmoky 81.
Podnavec 175.
Podol, Podolí 151, 232, 274, 275, 279—281.
Podveky 109, 111, 116.
Pohl Frant. Otmar 126.
Pohoří 172.
Pokorný Ant. 131; Frant. 195, Jan 150, Vladimír 104, Vojt. 19; P-ná Magdalena 150.
Poláci 6, 89, 106, 154.
Polanecký Vojtěch 35, 52, 66, 170.
Polička 61, 141.
Pollak Karel 69.
Poměšice 76, 107.
Ponc Karel 74, 106.
Pontán z Braitenberga 39, 40.
Pontini Jan 39.
Pop Jos. 219.
Popelář Václ. 51.
Popovice 174, 183—187, 188, 194, 200.
Popovičky 164, 189—191, 192, 201, 242.
Poříčany 33—35, 45, 52, 99.
Poříčko 118.
Poříčí 146, 194; P. Spálené 143.
Pospíšil Matěj 102, Ondřej 101.
Postřechovský Bohumír 74.
Postřižín 294.
Postupice 107.
Potůček Emilian 185.
Povolil Jan Adam 207.
Pracner Jos. 104.
Práče 241, 246.
Praha 4, 5, 7, 10, 11, 13, 14, 19, 20, 21, 22, 25, 30, 34, 35, 36, 38, 39, 41, 42, 44, 45, 46, 51, 52, 55, 56, 62, 63. 65, 74, 75, 76, 79, 86, 90, 93, 96, 98, 99, 102, 103, 104, 106, 107, 108, 110, 116, 120, 122, 126, 127, 129, 131, 132, 133, 134, 135, 136, 141, 142, 143, 144, 145, 146, 147, 150, 151, 153, 154, 155, 158, 159, 161, 162, 163, 164, 168, 169, 170, 171, 172, 175, 176, 177, 179, 180, 181, 183, 184, 185, 186, 187, 188, 189, 191, 194, 195, 196, 197, 199, 200, 201, 203, 205, 206, 208, 209, 211, 213, 214, 215, 216, 220, 225, 227, 230, 231, 233, 236, 237, 239, 240, 241, 242, 243, 244, 245, 246, 248, 249, 250, 251, 254, 255, 257, 258, 260, 261, 262, 264, 270, 287, 288, 290, 292, 294, 296, 300, 301, 302.
Prach Frant. 19.
Prachař Jos. 170, 253.
Prachatice 90, 153.
Prachenský Arn. Vojt. 218.
Pražák Frant. 165.
Pražský Jeronym 124; Matouš 41; Mikuláš 261.
Přecechtěl Jak. 37.
Předboř 149, 152, 153, 183.
Předhvozdí 88.
Předměřice 5, 156.
Předslav 141.
Přech 111, 141.
Přech z Radče 81.
Preis 35.
Přemyšlení (Přemyšlany) 254, 259.
Prentlin 281.
Přerost Klatovský Václ. 17.
Přerov 15, 17, 35—38, 251.
Přerovice 214.
Přestavlky 26, 31, 77, 99.
Přibík 116, 131, 179, 184, 225, 301.
Příbram 87, 216, 260.
Přibislav, biskup Sadaronský 68.
Přibyslav 19, 38, 150, 169.

Přibyslava 241.
Přibyslavice 126.
Pricquey Jan, 116, 149; P. Mikuláš 93.
Příhoda Petr 218.
Příchovský Václ. Leop. 177; Hanuš Karel 287.
Přimda 233.
Prinz Ondřej Ludvík 112.
Přišnák (Přišnák) 133, 194.
Přistoupim 5, 6, 28, 29, 38—41, 55, 57, 58, 59.
Přišimasy 18, 23.
Přívlaky 118.
Přívoz Kamenný 152, 161—163.
Procek 108.
Proček 100.
Procházka Frant. 121, Jan 76, 131, Simeon 218.
Prokop 38, 99, 100, 151, 175, 206, 239, 260.
sv. Prokop 49, 51, 52, 118—123, 126, 143.
Propast 126.
z Prorubí 246.
Prosek (Prosík) 27, 234, 254, 281—288.
Prskavec Jos. V. 110, 135.
Průhonice 141, 142, 143, 145—147, 199.
Prusice 86.
Prusko, Prusové 6, 19, 24, 39 54, 62, 66, 66, 88, 107, 296.
Prusík Tomáš 110.
Prušanský Anselm 180.
Psáry (Psáře) 163, 167.
Pšov, 225, 301.
Ptáček Dominik 112, Jan 109, Jos. 37, 147, Martin 261, Ondřej 48, 115, 116, P. z Pirkštejna 111, 112, 115.
Pubička Frant. 106.
z Puchholtze Neumann 274.
Puchler Frant. Ant. 46, 102.
Puchník 63.
Pukavec 214.
Purkart Strnad z Janovic 103.
Puš 277.
Pušvicer 281.
Půta z Častolovic 88, 97.
Putzhegel Leop. Tad. 82.
Pyhule 151.
Pyskočely 118.
Pyšely 185, 193—199.
Pytkovice 141.

de Quarde Ondřej 114.
Quitainer Ondřej 221.

Raab Ign. 51, 86, 106, 107, 165, 237, 287, 291, 299.
Radda Frant. Ant. 54, 190.
z Radče 81, 246, 259.
Radějovice 189.
Radešín v. Hradešín.
Radhošť 206.
Radičeves 225.
Radimovice 183.
Radislav 17.
Radlice 99.
Radlík 152.
Radnice 146.
Radošovice 198.
Radotín 163, 216.
Radslav 38.
Radvanice 118.
Radzivill 25.
Rájov 302.
Rákosník Filibert 186.
Rakovník 148.
Rakovnický Jan 241.
Rančák Jan 134.
Ranisch 248, 249.
Rappold Abraham 154.
Rástoky 76.
Raška Karel 256.
Rataje 82, 109, 110, 111—115, 131.
Ratenice 133.
Rathouský Václ. 96.
Rauprik Tom. 128.
Rautenkranz Jan 68, 169—170, 201.
Reček Jan 274.
Řečice Červená 165.
Redich Engelbert 106.
Reginald, Reginhard 119, 120, 261.
Řehák Beneš 4, Karel 279.
Řehenice 194.
Řehoř XI. 11.
Řehoř 38, 60, 97, 163, 164, 167, 194, 216, 266.
Reichardt Ant. 156
Reindl Karel 186.
Reinisch Jos. 30.
Reissner Václ. 57.
Ren z Renů Václ. 158, 159.
z Renspergu Hanuš 208, 211.
Řepčice 183.
Reynal 20.
Řezníček Jos. 143, Frant. 150.
Řež (Řeží) 254.
Říb Jan Jos. 112.
Říčany 41, 43, 44, 91, 141, 150, 151, 184, 187, 188, 191, 198, 198—203, 206.
Riegel Frant. 10.
Riese ze Stallburgu bar. 296, 297.
Richardus 210.
Richter Ondř. Frant. 240.
Riker Jan 128.
Řím 298.
Ringhoffer bar. 171, 174, 176, 183, 195, 218.
Ripota Tobiáš Matyáš 254.
Rišlavý Jos. Al. 165.
Rödich Engelbert 76.
z Roggendorfu hr. 82.
Roháček Václav Jan 39, 40, 41, 67, 68.
Rohozec 143.
Rokošín 226.
Rokycanský 233.
„Romanus“ 216.
Ronov 168.
Rosenberg 248.
z Rosenberka 164, 225.
z Rossfeldu 31, 98.
Rosin Jan 156, 159.
Rösl Electus 189.
Rösner Karel 221.
Rost 233, 241.
Rothberger Václ. Jos. 114.
Rottenborn Václ. 255, 257.
Roubalík B. 270.
Roudnice 203.
Rousinov 77.
Rovensko 147.
Rovný (Rovná) 126, 127—130.
z Rozentálu Vil. 214.
Rozkoš 141.
Roztoklaty 60, 61, 63—64, 272.
Roztyly 274.
z Rožemberka v. z Rosenberka.
Rožumberk 287.
Rubens 30.
Rudiš Jan 172, 275.
Rudišer Karel 87.
Rudl Zikmund 66, 79.
z Rummerskirchů 133, 143.
Rupert 261.
z Russova 167.
Růžička Jan 24, Jos. 74,, 106.
z Ružokvětu v. Kletzar.
Růžovský Jos. Al. 87.
Ryba Ant. 250, Václ. 233; R—ová Marie 250.
Rydlín 205.
Rynárec 165.
Ryneš 133.
Rynter 57.

Sadaronský biskup 68.
Sadílek Václav 54.

Sadská 6, 13, 46, 233, 266.
Salamelada Matěj 6.
Salášek Frant. 266.
Salát Aug. 283.
Salm Vilém Florentin arcibiskup 9, 176, 177.
Salm-Reifferscheid hr. 174, 177.
Salvator Ludvík arcivévoda v. Ludvík Salvator.
Samechov 118.
Samek Matěj 285.
Samopše 118.
Sänger Ant. 240.
Santar Jan 275.
Santin Jan 300.
Sány 30.
Sartorius Jan Krištof. 196.
Sasko 101, 296.
Sattelein Tadeáš 80.
Sauer 175.
Sauerzig Ign. 227.
Sauersig Jan 243.
Savojská vévodkyně 13, 19, 20, 23, 24, 26, 41, 43, 44, 46, 48, 54, 55, 59, 61, 65, 66, 68, 82, 86, 91, 92, 96, 101, 113, 152, 190, 191, 207, 208, 215, 251.
Sax Jan Fridrich 290.
Sázava 30, 45, 51, 54, 55, 59, 75, 77, 79, 81, 99, 100, 106, 109, 112, 114, 117—126, 127—131, 133, 134, 143, 150, 161, 162, 163, 178, 179, 180, 241.
Sázavo-Buda 117.
Sazima Pavel 101.
ze Sebuzína 167, 220.
Sedický Ludvík 244.
Sedláček 130.
Sedlák Jan Nep. Dr. 186, 187, 188.
Sedlčany 214.
Sedlec 90, 225.
Sedliště 64, 99.
Seewald Kar. Jos. 195.
Seidl Jan 295, 296.
Seipel Vít 300.
Selc 230—231, 302.
Semice 5, 35, 37—38, 131.
Sendražice 79.
Senohraby 73.
Sestry milosrdné 11.
Severýn 83.
Severzan Ben. 185, 186.
Schadek Alois 195.
Schaeferna Frant. 191.
ze Schäfferů bar. 84.
Schaffgotsch v. Šaffgoč.
Schauer Vojt. 254.
Schederle Jan 34, 102.
Scheffler Felix Ant. 66, 250.
Scheiner Karel 235.
Scheiwl Jos. 188, 271, 287.
Schiffner 30, Maxm. Jan 268.
Schicht Jiří 239.
Schiller Jan 41.
ze Schlandersperga 198.
Schlesinger Jan 202, Jos. 170, 253.
Schmaus Arnošt 240.
ze Schmiedburgů Bedřich 186.
Schmid Jos. 191.
Schmidt Václ. Ferd. 294, Vavř. Frant. 261.
Schmoranc Frant. 131.
Schmucker Vojt. 240.
Schneider Jos. 133.
Schneider Kar. 13, Norbert 112.
Schnepp Jos. 293.
Schnitzar Jan 34, 35, 128.
Schoeller 233, 237.
Schofman ryt. 31.
Scholz Frant. 156.
Schönborn Frant. de Paula, arcibiskup 77, 220, 221.
Schönfeld Ant. 10, 59, 63, 192, 220, 29) Fridrich Michael 32, 63, 175, 192.
Schönpflug z Gamsenberka Jos. Bened. 155, 161.
Schop Norb. Ferd. 61.
Schreiber Jos. 7.
Schroetter Jerem. 10; Konrad 131.
Schubert Jos 164; Václ. 240.
Schudrach Ant. 143, 144.
Schuknecht Jan Nep. 156.
Schüller Ferd. 74.
Schulthes Wolf 10.
Schunke Jan Christian 21, 31, 63, 69, 144, 171, 220, 257, 279, 302.
Schiesser 182.
Schuster Václ. 143.
Schwarz 136, 275.
Schwarzenberg kard. Bedřich 33, 39, 52, 126, 132, 143, 165, 176, 220—221, 235, 249.
Sibřín (Síbřina) 41.
Sichrov 196.
Silvánky (Silvanka) 81.
Silvester 119, 178.
Sitte Vojt. 96.
Sitter Václ. Leop. 227, 243.
Skalice 108, 126—130, 131, 167.
Skalický Frant. 24, 26; Jos. 39, 67.
Skalsko 172.
Skalský Abraham Kazimír 154.
Sklenky (Sklenka) 149.
Skomrat z Blažimě Jan 192.
Skořice 260.
Skramníky 45—50, 53.
Skrbenský Leo kardinál, J. E. 19, 183, 232, 233.
Skréta Karel 175, 287.
Skřipelsko 189.
Skřivan Frant. 254; Jan Frant. Karel 12, 15.
Skřivánek Václ. Petr 26; Václav 67, 253.
Skřivany 18.
Skuheř (Skůř, Skuhře) 172.
Sladký Jos. 55.
Slavata 95.
Slávek 53.
Slavibojus Jan Václav 180, 206, 207.
Slavík Jos. 104, 110.
Slavko 81.
Slivka Filip 210.
Slivno 105, 150.
Sluka Vinc. 227.
Sluštice 41—44, 200, 201.
Smil 133.
Smilkov 141.
Smilovice 109, 131.
Smiřický ze Smiřic 35, 47, 63, 89, 94, 95, 96, 104, 127, 206.
Smolnice 146.
Smrk 109.
Smržovec 143.
Smutek Jos. Cher. 296.
Sobek Mat. Ferd. arcib. 122.
Soběšín 67.
Soběšov 147.
Sobolinus Jan 154, 206.
Sobotka Jan 171, Jos. 227.
Solnohrad 262.
Solopisky 49, 266.
Somsich de Saard 296.
Sopuch Mik. 150.
ze Sosně Zdeněk 103.
Soudce Václav 172.
Soukup Aug. 76, 128; Frant. 32; Matěj 183.
Spálenský Václ. Vojt. 243.
Spanberk Filip 300.
Sperat Alex. Rud. 90, 91, 94.
Sperling Jos. Vojt. 34, 62.
Spitihněv kníže 118.
Spitzer Jan 210; Václav 102.

Sporok hr. Rudolf 296.
Sprenk Ant. Mik. 105, 106, 108.
Srb Jan 174.
Srbín 103.
Srnec Jos. 69.
Stadler Jan 180.
Stach z Hřivic 215.
Stajdelius Dominik 217, 218.
ze Stallburgu 296.
Staněk Jan 7, 131.
Staňkovice 109.
Stařímský 261.
Stárka Václ. Max. 169, 191, 208.
Starosta Karel 24, 170.
Stašek Jan Nep. 150.
ze Stašic 20.
Stefanides Jak. Ans. 185.
Steindlmayer Lukáš 190.
Stejskal Jos. 259.
Stephelin Jan 266.
Sternberg hr. 242.
Sternegg 144, 177.
Stibral 176, 256.
Stiechovský Bart. 164.
Stihlice 88.
Stiřim v. Štiřín.
Stoček Jan 244.
Stockel Matěj 131.
Stoklasa Jan 128, Jos. 102, 136.
Stolmíř 53—55.
Storch Jan 189, Mik. 189.
Stradiat Ant. Jar. 74.
Strahov 184, 288, 300.
Straka Jan Ign. 207, Václav 248, Vít. Ant. 207, Vojtěch 261.
ze Strakonic Bavorové 62.
Stránčice 53, 182, 183, 187.
Strašín 103.
ze Stráže 11, 15.
Střebohostice 41, 45.
Střecha Jan Nep. 239, 290; S—ová Judita 290.
Streichbier Jos. 110, 150.
Střezmíř 141.
Stříbrný Jan 218.
Stříbro 15, 88, 97.
Stříbrský Pavel 124.
Střímelice 91, 104, 105, 107, 108—109, 127, 128.
Střížkov 281.
Střížkovský 287.
Strnad Jan 130; Karel Jak. 296; S z Janovic 103, Tomáš 24, 26.
Strobach Ant. 24.
Struhařov 172, 178.
Studené (Studený) 152.
Studnička Jan Nep. 254.
Stuka Václ. 211.
Stulfa Ant. 114, 150.
Stupice 169, 215.
Stupno Horní 169.
Sturm Ant. 201, Jan Ant. 67, 96, 253.
Suavis Tom. 90.
Sudoreti Mart. 6.
Suchan Jan 83, 253; Jos. 19, 26, 51, 128, 169, 170, 191; Matěj 143, 186, 195.
Suchánek Ant. Jak. 290; S. Jan 7.
Suchetius Jak. Jos. 61.
Suchdol 301.
Suchý Jos. 51.
Suk Frant. 135.
Sulice 172.
Sulzbach 152.
Suma Ant. 168.
Summer Jan Jiří 12.
Suppan Jan 83.
Suttner Fr. 26, 42.
Suys hr. 26.
Svatho 105.
Svatoň 135.
Svatoslav 152.
Svatoš 204.
Svépravice 246, 277.
Světice 198.
Světlá 5.
Sviták 38.
Svoboda Alois 83, Ant. 87, Jan 39, 59, 253, Jan Alois 208, 253, Jiří 287; Jos. Vojt. 296, 298; Karel 233, Matyáš Arkadius 34, Placid 185.
Svojetice 103.
Svojšovice (Svojšice) 149.
Svrabov 88.
Svrkyně 100.
Sychrov 31, 76, 104, 228, 244.
Sylva-Tarouca 141, 146.
Syrus Hořický Jiří 5.

Šaffgoč hr. Jan Arn. 243.
Šafránek 287.
Šach Matěj 275.
Šaloun 256.
Šatálka 260.
Šeberov 260, 265.
Šebesta Jan 274.
Šebířov 261.
Šebor Karel 133.
Šeferna Frant. 114, 116, 128.
Šellenberk (Selmberk) 15, 179.
Šembera Ant. 34, 66, 96.
ze Šentalu 26.
Šestlice v. Česlice.
Šiffner Karel 133.
Šimek Jos. 19, Václ. 34, 67.
Šimon Jos. 159, 184, 189, 200, 204, 245, 260, 261.
Šindelář Frant. 156, Jos. 126.
Šípek Fr. Ign. 265. L. 244.
Širmer Jos. 161.
Škoda Vít 68, 83.
Škola Jan 261.
Škramník (Škramníky) 33, 45—50, 51, 90.
Škvorec 6, 18, 19, 20, 21, 29, 43, 48, 104.
Škvrnějov (Škrvňov) 131, 133—134.
Šlais Václ. 20.
Šlapánov 49, 175.
Šlégr Jan 42.
Šlechta Jiří Václ. Jan 112.
Šmakal 159.
Šobr Tomáš 13.
Šolc Jindřich 287.
Špacír 200.
Špic Matěj 166, 205.
Šrámek Klatovský Daniel 124; Š. Vojtěch 32, 110, 135.
Šroub Šim. Norb. 82.
Štědřík (Štědřek) 163.
Štefek z Koloděj 35.
Štěpán 53, 105, 124, 135, 163, 206; Š. řezbář 11.
Štěpánek Vít 96, 102.
Štěrboholy 250.
ze Šternberka 81, 82, 133, 189, 229, 230, 258.
Štika Ant. 39.
Štiměřice 260.
Štiřín (Štiřím) 152, 172, 174, 175, 177—178.
Štolmíř 5, 45, 53—55, 99, 253.
Štuk Ondřej 175, 187.
Štulfa Ant. 131.
Šturm V. 205.
Šucha Jan 54, 170, 191.
Šurkov 178.
Švancar Pavel 254, 294, 295, 296.
Švandle ze Střebska 165.
Švédové 5.
Šviblík Ant. 156

Tábor 6, 200.
Táboři 4.
Talacko z Ještětic 31.
z Talmberka 109, 110, 111, 112, 114, 115.
Tatce 45.

Tauš z Pilsentraunu 6.
Tehov 116, 198, 200, 201, 204—205, 206.
Tehovec (Těhovec) 103.
Tehovičky 205.
Tejnice 23, 131.
Teňovice 105, 239.
Teplejšovice 77.
Teplice 204.
Teplický Jan 242.
Těptín 172.
Terme (Therme) Laurus 91, 103, 150.
Tersch Ed. 276.
Tesák Jiří 5, 26, 53.
Těšín Jan 6, 90.
Theodorich 15, 112, 214.
z Thürheimbu hr. 197.
Tibelli Ant. 296.
Tichý Stanislav 39.
Tismice 6, 28, 29, 39, 41, 46.
Tittl Frant. 24, 191.
Tkadlík Frant. 228.
Tlaskal Karel 284.
Tlustovousy 60, 62.
Tobiáš 245.
Todice (Totice) 183.
Tochovice 146.
Toman Karel 240.
Tomáš 21, 26, 44, 102, 146, 154, 159, 188, 242, 264.
Tomášek Jan 193.
Tomíček Václ. 55.
Tomšů Jos. 165.
Topčovský Karel 254.
Torstenson 5.
Toskánský arc. v. Ludvík Salv.
z Trautmansdorfu hr. 144, 164.
Trčka z Lípy 179.
Třebízský, Václav Beneš 255.
Třebohostice 41.
Třeboň 239.
Třebonín 21.
Třeboratice 234, 291→294.
Třebošnice 153.
Třebovel 64.
Třemblato (Třemblaty) 73.
Trevír 92.
Trnka Václav 83.
Troja 225, 229—231.
Trojan z Bylan 31, 98, 215.
Truba 88.
Trubač Tomáš 261.
Tuháň 205.
Tuchoraz 38.
Tuklaty 5, 19, 28, 29, 34, 41, 53, 200.
Tůma Jakub 26, 128.
Turek Jan 32, 294.
Tuřín (Turyň) 172.
Turkovice 73.
Turnov 135.
Tursko 240.
Tuškov 171.
Tyčka Jan Ign. 239.
Tylek Prokop 124.
Týn Horšův 245; Týn nad Vlt. 163, 165.
Tyšler Jan 179.

Uber Ambr. 261.
Ubloker Ferd. 209, 210.
Údrčí 171.
Uhlíkov 38.
Uhlíř Ferd. 294.
Uhřiněves 19, 44, 101, 152, 169, 176, 188, 190, 200, 205—211, 214, 251, 252, 253; v. i „Ouřiněves.“
Uhry 118, 179, 206.
Újezd 141, 152, 164, 169, 170.
Újezdec 99, 183.
Ulik Jan 44.
Ulmann Jan Prokop 146.
Ulrich Aug. 19, 44, 170.
Umlauf Jan 43, 62, 87, 136, 151.
Unko 67.
Urban 154.
Urbanides Frant. 76, 106.
Úročnice 151.
Ursus (Vlk) 127.
Ústí nad Labem 233.
Útěchvosty 111.
Úterý 38.
Úvaly 32—33.
Uzydil Václ. 214.
Užice 109—111.

Vacek Frant. Kryštof 240; V. Jos. 240.
Václav, kněží toho jména 5, 11, 13, 17, 21, 38, 45, 49, 53, 74, 99, 105, 116, 127, 135. 141, 146, 150, 154, 164, 169, 171, 172, 179, 188, 189, 199, 239, 254, 258, 266, 272, 288, 301, 302; V. Konvář 102.
Václav, biskup Nikopolský, světící biskup Pražský 242.
Václav II., král 215; Václ. IV. 153, 245, 260, 261.
Wagenknecht Frant. 170, 201.
Wagner Šimon 240.
Wachsmann Bedřich 221.
Vachtl z Pantenova Joachim 25.
Valášek Jos. 262.
Valdešín 98.
Valentin 76.
z Valdova 144.
Waldprechtová Magd. 7.
z Valdštýna 76, 79, 80, 107, 122, 124, 159, 179, 180, 195.
Valek Jak. 146.
Valšova Eva 10, Marta 10.
Walter Jan Krištof 69, 211.
Váňa Jos. 249.
Vaněček Jan 164.
Vaněk malíř 197.
Vaněk Václ. 171.
Vaněk Vojt. Maternus 67, 169, Vojt. Bohumil 87.
Vaněk z Vartemberka 225.
z Vartemberka (Wartenberga) 107, 195, 225.
Vartoš Jan 275.
Watzmann Frant. Jan 82.
Vavák Frant. 49, Isidor 185.
Vavřetice 194.
Vavřinec, kněží toho jména 53, 63, 109, 116, 131—134, 171, 179, 192, 213. 214, 254.
Vavřinec, fara 112, 114, 131—133.
Wazmon Frant Jak. 112.
Weber Dan. Frant. 114.
Věček z Podvek Jan 116.
Wedl Placidus 218.
Weidenhoffrová Math. 11.
Weidlich Adolf 237.
Weilburger Jan 204.
Veindl Frant. 37.
Weininger Tom. 268.
Weiss (Weis) Emanuel 22, 79, 152, J. 43, 142, Vilém 69, 108.
Weisenthal Ant. 194.
Vejda Frant. 19, 62, 208, 215, 253.
Vejchar Jos. 42. 62, 83.
Vejrych Jan 256, 257, 259.
Vejvanovský Jan 266.
Vejžerky 86.
Velehrad 106.
Veleň, Velyně 291.
Velenka 11, 13, 17, 19, 97.
Velický Martin Dominik 201.
Welczl Jul. 189.
Velík (Velek) 17, 97 131 151, 214.
Velíř 105.
Velislav 5.
Wellesch Jos. Ferd. 239.

Veltěž (Veltěže) 254.
Venceslaides 65.
Wenig Jos. 233.
Wenz Matěj 54.
Werner Hugo 93.
Wernher plebán 127.
Ves Křivá 197; V. Nová 41, 60, 81, 194; V. Velká 225, 294, 301—302.
Vesce (Vestec) 11, 15, 18, 260.
Veselý Ant. Frant. 296, Eduard 221, Vojt. Ant. 261.
Vestec 76, 111.
Větrušice 254, 258.
z Většína Matěj Brodský 8.
Veverka Václ. Jos. Kalasancius 114.
Veyda v. Vejda.
Vídeň 36, 81, 104, 144, 207.
z Vidovic Bohuněk 188.
Wiesinger Onufrius 13.
Wiesner Ant. 87, 191.
Vícha Táborský Jan Adam 6.
Wichaeus Václ. Pankr. 207.
Vikáň 200.
Vikéř z Jenišovic 99, z Myslína 99.
Viktora Jiří 283.
z Wildštejna Fridrich 41.
Vilém 261, 301.
Vilímovský Luk. 12.
Vinařce 225.
Vinařice 60.
Vincenc 127.
Vinice 23.
Vinoř 233, 292.
Winsch 143, 164, 189.
Winter, plebán 111.
Wirdt Petr 38
Wirch J. 7.
Wisinger Onufr. 67.
Vít 159, 294.
Vitalianus 154.
Vitalis, kněz augustinian 261.
Vítek, probošt u sv. Jiljí 216.
Vitecius Placidus 124, 128.
Vitice 5, 6, 91, 98, 101, 135.
Vladika Jiřík 102, Marek 102, Mik. 82.
Vladislav, král 179.
Vladislavice 172, 179.
Vlachy 198.
Vlach Anselm 187.
Vlach z Nechanic 151.
Vlasatý Řehoř 218.
Vlašim 4, 206, 211.
stibor 15, 38.
Vlčata Mařík 4.
Vlček (Vlčkovský) Jan 80.
Vlček Václav 104.
Vlk Jan 104.
Vlkančice 118.
Vlkoš Jan 189.
Vlkov 81.
Vlkovec 76.
Vlňoves 226.
Voblaty 149.
Vobořil Fil. Frant. 293, 294.
Wocel 75.
Vocelka 18; V-ová Kat. 299.
Vocílka Frant. 143.
Voděrady 86.
Voděradky 152, 198, 201.
Vodička Václ. 90.
Vodňanský Jan 164.
Vodňany 143, 154, 260.
Vodný 90.
Vodochody 294.
Vodolka 271, 294—300.
Voclivy 76.
Vogl Vavřinec 80.
Vogler Vinc. 218.
Voháňka Václ. 56, 57.
Wohanka Václ. 87.
Vojáček Ant. 106, 181; Pavel 150; V-ová Anna 150.
Vojkov 103.
Vojslav 167.
sv. Vojtěch 11, 36.
Vojtěch Ant. 185.
Vojtice 200.
Vokoun Ant. Jan 181; Václ. 54, 68, 83.
Volešec 65, 101, 134—137.
Voleška 189, 191—192.
Volešovice 172, 177.
Wolf Filip 24, 26, 170; Frant. Jan 26, 191, 201; Vojt. 46, 114.
Wolf Jos. 284, Pavel 292.
Wolfard 147.
Wolker 225.
Wolrab Ambrož 218.
Vomáčka Rud. 232.
Vondráček Emanuel 44; Kryštof 44.
Vondřej řeč. Ptáček 116.
Voplany 86.
Voračický hr. 194, 195, 196.
Vorel Jan Václ. 19, 179, 242.
Vosátka Jos. 186.
Vosmík J. 237.
Vosnice 141, 189.
z Vostrovic 10.
Vošahlík Matěj 165.
Votava Ildefons 124; Václ. Šeb. 135.
Votice 149, 151—154, 194.
Vožice 206.
Vrabec 153; V. Václ. 6. V-ová Barb. 7.
Vrané 151.
Vraník 118.
Vranov 77, 81, 106.
Vratislav 153.
Vratislav II. 118.
Vrátkov 55, 57, 60, 64.
Vráž (Vráže) 76, 81.
Vrba Rud. 146.
Vrbčany 6.
Vrbice 146.
Vrbík z Tismic 64, 86.
Vrbský Ondř. 90.
Vrzák JUDr. 229.
Všebořice 189.
Všedobrovice 184.
Všechromy 149.
Všejany 21.
Všesim (Všesimy) 178.
Všestary 90, 178, 198.
Všestlice v. Česlice.
Všetaty 260.
Vtelno 302.
Wunderling Jan 150.
Würfel Karel 42, 66.
Würtenberský princ 25.
Vydra Jan 287.
Vydula Jan 205.
Vykáň 36, 67, 69.
Vysekal Václ. 102.
Vyskytná 164.
Vysočany 218, 281, 291.
Vyšehrad 52, 53, 99, 100, 116, 121, 126, 131, 153, 164, 171, 172, 183, 187, 194, 199, 205, 208, 214, 216, 219, 241, 244, 255, 258, 261, 262, 266, 268, 268, 272, 281.
Vyšerovice 12, 66—69.
Vyžlovka 88.
Vzteklec 211.

Xaverov 118, 246, 248.

Záběhlice 241, 244—245.
Zahořanský 55, 87, 275.
Zahořany 163.
Záhornice 133.
Zahrádka Trhová 272.
Zajímač z Kunštátu 100, 127, 241.
Zákora Václav 46, 83.
Zalczer 4.
Zalíbená 111.
Zalužanka 216.
Zapleial 25, 158, 159.

Zápský ze Záp 146, 213.
Zápy 21, 169, 254.
Zásmuky 4, 6, 26, 109, 112.
Závětice 199.
Zbejval Jos. 87.
Zbizuby (Zbyzuby) 111.
Zbraslav 97, 143, 164. 264.
Zbraslavice 86.
Zbyněk 302.
Zděbrady 149.
Zdebuzeves 127.
Zdeněk (Zdeslav) 15, 204, 241, 242.
Zdenice 135.
Zdiby 254, 258—259.
Zdice 173.
Zdizub Markvard 116.
Zedník Matouš 41.
Zeidlin 171.
Zelč 133.
Zelecký Frant. Frid. 207.
Zelender Volfgang 120.
Zelenka Jak. Ign. 45, 46, 54, 128, Bart. 164.
Zeměchy 171.
Zeydlin 211, 245.
Ziebland Ludv. 187.
Zikmund, císař 4. 49, 95, 127, 179, 241.
Zikmund, plebán 11, 12, 64, 172, 211, 254.
Zimberg v. Cimperk
Zimmermann Jos. 7; Filip 186, 269.
Zimpl Jan 233, Z—ová Frant. 233.
Zizius Jan Ant. 261.
Zlatá 41.
Zlatníky 216, 217—221, 264.
Zlenice 74, 76.
Znatův Vilem 21.
Znojmo 38.
Zoubek Ondř. 205.
Zub z Poměšic Vojt. 76, 107.
Zvánovice 105, 109.
Zwik Jan 13, 34.
Žabiška 198.
Žampach 152.
Žatecký Jan 266, Martin 261.
Ždánice 102.
Žebrák 189.
Želinský ze Sebuzína 220.
Želivec 172.
Žembera 11.
Žernovka (Žernovky) 103.
ze Žerotína 179.
Žežlovice v. Jažlovice.
Žhery 45.
Žišov v. Žižov.
Žitava 21, 216.
Žitomíř v. Štolmíř.
Žižov 81, 113
Žlutice 45, 103.

[illegible]